isak dinesen

SAPTE POVESTIRI GOTICE

ANECDOTE ALE DESTINULUI

univers

ISAK DINESEN

ŞAPTE POVESTIRI GOTICE
ŞI
ANECDOTE ALE DESTINULUI

Coperta de *Vasile Olac*

© Rungstedlund Foundation

SEVEN GOTHIC TALES

Vintage Books, Random House
New York, 1972

ANECDOTES OF DESTINY

Vintage Books, Random House
New York, 1974

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS

Isak Dinesen

ŞAPTE POVESTIRI GOTICE ŞI ANECDOTE ALE DESTINULUI

Traducere şi cuvînt înainte
de *Gabriel Gafiţa*

Editura UNIVERS
Bucureşti — 1985

CUVÎNT ÎNAINTE

Isak Dinesen este pseudonimul literar al scriitoarei daneze Karen Blixen.

Născută la 17 aprilie 1885 în localitatea Rungsted, situată pe coasta estică a insulei Zeelanda, între Copenhaga și Elsinore, scriitoarea aparține unei familii care număra printre membrii săi mai mulți nobili, mari comercianți, demnitari, diplomați și militari de carieră. Bunicul patern, ofițerul Adolph Wilhelm Dinesen, este, în tinerețe, tovarășul de drum al lui Hans Christian Andersen în timpul unei călătorii prin Italia, iar bunicul matern, Regnar Westenholz, ministru de finanțe al Danemarcei într-un guvern de scurtă durată.

Tatăl scriitoarei, Wilhelm Dinesen, este la rîndul său ofițer de carieră. Luptă în războiul dano-prusac din 1864, apoi, în armata franceză, cu gradul de căpitan, participă la războiul franco-prusac din 1870—71, primind Legiunea de Onoare, iar, după cîțiva ani petrecuți în America de Nord ca vînător singuratic, apare la Constantinopol și în Balcani în timpul războiului ruso-turc din 1877—78. În anul 1880 cumpără, în localitatea Rungsted, ferma Rungstedlund, o proprietate modestă, dar de veche semnificație istorică, fiind inițial un han fondat la 1520, iar apoi, între 1773—76, locul de refugiu al marelui poet liric danez Johannes Ewald, a cărui memorie este în atîtea rînduri evocată cu veneratie în opera lui Karen Blixen. Aici, la Rungstedlund, se nasc toți copiii familiei și tot aici va fi și reședința permanentă a scriitoarei cea mai mare parte a vieții sale. Wilhelm Dinesen a fost autorul unui memorial *(Parisul sub Comună)* și a două volume de *Scrisori de vînătoare,* publicate sub pseudonimul Boganis.

Karen Christentze Dinesen este a patra din cei cinci copii — doi băieți și trei fete — ai lui Wilhelm Dinesen și ai soției sale, Ingeborg Westenholz. Petrece o copilărie relativ tihnită pe domeniul părintesc, în ciuda morții, dureros resimțite, a tatălui, care se sinucide în 1895. Fiecare din surorile Dinesen își cultivă

talentul în diferite ramuri artistice: muzică, desen, poezie. În 1903 scriitoarea este primită la Academia de Belle Arte din Copenhaga, una din puținele instituții de învățămînt superior ce ofereau femeilor posibilitatea unui studiu regulat la începutul secolului nostru; în anul 1910 ea încearcă să-și continue aceste studii la Paris, dar, nereușind să stabilească un contact cu cercurile artistice importante din capitala Franței, se înscrie, deși fără prea multă convingere, la una din numeroasele școli de artă de aici, „Académie de Simon et Ménard", care însă nu o impresionează în nici un fel. Mai tîrziu va lua lecții cu pictorița daneză Bertha Dorph. Realizările artistice ale lui Karen Blixen sînt predominant din domeniul graficii și al portretului.

În această perioadă, la îndemnul criticului de artă și viitor director al muzeului Thorvaldsen din Copenhaga, Mario Krohn, Karen Dinesen trimite revistei „Tilskueren" (Spectatorul) povestirea *Eremiții*, care îi apare în august 1907 sub pseudonimul Osceola. Este debutul ei literar.

În anul 1913 viitoarea scriitoare se logodește cu baronul Bror von Blixen-Finecke (1886—1946) și cei doi pleacă împreună în coloniile engleze din Africa de Est, unde acesta cumpără un teren pentru o plantație de cafea în Kenya. Perioada de aproape cincisprezece ani, pînă în 1931, pe care o va petrece în Africa, o pune pe Karen Blixen în fața unei suite întregi de experiențe noi și inedite, în care ea se avîntă cu pasiune: administrarea anevoioasă a unei plantații cumpărate cu bani de împrumut în condiții de viață complet necunoscute, raporturile cu triburile localnice și asigurarea unei convețuiri armonioase a lucrătorilor de diferite etnii de pe plantația ei, încropirea unui spital pentru muncitorii negri, expediții safari, adaptarea unui confort domestic și spiritual de tip european la situația din Africa, lupta cu fluctuațiile preței etc. Un mare sprijin moral și un stimul intelectual de cea mai aleasă ținută primește Karen Blixen în perioada ei africană din partea unui straniu personaj, călătorul, exploratorul și aviatorul englez Denys George Finch-Hatton (1887—1931), fiul ducelui de Winchilsea și Nottingham, unul din acei tineri nobili englezi de o foarte solidă cultură clasică (Oxford și Eton) și muzicală, buni sportivi, dar ușor excentrici, perfecți oameni de lume, dar înstrăinați de societate prin liberul lor arbitru. Denys Finch-Hatton, cu care scriitoarea întreține o legătură strînsă în cea mai mare parte a ședерii sale în Africa (soții Blixen se separă în 1921, iar Bror Blixen se întoarce în Europa), exercită

o influență benefică și asupra evoluției ei literare, prin cultura ca și prin gustul și judecata sa estetică fără greș ; probabil că rolul său nu este deloc mic în hotărîrea pe care o ia Karen Blixen de a scrie direct în limba engleză.

După repetate eșecuri financiare și după căderea prețiii de cafea, în 1931 — an în care și Denys Finch-Hatton își găsește moartea prăbușindu-se cu propriul său avion — Karen Blixen renunță la aventura africană și, cîtuși de puțin îmbogățită, dimpotrivă chiar, se întoarce la rîndul ei în Danemarca, unde încearcă o revenire în actualitatea literară. Revenire deloc ușoară, căci pseudonimul Osceola, apărut încă o singură dată în 1925 sub poemul *Ex Africa* în revista „Tilskueren" nu izbutește să-i cîștige prestigiul literar dorit. Nici *Răzbunarea adevărului : O comedie pentru marionete*, publicată în 1926 în aceeași revistă, nu reușește să aibă decît o valoare istorico-literară azi : pentru prima oară autoarea semnează cu numele ei real — Karen Blixen-Finecke.

Adevăratul debut, de altfel răsunător, al scriitoarei se produce însă în 1934, cînd, sub pseudonimul Isak Dinesen, volumul scris în limba engleză *Seven Gothic Tales* (Șapte povestiri gotice) îi apare în S.U.A., bucurîndu-se de o primire entuziastă, după ce un editor londonez îl respinsese din capul locului. În anul următor apare și ediția daneză, în traducerea autoarei. Urmează apoi în 1937 volumul de impresii și amintiri *Out of Africa* (Din Africa), semnat Karen Blixen și apărut tot în America.

Intervalul dintre întoarcerea sa în Europa în 1931 și începutul celui de-al doilea război mondial, cu ocuparea Danemarcei în luna aprilie 1940 de trupele germane, este marcat, în viața scriitoarei, de o serie de călătorii și noi proiecte vecine cu aventura, printre care și o încercare — eșuată — de a merge în Abisinia în calitate de corespondentă de front pentru un ziar londonez.

Scris în anii războiului, cînd autoarea suferă o mulțime de privațiuni pe domeniul său Rungstedlund, volumul *Winter's Tales* (Povestirile iernii) este transmis clandestin în Anglia și America, unde apare aproape simultan cu versiunea daneză de la Copenhaga, *Vinter-Eventyr*, în 1942. Dar acest amănunt Karen Blixen îl va afla abia după război.

Pentru a-și salva situația financiară și domeniul, grevat de cheltuieli pe care nu are cum le acoperi, căci transferurile bancare din Anglia și S.U.A. către țările ocupate de naziști sînt blo-

cate și deci onorariile pentru edițiile engleze, principala ei sursă de venituri, nu-i mai pot parveni, Karen Blixen scrie un roman polițist, *Gengaeldelsens veje* (Răzbunătorii angelici), apărut în anul 1944 în daneză sub pseudonimul Pierre Andrézel, pe care doar abia mai tîrziu îl va recunoaște ca fiind al ei.

După război urmează o perioadă de treisprezece ani pînă ce, luptînd cu bolile, cu lungile internări în spitale și lucrînd din greu, Karen Blixen izbutește să adune o nouă culegere de povestiri, *Last Tales* (Ultimele povestiri, 1957), intitulată astfel ca o premonițiune parcă a scriitoarei că va fi ultima ei carte. Însă din materialul scris acum rezultă, în anul următor, 1958, un nou volum de povestiri, *Anecdotes of Destiny* (Anecdote ale destinului).

În cei doi ani 1957—58, cînd călătorește iarăși mult prin Europa, numele lui Karen Blixen se vehiculează cu insistență în cercurile inițiaților, care văd în ea o candidată aproape sigură la premiul Nobel. Dar pronosticul presei suedeze și norvegiene nu este confirmat și marele premiu îi revine în 1957 lui Albert Camus, iar în 1958 lui Boris Pasternak. În schimb Karen Blixen este primită membră în American Academy și în National Institute of Arts and Letters din S.U.A.

Două mici volume, unul de noi amintiri africane, *Shadows on the Grass* (Umbre pe iarbă, 1960) și noveleta *Ehrengard* (1961), vin să încheie opera scriitoarei Karen Blixen, care încetează din viață la 7 septembrie 1962 la ferma sa Rungstedlund, fiind înmormîntată pe domeniul familiei.

GABRIEL GAFIȚA

ŞAPTE POVESTIRI GOTICE

POTOPUL DE LA NORDERNEY

În primul pătrar al secolului trecut, locurile de vilegiatură pe malul mării au ajuns la modă chiar și în acele țări din nordul Europei pentru ai căror locuitori marea luase pînă atunci chipul diavolului, al arhidușmanului nemilos și lacom al umanității. Hrănit dintr-o adevărată pasiune pentru ruine, spectre și oameni posedați și socotind o noapte petrecută în lande pe furtună o delectare mai aleasă pentru rafinați decît tihna saloanelor și armonia sistemelor filozofice, spiritul romantic al vremii i-a conciliat pînă și pe indivizii cei mai pretențioși cu sălbăticia eternă a peisajelor de coastă și cu largul de mare. Doamne și domni la modă renunțau la parcurile lor umbroase pentru a veni să se plimbe pe maluri pustii și pentru a privi neîmblînzitele valuri. Vecinătatea unei epave, cu carcasa navei, asemeni unui schelet negru, întărit și sărat, vizibilă încă la vremea refluxului, a devenit un loc favorit de picnic, unde și artiștii își instalau degrabă șevaletele.

Așa a răsărit și a înflorit timp de douăzeci de ani pe coasta vestică a Holstein-ului stațiunea Norderney. Pe drumurile nisipoase dintre dune soseau calești și trăsuri elegante și descărcau în fața hotelurilor și vilelor mici și curate cutii de carton și cufere și doamne cu picioruțe delicate, cărora briza proaspătă a mării le stîrnea vălurile și panglicile. Ducele de Augustenburg, cu soția sa preafrumoasă și cu sora sa, care era un spirit ales și prințul de Noer onorau locul cu prezența lor. Nobilii latifundiari din Schleswig-Holstein, care ședeau ca pe ghimpi din cauza ultimelor frămîntări politice și reprezentanții vechilor firme comerciale din Hamburg și Lübeck, fiecare din ei cu atîta capital cît însăși greutatea lor în aur, făceau împreună acest pelerinaj în inima na-

turii. Țăranii și pescarii de la Norderney ajunseseră pînă și ei să privească perfidul și înfricoșătorul monstru cenușiu de la apus ca pe un fel de *maître de plaisir* *.

Existau aici o promenadă, un club și un pavilion, locul de întîlnire, în lungile seri de vară, al multor culori și sunete plăcute. Doamne cu fiice de măritat, peste ale căror capete plouase cu sezoane nefaste la curți sau în orașe, priveau acum idilele fructuoase cum se coc pe plaja însorită. Tineri dandy își țineau în ascultare caii de-a lungul întinderilor de nisip cînd treceau prin dreptul ochilor albaștri și senini. Domni în vîrstă se adînceau în dezbateri politice și dinastice la club, cu pahare de rom fin alături ; iar tinerele lor soții se plimbau, cu brațele învăluite în cașmir, pînă la o scobitură între dune, unde pămîntul mai era cald încă de la soarele zilei lungi de vară, pentru a contopi aici cu natura, cu orzul pădureț și cu panselele gingașe bătute de vînt și a privi fix la luna plină, sus pe cerul palid al verii. Pînă și aerul avea aici o vigoare ironică în îmbrățișarea lui care stîrnea și regenera mereu inimile. Heinrich Heine, care a vizitat satul, spunea că izul de pește persistent, care nu le părăsea nici o clipă, reușea, doar el singur, să protejeze îndeajuns virtutea fiicelor de pescari de la Norderney. Dar se aflau acolo alte nări și alte inimi pentru care mirosul puternic de sărătură era îmbătător, întocmai ca mirosul prafului de pușcă pe cîmpul de luptă. Funcționa chiar și un mic cazino, unde se putea cocheta într-o măsură întrucîtva diferită cu forțele periculoase ale existenței. Din cînd în cînd erau baluri mari, iar în serile senine de vară orchestra cînta pe terasă.

— Nici nu vă închipuiți — îi spunea prințesa de Augustenburg domnului Gottingen — cum reușește locul acesta să te purifice. Briza asta mi-a trecut prin bonetă și prin haine, ba chiar prin carne și prin oase și m-a bătut pînă ce mi-a curățat, mi-a uscat și mi-a sărat și inima și spiritul.

— Da, am observat, cu sare fină — spuse domnul Gottingen și, privind-o, adăugă în sinea lui : „Te cred și eu. Parcă ai fi un cod tăiat pe lung".

---

* Maestru de plăceri (fr.) (N. t.).

La sfîrșitul verii lui 1835 un dezastru teribil se abătu asupra stațiunii Norderney. După ce trei zile furtuna bătu dinspre sud-vest, vîntul își schimbă deodată direcția, suflînd dinspre nord. Așa ceva nu se întîmplă decît o dată la o sută de ani. Masa uriașă de apă împinsă de furtună a fost întoarsă și îndreptată spre Insulele Frizice de Vest. Marea a rupt digurile în două locuri și s-a năpustit prin spărturi. Vacile și oile s-au înecat cu sutele. Fermele și șurile s-au năruit ca niște castele din cărți de joc în fața năvalei apelor și mulți oameni și-au pierdut viața, chiar pînă în satele Wilsum și Wredon.

Totul a început într-o seară de un calm mai mult decît obișnuit; aerul era însă înăbușitor și se lăsase o umbră stranie, în care se amesteca o lumină sulfuroasă. Nu se distingea vreo linie clară de separație între cer și mare. Soarele apuse într-o lumină difuză, de un roșu stins, ca un felinar deasupra promenadei. Valurile păreau făcute dintr-o substanță ciudată, asemeni unei meduze uriașe aruncate pe țărm. A fost o seară foarte animată: s-au întîmplat multe lucruri la Norderney. În noaptea aceea oamenii pe care nu-i ținuse treji bătaia propriilor inimi s-au trezit îngroziți de un muget ce se apropia grăbit. Era cu putință ca marea, marea lor să cînte cu un asemenea glas?

Dimineața lumea se transformase, dar nimeni nu-și dădea seama în ce. În vuietul acela nimeni nu putea vorbi sau măcar gîndi la ceva. Ce se întîmpla cu marea ți-era cu neputință să spui. Vîntul îți smulgea hainele de pe tine încă înainte de a da cu ochii de plajă, iar spuma sărată se învîrtejea pînă în tăriile cerului. Valurile lungi și înalte se spărgeau în spatele ei, fiecare mai înalt ca cel dinainte. Aerul era rece și amar.

În sat se zvoni că, patru mile mai la nord, eșuase o corabie, dar nimeni nu cuteză să meargă s-o vadă. Bătrînul general von Brackel, care trăise ocuparea Prusiei Orientale de către armatele lui Napoleon în 1806 și bătrînul profesor Schmiegelow, medicul casei princiare de Coburg, care fusese la Neapole pe vremea ciumei, au ieșit să se plimbe puțin și, de pe o colină scundă, au privit amîndoi în tăcere peisajul. Inundația a venit abia joi. Dar furtuna trecuse între timp.

Nu mai era prea multă lume acum la Norderney. Se apropia sfîrșitul sezonului și mulți dintre oaspeții cei mai iluștri părăsiseră satul înainte de izbucnirea furtunii. Majoritatea celor rămași se grăbeau să plece acum și ei fiecare cum putea. Tinerele femei își lipeau obrazul de geamurile caleștilor, înnebunite să mai prindă o ultimă imagine a acestei priveliști sălbatice. Aveau impresia că or să scape singurul loc și singura clipă adevărată din viața lor. Însă cînd impunătoarea caleașcă a baronului Goldstein din Hamburg a fost zvîrlită de pe drum direct pe dig, oamenii și-au dat seama că venise momentul să acționeze rapid. Fiecare a plecat cît de repede a putut.

În aceste ceasuri, ultimele ale furtunii și cele dintîi din noaptea ce a urmat, a reușit marea să rupă digurile. Deși fuseseră construite să suporte o presiune mare dinspre larg, acestea nu au ținut cînd curentul le-a izbit din est. Au cedat deci pe o porțiune de vreo jumătate de milă și marea a năvălit prin spărtură.

Fermierii au fost treziți de scîncetele vitelor. Coborînd picioarele din pat pe întuneric, s-au trezit cu ele în două palme de apă rece, noroioasă. Și sărată. Era aceeași apă care, spre vest, se năpustea adîncă de o sută de stînjeni și spăla baza albă a stîncilor de la Dover. Marea Nordului venise la ei în ospeție. Nivelul apei urca mereu. În răstimp de un ceas, obiectele ușoare din fermele așezate mai jos au început să plutească prin odăi, lovindu-se de pereți. Dimineața, de pe acoperișurile caselor, oamenii priveau cum se schimbă în jurul lor fața uscatului. Pomii și tufele răsăreau acum dintr-un pămînt mișcător cenușiu, iar o spumă groasă galbenă plutea peste petecele de grîu copt, recolta lor despre care vorbiseră în ultimele zile dinaintea furtunii.

Inundații mai fuseseră. Cîțiva bătrîni le mai puteau istorisi încă tinerilor cum, odată, fuseseră smulși din pat și aruncați pe niște plute de mamele lor palide și cum văzuseră, de pe casele ce stăteau să se prăbușească, vitele luptînd cu apa întunecată și scufundîndu-se ; iar capii de familie murind înecați, multe gospodării au ajuns în paragină dacă nu au fost complet distruse. Marea făcea asemenea isprăvi cîteodată. Dar această inundație anume a dăinuit multă vreme în amintirea sătenilor.

Tocmai fiindcă venise în plină vară, prăpădul a semănat mai degrabă cu o glumă teribilă și sinistră. În analele provinciei, în care avea un loc și un nume al lui special, a fost numit potopul cardinalului, deoarece, în mijlocul urgiei, acei oameni cuprinși de groază au primit sprijin din partea unui personaj aproape intrat în legendă și au simțit, avîndu-l printre ei, proximitatea unui înger păzitor. Mulți ani mai tîrziu, țăranii încă erau convinși că prezența lui în ceasul disperării celei mai negre a aruncat o rază mare de lumină albă peste întinderea valurilor întunecate.

Pe timpul verii, cardinalul Hamilcar von Sehestedt locuise în căsuța unui pescar, la o oarecare depărtare de stațiune; se retrăsese aici pentru a-și aduna scrierile întinse pe mai mulți ani într-o carte despre Sfîntul Duh. Pe urmele lui Joachim de Flora *, cel mort în 1202, cardinalul susținea că, dacă Vechiul Testament era cartea Tatălui, iar Noul Testament cartea Fiului, testamentul celei de-a treia persoane a Sfintei Treimi nu fusese însă scris. Făcuse din scrierea lui misiunea vieții sale. Crescut în Insulele Frizice de Vest, își păstrase dragostea pentru peisajul coastelor și pentru mare de-a lungul întregii sale vieți de călătorii și lucrări într-ale spiritului. În ceasurile de tihnă obișnuia să meargă, asemeni Sfîntului Petru însuși, pînă departe în larg împreună cu pescarii și să-i privească la lucru. Nu avea cu el, în căsuța sa, decît un fel de valet sau secretar, pe nume Kasparson. Acesta era un fost actor și aventurier, un om strălucit în felul lui, care vorbea mai multe limbi și se dedicase studiilor de tot felul. Îi era devotat cardinalului, dar, alături de acest nobil cavaler al bisericii, aducea cu un ciudat Sancho Panza.

Pe vremea aceea numele lui Hamilcar von Sehestedt era celebru în toată Europa. Fusese făcut cardinal doar cu trei ani mai devreme, cînd abia împlinise șaptezeci de ani. Era o floare stranie răsărită din lemnul vîrtos al

* Joachim de Flora (Gioacchino di Fiore) (aprox. 1130—1202) — mistic italian. Ca o reacție împotriva abuzurilor ecleziastice, a elaborat o doctrină mistică anunțînd domnia Sfîntului Duh. (N. t.).

arborelui familiei Sehestedt. Acest vechi neam nobil al ținutului nu trăise timp de secole decît bătînd războaie și apărîndu-și pămîntul pentru a-l zămisli în cele din urmă pe el, pe Hamilcar. Demn de luare aminte în privința lor este că își păstraseră, prin toate încercările, cu îndărătnicie credința romano-catolică a locului. Nu aveau acea mobilitate spirituală necesară pentru a schimba ceea ce le intrase odată în cap. Cardinalul avea nouă frați și surori, dintre care nici unul nu vădea vreun semn de viață a spiritului. În acest copil părea că înflorise un depozit de gîndire al tribului adunat cu trudă și nicicodată folosit. Poate că vreo femeie, adusă de aiurea, picurase un gînd în sîngele tribului înainte de a deveni și ea o Sehestedt, sau vreo idee din vreo carte i se imprimase vreunui tînăr în minte înainte de a fi învățat că ideile și cărțile nu însemnau nimic, iar aceste mici întîmplări ieșeau acum la iveală.

Extraordinarele daruri ale tînărului Hamilcar au fost recunoscute nu de cineva dintre ai săi, ci de preceptorul său, care îi fusese dascăl însuși prințului moștenitor al Danemarcei. Acest profesor izbuti să-l ducă pe băiat la Paris și la Roma. Aici flacăra geniului său izbucni dintr-o dată cu o vîlvătaie puternică, imposibil de ignorat. Umbla vorba că, după ce îi fusese prezentat tînărul preot, papei însuși i se arătase într-un vis că acestui tinerel providența îi rezervase misiunea de a readuce marile țări protestante sub sceptrul Sfîntului Scaun. Cu toate acestea, biserica îl încercase pe tînărul preot fără cruțare, arătîndu-se neîncrezătoare în multe din ideile și forțele sale, în darul său vizionar și în cea mai izbitoare însușire a firii sale : o imensă capacitate de compasiune, ce îmbrățișa nu numai nefericiții și păcătoșii, ci se îndrepta deopotrivă și spre puternicii și sacrosanții lumii. Necruțarea bisericii nu-l răni ; supunerea făcea parte din însăși firea lui. Adăuga la marea sa forță imaginativă o dragoste adîncă pentru lege și ordine. Poate că în cele din urmă aceste două laturi ale firii sale se reduceau la același lucru : lui totul îi apărea posibil și în egală măsură pasibil de a se încadra în ordinea frumoasă și armonioasă a lucrurilor.

Chiar papa a spus mai tîrziu despre el : „Dacă, după ce lumea aceasta ar fi distrusă, ar trebui să însărcinez pe cineva să construiască una nouă, singurul om căruia i-aș putea încredința o asemenea lucrare ar fi tînărul nostru Hamilcar". După care, totuși, făcu de două-trei ori în mare grabă semnul crucii.

După încercările la care îl supusese biserica, tînărul cardinal deveni un om de lume în înțelesul vechi al acestui cuvînt, dar într-o măsură nouă și sporită. Umbla cu aceeași ușurință și grație printre regi ca și printre proscrișii societății. Fusese trimis la mănăstirile misionarilor din Mexic și avusese o mare influență în rîndul triburilor de indieni și de metiși. Un lucru impresiona pe toată lumea la el : oriunde se ducea, oamenii erau convinși că putea face minuni. În timpul cît s-a aflat la Norderney, pescarii obișnuiți cu asprimile vieții au ajuns a gîndi lucruri ciudate despre el. După inundație mulți spuneau că îl văzuseră mergînd peste ape.

Poate că s-a simțit neajutorat în a săvîrși o faptă ca aceea, căci puțin a lipsit să nu fie omorît la începutul prăpădului. Cînd pescarii din cătun, văzînd apele cum cresc, au alergat în ajutorul lui, i-au găsit căsuța aproape numai ruine. Partea de zid prăbușită îl ucisese pe omul lui, Kasparson. Cardinalul însuși era greu rănit și, în tot timpul acțiunilor de salvare, a purtat un bandaj lung, pătat de sînge, în jurul capului.

În ciuda rănilor sale, bătrînul muncea toată ziua cu un curaj neclintit alături de oamenii loviți de năpastă. Ce bani avusese la el, îi dăruise acelor urgisiți. Era prima contribuție la fondurile care au fost mai apoi colectate din toată Europa pentru victimele cataclismului. Dar și mai important a fost efectul prezenței sale printre ei. Dovedea o bună cunoaștere în conducerea bărcilor. Pescarii nu-și puteau închipui că o ambarcație în care se afla el s-ar fi putut scufunda. Urmîndu-i comenzile, vîsleau printre clădirile surpate, iar femeile săreau în bărci de pe acoperișurile caselor, ținîndu-și copiii în brațe. Din cînd în cînd le vorbea tare și răspicat, spunîndu-le din cartea lui Iov. O dată sau de două ori cînd barca, lovită de bușteni plutitori grei, era cît pe-aci să se răstoarne, se ridică și întinse mîna înainte, ca și cum

ar fi avut o forță miraculoasă de a păstra echilibrul, iar barca se îndreptase. Lîngă o fermă, cocoțat pe căsuța lui, peste care trecuse deja apa, un cîine trăgea de lanț și urla, părînd că înnebunise de frică. Pe omul care a încercat să-l ia de acolo l-a mușcat. Întorcînd barca puțin, bătrînul cardinal vorbi cu cîinele și-i desfăcu lanțul. Animalul sări în barcă. Se ghemui scîncind la picioarele bătrînului și de atunci nu îl mai părăsi.

Multe din gospodăriile țărănești au fost astfel salvate înainte ca cineva să se gîndească la vilegiaturiști. Faptul era ciudat, pentru că viața de lux și veselie din stațiune îi preocupa mult pe săteni. Dar, în ceasul urgiei, vechile legături de viață și de sînge se dovediră mai puternice decît noua fascinație. În stațiune existau bărci ușoare pentru călătorii de agrement, dar lipseau oamenii care să știe să le manevreze. Numai pe la amiază au fost trimise bărcile mai grele, care puteau la cîțiva stînjeni buni deasupra promenadei.

Pe malul unde bărcile își lăsau încărcătura pe uscat era o moară de vînt care, construită pe o pantă lină și în vîrful unui bastion semicircular din pietre mari, le oferea loc unde să acosteze. În partea opusă te puteai deplasa pe șosea. Aici, la o anumită distanță, fuseseră aduse căruțe cu cai. Moara era un punct de reper vizibil, cum stătea cu brațele în sus, nemișcate și înfricoșătoare, ca o cruce mare, neagră și răsturnată pe cerul roșiatic. Se adunaseră aici o mulțime de oameni, în așteptarea bărcilor. Cînd au venit prima oară dinspre stațiune, nici o lacrimă de bun găsit sau de bucurie n-a curs, căci oamenii aceștia pe care îi duceau, îmbrăcați elegant pînă și în mijlocul panicii, ce-și țineau cuferele grele pe genunchi, le erau străini. Ultimul echipaj aduse vestea că departe, tocmai la Norderney, mai rămăseseră patru sau cinci persoane pentru care nu mai fusese loc în barcă.

Osteniți, vîslașii priviră unul spre celălalt. Cunoșteau puterea fluxului și adîncimea mării acolo și se gîndeau : nu mergem. Cardinalul Hamilcar era în mijlocul unui grup de femei și copii, stătea cu spatele la bărbați, dar, ca și cum le-ar fi putut vedea chipurile și inimile împietrindu-se, deveni tăcut. Se întoarse și privi la oamenii abia sosiți. Părea cuprins el însuși de șovăială. De sub

bandajele albe, ochii lui îi măsurau cu o expresie ciudată, misterioasă. Nu mîncase nimic toată ziua ; ceru acum ceva de băut și i se aduse o stacană de rachiu din partea locului. Întorcîndu-se încă o dată cu fața spre ape, spuse încet :

— *Eh bien. Allons, allons.* *

Cuvintele sunau neobișnuit pentru țărani, căci cu asemenea vorbe doar vizitiii nobililor, învățați în străinătate, își îndemnau echipajele de cîte patru cai. În timp ce coborî spre barcă, iar vilegiaturiștii se dădură în lături din calea lui, cîteva doamne începură deodată să bată frenetice din palme. Dar nu cu vreun gînd rău. Cunoscînd eroismul numai pe scenă, îl cinsteau ca la teatru, cu aplauze. Dar bătrînul pe care îl aplaudau se opri o clipă. Își înclină puțin capul, cu o ironie desăvîrșită, întocmai ca un erou de pe scenă. Atît de tare îi înțepeniseră picioarele încît a fost nevoie să fie sprijinit și ridicat în barcă.

Barca se întoarse abia joi după-amiază tîrziu. O întunecime moartă atîrnase toată ziua peste peisajul larg. Cît puteai cuprinde cu ochii, fîșia unduitoare de pămînt dinainte se prefăcuse acum într-o imensă întindere cenușie, alarmant de vie. Nimic nu mai părea stabil. Pentru inimile zdrobite ale oamenilor care vîsleau pe deasupra ogoarelor și pășunilor lor, mobilitatea acestui pămînt ce le fusese temelie și sprijin devenise insuportabilă și își fereau ochii, măcar să nu mai vadă. Norii pluteau jos peste ape. Deplasîndu-se cu greu, bărcuța părea să înainteze printr-un coridor îngust ce se strecura printre două mase grele și apăsătoare, una deasupra și una dedesubt. Cei patru oameni tocmai salvați dintre ruinele Norderney-ului ședeau, livizi ca niște cadavre, la pupa.

Una dintre ei era domnișoara Nat-og-Dag, o fată bătrînă foarte bogată, cel din urmă vlăstar al unei vechi familii ilustre, care avea blazonul despărțit în alb și negru și al cărei nume însemna „Zi și noapte". Se apropia de șaizeci de ani și mințile îi erau de cîtva timp rătăcite, căci, deși era o doamnă de cea mai înaltă virtute,

* Ei, bine. Hai, hai. (fr.) (N. t.)

își închipuia totuși că este una din marile sclave ale păcatului din vremea sa. Împreună cu ea se afla o fată de șaisprezece ani, contesa Calypso von Platen-Hallermund, nepoata savantului și poetului cu același nume. Deși dăduseră dovadă de multă stăpînire de sine în mijlocul pericolului, aceste două doamne lăsau o impresie de frenezie pe care, într-o epocă și într-o societate pașnice, numai aristocrația în plin declin și amenințată cu dispariția își poate permite s-o cultive. Salvatorilor li se părea că luaseră în barcă două tigroaice, una tînără și una bătrînă, cea tînără cu desăvîrșire sălbatică, iar cea bătrînă cu atît mai periculoasă cu cît în aparență arăta îmblînzită. Nici una din ele nu era cîtuși de puțin speriată. Cînd sîntem tineri, ideea morții sau a eșecului ne este intolerabilă ; nici eventualitatea ridicolului n-o putem suporta. Însă avem totdeauna o încredere oarbă în steaua noastră și în imposibilitatea ca, vreodată, ceva să ni se ridice în cale. Cînd îmbătrînim, începem să fim convinși că totul ne va merge prost și că nereușita face parte din însăși natura lucrurilor ; dar nu ne mai pasă prea mult ce se întîmplă cu noi fie într-un sens, fie în celălalt. În felul acesta, ajungem la un echilibru. Deși îi era absolut indiferent ce soartă o așteaptă, domnișoara Malin Nat-og-Dag, din cauza minții ei tulburate, adăuga la avantajul vîrstei privilegiul tinereții, acel optimism simplu și arogant care nici măcar nu acceptă că s-ar putea să cunoască vreodată și înfrîngerea. Nu e sigur nici dacă își imagina că s-ar putea să moară. Fata de șaisprezece ani, strîns lipită de ea, cu cozile ei brune despletite și cu părul împrăștiat la întîmplare, observa tot ce era în jurul ei cuprinsă de extaz : figurile tovarășilor de suferință, mișcările bărcii, culoarea noroios-maronie înspăimîntătoare a apei de dedesubt și își închipuia că ea însăși este o mare divinitate marină.

Al treilea dintre cei salvați era un tînăr danez pe nume Jonathan Maersk, trimis de medicul său la Norderney pentru a se întrema după o criză puternică de melancolie. Cea de-a patra era camerista domnișoarei Malin, care stătea pe jos în fundul bărcii, prea îngrozită pentru a-și mai ridica fața dintre genunchii stăpînei sale.

Dar acești patru oameni, smulși atît de tîrziu dintre fălcile morții, nu scăpaseră încă de tot din strînsoarea ei. Cînd barca, în drumul ei spre uscat, trecu la mică distanță de clădirile răzlețe ale unei ferme, din care numai acoperișurile și partea superioară a zidurilor ieșeau deasupra apei, zăriră niște ființe omenești făcîndu-le semne din podul unei case. Vîslașii fură surprinși, știind sigur că o plută trebuia să fi plecat spre acel loc mai devreme. Sub privirile poruncitoare ale tinerei Calypso, care văzuse și copii printre acei sinistrați, cotiră și se îndreptară anevoie către casă. Pe cînd se apropiau, un hambar mic, din care nu se vedea decît acoperișul, cedă brusc și se prăbuși dispărînd fără zgomot sub ochii lor. Jonathan Maersk se ridică în picioare. Timp de o clipă încercă să urmărească resturile risipite cu privirea. Apoi se așeză la loc, foarte palid. Barca se hîrșîi de zidul fermei pînă ce găsiră o bîrnă ieșită în afară de care să o fixeze, ca să poată comunica cu oamenii dinăuntru. Erau două femei, una bătrînă și una tînără, un băiat de șaisprezece ani și doi copilași mici ; au aflat că pluta de salvare fusese acolo cu vreo trei ore mai înainte. Dar profitaseră ca să-și trimită cu ea vaca și vițelul și cîteva biete lucruri din gospodărie, rămînînd eroic ele însele să lupte cu apele ce urcau mereu. Bătrînei chiar i se oferise un loc pe plută, cu vitele, dar nu voise să-și părăsească fiica și nepoțeii.

Barca nu putea lua încă cinci persoane și trebuia hotărît repede care din pasageri urma să schimbe locul cu familia de la fermă. Cei ce rămîneau în acel pod aveau să stea acolo pînă ce barca se putea întoarce să-i ia și pe ei. Cum se întuneca și nu era chip să trimită nici o altă barcă pînă în zori, însemna că aveau de așteptat vreo șase sau șapte ore. Ținea oare casa pînă atunci ? — aceasta era întrebarea.

Fluturîndu-și pelerina întunecată, cardinalul spuse că va rămîne el. Cei din barcă fură cuprinși de cea mai adîncă deznădejde auzind una ca asta. Se temeau să se întoarcă fără el. Vîslașii dădură drumul ramelor și îl prinseră de haine, rugîndu-l să rămînă. Dar el nici nu voia să audă și le lămuri că avea să se afle și aici în mîna Domnului ca oriunde altundeva, deși poate că sub

un alt deget al Lui și că tocmai de aceea s-ar putea să fi fost îndreptat tocmai spre acest loc în ultima lui călătorie. Se convinseră că era cu neputință să-i schimbe gîndul și se resemnară cu soarta lor. Atunci domnișoara Malin declară pe dată că se hotărîse să-i țină și ea tovărășie în acel pod de casă, iar fata nu-și părăsea oricum prietena mai vîrstnică. Tînărul Jonathan Maersk părea că abia se trezise atunci dintr-un vis și anunță că rămîne și el cu ei. În ultima clipă, camerista domnișoarei Malin începu să țipe că ea nu-și părăsește stăpîna, iar oamenii tocmai o ridicau de pe fundul bărcii cînd nobila doamnă îi aruncă o privire de felul celei cu care de obicei măsori pe cineva să vezi dacă poți conta pe el că va fi o bună mînă a patra la o partidă de cărți sau nu.

— Iubito — spuse ea — nimeni n-are nevoie de tine aici. Pe lîngă asta, probabil că ești însărcinată, așa că trebuie să ai grijă de viitor, fetiță dragă. Noapte bună, Mariechen.

Nu era ușor pentru femei să treacă din barcă în podul casei. Însă domnișoara Malin era slabă și puternică, încît oamenii o ridicară și o depuseră pe pragul ușii podului cum ai înfige o sperietoare de ciori pe cîmp. Fata, scundă și ușurică, o urmă sprintenă ca o mîță. Văzîndu-l pe cardinal că părăsește ambarcația, cîinele cel negru scînci o dată tare și sări brusc și el pe prag, iar fata îl trase înăuntru. Acum era timpul ca familia de fermieri să treacă în barcă, dar membrii ei nu voiau înainte de a fi sărutat, printre hohote de plîns, mîinile salvatorilor și de a-i fi copleșit cu binecuvîntări. Bătrîna a insistat să le lase un felinar mic și cîteva lumînări de seu, o bărdacă de apă și un butoiaș de gin, împreună cu o pîine neagră și tare, cum fac țăranii din Insulele Frizice de Vest.

Bărbații din barcă se proptiră cu ramele în zid și, într-o clipă, o fîșie de apă brună îi și despărțea de casă.

Din ușa podului, cei rămași priveau barca depărtîndu-se încet peste întinderea unduitoare, căci era foarte încărcată. Crengile plopilor înalți din apropierea casei pluteau peste suprafața apei, care le izbea cu putere. Cerul întunecos, care stătuse toată ziua ca un capac de plumb peste întreaga lume, se coloră deodată departe

spre vest, ca și cum capacul ar fi fost ridicat puțin, într-un roșu înflăcărat ce se reflectă jos, în mare. Toate chipurile celor din barcă erau întoarse către casă și, cînd aproape că o pierdură din vedere, făcură cu mîinile un gest de adio. Din pragul ușii podului, cardinalul își înălță solemn brațele în semn de binecuvîntare. Domnișoara Malin flutură o batistă. Curînd barca, făcîndu-se tot mai mică, deveni una cu marea și cu aerul.

Ca și cum ar fi fost patru păpuși mișcate de o aceeași sfoară, cei patru se întoarseră unii spre ceilalți.

„Cum o să fie dânsul cu el ?", se întreabă tînăra la bal, cînd i se oferă *le chapeau* * în semn de omagiu. Și ar putea adăuga chiar : „Cum o să fie ca admirator, ca *épouseur* **, ca stăpîn al vieții mele ?"

„Cum o să fie moartea cu oamenii aceștia ?", se întrebau cei patru oameni părăsiți în acel pod singuratic, cercetîndu-și unii altora fețele. Domnișoara Malin, care era întotdeauna înclinată să ia partea bună a lucrurilor, se declară mulțumită de partenerii ei.

Cardinalul fu acela care dădu glas acestui gînd. Bătrînul rămase o clipă cufundat într-o tăcere profundă, ca și cum i-ar fi trebuit timp să se obișnuiască iarăși cu stabilitatea unei case după o zi întreagă petrecută în bărci pe marea neliniștită și cu o atmosferă de calm relativ după orele lungi de pericol neîntrerupt — căci nimic nu era de presupus că avea să se întîmple aici deocamdată —, să se obișnuiască deasemeni, după truda în mijlocul țăranilor și pescarilor cu sufletele zdrobite, iarăși cu tovărășia unor oameni pe potriva sa. Încetul cu încetul atitudinea lui se schimbă din aceea de om care dă porunci în aceea de conviv. Le zîmbi companionilor săi.

— Surorile mele și fratele meu — spuse — mă felicit de a mă afla printre oameni de curaj. Mă gîndesc cu plăcere la ceasurile pe care, cu voia Domnului, le voi petrece aici, alături de voi. Doamnă — i se adresă el domnișoarei Malin — nu mă surprinde bravura dumneavoastră cînd știu din ce familie vă trageți. În bătălia de

* Pălăria. (fr.) (N. t.)
** Petitor, pretendent. (fr.) (N. t.)

la Warberg, cînd calul regelui a fost împușcat sub el, un Nat-og-Dag a sărit jos de pe calul său și i l-a oferit suveranului cu memorabilele cuvinte : „Regelui calul meu ; dușmanului viața mea ; Domnului sufletul meu". Iar în bătălia de la Koege, un Svinhoved *, dacă nu mă înșel — stră-străbunicul dumneavoastră —, mai degrabă decît să expună restul flotei daneze pericolului de a lua foc de la vasul său cuprins de flăcări, a ales calea luptei pînă la ultima suflare, iar cînd focul a atins camera prafului de pușcă, a sărit în aer împreună cu tot echipajul său. Aici — spuse privind încăperea podului — pot spune : binecuvîntați fie cei cu sînge curat, căci ei vor vedea... (Se opri cîntărind cuvîntul.) ...moartea — conchise el. Vor vedea într-adevăr chipul morții. Pentru această clipă ce o petrecem noi aici au fost crescuți părinții noștri de-a lungul secolelor în spiritul mînuirii armelor și al loialității față de regele lor ; iar mamele noastre în spiritul virtuții.

Nimic nu ar fi putut spune care să întărească și să înaripeze mai mult inimile femeilor, amîndouă apărătoare înfocate ale mîndriei de a avea un sînge curat. Doar tînărul Jonathan Maersk, singurul burghez dintre ei, schiță vag un gest de protest. Totuși nu spuse nimic.

Au închis ușa podului, dar, cum aceasta atîrna din țîțîni și se tot izbea de prag, cardinalul a întrebat dacă femeile nu puteau găsi ceva cu care s-o lege. Fata întinse mîna după funda cu care își ținea părul strîns, dar o pierduse. Atunci, grațioasă, domnișoara Malin își ridică poala fustei și scoase la iveală a jartieră lungă, brodată cu boboci de trandafiri.

— O jartieră atinge apogeul menirii sale, domnul meu — spuse ea — în general cînd este desfăcută, nu cînd este încheiată. Din această cauză sora acestei panglici, pe care o sanctifică aci de față mîna dumneavoastră, odihnește în cripta Mauzoleului regal din Stuttgart.

— Doamnă — spuse cardinalul — vorbiți ușuratic. Vă conjur, nu vorbiți și nu gîndiți în felul acesta. Nimic nu poate sanctifica și nimic nu este sanctificat decît prin jocul voinței Domnului, care numai el e divin. Vorbiți

---

* Cap de porc. (dan.) (N. t.)

ca o persoană care ar fi în stare să proclame o jumătate din notele gamei — să zicem *do, re* și *mi* — sacre, iar restul, *fa, sol, la, si* profane, cînd nici una din aceste note în sine nu este sacră, doamnă, ci doar muzica, muzica pe care o putem compune cu ajutorul lor, doar ea e divină. Dacă jartiera dumneavoastră e sanctificată de mîna mea, atunci și mîna mea e sanctificată de nobila dumneavoastră jartieră de mătase. Leul pîndește antilopa lîngă rîu și antilopa e sanctificată de leu, după cum și leul e sanctificat de ea, căci jocul voinței Domnului e divin. Nu nebunul, sau calul, sau puternicul turn sînt sacre în sine, ci jocul de șah e un joc nobil și în cadrul lui calul e sanctificat de nebun, iar nebunul de turn. Nici n-ar fi de vreun folos dacă nebunul ar rîvni la virtuțile mai înalte ale reginei, sau turnul la cele ale nebunului. Astfel ne trezim sanctificați atunci cînd mîna Domnului ne mută acolo unde dorește El să stăm. Poate că tocmai acum joacă un joc pasionant cu noi, iar în acest joc eu voi fi sanctificat de dumneavoastră, după cum dumneavoastră veți fi sanctificată de oricare din noi.

Cînd ușa fu fixată, locul rămase întunecos, dar felinarul mic de pe podea răspîndea o lumină plăcută. Pentru sufletele acelor abandonați, podul devenise un cămin. Parcă trăiseră acolo de cînd lumea. Țăranii cosiseră de curînd fînul și podul era pe jumătate plin cu fîn, care mirosea plăcut și le oferea un culcuș moale și curat. Cardinalul, fiind foarte obosit, se afundă curînd în el cu mantia sa largă desfășurată în jurul lui pe jos. De partea cealaltă a felinarului domnișoara Malin stătea cu fața spre el. Fata ședea lîngă ea, cu picioarele încrucișate, ca o zeitate orientală. Cînd, în sfîrșit, se hotărî să se așeze și el, tînărul își găsi un loc pe scara ce zăcea trîntită pe podea și care îl înălța puțin deasupra celorlalți. Cîinele stătea lîngă cardinal. În picioare, cu urechile date de spate, părea că, din cînd în cînd, printr-un impuls venit din adîncuri, își înghite teama și singurătatea. Adunarea rămase în aceste poziții cea mai mare parte a nopții. Doar cardinalul și domnișoara Malin și le-au păstrat pe ale lor, după cum se va vedea, pînă la ivirea zorilor palizi. Umbrele, răspîndite în cerc de lumina felinarului aflat la mijloc, ajungeau pînă la grinzile

acoperișului. În timpul nopții păru adeseori că aceste umbre lungi erau cu adevărat vii și că țineau treze, din spatele oamenilor osteniți, spiritul și conversația societății lor restrînse.

— Doamnă — i se adresă cardinalul domnișoarei Malin — am auzit de salonul dumneavoastră, în care toți invitații se simt degajați și în același timp cît se poate de tare antrenați în conversație. Cum vrem să ne simțim și noi tot așa în noaptea aceasta, vă rog să ne fiți gazdă și să vă desfășurați în acest pod talentele dumneavoastră ospitaliere.

Domnișoara Malin dădu curs bucuroasă sugestiei sale și luă în stăpînire locul. În timpul nopții și-a jucat rolul, desfătîndu-și oaspeții cu acele delicatese rare numite singurătate, întunecime și pericol, în timp ce păstra însăși moartea ca pe o surpriză finală, ca pe o revelație a sezonului monden, ca pe un renumit tenor italian inaccesibil amfitrioanelor rivale, care nu așteptă în fața ușii decît momentul pentru a apărea și a fi senzația serii. Unii oameni se lăfăie pe un tron ; domnișoara Malin, dimpotrivă, stătea în fîn de parcă ar fi șezut pe unul din acele taburete care erau doar privilegiul ducelor. Îl puse pe Jonathan să taie pîinea și să servească pe toată lumea, iar companionilor ei, care nu mîncaseră nimic toată ziua, li se păru că acele coji tari și negre închideau în ele toată mireasma lanurilor de grîu. În timpul nopții, ea și cardinalul, care erau bătrîni și sfîrșiți, băură împreună aproape tot butoiașul de gin. Tinerii nici nu-l atinseră.

Încă din prima clipă avu mai mult de lucru decît își închipuise că va trebui pentru a-și mulțumi oaspeții, căci nici nu-și isprăvise bine vorba cardinalul că se prăbuși ca mort. Femeile, care nu îndrăzneau să-i dezlege bandajele de la cap, le stropiră cu apă din bărdaca de băut. Recăpătîndu-și simțirea, acesta le aruncă o privire mînioasă, duse mîinile la cap, dar, revenindu-și treptat, ceru iertare pentru necazul ce le pricinuise și dădu vina pe truda zilei. După leșin arăta totuși întrucîtva schimbat, parcă mai slăbit decît înainte și, ca și cum ar fi vrut să transmită o parte din autoritatea și răspunderile sale domnișoarei Malin, rămase alături de ea.

Poate însă că e bine să facem aici o scurtă biografie a domnișoarei Malin Nat-og-Dag :

Spuneam mai înainte despre ea că avea mințile cam într-o parte. Cu toate acestea, pentru cei ce o cunoșteau mai bine se năștea cîteodată întrebarea dacă nu cumva e nebună din propria ei dorință sau din vreun capriciu, fiindcă era o persoană într-adevăr capricioasă. De altfel nu fusese mereu nebună. Fusese chiar o femeie cu o minte aleasă, care studiase filozofia și disprețuia patimile omenești. Dacă i s-ar fi oferit acum posibilitatea să se întoarcă la starea ei dinainte, cînd era rezonabilă și ar fi fost capabilă să înțeleagă sensul acestei oferte, domnișoara Malin ar fi refuzat pe motiv că de fapt te distrezi mult mai bine în viață dacă ești puțin trăsnit.

Era o femeie avută acum, dar nici bogată nu fusese mereu. Fiind orfană, crescuse în casa unor rude bogate. Doar vechiul ei nume și nasul ei enorm și le purtase întotdeauna cu aceeași mîndrie.

Avusese o guvernantă pioasă din secta Hernhuten-ilor, care punea mare preț pe virtutea feminină. În acele zile, persoana unei femei avea un centru de gravitate și viața îi era mai simplă din această cauză decît avea să-i fie mai tîrziu. Putea să-și otrăvească rudele sau să trișeze ordinar la cărți și totuși să rămînă *une honnête femme* * atîta vreme cît nu tolera nici o erezie în sfera caracterului ei. Doamnele din acea vreme puteau fixa ele însele prețul inimii, spiritului și sufletului lor dacă se hotărau să încheie un pact cu diavolul ; cît despre trup însă, acesta era capitalul lor de bază și coborîrea prețului standard, atît de sacru pentru ele, era considerată a fi o competiție necinstită cu breasla celorlalte *honnêtes femmes* și privită ca un păcat de moarte. De fapt, cu cît o femeie reușea să urce prețul său individual, cu atît devenea mai înaltă starea ei de sanctitate și era cu mult mai favorabil să se spună că de dragul ei mulți bărbați căzuseră pradă nefericirii decît că făcuse fericiți mulți bărbați.

* O femeie cinstită. (fr.) N. t.)

Îmboldită atît de caracterul ei cît și de educația primită, domnișoara Malin devia puțin în raport cu doctrina. Adoptase linia nu numai a defensivei, ci a celei mai îndrăznețe ofensive. Nemăsurată din fire, nu vedea nici o justificare pentru temperanță, drept care își împinse prețul fantastic de sus. În privința prețuirii înalte a trupului său deveni practic victima unui gen de megalomanie. Sigrid cea Semeață *, fosta regină a Danemarcei, și-a chemat toți pretendenții dintre regii mai mărunți ai țării, a dat foc la casă și i-a ars pe toți înăuntru, afirmînd apoi că numai în felul acesta i-a învățat minte să mai vină s-o pețească. Malin ar fi făcut același lucru și cu conștiința la fel de împăcată. Ea luase în serios ce îi citise din Biblie guvernanta ei, și anume că „oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvîrșit adulter cu ea în inima lui" **, iar ea se investise singură drept omologul feminin al tînărului celui cinstit din Evanghelie. Că un bărbat ar fi putut s-o dorească i se părea, ca și reginei Sigrid probabil, o neobrăzare mortală și o jignire la fel de gravă ca și tentativa de viol. Nu vădea decît un slab *esprit de corps* *** și părea să nu considere cîtuși de puțin că ar fi fost greu în general pentru tinerele femei cinstite dacă acest principiu ar fi fost urmat, căci întregul lor cîmp de acțiune se întindea între două idei și, amalgamîndu-le, puteai pune la fel de repede capăt activității lor pe cît puteai pune cîntecului unei armonici strîngîndu-i și fixîndu-i extremitățile laolaltă. Avea o figură puțin patetică, așa cum au toți oamenii care, în lumea aceasta, iau cuvintele Scripturii *au pied de la lettre* ****. Dar ei nici că-i păsa.

În tinerețea ei, totuși, această fanatică virgină nu făcea o figură proastă în societate, căci era extrem de

---

* Sigrid cea Semeață (Sigrid Storraade) — regină a Suediei și Danemarcei, căsătorită în 967 cu regele suedez Eric cel Victorios. După moartea acestuia, a fost pețită de regele norvegian Olaf Trygvasson, care, neputînd-o convinge să se creștineze, a batjocorit-o. De aceea Sigrid s-a căsătorit cu regele danez Sven Tveskoeg și l-a împins la luptă împotriva lui Olaf, care și-a găsit moartea în bătălia de la Svolde, în anul 1000. (N. t.)

** *Matei*, 5, 28. (N. t.)

*** Spirit de solidaritate al unei comunități. (fr.) (N. t.)

**** În sens literal. (fr.) (N. t.)

talentată și în toate strălucitoare. Deși nu era frumoasă, avea darul rar de a părea că este, iar în lume juca rolul unei vedete, în vreme ce femei mult mai atractive decît ea erau neglijate. Cînd primea omagii, le considera tributul firesc datorat unei Nat-og-Dag și nu era insensibilă la complimentele adresate spiritului și curajului sau darului ei pentru muzică și dans. Își alegea prietenii mai ales dintre bărbați, considerînd că femeile erau cam prostuțe. Dar în același timp stătea mereu la pîndă, ca un taur cu ochii după pînza roșie sau ca un cruciat după semnul semilunii, ca să prindă cea mai mică dorință din priviri spre a-i anihila fără milă proprietarul.

Dar nici domnișoara Malin nu scăpase soartei comune a ființelor omenești. Avusese și ea o idilă. La douăzeci și șapte de ani, cînd era deja o fată bătrînă, se hotărî să se mărite în definitiv. Cu această hotărîre luată, se simțea ca o cățea foarte mare înconjurată de niște căței de interior ce hămăiau întruna. Era gata să-i ardă încă pe regii cei mărunți care ar fi venit s-o pețească, dar alegerea ei era făcută. La fel ca și regina Sigrid, care s-a năpustit asupra eroului creștin Olaf Trygvasson *, iar în saga se poate citi ce deznodămînt tragic avu întîlnirea dintre aceste două suflete mîndre.

În ce o privea, Malin îl alesese pe prințul Ernest Theodore de Anhalt. Acest tînăr era idolul timpului său. De cea mai înaltă obîrșie și fabulos de bogat, căci mama sa fusese mare ducesă de Rusia, era și frumos ca un înger, un *bel esprit* **, iar ca soldat un adevărat leu din Nemeea. Avea chiar și un suflet nobil și nici o ușurătate

---

* Olaf I Trygvasson (969—1000) — conducător al vikingilor în mai multe expediții de pradă, mai ales împotriva Angliei, pe care a devastat-o. În 995 a debarcat cu o flotă în Norvegia, devenind rege al acestei țări, pe care a reușit s-o creștineze prin cruzime, violențe și pedepse inumane. Încercările sale de a cîștiga insulele din nordul Europei (Orkneys, Faroe, Islanda) pentru creștinătate au eșuat. La întoarcerea dintr-o expediție în ținuturile wenzilor (vezi nota pag. 134), a fost atacat de un prinț norvegian sprijinit de regele Suediei și Danemarcei și a căzut în bătălia de la Svolde, în anul 1000. (N. t.)

** Persoană cu distincție spirituală și gust pentru literatură. (fr.) (N. t.)

în firea lui, astfel încît, atunci cînd femeile se stingeau în dreapta și în stînga de dorul lui, el stătea mîhnit. Cu toate acestea era un bun observator ; vedea bine lucrurile. Într-o zi o văzu pe domnișoara Malin și o vreme nu mai văzu nimic altceva.

Tînărul nostru obținuse totul de la viață — și mai cu seamă femeile — cu prea mare ușurință. Frumusețe, talent, farmec, virtute, pe toate le avea în degetul mic. În privința domnișoarei Malin nimic nu i se părea prea șocant, în afară de prețul ce-l avea de plătit. Că acea biată fată slabă, fără un ban și cu doi ani mai mare decît el nu se mulțumea doar cu numele său princiar și cu o parte egală din viitorul său strălucit, ci voia și adorația lui prosternată, fidelitatea eternă și supunerea lui atît în viață cît și în moarte, nimic mai puțin de atît — iată ce îl impresionă pe tînărul prinț.

Unii oameni dovedesc o pasiune neistovită pentru ghicitori. Cîteodată li se oferă, poate, prilejul să asculte de glasul bunului simț ori de înțelepciunea verificată a vieții ; dar nu, ei trebuie să-și sfarme creierii cu o ghicitoare numai și numai pentru că nu-i dau de tîlcul ascuns. Că răspunsul va fi, probabil, stupid, nu are nici o importanță pentru cei stăpîniți de această pasiune. Prințul Ernest avea o astfel de mentalitate și, încă din copilărie, stătea zile întregi cufundat în ghicitori și în enigme, o distracție care, în cazul lui, trecea drept o dovadă de înaltă intelectualitate. Cînd dădu, prin urmare, peste acest sîmbure tare, frumusețile mai lesne accesibile pieriră deodată dinaintea ochilor săi.

Atît de mare se dovedea tracul prințului Ernest în fața riscului de a primi, pentru întîia oară în viața sa, un refuz — și numai Dumnezeu știe dacă mai mult se temea de el sau și-l dorea cu înfocare — că nu ceru mîna domnișoarei Malin Nat-og-Dag decît în ultima seară înainte de a pleca la război. Două săptămîni mai tîrziu era ucis în bătăia de la Jena și fusese găsit strîngînd în pumn un medalion de aur cu o buclă de păr blond înăuntru. Multe blonde încîntătoare își găsiseră alinarea la gîndul acelui medalion. Nici una nu știa însă că, din toată bogăția de cozi mătăsoase ce-i mîngîiaseră vreodată chipul, doar această buclă din părul unei fete bătrîne fusese

pentru el ca pana unei Walkyrii ce-l ridicase de la pămînt spre înalturi.

Dacă Malin ar fi fost romano-catolică, după bătălia de la Jena s-ar fi închis într-o mănăstire pentru a-și salva, dacă nu sufletul, cel puțin respectul de sine, căci, orice ați spune dumneavoastră, nici o fată nu face o partidă mai strălucită decît aceea care devine mireasa Domnului. Însă, fiind o bună protestantă și înclinată chiar către învățăturile sectei Hernhuten-ilor, ea își luă în primire crucea, purtînd-o cu mult curaj. Faptul că nimeni pe lume nu știa de tragedia ei se potrivea cu opinia pe care ea o avea despre restul oamenilor și anume că habar nu aveau de lucrurile cît de cît importante. Încît renunță definitiv la orice gînd matrimonial.

La vîrsta de cincizeci de ani ajunse pe neașteptate în stăpînirea unei foarte mari averi. S-au găsit oameni care au înțeles-o atît de puțin încît au crezut că tocmai bogăția i se urcase la cap, făcînd-o să confunde realitatea cu fantezia. Dar nu era adevărat. Nu ar fi tulburat-o cîtuși de puțin faptul de a se trezi deodată stăpînă peste toate comorile Marelui Sultan chiar. Pe ea o schimbase ceea ce le schimbă pe toate femeile la cincizeci de ani : trecerea din serviciul activ al vieții — cu o pensie, sau cu medalii de război, după caz — la simpla postură pasivă de privitor. Scăpase de o povară, drept care își luă zborul pe o creangă ceva mai înaltă și de acolo cotcodăci puțin. Averea nu i-a fost de ajutor decît în măsura în care i-a pompat niște aer sub aripi să poată zbura un pic mai sus și cotcodăci un pic mai tare, deși puse capăt în același timp tuturor criticilor din anturajul său. În acel rîs al ei de eliberare era, fără îndoială, și puțină nebunie.

Această nebunie a îmbrăcat, cum spuneam, forma unei convingeri de neclintit, și anume că trecutul ei era străbătut de o extraordinară licențiozitate. Își imagina că este, dacă nu marea tîrfă din Apocalipsă, atunci măcar cea mai celebră curtezană din vremea ei. Era convinsă că averea, casa și bijuteriile erau răsplata pentru păcatele ei, o răsplată acumulată de-a lungul a nenumărate păcătuiri și din acest motiv se arăta foarte gene-

roasă cu banii, considerînd că ce fusese adunat cu ușurătate trebuia și cheltuit cu ușurătate. Nu putea deschide gura să nu amintească de zilele desfrîului ei. Chiar prințul Ernest însuși, tînărul și castul iubit căruia îi refuzase pînă și sărutul de adio, figura în colecția sa de figurine de ceară ca victimă a prefăcătoriilor și cruzimii ei de sirenă.

E îndoielnic dacă un spectacol poate mulțumi în egală măsură pe acei oameni care pînă la urmă riscă să fie absorbiți în el și pe aceia care, prin forța împrejurărilor, sînt total absolviți de o asemenea posibilitate. Însuși împăratul de la Roma, după o luptă deosebit de dramatică, ar putea vedea într-un coșmar tridentul și plasa. Însă vestalele ar sta culcate pe paturile lor de marmură și, cu un rafinament tipic de cunoscătoare, ar parcurge fiecare detaliu al luptei, imaginîndu-se pe ele în locul gladiatorului favorit. Similar, este improbabil că pînă și bătrînica cea mai evlavioasă ar asista la judecarea și arderea unei vrăjitoare cu conștiința absolut netulburată a adunării de bărbați din jurul rugului.

Nici o femeie tînără, fie ea chiar locatara unei chilii de călugăriță, nu s-ar fi putut lăsa pradă exceselor imaginației asemeni domnișoarei Malin fără teamă și fără a tremura măcar o clipă. Doar bătrîna, care se asigurase împotriva oricărui risc, putea plonja în abisul corupției cu grația unui cufundar crestat. Credincioasă din fire, se agăța de părerea ei din tinerețe privitoare la cuvintele evangheliei despre adulter. Pînă și Biblia îi arăta că o mulțime de tineri păcătuiseră cu ea. Iar ea îi schimba tot așa cum, atunci cînd nu-i mai place, o femeie întoarce pe dos rochia ale cărei culori au pălit. Domnișoara Malin era imaginea reflectată a marii desfrînate ajunse la căință, care își vede păcatele albe ca lîna și îi făcea o plăcere deosebită să vopsească această lînă de mielușel a vieții în diferite culori înflăcărate. Gelozia, înșelăciunea, seducția, violul, infanticidul și cruzimea senilă, împreună cu toate perversitățile lumii omenești a pasiunilor, ajungînd chiar pînă la acele *maladies galantes* *, despre care avea cunoștințe surprinzător de întinse,

* Boli lumești. (fr.) (N. t.)

erau pentru ea bomboanele pe care le culegea, una cîte una, din bomboniera minții sale și le rontăia cu o adevărată *gourmandise* *. În toate aceste fantezii ea apărea ca eroină principală și traversa sferele celor șapte păcate de moarte cu același extaz cu care un băiețel galopează la toate marile curse hipice din lume călare pe căluțul-leagăn. Nici un pericol nu reușea să-i inspire frică și nici o frămîntare a conștiinței să-i tulbure seninătatea. Dacă exista vreo persoană de care să vorbească plină de dispreț, aceea era Maria Magdalena din evanghelie, care nu găsise altă cale de a purta povara dulcilor ei păcate decît ducîndu-se în pustiul Libiei însoțită doar de o tigvă. Ea însăși purta povara păcatelor sale cu îndemînarea unei atlete și izbutea să joace cu ea și un grațios joc de *bilboquet*. **

Pînă și fața i s-a transformat sub efectul marii sale revoluții spirituale și, la o vîrstă cînd alte femei recurg la ruj și atropină, îngăduința ei pentru slăbiciunile omenești îi dăduse o culoare vie în obraji și o sclipire delicată a ochilor. Era mai aproape de ceea ce am putea numi o femeie frumoasă decît fusese oricînd înainte. Cu o vrăjitoare adusese întotdeauna, dar, în a doua ei copilărie, semăna mai degrabă cu o zînă rea din basmele pentru copii decît cu Meduza, îngerul răzbunător ce se apărase cu o sabie de foc de prințul Ernest Theodore. Își păstrase zvelțețea și ușurința ei aeriană, iar cît despre talentul său de dansatoare, încă putea juca rolul primadonei la orice mare bal. Copita ei despicată era acum aurită cu distincție, precum a caprei Esmeraldei. Învăluită în lumina acestei nebunii blajine și a celei de-a doua tinereți, ședea refugiată în șura unei gospodării țărănești, convorbind animată cu cardinalul Hamilcar.

— În copilăria mea am petrecut o vreme la Koblenz, la curtea ducelui de Chartres, aflat pe atunci în exil — spuse gînditor cardinalul după o scurtă pauză. Acolo

---

* Lăcomie. (fr.) (N. t.)

** Ansamblu format dintr-o bilă găurită legată printr-o sfoară de un băț cu vîrf ascuțit. Bila aruncată pînă la limita permisă de sfoară trebuie prinsă în vîrful ascuțit al bățului. (N. t.)

l-am cunoscut pe marele pictor Abildgaard și îmi plăcea să-mi petrec dimineţile în atelierul lui. Cînd veneau la el doamnele de la curte să le facă portretele — și era foarte căutat de acele frumoase femei ce doreau să-și imortalizeze chipul — nu de puține ori l-am auzit spunîndu-le : „Spălați-vă fața, *Mesdames,* să se ducă rujul, pudra și creionul de cărbune. Căci, dacă vă pictați dumneavoastră fața, eu nu vă mai pot picta pe dumneavoastră". M-am gîndit adesea, mai tîrziu, la cuvintele lui. Și mi se pare că același lucru îl spune fără încetare Domnul muritorilor prea slabi și prea vanitoși : „Spălați-vă fața. Căci, dacă vă puneți voi înșivă pe chip de-un deget umilință și renunțare, milostenie și neprihănire, eu nu mai am cum vă ajuta". Astă seară însă — continuă bătrînul zîmbind, în timp ce o mișcare amplă a mării păru că zgîlțîie toată clădirea — se pare că Domnul spală chiar cu mîinile sale în locul nostru și întrebuințînd apă din belșug. Dar noi trebuie să aflăm mîngîiere în faptul că nu există cinste, nici fericire mai înaltă decît să avem portretele noastre pictate de însăși mîna Domnului. Doar aceasta ne-a fost mereu năzuința și prin ea am vrut să ajungem la nemurire.

Văzînd că fața cardinalului era acoperită de bandaje însîngerate, domnișoara Malin vru să facă o remarcă, dar se abținu, căci nu știa ce răni adînci aveau să-și lase urmele pe acel nobil chip. Cardinalul îi ghici gîndurile, căci le formulă el însuși zîmbind.

— Da, doamnă — spuse — fața mea Domnul a găsit cu cale s-o spele în chip mai pătimaș. Dar n-am învățat noi oare despre forța purificatoare a sîngelui ? Acum știu, doamnă, că ea e mai mare chiar decît ne închipuim noi. Și poate că fața mea avea nevoie de această purificare. Or cine, dacă nu Dumnezeu, știe ce fard și ce pudră am pus pe ea timp de șaptezeci de ani ? Credeți-mă, doamnă, că, înfășurat în aceste bandaje, simt că mă aflu mai pregătit să-i pozez decît oricînd înainte.

Domnișoara Malin roși ușor, căci fusese prinsă cu o greșeală de tact și încercă moale să aducă puțin în urmă conversația, cum ai da înapoi un ceas.

— Mulțumesc cerului — spuse ea — că în viața mea nu mi-am dat nici cu fard, nici cu pudră de față, încît

domnul Abildgaard mi-ar fi putut-o picta în orice moment. Însă, cît despre acest portret divin al meu, ce urmează, bănuiesc, să fie atîrnat în galeria cerului, atunci cînd eu însămi voi fi trecut în lumea celor drepți, aici vă rog să-mi îngăduiți, Sfinția Voastră, să vă spun că părerile mele diferă întrucîtva de ale dumneavoastră.

— Părerile criticilor de artă — răspunse cardinalul — trebuie să difere ; am învățat acest lucru în atelierul lui Abildgaard. L-am văzut cu ochii mei pe maestru cum i-a tras odată unui mare pictor francez o perie din păr de bursuc plină cu cadmiu peste față pentru că nu reușeau să se înțeleagă asupra legilor perspectivei. Împărtășiți-mi ideile dumneavoastră, doamnă. S-ar putea să învăț de la dumneavoastră.

— Bine — acceptă domnișoara Malin —, atunci de unde ideea asta că Dumnezeu ar aștepta de la noi adevărul ? E o părere ciudată și absolut personală, Sfinția Voastră. El doar îl știe deja și poate i se pare chiar puțin cam searbăd. Adevărul e treaba cizmarilor și a croitorilor, Sfinția Voastră. Eu am susținut, dimpotrivă, întotdeauna că Dumnezeu are o anumită înclinație către mascaradă. Nu ne spuneți oare chiar dumneavoastră, stăpînii noștri spirituali, că încercările de care avem parte nu sînt de fapt decît binecuvîntări deghizate ? Și asta și sînt de fapt. Am descoperit și eu acest adevăr, la miezul nopții, cînd toate măștile cad. Însă în același timp nimeni nu ar putea nega că deghizarea lor a fost înfăptuită de mîna unui maestru fără egal. Dumnezeu însuși mi se pare — cu voia dumneavoastră — că s-a dedat destul de liber mascaradei pe vremea cînd s-a întrupat din carne și sălășluia printre noi. Dacă eu aș fi fost gazda nunții de la Cana Galileii, m-aș fi simțit puțin ofensată de o faptă ca aceea — să știți că aș fi fost, Sfinția Voastră — dacă l-aș fi invitat pe tînărul acela strălucit, pe fiul dulgherului, ca să-l pot trata cu cel mai bun vin Berncastler Doktor, iar el, la momentul care i-ar fi convenit lui, ar fi preschimbat apa chioară într-un vin cu mult mai bun ! Iar biata femeie nici nu avea habar, desigur, ce lucruri mai era el în stare, fiind Dumnezeu Atotputernicul. De fapt, Sfinția Voastră, dintre toți suveranii de care am cunoștință, cred că cel care a ajuns cel mai aproape de

adevărata esență a lui Dumnezeu a fost Harun-al-Rașid, califul Bagdadului, căci, după cum știți, îi plăcea să se deghizeze. Ah, să fi trăit eu pe vremea aceea, aș fi jucat acest joc după pofta inimii lui, chiar dacă ar fi trebuit să încerc cinci sute de cerșetori pînă să dau de marea căpetenie sub pelerina unuia dintre ei. Iar cînd mi-a fost dat să joc o dată în viață rolul unei zeițe, ultimul lucru ce l-am dorit de la adoratorii mei a fost adevărul. „Faceți poezie — le-am spus — folosiți-vă imaginația, mascați-mi adevărul. Adevărul vostru iese prea devreme la iveală — să nu vă fie cu supărare, Sfinția Voastră — și cu asta s-a terminat totul.“ Și acum spuneți-mi, Sfinția Voastră — se interesă bătrîna doamnă — ce părere aveți despre modestia femeilor ? E o însușire divină, fără îndoială ; dar ce altceva este ea decît înșelătorie din principiu ? Deoarece sînt aici de față un tînăr și o fată, dumneavoastră și eu, care am privit viața din cele mai bune turnuri de observație — dumneavoastră din confesional, eu din alcov — ne vom strădui să nu ținem seama de adevăr ; vom vorbi numai despre picioare. În acest caz, vă pot spune că toate femeile pot fi împărțite după frumusețea picioarelor lor. Acelea care au picioare frumoase și știu că adevărul ascuns e mai dulce decît toate iluziile sînt niște femei cu adevărat brave, căci te privesc în față și au acel curaj sincer pe care ți-l dă o conștiință curată. Dar dacă s-ar apuca să poarte pantaloni, unde ar mai fi bravura lor ? Tinerii bărbați din zilele noastre, care poartă pantaloni atît de strîmți încît sînt nevoiți să aibă doi valeți cu ei ca să-i tragă, cîte unul pentru fiecare picior...

— Și, chiar așa, abia o scot la capăt — rosti gînditor cardinalul.

— ...și umblă încoace și încolo ca niște adevărați misionari ai adevărului — continuă domnișoara Malin — s-ar putea să fie mai umani, dar cu siguranță că n-au nimic divin în ei. Poate că au de partea lor faptele vieții, în timp ce picioarele femeilor, sub fuste, reprezintă ideile. Însă oamenii care merg înainte sprijinindu-se pe idei, al lor e adevăratul eroism. Căci conștiința puterii ascunse e cea care ne dă curajul. Dar vă cer iertare, Sfinția Voastră, că am vorbit atît de mult.

— Nu vă cereți iertare, doamnă — zise cardinalul cu blîndețe. Spusele dumneavoastră mi-au fost cu folos. Dar nu m-au convins că dumneavoastră și eu gîndim diferit. Lumea noastră seamănă cu acel joc de copii numit „cald și rece" ; întotdeauna se ascunde ceva dedesubt : adevăr, înșelăciune, adevăr, înșelăciune ! Cînd califul Bagdadului s-a deghizat într-unul din supușii lui săraci, toată strălucirea lui ascunsă n-ar fi putut salva această farsă de prostul gust, dacă n-ar fi avut, dincolo de ea, o inimă ce sîngera pentru sărmanul lui popor. Tot astfel, cînd Domnul nostru s-a deghizat, timp de treizeci și ceva de ani, în fiul omului, fapta Lui n-ar fi avut nici o noimă dacă El n-ar fi avut o inimă umană și chiar o anumită înțelegere pentru iubitorii de vin bun. Femeia inteligentă, doamnă, își alege la carnaval un costum care să dezvăluie cu iscusință o părticică din spiritul sau din sufletul ei, pe care de obicei o ascund convențiile vieții de zi cu zi ; iar cînd își pune hidoasa mască venețiană cu nasul de un stînjen, ea ne spune de fapt nu numai că în spatele măștii are un nas clasic, ci că are și infinit mai mult decît atît și poate fi adorată și pentru alte calități decît simpla ei frumusețe. „Și după masca ta te voi cunoaște", grăi Arbitrul mascaradei. Dar să fim înțeleși, doamnă — continuă el — ziua judecății de apoi nu va fi, cum vor să ne convingă predicatorii serbezi, momentul dezvăluirii micilor noastre încercări de înșelătorie, despre care de fapt Domnul știe deja totul, ci dimpotrivă, va fi ceasul cînd însuși Dumnezeu Atotputernicul va lăsa masca Lui să cadă. Ce clipă va fi aceea ! O, și un milion de ani de-ar fi s-o așteptăm, tot nu ni s-ar părea prea mult, doamnă. Cerul va fi plin și va răsuna de rîsete, rîsete curate și neprihănite ca rîsul de copil, limpezi ca rîsul miresei la nuntă, triumfătoare ca rîsul credinciosului luptător ce depune stindardele dușmanului la picioarele suveranului său, sau care se vede eliberat din lanțurile temniței și curățat de calomniile defăimătorului său ! Și, totuși, doamnă, oare n-a pregătit El azi pentru noi o judecată de apoi în miniatură ? Curînd va fi miezul nopții. Cînd se va împlini acel ceas, să lăsăm să cadă măștile. De nu va fi să cadă masca dumneavoastră ori a mea, să cadă atunci masca destinului și a vieții. S-ar putea să avem de înfruntat curînd

moartea, și fără vreo mască. Între timp tot n-avem altceva de făcut decît să ne amintim cum e viața cu adevărat. Haideți, doamnă, și voi, tînărul meu frate și tînăra mea soră ! Cum tot nu vom putea dormi și cum în locul acesta e încă plăcut de stat, spuneți-mi cine sînteți și istorisiți-mi povestea vieții voastre fără nici o reținere. Dumneata — i se adresă bătrînul lui Jonathan Maersk — te-ai ridicat în barcă, riscînd s-o răstorni cu totul, cînd ai văzut prăbușindu-se hambarul. Tot astfel, bănuiesc, vreun mîndru edificiu din viața dumitale tînără s-a prăbușit și praful s-a ales de el sub ochii dumitale. Spune-ne și nouă care a fost acela. De asemenea — continuă el — cînd vorbeam mai devreme despre puritatea sîngelui, am observat că erai la fel de tulburat cum ai fost și la vederea hambarului prăbușit. Poate ești un adept al ideilor revoluționare ale generației dumitale. Nu-ți închipui, te rog, că-mi sînt străine aceste teorii. De fapt sînt mult mai aproape de ele chiar decît îți imaginezi dumneata. Dar crezi că avem dreptul să lăsăm deosebirile de vederi politice să ne dezbine sufletele tocmai în ceasul acesta ? Iată, am să-ți spun cu propriile dumitale cuvinte : Trăiască libertatea, egalitatea, fraternitatea, cîteșitrei, dar mai cu seamă fraternitatea. Sau poate — mai adăugă el — gemi, fiul meu iubit, sub povara grea a unei nașteri nelegitime. Dar cine altul dacă nu bastardul simte nevoia să strige cît îl ține gura cine este el ? Ai deci încredere în noi. Spune-ne acum, pînă nu vin zorii, povestea vieții dumitale.

La aceste cuvinte, tînărul, pe al cărui chip fusese mereu întipărit semnul distinctiv al adevăratei melancolii, singurătatea, privi în ochii cardinalului. Atitudinea de o mare demnitate a bătrînului îi impresionase pe ceilalți încă din prima clipă de cînd se aflau în tovărășia lui. Acum băiatul era de-a dreptul fascinat de strania luciditate din ochii acestuia. Timp de cîteva secunde cei doi se priviră intens unul pe celălalt. Obrajii palizi ai tînărului se colorară ușor. Trase aer adînc în piept.

— Da — rosti el ca sub efectul brusc al unei inspirații — am să vă spun povestea vieții mele. Poate am s-o înțeleg eu însumi mai bine dacă voi izbuti s-o pun în cuvinte.

— Spală-ți fața, tinere prieten — spuse domnișoara Malin — și în sufletele noastre portretul dumitale se va împărtăși din nemurire.

— Povestea mea — începu tînărul — o voi numi „Istoria lui Timon din Assens". *

— Dacă ați fi trăit la Copenhaga, ați fi auzit precis de mine, căci la un moment dat s-a iscat multă vîlvă în jurul numelui meu. Mi s-a găsit chiar și o poreclă : Timon din Assens. Cei care m-au poreclit astfel au avut dreptate, deoarece într-adevăr sînt de felul meu din Assens, care, nu știu dacă știți, e un mic port în insula Fionia. Aici am văzut lumina zilei ca fiu al unor oameni cît se poate de respectabili, căpitanul de vas Clement Maersk și soția sa Magdalena, care aveau o căsuță frumoasă cu grădină în oraș. Poate vi se va părea ciudat, însă atîta timp cît am trăit la Assens nu mi-a trecut niciodată prin minte că cineva ar putea sau ar voi să-mi facă vreun rău. De fapt nici nu mi-am închipuit că ar exista cineva care să-și bată capul cu persoana mea. Dimpotrivă, mi se părea că e de datoria mea să învăț să cunosc lumea. Tatăl meu pleca pe mare și de multe ori îl însoțeam și eu verile ; așa am ajuns pînă în Portugalia și chiar pînă în Grecia. Cînd eram pe mare trebuia să ne îngrijim de vas și de încărcătură și aceste două lucruri ni se păreau cea mai importantă ocupație de pe lume. Mama mea era o ființă minunată. Deși am trăit o vreme în cea mai înaltă societate, n-am întîlnit vreodată o femeie pe care s-o pot asemui cu ea nici la frumusețe, nici în purtări. Dar nu se vedea cu alte soții de căpitani și nu mergea niciodată la alți oameni în vizită. Tatăl ei fusese unul din asistenții marelui botanist suedez Linné ** și pentru ea florile și soarta lor, albinele cu stupii și mierea lor erau mai importante decît orice avea de-a face cu ființele omenești. Cînd stăteam cu ea eram convins

---

* Prin analogie cu *Timon din Atena* de William Shakespeare. (N. t.)

** Carl von Linné (1707—1778) — celebru naturalist suedez, autor al unor clasificări ale regnului vegetal și animal. Nomenclatura sa binominală, după genuri și specii, este valabilă și azi. (N. t.)

că plantele, florile și insectele erau cu adevărat cele mai de preț lucruri de pe această lume, iar oamenii nu fuseseră făcuți decît pentru a le purta de grijă. În grădina noastră din Assens mama și eu trăiam ceea ce cred că se poate numi o idilă. Zilele ne erau pline de nevinovăție și plăceri.

Aici domnișoara Malin, care ascultase atentă și era pasionată după orice fel de povestire, îl întrerupse pe narator cu un suspin :

— A — exclamă ea — știu cum sînt idilele. *Mais moi je n'aime pas les plaisirs innocents.* *

Jonathan continuă :

— Aveam un prieten la Assens, sau cel puțin așa îmi închipuiam, că mi-e prieten, un băiat ager la minte pe nume Rasmus Petersen, mai mare ca mine cu cîțiva ani și mai înalt cu un cap. Urma să devină preot, dar nu știu în ce încurcături a intrat și nu a mai reușit ; însă, pe vremea cînd era student la Copenhaga, fusese preceptor în multe case mari. Mie îmi arăta mereu un interes deosebit, dar, cu toate că îl admiram, nu mă simțeam niciodată în largul meu cînd eram în preajma lui. Avea o minte ascuțită ca briciul ; nu reușeai să scapi de el fără să-ți tai puțin degetele, deși poate că, pe loc, nu simțeai nimic. Cînd aveam vreo șaisprezece ani, i-a spus tatălui meu că ar trebui să vin cu el la Copenhaga, să studiez cu învățații pe care-i cunoștea el acolo, pentru că lui i se părea că sînt un băiat foarte înzestrat.

— Și erai într-adevăr foarte înzestrat ? — întrebă surprinsă domnișoara Malin.

— Din păcate, nu, doamnă — răspunse Jonathan. Cînd am ajuns pentru prima oară la Copenhaga — își reluă el firul narațiunii — m-am simțit foarte singur pentru că nu aveam nimic de făcut. Mi se părea că nu există decît oameni acolo ; și nici nu le păsa de mine. Plecau pînă apucam să schimbăm cîteva cuvinte. Curînd însă am descoperit întinsele sere și pepiniere de la castelele familiei regale și ale marilor nobili. Cele mai renumite dintre ele erau ale baronului Joachim von Gersdorff, mare steward al Danemarcei și mare botanist el însuși,

* Dar mie nu-mi plac plăcerile nevinovate. (fr.) (N. t.)

care călătorea prin toată Europa, India, Africa și America și aduna de peste tot plante rare. Ați auzit vreodată de omul acesta sau îl cunoașteți cumva ? Familia lui era originară din Rusia și avea o avere ca nimeni altcineva în Danemarca. Era poet și muzician, diplomat și seducător de femei, chiar și atunci cînd ajunsese înaintat în vîrstă. Dar nu asta te atrăgea la el. Ci faptul că era un om la modă. Sau, mai bine zis, cel puțin la Copenhaga moda nu era decît slujnica baronului Gersdorff. Ce făcea el era îndată imitat de toată lumea. O, nu vreau să vi-l descriu. Domniile voastre știți mai bine cum arată un om la modă. Eu am aflat singur. Un astfel de om era deci. Abia îi văzusem de cîteva ori serele — Rasmus îmi obținuse permisiunea de a le vizita — cînd l-am găsit acolo într-o după-amiază pe însuși baronul Gersdorff. Rasmus m-a prezentat, iar el m-a salutat cu multă prietenie, oferindu-se să-mi arate toate instalațiile, ceea ce a și făcut cu multă răbdare și bunăvoință. După aceea l-am găsit aproape mereu între plantele sale. M-a îndemnat să-i alcătuiesc un catalog al serei de cactuși. Am petrecut multe zile împreună în acea seră călduroasă. Îmi plăcea mult compania lui pentru că văzuse atîtea locuri din lume și-mi povestea despre florile și insectele ce trăiau în fiecare din ele. Cîteodată observam că prezența mea îl tulbura într-un mod ciudat. Într-o după-amiază, pe cînd îi citeam un studiu despre gura de la trompa acelei plante numite Epiphyllum, l-am văzut că închisese ochii. Mi-a luat apoi mîna într-a lui și a ținut-o așa o vreme, iar cînd am terminat lectura mi-a spus : „Ce să-ți dau, Jonathan, ca recompensă pentru descoperirea ta ?“ Am rîs și i-am răspuns că nu mi se părea că descoperisem ceva ieșit din cale afară. „O, Doamne — a spus el — atunci am să-ți dau o recompensă pentru că ai descoperit vara lui 1814 !“ Curînd după aceea a început să-mi vorbească despre vocea mea. Îmi spunea că am o voce deosebit de plăcută și m-a rugat să-l las să aranjeze cu Monsieur Dupuy să-mi dea lecții de canto.

— Și aveai într-adevăr o voce plăcută ? — întrebă domnișoara Malin cam neîncrezătoare, căci povestitorul vorbea gros și răgușit.

— Da, doamnă — răspunse acesta. Pe atunci aveam o voce foarte frumoasă. Învățasem de la mama mea să cînt.

— A — exclamă domnișoara Malin — nimic nu-i mai frumos pe lume decît o voce de băiat plăcută. Cînd eram la Roma, cînta în corul bisericii Il Gesú un băiat, Mario, care avea o voce ca de înger. Papa însuși m-a îndemnat să mă duc să-l ascult și mi-am dat seama de ce : spera să mă convertească la credința Romei și-și închipuia că îngerașul acela cu păr de aur îmi va frînge rezistența cu cîntecul lui. Din strana mea l-am văzut chiar pe pontif izbucnind în lacrimi cînd, asemeni unei lebede care își ia zborul, copilul acela, Mario, își înălța vocea în nemuritorul recitativ al lui Carissimi : „Piei în urma mea, Satană !“ O, bunul și sărmanul Pius al VIII-lea. Două zile mai tîrziu murea otrăvit mișelește cu trei pastile de cantaridă. Deși nu țin cu papalitatea, recunosc totuși că a fost un papă de treabă și a murit ca un bărbat. Deci ai luat lecții și ai devenit un virtuoz, adevărat, Monsieur Jonathan ?

— Da, doamnă — răspunse Jonathan zîmbind —, am luat lecții. Și, cum întotdeauna mi-a plăcut muzica, am studiat mult și am făcut progrese frumoase. La începutul celei de-a treia ierni, baronul, care de-acum părea că nu mai voia să se despartă de mine, a început să mă ducă pe la castelele prietenilor săi și mă punea să le cînt. Înainte, cînd am venit prima oară la Copenhaga, îmi plăcea să zăbovesc în fața porților de la casele de nobili, să văd florile și candelabrele din holuri și să privesc tinerele invitate cum coboară din caleși. Acum intram eu însumi pretutindeni, iar doamnele, și bătrîne și tinere, se purtau atît de frumos cu mine de parcă aș fi fost fiul sau fratele lor mai mic. Am cîntat și la curte, în fața regelui Frederic și a reginei Maria și regina mi-a zîmbit cu multă blîndețe. Eram cît se poate de fericit. Mă gîndeam : ce proști sînt cei care spun că oamenii sus-puși de la orașe nu sînt ahtiați decît după averi și onoruri lumești. Toate aceste doamne și domni înalți iubesc muzica la fel de mult ca și mine — ba chiar mai mult — și uită de tot restul. Ce lucru minunat e dragostea de frumos.

— Și te-ai îndrăgostit ? — întrebă domnișoara Malin.

— Da, într-un fel m-am îndrăgostit de ei de toți — spuse Jonathan. Li se vedeau lacrimile din ochi în timp ce cîntam ; mă acompaniau la harfă sau interpretam împreună duete ; scoteau florile prinse în părul lor și mi le ofereau mie. Dar eu cred că eram îndrăgostit de contesa Atalanta Danneskjold, cea mai mică dintre surorile cu acest nume și care erau cunoscute drept „cele nouă lebede din Samsø". Mama ei ne-a pus să pozăm împreună într-un portret ca Orfeu și Euridice. Toată acea iarnă a semănat cu un vis, pentru că nu este oare un vis să poți lua orice notă și să te poți plimba în sus și-n jos pe portativ ca îngerii pe scara lui Iacob ? Și acum încă mai visez cîteodată acele zile. Dar, către primăvară, m-a lovit o mare nenorocire, sau cel puțin așa îmi închipuiam eu, neștiind ce înseamnă cu adevărat o nenorocire. M-am îmbolnăvit și, cînd am început să mă însănătoșesc, medicul curții, care mă îngrijea, mi-a spus că-mi pierdusem vocea și că nu exista nici o speranță s-o redobîndesc. Zăceam în pat și eram îngrijorat, nu atît de pierderea vocii, cît mai ales la gîndul că prietenii mei aveau să fie dezamăgiți acum și aveam să-i pierd. Ce tristă va fi atunci viața mea. Mă apucase plînsul cînd a venit să mă vadă Rasmus Petersen. Mi-am deschis inima către el pentru a-i cîștiga compasiunea în situația nefericită în care mă aflam. A trebuit să se ridice de pe scaun și să se prefacă a privi pe geam ca să-și ascundă rîsul. Mi s-a părut un gest de o mare cruzime din partea lui și n-am mai scos o vorbă. „Ascultă, Jonathan — spuse el — am toate motivele să rîd, căci am cîștigat pariul. Eu am susținut că ești la fel de prostuț pe cît arăți și nimeni n-a vrut să mă creadă. Ei te bănuiesc foarte viclean. Pentru tine n-o să aibă nici o importanță că ți-ai pierdut vocea." Nu înțelegeam ce voia să spună. Cred că m-am făcut alb la față, deși vorbele lui m-au mai îmbărbătat întrucîtva.

„Ascultă — îmi spuse — baronul Gersdorff e tatăl tău. Mi-am dat seama încă înainte de a te duce să-i vezi serele, privind un portret al lui din copilărie, unde și el are un cap ca de înger. Cînd a aflat, a fost mai fericit decît l-am văzut eu vreodată. Spunea : «N-am avut în viața mea copii. Mă simt foarte ciudat la gîndul că

acum totuși am unul. Dar sînt convins că băiatul ăsta e cu adevărat trup din trupul meu și-l voi răsplăti. Însă, dacă aș vedea că sufletul meu trăiește mai departe în acest tînăr, atunci îl iau ca martor pe Dumnezeu că-i voi recunoaște public legitimitatea. Și, dacă nu va fi cu putință să-i transmit titlul de baron Gersdorff, măcar voi aranja să fie făcut cavaler de Malta, sub numele De Résurrection *.»

„Din această cauză, Jonathan — mai adăugă Rasmus — te tot răsfață lumea bună din Copenhaga. Ei te observă, ca să constate dacă sufletul baronului Gersdorff se arată și la tine, în care caz ai deveni omul cel mai bogat și partida cea mai strălucită din tot nordul Europei.“ Apoi îmi relată o discuție ce o avusese cu baronul Gersdorff despre mine :

«Dumneata știi, bunul meu Rasmus — îi spusese baronul —, că sînt un poet. Ei, atunci am să-ți spun ce fel de poet sînt eu. N-am scris în viață un singur vers fără să mă imaginez în pielea unuia sau altuia dintre poeții pe care-i cunosc. Am scris poeme în maniera lui Horațiu și a lui Lamartine. După cum nu sînt în stare să scriu o scrisoare de dragoste unei femei dacă nu mi-i reprezint eu însumi în minte fie pe Lovelace **, fie Corsarul ***, fie pe Evgheni Oneghin. Doamnele mele au fost flatate, adorate și seduse de toți eroii lui Chateaubriand și Lord Byron pe rînd. Niciodată n-am făcut vreun lucru inconștient sau fără să știu foarte bine ce fac. Dar pe acest băiat, pe Jonathan, l-am făcut cu adevărat fără să mă gîndesc. El n-are nevoie să fie vreun personaj de-al lui Firdousi ****, ori chiar de-al lui Oehlenschläger *****, ci opera proprie și originală a lui Joachim Gersdorff. E

---

* Înviere. (fr.) (N. t.)

** Personaj masculin din romanul epistolar *Clarissa Harlowe* al scriitorului englez Samuel Richardson (1689—1761), tipul seducătorului cinic. (N. t.)

*** Erou romantic al poemului omonim de George Gordon Byron (1788—1824). (N. t.)

**** Firdousi (aprox. 930—1020) — poet epic persan, autor al *Cărții regilor*. (N. t.)

***** Adam Gottlob Oehlenschläger (1779—1850) — clasic al literaturii daneze. (Vezi nota pag. 483) (N. t.)

un lucru ciudat, un lucru tare ciudat la care asistă Joachim Gersdorff. E un fenomen de o importanță extremă pentru Joachim Gersdorff. Să-mi arate cum e în realitate Joachim Gersdorff și nici o răsplată ce i-o voi da nu va fi destul de mare. Averi, castele, bijuterii, femei, vinuri și onorurile patriei ale lui să fie atunci.»

Ascultam totul stînd în patul meu. Nu știu dacă vi se va părea ciudat, Sfinția Voastră, sau dumneavoastră, domnișoară Nat-og-Dag, însă cea mai puternică senzație ce mi-au stîrnit-o acele cuvinte a fost una de imensă rușine. Nu mai încercasem încă niciodată o senzație la fel de puternică. Dacă baronul m-ar fi sedus, cum presupun că făcuse cu alți băieți chipeși, s-ar fi cuvenit să roșesc în fața oamenilor cinstiți. Dar m-aș fi putut refugia din fața acelei rușini în sufletul meu, căci într-un fel țineam la omul acela. Pentru rușinea pe care o încercam în schimb acum mi se părea că nu există nicăieri vreun refugiu. Pentru prima oară mă simțeam pătruns pînă în străfundul sufletului de ochii întregii lumi. Dumnezeu a făcut lumea, Sfinția Voastră, și a privit-o și a văzut că era bine tocmită. Da. Însă ce s-ar fi întîmplat dacă și lumea l-ar fi privit pe El să vadă cum e : bine sau rău tocmit ? Cred că *asta* i-a făcut Lucifer lui Dumnezeu : l-a privit și l-a făcut să se simtă la rîndul său judecat de un critic. Era bun ? Eu... eu eram la fel de nevinovat ca și Dumnezeu. Acum făcuseră din mine un veritabil Joachim Gersdorff. Prin vinele mele curgea sîngele acelui om, un om la modă, genul de om care atrage privirile întregii lumi asupra sa. Dumnezeu n-a putut răbda și l-a prăbușit, cum se știe, pe Lucifer în hăuri. Dumnezeu a avut dreptate ; nu trebuia să rabde. Nici eu nu puteam răbda, însă a trebuit să rabd. Pentru a-mi da seama dacă Rasmus avusese dreptate sau nu am făcut, cred, o faptă curajoasă, poate chiar eroică, ceea ce-mi dovedește că, la urma urmelor, primisem o creștere bună de la căpitan și soția sa. M-am dus la o mare petrecere în casa contesei Danneskjold și le-am cîntat iar. Le-am cîntat vechile mele cîntece și mi-am auzit vocea, sau, mai bine zis, ceea ce mai rămăsese din ea. Vă puteți imagina, auzindu-mă cum vorbesc astăzi, cît de nefericit putea suna atunci. Le cîntasem și înainte cît mă pricepusem eu mai

bine și mi se părea că le dăruisem tot ce era mai bun în ființa mea. Acum, în timp ce cîntam, nici o singură față nu-mi arăta cea mai mică urmă de dezamăgire sau de regret. Toți erau amabili cu mine și-mi făceau complimente, la fel ca înainte. Am simțit atunci că nu le dăruisem niciodată nimic și că nu însemnasem nimic pentru ei. Lumea din jurul meu mă observa și n-o făcea decît pentru mine. Toți ochii erau ațintiți asupra mea, căci eram un Joachim Gersdorff veritabil, un tînăr la modă. Am ieșit din acea casă la miezul nopții și, cînd am văzut mai devreme hambarul prăbușindu-se, de acea clipă mi-am adus aminte, Sfinția Voastră. În aceeași noapte i-am scris baronului o scrisoare de adio. Atît de tare mă copleșea sila de el și de lumea lui încît, recitindu-mi scrisoarea, am constatat că un anumit cuvînt se repeta de nouă ori : „modă". I-am dat scrisoarea lui Rasmus ca să i-o înmîneze. Cum se pregătea să iasă, mi-am adus aminte că nu pomenisem nimic despre averea pe care baronul voia să mi-o lase. Mi-am însărcinat prietenul să-i comunice refuzul meu categoric în această privință. Nu puteam îndura nici priveliștea străzilor. Părăsind locuința mea din apropierea palatului Gersdorff, am traversat apele portului într-o bărcuță pînă la o insulă mică și fortificată din apropierea capitalei, insula Trekroner, și am închiriat o cameră la paznicul farului. De acolo nu se vedea decît marea. Rasmus, care m-a condus, tot încerca să mă rețină. Am fost nevoiți să trecem prin fața ușii palatului Gersdorff și, la vederea acelui loc, m-a năpădit o asemenea scîrbă încît am scuipat pe ea, cum mă învățase bietul căpitan Clement Maersk în copilăria mea. Timp de cîteva zile am rămas la Trekroner, încercînd să regăsesc lumea ca atunci cînd fusese odată a mea, nu pe mine însumi. Mă gîndeam la grădina din Assens, dar ea mi-era interzisă pentru totdeauna. Cînd ai gustat din pomul cunoașterii și te-ai văzut pe tine însuți așa cum ești, celelalte grădini ți se închid. Devii un om la modă, la fel ca Adam și Eva cînd a început să-i preocupe aparența lor. Dar, după numai cîteva zile, veni să mă vadă Rasmus. Luase o iolă ușoară pînă pe insulă și era îngrozit de legănarea valurilor.

„Ah, prietene — zise frecîndu-şi mîinile —, eşti născut sub o stea norocoasă. I-am dat baronului scrisoarea ta şi, citind-o, l-au cuprins o emoţie şi o plăcere fără seamăn. S-a ridicat în picioare, a început să se plimbe încoace şi încolo, iar în cele din urmă a exclamat : «Doamne, mizantropia asta, melancolia asta ! Cît de bine le cunosc. Parcă ar fi ale mele ! În prima săptămînă după ce am devenit amantul împărătesei Ecaterina simţeam întocmai ce simte el acum. Voiam să mă-nchid într-o mănăstire. E leit Joachim Gersdorff tînăr, doar că pe negru, ca o gravură după originalul color. Însă, Doamne, ce forţă are băiatul ăsta în el, ce negru profund şi select ! Nici nu l-aş fi crezut în stare judecînd după vocea lui de tenor. Seamănă cu o noapte de iarnă în Rusia, cînd lupii colindă stepele.» Şi, după ce ţi-a recitit scrisoarea, a mai spus : «Nu vrea să fie un om la modă ? Dar noi, Gersdorff-ii, am fost mereu la modă, cu toţii ; aşa a fost şi tatăl meu la curtea tinerei împărătese. De ce n-ar fi la fel şi fiul meu ? Bineînţeles că va fi moştenitorul nostru, arbitrul modei şi etalonul tuturor manierelor alese.»

„Crede-mă, Jonathan — spuse Rasmus —, că melancolia ta e azi ultimul cuvînt în materie de modă. Tinerii domni eleganţi din Copenhaga se îmbracă în negru şi se exprimă plini de amărăciune despre lume, iar doamnele nu vorbesc decît de morminte."

De atunci mi se şi trage porecla de Timon din Assens. L-am întrebat pe Rasmus :

„Dar a aflat că nu vreau cu nici un chip banii lui ?" La care Rasmus îmi răspunse : „Da, a aflat ; şi arăta atît de mulţumit încît o clipă mi-a trecut prin minte că, într-un acces de euforie, o să te şi declare pe loc moştenitorul lui. «Bravo — a spus — bravo, Timon, fiule. Vreau să te văd cum azvîrli cît colo banii. Împrăştie-i bine. Arată lumii întregi disprețul ce li-l porţi, ca un adevărat Gersdorff. Risipeşte-i cu hetairele ; nu există reclamă mai bună pentru un om melancolic la modă. Lumea te va urma pretutindeni şi va forma un contrast fermecător cu negrul profund al sufletului tău. Doamne, cît îl iubesc pe băiatul ăsta !», a mai spus. Şi a adăugat : «Am o colecţie de smaralde fără egal în toată Europa. I-o voi trimite lui, pentru început.» „Aşa că iat-o",

spuse Rasmus, înmînîndu-mi cu mare grijă o casetă de bijuterii.

„Însă cînd baronul a auzit că i-ai mai și scuipat pe ușa casei, a devenit deodată foarte serios. «Asta — a spus el — i-am făcut-o și eu tatălui meu, i-am scuipat pe ușa palatului Gersdorff din Petersburg.» Apoi a trimis îndată după avocat și a întocmit un înscris precum că te recunoaște drept fiu al lui și-ți lasă întreaga lui avere. De asemenea a mai scris intervenind ca să obțină pentru tine titlul de cavaler de Malta și numele De Résurrection."

Auzind una ca asta m-a cuprins o asemenea amărăciune încît am început să mă gîndesc la moarte cu o dorință aprinsă și cu nostalgie. M-am întors cu Rasmus în oraș să-mi plătesc datoriile, ca să nu aibă croitorul sau pălărierul ce bîrfi pe seama mea cînd voi fi mort și m-am dus apoi pe podul Langebro să privesc apa și bărcile ancorate acolo, dintre care unele veneau chiar din Assens. Am așteptat pînă ce trecătorii s-au rărit prin preajmă. La Copenhaga serile de aprilie sînt albastre. Mi-a venit în minte o barcarolă de Salvadore pe care îmi plăcea s-o cînt înainte. Îmi dădea un sentiment de ușurare, împreună cu gîndul că voi pieri în curînd. Cum stăteam acolo, o trăsură care tocmai trecea pe pod și-a încetinit mersul și, cîteva clipe mai tîrziu, o doamnă îmbrăcată în dantele negre se apropie, privi de jur împrejur și-mi vorbi în șoaptă, cu răsuflarea tăiată : „Sînteți cumva Jonathan Maersk ?" I-am spus că da și atunci a venit aproape de tot. „O, Jonathan Maersk — suspină ea —, vă cunosc. V-am urmărit. Am înțeles ce aveți de gînd. Lăsați-mă să mor cu dumneavoastră. De mult doresc să-mi aflu moartea, dar singură nu am curajul. Lăsați-mă să mor alături de dumneavoastră. Am păcătuit ca Iuda, ca el am trădat, am trădat. Haideți, să sărim, acum." În amurgul acela de primăvară mi-a apucat o mînă și mi-a ținut-o strîns. A trebuit să mă smulg din strînsoarea ei și s-o iau la fugă. Mă gîndeam : există acum probabil la Copenhaga patru sau cinci femei în pragul sinuciderii ; poate chiar mai multe. Dacă am devenit un om la modă pentru ele, cum am să pot scăpa de asemenea ființe și muri în patul meu liniștit ? Oare trebuie să mor

neapărat acum și anume într-o companie elegantă ca să dau tonul modei în direcția podului Langebro ? Oare trebuie să ajung pe fundul mării în societatea unor femei care nici măcar nu știu să distingă o gamă majoră de una minoră, iar ultimul meu geamăt să fie și acela...

— *Le dernier cri* * — îl întrerupse domnișoara Malin cu un rînjet ca de vrăjitoare.

— M-am întors la Trekroner — spuse Jonathan după o scurtă pauză — și m-am închis în camera mea. Nu eram în stare nici să mănînc, nici să dorm. Chiar atunci m-am trezit cu o vizită neașteptată : căpitanul Clement Maersk din Assens. Fusese plecat la Trankebar ** și tocmai se întorsese, drept care s-a gîndit să mă caute.

„Ce mi-e dat să aud despre tine, Jonathannerl ? — mă întrebă. Că o să ajungi cavaler de Malta ? Păi eu cunosc bine Malta. Cum intri în golf și ajungi să-ți vină castelul San Angelo pe mîna dreaptă, trebuie să umbli cu mare băgare de seamă, că e o stîncă în port."

„Tată — i-am luat eu vorba, amintindu-mi de călătoriile noastre împreună —, e adevărat că baronul Gersdorff e tatăl meu ? Dumneata îl cunoști pe omul ăsta ?"

„Astea-s treburi de femei — spuse el. Uită-te la tine, Jonathan, ești o mîndrețe de vas, oricine te-ar fi construit."

Atunci i-am povestit tot ce mi se întîmplase în ultima vreme.

„Jonathan, băiatule — spuse el — tu ai nimerit printre femei." I-am spus că nici măcar nu cunoșteam prea multe femei. „N-am vrut să spun — precizează el — că am văzut bărbații din Copenhaga. Ființele care vor tot timpul să se întîmple cîte ceva sînt toate niște femei, care se deghizează însă, punîndu-și un model nou de nasuri din ceară. Îți garantez eu, în legătură cu vapoarele, că, dacă n-ar exista în porturi femei care să stea și să aștepte mătăsuri și ceai, cîrmîz și piper — adică toate

---

* Ultimul strigăt, mai ales referitor la modă. (fr.) (N. t.)

** Port în fosta provincie indo-britanică Madras. În 1620 aici a fost ridicat un fort danez. Între 1801—1814 a fost ocupat de englezi, iar în 1845 a fost vîndut Companiei Indiilor Occidentale. Între 1706—1820 a servit drept sediu misiunii protestante daneze în India. (N. t.)

acele lucruri de care au nevoie ca să facă să se întîmple una sau alta — corăbiile ar naviga liniștite și fericite că sînt pe mare și nu s-ar mai gîndi niciodată la uscat. Mama ta — mai zise el după un răstimp — a fost singura femeie care n-a vrut să se întîmple nimic." Am zis : „Dar nici ea, tată, n-a reușit, iar de acum înainte doar Dumnezeu să mă aibă-n paza lui."

I-am spus cum baronul von Gersdorff voia să-mi lase averea lui. Tata nu mă mai asculta. Numai după o vreme spuse : „Vorbeai de bani ? Vrei bani, Jonathan ? Dacă vrei, spune-mi, pentru că eu știu unde se găsesc bani cu carul. Acum trei ani — mi-a povestit — am ancorat lîngă o insuliță, nu departe de Haiti. Am coborît pe țărm să văd cum arată locul și să iau niște plante cu rădăcini cu tot, să i le duc mamei tale. Tot săpînd, am dat de comoara căpitanului l'Olonnais, care a fost un *flibustier.** Am dezgropat-o toată și, cum simțeam nevoia de mișcare, am îngropat-o altundeva, și mai bine decît o făcuse căpitanul. Știu locul cu exactitate. Dacă vrei comoara asta, mă duc și ți-o aduc odată, iar, dacă nu-l poți împiedica pe baron să-ți dăruiască banii lui, atunci fă-i-o tu cadou lui. Oricum e mai mare decît averea baronului."

„Tată — am exclamat eu — nu știi ce vorbești. Dumneata n-ai trăit în orașul ăsta. Un singur gest ca cel de care spui și rămîn toată viața un om la modă — Timon din Assens cu adevărat. Adu-mi din Haiti mai bine un papagal, tată, nu bani."

„Cred că tu ești nefericit, Jonathan", a spus el.

„Da, tată, sînt nefericit — am recunoscut eu. Am fost îndrăgit de orașul acesta și de oamenii lui. I-am sorbit pe toți cu o nesfîrșită plăcere. Dar e un fel de otravă în ei pe care n-o mai pot răbda. Dacă mă gîndesc la ei acum, îmi vărs și sufletul. Nu știi vreun leac să mă vindec ?"

„Cum să nu ? — exclamă el. Știu un leac bun la orice : apa sărată."

M-am mirat.

„Da, da — a întărit el — apa sărată, într-o formă sau alta. Ca sudoare, ca lacrimi sau ca apă de mare."

---

* Pirat, mai ales în secolele XVII—XVIII în Marea Caraibilor. (fr.) (N. t.)

I-am spus : „Sudoarea și lacrimile le-am încercat deja. Am vrut să încerc și apa de mare, dar m-a împiedicat o femeie în dantele negre."

„Vorbești în dodii, Jonathan — spuse el, apoi, după o vreme, adăugă : Ai putea veni cu mine. Tocmai plec la Petersburg."

„Nu — am spus —, la Petersburg nu vreau să merg."

„Bine — s-a învoit el — eu de plecat tot trebuie să plec. Dar tu du-te și fă-te sănătos pînă mă-ntorc eu, că te văd bolnav în toată regula. Te iau la întoarcere cu mine într-o călătorie, departe."

„Nici la Copenhaga nu pot sta", am spus.

„Atunci du-te într-un loc pe care ți-l recomandă medicii și trec eu să te iau de la Hamburg."

— Și iată așa, Sfinția Voastră și domnișoară Nat-og-Dag — încheie tînărul — am venit aici trimis de căpitanul Clement Maersk, care o fi sau nu tatăl meu nu știu, ca să-mi vindec durerea cu apă sărată.

— Ah, ah, ah — exclamă domnișoara Malin cînd tînărul își isprăvi povestirea, de care, pînă la urmă, fusese și ea captivată. (Își freca mînuțele una de alta ca un copil fericit de o jucărie nouă.) Ce mai poveste, Monsieur Timon. Ce loc mai e și acesta, în care ne aflăm ! Ce fel de oameni sîntem ! Acum am ajuns să-mi dau seama și eu cine sînt : sînt Mademoiselle Diogene, iar acest mic felinar pe care ni l-a lăsat bătrîna e faimoasa mea lampă, cu care am căutat un om și cu ajutorul căreia l-am găsit. Dumneata ești acel om, Timon ! Toată Europa de-aș fi căutat-o cu lampa mea și tot n-aș fi găsit exact ceea ce voiam.

— Dar la ce vă fac eu trebuință, domnișoară ? — întrebă Jonathan.

— O, nu pentru mine am nevoie de dumneata — spuse domnișoara Malin. Astă seară nu sînt dispusă să fac nimănui curte. S-ar putea de fapt să fi mîncat la cină o fiertură din acel arbore numit *agnus castus* ; un exemplar din el e reprodus și în atlasul lui Guinenne. Am însă nevoie de dumneata pentru Calypso. Vezi fata asta ? — îl întrebă ea privind cu mîndrie și duioșie la ființa drăgălașă de lîngă ea. Nu-i fiica mea și, cu toate acestea, jur pe Sfîntul Duh că eu am făcut-o și o țin

drept fiica mea, tot așa cum vechiul meu prieten, baronul Gersdorff, te-a făcut pe dumneata. Am purtat-o în inimă și în gînd și am oftat sub povara ei. Acum s-a împlinit sorocul cînd va trebui s-o lepăd și iată că avem aici staulul și ieslea. Dar, cînd o voi fi născut-o, voi avea nevoie de o guvernantă, de un preceptor, de un *maestro* pentru ea și dumneata vei fi toate acestea la un loc.

— Vai de mine, și ce s-o învăț ? — întrebă alarmat Jonathan.

— S-o înveți să fie văzută de oameni — răspunse domnișoara Malin. Te plîngi că oamenii se iau mereu după dumneata. Și dacă s-ar întîmpla să te urmărească nenorocirea contrară ? Ce-ar fi dacă nimeni n-ar putea sau n-ar vrea să te vadă, deși dumneata ai fi ferm convins de propria dumitale existență ? Martiriile sînt de mai multe feluri decît al dumitale, mizantropule din Assens. Poate ai citit povestea despre hainele cele noi ale împăratului de acel strălucit autor tînăr în plină afirmare, Hans Andersen. În cazul acesta însă este exact invers : împăratul merge în toată splendoarea lui, purtîndu-și sceptrul și coroana, dar nimeni din oraș nu cutează să-l vadă, căci se tem toți să nu fie judecați drept nepotriviți pentru slujbele lor sau drept insuportabil de proști. Fata asta e un astfel de mic împărat ; procesiunea a fost organizată de un omuleț rău, despre care îți voi povesti mai încolo ; iar dumneata, Monsieur Timon, dumneata ești băiețașul cel nevinovat care strigă : „Ba *uite* împăratul !“ Deviza familiei Nat-og-Dag — continuă domnișoara Malin — este : „Acrul cu dulcele“. Din evlavie adîncă față de strămoșii mei, am gustat din multe mîncăruri amestecate pe care mi le-a oferit viața, din supa de măruntaie a domnului Swedenborg, din salata iubirii platonice, ba chiar și din varza acră a divinului Marchiz de Sade. Așa am ajuns să-mi formez gusturile unei adevărate Nat-og-Dag și să-mi placă toate. Însă amărăciunea vieții e o hrană proastă, mai cu seamă pentru un suflet tînăr. Pe pășunile din Insulele Frizice de Vest crește un soi de oaie care, hrănită cu ierburi sărate, are o carne cu un gust excelent, cunoscută în lumea delicateselor gastronomice drept *pré-salé*. Fata asta a crescut pe pășuni sărate și s-a hrănit cu saramură și cu ierburi amare. Ini-

mioara ei n-a primit nici o altă hrană. Sufletește, ea e de fapt un *agneau pré-salé*, cum s-ar zice o mielușică presărată.

Fata, care pînă atunci șezuse ghemuită lîngă prietena sa mai vîrstnică, se ridică în momentul cînd domnișoara Malin începu să-i istorisească viața. Apoi se ținu dreaptă, cu ochii ei de culoarea chihlimbarului ațintiți în gol, prea semeață pentru a coborî spre auditoriu sprîncenele ei alungite, ce semănau cu modelul de pe aripile unui fluture sau chiar cu o pereche de aripi întinse. Deși avea o bărbie frumoasă, era un animal periculos, gata oricînd să facă saltul fatal. Dar asupra cui ? Asupra vieții în general.

— Ai auzit vreodată — întrebă domnișoara Malin — de contele August von Platen-Hallermund ?

La auzul acestui nume, fata se cutremură și păli. O umbră amenințătoare coborî peste ochii ei limpezi. Domnișoara Malin adăugă :

— Sst ! Să nu-i spunem pe nume. Cum nu este un om, ci un înger, să-l numim contele Seraphina. Să-i facem contelui astă seară *un lit de justice.* * Măcar de această dată trebuie spus adevărul despre el. În copilărie, cînd învățam franțuzește — i se adresă bătrîna cardinalului într-un acces brusc de familiaritate, peste capetele tinerilor — prima frază din cartea mea de citire suna așa : *Le lit est une bonne chose ; si l'on n'y dort pas, l'on s'y repose.* ** La fel cum s-a întîmplat cu multe alte lucruri pe care le-am învățat în copilărie, viața ne-a dovedit că și acestă era absolut stupid. Dar adevărul acelei fraze se mai aplică, poate, divanului de judecată.

— Eu am citit opera poetică și filozofică a contelui August — spuse cardinalul.

— Eu nu — replică domnișoara Malin. Dacă, la judecata de apoi, voi fi chemată să dau socoteală de atîtea și atîtea ore petrecute cum nu trebuia, am să pot spune totuși în apărarea mea : „Dar măcar n-am citit poemele

---

* Divan de judecată. (fr.) (N. t.)

** Patul e un lucru bun ; dacă nu dormi pe el, te odihnești. (fr.) (N. t.)

contelui August von Platen". Cam cîte poeme a scris, Sfinția Voastră ?

— A, n-aș putea spune.

Domnișoara Malin insistă :

— *Cinq ou six mille ? C'est beaucoup. Combien en a-t-il de bons ? Quinze ou seize. C'est beaucoup, dit Martin.* * Probabil că ați citit, Sfinția Voastră, despre acel tînăr nefericit pe care o vrăjitoare l-a preschimbat în cățel și care nu putea redeveni om decît dacă o fecioară neprihănită, ce nu cunoscuse bărbat, ar fi reușit să citească în noaptea Anului Nou poemele lui Gustav Pfizer ** fără să adoarmă. Iar prietenul lui, cuprins de milă, răspunde, aflînd aceste condiții : „Atunci, vai, nu am cum te ajuta. Întîi pentru că nu sînt fecioară. Iar în al doilea rînd pentru că mi-ar fi cu neputință să citesc poemele lui Gustav Pfizer fără să mă doboare somnul". Din exact aceleași motive nu l-aș putea nici eu ajuta pe contele August, dacă ar fi preschimbat într-un cățel. Așa deci, omul acesta, contele Seraphina — reînnodă ea firul povestirii după această mică volută a gîndului său — era unchiul fetiței de față care, după moartea părinților ei, a fost crescută în casa lui. Iar acum, prieteni, vă voi lumina tenebrele acestei nopți proiectînd asupra ei și mai adînca beznă a istoriei lui Calypso :

— Contele Seraphina — își începu domnișoara Malin povestirea — medita mult la lucrurile cerești. Și, după cum v-ați dat probabil seama citindu-i poemele, era convins că nici unei femei nu-i fusese vreodată îngăduit să pătrundă în împărăția cerurilor. Nu-i plăcea și nu avea încredere în nimic care era de genul feminin ; iar cînd auzea de el i se făcea pielea ca de găină.

Imaginea lui despre paradis cuprindea deci un lung șir de băieți drăgălași, care să meargă doi cîte doi în mantii albe transparente, cîntîndu-i poemele pe muzica ce el însuși o și compusese cu vocile lor minunate de te-

---

* Cinci sau șase mii ? E mult. Cîte din ele sînt bune ? Cincisprezece sau șaisprezece. E mult, zise Martin. (fr.) (N. t.)

** Gustav Pfizer (1807—1890) — poet german, reprezentant al așa-numitei Școli poetice suabe. (N. t.)

nori, cum ai avut și dumneata odată, domnule Jonathan, sau discutîndu-i filozofia ori absorbiți în cărțile lui de aritmetică. S-a străduit să transforme domeniul pe care-l avea la Angelshorn, în Mecklenburg, într-un astfel de rai, un elizeu de ceară marca von Platen, dar în centrul căruia se afla — lucru cît se poate de inoportun atît pentru el cît și pentru ea — această fetiță, despre care avea îndoieli dacă putea sau nu trece drept înger.

Cît timp a fost copilă, i-a făcut plăcere prezența ei, căci știa să aprecieze grația și frumusețea. O punea să se îmbrace în haine băiețești, numai catifea și dantele, și îngăduia părului ei să crească în bucle hiacintine, asemeni tînărului Ganimed la curtea lui Zeus. Îl preocupa mult ideea de a apărea lumii în postura unui magician, a unui mare vrăjitor alb, capabil de a transforma o fată, acel strop de sînge de-al diavolului însuși, în creatura cea mai apropiată de chipul îngerilor, un băiat. Sau poate că visa chiar să zămislească o ființă unică în felul ei, un obiect de artă care să nu fie nici băiat, nici fată, ci un autentic von Platen. Se întîmpla atunci cîteodată ca, la acest gînd, sîngele lui delicat de artist să i se răcească în vene. A învățat-o pe fetiță greaca și latina. A încercat să-i transmită ideea frumuseții matematicilor superioare. Dar, cînd i-a ținut odată o prelegere despre infinita drăgălășenie a cercului, ea l-a întrebat : dacă era într-adevăr atît de frumos, ce culoare avea — nu era albastru ? A, nu, i-a răspuns el, cercul n-avea nici o culoare. Iar din acea clipă a început să se teamă că nu va reuși niciodată să facă din ea un băiat.

O tot privea cuprins de îndoieli teribile și tot mai indignat constatînd semnele erorii sale. Și, cînd descoperi că nu mai încăpea nici o îndoială și că eșecul lui devenise o certitudine, își întoarse pentru totdeauna, cuprins de un frison, ochii dinspre ea și îi pronunță sfîrșitul. Frumusețea ei feminină i-a fost sentința de condamnare la moarte. Asta s-a întîmplat acum doi sau trei ani. De atunci încoace ea n-a mai existat. Așa că ești liber s-o invidiezi, domnule Timon.

Contele Seraphina avea o mare pasiune pentru evul mediu. De atunci și data castelul său uriaș de la Angelshorn, iar el se străduise să-l facă și pe dinăuntru, nu

numai pe dinafară, să arate ca pe vremea cruciadelor. Nu fusese construit — de altfel nici stăpînul lui, contele — să se răsfire prea mult pe suprafața pămîntului, în schimb turnurile înalte năzuiau către cer, avînd mereu un stol de stăncuțe ca un fum subțire în jurul capului, iar bolțile adînci păreau că amenință tot timpul cu prăbușirea. Lumina zilei pătrundea înăuntru printre pereții groși de un stînjen doar prin vitralii vechi de culoarea scorțișoarei sau a sîngelui de bou și se scurgea de-a lungul pereților, unde atîrnau tapiserii decolorate în care erau uciși inorogi, iar cei trei crai de la răsărit, cu tot alaiul lor, aduceau aur și mir la Betleem. Aici contele asculta, sau cînta el însuși la *viola da gamba* și *viola d'amore* și practica tirul cu arcul. Nu citea niciodată vreo carte tipărită, în schimb punea să i se copieze de mînă autorii la modă cu litere ultramarine și stacojii.

Îi plăcea să-și închipuie că este abatele unei mănăstiri foarte exclusive, unde nu erau primiți decît tineri preoți frumoși, strălucitor de talentați și cu maniere plăcute. El și cercul său de tineri prieteni ședeau la cină în strane vechi de stejar sculptat și purtau sutane de mătase purpurie. Casa lui era o adevărată abație a nordului, un Munte Athos unde nu erau îngăduite nici o găină și nici o vacă, ba nici chiar albinele sălbatice, din cauza matcei lor. Da, contele era mai zelos decît călugării de la Muntele Athos, căci, dacă el și seraiul lui de tineri frumoși mai obișnuiau să bea cîteodată vin dintr-un craniu pentru a menține treaz gîndul morții și al eternității, avea însă mare grijă să nu cumva să fie un craniu de femeie. O, cum poate dezonora buzele mele numele acelui om ! Ar fi preferabil pentru un bărbat să omoare o femeie ca să facă rost de craniu pentru a-și bea vinul din el decît să se excite bîndu-l, ca să spun așa, din propriul lui craniu.

Prin acel castel se plimba această biată fată redusă la neant. Ea era cea mai minunată ființă de acolo și ar fi fost o podoabă chiar și la curtea reginei Venus, care i-ar fi dat probabil în grijă columbii ei, porumbița cum ar fi văzut-o. Dar în acel loc ea știa că nu există, căci nimeni nu se uita vreodată la ea. Unde ia naștere mu-

zica, Sfinția Voastră : pe instrument sau în urechea care ascultă ? Frumusețea femeii se zămislește în ochiul bărbatului. Spuneai, Timon, de Lucifer care îl jignește pe Dumnezeu privindu-l să vadă cum arată, ceea ce ne dovedește că dumneata venerezi o zeitate masculină. O zeiță și-ar întreba mai întîi adoratorul : „Spune-mi, cum arăt ?"

S-ar putea desigur să mă întrebi : „Dar nici unul din favoriții cei fățarnici ai castelanului n-a privit-o cu ochii lui, să vadă ce dulce e ?" Ei bine, află că nu ; aici e vorba exact de povestea hainelor celor noi ale împăratului și ea ne arată cît de puternică este vanitatea omenească. Acei băieți minunați se temeau mult prea mult să nu fie socotiți insuportabil de proști și nepotriviți pentru rolul lor. Îi preocupau discuțiile despre Aristotel și disertațiile despre doctrinele și misterele scolasticilor antici și medievali.

După cum vă amintiți, împăratul însuși era convins că avea veșminte alese. Tot așa și fata era convinsă că lumea nu avea de fapt ce privi la ea. Cu toate acestea, în sufletul ei îi venea greu să creadă așa ceva, iar lupta dintre instinct și rațiune o măcina, la fel cum îl măcinase și pe Hercule sau pe oricare alt erou al unei tragedii antice. Uneori stătea și se uita la armurile impunătoare de pe coridoarele de la Angelshorn. Arătau ca niște bărbați adevărați. Simțea că, dacă n-ar fi fost goi pe dinăuntru, ar fi ținut cu ea. A devenit timidă cu toată lumea și sălbatică în singurătatea acelui cerc de oameni sclipitori de la castel. Dar a devenit în același timp și aprigă și ar fi fost în stare să dea foc la tot castelul într-o noapte întunecoasă.

Pînă la urmă, așa cum dumneata, Timon, nu ți-ai mai putut suporta existența și ai vrut să sari în apă de pe podul Langebro, tot așa nici ea n-a mai putut îndura viața de la Angelshorn. Numai că misiunea dumitale a fost mai ușoară. Dumneata ai vrut doar să dispari, în timp ce ea abia trebuia să se creeze pe sine. Atît de mult timp fusese crescută în spiritul ereziilor acelor falsificatori ai adevărului și atît de sistematic fusese chinuită și amenințată cu rugul încît ajunsese în stare să nege orice divinitate. Abu Mirrah avea un inel care îl făcea

invizibil, dar, cînd a vrut s-o ia de soție pe prințesa Ebadu și nu l-a putut scoate de pe deget, și-a tăiat degetul ca să scape de el. Tot astfel și Calypso luase hotărîrea de a-și tăia cosițele lungi și de a-și reteza sînii de copilă pentru a semăna cu singurii oameni ce-i fusese dat să-i cunoască. Această faptă pătrunsă de duhul tenebrelor hotărîse s-o săvîrșească într-o noapte de vară.

În acest moment al narațiunii domnișoarei Malin, fata, care pînă atunci privise fix undeva în față, își întoarse ochii sălbatici spre povestitoare și începu să asculte cu un interes nou, ca și cum chiar ea însăși ar fi auzit pentru prima oară acea istorie. Domnișoara Malin avea o imaginație bogată. Și totuși întîmplarea, corect sau nu povestită, era pînă și pentru eroina ei un simbol, o imagine transfigurată a ceea ce trăise ea în realitate și de care lua cunoștință prin intermediul privirii sale adînci și limpezi îndreptate spre bătrîna doamnă.

— La miezul nopții deci, Sfinția Voastră — continuă domnișoara Malin —, fata se scula să se ducă la sinistrul *rendez-vous*. Ținea o lumînare într-o mînă și o toporișcă bine ascuțită în cealaltă, întocmai ca Iudita cînd mergea să-l ucidă pe Holofern. Dar ce întunecime, prieteni, era în castelul de la Angelshorn față de cortul de la Dotain. Cred că pînă și îngerii își întorseseră fețele și plîngeau.

Merse astfel pe coridoarele castelului pînă la o încăpere unde știa că atîrnă o oglindă prelungă pe perete. Acea cameră nu era niciodată folosită ; nu intra nimeni acolo. Pierdută, fata își trase în jos hainele pînă la brîu și-și aținti ochii asupra oglinzii, neîngăduindu-și nici un gînd, de teamă să n-o sperie și astfel să renunțe la hotărîrea ei.

În același miez de noapte, în camera nupțială, tinerii miri proaspăt căsătoriți, tremurînd, dezveleau, dezmierdau și sărutau trupurile tinerelor lor mirese. La lumina a cinci sute de lumînări de seu, marile doamne schimbau destinul unor națiuni întregi cu o simplă ridicare a umerilor ce ieșeau din decolteurile adînci ale rochiilor. Pînă și în casele de proastă reputație din Napoli, tîrîndu-și fetele în dreptul lumînării sărăcăcioase de pe noptieră și smulgîndu-le corsajul, madamele bătrîne și tu-

ciurii se tocmeau cu clienții pentru un preț mai bun. Calypso, coborîndu-și ochii asupra albeții sînului ei în oglinda întunecoasă, căci nu se mai văzuse pînă atunci goală într-o oglindă, încerca tăișul toporiștii pe degetul mic.

În acea clipă zări însă în oglindă o siluetă mare în spatele ei. Părea că mișcă ; se întoarse. Nu era nimeni, doar pe perete atîrna un enorm tablou vechi, ce se înnegrise cu timpul, dar în care, la flacăra lumînării, părțile mai luminoase ieșeau în relief. Tabloul reprezenta o scenă cu nimfe, fauni și satiri, cu centauri jucîndu-se în crînguri și pe pajiștile înflorite. Cu mulți ani în urmă îl adusese din Italia unul din foștii stăpîni ai castelului, însă, fiind socotit o pictură foarte indecentă încă înainte de vremea actualului conte, a fost scos și dus din salon. Nu era o pictură valoroasă, dar apăreau în ea o mulțime de personaje. În primplan trei tinere nimfe goale și argintii ca trandafirii albi purtau niște crengi.

Calypso merse de-a lungul uriașului tablou ținînd lumînarea cît putea de sus și studiindu-l cu gravitate. De ce era o operă de artă scandaloasă — îi lipsea experiența ca să poată aprecia ; nici nu se îndoia vreo clipă că era o reprezentare adevărată a unor ființe ce existau aievea. Se uita cu mult interes îndeosebi la satiri și la centauri. În timpul vieții ei singuratice dobîndise o blîndețe afectuoasă pentru animale. Pentru mintea contelui August existența creaturilor brute era o enigmă și o tragedie, de aceea nici nu se vedea vreun animal la Angelshorn. Fata însă le simțea mai apropiate decît pe ființele umane și fu încîntată să descopere că existau oameni care aveau parte de atîtea din însușirile animalelor. Însă ce o surprinse și o copleși era faptul că acele creaturi puternice și tandre erau concentrate în mod evident la urmărirea, la adorarea și la îmbrățișarea tinerelor fete de o vîrstă cu ea, cu trupuri și chipuri asemănătoare cu ale ei și că tot acest joc era făcut în onoarea lor și inspirat la farmecele lor.

Le privi îndelung. În cele din urmă se întoarse către oglindă și rămase acolo în admirația propriei sale persoane. Avea și ea simțul artistic al unchiului ei și știa

ce lucruri se armonizează bine împreună. Se simți cuprinsă de un sentiment de mare armonie, pînă atunci încă necunoscut.

Acum știa că are și prieteni pe lumea asta. În virtutea frumuseții sale putea păși în acea lumină aurie blîndă, sub cerul acela albastru cu nori cenușii, printre umbrele brune și dense ale acelor pajiști și crînguri de măslini. I se umplu inima de mîndrie și vanitate, căci toți o priveau recunoscînd-o a fi de-a lor. Însuși zeul Dionisos, care era de față, se uita șăgalnic în ochii ei.

Își roti privirile prin încăpere și văzu, grămădite în vitrine, ceea ce nu mai văzuse niciodată la Angelshorn : rochii, evantaie, bijuterii și condurași. Toate fuseseră ale străbunicii ei. Căci, deși pare ciudat, contele avusese și el o bunică. Avusese și o mamă, iar într-o vreme făcuse cunoștință intimă chiar, *bon gré, mal gré* *, cu trupul unei femei frumoase și tinere. Avea o mare slăbiciune pentru bunica sa, care-l bătuse cu nuiaua în copilărie. În plin centrul abației sale îi lăsase budoarul neatins. Un parfum de ulei de trandafiri mai persista încă vag aici.

Fata rămase toată noaptea în acea cameră. Încercă pe rînd rochiile de curte și colierele de perle și diamantele. Ochii ei alergau de la oglindă la tablou în așteptarea aplauzelor — în ce veșminte le plăcea mai mult centaurilor ? Nu avea nici o îndoială în această privință. În cele din urmă părăsi încăperea pentru a merge în odaia castelanului. Înainte însă de a închide ușa, sărută delicat nimfele, pînă unde ajunse cu gura, de parcă ar fi fost prietenele ei mult iubite.

Urcă ușor scările și se duse lîngă patul unchiului ei. Îl vedea printre perdelele de mătase galbenă ale baldachinului, cu ochii închiși, cu nasul în sus, într-o cămașă de noapte albă și frumoasă. Fata purta încă o rochie elegantă din brocat galben și se opri în picioare lîngă patul lui ca Psyche lîngă divanul lui Eros. Psyche se temuse că va vedea un monstru și dăduse în schimb peste zeul iubirii. Însă Calypso știa despre unchiul ei că este un propovăduitor al adevărului, un arbitru al gusturilor,

* De voie, de nevoie. (fr.) (N. t.)

Apollo în persoană și, cînd colo, ce vedea ? O biată păpușă umplută cu rumeguș și avînd un craniu caricatural. Roși puternic. De această arătare se temuse ea, care era sora nimfelor și avea drept tovarăși de joacă centaurii ? Păi era de o sută de ori mai puternică decît el.

Dacă s-ar fi trezit în clipa aceea și ar fi văzut-o lîngă patul lui, cu toporișca mereu în mînă, poate ar fi murit de frică, sau poate că ar fi fost mai bine pentru el din alt punct de vedere. Dar el a dormit mai departe — numai Dumnezeu știe ce visa atunci — și Calypso nu i-a tăiat capul. Îi lăsă în schimb o scurtă epigramă din cartea ei de franceză ; fusese adresată unui rege care se credea și el iubit de toată lumea :

Ci-gît Louis, ce pauvre roi.
L'on dit qu'il fut bon — mais à quoi ? *

Și nu-i purtă nici o pică ; pentru că ea nu era o sclavă eliberată, ci o cuceritoare cu un alai falnic și își putea îngădui să dea uitării.

Ieși în cameră la fel de ușor pe cît intrase și suflă în flăcăruia lumînării, căci nimerea drumul prin noaptea de vară și fără ea. Jur împrejur seraiul dormea liniștit ; doar cînd trecu prin dreptul unei uși îi auzi pe doi dintre băieți purtînd o dispută despre iubirea divină. Din partea ei erau ca și morți. Cînd ridică zăvorul greu medieval de la poarta cea mare își ridică în același timp și o greutate de pe suflet.

Afară ploua. Pînă și noaptea dorea s-o atingă pe Calypso.

Mergea prin lande, sumbră, cu un trăsnet în mînă împrumutat de la Jupiter, ca însăși zeița Ceres, care chiar și atunci cînd își încruntă sprîncenele tot a fragi și a miere miroase. Cît cuprindea zarea cu ochii, fulgerele săgetau noaptea în onoarea ei. Își lăsă trena rochiei jos, să se tîrască printre ierburi. De ce n-ar fi lăsat-o ? Dacă ar fi dat peste ea vreun tîlhar de drumul mare tînăr, l-ar fi făcut pe loc și acolo bărbatul ei pînă la sfîrșitul

---

* Aici odihnește Ludovic, sărmanul rege. / Se zice că a fost bun — dar la ce oare ? (fr.) (N. t.)

vieții ; sau i-ar fi despicat țeasta și numai Dumnezeu știe care din cele două e soarta pentru care merită să-l invidiem mai tare.

Nu-i venea nici un cîntec vesel pe buze. Fusese crescută ca o bună protestantă, iar viața nu-i îngăduise să învețe lucruri frivole. În inima ei repeta imnul bunului Paul Gerhardt *, schimbîndu-i doar pronumele personal :

Contra mea cine să stea ?
Fulgerul e-n mîna mea.
A răni cutează cine
Unde eu vreau să fac bine ?

În zori a ajuns la locuința mea. Era udă pînă la piele. Știa despre mine, căci sînt nașa ei și simțea că eu cunoșteam și-i puteam spune mai multe despre centauri și nimfe. M-a găsit tocmai cînd eram pe punctul de a mă urca în trăsură ca să vin la Norderney. În felul acesta soarta ne-a unit ca să ne vindece, pînă la urmă, și pe noi, ca și pe dumneata, domnule Timon, cu apă sărată.

— Și să lucească deasupra lor — rosti binevoitor cardinalul, cu aceeași bunăvoință cu care ascultase tot timpul povestea bătrînei — o Stella Maris în întunecimea acestei șuri de fîn.

— Doamnă — spuse Jonathan —, nu știu dacă vi se va părea sau nu ciudat, însă niciodată în viața mea, pînă nu v-am ascultat aici pe dumneavoastră, nu m-am gîndit că femeile frumoase pot suferi și ele. Mereu le-am privit ca pe niște flori prețioase care trebuiesc ocrotite cu grijă.

— Și ce gîndești acum, după ce m-ai ascultat pe mine ? — îl întrebă domnișoara Malin.

— Doamnă — se încumetă tînărul după un răstimp de meditație —, simt că e deosebit de instructiv gîndul că, față de femei, noi sîntem întotdeauna în culpă.

---

* Paul Gerhardt (1607—1676) — poet german din perioada barocului, unul din cei mai importanți autori de imnuri religioase evanghelice. (N. t.)

— Ești un tînăr plin de onestitate — spuse domnișoara Malin. În clipa aceasta te doare spatele în locul de unde ți-a fost luată o coastă.

— Dacă aș fi trăit la castelul Angelshorn — continuă el surescitat — mi-aș fi dat cu dragă inimă viața pentru a sluji această domnișoară.

— Atunci tu, Jonathan și tu, Calypso — spuse domnișoara Malin —, ar fi un păcat și o blasfemie dacă ați muri necununați. De la Angelshorn și Assens ați fost aduși de soartă încoace pentru a cădea unul în brațele celuilalt. Ești al ei și este a ta, iar, în locul părinților, cardinalul și cu mine vă vom da binecuvîntarea noastră. (Tinerii priviră unul spre altul.) Dacă s-ar găsi cineva să obiecteze vreodată că unul din voi e mai presus decît celălalt prin naștere, îi voi răspunde eu că aparțineți amîndoi ordinului cavaleresc al șurii de la Norderney, în afara căruia nici unul din membri n-are voie să se căsătorească.

Peste măsură de emoționată, fata se ridică pe jumătate, rămînînd în genunchi. Domnișoara Malin i se adresă cu multă blîndețe în glas :

— N-ai văzut, Calypso, cum te-a urmărit aici și cum, în clipa cînd a auzit că rămîi cu mine, nimic pe lume nu l-a putut face să se salveze plecînd cu barca ? Dragostea n-o pot stinge multe ape, dar nici inundațiile n-o pot îneca.

— E adevărat ? — întrebă fata, întorcînd spre tînăr o privire atît de intensă și de pătimașă de parcă de răspunsul lui ar fi atîrnat și viața și moartea.

— Da, e adevărat — răspunse Jonathan.

Nu era cîtuși de puțin adevărat. Mai devreme, în barcă, nici nu-și dăduse seama de prezența fetei. Însă puterea de imaginație a bătrînei doamne era suficientă pentru a face pe oricine să-și piardă capul. La aceste cuvinte fata păli dintr-o dată, o albeață ca de perlă rară îi apăru pe chip. Ochii îi crescură și se făcură și mai întunecați. Luceau spre el ca stelele, umezi, dar nu de lacrimi, ci de ceva mai profund ca lacrimile, iar la vederea feței ei atît de schimbate Jonathan îngenunche la rîndul lui în fîn.

— O, Jonathan — întrebă din nou domnișoara Malin —, ai să-i mulțumești în genunchi baronului Gersdorff că s-a legat la cap cu dumneata ?

— Da, doamnă.

— Și tu, Calypso — o întrebă ea mai apoi pe fată —, vrei să aibă el grijă de tine toată viața ?

— Da — răspunse fata.

Domnișoara Malin îi privi triumfătoare. Apoi i se adresă cardinalului :

— Atunci, Sfinția Voastră, veți consimți să-i cununați pe acești doi tineri, care au mare nevoie de această cununie ?

Cardinalul le iscodi cu gravitate fețele, care se îmbujoraseră acum atît de tare de parcă s-ar fi aflat în apropierea unui foc uriaș.

— Da — spuse. Ridicați-mă.

Viitorul ginere îl ajută să se scoale în picioare.

— Veți fi cununați de un cardinal — spuse domnișoara Malin — și veți avea o Nat-og-Dag ca domnișoară de onoare, o combinație de care nimeni nu va mai avea parte de aici înainte. Căsătoria voastră trebuie să fie în toate privințele mai profundă decît mariajele de formă care de obicei se încheie în jurul nostru. Trebuie s-o privești, s-o asculți, s-o simți mai intens, cu acea energie teribilă ce voiai s-o folosești pentru a sări în mare de pe podul Langebro. Un sărut să vă fie ca nașterea unei perechi de gemeni, iar în zori să vă și sărbătoriți nunta de aur. Sfinția Voastră — se întoarse ea apoi spre cardinal —, împrejurările fiind atît de neobișnuite pe cît sînt... neavînd nevoie de a procrea, căci barca noastră n-ar ține oricum mai mulți decît sîntem și cum nu prea există nici riscul dorinței după plăcerile carnale din cîte îmi pot da eu seama, iar cît despre tovărășia noastră, cum văd că nu vom putea scăpa unii de alții dacă ar fi să... în sfîrșit, cred că va trebui să încercați o nouă slujbă de cununie.

— Văd și eu că trebuie — spuse cardinalul.

Pentru a crea un loc gol în mijlocul cercului, domnișoara Malin ridică felinarul cu mîna ei uscată ca o gheară, iar Calypso îndepărtă pîinea și butoiașul de rachiu. La acest nou aranjament al celor patru oameni, se sculă

și cîinele și începu a se învîrti stîngaci în jurul lor. Cardinalul rosti rar de tot :

— În noaptea aceasta mi-e peste putință a invoca măreția unei catedrale sau prezența unei congregații, după cum nu pot nici consfinți acest legămînt solemn. N-am vreme nici să vă inițiez sau să vă pregătesc. Va trebui deci să primiți doar asigurarea izvorîtă din autoritatea mea. Voi doi, am văzut — continuă el după o scurtă pauză — ați avut credința zdruncinată în legăturile strînse și în dreptatea vieții. Aveți încredere în mine acum ; eu vreau să vă ajut. Aveți vreun inel ?

Tinerii nu aveau nici un inel și îndată se întristară peste măsură de lipsa acelui mărunt obiect, însă domnișoara Malin scoase de pe deget un diamant minunat și îl înmînă bătrînului.

— Jonathan — i se adresă el băiatului — pune inelul pe degetul acestei fete.

Îl ascultă întocmai și cardinalul așeză cîte o mînă pe capul fiecăruia dintre cei doi tineri îngenuncheați.

— Jonathan — spuse el din nou —, acum crezi că ești căsătorit ?

— Da — răspunse Jonathan.

— Și dumneata, Calypso ? — o întrebă cardinalul pe fată.

— Da — șopti aceasta.

— Și vă veți iubi și respecta de acum încolo unul pe altul pînă la sfîrșitul vieților voastre și chiar și după aceea, în moarte și în eternitate ?

— Da — răspunseră ei într-un glas.

— Atunci — spuse cardinalul — vă declar soț și soție.

Domnișoara Malin stătea deoparte, dreaptă, ținînd felinarul ca o ursitoare.

Ceasurile de odihnă petrecute în acea șură nu izbutiră să-l întărească pe cardinal, care-și pierduse probabil toată vlaga. Era mai puțin sigur acum pe mișcări decît atunci cînd coborîse din barcă. Silueta lui părea să se legene, în mod straniu, din cînd în cînd după vuietul apei.

— Cît despre instituția matrimoniului — adăugă el — și despre lucrările dragostei, presupun că nici unul din voi nu știe nimic. (Tinerii făcură semn din cap că nu.) Acum nu pot aduce Scriptura și pe sfinții părinți ai bi-

sericii spre întărirea cuvintelor ce vă voi spune — continuă cardinalul. Fiind peste poate de ostenit, nu pot chema din amintire nici pasajele sau pildele prin care să vă luminez inițiindu-vă. Prin urmare, va trebui din nou să primiți asigurarea izvorîtă din autoritatea mea de om bătrîn, care a dus o viață lungă și ciudată studiind cele sfinte. Aceste lucruri, v-o spun eu, sînt sfinte. Dumneata, Jonathan, ai încredere și ești convins că sînt sfinte ?

— Da — răspunse Jonathan.

— Și, dumneata, Calypso ? — o întrebă el pe mireasă.

— Da — răspunse și ea.

— Atunci asta-i tot — spuse cardinalul.

Cum nu dădea vreun semn că ar vrea să mai spună ceva, după un moment tinerii căsătoriți se ridicară, însă erau prea emoționați ca să se poată desprinde unul de altul. Stînd în picioare, se priviră pentru prima oară de cînd fuseseră cununați și această privire îi goli pe fiecare în parte de conștiința de sine. Se întoarseră la locurile lor în fîn.

— Cît despre dumneavoastră și mine, doamnă — rosti cardinalul peste capetele lor către domnișoara Malin, dar părînd a fi uitat că nu se mai afla în amvon, căci vorbea la fel de solemn precum făcuse la ceremonia cununiei —, noi, care sîntem singurii participanți la acest eveniment și care știm mai multe despre dragoste și căsnicie, vom lua în seamă învățătura pe care aceste două lucruri, mai presus și înaintea tuturor celorlalte, ne-o oferă despre formidabilul curaj al Creatorului acestei lumi. Cred că orice ființă omenească a cochetat măcar o dată cu ideea de a crea ea însăși o lume. În tinerețea mea, papa mi-a încurajat, în chip măgulitor pentru mine, asemenea gînduri. Meditam pe atunci cum aș fi putut crea eu o lume frumoasă dacă aș fi avut mînă liberă și aș fi fost dăruit cu atotputernicie. M-aș fi gîndit cum să fac pomii și apele, diferitele game din muzică, prietenia, nevinovăția ; dar, pe onoarea mea, n-aș fi căutat să alcătuiesc aceste două lucruri : dragostea și căsnicia, așa cum sînt ele alcătuite, iar lumea mea ar fi suferit greu din această pricină. Ce lecție copleșitoare pentru toți artiștii ! Nu vă fie teamă de absurditate ; nu vă feriți

de fantastic. Dacă vă aflați într-o dilemă, alegeți calea cea mai imprevizibilă, cea mai periculoasă. Aveți curaj, aveți curaj ! Ah, doamnă, ce multe avem încă de învățat.

După care se cufundă într-o meditație profundă.

Cum se așezară înapoi pe jos, pozițiile dinainte nu le erau prea mult schimbate, afară de cele ale tinerilor căsătoriți, care stăteau acum lipiți unul de altul și se țineau de mîini. Cîteodată își mai întorceau fețele unul spre altul. După efortul de a-i căsători, domnișoara Malin și cardinalul rămaseră vreo jumătate de oră tăcuți ; doar cînd și cînd sorbeau cîte un strop din butoiașul de gin.

Domnișoara Malin stătea dreaptă, însă ajunsese acum să arate ca un cadavru vechi de o zi. Era adînc emoționată și fericită, ca și cum și-ar fi dat cu adevărat fiica de nevastă unui tînăr. Frisoane lungi o străbăteau din cap pînă în picioare. Cînd reînnodă firul conversației, vocea îi era slabă, dar zîmbea. Se gîndise la căsătorie probabil și la grădina Edenului. Întrebă :

— Sfinția Voastră, credeți în căderea omului ?

Cardinalul cîntări o clipă întrebarea, apoi se aplecă în față, sprijinindu-și coatele pe genunchi și-și ridică puțin bandajul de pe o sprînceană.

— E un lucru — spuse el cu o voce ușor schimbată, mai plină ca înainte, dar și conținînd mai multă energie în ea, de parcă și-ar fi împins și viața cu zece ani în urmă — la care am reflectat adesea. Mi-e plăcut că am prilejul să vorbesc despre el în astă seară. Sînt convins — declară el — că a existat într-adevăr o cădere, însă nu sînt sigur că omul e cel care a căzut. Eu cred că această cădere a fost a divinității. Noi slujim acum o dinastie inferioară a cerurilor.

Domnișoara Malin, care era pregătită pentru o dispută spirituală, rămase șocată la auzul acestor cuvinte și o clipă își astupă urechile cu mînuțele ei mici.

— Groaznice cuvinte pentru urechea unei legitimiste — exclamă ea.

— Atunci cum să le numim cînd ele ies de pe buzele unui legitimist ? — întrebă solemn cardinalul. De șaptezeci de ani le țin îngropate în mine. Dar mi-ați pus o întrebare, doamnă și, dacă adevărul tot trebuie să iasă la iveală, locul acesta și noaptea aceasta sînt tocmai bune.

Cîndva în ceruri s-a produs o teribilă răsturnare, comparabilă, pe pămînt, cu Revoluția Franceză și cu toate urmările ei. Lumea de azi se găsește, ca și Franța de azi, în mîinile unui Louis-Philippe. * Au mai rămas tradiții — continuă el — de la acel *Grand Monarque* ** și de la al său *Grand Siècle* ***. Dar nici un om care și-a păstrat cît de cît simțul măreției nu poate crede că Dumnezeu care a creat stelele, marea și pustiul, pe poetul Homer și girafa, e același Dumnezeu care creează acum și susține pe regele Belgiei, școala poetică din Suabia și ideile morale din zilele noastre. Măcar noi doi putem vorbi odată despre toate acestea. Îl slujim pe Louis-Philippe, un zeu uman, în aceeași măsură în care și regele Franței e un rege burghez.

Domnișoara Malin îl fixa palidă, cu gura întredeschisă.

— Noi, doamnă — spuse cardinalul —, care, prin obîrșie, sîntem nobili de-ai regelui, care deținem la curtea lui demnități ereditare și care avem codul acelui *Grand Monarque* în venele noastre, noi, doamnă, avem o datorie față de regele legitim, orice am gîndi despre el. Noi trebuie să-i sporim gloria. Căci oamenii nu trebuie să se îndoiască vreo clipă de măreția regelui ori să-i bănuiască vreo slăbiciune, iar răspunderea de a le menține vie credința ne revine mie și dumneavoastră, doamnă. Bărbierul curții n-a fost în stare să păstreze taina ; a trebuit să șoptească trestiilor că regele are urechi de măgar. Dar noi... sîntem noi niște bărbieri ? Nu, doamnă, noi nu sîntem niște bărbieri.

— N-am făcut noi oare tot ce-am putut ? — întrebă mîndră domnișoara Malin.

— Ba da — răspunse cardinalul. Am făcut tot ce-am putut. Dacă priviți în jurul dumneavoastră, doamnă, veți

---

* Louis-Philippe (1773—1850) — rege al Franței între 1830—1848. Fiu al lui Louis Philippe Joseph duce de Orléans, zis și Philippe Égalité (1747—1793), care, ca membru al Convenției Naționale, a votat moartea regelui Ludovic al XV-lea. Linia conservatoare a influentului său prim ministru Guizot a dus la izbucnirea revoluției de la 1848. (N. t.)

** Marele Monarh (fr.) — regele Ludovic al XIV-lea. (N. t.)

*** Marele secol (fr.) — în istoria Franței secolul al XVII-lea, numit și secolul lui Ludovic al XIV-lea. (N. t.)

vedea pretutindeni înfăptuirile credincioșilor, care au muncit, anonimi, întru slava regelui. V-aș putea înșira multe exemple din istorie, la care mă gîndesc. Am să vă dau numai cîteva. Dumnezeu a făcut scoica, iar scoica e un obiect frumos, dar nu mai frumos decît ar fi izbutit să facă Louis-Philippe cu un compas. Pornind de la scoică, noi am creat arta rococoului, care e o glumă încîntătoare, în spiritul autentic al unui *Grand Monarque*. Iar dacă citiți în biografiile marilor oameni, veți vedea că nobilii și doamnele din dormitor au lucrat intens pentru a-l sluji pe stăpînul nostru de binecuvîntată amintire. Potrivit ultimelor cercetări istorice, papa Alexandru și copiii săi erau o gașcă de oameni plăcuți, pătimași ai grădinăritului și ai decorării interioarelor și plini de afecțiune familială pe deasupra, *et voilà tout* * — evident, tot opera lui Louis-Philippe. Însă din acea lume informă noi am modelat chipurile familiei Borgia. Aproape același lucru veți întîlni și dacă veți cerceta amănuntele marilor reputații ale istoriei. Sau chiar, cu îngăduința dumneavoastră, doamnă — continuă bătrînul —, moartea : ce mai e moartea azi, cînd a ajuns pe mîna lui Louis-Philippe ? Negație, degradare, și nici măcar de cel mai bun gust. Dar priviți ce-am făcut din ea noi, credincioșii Domnului nostru care nu mai e : mauzoleul imperial de la Escorial, doamnă, sau „Marșul funebru" al lui Herr Ludwig van Beethoven. Cum am fi putut noi oare face aceste două monumente — noi, biete ființe ce sîntem și, mai mult decît atît, obligate să luăm și noi parte la toată această poveste meschină — dacă n-am avea în sufletele noastre o dragoste neistovită pentru Domnul nostru cel plecat departe, pentru marele aventurier, căruia familia noastră i-a închinat mai întîi jurămînt de credință ?

Dar, cu toate acestea — continuă el grav — sfîrșitul se apropie. Aud cocoșii cîntînd. Regele Louis-Philippe nu poate dura la infinit. Dacă ar fi să rămînă el, înseamnă că însuși sîngele lui Roland a curs în zadar. El are toate calitățile unui bun burghez, fără însă a avea nici unul din viciile unui *Grand Seigneur*. Nu pretinde nici un rang în afară de acela de prim cetățean al regatului său și nici

* Și asta-i totul. (fr.) (N. t.)

un alt privilegiu în afara celor ce decurg din fidelitatea sa față de codul manierelor burgheze. Dacă am ajuns aici, înseamnă că zilele regalității sînt numărate. Fac o profeție, doamnă : nu-i mai dau bunului rege al Franței încă treisprezece ani. Iar Dumnezeu, pe care Louis-Philippe și burghezii lui îl venerează astăzi, are toate virtuțile unui om de treabă ; nu pretinde vreun privilegiu divin decît în virtutea virtuților sale. Noi însă, noi n-am așteptat o atitudine morală de la Dumnezeul nostru, după cum nici nu l-am făcut răspunzător pe marele nostru rege în fața legii penale. Dumnezeul uman trebuie să împărtășească soarta regelui burghez. Eu însumi am fost crescut de niște oameni umani în spiritul credinței față de un Dumnezeu uman. A fost un lucru intolerabil în cel mai înalt grad pentru mine. Ah, doamnă, ce revelație, ce bucurie a fost pentru inima mea cînd, nopțile în Mexic, am simțit cum crește din nou marea tradiție a unui Dumnezeu care nu dădea nici doi bani pe toate poruncile noastre. În acest fel, doamnă, murim pentru o cauză pierdută.

— Ca să ne primim răsplata în paradis — spuse domnișoara Malin.

— A, nu, doamnă — replică bătrînul — noi, dumneavoastră sau eu, nu vom ajunge în paradis. Priviți oamenii pe care-i decorează astăzi Louis-Philippe, sau cărora le acordă titluri și-i ridică în demnități. Niște burghezi pînă-n măduva oaselor, toți ; nici un singur nume din vechea aristocrație nu apare pe listă. Nici dumneavoastră, nici eu nu reușim să-l mulțumim pe Dumnezeu în ziua de azi ; ba chiar îl enervăm puțin și nu se sfiește să ne-o arate prin purtarea lui față de noi. Vechea nobilime, ale cărei maniere și nume amintesc de tradiția marelui monarh, trebuie că e cam indigestă pentru Louis-Philippe.

— Deci n-avem nici o speranță să ajungem în ceruri, dumneavoastră sau eu ? — întrebă mîndră domnișoara Malin.

— Mă îndoiesc că ați mai fi la fel de nerăbdătoare să ajungeți acolo — spuse bătrînul cardinal — dacă vi s-ar îngădui să aruncați mai întîi o privire pe furiș înăuntru. Cred că e locul de *rendez-vous* al burgheziei.

Doamnă, după părerea mea n-a existat niciodată vreun mare artist care să nu fi fost și puțin șarlatan ; nici vreun mare rege sau vreun zeu. Șarlatania e indispensabilă la o curte sau într-un teatru, sau în paradis. Fulgerul și tunetul, luna nouă, o privighetoare, o fată tînără — toate acestea sînt mici șarlatanii, lăudăroșenii divine. La fel e și galeria oglinzilor de la Versailles. Însă regele Louis-Philippe nu are în el nici un strop de sînge de șarlatan ; e un om de încredere din creștet pînă-n tălpi. Probabil că tot cam la fel e și paradisul în ziua de azi. Dumneavoastră și eu, doamnă, nu am fost crescuți ca să fim rezonabili. Încît am face o figură mai onorabilă în iad. Pentru asta am și fost pregătiți.

E o mare plăcere, doamnă, să faci un lucru pe care l-ai învățat bine. Sînt sigur că pentru dumneavoastră e o mare bucurie să dansați menuet. Să luăm un exemplu. Să zicem că eu am fost pregătit încă din copilărie să fac un lucru anume. Pentru demonstrație, să admitem că acel lucru e dansul pe sfoară. Am fost învățat dansul pe sîrmă, am luat bătaie ca să-l execut cum trebuie. Chiar dacă aș cădea și mi-aș rupe oasele, tot ar trebui să mă ridic și să urc înapoi pe sfoară. Mama mi-a plîns la cap, dar m-a încurajat mai departe. A trebuit să renunțe la pîinea ei ca să plătească trapezistul care mă învăța echilibrul. Și iată așa am devenit un bun dansator pe sfoară, chiar cel mai bun din lume. Și aș fi pe deplin răsplătit cînd, cu vreun prilej special, la vreo serbare dată în cinstea vreunui monarh străin, regele meu i-ar spune înaltului său oaspete : „Trebuie neapărat să vezi numărul ăsta, sire și frate al meu ; e omul meu cel mai strălucit, supusul meu Hamilcar, dansatorul pe sfoară !“ Dar dacă ar spune, doamnă : „Dansul pe sfoară e o aiureală. Un spectacol dezagreabil ; am să-l opresc“ ?, ce fel de spectacol mi-oferă mie atunci regele ? Ați fost vreodată în Spania ? — o întrebă el apoi pe bătrînă.

— Da — răspunse domnișoara Malin —, e o țară minunată, Sfinția Voastră. Mi s-au cîntat serenade pe sub geamuri, iar domnul Goya însuși mi-a pictat portretul.

— Dar o luptă de tauri ați văzut ? — întrebă cardinalul.

— Da — spuse domnișoara Malin. E un spectacol foarte pitoresc, deși nu prea pe gustul meu.

— Într-adevăr, e un spectacol pitoresc — consfinți cardinalul. Dar ce părere credeți că au taurii despre el, doamnă ? Un taur plebeian va gîndi : „Îndură-te de mine, Doamne, ce condiții grele sînt aici. Ce tragedii, ce ghinioane. Dar totul trebuie suportat". Și ar fi adînc recunoscător, mișcat poate pînă la lacrimile umilinței, dacă, în mijlocul corridei, regele ar trimite vorbă să oprească lupta, din milă pentru el. Dar un taur de rasă se îndreaptă spre corrida spunîndu-și : „Ce naiba, doar e o luptă de tauri". Sîngele i-ar fierbe pe dată, ar lupta și ar muri, căci altfel lupta n-ar mai fi deloc luptă. Și mulți ani după aceea va fi cunoscut drept taurul negru care a luptat atît de curajos și l-a omorît pe matador. Dar dacă, în toiul luptei, după ce taurul a pierdut destul sînge, monarhul s-ar hotărî s-o oprească, ce-ar gîndi adevăratul taur luptător ? S-ar repezi la public, poate chiar la maestrul de ceremonii și ar mugi la ei : „Ar fi trebuit să vă gîndiți înainte !" Doamnă, regele trebuie să-și primească spectacolul. El m-a crescut și m-a pregătit pentru acel spectacol, iar eu sînt gata să lupt și să mor în fața Marelui Monarh cînd vine în loja regală să mă vadă. În schimb sînt mort — spuse după o clipă, foarte energic — dacă mă hotărăsc să apar în fața lui Louis-Philippe.

— Stați puțin — zise domnișoara Malin. Mă mai gîndesc și la altceva. Poate că nu reușiți să apreciați exact simțul umorului pe care-l are Louis-Philippe. Poate că gusturile lui sînt complet diferite de al dumneavoastră ori de al meu și s-ar putea să-i placă tocmai o lume răsturnată pe dos, cum îi plăcea marii împărătese a Rusiei care, pentru divertismentul ei, și-a pus bătrînii sfetnici să danseze într-un balet, cu lacrimile înnodîndu-li-se-n barbă, dinaintea ei, iar pe dansatori i-a pus în sfat. Poate că tot așa vede și el gluma. Ca să fiu mai deslușită, am să vă spun și eu o istorioară care se potrivește aici, dacă tot am vorbit de dansul pe sfoară.

Cînd eram la Viena acum douăzeci de ani — începu ea — un băiat drăgălaș cu ochi albaștri a stîrnit mare vîlvă dansînd pe sfoară legat la ochi. Dansa cu o grație și o agilitate desăvîrșite, iar în privința panglicii de la

ochi nu era nici o înșelătorie, căci i-o lega cineva din public. Numărul lui era marea senzație a sezonului și a fost chemat să danseze și în fața împăratului și împărătesei, arhiducilor și arhiduceselor, pe scurt în fața întregii curți. Era acolo și marele oculist, profesorul Heimholz. Îl invitase însuși împăratul, căci toată lumea vorbea de un dar supranatural. Însă, la sfîrșitul reprezentației, profesorul s-a ridicat și a exclamat : „Maiestatea Voastră (era cît se poate de agitat) și altețile voastre imperiale, totul nu-i decît o minciună și o înșelătorie".

„N-are cum fi minciună — a spus atunci oculistul curții. Eu însumi i-am legat cu mare grijă băiatului panglica peste ochi."

„Ba e o minciună și o înșelătorie — a insistat marele profesor indignat. Copilul ăsta e născut orb."

Domnișoara Malin se opri o clipă.

— Ce-ar fi dacă Louis-Philippe al dumneavoastră — întrebă ea — ar spune, văzînd că facem o figură atît de onorabilă în iad : Nu-i decît o minciună. Oamenii ăștia trăiesc în iad de cînd s-au născut.

Și rîse ușor.

— Doamnă — spuse cardinalul după o vreme —, aveți o mare putere de imaginație și un curaj admirabil.

— O, dar sînt o Nat-og-Dag — răspunse ea cu modestie.

— Nu sînteți cumva însă — continuă cardinalul — puțin...

— Nebună ? — îl întrerupse bătrîna. Credeam că v-ați dat deja seama, Sfinția Voastră.

— Nu, zise el —, nu asta am vrut să spun. Puțin cam aspră cu regele Franței. Poate că eu mă găsesc într-o situație în care îl pot înțelege mai bine decît dumneavoastră. Într-adevăr, e burghez, dar nu e o canalie. Am să vă spun și eu o poveste — continuă el — deoarece constat că nu am contribuit în nici un fel încă la buna dispoziție a acestei nopți. Vreau să v-o istorisesc numai pentru a vă dovedi — cu îngăduința dumneavoastră — că există lucruri mai rele decît pierzania și o voi intitula... (rămase pe gînduri o clipă) o voi intitula „Vinul tetrarhului".

— Era în prima miercuri după Paşti — începu cardinalul — iar Apostolul Simon, zis Petru, umbla pe străzile Ierusalimului atît de cufundat în gîndul învierii încît nu ştia dacă umblă pe pietrele drumului sau era purtat prin văzduh ; trecînd prin faţa Templului, observă că un bărbat stătea lîngă o coloană aşteptîndu-l pe el. Cînd ochii li se întîlniră, bărbatul păşi în faţă şi-i vorbi.

„Nu erai şi tu împreună cu Isus din Nazaret ?", îl întrebă el.

„Da, da, da", răspunse Petru grăbit.

„Atunci aş vrea tare mult să stau cu tine de vorbă — spuse bărbatul. Nu ştiu ce să fac. Nu vrei să intrăm în hanul ăsta, să bem o cană amîndoi ?"

Fiindcă nu se putea smulge îndeajuns din gîndurile sale pentru a găsi o scuză, Petru primi şi curînd se aflau împreună la han.

Străinul părea să fie de-ai casei acolo. Căpătă de îndată o masă doar pentru sine la capătul încăperii, unde nu putea fi auzit de ceilalţi meseni, care, din cînd în cînd, intrau în han şi ieşeau ; porunci să i se aducă vinul cel mai bun pentru el şi pentru Apostol. Petru se uită mai bine acum la acel bărbat : era o apariţie impunătoare. Oacheş, bine clădit, se vădea a fi un tînăr mîndru. Era îmbrăcat sărăcăcios şi purta o haină tare peticită din piei de capră, dar avea la ea o eşarfă aleasă de mătase carmin, de gît îi atîrna un lanţ de aur, iar pe degete avea multe inele grele de aur, din care unul cu un smarald mare. I se păru acum şi lui Petru că-l mai văzuse pe bărbatul acela undeva, în mijlocul unei panici şi al unei frămîntări înfricoşătoare ; dar nu-şi amintea unde.

„Dacă eşti cu adevărat unul din urmaşii Nazarineanului — spuse el — vreau să-ţi pun două întrebări. Pe parcurs am să-ţi arăt şi temeiurile mele."

„Voi fi bucuros să-ţi pot ajuta", zise Petru, cu gîndul încă aiurea.

„Bine — începu bărbatul —, atunci iat-o pe prima : e adevărat ce se spune despre rabinul ăla pe care l-ai slujit, că s-a ridicat din morţi ?"

„Da, e adevărat", proclamă Petru, simţind deja cum îi creşte inima în piept la rostirea acestor cuvinte.

„Am auzit eu niște zvonuri — spuse bărbatul —, dar nu știam sigur. Și e adevărat că ți-a spus chiar el, înainte de a fi răstignit, că se va ridica din nou ?"

„Da — consfinți Apostolul — ne-a spus. Am știut că așa se va întîmpla."

„Atunci — întrebă străinul — crezi că fiecare cuvînt rostit de el se adevereşte întocmai ?"

„Mai mult ca orice pe lume", răspunse Petru.

Bărbatul rămase o vreme tăcut.

„Să-ți spun de ce te întreb — zise el pe neașteptate. Fiindcă un prieten de-al meu a fost răstignit odată cu el vineri. Cred că l-ai văzut acolo. Și rabinul ăsta al tău i-a făgăduit că încă în aceeași zi vor fi amîndoi în paradis. Ești sigur că au ajuns vineri în paradis ?"

„Da, s-a dus negreșit acolo și tot acolo e și acum", răspunse Petru, iar bărbatul tăcu din nou.

„Atunci e bine — zise. Pentru că omul acela era prietenul meu."

În acea clipă, un băiețaș de la han aduse vinul cerut. Bărbatul turnă amîndurora, privi atent un pahar, apoi îl puse înapoi jos.

„Iar al doilea lucru de care voiam să-ți vorbesc e tocmai ăsta. Am încercat mai multe vinuri în ultimele zile și toate mi s-au părut rele la gust. Nu știu ce s-a-ntîmplat cu vinul din Ierusalim. Nu mai are nici aromă, nici buchet. Poate e ceva în legătură cu cutremurul de vineri după-amiaza ; s-a stricat tot."

„Nu cred că vinul ăsta e prost", zise Petru mai mult pentru a-l încuraja pe străin, fiindcă acesta arăta mai trist ca însăși moartea.

„Nu e ? — spuse bărbatul cu o undă de speranță în glas și bău puțin din el. Ba e prost și ăsta — constată el punînd paharul jos. Dacă poți spune că așa ceva e bun, atunci înseamnă că nu te pricepi deloc la vinuri. Eu mă pricep și un vin bun e cea mai mare plăcere pentru mine. Dar nu știu ce să mă fac.

Acum în legătură cu prietenul ăsta al meu, Phares — reluă el firul povestirii —, să-ți spun cum a ajuns să fie prins și executat. El era hoț de drumul mare și-și alesese tocmai drumul dintre Ierihon și Ierusalim. Pe acest drum a trecut într-o zi o încărcătură de vin pe

care împăratul de la Roma o trimisese în dar tetrarhului Irod, iar în această încărcătură se afla și un burduf de vin negru de Capri, un vin neprețuit. Stăteam într-o seară de vorbă cu Phares chiar în locul acesta, unde ne aflăm acum. Eu îi spuneam : «Mi-aș da și viața să beau din vinul acela negru al tetrarhului». La care el zise : «De dragul iubirii ce ți-o port și ca să-ți arăt că nu sînt mai prejos ca tine, am să ucid conducătorul caravanei și am să îngrop burduful în munți, sub cutare cedru, ca să bem pe urmă numai noi doi vinul cel negru al tetrarhului». Întocmai așa și făcu, dar, cînd a venit la Ierusalim să mă caute, l-a recunoscut unul din însoțitorii caravanei, care scăpase și a fost azvîrlit în temniță, fiind condamnat la răstignirea pe cruce.

Am aflat sentința lui și am pătruns noaptea în Ierusalim cu gîndul să-l fac cumva scăpat. Dimineața, trecînd pe lîngă treptele Templului, am văzut acolo un cerșetor bătrîn, pe care-l mai văzusem de multe ori înainte, un moș nebun, cu un picior rănit și bandajat pînă sus. Smintit cum era, zbiera cît îl ținea gura și profețea, plîngîndu-și soarta, blestemînd căpeteniile orașului și împroșcînd cu ocări pe tetrarh și pe soața acestuia. Cum îl știau nebun, oamenii rîdeau de el doar. Însă în acea dimineață se întîmplă că tocmai trecea un centurion și, auzind ce spunea cerșetorul despre nevasta tetrarhului, se mînie tare. Îl amenință pe moșul cerșetor că, dacă mai spune asemenea blestemății, o să-l ducă să doarmă în temnița Ierusalimului și o să pună să-i tragă douăzeci și cinci de ciomege seara și douăzeci și cinci dimineața, ca să-l învețe respectul de oamenii sus-puși.

Am auzit și m-am gîndit : iată prilejul cel bun. Așa că, peste zi, m-am dus să-mi rad barba și părul, mi-am spoit fața cu ulei de nuci și m-am îmbrăcat în zdrențe, după ce mi-am bandajat pînă sus piciorul drept, dar în bandaje ascunsesem o pilă rezistentă și ascuțită și o sfoară lungă. Seara, cînd m-am dus pe treptele Templului, bătrînul cerșetor se speriase atît de tare încît nu mai venise și i-am luat eu locul. Tocmai cînd trecea garda, m-am apucat să strig în gura mare, prefăcîndu-mi vocea ca a cerșetorului nebun, cele mai teribile blesteme ce-mi treceau prin minte despre însuși cezarul de la

Roma și, întocmai cum îmi făcusem eu socoteala, garda mă umflă și mă duse la temniță, căci nimeni nu mă putea recunoaște în zdrențele mele. Am primit acolo douăzeci și cinci de ciomege și mi-am întipărit bine în minte chipul celui care mi le-a croit ca să-i pot plăti la vremea cuvenită ; în schimb pe temnicer l-am mituit cu un bănuț de argint să mă închidă în acea noapte în celula unde zăcea Phares și care se găsea foarte sus, căci, după cum știi, închisoarea e clădită în stîncă.

Phares căzu în genunchi, îmi sărută picioarele și-mi dădu ceva apă din cîtă mai avea el, dar mai tîrziu ne-am pus pe lucru ca să pilim gratia de fier de la fereastră. Aceasta se găsea destul de sus și trebuia să stea fie el pe umerii mei, fie eu pe-ai lui, dar în zori am izbîndit și am legat funia de ciotul de grație tăiată. Phares își dădu drumul cel dintîi, pînă ajunse la capătul frînghiei, apoi se lăsă să cadă. Apoi am ieșit eu, însă eram slăbit și de-abia mă mișcam ; așa se făcu că tocmai atunci veni o escortă de soldați cu un prins. Aveau torțe și unul din ei mă zări în timp ce atîrnam pe frînghie de-a lungul zidului. Phares ar fi putut scăpa dacă ar fi luat-o la fugă, dar el n-a vrut să plece înainte de a vedea ce se întîmplă cu mine și în felul acesta am fost încă o dată prinși amîndoi ; abia acum au văzut cine eram eu de fapt.

Iaca așa s-a-ntîmplat — spuse străinul. Însă dumneata zici că Phares e acum în paradis."

„Tot ce mi-ai povestit — spuse Petru, care nu-l ascultase totuși decît pe jumătate — mi te arată ca un om curajos și bine ai făcut că ți-ai pus viața în joc pentru prietenul dumitale."

Și suspină adînc.

„O, păi am trăit prea mult în pădure ca să mă mai tem de bufniță — zise străinul. Ți-a spus cineva despre mine că sînt omul care fuge de pericole ?"

„Nu — răspunse Petru. Dar ziceai chiar dumneata că ai fost prins. Dacă ești totuși aici, înseamnă că ai ieșit cumva."

Da, am ieșit — spuse bărbatul aruncîndu-i lui Petru o privire ciudată. Am vrut să răzbun moartea lui Phares. Dar, dacă tot a ajuns în paradis, nu cred că trebuie să

mă mai frămînt. În schimb nu știu ce să fac. Să dezgrop burduful ăla cu vinul tetrarhului și să-l beau sau nu ?"

„O să-ți fie greu fără prietenul dumitale", spuse Petru și ochii i se umplură cu ce lacrimi îi mai rămăseseră după ultima săptămînă. Se gîndi că ar trebui să-l dojenească, poate, pe acel om pentru furtul vinului, însă prea multe amintiri îi înecau sufletul.

„Nu, nu la asta mă gîndesc — zise străinul —, dar ce mă fac dacă și vinul ăla s-a stricat și nu-mi mai dă nici o desfătare ?"

Petru rămase o vreme cufundat în gîndurile sale.

„Prietene — spuse el —, sînt și alte lucruri decît vinul tetrarhului care te pot desfăta în viață."

„Da, știu — răspunse celălalt —, dar dacă s-a-ntîmplat același lucru și cu ele ? Am două neveste minunate care mă așteaptă acasă și, chiar înainte de toată isprava asta, mi-am cumpărat și o fecioară de doisprezece ani. De-atunci nici n-am mai văzut-o. Aș putea încerca, dacă aș vrea, cu ele. Dar le-o fi stricat și pe ele cutremurul și ce mă fac dacă n-or mai avea nici mireasmă, nici trup ?"

Petru se cam plictisise de nemulțumirile acelui om și ar fi voit să rămînă doar cu gîndurile sale. Îl întrebă :

„Și atunci de ce ai venit la mine ?"

„E bine că mă-ntrebi — își aminti străinul — ca să-ți spun. Am aflat că în noaptea dinaintea morții rabinul ăsta al tău a dat o masă pentru urmașii lui, iar acolo s-a băut un vin deosebit, un vin foarte rar și cu un buchet ales. Acum, dacă ai mai avea niște vin din ăla, n-ai vrea să mi-l vinzi mie ? Să știi că plătesc bine."

Petru privi către străin.

„O, Doamne, Doamne — exclamă el atît de răscolit încît răsturnă vinul din pahar, care se scurse pe jos — nu știi ce vorbești. Din vinul acela pe care l-am băut noi joi noaptea împăratul de la Roma nu poate plăti să-și cumpere nici măcar un strop."

Sufletul îi era atît de groaznic răvășit încît se legăna încoace și încolo pe scaunul lui. Cu toate acestea, în toiul supărării, își aminti de cuvintele Domnului, că el trebuia să fie pescar de oameni și se gîndi că poate era de datoria lui să-l ajute pe acel om, care părea căzut în

mare necaz. Deci se întoarse din nou către el, dar, privindu-l, îi trecu prin minte că, dintre toți oamenii, acest tînăr anume era cel pe care el nu-l putea ajuta. Recurse, pentru a-și întări firea, la una din vorbele Domnului însuși.

„Fiul meu — spuse el blînd și grav —, ia crucea ta și urmează-l."

Străinul dădu să vorbească și el în aceeași clipă cu Apostolul. Dar se opri și privi foarte întunecat spre Petru.

„Crucea mea ! — strigă el. Unde-i crucea mea ? Cine să ia crucea mea ?"

„Nimeni altul decît tu însuți poți lua crucea ta — spuse Petru —, însă El te va ajuta s-o porți. Ai răbdare și tărie. Ar fi mai multe lucruri de spus în această privință."

„Ce-ar mai fi de spus ? — se răsti străinul. Mi se pare mie că habar n-ai de nimic. Vorbești de ajutor ? Cine-i cel ce are nevoie de ajutor pentru a purta o cruce de felul celei pe care o fac dulgherii din Ierusalim în ziua de azi ? Eu nu, de asta poți fi sigur. Crăcănatul ăla din Cirenaica n-ar fi avut niciodată prilejul să-și dovedească tăria în folosul meu. Vorbești de tărie și de răbdare — continuă el după o clipă, încă foarte agitat — dar n-am întîlnit pînă acum om mai tare ca mine. Privește — spuse și, trăgîndu-și în jos pelerina, îi arătă lui Petru pieptul lui și umerii, brăzdați de înfiorătoare cicatrici albe. Crucea mea ! Crucea lui Phares era în dreapta, iar a omului aceluia, Ahaz, în stînga, deși n-a fost niciodată nimic de capul lui. Eu mi-aș fi purtat crucea mai bine decît oricare din ei. Nu crezi că eu aș fi rezistat mai mult de șase ceasuri ? Așa că nu mi se pare prea mare lucru, să știi de la mine. Pe oriunde am umblat, am fost o căpetenie a oamenilor, iar oamenii se uitau la mine așteptînd porunci. Dacă acum stau și nu nu știu ce să fac, să nu-ți închipui că n-am fost obișnuit să poruncesc altora să vină sau să plece după cum mi-a fost placul."

La auzul acestor cuvinte batjocoritoare, Petru simți că-și pierde răbdarea cu străinul acesta, dar, de cînd

tăiase urechea lui Malhus, își făgăduise să-și țină firea, așa încît tăcu.

După o vreme bărbatul îl privi, ca mișcat de tăcerea lui.

„Și tu — spuse —, care ești unul din urmașii acelui profet, ce gîndești ca va să se-ntîmple acum cu tine ?"

Chipul chinuit de suferință al lui Petru se lumină și se destinse. Întreaga lui expresie iradia acum speranța.

„Mi-nchipui și sper — spuse el — că, și dacă va fi supusă încercării focului, credința mea se va dovedi demnă de laudă și cinstire. Nădăjduiesc să-mi fie dat să pătimesc și să mor pentru Mîntuitorul meu. Cîteodată, chiar și în aceste nopți din urmă — continuă el cu voce scăzută — m-am gîndit că la capătul drumului s-ar putea să mă aștepte și pe mine o cruce." Rostind aceste vorbe, nu cuteză a-și ridica ochii spre celălalt. Adăugă însă în grabă : „Deși poate-ți zici în sinea dumitale că mă laud sau că sînt prea josnic pentru o asemenea faptă."

„Nu — zise străinul —, cred într-adevăr că e cu putință să pățești toate cele ce mi-ai spus pînă acum."

Atîta încredere în propriile lui nădejdi îl izbi pe Apostol, căci nu se aștepta să afle o asemenea generoasă prietenie la acel străin. Inima i se topi de recunoștință. Roși ca o tînără mireasă. Pentru întîia oară se simțea animat de un interes real față de tovarășul său de pahar și i se părea că ar trebui să facă ceva pentru el în schimbul frumoaselor cuvinte ce i le spusese.

„Îmi pare rău — rosti el cu blîndețe — că n-am fost în stare să te ajut să scapi de greutatea ce-ți apasă sufletul. Dar crede-mă că abia dacă mai știu ce-i cu mine, după ce am trecut prin atîtea în ultimele zile."

„A — exclamă străinul — nici nu mă așteptam la mai mult."

„Ai spus de mai multe ori înainte — i se adresă din nou Petru — că nu știi ce să faci. Spune-mi de ce ai această îndoială. Am să încerc să te sfătuiesc chiar și în privința vinului de care îmi vorbeai."

Străinul privi spre el.

„Nu spuneam de vreun lucru anume — zise. Eu nu știu în general ce să mă fac. Nu știu unde aș putea găsi acel vin care mi-ar face sufletul din nou fericit. Dar

cred — continuă el după un scurt răstimp — că mai bine mă duc să dezgrop vinul tetrarhului și apoi mă culc cu fata de care-ți spuneam. Probabil că așa am să încerc."

Și, cu aceste cuvinte, se ridică de la masă înfășurându-se în pelerină.

„Mai stai — îl rugă Petru. Mi se pare că noi doi avem multe lucruri despre care ar trebui să stăm de vorbă."

„Oricum tot trebuie să plec — zise omul. Din Hebron a pornit un transport de ulei și trebuie să-i ies în întîmpinare."

„Atunci ești negustor de ulei ?", întrebă Petru.

„Oarecum", răspunse celălalt.

„Dar spune-mi înainte de a pleca — insistă Petru — care-i numele tău ? Căci poate mai stăm de vorbă amîndoi vreodată dacă îmi spui unde să te găsesc."

Străinul era deja la ușă. Se întoarse și privi către Petru cu semeție, ba chiar cu un ușor dispreț. Era o apariție minunată.

„Nu știi cum mă cheamă ? Numele meu doar era strigat în tot orașul. Nu exista nici un orășean cu frică în suflet în tot Ierusalimul care să nu-l strige din toate puterile. «Baraba — strigau — Baraba ! Baraba ! Îl vrem pe Baraba !» Mă cheamă Baraba. Am fost o mare căpetenie și, precum ai spus tu însuți, un om curajos. Numele meu va dăinui."

Și cu aceste cuvinte se făcu nevăzut.

Cum și cardinalul își încheiase povestirea, Jonathan se sculă și schimbă lumînarea de seu din felinar, căci arsese aproape pînă jos, iar flacăra tremura acum alarmată încoace și încolo în cele din urmă zbateri ale ei.

Nici nu se ridicase bine că fata de lîngă el păli ca o moartă. Ochii i se închideau, iar trupul îi părea inert și fără vlagă. Domnișoara Malin, blîndă, o întrebă dacă îi era somn, dar ea făcu semn că nu cu toată energia și pe bună dreptate. În acea noapte trăise experiențe absolut necunoscute pînă atunci. Dăduse ochii cu moartea și se aruncase plină de noblețe în ghearele pericolului pentru a-și salva semenii. Se aflase în mijlocul unei societăți strălucite și chiar se căsătorise. N-ar fi vrut să piardă nici măcar una din fantasticele clipe ce-i fusese dat să

trăiască. Dar, în următoarele zece minute, ațipi în mai multe rînduri, cu toate sforțările ei de a rămîne trează, iar căpșorul tînăr îi cădea cînd înainte, cînd înapoi.

Pînă la urmă consimți să stea puțin culcată ca să se odihnească, iar soțul ei îi făcu un culcuș în fîn, apoi își scoase haina ca s-o acopere cu ea. Ținîndu-l încă de mînă, se lăsă moale în jos ; pe podeaua neagră semăna cu statuia de marmură a îngerului morții. Cîinele, care, în ultima oră, stătuse lîngă ea, o urmă de îndată și, încolăcindu-se tot, se ghemui lipit de fată, cu capul pe genunchii ei.

Tînărul ei soț mai rămase o vreme să-i vegheze somnul, însă nu trecu mult și-l cuprinse la rîndul său toropeala ; se culcă și el, nu departe de ea, însă destul de aproape totuși ca s-o poată ține de mînă. Nu adormi de la început, ci privea cînd spre ea, cînd spre siluetele drepte ale cardinalului și domnișoarei Malin. Cînd, în cele din urmă, adormi și el, făcu o mișcare bruscă prin somn, ca un salt înainte, astfel încît capul său aproape că atinse capul fetei, iar părul li se amestecă pe perna de fîn. După cîteva clipe era cufundat în același somn ca și soția sa.

Cei doi bătrîni ședeau tăcuți în fața luminii aruncate de lumînarea cea nouă, care deocamdată abia pîlpîia. Domnișoara Malin arăta acum de parcă n-ar fi avut de gînd să mai doarmă niciodată ; îi privea pe cei doi tineri adormiți cu bunăvoința creatorului care și-a desăvîrșit opera. Cardinalul își întoarse o clipă ochii către ea, dar apoi și-i feri. Nu după multă vreme începu să-și desfacă bandajele din jurul capului și, în timp ce săvîrșea acest ritual, fixa chipul bătrînei doamne cu o căutătură stranie.

— Mai bine să scap acum de astea — spuse —, căci e aproape ziuă.

— Dar n-o să vă doară ? — întrebă domnișoara Malin îngrijorată.

— Nu — răspunse el văzîndu-și mai departe de treabă. După o clipă adăugă : — Nici măcar nu e sîngele meu. Dumneavoastră, domnișoară Nat-og-Dag, care aveți un ochi atît de ager cînd e vorba de sîngele nobil, ar fi

trebuit să recunoașteți sîngele albastru al cardinalului Hamilcar.

Domnișoara Malin rămase nemișcată, dar pe chipul ei palid trecu o umbră fugară.

— Sîngele cardinalului Hamilcar ? — întrebă ea cu ceva mai puțină siguranță în glas.

— Da — spuse el — sîngele acelui om plin de noblețe. Tocmai pe fruntea mea. Și pe mîinile mele. Pentru că l-am lovit în cap cu o scîndură căzută, înainte de a ne salva azi dimineață barca.

Timp de două sau trei minute se lăsă o tăcere adîncă în podul casei. Numai cîinele mai mișcă o dată, scîncind ușor prin somn și vîrîndu-și capul mai adînc în rochia fetei. Bărbatul bandajat și bătrîna doamnă nu se slăbeau din ochi unul pe celălalt. El termină de scos fîșiile de tifon lungi și pătate de sînge și le puse jos. Odată eliberat de ele, dădu la iveală o față latră, roșie și rotofeie, încadrată de un păr negru.

— Dumnezeu să odihnească sufletul acelui mare om — spuse în cele din urmă domnișoara Malin. Dar cine ești dumneata ?

La aceste cuvinte bărbatul își schimbă puțin expresia.

— Chiar țineți să știți ? — se miră el. La mine vă gîndiți, nu la el ?

— O, nu-i nevoie să ne gîndim la el, dumneata și cu mine — spuse domnișoara Malin. Cine ești ?

— Numele meu e Kasparson. Sînt valetul cardinalului.

— Trebuie să-mi mai dai niște amănunte — spuse domnișoara Malin cu severitate. Vreau să știu și eu cu cine mi-am petrecut noaptea.

— Am să vă spun încă o mulțime de lucruri, dacă vă face plăcere — zise Kasparson — deoarece am călătorit pe multe continente și îmi place și mie să trăiesc în trecut. Sînt un actor, doamnă, așa cum dumneavoastră sînteți o Nat-og-Dag ; vreau să spun că rămînem ceea ce sîntem indiferent ce mască ne punem și ne întoarcem la ceea ce sîntem atunci cînd am eșuat în toate celelalte privințe. Dar în copilărie am făcut balet, iar cînd am împlinit treisprezece ani am fost luat — pentru că dovedeam

atîta grație, dar mai ales pentru că fusesem înzestrat din belșug cu acel dar care în tehnica baletului se numește *ballon,* adică ușurința de a te ridica, de a te înălța deasupra solului și legilor gravitației — am fost luat, deci, de bătrînii aristocrați din Berlin. Tatăl meu vitreg, celebrul tenor Herr Eunicke, m-a prezentat acestor înalți domni, crezînd că aveam să fiu o mină de aur pentru el. Timp de cinci ani de zile am trăit viața unei femei frumoase, hrănită cu delicatese, îmbrăcată în mătăsuri, cu un turban aurit și ale cărei capricii sînt poruncă pentru toată lumea. Însă, ca toți tenorii, și Herr Eunicke a uitat să mai țină seama de legile timpului nemilos. Vîrsta ne-a jefuit pe amîndoi înainte să ne trezim din vis, iar cariera mea de curtezan s-a dovedit efemeră.

Apoi m-am dus în Spania și am devenit bărbier acolo. Am făcut meseria de bărbier timp de șapte ani la Sevilla și mi-a plăcut, deoarece am avut totdeauna o înclinație pentru săpunuri și ape fine de toaletă și mi-au făcut mereu plăcere lucrurile curate și îngrijite. Tocmai din această pricină adesea mă surprindea la cardinal faptul că n-avea nimic împotrivă să-și mînjească degetele cu tot felul de cerneluri negre și roșii. Am fost, de fapt, un bărbier foarte bun, doamnă. Dar am fost și editor de ziare revoluționare la Paris, vînzător de cîini la Londra, negustor de sclavi în Alger și amantul unei principese văduve la Pisa. Prin mijlocirea ei am ajuns să plec împreună cu profesorul Rosellini și cu marele orientalist francez Champollion * în expediția lor din Egipt. Căci am fost și în Egipt, doamnă. Am stat în marea umbră triunghiulară a piramidei celei mari și din vîrful ei patru mii de ani de civilizație au privit în jos către mine.

Eclipsată ca mare călătoare de valet, domnișoara Malin se refugie pe dată în lumea largă a imaginației sale.

— A — exclamă ea — în Egipt, la umbra triunghiulară a marii piramide, în timp ce catîrul păștea alături, Sfîntul Iosif îi spuse Fecioarei : „O, scumpa și iubita mea,

---

* Jean-François Champollion (1790—1832) — orientalist francez, a descifrat cel dintîi sistemul scrierii hieroglifice. (N. t.)

n-ai putea închide măcar o clipă ochii ca să mă faci să cred că sînt Sfîntul Duh ?"

Kasparson își continuă povestirea :

— Am trăit și la Copenhaga, dar, către sfîrșit, am dus-o destul de greu acolo. Ajunsesem îngrijitor într-unul din lăcașurile de înnoptat ale acelui grăsan pe nume Bolle Bandeat — care înseamnă, cu îngăduința dumneavoastră, blestematul, ticălosul — unde, pentru un bănuț, puteai dormi pe jos, iar pentru o jumătate de bănuț în picioare, cu o sfoară petrecută pe sub brațe. Cînd am fost nevoit pînă la urmă să fug pentru a scăpa din mîna legii, mi-am luat numele de Kasparson, în amintirea acelui tînăr mîndru și nefericit din Nürnberg care s-a înjunghiat singur pentru a-i dovedi lordului Stanhope că era fiul nelegitim al marei ducese Stephanie de Baden.

Dar, dacă vreți să aflați despre familia mea, am onoarea să vă informez că sînt bastard din cel mai curat sînge bastard ce se află pe lume. Mama mea era o adevărată fiică din popor, vlăstar al unui meseriaș cinstit, acea minunată actriță Johanna Handel-Schultz, care a dat viață tuturor idealurilor clasice pe scenă. Dar, cu toate acestea, avea o fire melancolică. Din cei șaisprezece frați și surori pe care i-am avut, cinci s-au sinucis. Dar, dacă v-aș spune cine a fost tatăl meu, sînt sigur că interesul dumneavoastră se va trezi. Cînd, la șaisprezece ani, Johanna a venit la Paris ca să studieze artele, a cîștigat aici favorurile unui mare senior.

Sînt fiul acelui duce de Orléans care, la scurtă vreme după aceea, și-a legat și în alte feluri soarta de a poporului și care insista să fie numit *citoyen* *, a votat pentru moartea regelui Franței și și-a schimbat numele, spunîndu-și Égalité. Bastardul lui Égalité ! Poate cineva fi mai bastard de-atîta, doamnă ?

— Nu — răspunse bătrîna aristocrată, cu buzele albe și țepene, incapabilă să-i ofere măcar un singur cuvînt de mîngîiere bărbatului palid din fața ei.

— Bietul rege Louis-Philippe — zise Kasparson —, pentru care-mi pare nespus de rău și cu care îmi pare

* Cetățean (fr.) — formulă de adresare instituită în timpul Revoluției Franceze. (N. t.)

rău că m-am arătat atît de aspru în noaptea asta..., e fratele meu mai mic.

Nici în fața celor mai teribile nenorociri domnișoara Malin nu rămînea multă vreme fără replică. După un răstimp de tăcere întrebă :

— Acum te rog spune-mi, fiindcă s-ar putea să nu mai avem mult de trăit, în primul rînd de ce l-ai ucis pe cardinal ? Iar în al doilea rînd de ce ți-ai dat atîta osteneală ca să mă înșeli, după ce ai venit aici cu mine și să-ți bați joc de mine tocmai în această noapte, care ar putea fi ultima din viața mea ? Nu te pîndea nici un pericol aici. Ți-ai închipuit că nu am destulă minte sau destulă compasiune pentru colțurile întunecate ale sufletului ca să te înțeleg ?

— A — zise Kasparson —, de ce nu v-am spus ? Clipa cînd l-am ucis pe cardinal a însemnat împerecherea sufletului meu cu destinul, cu eternitatea, cu sufletul lui Dumnezeu. Oare nu ne impunem singuri liniște în pragul camerei nupțiale ? Sau chiar împăratul, cere el publicitate, ori Pitagora nu poate avea și el gustul convenienței-lor ? De ce mi-am ucis stăpînul ? — continuă el. Doamnă, era slabă nădejdea că vom putea fi amîndoi salvați, încît el și-ar fi sacrificat viața pentru a mea. Să fi trăit mai departe ca servitorul pentru care stăpînul său și-a dat viața ori să fi dispărut pur și simplu înecat, ca un aventurier nefericit ? V-am mai spus : eu sînt actor. Iar un actor trebuie să joace mereu cîte un rol, nu-i așa ? Or, dacă tot timpul directorul teatrului ne refuză rolurile bune, n-avem noi dreptul de a fi dublurile stelelor ? Dovada posibilităților noastre este succesul sau eșecul piesei. Eu mi-am jucat bine rolul. Cardinalul însuși m-ar fi aplaudat, căci era un fin cunoscător în ale artei. Lui Sir Walter Scott, doamnă, i-a făcut o mare plăcere romanul lui Willibald Alexis * *Walladmor*, pe care l-a publicat sub numele lui și pe care-l aprecia drept cel mai minunat mister al secolului. Cardinalul s-ar fi putut recunoaște în mine.

---

* Willibald Alexis — pseudonim al scriitorului german Wilhelm Häring (1798—1871). (N.t.)

Citînd din marea tragedie *Axel și Valborg* de Oehlenschläger, spuse încet :

Înalte Doamne, el însuși vine, Sfîntul Olaf,
Și joacă rolul meu, ca mine se îmbracă.
Sînt duhul lui, sînt larva spiritului său ;
Cochilie trecătoare a unei minți eterne.

— Singurul lucru — continuă el după o pauză — pe care l-ar fi putut critica e următorul : i s-ar fi putut părea că mi-am exagerat rolul. Am rămas în această șură de paie pentru a salva viețile acelor țărani îndobitociți de băutură, care au preferat să-și salveze vitele în locul lor însile. Mă îndoiesc dacă răposatul cardinal ar fi făcut vreodată una ca asta, pentru că era un om cu o gîndire sănătoasă. Poate. Dar un strop de șarlatanie trebuie să existe în orice mare artă și cardinalul nu era el însuși străin de ea. Dar, în orice caz — conchise el, ridicîndu-și vocea și săltîndu-și trupul —, la judecata de apoi Dumnezeu n-o să-mi spună : „Kasparson, actor slab ce ești, cum se face că nici cînd ai fost cu moartea în suflet nu mi-ai putut juca rolul galului murind ?“

Din nou domnișoara Malin rămase tăcută vreme îndelungată în uriașa încăpere întunecată.

— Și de ce — întrebă ea într-un tîrziu — ți-ai dorit atît de mult acest rol ?

— Am să vă mărturisesc — spuse Kasparson cu o voce stinsă. Nu după chip se cunoaște omul, ci după mască. Am mai spus lucrul acesta la începutul serii. Sînt un bastard. Port asupra mea blestemul bastardului, despre care dumneavoastră nu aveți cunoștință. Sîngele lui Égalité e un sînge orgolios, arogant, plin de vanitate... greu, foarte greu pentru un om cînd îl are în vinele lui. Voia măreție, doamnă ; nu suporta nici o comparație ; te făcea să suferi teribil la cea mai mică desconsiderare. Dar acești țărani și pescari sînt asemeni mamei mele. Mă credeți că am plîns cu lacrimi de sînge la vederea vieții lor aspre și a copiilor lor palizi ? Sufletul meu se zbate chinuit la gîndul că mănîncă o pîine tare și au cuțitele tocite, că poartă haine peticite și au chipurile atît de răbdătoare. Nimic n-am iubit pe lume

afară de acești oameni. Dacă m-ar fi făcut mai-marele lor, i-aș fi slujit toată viața mea. Dacă ar fi căzut numai în genunchi și m-ar fi venerat, aș fi fost gata să și mor pentru ei. Dar ei nu. Îi rezervau doar cardinalului asemenea onoruri. Numai astă seară s-au dat pe brazdă. L-au văzut pe Dumnezeu întruchipat sub înfățișarea mea. Au să vă spună mîine că barca în care am mers cu ei era învăluită într-o lumină albă. Da, doamnă, întocmai cum vă spun.

Dumneavoastră știți de ce-mi ridic privirile către Dumnezeu și-i sînt credincios? De ce nu pot trăi fără El? Pentru că El este singura ființă față de care nu am nevoie, nu pot și nu trebuie să simt milă. Cînd privesc la toate celelalte creaturi ale acestei lumi mă chinuie, mă mistuie mila, sînt încovoiat și strivit sub povara durerii lor. Mi-a părut rău pentru cardinal, mi-a părut rău de tot pentru bătrînul acela care a fost un om mare și bun și care a scris o carte despre Sfîntul Duh, unde îl vedea ca pe un păianjen atîrnînd în spațiul uriaș. Dar, în relația dintre Dumnezeu și mine, dacă trebuie să-i fie milă cuiva, atunci acela este El. Lui să-i fie milă de mine. Vedeți, doamnă, tot așa ar fi trebuit să stea lucrurile și cu regii noștri. Însă Dumnezeu mi-e martor că-mi pare rău pentru fratele meu regele Franței. Mă doare puțin inima pentru omulețul acela. Numai pe Dumnezeu îl voi păstra, ca să nu fiu niciodată îndurător cu El. Lăsați-mă să-l păstrez cel puțin pe Dumnezeu, voi oameni slabi de înger.

— Dar în acest caz — spuse pe neașteptate domnișoara Malin — înseamnă că nu are cum să-ți pese dacă vom fi salvați sau nu. Iartă-mi cuvintele, Kasparson, dar pentru destinul dumitale n-are prea mare importanță dacă această casă ține sau nu pînă ajunge barca iar la noi.

La aceste vorbe Kasparson rîse blînd și complice. Se putea vedea lesne acum că se afla sub efectul ginului lăsat de țărani, dar în această privință nici domnișoara Malin nu era cu mult mai prejos.

— Aveți dreptate, domnișoară Nat-og-Dag — spuse el —, spiritul dumneavoastră atît de ascuțit a pus o dată în plus punctul pe i. Iată curajul meu celebru. Însă, dacă mai aveți puțină răbdare, am să vă explic totul. Puțini

oameni, spuneam, ar putea susține despre ei înșiși că sînt străini de credința precum că ar fi putut crea chiar ei lumea. Ba nu, voi merge și mai departe, doamnă și voi spune că sînt puțini oamenii care să poată spune despre ei înșiși că sînt străini de credința că lumea pe care o văd în jurul lor este în realitate opera propriei lor imaginații. Atunci înseamnă că sîntem mulțumiți sau mîndri de ea? Da, uneori. Serile, primăvara devreme, în compania copiilor sau femeilor frumoase și spirituale, da, am fost mulțumit și mîndru de creația mea. Alteori, cînd am stat cu oameni obișnuiți, am avut conștiința încărcată că am putut da naștere unui produs atît de plat, vulgar și insipid. Aș fi putut încerca să-i alung, doamnă, tot așa precum călugărul în chilioara lui încearcă să alunge imaginile ce-i tulbură liniștea spiritului și mîndria lui de a fi slujitor al lui Dumnezeu. Acum, doamnă, sînt mulțumit că am creat noaptea asta. Sînt nespus de mîndru că v-am creat pe dumneavoastră, vă asigur. Dar cum rămîne cu un personaj al tabloului, cu omul acesta, Kasparson? E reușit? Merită păstrat? N-ar putea fi privit ca o pată pe pînză? Călugărul ar putea merge pînă acolo încît să se autoflageleze pentru a alunga imaginea ce-i rănește spiritul. Cei cinci frați și surori ale mele care, din cei șaisprezece copii ai mamei, s-au sinucis poate au simțit chiar așa, deoarece, cum vă spuneam, mama mea avea un sentiment profund și un adevărat instinct pentru clasici, pentru cosmosul armonios. Poate și-au spus: „Această operă este în sine destul de armonioasă. Singura mea nereușită este acest personaj anume din ea, pe care-l voi îndepărta acum, oricît de greu ar fi prețul ce trebuie plătit".

— Ei — întrebă domnișoara Malin după o scurtă pauză —, și ți-a făcut plăcere să joci rolul cardinalului cînd ți s-a ivit, în sfîrșit, prilejul? Te-ai simțit bine în el?

— Îl iau pe Dumnezeu drept martor, doamnă, că da — spuse Kasparson —, am trăit o noapte și o zi foarte plăcute. Căci am trăit destul pînă acum ca să mă învăț, cînd îmi rînjește diavolul, să rînjesc și eu la el. Însă ce-ar fi dacă lucrul acesta — să rînjești și tu cînd îți rînjește diavolul — ar fi cea mai aleasă și unica plăcere

de pe pămînt ? Şi dacă tot restul lucrurilor pe care oamenii le-au numit plăceri ar fi doar presentimente, prefigurări ale ei ? Înseamnă că e o artă ce merită a fi învăţată.

Actorul se ridicase odată cu ea, *sa cavalière servante* * şi stătea acum în picioare. Îl privi cu ochi radioşi.

— Kasparson, actor de geniu ce eşti — spuse —, bastard al lui Égalité, sărută-mă.

— A, nu, doamnă — zise Kasparson — eu sînt atins de boală ; gura mi-e otrăvită.

Domnişoara Malin rîse.

— Uită de ea în noaptea asta.

Arăta, într-adevăr de parcă ar fi fost imună la orice fel de otravă. Purta pe umeri capul de mort cu care spiţerii îşi etichetează sticluţele de otravă, un obiect care nu obligă la nimic pe nici un bărbat cînd îl sărută. Însă, fixîndu-l pe bărbatul din faţa ei, rosti încet şi deosebit de graţios :

— *Fils de St. Louis, montez au ciel !* **

Actorul o cuprinse în braţe, o îmbrăţişă foarte strîns chiar, apoi o sărută. Astfel vanitoasa fată bătrînă nu coborî în mormînt nesărutată.

Cu un gest maiestuos şi plin de graţie îşi ridică poala rochiei şi i-o depuse în mînă. Mătasea, care se tîrîse pe podea, era îmbibată de apă. El înţelese că din această cauză se ridicase de la locul ei.

Ochii lor căutară împreună spre podeaua şurii. O siluetă întunecată, ca a unui şarpe lung şi gros stătea răşchirată pe scînduri, iar ceva mai jos, unde podeaua era puţin înclinată, se lăţea formînd o baltă neagră care aproape că atingea picioarele fetei adormite. Apa ajunsese pînă la nivelul podului. Cînd se mişcară, simţiră scîndurile grele cum se leagănă uşor, plutind peste ape.

Cîinele sări deodată în picioare cu o smucitură. Îşi aruncă peste spate capul, ciuli urechile şi ridică botul în aer scîncind prelung.

---

* Prin analogie cu *chevalier servant* — cavaler preasupus (fr.). În text este folosită forma feminină, forţată. (N. t.)

** Fiu al Sfîntului Ludovic, urcă la cer ! (fr.) (N. t.)

— Taci, Passup — spuse domnișoara Malin, care îi aflase numele de la pescari. (Luă o mînă de-a actorului într-ale sale.) Stai puțin — rosti ea șoptit, ca să nu-i trezească pe mirii adormiți. Vreau să-ți spun că și eu am fost cîndva tînără. Am cutreierat pădurile și am privit la păsări și m-am gîndit : ce groaznic este că oamenii închid păsările în colivii. M-am gîndit : de-aș putea trăi și sluji lumii în așa fel încît după mine să nu mai existe niciodată păsări închise în colivii, ci toate să fie libere...

Se opri și privi către zid. Printre bîrne răzbătea o fîșie de albastru dens și proaspăt, pe fondul căruia felinarul părea o pată roșie. Se crăpa de ziuă.

Bătrîna își trase delicat degetele din mîna bărbatului și duse unul din ele la buze.

— *À ce moment de sa narration* — spuse ea — *Schéhérazade vit paraître le matin et, discrète, se tut.**

---

* În acest moment al povestirii sale Șeherazada văzu ivindu-se zorii și, discretă, tăcu. (fr.) (N. t.)

BĂTRÎNUL CAVALER

Tatăl meu avea un prieten, pe bătrînul baron von Brackel, care la vremea lui călătorise mult, văzuse o mulțime de orașe și cunoscuse o mulțime de oameni. Altminteri nici o asemănare cu Ulise și numai descurcăreț nu putea fi numit, căci dovedise prea puțină dibăcie pînă și în administrarea propriilor sale afaceri. Fiind conștient probabil de eșecul său total în această privință, se ferea să discute despre treburile practice cu generația mai tînără, o generație eficientă, preocupată de cariere și de succesul în viață. În schimb era un partener plăcut de discuție dacă venea vorba despre subiecte precum teologia, opera, binele și răul moral sau alte domenii la fel de puțin aducătoare de profit.

Fusese deosebit de chipeș în tinerețea lui, un tînăr de o frumusețe aproape ideală și, cu toate că pe față nu i se mai regăsea nici urmă din acea frumusețe trecută, istoria ei se lăsa reconstituită pornind de la o anumită demnitate și încredere în sine puțin ușuratice, care sînt produsul unei cariere de bărbat frumos și care, în mod inexplicabil, persistă în înfățișarea acelor ruine umane cuprinse de tremur ce se priveau pline de încîntare în oglinzile din secolul trecut. Astfel pot fi reconstituite, din sarabanda unui dans macabru, scheletele acelora care, la vremea lor, au fost cu adevărat niște mari frumuseți.

Am ajuns într-o seară să dezbatem împreună o veche temă, care și-a făcut cu prisosință datoria în literatura trecutului : anume dacă cineva poate dobîndi vreun folos real, vreo satisfacție morală durabilă din renunțarea la o înclinație de dragul principiului și, în cursul discuției noastre, el mi-a relatat următoarea întîmplare :

Într-o noapte ploioasă din iarna lui 1874, pe un bulevard din Paris, o tînără beată s-a apropiat de mine și a

început să-mi vorbească. Eram, după cum îți vei da seama, foarte tînăr pe atunci. Pradă unei mari tulburări și nefericit la culme, ședeam cu capul gol în ploaie pe o bancă de pe acel bulevard, căci tocmai mă despărțisem de o doamnă pe care, cum se spunea pe vremea aceea, o adoram și care, cu mai puțin de un ceas înainte, încercase să mă otrăvească.

Și această istorie — deși n-are nici o legătură cu ce vreau să-ți povestesc de fapt — e tare ciudată. Mulți ani nici nu m-am mai gîndit la acea doamnă, pînă ce, ultima oară cînd am fost la Paris, am văzut-o în loja ei la operă, foarte bătrînă acum și însoțită de două fetițe dulci în rochițe roz, strănepoatele ei din cîte am aflat. Nu mai era frumoasă, dar cît timp am cunoscut-o eu n-a arătat niciodată atît de mulțumită. Mi-a părut rău după aceea că nu m-am dus s-o vizitez în loja ei, căci, deși vechea noastră iubire de odinioară nu ne-a oferit amîndurora decît prea puțină fericire, cred că s-ar fi simțit bine să i se amintească din nou că a fost cîndva tînără și frumoasă și că-i făcea pe bărbați să sufere amarnic, așa cum simțisem și eu însumi, destul de vag de altminteri, amintindu-mi de tînărul nefericit ce fusesem cu mult timp în urmă.

Afară doar dacă vreun artist excepțional n-a fost cumva în stare s-o prindă în culoare sau argilă, nesfîrșita ei frumusețe a mai supraviețuit astăzi probabil doar în cîteva minți bătrîne, ca a mea. Era blondă, cea mai bălaie ființă din cîte am văzut vreodată, însă nu semăna cu frumoasele care vă plac azi vouă, albe și cu obrăjorii roz. Ea era uniform palidă, aproape lipsită de culoare, ca un pastel vechi sau ca imaginea unei femei într-o oglindă ștearsă. Dar trupul acela rece și fragil avea în el o energie fără seamăn și o distincție cum femeile de azi nu mai au, nici nu se mai străduiesc să aibă.

O întîlnisem și mă îndrăgostisem de ea în acea toamnă la castelul unui prieten unde ne aflam amîndoi în mijlocul unei societăți de tineri veseli care, dacă or mai fi trăind, sînt probabil ridați acum, cocîrjați și surzi. Mergeam la vînătoare și cred că îmi voi aminti pînă la sfîrșitul zilelor cum arăta pe uriașul ei cal murg, prin aerul toamnei abia pișcat de ger, cînd ne întorceam serile acasă, încălziți în hainele noastre înghețate, obosiți, călă-

rind alături unul de celălalt peste un pod vechi de piatră. Iubirea mea pentru ea era umilă, dar totodată și îndrăzneață, ca a unui paj pentru doamna sa, căci era peste măsură de admirată, iar frumusețea ei degaja un fel de dispreț care nu putea decît chinui visele unui băiat de douăzeci de ani, cum eram eu, sărac și străin în societatea ei. De aceea fiecare ceas al plimbărilor noastre călare, al dansurilor și al acelor *tableaux vivants* * ale noastre era încărcat de extaz și durere, cum presupun că ai cunoscut și tu : simți în adîncul inimii o întreagă orchestră armonizîndu-și instrumentele. Cînd mă făcea, cum se spune, fericit, mi se părea că sînt fericit cu adevărat. Îmi amintesc cum fumam trabuc într-o dimineață pe terasa castelului privind în depărtare la peisajul cu dealuri joase, albăstrui, împădurite și cum i-am semnat un fel de poliță lui Dumnezeu asupra fericirii la care mai puteam încă rîvni în viața mea. Orice mi s-ar fi întîmplat de atunci înainte, gustasem din plăcerile vieții și mă declaram satisfăcut.

Dragostea e nemiloasă cu oamenii tineri. La vîrsta aceea bem fie de sete, fie ca să ne îmbătăm ; doar mai tîrziu în viață începe să ne intereseze și personalitatea vinului nostru. Un tînăr îndrăgostit e în general robul forțelor din lăuntrul său. Te poți întoarce la acest punct de vedere într-o a doua adolescență. Am cunoscut la Paris un rus foarte bătrîn și extrem de bogat, care întreținea cele mai tinere și mai încîntătoare balerine și care odată, întrebat fiind dacă avea ori simțea nevoia să aibă vreo iluzie în privința sentimentelor lor față de el, a reflectat o vreme, apoi a răspuns : „Dacă bucătarul meu reușește să-mi facă o omletă bună, mie nu-mi pasă prea mult dacă mă iubește sau nu". Un tînăr n-ar fi dat un asemenea răspuns, dar eventual ar fi putut spune că nu-i pasă dacă negustorul lui de vinuri este sau nu de aceeași religie cu el și astfel i s-ar fi părut că e mai aproape de adevărul lucrurilor. La vîrsta maturității ajungi însă la o umilință mai profundă și începe să-ți fie important dacă persoana care îți vinde sau îți face vinul e sau nu de aceeași religie cu tine. În cazul meu,

* Tablouri vii. (fr.) (N. t.)

de care îți povestesc, vanitatea mea juvenilă, aflată în mare prisosință, avea să primească foarte curînd o lecție aspră. Căci în timpul acelei ierni, cînd ne-am aflat amîndoi la Paris, unde casa ei era locul de întîlnire a multor *bels esprits,* ea însăși fiind o diletantă în muzică și în arte mult admirată de toată lumea, am început să cred că se folosea de mine, sau de iubirea ei pentru mine, dacă pot spune așa, pentru a-și face soțul gelos. Lucrul acesta s-a întîmplat, presupun, multor tineri de-a lungul timpului, iar suma experiențelor lor i-ar putea fi de mare folos tînărului de astăzi aflat într-o împrejurare asemănătoare. Mă întrebam în sinea mea nedumerit ce raporturi existau de fapt între cei doi soți și ce forțe ciudate sălășluiau în ea sau în el, care să mă azvîrle astfel pe mine la mijloc și cred că am început să mă tem puțin. Era geloasă pe mine și mă certa cu un fel de indignare morală de parcă aș fi fost rîndașul ei care nu-și vedea de îndatoririle sale. Mi se părea că nu puteam trăi fără ea și că nici ea nu voia să trăiască fără mine, dar anume ce voia exact de la mine nu izbuteam să aflu. Contactul cu ea mă durea așa cum te doare cînd atingi fierul într-o zi de iarnă ; nu știi ce te frige : arsura sau gerul ?

Înainte de a o întîlni, citisem despre familia ei, al cărei nume însoțea prin secole istoria Franței și aflasem că printre strămoșii ei se numărau și pricolici ; cîteodată mă gîndeam că aș fi fost mai bucuros s-o văd de-adevăratelea în patru labe și mîrîind la mine, căci atunci aș fi știut exact cum stau lucrurile. Și totuși am trăit pînă la urmă ceasuri absolut tulburătoare împreună, pentru care îi voi fi veșnic recunoscător. În primul meu an petrecut la Paris, înainte de a ajunge să-mi fac unele cunoștințe acolo, m-am apucat să studiez istoria vechilor palate ale orașului și în această pasiune a mea am atras-o și pe ea, încît ne plăcea să ne afundăm în diferitele cartiere și epoci ale Parisului, să parcurgem împreună epoca lui Abélard sau a lui Molière și, în timp ce jucam jocul acesta, ea se arăta serioasă și bună cu mine, ca o fetiță. În schimb alteori simțeam că nu mai pot îndura și că am s-o părăsesc ; cea mai mică bănuială despre intențiile mele însă era de-ajuns, îmi închipui, ca s-o țină trează toată noaptea în căutarea mereu a altor și altor

chipuri de a mă pedepsi. Era între noi vechiul joc de-a șoarecele și pisica — probabil matricea originară a tuturor jocurilor de pe lume. Dar, întrucît pisica pune mai multă patimă în el, în vreme ce șoarecele dovedește doar un simplu interes față de existență, cu siguranță că șoarecele va obosi cel dintîi. Către sfîrșit mi se părea chiar că dorea să fim descoperiți, atît de imprudentă era cu legătura noastră ; iar în acele zile trebuia procedat cu multă prudență cînd era vorba de o dragoste tainică.

Mi-aduc aminte că eram tocmai în acest stadiu cînd m-am prezentat la palatul ei în seara unui bal la care ea mergea costumată în coafeză și unde eu nu fusesem invitat. Prin anii șaptezeci femeile purtau niște piepteneturi savante și truda coaforilor cerea timp. Gîndul la soțul ei mă urmărea pretutindeni ca o umbră uriașă proiectată pe fundalul alb al unui teatru absurd de marionete. Începeam să mă simt atît de sătul — nu de ea anume, ci secătuit lăuntric — încît mă hotărîsem să provoc o ceartă și să avem o explicație, chiar dacă aveam s-o pierd astfel, cînd deodată, în seara de care-ți spun, a provocat ea cearta și explicația, dar cu o violență cum nu mi-a fost dat să mai întîlnesc de atunci încoace ; și în plus folosindu-se chiar de arma pregătită de mine : pe scurt mă învinuia că mă gîndeam mai mult la soțul ei decît la ea. Cînd am auzit una ca asta în acel budoar al ei pastelat, pe care îl cunoșteam atît de bine — o cutie înecată în mătăsuri, tapiserii și parfumuri de felul celor în care le plăcea pe atunci femeilor să se închidă și, îmi aduc aminte, cu cîteva tablouri înfățișînd flori, cu perne moi de mătase și un buchet enorm de liliac în colț, la spatele meu, cu lumina lămpii filtrate printr-un abajur mare și roșu —, n-am avut ce să-i răspund, căci dreptatea, știam, era de partea ei.

Numele soțului nu ți-ar fi necunoscut dacă ți l-aș spune, căci se mai vorbește încă despre el, deși a murit de mult. Sau i l-ai întîlnit în oricare din memoriile scrise despre acea perioadă, căci a fost idolul generației noastre. Mai tîrziu a cunoscut o mare nefericire, dar în acel moment — cred că avea treizeci și trei de ani — umbla liniștit, în plină măreție a forței lui atît de stranii. Tot pe atunci am auzit doi bătrîni vorbind despre mama

lui, care fusese una din frumusețile epocii Restaurației, iar unul spunea că își purta toate bijuteriile ei celebre cu grația și ușurința cu care alte tinere doamne poartă la gît cununi din flori de cîmp.

„Da — a zis celălalt după ce a reflectat un moment — și la urmă le risipea în jurul ei *à la* Ophelia, tot ca pe niște flori."

Iată de ce cred că acea ușurință rară în toate treburile să fi fost, alături de slăbiciunea lui, o trăsătură ereditară. În toiul acelui manierism aparte, pe care-l numeam atunci *fin de siècle* *, fălindu-ne cu el, omul își păstra, pînă și în capriciile sale cele mai fantastice, ceva din *le grand siècle:* o noblețe plină de rectitudine, care mai amintea de vechea Franță.

Am privit de atunci acele construcții uriașe din secolul al XVII-lea, ce par total inadecvate pentru a fi locuite de ființe omenești și m-am gîndit că pentru el anume trebuie să fi fost ridicate — și pentru mama lui, presupun. Avea o asemenea încredere în viață, independentă de succesele pentru care îl invidiam cu toții, de parcă ar fi știut că putea recurge la forțe mai înalte, necunoscute nouă, dacă ar fi vrut. A fost pentru mine un subiect de adîncă reflecție despre destinul omului cînd am aflat mulți ani mai tîrziu, că, spre sfîrșitul tragicei sale vieți, le răspundea prietenilor, care îl conjurau în numele lui Dumnezeu, cu cuvintele lui Aias din tragedia lui Sofocle: „Ah, prea mă stînjenești! Nu știi că zeilor eu nu mai sînt dator slăvire să le dau?" **

Îmi dau seama că n-ar fi trebuit să-ncep să vorbesc despre el, deși au trecut atîția ani; dar idealul tinereții nu rămîne întotdeauna o piatră de hotar în mijlocul întîmplărilor și sentimentelor demult apuse. El n-a avut nimic de-a face cu toată istoria aceasta.

Îți spuneam cum eu însumi eram conștient că sentimentele mele față de încîntătoarea tînără pe care o adoram erau de calibru mic prin comparație cu sentimen-

---

* Sfîrșit de secol. (fr.) (N. t.)

** *Aias*, versurile 589—590. În Sofocle — *Teatru*, vol. I, EPL, București, 1965. Traducere de George Fotino. (N. t.)

tele ce le nutream pentru tînărul ei soț. Dacă ar fi fost împreună cînd ne-am cunoscut, cred că nici n-aș fi visat vreodată să mă îndrăgostesc de soția lui.

Însă dragostea acesteia pentru el și gelozia ei aveau un caracter ciudat. Că era îndrăgostită de el mi-am dat seama din clipa cînd a început să vorbească despre el. Poate că știusem de mult acest lucru. Și mai era și geloasă. Suferea, plîngea... era, cum îți spuneam, gata chiar să ucidă dacă nimic altceva nu-i mai era de ajutor... iar acea luptă continuă, probabil unica realitate din viața ei, nu arăta atît ca o luptă pentru posesiune cît ca o întrecere. Era geloasă pe el de parcă soțul ei ar fi fost altă tînără în vogă, rivala ei, sau ca și cum ea însăși ar fi fost un tînăr invidios pe succesele lui. În sinea ei cred că era mereu singură cu el într-o lume pe care o disprețuia. Cînd călărea nebunește, cînd se înconjura de admiratori, stătea întruna cu un ochi ațintit asupra lui, întocmai ca un alergător într-o cursă de trap, cînd nu-și desprinde ochii de concurentul de lîngă el. Cît despre noi, ceilalți, existam pentru ea doar în măsura în care urma să aparținem unuia sau altuia din ei și trecea de la un iubit la altul cu dezinvoltura cu care trecea peste obstacolele hipice, pentru a aduna mai multe cuceriri decît bărbatul pe care îl iubea.

Desigur, nu am de unde ști cum începuse această întrecere dintre ei. Mai tîrziu am încercat să deduc că trebuie să se fi născut din dorința ei de răzbunare pentru ceva ce-i făcuse el în trecut. Dar simțeam că tocmai această patimă oarbă o secătuise de orice culoare.

Acum trebuie să-ți spun că toate aceste întîmplări se petreceau în zilele de început ale acelui curent numit pe atunci „emanciparea femeii". Multe lucruri ciudate s-au întîmplat în acea vreme. Nu am impresia că în perioada de care-ți vorbesc această mișcare a pătruns foarte adînc în lumea mondenă, dar aici se întîlneau tinerele de o inteligență excepțională, peste măsură de îndrăznețe și întreprinzătoare, care ieșeau din conul de umbră al ultimului mileniu, clipind în soare și arzînd de dorința de a-și încerca aripile. Cred chiar că unele din ele au împrumutat armura și nimbul Ioanei d'Arc, ea însăși o fecioară emancipată, devenind niște îngeri

incandescenți. Dar majoritatea femeilor, cînd se simt libere să încerce experiențe cu viața, se duc direct la Sabatul vrăjitoarelor. În ce mă privește, eu le respect pentru acest motiv și nu cred că aș putea iubi vreo femeie care să nu fi încălecat măcar o singură dată pe coada unei mături.

Mi s-a părut întotdeauna nedrept față de femei că ele n-au fost niciodată singure pe lumea asta. A existat o perioadă, lungă sau scurtă, nu știu, cînd Adam a putut colinda pămîntul vesel și liniștit printre celelalte viețuitoare, unic stăpîn al sufletului său, iar majoritatea bărbaților vin pe lume cu amintirea acelei epoci. Biata Eva în schimb l-a găsit pe el, cu toate pretențiile lui față de ea gata formulate încă din clipa cînd a privit lumea. Din această pricină femeia îi poartă mereu Creatorului pică : ea simte că ar avea dreptul să primească înapoi acea epocă paradisiacă și s-o țină doar pentru sine. Numai că, mare ghinion, cînd alergi după un timp care a trecut, ești nevoit să te ții de coada lui, adică exact pe dos de cum ar trebui. Și astfel tinerele vrăjitoare dobîndeau tot ce le poftea inima ca într-o imagine reflectată.

Bătrînele doamne din acea vreme, patroane la diferite așezăminte ecleziastice și în căminele lor, erau de părere că emanciparea le sucea tinerelor capetele. Probabil că nu numai stăpîna inimii mele, ci încă multe alte doamne galopau pe deșălate, cu obrazul lipit de gîtul calului, după modelul vînătorului sălbatic din poveste. Iar în aer plutea o teorie ce-și cîștigase o mulțime de adepte ; ea spunea că gelozia amanților era un lucru ignobil și că nici o femeie nu trebuia să accepte să fie posedată de alt bărbat decît de diavol însuși. Iar, potrivit doctorului Faust, pe drumul către el, femeile se mîndreau că sînt cu o sută de pași înaintea bărbaților. Însă gelozia proprie întrecerii era, ca și între Adam și Lilit *, o nobilă străduință. Așa că întîlneai nu numai bătrînele vrăjitoare din *Macbeth,* de la care te-ai mai fi putut aștepta la

* Făptură demonică, prima soție a lui Adam în paradis, înainte de apariția Evei. Lilit nu figurează decît o singură dată în Vechiul Testament (*Isaia,* 34, 14) ; apare în schimb în unele texte apocrife ale tradiției evreiești. (N. t.)

una ca asta, însă chiar și tinere domnițe cu chipuri gingașe ca niște flori, furioase și nebune de gelozie pe mustățile amanților lor. Și totul li se trăgea — întocmai ca la vrăjitoarele canonice — de la faptul că citiseră Cartea Facerii de la coadă la cap. Lăsate în legea lor, ar fi putut desprinde o mulțime de învățături bune din ea. Însă tocmai bieții bărbați docili, avocații emancipării, care — dar asta-i soarta vracilor dintotdeauna — făceau o figură jalnică la Sabat, au fost cei care au stricat și stilul și zborul înaripat al acestei bizare situații, coborînd-o pe pămînt și supunînd-o legilor rațiunii terestre. Cu toate acestea cred că lucrurile s-au mai schimbat între timp, iar în ziua de azi, cînd bărbații s-au emancipat și ei, poți întîlni tînărul amant la gura plitei, urmărind umbra vrăjitoarei pe pămînt și învîrtind, cu o imaginație infinit mai palidă, în fiertura ucigătoare pregătită iubitei sale din invidie pentru sînii acesteia.

Rolul ce-mi fusese rezervat în povestea tinerei mele vrăjitoare emancipate nu era cîtuși de puțin măgulitor. Cred totuși că ținea la mine cu disperare sau, probabil, cu acel gen de pasiune pe care fetițele mici o nutresc față de păpușa preferată. În măsura în care așa se prezenta realitatea, eram într-adevăr figura centrală a dramei noastre comune. Dacă ea ar fi fost Othello, nu soțul ei ci eu ar fi trebuit să joc rolul Desdemonei ; mi-o imaginez suspinînd : „Ce păcat ! Ah, Iago, ce păcat, Iago !“ * pentru această împrejurare nefericită, dorind chiar să-mi dea o sărutare și încă una înainte de a termina cu totul. Numai că ea nu voia să mă ucidă pentru a face dreptate sau pentru a se răzbuna. Voia să mă distrugă pentru a nu fi nevoită să mă piardă și să vadă cum o posesiune extrem de prețioasă trece la rivalul ei, după cum un general stăpîn pe voința lui mai degrabă aruncă în aer fortăreața pe care n-o mai poate apăra decît s-o vadă căzînd în mîinile dușmanului.

Abia spre sfîrșitul întrevederii noastre a încercat să mă otrăvească. Nu cred că așa prevăzuse desfășurarea

---

* *Othello*, I, 4. În Shakespeare — *Opere*, vol. VIII, ESPLA, București, 1960. Traducere de Ion Vinea. (N. t.)

scenei, ci intenționa să-mi spună ce gîndește despre mine cînd otrava avea să fie deja în trupul meu, însă nu fusese în stare să se stăpînească timp atît de îndelungat. Îți dai seama că mi s-a părut nefiresc să-mi ofere cafea în acel stadiu al discuției noastre. Insistențele ei și apoi brusca tăcere de moarte cînd am dus ceașca la gură au dat-o de gol. Deși abia dacă am atins cafeaua cu buzele, încă-mi amintesc de gustul insipid, mortal de opiu și, dacă aș fi golit ceașca, otrava nu mi-ar fi răscolit stomacul și nu mi-ar fi transformat măduva oaselor în apă mai mult decît convingerea fatală și definitivă că ea îmi dorea cu adevărat moartea. Am scăpat ceașca, vlăguit ca un om care se înecă, am rămas țintuit locului privind-o fix, iar ea a făcut un gest violent, ca și cum ar fi avut intenția să se repeadă spre mine. Apoi am stat amîndoi complet nemișcați timp de un minut, știind amîndoi că totul era pierdut. După o clipă ea a început să tremure toată și să plîngă, ținîndu-și ambele mîini în dreptul gurii, transformată brusc într-o femeie foarte bătrînă. Cît despre mine, nu eram în stare să articulez nici un sunet și cred că pur și simplu am fugit din acea casă de îndată ce am avut destulă forță pentru a mă urni din loc. Aerul curat, ploaia, strada chiar m-au întîmpinat ca niște vechi prieteni uitați, dar la nevoie tot credincioși.

Așa am ajuns pe o bancă de pe Avenue Montaigne, cu întregul edificiu al mîndriei și fericirii mele zăcînd prăbușit jur împrejur, bolnav de moarte din cauza groazei și a umilinței, cînd s-a apropiat de mine fata de care îți spuneam.

Trebuie să fi stat amîndoi așa o vreme, eu pe bancă în ploaie, iar ea deoparte, studiindu-mă atentă înainte de a-și lua inima-n dinți și a cuteza să se apropie. O fi simțit înțelegere și compasiune pentru mine, gîndind poate că și eu eram beat, pentru că un om în toate mințile nu stă fără pălărie în ploaie, sau poate pentru că eram atît de apropiați ca vîrstă unul de celălalt. N-am auzit ce mi-a spus nici prima, nici a doua oară. Nu aveam dispoziția necesară să angajez un dialog cu o fată a străzilor. Cred că din pur instinct de autoconservare m-am îndemnat însă pînă la urmă să mă uit la ea și

s-o ascult. Trebuia să fug, să scap de gîndurile mele și orice ființă care mă putea ajuta era binevenită. Dar totodată în prezența acelei fete era ceva extrem de grațios și de expresiv, care cred că mi-a atras atenția. Stătea în ploaie, puternic rujată, cu ochii strălucindu-i ca două stele și foarte dreaptă, cu toate că abia se ținea pe picioare. Cum o priveam insistent, a rîs către mine cu un rîs ușor și cristalin. Era foarte tînără. Își ținea rochia puțin ridicată cu o mînă, căci pe vremea aceea femeile purtau rochii cu trene lungi și pe stradă. Pe cap avea o pălărie neagră cu pene de struț ce atîrnau ude și triste, umbrindu-i fruntea și ochii. Curbura fermă a bărbiei și rotunjimea gîtului ei tînăr se decupau lucitoare în lumina unui felinar. Așa o văd și azi aievea, deși mai reținîncă o altă imagine a ei.

Ceea ce m-a impresionat la ea a fost faptul că părea în mod atît de straniu emoționată și îmbătată parcă de toată situația. Avansul ce mi-l făcuse nu era cel convențional. Arăta ca un om pornit într-o mare aventură sau ca unul care deține un teribil secret. Probabil că am început să zîmbesc privind-o, cu acel zîmbet amar și în același timp năvalnic, propriu numai oamenilor tineri, căci a prins curaj. S-a apropiat. M-am căutat prin buzunare ca să-i dau niște bani, dar nu aveam la mine. M-am ridicat și am început să umblu, iar ea a pornit alături de mine. Încercam, țin minte, o senzație reconfortantă s-o știu alături, căci nu voiam să fiu singur. Așa s-a făcut că am lăsat-o să mă însoțească.

Am întrebat-o cum o cheamă. O chema Nathalie.

Pe vremea aceea ocupam un post la legația noastră din Paris și aveam un apartament în Place François I, așa că n-a trebuit să mergem mult. Eram obișnuit să vin tîrziu acasă, iar în zilele cînd știam că voi ajunge la cele mai ciudate ore, lăsam focul aprins și o gustare rece pregătită. Era și o sticlă de șampanie la gheață. Îmi păstram totdeauna o sticlă de șampanie ca s-o beau cînd mă întorceam de la momentele mele bucolice.

Fata privi în jurul ei cu o expresie mulțumită pe față. La lumina lămpii am putut vedea mai bine cum arăta de fapt. Părul îi cădea în bucle moi, iar ochii îi erau albaștri. Avea o figură rotundă, cu fruntea înaltă. Era extrem de

grațioasă și delicată. Cred că m-am minunat văzînd-o, așa cum te-ai minuna să găsești nici mai mult nici mai puțin decît un buchet de trandafiri fragezi într-un canal. Dacă aș fi fost o ființă cu un echilibru natural, cred că ar fi trebuit să-i cer o explicație despre misterul ce părea s-o învăluie, dar n-am impresia că mi-a trecut prin minte așa ceva atunci.

Adevărul e că trebuie să fi fost amîndoi într-o stare foarte ciudată în acea seară, o stare care probabil că n-avea să se mai repete pentru nici unul din noi vreodată. Știam la fel de puțin despre ceea ce provocase emoția ei ca și ea despre starea mea de spirit, însă, tulburați și încordați la maximum, ne întîlneam într-un anume gen de simpatie. În parte buimăcit și în parte anormal de lucid și sensibilizat, o priveam cît se poate de egoist, fără a mă gîndi vreo clipă de unde venea și unde avea să dispară din nou, ca și cum mi-ar fi fost dăruită, iar prezența ei ar fi însemnat un fel de faptă generoasă a destinului într-un moment cînd nu puteam rămîne singur. Îmi părea că venise ca un spiriduș al metropolei ce ne înconjura — Parisul — care în orice clipă era în stare să ne ofere daruri absolut neașteptate și care mi-o trimisese tocmai mie la momentul potrivit. Ce gîndea sau ce simțea ea despre mine, asta n-aș putea spune. Atunci nu m-am gîndit, dar acum, dacă stau să-mi amintesc bine, parcă îmi vine să cred că și eu trebuie să fi apărut ca un simbol în ochii ei, căci sigur e că nu existam pentru ea ca individ.

Faptul că era atît de tînără și frumoasă m-a făcut să simt o mare fericire, iar un val de căldură mi-a străbătut tot trupul. Reușeam să rîd din nou după ceasurile grele și chinuitoare pe care le trăisem. I-am scos pălăria, apoi i-am ridicat ușor bărbia și am sărutat-o. Pe urmă am simțit cît era de udă. Cred că umblase multă vreme prin ploaie, căci hainele îi semănau cu penele unei găini murate. M-am dus pînă la masă, am destupat sticla, am umplut un pahar și i l-am oferit. L-a luat stînd în fața focului, cu buclele desfăcute căzîndu-i peste frunte. Obrajii îi erau roșii, iar ochii îi străluceau de parcă ar fi fost un copil abia trezit din somn sau o păpușă. A băut încet o jumătate de pahar, nedezlipindu-și ochii de chipul

meu, ca și cum șampania ar fi împiedicat-o de a mai rămîne tăcută, a început să cînte încet, cu o voce plăcută, abia mișcîndu-și buzele, cele dintîi măsuri dintr-o melodie, un vals ce se cînta pe atunci în toate sălile publice. Apoi s-a întrerupt, a golit paharul și mi l-a întins spunîndu-mi : *À votre santé.* *

Vocea îi era atît de veselă și de cristalină ca ciripitul unei păsări în desiș, iar dintre toate lucrurile în acea clipă muzica îmi mergea cel mai direct la inimă. Cîntecul ei mi-a întărit senzația ce-o aveam, și anume că fusesem dăruit cu ceva ieșit din comun și aflat deasupra naturalului. I-am umplut din nou paharul, i-am cuprins gîtul arcuit și alb cu mîna mea și i-am îndepărtat inelele de păr ud de pe față.

— Cum Dumnezeu ai ajuns să te uzi în halul ăsta, Nathalie ? — am întrebat-o de parcă aș fi fost bunicuța ei. Scoate-ți hainele și te încălzește.

În timp ce vorbeam, vocea mi se schimbă. Am început să rîd din nou. M-a fixat cu ochii ei ca două steluțe. Fața i s-a înfiorat o clipă. Apoi și-a descheiat pelerina și a lăsat-o să cadă la picioarele ei. Sub acea pelerină de dantelă neagră, nepotrivită cu anotimpul și cam decolorată pe la margini într-un maron ruginiu, avea o rochie de mătase neagră foarte strînsă peste bust, talie și șoldări, în schimb jos numai pliseuri, falduri și volane, o modă care tocmai apăruse pe atunci. Pliurile rochiei luceau la lumina focului meu. Am început s-o dezbrac așa cum aș fi dezbrăcat o păpușă, încet și cît se poate de stîngaci, iar ea stătea dreaptă și mă lăsa să mă ostenesc singur. Chipul ei proaspăt avea o expresie gravă, dar totodată copilăroasă. O dată sau de două ori s-a colorat la atingerea mea, dar, în timp ce-i descheiam corsetul iar mîinile mele îi mîngîiau umerii reci sau sînii, figura i s-a destins într-un zîmbet larg și dulce și a ridicat mîna ca să-mi atingă degetele.

Aici bătrînul baron von Brackel făcu o pauză lungă.

— Cred că e nevoie să-ți explic — reluă el firul povestirii — ca să poți înțelege cum trebuie această istorie,

---

* În sănătatea dumneavoastră. (fr.) (N. t.)

că pe atunci a dezbrăca o femeie însemna un lucru foarte diferit de ceea ce bănuiesc că înseamnă astăzi. Cum se îmbracă în ziua de azi doamnele voastre ? Cît mai sumar, doar cîteva linii perpendiculare, tăiate din nou încă înainte de a fi avut timp să creeze vreo impresie. Hainele de azi nu au nici un scop. Ele există de dragul corpului, nu au o viață a lor proprie, sau, dacă le revine totuși vreo datorie, aceea este de a dezvălui.

Dar în acele vremuri corpul unei femei era o taină pe care hainele ei se străduiau s-o păstreze cît mai bine ascunsă. Băteam străzile pe vreme rea numai pentru a întrezări pe furiș, o frîntură de clipă, vreo gleznă dezvelită, a cărei vedere vă este probabil la fel de familiară vouă, tinerilor din ziua de azi, cum ne sînt nouă picioarele acestor pahare din care bem vin. Pe atunci hainele aveau o ființă, un spirit al lor propriu. Cu o seninătate deloc ușor de străpuns, își asumau misiunea de a transforma trupul ce-l înconjurau și de a crea o siluetă atît de mult depărtată de forma ei reală încît devenea un mister a cărui rezolvare îți revenea ca un privilegiu divin. Cămășile lungi și strîmte, balenele de la corsete, fustele și combinezoanele, căptușelile și întăriturile de pînză, toată acea grămadă de material sub care erau îngropate femeile de pe vremea mea, cînd nu erau încătușate în adevărate cămăși de forță strînse pînă la limita îndurării umane, toate acestea nu aveau decît un singur scop : să ascundă.

Din marea de falduri, pliseuri, dantele și volane care ondulau, *secundum artem* *, la fiece mișcare, talia trebuia să se contureze asemeni caliciului unei flori, ridicînd în sus bustul, înălțat și rotunjit ca un trandafir, dar captiv al balenelor corsetului pînă la umeri. Încearcă să-ți închipui acum cît de diferită vedeau și simțeau viața niște ființe strînse în acele corsete înguste în care abia apucau să respire și îngropate în coți întregi de stofă, ce-i tîrau după ele oriunde mergeau ori ședeau și care nici nu visau că s-ar putea să umble și altfel, cînd tinerele voastre poartă haine ce abia le ating și nu ocupă nici un spațiu. Pe atunci o femeie era o operă de artă, produsul cîtorva

* După [toată] arta. (lat.) (N. t.)

secole de civilizație, iar despre silueta ei vorbeai la fel ca despre salonul ei, cu acea admirație pe care o acorzi de obicei realizărilor unui artist dotat și neobosit.

Iar sub toate aceste acoperămînturi respira și mișca însăși Eva, făcută să fie pentru noi o revelație de fiecare dată cînd își părăsea deghizarea, cu talia purtîndu-i însă semnele delicate ale îmbrăcămintii, ca pe o centură din petale de trandafir.

Vouă, tinerilor, care rîdeți și de ideile și de moda anilor șaptezeci și care îmi veți spune că și așa, cu toată artificialitatea noastră, precis n-au reușit prea multe lucruri să-și păstreze pentru noi misterul, fie-mi îngăduit să vă atrag atenția că nu înțelegeți probabil adevăratul sens al acestui cuvînt. Nimic nu este misterios pînă nu simbolizează ceva. Chiar pîinea și vinul din biserică trebuie coapte în cuptor și respectiv îmbuteliate, bănuiesc. Femeile din acea vreme erau mai mult decît o simplă colecție de individualități. Ele simbolizau, sau reprezentau, Femeia. Îmi dau seama că însuși acest cuvînt, în *acest* sens anume, a ieșit din limbaj. Dacă noi vorbeam despre femeie — cu destul cinism, cum ne plăcea să credem — voi vorbiți despre femei și aici stă toată diferența.

Ți-amintești de învățații evului mediu care dezbăteau cu înverșunare ce apăruse mai întîi : ideea de cîine sau cîinele propriu-zis ? Voi, care învățați statistici încă de la vîrsta grădiniței, n-aveți nici un dubiu, cred. De aceea pe bună dreptate se poate spune că lumea voastră arată în realitate ca și cum ar fi fost făcută experimental. Pentru noi însă pînă și ideile domnului Darwin erau noi și ciudate. Noi ne dobîndeam ideile noastre la ocazii aparte, cum ar fi concertele sau ceremoniile de curte și fusesem crescuți cu sentimente foarte precise despre diferența dintre o naștere legitimă și una nelegitimă. Aveam încredere în scop ca atare. Pentru noi ideea de Femeie — *das ewig Weibliche* *, despre care tu însuți nu poți nega că închide în sine și o parte de mister — a fost creată la început, iar femeile noastre își făceau o misiune din a o reprezenta cu cinste, după cum presupun că misiunea

* Eternul feminin. (germ.) (N. t.)

cîinelui propriu-zis trebuie să fie de a reprezenta cu cinste ideea de cîine a Creatorului.

Puteai astfel urmări evoluția acestei idei la o fetiță, care creștea și, fără îndoială, potrivit unor reguli străvechi, era inițiată în ritualurile acestui cult, iar în cele din urmă confirmată. Centrul de greutate al ființei ei se deplasa treptat de la individualitate spre simbol și erai întîmpinat cu acea mîndrie și modestie aparte proprii unui reprezentant al marilor puteri — la fel cu cele ce se pot regăsi la un artist cu adevărat mare. De fapt atitudinea semeață a fetiței frumoase sau aparența maiestuoasă a bătrînelor doamne nu se datorau în mai mare măsură vanității lor personale sau oricărei alte cauze speciale decît mîndria lui Michelangelo însuși sau a ambasadorului Spaniei în Franța. Oricît de aclamat ar fi fost pe malurile Styxului de indignarea victimelor sale individuale cu părul despletit și sînii dezveliți, Don Giovanni ar fi fost achitat de un juriu de femei din vremea mea dacă ar fi trebuit să-i dea o sentință, și asta tocmai datorită marii sale fidelități față de ideea de Femeie. Însă tot ele ar fi fost de acord cu magiștrii de la Oxford în a-l condamna pe Shelley pentru ateismul său ; pînă și pe Cristos au reușit să-l domine, reprezentîndu-l totdeauna ca pe un prunc ținut în brațe și veșnic dependent de Sfînta Fecioară.

Mulțimea adunată în fața acestui templu al misterului nu este prea interesantă. Cu adevărat interesant este preotul dinăuntru. Gloata care stă la poartă așteptînd să se împlinească minunea sîngelui clocotitor al Sfîntului Pantaleone am văzut-o adesea și în multe locuri. Dar numai foarte rar mi-a fost îngăduit să pătrund sub răcoroasele bolți din spate, ori am avut prilejul să văd preoții, bătrîni și tineri, pînă la băieții din cor, care simt că sînt cele mai însemnate persoane ale ceremoniei și se arată în același timp speriați, dar și obraznici, ocupîndu-se, în felul lor propriu, de pregătiri, păzitori ai unui mister despre care știu de fapt totul. Ce însemna cinismul lui Lord Byron sau al lui Baudelaire, pe care tocmai îi citeam pe atunci străbătuți de un *frisson nouveau* *, pe lîngă cinis-

* Fior nou. (fr.) (N. t.)

mul acestor mici preotese, prezicătoare toate, care executau cu conștiinciozitate maximă ritualurile unei religii despre care știau totul și nu credeau nimic, întreținînd, sînt sigur, și între ele doctrina misterului lor. Poeții noștri de atunci ne-au descris cum o adunare de tinere frumuseți vor fi rîs și vor fi chicotit după perdelele unei băi în timp ce „puneau în apă crinii".

Nu știu dacă-ți mai amintești de povestea fetei care salvează o corabie cuprinsă de răzmeriță șezînd cu o torță aprinsă pe butoiul de pulbere și amenințînd că-i dă foc, dar știind tot timpul că butoiul de fapt era gol. Mi s-a părut mereu o imagine minunată a femeii din vremea mea. Așa erau ele, mențineau ordinea lumii și-i păstrau echilibrul și ritmul șezînd pe misterul vieții, dar știind tot timpul că de fapt nu e nici un mister la mijloc. V-am auzit pe voi, tinerii, spunînd că femeile de altădată n-aveau umor. Amintindu-mi de figura acelei fete care stă pe butoiul de pulbere și privește severă în jos, m-am întrebat adesea dacă faimosul nostru simț masculin al umorului nu apare cam insipid prin comparație cu al lor. Dacă noi le eram mai recunoscători pentru că existau decît le sînteți voi femeilor de astăzi, cred că aveam toate îndreptățirile.

Sper să nu te superi — spuse el — dacă un om bătrîn zăbovește asupra unor imagini dintr-o epocă apusă. Închipuie-ți că ești, pentru o clipă, captiv într-un muzeu și că asiști la o paradă a modei de demult. Poți să și rîzi de ea dacă vrei.

Apoi bătrînul cavaler se întoarse la povestirea sa :

Cînd mai apoi am început s-o dezbrac, iar straturile de haine ce-o dominau și o ascundeau cu atîta strictețe privirii cădeau unul cîte unul în fața căminului meu, sub lumina lămpii celei mari, ea însăși înfășurată în metri întregi de mătase — în acea vreme, dragul meu, totul era din belșug îmbrăcat și scaunele mele masive, mi-amintesc, aveau franjuri lungi de mătase jur împrejur, iar în vîrful lor pompoane mici de catifea, fără de care mobila ar fi trecut drept urîtă — pînă ce a rămas goală, m-am găsit în fața celei mai desăvîrșite capodopere a naturii pe care ochii mei au avut vreodată prilejul de a

o admira, o vedere, crede-mă, care-ți tăia răsuflarea. Știu că uneori micile imperfecțiuni ale siluetei feminine pot fi extrem de atractive — eu însumi am divinizat odată o Veneră cu picioarele în X — dar acel trup tînăr te emoționa, te tulbura prin perfecțiunea lui atît de pură. Iar fata era atît de tînără încît, în mijlocul deplinei și profundei admirații, intuiai o perfecțiune încă și mai mare la care avea să ajungă, și cu asta cred că ți-am spus totul.

Trupul ei strălucea în lumină, cu rotunjimi delicate și neted ca marmura. De la gît pînă la glezne era o singură linie dreaptă — un copac tînăr ce se avînta spre cer. Aceeași trăsătură se distingea și în căputa înaltă a piciorului, cînd își scoase pantofii uzați, ca și în curbura bărbiei, ca și în privirea pătrunzătoare, dar blîndă a ochilor ei și în liniile delicate, dar ferme ale umărului și încheieturii mîinii.

La căldura moale a focului ce se prelingea dezmierdîndu-i pielea de care pînă atunci stătuseră lipite hainele ei ude, oftă de plăcere și toarse puțin, ca o pisică. Rîse ușor, asemeni unui copil în pragul școlii, cînd ia vacanță. Stătea dreaptă în fața focului ; buclele ude îi atîrnau pe frunte, dar nu încerca să le îndepărteze ; obrajii viu colorați semănau, față de trupul ei gol, și mai mult cu ai unei păpuși.

Cred că tot sufletul mi se adunase în ochi. Realitatea mă întîmpinase, ceva mai devreme, sub o formă atît de urîtă încît nu doream cîtuși de puțin să vin din nou în contact cu ea. Undeva, în adîncul meu, stătea încă la pîndă o teamă întunecată și căutam refugiu pe tărîmul fantasmelor asemeni unui copil necăjit în cartea sa de basme. Nu voiam să privesc înainte, dar nu voiam defel să privesc nici înapoi. Am simțit clipa închizîndu-se deasupra mea ca un val. Tot privind-o, am băut un pahar mare de vin, ca s-o ajung din urmă.

Eram atît de tînăr pe atunci încît, la fel ca și alți tineri, nu-mi puteam părăsi credința în steaua mea norocoasă și într-o forță care mă iubea și îmi purta de grijă, preferîndu-mă tuturor celorlalți oameni. Nici o minune nu mi se părea de necrezut atîta vreme cît ea mi se întîmpla mie. Abia cînd această credință începe să se sub-

ție și întrevezi posibilitatea de a fi tratat la fel ca alți oameni înseamnă că tinerețea ta a trecut cu adevărat. Nu eram surprins sau bănuitor în privința acestui act de favoare din partea zeilor, însă cred că sufletul mi-era plin de o recunoștință foarte duioasă față de ei. La urma urmelor mi se părea de la sine înțeles și cît se poate de normal ca marea forță din univers favorabilă mie să se manifeste iarăși, trimițîndu-mi, în puterea nopții, drept sprijin și consolare, acea fată goală și beată, o adevărată minune a grației.

Ne-am așezat la cină, doar Nathalie și eu, singuri în camera mea caldă și liniștită, cu metropola jos, la picioarele noastre și cu draperiile grele de mătase între noaptea ploioasă și noi, ca două bufnițe în ruina unui turn din inima pădurii și nimeni pe lume nu știa de noi. Ea își rezemă un braț pe masă și-și propti capul cu mîna. Cred că, tot mîncînd, i se făcuse și mai foame. Mi-amintesc că aveam icre negre și niște pui rece. A început să radieze către mine, să rîdă, să-mi vorbească și să asculte ce-i spuneam la rîndul meu.

Nu mai știu ce-am vorbit. Cred însă că am fost sinceri amîndoi, iar eu i-am povestit — ceea ce n-aș fi putut relata nimănui altcuiva — cum era cît pe-aci să fiu otrăvit chiar înainte de a o întîlni pe ea. Și mai cred că i-am povestit și despre țara mea, pentru că, la cîtva timp după aceea, mi-a trecut prin minte că s-ar putea să-mi scrie acolo sau chiar să vină să mă caute. Mi-amintesc că mi-a istorisit, cu destulă tristețe în glas, trebuie să recunosc, povestea unei maimuțe bătrîne care știa să facă tot felul de șotii și care fusese a unui flașnetar armean. Stăpînul ei murise, iar ea voia să-și facă șotiile, dar aștepta mereu cuvîntul-cheie, pe care însă nu-l mai știa nimeni. În timpul povestirii a imitat maimuța în modul cel mai comic și totodată cel mai grațios din cîte mi-a fost dat să văd. Însă cel mai bine mi-amintesc de mișcările ei. Cîteodată mă gîndeam că sensul unor piese muzicale pentru vioară sau pian mi s-a deslușit prin contemplarea contrastului, sau armoniei dintre mîna ei lungă și subțire și bărbia scurtă și rotunjită în timp ce ducea paharul la gură.

În nici o altă legătură sentimentală — dacă aceasta putea fi numită o legătură sentimentală — n-am mai încercat aceeași senzație de libertate și de siguranță ca atunci. La ultima mea aventură mă preocupase tot timpul să aflu ce gîndea cu adevărat amanta mea despre mine și ce rol jucam eu în ochii lumii. Dar acolo sus, în odăița noastră, nu putea pătrunde nici una din toate acele îndoieli și temeri. Mi-nchipui că tocmai această senzație de siguranță și de libertate absolută o încearcă familiile fericite, în care cei doi soți sînt o singură ființă. Mă întreb însă dacă, în această privință, o căsnicie reușește să fie la fel de armonioasă ca întîlnirea dintre doi străini ; dar asta presupun că e chestiune de gust.

Se întîmpla ceva cu noi, deși nu ne dădeam seama ce. Afară vremea era rea, era îngrozitoare. Mie îmi făcuse viața o figură foarte urîtă, iar ei probabil una și mai și. Dar acea cameră și acea noapte erau ale noastre și ne apărau. Deși nu ne-a trecut prin minte, cina noastră era de fapt o cină a Girondinilor.

Ne ajuta și vinul. Eu nu băusem mult înainte, dar îmi simțeam puțin capul în nori. Șampania e un tovarăș tare bun și prietenos cînd plouă afară noaptea. Mi-amintesc de cuvintele unui episcop danez care-mi spunea că există multe căi de recunoaștere a adevărului, dar că una din ele e vinul de Burgundia. E o cale foarte bună, îmi dau seama, pentru un bătrîn închis în cabinetul lui cu lambriuri. Însă doi tineri care au văzut diavolul în față au nevoie de o mînă de ajutor mai consistentă. Însoțiți de susurul ușor din cupele noastre, am ajuns să ne vedem pe noi înșine și acea noapte a noastră așa cum ne-ar fi văzut și ar fi văzut-o un mare artist, adică demni de geniul unui zeu.

Aveam pe sofaua mea o ghitară cu care urma să cînt, într-un *tableau vivant*, o serenadă unei frumoase romantice — în viața de toate zilele o americancă de la ambasadă, care nu era în stare să-ți întoarcă un ecou indiferent de unde ai fi strigat la ea. Ceva mai tîrziu, Nathalie întinse mîna după ghitară. La primul sunet aceasta se cutremură o dată, căci nu avusesem nici timpul nici dispoziția necesare pentru a cînta la ea și, punînd un picior peste celălalt în fotoliul meu larg, începu s-o acordeze.

Apoi îmi cîntă două cîntecele. În camera mea tăcută vocea ei gravă și puțin răgușită se auzea limpede ca un clopot, vibrînd ușor de fericire, ca zumzetul unei albine într-o floare. Mai întîi îmi cîntă un cîntec de *music hall*, o melodie veselă și plină de ritm. Pe urmă rămase o clipă gînditoare și trecu la un cîntecel ciudat, ca o lamentație, într-o limbă pe care n-o înțelegeam. Avea un simț muzical deosebit. Personalitatea puternică și totuși atît de delicată ce-i respira din tot trupul răzbătea și din vocea ei acum. Timbrul puțin metalic, direct și necrispat, i se potrivea de minune cu ochii, cu genunchii, cu degetele. Era doar ceva mai bogat și mai plin, ca și cum ar fi crescut mai repede sau ar fi luat-o cu un pas înaintea trupului. Vocea ei era mai știutoare decît ea însăși, întocmai ca arcușul copilului-minune Mischa Elman cînd apărea în concerte.

Tot echilibrul pe care, de bine de rău, izbutisem să mi-l păstrez în timp ce o priveam se spulberă acum brusc la auzul glasului ei. Acele cuvinte neînțelese pentru mine îmi păreau încărcate de un tîlc mai adînc decît toate cele pe care le înțelegeam. Stăteam într-un fotoliu în fața ei. Mi-amintesc tăcerea ce s-a lăsat la terminarea cîntecului, cînd am împins masa la o parte și m-am apropiat de ea sprijinindu-mă într-un genunchi. Își îndreptă asupra mea o privire atît de limpede, atît de severă și atît de îndîrjită, cum cred că numai ulii au cînd le ridici gluga de pe ochi. Am pus jos și celălalt genunchi și i-am cuprins picioarele. Nu știu ce se putea citi pe chipul meu care să fi fost atît de convingător, dar fața i se schimbă și i se lumină de o blîndețe eroică. De la început încă această fată avusese ceva eroic în toată apariția ei. De aceea și cred că a acceptat prezența unui neisprăvit ca mine. Căci *du ridicule jusqu'au sublime*, fără îndoială, *il n'y a qu'un pas.* *

Și, dragă prietene, pe cît arăta de nevinovată, pe atît și era. Ea a fost prima fată din viața mea. Există părerea că întîia oară un tînăr trebuie să facă dragoste nu cu o virgină, ci să cunoască o parteneră mai experimentată. Dar nu-i adevărat; e singurul lucru firesc.

---

* De la ridicol pînă la sublim nu-i decît un pas. (fr.) (N. t.)

Cred că trecuseră o oră sau două din noapte cînd m-am trezit cu sentimentul că se întîmplă ceva rău, ceva periculos. Cînd ni se face deodată frig spunem că cineva ne calcă peste mormînt — viitorul ne vine singur în minte. Și, așa cum *l'on meurt en plein bonheur de ses malheurs passés* *, tot așa dăm drumul fericirii noastre de acum de dragul nenorocirii viitoare. Nu era vorba numai de *omne animal,* ci de neîncrederea în viitor, ca și cum m-aș fi auzit pe mine însumi întrebîndu-mă singur : „De plătit va trebui să plătesc, dar în ce fel ?“ Însă atunci nu m-a încercat decît teama că ea va pleca.

Se ridicase mai devreme și schițase un gest ca pentru a se duce, dar am tras-o înapoi lîngă mine. Acum spuse : „Trebuie să mă întorc“ și se sculă în picioare. Lampa ardea, iar tăciunii mocneau în sobă. Mi se părea cît se poate de natural ca forțele misterioase ce o îndreptaseră spre mine s-o îndepărteze, întocmai ca pe Cenușăreasa ori pe vreun spiriduș din *O mie și una de nopți.* Așteptam să-mi spună cînd va reveni la mine și ce aveam eu de făcut. Cu toate acestea stăteam tăcut și nu scoteam nici un cuvînt.

Se îmbrăcă și curînd era din nou în toaleta ei neagră, ponositâ. Își puse pălăria și rămase așa, în mijlocul camerei, la fel cum o văzusem întîia oară în ploaie. Apoi veni către mine. care ședeam pe brațul fotoliului și spuse :

— Îmi dai douăzeci de franci, nu-i așa ?

Cum eu nu răspundeam nimic, repetă întrebarea adăugînd :

— Marie spunea că... a spus că trebuie să iau douăzeci de franci.

Nu rosteam nici un cuvînt. Stăteam doar și o priveam. Ochii ei clari și luminoși îi întîlniră pe ai mei.

O mare limpezime se făcu atunci în mintea mea, ca și cum toate iluziile și artele cu care încercăm să transformăm lumea, coloritul și muzica și visele, toate s-ar fi tras deoparte și realitatea mi-ar fi apărut pustie, ca o casă arsă. Iată sfîrșitul piesei. Nu mai era loc pentru nici un cuvînt de prisos.

---

* Mori în plină bucurie de nenorocirile trecute. (fr.) (N. t.)

Pentru prima dată, cred, de cînd o întîlnisem, cu cîteva ceasuri mai devreme, o vedeam acum ca pe o ființă umană cu o existență a ei proprie și nu ca pe un dar pe care soarta mi-l scosese în cale. Cred că orice gînd despre mine însumi m-a părăsit la vederea ei, însă acum era prea tîrziu.

Jucasem amîndoi un joc. O farsă rară îmi fusese oferită, iar eu o acceptasem ; acum era rîndul meu să păstrez caracterul jocului nostru pînă la sfîrșit. Ceea ce-mi ceruse ea era perfect în spiritul acelei nopți. Pentru palatul pe care-l construiește, pentru cei patru sute de sclavi albi și patru sute negri, plini toți de nestemate, Aladin cere o lampă veche de alamă ; iar vrăjitoarea care mută din loc trei orașe și face o armată întreagă de călăreți pentru fiul pădurarului cere în schimb inima unui iepure. Fata își ceruse răsplata cu glasul și convingerea lui Aladin și a vrăjitoarei din poveste, iar dacă eu îi dădeam cei douăzeci de franci, ea rămînea cu siguranță în cercul magic trasat de spiritul ei liber, grațios și sfidător. Însă eu nu-mi jucam rolul, ci stăteam mut, cu toată greutatea frigului și a lumii reale apăsîndu-mi umerii, știind prea bine că va trebui să-i răspund ceva sau, în următoarele cîteva secunde, să-i dau banii.

Mai tîrziu m-am gîndit că ar fi trebuit să născocesc ceva pentru a-i da siguranță și în același timp pentru a o reține. Ar fi trebuit să-i dau cei douăzeci de franci și să-i spun : „Dacă mai vrei douăzeci, vino și mîine seară". Dacă n-ar fi fost atît de tandră cu mine, dacă n-ar fi fost atît de tînără și de nevinovată, poate că aș fi făcut-o. Însă acea fată a trezit, în cele cîteva ceasuri petrecute alături de ea, tot spiritul cavaleresc din firea mea. Iar spiritul cavaleresc înseamnă, cred eu, să iubești sau să îndrăgești mîndria partenerului sau adversarului tău, cum vrei să-i spui, la fel de mult sau chiar mai mult ca pe a ta proprie. Sau, dacă aș fi avut un suflet la fel de nevinovat ca al ei, m-aș fi gîndit la toate acestea, însă eu nu m-am putut despărți de lumea ucigașă a realității. Eram deprins cu legile ei și aveam în sînge bacilii fatali ai obiceiurilor ei. Iar atunci nu mi-a trecut prin cap, la fel cum nu mi-a trecut nici de atunci încoace, să schimb răspunsurile în biserică. Cînd prelatul spune : „O, Doam-

ne, curăță-ne sufletele din noi", nu m-am gîndit niciodată să-i spun că nu e nevoie, sau orice altceva, dar nu : „Și nu-ți lua duhul tău cel sfînt de la noi".

Încît astfel, de parcă ar fi fost singurul lucru firesc și rezonabil pe care îl aveam de făcut, am scos douăzeci de franci și i i-am dat.

Înainte de a pleca, a făcut un gest pe care nu l-am uitat niciodată. Cu bancnota în mîna stîngă stătea aproape lipită de mine. Nu m-a sărutat și nu mi-a dat mîna pentru a ne lua rămas bun, ci cu trei degete de la mîna dreaptă mi-a ridicat puțin bărbia, m-a privit și apoi a îndreptat spre mine o privire consolatoare și în același timp încurajatoare, ca a unei surori pentru fratele ei la despărțire. Apoi a plecat.

În zilele următoare — nu chiar în primele, ci mai tîrziu — am încercat să creez o teorie sau să găsesc o explicație legată de această aventură.

Cele ce-ți povestesc se petreceau la scurtă vreme după căderea celui de-al Doilea Imperiu și după Comuna din Paris. Atmosfera era încărcată de un sentiment al catastrofei. Se prăbușise o lume. Însăși împărăteasa, pe care, în timpul unei călătorii făcute la Paris în copilărie, mi-o imaginasem ca pe o zeitate feminină săltășluind undeva deasupra norilor și conducînd de acolo zîmbitoare destinele umanității, fugise în puterea nopții, singură în trăsură, doar cu dentistul ei american și nenorocită că nu apucase să-și ia nici măcar o batistă la ea. Membrii curții ei se îngrămădeau în reședințele din Bruxelles și Londra, în timp ce vilele lor de la țară deveniseră grajduri pentru caii prusacilor. Urmase Comuna și masacrele săvîrșite în Paris de trupele guvernului de la Versailles. O lume întreagă se năruise probabil în acele luni de nenorociri și lupte.

Tot atunci era și epoca nihilismului în Rusia, cînd revoluționarii pierduseră totul și fugeau în exil. M-am gîndit la ei din cauza cîntecului ce mi-l cîntase Nathalie și din care nu pricepusem nici un cuvînt.

Indiferent ce se întîmplase cu acea fată, trebuie să fi fost în orice caz o nenorocire de o natură extrem de violentă. Probabil că se prăbușise cu mare iuțeală ori apucase să simtă gustul resemnării, al teribilei împăcări cu

soarta la care viața ne silește cînd are destulă vreme pentru a ne secătui lent, strop cu strop, de vlagă.

Mă gîndeam de asemenea că poate era atașată de cineva care o trăgea în jos ca o piatră legată de picior, căci, dacă ar fi fost singură, s-ar fi descurcat. Cineva, îmi spuneam, care o ținea în loc fără s-o poată ajuta însă, cineva sau foarte bătrîn și neputincios de pe urma șocului căderii și ruinei, sau foarte tînăr, un copil sau niște copii, vreun frate sau vreo soră mai mică. Lăsată în voia ei, ar fi plutit sau ar fi fost culeasă aproape de suprafață de cineva care i-ar fi știut prețui frumusețea rară, grația și farmecul, felicitîndu-se de a le fi dobîndit pentru sine ; sau, mai jos, ar fi fost salvată de cineva care nu i-ar fi înțeles calitățile, dar care s-ar fi lăsat impresionat de ele. Ori, chiar pe fundul apei, de vreunul care socotea că le poate pune în valoare spre folosul lui. Dintr-o lume a frumuseții și armoniei, unde își dobîndise încrederea și strălucirea datorită apariției sale neobișnuite, unde fusese învățată să cînte, să se miște și să rîdă cu grația cu care o făcea și unde fusese înconjurată de dragoste, îmi imaginez că trebuie să fi căzut direct într-o lume unde grația și frumusețea nu aveau nici un preț, unde viața i se arăta în toată cruzimea ei, oferindu-i doar spectrul sărăciei, singurătății și foamei. Iar aici, pe treapta cea mai de jos, o găsise pe Marie, oricine ar fi fost ea, vreo prietenă care, după știința ei îngustă și obscură despre viață, o sfătuise, îi împrumutase acele haine ponosite și îi turnase vreun alcool ieftin în sînge pentru a-i da curaj.

La toate acestea m-am gîndit mult și îndelung ; dar, firește, adevărul nu aveam cum îl afla.

De îndată ce a plecat, iar eu m-am trezit singur — ce stranii sînt gesturile automate pe care le facem cînd sîntem în mîinile destinului —, n-am avut alt gînd decît să alerg după ea și s-o aduc înapoi. Cred că în acele minute am parcurs exact aceeași experiență ca a unui om îngropat de viu, ba chiar am încercat și senzația de sufocare. Nu aveam însă nici o haină pe mine. Cînd am îmbrăcat ceva și am coborît, strada era goală. Am cutreierat multă vreme orașul. În zori m-am întors la banca unde șezusem cînd s-a apropiat de mine ea și am trecut prin fața casei unde locuia fosta mea iubită. Mă gîndeam

cît de ciudat trebuie să arate un tînăr care aleargă de colo pînă colo mînat de pasiunea lui nebună pentru două femei și de pierderea amîndurora într-una și aceeași noapte. Îmi veniră în minte cuvintele pe care Mercutio i le spune lui Romeo în această împrejurare și, ca și cum aș fi văzut în ele o caricatură a mea sau a tuturor celorlalți tineri, am izbucnit în rîs. Cînd începu să se crape de ziuă, m-am întors în camera mea, unde pe masa cu resturile cinei noastre mai ardea încă lampa.

Această stare sufletească nu m-a părăsit multă vreme. În primele zile însă n-a fost atît de insuportabilă fiindcă trăiam cu ideea că, dacă mă voi duce mereu la aceeași oră în același loc unde o întîlnisem, la un moment dat ea va reveni. Îmi puneam mari speranțe în acest gînd, care nu s-a stins decît foarte încet cu timpul.

Și ce n-am încercat pentru a-l menține în viață ? Într-o seară am mers la operă, căci îi auzisem pe unii vorbind că toată lumea se duce acolo. Era un lucru bine știut ; poate aveam noroc dacă încercam și eu. Tocmai în acea seară se juca *Orfeu*. Ți-amintești aria în care el imploră umbrele din Hades, iar acestea i-o dau înapoi pentru scurtă vreme pe Euridice ? Stăteam în antract sub o lumină strălucitoare, cu cravată albă și mănuși de culoarea lavandei, lumea bună zîmbea și discuta în jurul meu, unii mă salutau chiar ; dar eu stăteam acoperit și învelit de uriașele aripi negre ale Eumenidelor.

Cam în acea vreme am ajuns la o altă teorie. Mi-am amintit de zeița Nemesis și am fost convins că, dacă n-aș fi avut acel moment de teamă și de îndoială noaptea, a doua zi dimineață aș fi găsit în mine însumi puterea și îndreptățirea de a schimba și destinul ei și pe al meu. Se povestește despre hoții de drumul mare ce bîntuiau în vechime pădurile Danemarcei că obișnuiau să întindă peste șosea o sîrmă cu un clopoțel la capăt. Cînd trecea cîte o trăsură, atingea sîrma, iar clopoțelul clinchetea în ascunzișul banditilor chemîndu-i la prădăciune. Eu atinsesem o sîrmă și un clopoțel sunase undeva. Fetei nu-i fusese frică, mie în schimb da. M-am întrebat : „În ce fel va trebui să plătesc ?“, iar zeița mi-a răspuns : „Cu douăzeci de franci“ și cu ea nu e loc de tocmeală. Multe îți trec prin minte cînd ești tînăr.

Dar toate acestea s-au întîmplat de mult. Eumenidele, să mă ierte pentru comparație, sînt ca purecii, care și ei mi-au dat destulă bătaie de cap în copilărie. Le place sîngele nostru cît e tînăr, dar mai tîrziu în viață ne dau pace. Cu toate acestea am mai avut onoarea de a fi vizitat de ele acum cîțiva ani. Vîndusem unui vecin unul din pămînturile mele și, cînd l-am revăzut, am constatat că tăiase de pe el pădurea ce creștea acolo. Unde mai erau acum desișurile umbroase, poienile, cărările ascunse ? Și, cînd am auzit din nou șuierul aripilor lor prin aer, am încercat, pe lîngă durere, un ciudat sentiment de forță și de speranță, căci, la urma urmelor, era doar cîntecul tinereții mele.

— Și n-ai mai întîlnit-o niciodată ? — îl întrebai într-o vreme.

— Nu — răspunse el, apoi adăugă după o clipă : — Dar am avut o viziune despre ea, *une fantaisie macabre* * dacă vrei. Cincisprezece ani mai tîrziu, în 1889, treceam prin Paris în drum spre Roma și m-am oprit cîteva zile să văd expoziția universală și Turnul Eiffel, care tocmai fusese isprăvit. Într-o după-amiază am făcut o vizită unui prieten pictor, care în tinerețea lui fusese un rebel, dar apoi se transformase complet, iar acum studia cu mare zel anatomia, după exemplul lui Leonardo. Am rămas împreună toată seara și, după ce am discutat despre tablourile lui și despre artă în general, a zis că vrea să-mi arate cea mai frumoasă piesă din atelierul său. Aceasta s-a dovedit a fi un craniu, după care își executa el schițele și a ținut cu tot dinadinsul să-mi explice în ce anume consta frumusețea lui rară. „Crede-mă — spunea el — craniul ăsta e al unei fete tinere, însă la fel trebuie să fi arătat și craniul lui Antinous, dacă l-ar fi descoperit cineva."

Țineam craniul în mînă și, privind fruntea lată, linia precisă și aristocratică a bărbiei și orbitele adînci ale ochilor, mi s-a părut dintr-o dată cunoscut. Osul alb și lustruit lucea atît de pur în lumina lămpii. Și atît de

* O fantezie macabră. (fr.) (N. t.)

perfect. Timp de cîteva clipe m-am întors cu gîndul în camera mea din Place François I, cu franjuri de mătase și draperii grele, pe o noapte ploioasă, cu cincisprezece ani în urmă.

— Și l-ai întrebat pe prietenul dumitale ce era cu craniul acela ? — insistai eu.

— Nu — răspunse bătrînul —, la ce bun ? Oricum, tot n-ar fi știut.

MAIMUȚA

I

Mai există încă în unele țări luterane din nordul Europei locuri ce păstrează denumirea de mănăstire și au în fruntea lor o stareță sau maică superioară, cu toate că și-au pierdut de mult caracterul religios. Sînt lăcașuri de refugiu pentru doamnele singure și văduvele de viță nobilă, care vin să-și petreacă aici, după o rutină demnă și confortabilă, potrivit tradiției acestor așezăminte, toamna și iarna vieții lor. Multe asemenea instituții sînt extrem de bogate, stăpînesc terenuri întinse, iar, în decursul secolelor, au primit moșteniri și legaturi însemnate. Un spirit mîndru înnăscut, amintind de vechile timpuri feudale, pare că sălășluiește în clădirile impunătoare și tutelează existența acestor comunități.

Stareța fecioară a Mănăstirii Seven, sub a cărei mînă hotărîtă lăcașul prosperase din anul 1818 pînă în 1845, avea o maimuțică cenușie adusă de vărul ei, amiralul von Schreckenstein, tocmai din Zanzibar și la care ținea foarte mult. Cînd stătea la masa ei de joc, unde își petrecea cîteva din cele mai fericite ore ale vieții, maimuța se obișnuise să i se așeze pe spătarul scaunului, urmărind de acolo cu ochii ei scînteietori cum jucătorii dădeau și primeau cărțile. Alteori o găseau în zorii zilei cocoțată pe ultima treaptă a scării de la bibliotecă, scoțînd din raft volume fragile, vechi de o sută de ani și împrăștiind pe dalele alb-negre de marmură pagini îngălbenite despre strategia militară, despre contracte matrimoniale între familii nobile sau despre procese de vrăjitorie.

Într-o altfel de societate, probabil că maimuța n-ar fi fost privită cu ochi buni. Dar la Mănăstirea Seven

exista, în proporție directă cu considerabila populație feminină de aici, o întreagă menajerie de animale de toate soiurile și se respecta o ordine absolută a întîietăților. Erau acolo papagali și cacatoeși, căței, pisici grațioase din toate colțurile lumii, o capră albă de Angora, ca a Esmeraldei, și un pui de căprioară cafeniu-gălbui cu ochi de purpură. Exista chiar și o broască țestoasă, despre care se bănuia că are peste o sută de ani. Prin urmare, bătrînele doamne dovedeau, față de fanteziile animalului favorit al stareței, aceeași înțelegere pe care, în vremurile de altădată, membrii unei curți dominate de fuste, conștienți de propria lor ușurătate, erau gata s-o arate față de capriciile unei *maîtresse-en-titre* * regale.

Din cînd în cînd, mai ales toamna, cînd nucile se coceau în tufele de pe marginea drumului și în pădurile întinse din jurul mănăstirii, maimuța stareței începea să simtă chemarea către o viață mai liberă și dispărea timp de cîteva săptămîni sau chiar o lună, pentru a se întoarce apoi de bunăvoia ei odată cu prima brumă. Copiii din satele ce aparțineau Mănăstirii Seven o vedeau atunci tăind drumul în fugă sau stînd cățărată în vreun copac, de unde îi privea cu atenție. Dar cînd se adunau la rădăcina copacului și începeau s-o bombardeze cu castane, pe care le aduceau în buzunare, maimuța își rostologea ochii peste cap și își rînjea către ei dinții, apoi urca iute din creangă în creangă pînă dispărea în frunzișul pădurii.

Părerea unanimă a doamnelor din mănăstire, de fapt gluma lor curentă, era că, în timpul acestor absențe ale animalului favorit, stareța cădea pradă unei ciudate mutenii, însoțită de o neliniște neobișnuită și o apuca o lehamite uriașă de treburile așezămîntului, pentru care altminteri desfășura o energie remarcabilă. Între ele porecliseră maimuța *der Geheimrat* ** și se bucurau cînd își făcea din nou apariția în salon, puțin înghețată după escapadele ei silvestre.

Într-o frumoasă zi de octombrie, cînd maimuța se făcuse nevăzută de cîteva săptămîni, sosi pe neașteptate

---

* Favorită. (fr.) (N. t.)

** Consilier particular. (germ.) (N. t.)

la mănăstire tînărul nepot și fin al stareței, care era locotenent în corpul regal de gardă.

Stareța era ținută la mare stimă de toate rubedeniile ei și, în decursul anilor, purtase la cristelniță mulți copii de același nobil sînge cu ea, însă acest fin îi era cel mai drag din toți. Era un băiat chipeș, de douăzeci și doi de ani, cu părul negru și ochii albaștri. Deși nu era primul născut, ajunsese la o situație fericită în viață. Era fiul preferat al mamei sale, care venea din Rusia și moștenise o mare avere ; el însuși făcuse o carieră frumoasă. Avea prieteni, desigur nu în toată lumea, dar peste tot în acea lume care avea cît de cît greutate.

Sosind la mănăstire, el nu arăta totuși ca un tînăr protejat de o stea norocoasă. Venise, cum spuneam, pe neașteptate și în galop întins, iar doamnele cu care schimbă cîteva cuvinte așteptînd să fie primit de mătușa sa și care toate îl îndrăgeau mult observară că era palid și părea mort de oboseală, ca și cum o teribilă neliniște i-ar fi muncit sufletul.

Aveau ele însă oarecare știință că existau motive ca să arate astfel. Cu toate că Mănăstirea Seven era o mică lume în sine, ce trăia într-o atmosferă pașnică și imuabilă, noutățile din lumea mare ajungeau pînă aici cu o iuțeală surprinzătoare, căci fiecare dintre doamne avea corespondenții ei atenți și zeloși afară. Astfel că aceste femei izolate știau aproape la fel de bine ca și cei situați în miezul lucrurilor că nori ciudați și amenințători se adunaseră în ultima lună deasupra capetelor cercului de prieteni căruia îi aparținea și tînărul locotenent. O clică de fățarnici din capitală, conduși chiar de capelanul curții și care aveau ascultare la mai-marii zilei, își ridicaseră glasurile, sub pretextul indignării morale, împotriva acestor tinere flori de cîmp și nimeni nu știa cu siguranță, nici măcar nu putea bănui, cum anume avea să sfîrșească toată povestea.

Ce-i drept, doamnele nu prea comentaseră între ele întîmplările, în schimb bibliotecarul mănăstirii, care era un teolog și un învățat, fu atras de mai multe ori în dialoguri confidențiale și încurajat să-și spună părerea în această chestiune. El le instrui deci să pună totul în legătură cu țărmurile sacre și romantice ale vechii Grecii,

pe care pînă atunci le veneraseră cu atîta devoțiune. Amintindu-și de zilele tinereții lor, cînd tot ce era grecesc era *le dernier cri* *, iar rochiile și pieptenăturile se nuneau *à la grecque*, doamnele se mirară cum de putea fi folosit același cuvînt pentru a denumi ceva atît de străin idealului de rafinament ce îl cultivaseră ele ca tinere domnișoare. Fuseseră îndrăgostite de acele rochii, dansaseră vals îmbrăcate în ele ; acum le priveau cu oarecare stinghereală.

Puține lucruri ar fi reușit să le tulbure mai adînc firea. Nu doar nerușinarea campionilor amvonului și a spadasinilor cu penele de gîscă le revoltau pe aceste bătrîne fiice ale unui neam războinic, nici măcar presentimentul necazurilor și durerii ce se întrevedeau, ci altceva mult mai profund din toată istoria. Pentru toate o credință esențială era că frumusețea și farmecul feminin, pe care ele însele și le reprezentau în sfera familiară lor și în funcție de darurile lor proprii, trebuie să fie cea mai înaltă inspirație și năzuință a vieții. În fiecare caz individual, poate că lumea le întinsese capcane pentru a prinde acest vînat de preț mai ușor decît ar fi avut ele intenția, sau poate că fusese la mijloc o stranie neînțelegere, o lipsă de apreciere din partea lumii ; oricum, însă, dogma rămînea valabilă. A o vedea acum pusă la îndoială era pentru ele totuna cu a spune unui nenorocit că aurul nu mai reprezintă valoarea absolută sau unui mistic că Dumnezeu nu-i prezent în cuminecătură. Să fi știut că va fi vreodată pusă la îndoială, viața fiecăreia dintre ele, de altfel atît de aproape de sfîrșit, ar fi arătat cu totul altfel. Celor cîteva domnișoare bătrîne, care aveau dezvoltate la maximum instinctele strategice ale spiței lor, noile concepții le apăreau foarte greu digestibile. La fel ar fi simțit un bătrîn și fidel general care, din loialitate față de ordinele superioare, ar fi stat într-o defensivă strictă de-a lungul întregii campanii, pentru a afla după aceea că manevra cea mai indicată ar fi fost ofensiva și chiar se așteptase din partea lui să atace.

Și totuși, în plină frămîntare, fiecare din bătrînele doamne ar fi vrut mai multe amănunte despre această

* Ultimul răcnet (fr.) (N. t.)

ciudată erezie, ca și cum, la urma urmelor, pînă și în recluziunea absolută în care trăiau emoțiile dulci și periculoase ale sufletului omenesc ar fi fost domeniul lor de drept. Aveai impresia că mănunchiurile înalte de flori uscate din grădina mănăstirii se neliniștesc și își afirmă autoritatea pentru că s-a pus o problemă de floricultură.

Îi dădură tînărului un bun venit incert, de parcă ar fi fost sau unul din copiii-martiri uciși de Irod, sau un tînăr preot de magie neagră, dar cu șanse încă de a fi convertit, iar cînd acesta urcă scara largă ce ducea spre încăperile stareței, se răspîndiră care încotro ferindu-și ochii una de cealaltă.

Stareța își primi nepotul în salonul ei impunător. Cele trei ferestre înalte, încadrate de draperii grele tivite cu ghirlande de flori brodate, dădeau spre pajiștile și aleile atinse de aripa toamnei. De pe peretele tapisat cu damasc și din ramele masive și aurite, priveau în jos părinții ei demult decedați, întruchipînd severitatea militară și grația tinerească, pudrată și înecată în dantele comandate pentru vreo ocazie solemnă la curtea regală. Cei doi fuseseră prietenii băiatului încă din copilăria sa cea mai fragedă, însă acum îl izbi și îl surprinse aerul nedumerit, îngrijorat chiar, de pe fețele lor. I se păru de asemenea, pentru o clipă, că în odaie plutea un miros ciudat și neliniștitor, amestecat cu cel al bețelor de tămîie, care ardeau în cantitate mai mare ca de obicei. Să fi fost oare, gîndi el, un nou indiciu al cursului catastrofal pe care-l urma existența sa ?

Intrînd în atmosfera binecunoscută lui și atît de armonioasă, băiatul nici nu dori, nici nu îndrăzni să piardă vremea. După ce sărută mîna mătușii sale și se interesă de sănătatea ei și de maimuță și după ce îi dădu ultimele vești despre ai săi, de la oraș, trecu direct la chestiunea pentru care venise pînă la Mănăstirea Seven.

— Mătușă Cathinka — spuse el — am venit la dumneata pentru că ai fost atît de bună întotdeauna cu mine. Acum aș vrea... — aici înghiți o dată pentru a-și ține în frîu inima răzvrătită, știind prea bine însă cît de puțin va primi aceasta să se lase ținută în frîu — aș vrea să mă însor și nădăjduiesc că ai să mă ajuți cu sfatul și înțelepciunea dumitale.

II

Băiatul știa cît se poate de bine că, în împrejurări obișnuite, nici o altă introducere n-ar fi mulțumit-o pe bătrînă mai tare ca aceasta. Iată cum reușea viața să-și satisfacă gustul pentru parodie, medita el, chiar și față de o persoană ca această mătușă, pe care în sufletul său o poreclise Kuan-Yin, după numele unei divinități chinezești, zeița milei și a subtilității binevoitoare. Se gîndea că, în situația dată, ea avea să sufere mai mult de pe urma ironiei destinului decît el, motiv pentru care o compătimea.

Pe drum spre mănăstire, trecînd prin păduri și sate, pe lîngă întinderi de miriște unde ciuguleau din țărînă cîrduri de gîște păzite de băieței sau fetițe desculțe, încercase să-și închipuie desfășurarea întîlnirii cu mătușa sa. Cunoscînd slăbiciunea bătrînei canonice pentru citatele latinești, se întreba cum îl va primi aceasta : cu *Et tu, Brute ?*, * sau cu un *Discite justitiam moniti, et non temnere divos* ** plin de hotărîre. Dar poate că avea să spună *Ad sanitatem gradus est novisse morbus* *** ; ar fi fost un semn mai încurajator.

După o clipă se uită drept la chipul bătrînei doamne. Jilțul ei cu spătar înalt se afla în zona de clarobscur pe care o lăsau perdelele de dantelă, în timp ce pe el îl lumina din plin soarele după-amiezii. Din penumbră ochii ei senini îi întîlniră pe ai lui, care se întoarseră într-o parte și jocul acesta mut se repetă de două ori la rînd.

— *Mon cher enfant* **** — spuse ea în cele din urmă cu o voce blîndă, ce dădea impresia de fermitate, deși de fapt trăda un ușor tremur ciudat — sufletul meu se roagă de multă vreme să faci și tu acest mare pas. Dacă o femeie bătrînă și ruptă de lume, cum sînt eu, îți poate da

---

* Și tu, Brutus ? (lat.) (N. t.)

** Învățați dreptatea profeției și [învățați] să nu-i supărați pe zei. (lat.) (N. t.)

*** Dacă ai cunoscut boala, pînă la sănătate e un pas. (lat.) (N. t.)

**** Dragul meu copil. (fr.) (N. t.)

vreun ajutor, atunci, dragă Boris, te poți bizui pe el cu toată încrederea.

Boris își ridică privirea luminată de zîmbet către chipul ei alb. După o săptămînă peste măsură de agitată și după certurile violente provocate în iubirea și gelozia ei de mama sa, acum se simțea ca un om care, singur într-un oraș întreg inundat, a fost salvat de o barcă. De îndată ce fu în stare să vorbească din nou, spuse :

— Numai dumneata poți hotărî, mătușă Cathinka — trăgînd nădejde că sentimentul plăcut al puterii avea să trezească generozitatea din caracterul bătrînei.

Aceasta nu-l slăbea din ochi. Îl învăluia drăgăstoasă, de parcă ar fi vrut să-l atragă la sînul ei, sau și mai afund, să-l închidă în inima ei. Ținea batista în dreptul gurii, un gest obișnuit cînd era emoționată. Boris simți că voia să-l ajute, dar mai întîi avea de spus cîteva cuvinte.

— Care-i acel lucru — rosti ea neobișnuit de încet, ca o sibilă — care se dobîndește greu, se oferă pe nimica și cel mai adesea e refuzat ? Să-ți spun eu : experiența, experiența bătrîneții. Dacă copiii născuți din Adam și Eva ar fi știut să profite de experiența celor ce le-au dat viață, lumea ar fi trăit mai cu cap acum șase mii de ani. Am să-ți ofer experiența mea de viață într-o singură pastilă mică, dată însă prin zahărul poeziei, ca s-o poți înghiți mai ușor : „Căci dintre drumurile vieții unul — cel al datoriei — ți-ndreaptă către fericire pașii".

Boris tăcu o vreme.

— Mătușă Cathinka — spuse el în cele din urmă — dar de ce să fie numai un singur drum ? Știu că oamenii de treabă așa gîndesc și chiar eu însumi la confirmație la fel am învățat, însă deviza familiei noastre e : „Găsește o cale sau fă-ți singur una". Nu există pe lume carte de bucate să nu-ți arate cel puțin trei sau patru feluri de a pregăti tocana de pui, dacă nu cumva mai multe. Chiar Columb — continuă el, fiindcă aceste gînduri îl preocupaseră mult în ultima vreme, iar starețа era prietena lui și se putea încumeta să i le destăinuie — cînd a descoperit America, a vrut de fapt să găsească un alt drum spre Indii și fapta lui a fost considerată eroică.

— A — interveni stareța energic — Dr. Sass, care a fost pastorul mănăstirii noastre în secolul al șaptesprezecelea, susținea că în paradis, pînă la vremea prăbușirii omului, întreaga lume era plată, un fel de fundal pentru Dumnezeu și că diavolul a fost cel care a inventat a treia dimensiune. De aceea și cuvintele „drept", „pătrat" sau „plat" sînt cuvinte ale nobililor, în schimb mărul e o sferă, iar păcatul primilor noștri părinți o încercare de a-l îmbrobodi pe Dumnezeu. În ce mă privește prefer de departe pictura sculpturii.

Boris nu o contrazise. Gusturile lor difereau aici, dar poate că, la urma urmelor, ea avea dreptate. Pînă acum se felicitase pentru talentul său de a se bucura de viață din toate punctele de vedere, numai că în ultima vreme ajunsese să privească acest dar ca pe o binecuvîntare îndoielnică. Tocmai lui i se părea că îi datorează soarta sa și anume de a primi toate lucrurile pe care le dorea în momentul cînd înceta să le mai dorească. Știa din experiență cum dorul fierbinte după o orgie, sau după muzică, sau după apele mării, sau după încredere se stingea înainte de vremea împlinirii — întocmai cum se întîmpla și cu stelele a căror lumină ajungea pe pămînt cu mult după ce ele nu mai existau —, astfel încît în momentul cînd dorința era pe punctul de a i se împlini, doar o corridă sau o viață petrecută la țară, în urma plugului pe ploaie i-ar mai fi putut alina foamea sufletului.

Stareța îl măsură din cap pînă-n picioare și spuse :

Dreaptă-i linia datoriei,
Curbă-i linia armoniei.
Linia dreaptă de-o ții bine,
Curba vine după tine.

Băiatul reflectă la sensul acestui poem.

I se aduse chiar atunci o cană cu vin și un platou de fructe și, pricepînd că mătușa voia ca el să tacă, bău două pahare, foarte binevenite în acea clipă și curăță în liniște renumitele pere mătăsoase ce creșteau la Mănăstirea Seven, apoi culese unul cîte unul boabele negre de strugure de pe ciorchine. Putea urmări gîndurile mătușii sale chiar fără a o privi. Nevoia dramatică de a

trece rapid la acțiune, care poate ar fi speriat pe altcineva de vîrsta ei, nu o tulbura cîtuși de puțin. Printre strămoșii ei se numărau războinici vestiți, ce pregătiseră cu multă abilitate campanii întregi, dar care știuseră și să afle în ei înșiși resurse pentru a ceda, la momentul potrivit, purei inspirații.

Își dădea seama că pentru ea, în acele clipe, salonul ei roșu era plin cu tinere fecioare de obîrșie aleasă blonde și brune, zvelte și trupeșe ca Junona, bune gospodine, bune călărețe, nepoate ale colegelor de școală și prietenelor din tinerețe — un întreg pomelnic al feminității juvenile, care nu izbutea să ascundă ochiului ei pătrunzător nici o perfecțiune, dar și nici un defect. Spiritul ei se lingea pe buze, ca un bătrîn degustător plimbîndu-se în pivnița de vinuri, iar Boris o urmă în gînd, asemeni valetului ce poartă lumînarea.

Tocmai atunci ușa se deschise și intră bătrînul servitor al stareței, de această dată purtînd o scrisoare pe o tăviță de argint. Bătrîna o luă cu mîna ei ușor tremurătoare, ca și cum încă o catastrofă i-ar fi fost cu neputință de îndurat, o citi o dată, apoi încă o dată și se îmbujoră discret în obraji.

— Mulțumesc, Johann — zise, păstrînd scrisoarea în poală.

O vreme rămase cufundată în gînduri. Pe urmă se întoarse spre băiat cu ochii ei negri limpezi ca sticla.

— La venire ai trecut prin noua mea plantație de brazi — spuse ea cu animație, ca o persoană care vorbește despre hobby-ul ei. Cum ți se pare ?

Într-adevăr, plantarea și creșterea pădurilor erau obiectul celui mai activ interes în viața stareței. Purtară cîtva timp o discuție plăcută despre copaci. Nimic nu era mai bun pentru sănătate, susținea ea, decît aerul de pădure. Și niciodată nu dormea bine în oraș sau la cîmpie, în schimb una din cele mai mari plăceri ale vieții era pentru ea să se culce seara știind că de jur împrejur, pe mile întregi, se întindeau numai copaci, cu rădăcinile adînc înfipte în pămînt și cu frunzișul unduind prin întuneric. Boris iubise întotdeauna pădurea în copilărie, pe vremea cînd stătea la Mănăstirea Seven. Chiar și acum observa diferența după ce petrecea mai mult timp la

oraș ; tocmai de aceea stareța ar fi vrut să vină mai des pe la ea...

— Și cine, Boris — spuse ea deodată, cu o întorsătură neașteptată a gîndului și o bunăvoință senină, dar hotărîtă — cine, acum că tot am ajuns să vorbim și despre asta, ți-ar putea fi o soție mai bună decît marea prietenă a ta și a mea, micuța Athena Hopballehus ?

Nici un alt nume nu l-ar fi surprins mai tare pe Boris. Era prea uluit pentru a răspunde. Cuvintele i se păreau fără sens. Nu mai auzise pe nimeni să spună despre Athena că era micuță, dimpotrivă chiar, și-o amintea cu un centimetru mai înaltă ca el. Dar, dacă stareța vorbea acum despre fată ca despre marea ei prietenă, însemna că niște idei se schimbaseră total, căci știa că, de cînd crescuse fiica vecinului lor, mama și mătușa lui, care numai rareori se potriveau în păreri, își uniseră forțele pentru a-i ține pe cei doi tineri cît mai departe unul de celălalt.

Cînd mintea sa izbuti să treacă de la virajul neașteptat al bătrînei la efectul pe care acesta îl putea avea asupra destinului său, descoperi că nu-i displăcea deloc ideea. Apreciase întotdeauna genul burlesc și se gîndea ce senzație va stîrni apărînd în oraș căsătorit cu Athena. De aceea, cînd privi înapoi către mătușa sa, avea o figură de copil.

— Am toată încrederea în judecata dumitale, mătușă Cathinka — spuse el.

Stareța vorbi din nou foarte încet și fără a-l privi, ca și cum ar fi vrut să evite ca vreo impresie străină să se amestece printre ale ei.

— Să nu pierdem vremea, Boris. N-am avut niciodată obiceiul să lungesc vorba după ce am luat o hotărîre. („Și, dacă spune ea niciodată, înseamnă chiar niciodată", își zise Boris.) Acum tu du-te și pune-ți uniforma, iar eu am să-i scriu între timp o scrisoare bătrînului conte. Îi spun că m-ai făcut confidenta ta în această poveste de suflet de care depinde toată fericirea vieții tale și în legătură cu care mama ta mult iubită nu e în stare să-ți dăruiască înțelegerea ei. Iar tu, într-o jumătate de oră, fii gata de plecare.

— Crezi, mătușă, că Athena o să mă vrea? — întrebă Boris ridicîndu-se să plece.

Era întotdeauna gata să se înduioșeze de ceilalți. Acum, privind spre grădină și văzînd două doamne în vîrstă cum apar în galoși pe una din alei, unde își făceau plimbarea de după-amiază, i se făcu milă de Athena pentru simplul fapt că exista.

— Athena — spuse stareța — n-a primit în viața ei vreo cerere în căsătorie. Chiar mă îndoiesc dacă, în ultimul an de zile, a mai văzut și alt bărbat în afară de pastorul Rosenquist, care vine pe la ei să joace șah cu taică-său. În același timp le-a auzit pe doamnele mele discutînd ce partide strălucite ai fi putut face tu numai să fi vrut. Dacă Athena nu te vrea, micuțul meu Boris — încheie ea zîmbindu-i galeș — vreau eu să te vrea.

Boris îi sărută mîna și se gîndi ce rezolvare perfectă avea să fie, apoi dintr-o dată îl copleși o senzație intensă de forță și de șiretenie, de parcă ar fi atins un țipar electrizat. Femeile, își zise el, cînd sînt destul de bătrîne pentru a fi renunțat la grija de a mai fi femei și își pot desfășura toată forța, trebuie să fie cele mai puternice creaturi de pe lume. Privi la trăsăturile fine ale mătușii sale.

Nu, nu e de-ajuns, se gîndi el.

III

Boris plecă de la Mănăstirea Seven cu brișca stareței, purtînd scrisoarea la piept, în dreptul inimii. Arăta precum eroul ideal dintr-un roman cavaleresc. Vestea despre solia ce o purta se răspîndi în chip misterios prin tot așezămîntul, ca și cum ar fi fost vreun nou fel de tămîie și merse drept la inimile bătrînelor doamne. Două sau trei dintre ele se așezară la soare pe terasa cea lungă pentru a-l privi cînd pleacă, iar o mare prietenă a sa, o domnișoară bătrînă și corpolentă, albită după o ședere de cincizeci de ani departe de toate luminile vieții, se

duse în ultima clipă la trăsurica lui pentru a-i dărui trei tulpini lungi de ochiul-boului din mica ei grădină de iarnă. Tot așa plecase, cu treizeci de ani în urmă, și iubitul ei, care fusese ucis în bătălia de la Jena. O bură de melancolie blîndă o învăluia mereu, iar doamna ei de companie spunea despre ea: „Contesa Anastasia poartă o cruce grea. Dragostea de mîncăruri e o cruce grea de purtat". Numai amintirea ultimei despărțiri îi păstrase ochii, îngropați în fața ei mică, strălucitori ca niște mărgele de email albastru. Femeia trăia acum reînvierea unui întreg destin și-i înmînă florile de parcă și ele ar fi făcut parte din acest destin, revenit pentru a doua oară în mod tainic la viață, sau ca și cum ar fi fost cele trei fiice nenenăscute ale ei, înalte acum și aflate la vîrsta măritișului, care aveau să-l însoțească în călătoria lui ca domnișoare de onoare.

Boris își lăsase ordonanța la mănăstire, căci îl știa îndrăgostit de una din servitoarele de acolo și simțea că e de datoria lui să arate acum simpatie față de toate iubirile legitime. Și apoi voia să fie singur. Solitudinea era una din plăcerile lui, pe care însă nu avea prea des prilejul să și-o dăruiască. În ultima vreme chiar i se părea că nu fusese niciodată singur. Cînd oamenii nu se repezeau la el să tragă cu toată puterea de sentimentele sale, atunci izbuteau să-i impună gîndurile lor, pînă ce simțea circumvoluțiunile creierului durîndu-l de parcă ar fi fost de tot uzate. Pînă și pe drum spre mănăstire ajunsese să gîndească tot gîndurile altora. Acum, își spunea el bucuros, timp de o oră nu se va gîndi decît la ce-i făcea plăcere.

Drumul de la Mănăstirea Seven pînă la Hopballehus urcă peste o sută cincizeci de metri, șerpuind printr-o pădure înaltă de pini. Din loc în loc aceasta se rărește, oferind o priveliște minunată în jos, către cîmpiile întinse. Acum, sub soarele după-amiezii, trunchiurile brazilor păreau cuprinse de flăcări, iar priveliștea din depărtare scăldată în nuanțe de albastru și aur diafan. Lui Boris îi venea să dea crezare cuvintelor pe care le auzise în copilărie de la bătrînul grădinar al mănăstirii și anume că văzuse odată, cam la această vreme a anului, o herghelie întreagă de inorogi ieșind din pădure să pască

pe clina însorită ; iepele albe și pătate, ce păreau trandafirii în lumina soarelui, umblau maiestuoase cătînd după mînjii lor, în timp ce bătrînul armăsar, un murg întunecat, fornăia și lovea pămîntul cu copita. Aerul mirosea a brad și a ciuperci și era atît de proaspăt încît băiatului îi veni să caște. Și totuși, se gîndi el, era o altă prospețime decît primăvara ; toată îndrăzneala ce ți-o dădea ea și veselia erau atinse de aripa disperării. Întocmai ca în finalul unei simfonii.

Își aminti cum, într-o seară de mai cu aproape șase luni în urmă, pătrunsese în inima tînără a primăverii, tot așa cum pătrundea acum în inima tristă a toamnei. Împreună cu un prieten, colindase timp de trei săptămîni prin țară, oprindu-se în locuri unde nimeni nici măcar nu bănuia că le poate călca piciorul. Călătoriseră cu o caravană, ducînd cu ei un teatru de marionete și dăduseră spectacole cu piese improvizate pe loc în satele pe unde trecuseră. Aerul era plin de miresme dulci, privighetorile delirau în frunzișul vișinilor, luna încremenise pe cer, doar cu puțin mai palidă decît cerul acelor nopți de primăvară.

Într-o noapte, frînți de oboseală, au ajuns la o fermă așezată în mijlocul unei pajiști, unde au primit un pat mare într-o odaie care avea o pendulă și o oglindă pătată. Tocmai cînd ceasul bătea miezul nopții, apărură în prag trei fete tinere de tot, numai în cămăși, fiecare cu cîte o lumînare aprinsă în mînă, dar noaptea era atît de limpede încît flăcările arătau ca niște stropi de lună. Desigur, nu știau că doi drumeți tineri fuseseră găzduiți în acel dormitor, iar aceștia, în tăcerea cea mai desăvîrșită le priviră, din spatele perdelelor patului cu baldachin. Fără a se uita una la alta și fără a scoate un cuvînt, lepădară pe rînd îmbrăcămintea lor ușoară și, goale-goluțe, se duseră la oglindă și se priviră în ea, ținînd lumînările sus, deasupra capului, complet absorbite de ceea ce vedeau. Apoi suflară în lumînări și, în aceeași tăcere solemnă, merseră de-a-ndărătelea spre ușă, cu părul lung atîrnîndu-le despletit, aici își traseră din nou cămășile pe ele și se făcură nevăzute. Privighetorile cîntau mereu afară, într-o tufă din dreptul ferestrei. Băieții își amin-

tiră că era tocmai noaptea walpurgică * și rămaseră convinși că asistaseră la un fel de ritual de vrăjitorie prin care acele fete încercau să vadă cum aveau să arate viitorii lor soți.

De mult nu mai făcuse drumul acesta, din copilărie, cînd stareța mergea în vizită la vecinii lor și-l luă și pe el în trăsurică. Recunoștea cotiturile drumului, dar și acestea se micșoraseră între timp și începu să mediteze cum totul se schimbă în lume.

Adevărata diferență între Dumnezeu și oameni, reflectă el, constă în faptul că Dumnezeu nu poate suporta continuitatea. Nici n-a creat bine un anotimp al anului sau un ceas al zilei, că deja vrea altceva și mătură totul din cale. Nici nu apucă omul să fie tînăr și să se bucure de tinerețea lui, că, prin însăși firea lucrurilor, e împins la căsătorie, apoi ajunge la martiriu și la bătrînețe. Iar oamenii se supun acestei stări de fapt. Toată viața nu luptă decît pentru a ține măcar o singură clipă în loc și se opun mereu unei forțe mai presus de ei. Arta însăși e doar încercarea de a fixa cu orice chip un anume moment, o stare, o lumină, frumusețea de o clipă a unei femei sau a unei flori și de a le eterniza. Este complet greșit să ne imaginăm paradisul ca pe o stare de beatitudine încremenită. Dimpotrivă, el s-ar putea să fie, potrivit adevăratului spirit al lui Dumnezeu, un urcuș și un coborîș continuu, un vîrtej de schimbări. Numai parcurgîndu-le te-ai putea contopi cu Dumnezeu și ai ajunge să te simți bine în paradis. Se gîndea cu o durere adîncă la toți tinerii care, pe parcursul timpului, fiind dăruiți cu o frumusețe și o vigoare desăvîrșite — tineri faraoni cu figuri sculpturale gonind în carele lor de luptă pe malul Nilului, sau tineri înțelepți chinezi, în veșminte de mătase, citind la umbra vie a sălciilor — fuseseră transformați, contrar voinței lor, în stîlpi ai societății, în socri sau în autorități ale artei culinare sau ale moralei comune. Ce tristețe.

O cotitură a drumului și o porțiune despădurită îl aduseră față în față, deși era încă la mare distanță, cu castelul domeniului Hopballehus. Cu două secole în urmă,

* Noaptea de 30 aprilie spre 1 mai, în care, potrivit legendei, vrăjitoarele pornesc spre vîrful Brocken din Munții Harz. (N. t.)

arhitectul reușise să ridice o construcție atît de uriașă încît practic se confunda cu o formă de relief și ar fi putut lesne trece drept un mic zăcămînt de rocă cenușie. Pentru cineva care ar sta acum pe terasă, îi trecu prin minte lui Boris, eu, brișca asta și caii am apărea minusculi, abia dacă ne-ar putea distinge.

Dar vederea casei îi readuse gîndurile către ea. Mereu îi vrăjise închipuirea. Chiar și acum, cînd n-o mai văzuse de mulți ani, i se întîmpla s-o viseze nopțile. Arăta ca un decor ireal aruncat în mijlocul unui platou larg, cu mile întregi de alei împrejur, cu șiruri de statui și fîntîni ridicate în stilul barocului tîrziu și căzute într-o paragină tot barocă, mai mult decît vecină cu ruina. Părea un fel de Olimp, mai olimpian însă decît anticul vîrf din cauza fatalității ce plutea deasupra lui. Pînă și existența bătrînului conte și a fiicei sale în interiorul acestei construcții avea în ea ceva olimpian. De trăit trăiau, însă cum treceau pentru ei cele douăzeci și patru de ore ale unei zile avea să rămînă un mister în veci nedezlegat de vreun muritor. Bătrînul conte, altădată un strălucit diplomat, un savant și un poet, era de mulți ani absorbit cu totul de un proces pe care îl avea în Polonia și pe care îl moștenise de la tatăl și de la bunicul său. Dacă îl cîștiga, urma să primească înapoi imensele averi și moșii ce fuseseră cîndva ale familiei sale, dar era bine știut că n-avea să-l cîștige niciodată și între timp nu făcea altceva decît să se ruineze cu atît mai repede. Trăia însă în mijlocul acestor fantastice griji ca în niște nori ce-i estompau toate mișcările. Uneori Boris se întreba cum arăta oare lumea pentru fiica lui. Știa că banii, dacă fata îi văzuse vreodată, nu ocupau nici un loc în viața ei ; societatea sau ceea ce s-ar numi plăcerile vieții nici atît și era tare curios dacă ea auzise cît de cît despre dragoste. Numai Dumnezeu putea ști dacă măcar se privise vreodată într-o oglindă.

Brișca sa trecu foșnind prin stratul de frunze căzute pe alee. În unele locuri acesta era atît de gros încît acoperea complet soclurile de piatră, ajungînd pînă la genunchiul cerbului Dianei. Însă pomii erau goi ; doar ici și colo cîte o frunză galbenă tremura singuratică în vîrful unei crengi negre. Urmînd curba aleii, trăsura lui Boris

ajunse drept în fața peronului principal al casei, maiestuoasă ca însuși Sfinxul în asfințit. Lumina soarelui părea să se fi îmbibat în masa cenușie a pietrei, care se înroșea și luneca, prefăcînd construcția într-un lăcaș misterios și solemn, ale cărui ferestre sclipeau ca un șir de luceferi.

Boris coborî din brișcă în fața scărilor monumentale și se îndreptă spre ele pipăind scrisoarea de la piept. Din casă nu răzbătea nici un zgomot. I se părea că pătrunde într-o catedrală. Pînă am să fiu iarăși în trăsură, își zise el, ce-o să se întîmple cu mine ?

IV

În aceeași clipă ușile grele se deschiseseră violent și bătrînul conte se ivi în capul scărilor întocmai ca Samson cînd năruie, cuprins de mînie, templul Filistenilor.

Era o apariție întotdeauna impresionantă : scurt în picioare, avea în schimb un tors de uriaș, iar capul masiv îi era înconjurat de o claie de păr încărunțit și rebel, asemeni unui cap de poet sau de leu. În acea zi însă părea cuprins de o ciudată animație, pradă unei emoții copleșitoare, ce-l făcea să rămînă încremenit în loc, legănîndu-se ca bătut de un vînt puternic. Timp de o clipă se opri nemișcat, studiindu-și oaspetele, asemeni unei gorile ieșite din ascunzișul ei și gata de atac ; apoi coborî scările năpustindu-se către tînăr cu aceeași impetuozitate pe care Domnul însuși ar fi arătat-o dacă ar fi coborît, măcar o dată, scara lui Iacob.

Dumnezeule mare, gîndi Boris urcînd treptele în întîmpinarea lui, bătrînul știe tot și vine acum să mă ucidă. Aruncă o privire spre chipul contelui, răvășit de euforia succesului și cu ochii numai flăcări. În clipa următoare acesta îl îmbrățișă frenetic și îi simți trupul, lipit de al său, cum tremură.

— Boris ! Boris, copilul meu ! — strigă el, căci îl cunoștea din fragedă pruncie, cînd fusese, după știința

lui Boris, unul din admiratorii frumoasei sale mame. Bine ai venit! Bine ai venit tocmai azi! Ai aflat?

— Ce anume? — se miră tînărul.

— Am cîştigat procesul. Procesul meu din Polonia — repeta bătrînul fiecare frază. Lariki, Lipnic, Parnov Grabovo... acum sînt ale mele, cum au fost cîndva ale strămoşilor mei.

— Felicitările mele — spuse Boris, ale cărui gînduri începeau acum să prindă iarăşi viaţă. Din toată inima felicitări. Într-adevăr, e o veste neaşteptată!

Bătrînul conte îi mulţumi de mai multe ori şi-i arătă scrisoarea avocatului său, pe care tocmai o primise şi încă o ţinea în mînă. La început îi vorbi băiatului rar, căutîndu-şi cuvintele, ca un om care şi-a pierdut deprinderea vorbirii, dar, pe măsură ce articula cuvintele, glasul, ce fermecase atîţia oameni altădată, îi reveni treptat.

— Acea mare pasiune, Boris — spuse el — care într-adevăr îţi mistuie inima şi sufletul, n-o poţi simţi niciodată faţă de o fiinţă sau alta în parte. Poate că n-o poţi simţi nici faţă de cineva sau ceva care e în stare să-ţi întoarcă sentimentul. Ofiţerii care şi-au iubit armata sau latifundiarii care şi-au iubit pămîntul, ei da, ştiu cu adevărat ce înseamnă acea pasiune. Doamne, cum simţeam nopţile toată greutatea domeniului Hopballehus că mă apasă la gîndul că l-am tîrît într-o bătălie pierdută. Dar acum — zise el, trăgînd aer adînc în piept — acum sînt fericit.

Boris îşi dădu seama că nu gîndul la bogăţiile cîştigate umplea sufletul bătrînului conte, ci triumful binelui asupra răului, căci, pentru el, dreptatea întregului univers se concentra în propria sa persoană. Începu să-i povestească procesul în detaliu, ţinînd mereu o mînă pe umărul tînărului şi Boris simţi că vizita sa era binevenită, ca a unui prieten dispus să joace rolul auditoriului.

— Intră, Boris, intră — îl pofti gazda — să bem împreună un pahar din vinul pe care l-am pus deoparte anume pentru ziua de azi. E aici şi pastorul nostru. Am trimis după el cît ce am primit scrisoarea, să vină să-mi ţină de urît, fiindcă nu ştiam că ai să te înduri tu pînă aici.

În holul impresionant, decorat cu metri întregi de marmură neagră, doar un mic colțișor era făcut locuibil datorită cîtorva scaune și unei mese pline de cărțile și hîrtiile bătrînului conte. Deasupra ei atîrna un tablou uriaș, înnegrit de vreme, portretul ecvestru al unuia din stăpînii locului, stînd foarte liniștit pe un cal cabrat, cu un cap mic și arătînd cu un sul de hîrtie spre un cîmp de luptă ce se vedea în depărtare, undeva sub burta calului. Într-unul din jilțuri, aparent cufundat în meditație, ședea pastorul Rosenquist, un omuleț roșu în obraji, care de mulți ani era călăuza spirituală a familiei și pe care Boris îl cunoștea bine. Întîmplările acelei zile îi răvășiseră complet teoriile, ceea ce pentru el reprezenta o catastrofă mai mare decît dacă i-ar fi ars casa parohială. Suferise de pe urma sărăciei și nenorocului toată viața sa, încît, cu timpul, ajunsese să trăiască după un sistem de contabilitate spirituală potrivit căruia încercările din această lume deveneau o investiție cu dobînzi în lumea de apoi. Contul său personal, o știa mai bine ca oricine, era format din mult mărunțiș ; cu toate acestea se interesa foarte îndeaproape de supărările bătrînului conte și îl privea ca pe un favorit al Domnului, ale cărui bogății se acumulau mereu în noul Ierusalim, ca niște safire și ametiste care se înmulțeau de la sine. Acum se găsea într-o situație teribilă : era derutat, nu știa ce să mai creadă. Își căutase alinarea în cartea lui Iov, dar nici aici socoteala nu se potrivea, căci Beemotul și Leviatanul * ajungeau la un bilanț propriu al pierderilor și cîștigurilor. Toată împrejurarea îi amintea de darul care, potrivit Ecclesiastului, năruie sufletul și de aceea nu se putea dezbăra de gîndul că acest bătrîn, la care ținea atît de mult, căzuse pradă proastei apucături de a se bucura dinainte de bogăția ce avea să-i vină.

— Ce mi-ar place — spuse bătrînul conte după ce aduse și destupă o sticlă aurie — să fie acum aici, cu noi, bietul meu tată și scumpul meu bunic și să bem cu toții din vinul acesta. Simțeam astă noapte, cînd stăteam treaz în pat, că și ei s-au trezit și stau tot așa, culcați, în sarcofagele lor, dedesubt. Mă bucur — con-

* Hipopotamul și crocodilul (balaurul) — *Iov*, 40—41. (N. t.)

tinuă el, ridicînd paharul — că tocmai fiul lui Abunde — (așa îi spunea el de mult mamei lui Boris) — ciocnește în astă seară cu mine.

În starea de exuberanță ce-l cuprinsese, îl bătu pe Boris ușor pe obraz, în timp ce chipul îi radia o blîndețe ce pînă atunci gustase ani de zile din amărăciunea exilului ; iar băiatul, care știa să recunoască un lucru bun cînd îl vedea, îl invidie pe bătrîn pentru inocența sufletului său.

— Și în sănătatea bunului nostru pastor — mai rosti contele, întorcîndu-se către el. Dumneata, dragă prietene, ai vărsat lacrimi de compasiune în această casă. Acum ele se întorc prefăcute în vin.

Purtarea bătrînului conte spori și mai mult tulburarea pastorului Rosenquist. Acesta simțea că numai o fire ușuratică se putea plimba în voie în noua atmosferă, uitînd-o pe cea veche. Crescut într-un sistem strict de examene și promovări în rang, el nu era pregătit să înțeleagă o întrecere purtată după legile șansei de pe cîmpul de luptă și ale favorurilor de curte, o întrecere adaptată la neprevăzut și obișnuită cu împrejurările neașteptate și pentru care siguranța, sau chiar salvarea, păreau lucrul cel mai puțin necesar de pe lume. Apoi din nou îi veniră în minte cuvintele Scripturii — „...striga cu glas mare : Vai, vai !..." * — și se gîndi că, poate, pînă la urmă bătrînul său prieten avea dreptate.

— Da, da — zise el zîmbind — într-adevăr, apa a fost preschimbată o dată în vin, care, nu mă îndoiesc, e o băutură bună. Dar amintiți-vă ce spun țăranii noștri cei înțelepți : copiii născuți din vin sfîrșesc în chin. Cred că avem toate îndreptățirile să ne temem că la fel se va întîmpla și cu nădejdile și bucuriile născute din vin. Ceea ce, desigur — adăugă el — nu este valabil pentru copiii născuți din nunta de la Cana Galileii, despre care tocmai vorbeam.

— La Lariki — spuse contele — de pragul de sus al porții celei mari atîrnă un corn de vînătoare legat de un lanț de fier. Bunicul bunicului meu avea o forță herculeană. Serile, cînd trecea călare pe poartă, se prindea de

---

* *Apocalipsa*, 8, 13. (N. t.)

lanț și, ridicîndu-se și pe el și calul de la pămînt, sufla în corn. Am știut întotdeauna că și eu pot o asemenea ispravă, dar nu mi-am închipuit că am să mai ajung vreodată să trec pe sub acea poartă. Și Athena ar fi în stare — mai adăugă el gînditor.

Umplu din nou paharele.

— Cum se face că ai venit azi ? — îl întrebă el pe Boris privindu-i cu admirație uniforma de gală, de parcă venirea acestuia ar fi fost o întîmplare fără seamăn. Ce vînt te aduce pe la Hopballehus ?

Boris simți că starea de spirit a bătrînului se oglindea în bunăvoința lui asemeni cerului albastru în mare. Își privi mai vîrstnicul prieten drept în ochi și spuse :

— Am venit să cer mîna Athenei.

Bătrînul îi aruncă o privire cordială și radioasă.

— Ai venit să ceri mîna Athenei ! — exclamă el. Va să zică de-asta ai venit azi ? (Tăcu o clipă, adînc mișcat.) Într-adevăr, ciudate mai sînt și cărările Domnului.

Pastorul Rosenquist se ridică din jilțul său, apoi se așeză de îndată, înapoi, să-și verifice mai departe contabilitatea spirituală.

Cînd glăsui din nou, bătrînul conte era aproape alt om. Nici urmă nu se mai simțea din euforia de la început și părea să-și fi adunat acum și strunit toată forța naturală a firii sale. Tocmai stăpînirea aceasta de sine îl făcuse vestit odinioară cînd, ca tînăr angajat al ambasadei din Paris, la prima reprezentație a piesei sale *Undine,* se duelase cu pistolul în timpul unuia din antracte.

— Boris, copilule — spuse el —, Dumnezeu mi te-a trimis ca să-mi deschizi ochii. Am trăit pînă acum cu fața spre trecut, sau spre momentul acestei victorii. Acum însă, în clipa aceasta, pentru prima oară mă gîndesc și la viitor. Și văd că trebuie să cobor de pe soclu și să umblu pe drum. Cuvintele tale îmi deschid o perspectivă îndelungată. Ce-am să fiu de-acum înainte ? Patriarhul de la Hopballehus cununînd fecioarele virtuoase din sat ? Tata mare sădindu-și merii în livadă ? Ave, Hopballehus. *Naturi te salutem.* *

---

* Cei ce se vor naște [aici] îți [vor aduce] salvarea. (lat.) **(N. t.)**

Boris își aminti de scrisoarea stareței, drept care îi povesti contelui cum, pe drum, se abătuse pe la Mănăstirea Seven. Acesta întrebă de sănătatea bătrînei doamne, apoi, tot răsfoind atent prin sumedenia de hîrtii, își puse ochelarii și se cufundă în lectura scrisorii. Boris se așeză la rîndul lui într-unul din jilțuri și-și bău fericit vinul. În timpul ultimei săptămîni ajunsese să se îndoiască dacă viața mai avea și ceva plăcut în ea. Primirea de care avusese parte însă în casa bătrînului conte era o dovadă dintre cele mai agreabile și tînărul era gata să treacă întotdeauna cu mare ușurință de la o stare de spirit la opusul ei.

Terminînd de citit, contele lăsă scrisoarea pe genunchi și, cu mîinile împreunate deasupra ei, rămase multă vreme pe gînduri. În cele din urmă rosti rar și solemn :

— Primește binecuvîntarea mea. O dau întîi fiului mamei tale — și al tatălui tău —, apoi tînărului care, după cum văd, iubește de atîta timp și împotriva tuturor. Și, în sfîrșit, înțeleg, Boris că astă seară te-a mînat încoace o mînă mai puternică decît a ta. Odată cu Athena îți dau cheia cu care ai să poți deschide tot universul meu. Athena — repetă el, de parcă i-ar fi făcut plăcere să pronunțe numele fiicei sale — este ea însăși ca un corn de vînătoare în inima pădurii.

Și, ca și cum, fără să-și dea seama, l-ar fi copleșit o amintire stranie și tristă de tinerețe, adăugă, aproape în șoaptă :

— *Dieu, que le son du cor est triste au fond du bois.* *

V

În timp ce stăteau de vorbă, afară se stîrni un vînt puternic. Fusese o zi liniștită. Vîntoasa venise odată cu asfințitul, ca un animal de pradă pe întuneric. Gonea

* Doamne, ce trist e sunetul cornului în inima pădurii. (fr.) (N. t.)

de-a lungul zidurilor și pe după colțurile casei, vîrtejind frunzele uscate prin aer. Athena, care deshămase calul de la trăsurica pastorului Rosenquist și-l dusese în grajd, traversă peronul de la intrare și începu să urce scările spre ei.

Bătrînul conte, ale cărui priviri nu părăseau de cîtva timp chipul lui Boris, făcu o mișcare bruscă, alarmat parcă de ceva ce el singur nu reușea să înțeleagă.

— Nu-i spune astă seară — șopti el. Te rog să mă înțelegi : prietenul nostru pastorul, Athena și cu mine am petrecut atîtea seri împreună aici. Azi ar fi ultima dintre ele. Îi spun eu mai tîrziu, iar tu, fiule dragă, întoarce-te mîine dimineață la Hopballehus.

Lui Boris îi plăcu ideea. În timp ce contele îi vorbea, fiica sa intră în cameră, cu pelerina încă pe umeri.

Athena era o tînără planturoasă de optsprezece ani și un metru optzeci înălțime și avea niște umeri lați, care cu ușurință ar fi putut ridica și duce un sac de grîu. La patruzeci de ani cu siguranță că avea să fie imensă, dar acum era prea tînără pentru a fi grasă și se ținea dreaptă ca un brad. Părul ei de foc ascundea o frunte nobilă și albă ca laptele ; partea de jos a feței, la fel ca și încheieturile masive ale mîinilor, era acoperită de pistrui. Și totuși arăta atît de blondă și de albă la piele încît toată încăperea păru a se lumina la intrarea ei cu acea lumină ce pătrunde în cameră cînd totul e nins afară. Ochii ei deschiși la culoare aveau un cerc mai întunecat în jurul irisului — era o pereche de ochi făcuți anume parcă pentru o leoaică tînără sau pentru femela unui vultur ; altminteri atitudinea acestei ființe puternice era pașnică, iar fața ei rotundă avea acea expresie atentă și rezervată proprie de obicei persoanelor cam tari de ureche. Cînd se afla în preajma ei, Boris se gîndea uneori la vechea baladă despre fiica uriașului care găsește în pădure un om și, surprinsă, dar și bucuroasă, îl ia să se joace cu el, însă tatăl ei, uriașul, îi poruncește pe dată să-i dea drumul pentru că ea n-ar putea decît să-l strivească.

Uriașul însuși, bătrînul conte, arăta față de fiica sa un spirit cavaleresc cam vetust, comparabil, pentru Boris, cu o veche și nobilă monedă găsită în pămînt, al cărei

aur își mai păstrează încă valoarea, deși ea este ieșită de mult din uz. Despre conte se povestea că, în tinerețe, fusese unul din iubiții prințesei Paulina Borghese, care era cea mai frumoasă femeie din vremea ei. Stătuse față în față cu Venus Anadyomene și, de dragul acestei imagini, aducea mereu omagii oricărei asemănări cu zeița, chiar și atunci cînd era tăiată mai stîngaci în lemn sau în piatră. Fără pretenția de a fi frumoasă, Athena crescuse într-o atmosferă impregnată de aroma tămîii arse pe altarul frumuseții feminine.

Fata clipi orbită de lumină și de apariția străinului, căci Boris, cu uniforma sa albă și gulerul înalt, țesut tot numai în fir de aur și cu buclele sale de păr pomădat, ce-i formau un nimb luminos în jurul capului, părea, într-adevăr, în acea cameră întunecoasă, un fel de meteor ciudat. Cu toate acestea, sigură de marea ei putere și stînd sprijinită, cum îi era obiceiul, într-un picior, ca un uriaș cocostîrc, Athena îi ceru vești despre mătușa lui și despre doamnele de la Mănăstirea Seven. Cunoștea foarte puțină lume și pentru acele bătrîne doamne, care adeseori o sfătuiseră de bine, deși ea le șocase întrucîtva crescînd și luînd proporții atît de puțin romantice, încerca aceeași admirație pe care, își închipuia Boris, o simte copilul de țară la tîrguri văzînd echilibriștii cum dansează agili pe sîrmă în costumele lor cu paiete. Dacă se căsătorește cu mine, gîndi el în timp ce-i vorbea cu glasul său cristalin ca un cîntec și sub privirea drăgăstoasă a bătrînului conte îmbrățișînd amîndouă chipurile lor tinere, atunci va fi sensibilă la scamatoriile mele ; dar va fi oare căsnicia mea ca un tîrg fără sfîrșit ? Iar, dacă, vreodată, se va întîmpla să cad de pe sîrmă, ea ce-o să facă : o să mă adune de pe jos, ori o să întoarcă spatele și o să plece ?

Athena îl rugă să-i spună stareței că-i văzuse maimuța cu cîteva seri mai înainte pe terasa castelului Hopballehus, cățărată pe soclul statuii lui Venus, în locul unui Cupidon spart. Și, pentru că tot venise vorba de maimuță, îl întrebă dacă nu i se părea curios că avocatul tatălui ei avea în Polonia o maimuță din aceeași specie, pe care o primise tot din Zanzibar. Bătrînul conte începu

să vorbească despre idolii wenzilor *, din al căror ținut se trăgea și familia sa la origine ; zeița frumuseții avea la aceștia chipul unei femei minunate, la fel ca și restul fațadei, în schimb, dacă-i dădeai ocol, din spate semăna cu o maimuță. Oare cum ajunseseră aceste triburi primitive nordice să știe despre existența maimuțelor ?, se întrebă el. Să fi trăit aceste animale acum o mie de ani în pădurile întunecate de pini din Wenden ?

— Nu, cu neputință — interveni pastorul Rosenquist. Mai întîi clima ar fi fost prea rece. Apoi există anumite simboluri ce par a fi numitorul comun al tuturor păgînilor iconoclaști. Subiectul ar merita studiat : s-ar putea să constatăm că asemenea simboluri decurg din însăși ideea păcatului originar.

Dar cum știau ei, în cazul acelei zeițe a dragostei, întrebă Athena, care era fața și care spatele ?

Aici Boris ceru să i se pregătească brișca și își luă rămas bun de la adunare. Bătrînul conte părea că e întristat de plecarea băiatului, pe care el o forțase și că se căiește pentru asprimea sa față de tînărul îndrăgostit. Își ceru iertare pentru vremea rea de la Hopballehus, îi ținu, cu lacrimi în ochi, îndelung mîna într-a lui și o rugă pe Athena să-l însoțească pînă la ieșire. În ce-l privea, pastorul Rosenquist nu putea fi decît mulțumit de plecarea unui oaspete care aducea atît de mult cu un înger, fără a fi însă.

Athena merse cu Boris pînă la peronul din fața scărilor. În lumina felinarelor de la trăsurică, pelerina ei largă, umflată de vînt, arunca umbre ciudate peste pietriș, ca o pereche de aripi uriașe. Sus, deasupra pajiștii întinse, acum de un cenușiu metalic, luna apărea și dispărea pe cerul frămîntat.

În această clipă lui Boris îi părea cu adevărat rău că trebuie să plece de la Hopballehus. Lumea haotică de aici îi adusese în memorie copilăria sa și o prefera de o mie de ori pe aceasta existenței reglate cu o precizie de ceasornic, pe care avea să o regăsească la mănăstire.

* Populație de origine slavă, răspîndită în evul mediu dincolo de granița estică a imperiului german (rîurile Elba și Saale) ; wenzii au fost creștinați în secolul al X-lea și ulterior asimilați în majoritatea lor de populația germană. (N. t.)

Rămase cîteva clipe tăcut lîngă Athena. Norii se despărțiră în două și cîteva constelații apărură clar pe cer. Ursa Mare le oferea pilda ei dintotdeauna : În mijlocul mulțimii păstrează-ți individualitatea.

— Te mai gîndești uneori la vînătoarea aceea de urși ? — o întrebă Boris pe Athena.

În copilăria lor nu li se dăduse voie o dată să vină la vînătoare, dar ei fugiseră amîndoi în taină alăturîndu-se gonacilor contelui, într-o zi toridă de iulie, undeva sus, printre coline. Doi cîini mai îndrăzneți au fost uciși atunci și băiatul își amintea de vînzoleala sîngeroasă a luptei, de mișcările iuți ale uriașei fiare brune prin desișul de brazi și ferigi și de imaginea, prinsă timp de o frîntură de secundă, a botului ei căscat într-un răcnet de furie, cu limba atîrnîndu-i afară roșie.

— Da, mă gîndesc uneori — răspunse Athena cu ochii pierduți, ca și ai lui, în tăriile cerului, urmărind vreo vînătoare astrală de urși. Țăranii îi spuneau acelei ursoaice împărăteasa Ecaterina. Cinci oameni a omorît.

— Tot mai ești republicană, Athena ? — o întrebă el. Cîndva spuneai că vrei să tai capetele tuturor tiranilor Europei.

La lumina felinarului obrajii Athenei se colorară ușor.

— Da — răspunse — sînt tot republicană. Am citit istoria revoluției franceze și acolo scrie că regii și preoții erau trîndavi și desfrînați și chinuiau poporul, în schimb cei ce își spuneau „Montagnarzi“ * și purtau bonetă frigiană erau viteji. Danton a fost un patriot adevărat și mi-ar fi plăcut să-l cunosc ; la fel și pe abatele Sieyès. **

---

* *Montagnarzi* — una din cele trei partide, alături de *Girondini* și *la Plaine* (Cîmpia), ale Convenției Naționale franceze (21 septembrie 1792—26 octombrie 1795), gruparea cea mai radicală și ai cărei membri ocupau băncile cele mai de sus și din stînga ale Adunării Naționale Constituante. După înlăturarea Girondinilor, la 2 iunie 1793, Montagnarzii au încredințat dictatura unui Comitet al salvării publice și au guvernat în continuare dezlănțuind extrema teroare asupra Franței prin judecăți sumare și numeroase execuții, pînă la înlăturarea lor în urma loviturii de stat din 9 thermidor (27 iulie 1794), cînd Robespierre, Saint-Just și susținătorii lor au fost arestați și, la rîndul lor, ghilotinați. (N. t.)

** Abatele Sieyès (Emmanuel Joseph) — om politic francez (1748—1836). Vicar general la Chartres. A publicat în 1789 o broșură celebră intitulată *A treia stare*. Membru al Adunării

(În aerul rece al nopții subiectul o încălzi pe dată.) Aș vrea tare mult să văd locul unde era ghilotina la Paris — mai adăugă ea.

— Și să porți bonetă frigiană ? — întrebă din nou Boris.

Athena făcu un semn scurt din cap că da, adunîndu-și gîndurile. Apoi, ca și cum ar fi părut sigură că în acest fel îi poate revela adevărul, recită cîteva versuri, înflăcărîndu-se singură pe parcurs de patosul cuvintelor :

O Corse à cheveux plats ! que ta France était belle
Au grand soleil de messidor !
C'était une cavale indomptable et rebelle,
Sans frein d'acier ni rênes d'or,
Une jument sauvage à la croupe rustique,
Fumante encore du sang des rois,
Mais fière, et d'un pied fort heurtant le sol antique,
Libre pour la première fois. *

În timp ce Boris se depărta de Hopballehus, vîntul începu să sufle cu putere. Luna gonea pe cer după norii subțiri și neliniștiți ; aerul se răcise. Trebuie să fie aproape de punctul înghețului, gîndi băiatul. Felinarele sale se luau la întrecere cu copacii și cu umbrele lor, împrăștiindu-le care încotro de jur împrejur. O creangă mare și uscată fu smulsă de vînt dintr-un copac și căzu trosnind chiar în fața cailor, care se speriară. Se gîndi cu voce tare, pe întuneric, la cei trei oameni din sala mare de la Hopballehus și rîse.

Naționale Constituante, al Convenției, al Consiliului celor 500 în perioada Directoratului (26 octombrie 1795—9 noiembrie 1799) și unul din cei cinci Directori. Împreună cu Napoleon Bonaparte a organizat lovitura de stat din 18 brumaire (9 noiembrie 1799), prin care s-a instaurat Consulatul. El însuși Consul provizoriu o vreme, a fost în cele din urmă înlăturat de la putere. (N. t.)

* O, corsican cu părul lins ! ce frumoasă era Franța ta / Sub soarele fierbinte al lui messidor [20 iunie—20 iulie] ! / Era o iapă năvalnică și răzvrătită, / Fără zăbală de oțel, nici frîie de aur, / O iapă sălbatică și cu crupa rustică, / Fumegînd încă de sîngele regilor, / Dar mîndră și, lovind cu piciorul tare în pămîntul antic, / Liberă pentru întîia oară. (fr.). Primele versuri din poemul *L'idole* (Idolul) de Auguste Barbier (1805—1882). (N. t.)

Tot mînînd mai departe, undeva dedesubt apărură luminile din vale. Ca într-un joc de-a v-ați ascunselea, se arătau printre copaci, îl priveau drept în față, apoi dispăreau din nou. În cele din urmă apăru un grup mai mare de lumini, ca o reflecție, pe pămînt, a Pleiadelor. Erau luminile de la Mănăstirea Seven.

Și deodată avu senzația că undeva ceva nu era în regulă, că ceva mergea pe dos ori că se stricase. Puteri straniі umblau libere prin noapte. Senzația era atît de intensă și de distinctă de parcă o mînă de gheață i-ar fi trecut o secundă peste creștet. Timp de cîteva minute se sperie cu adevărat și îl cuprinse o groază indescriptibilă. În ciudata frămîntare a acelei nopți și înconjurat de toate obiectele neînsufletite chemate brusc la viață, se simți, el și brișca lui cu calul sur și cel negru, teribil și absurd de mici, de expuși și de nesiguri.

Cînd coti în aleea dreaptă ce ducea către Mănăstirea Seven, felinarele prinseră în raza lor o pereche de ochi scînteietori. O umbră mărunțică îi tăie drumul în goană, pierzîndu-se în umbrele mai negre și mai adînci ale desișului de verdeață.

La mănăstire află că stareța se culcase deja. Probabil, își făcu socoteala Boris, ca să fie în toate puterile a doua zi dimineață.

Masa îi fu servită în sufrageria privată a mătușii sale, care o redecorase de curînd. Înainte această încăpere fusese albă, cu ornamente din stuc vechi poate de o sută de ani. Acum era cochet îmbrăcată într-un tapet ce prezenta, pe un fond gălbui, diferite scene de viață orientale. O fetiță dansa, bătînd în tamburină, sub un palmier, în timp ce niște bătrîni, cu turbane albastre și roșii pe cap și cu bărbi lungi, stăteau și o priveau. Un sultan ținea judecată sub un baldachin auriu, iar un grup de vînători călări, precedați de ogarii lor și de gonaci negri, treceau prin dreptul unei ruine. Stareța lichidase și vechile sfeșnice demodate, iar acum masa era luminată de niște lămpi Carcel înalte și ultramoderne din porțelan albastru, pictate cu trandafiraș roz. În această încăpere atît de caldă și primitoare Boris cină singur. Întocmai ca Don Giovanni, își aminti el, în ultimul act al operei. „În așteptarea Comandorului", adăugă de la sine gîndul lui. Mai

aruncă o privire spre fereastră. Afară vîntul vuia mereu, dar neliniștile nopții rămăseseră exilate în beznă, dincolo de perdelele groase, împreunate la mijloc.

VI

Nepotul și mătușa luau micul dejun împreună, într-o deplină armonie, privindu-și din cînd în cînd în samovarul de argint al stareței figurile deformate și grotești. Se mai reflecta în el, cît un punct, și soarele, căci, a doua zi după furtună, cerul era senin și limpede. Pînă și vîntul colinda pe aiurea, lăsînd grădina Mănăstirii Seven desfrunzită și goală.

Boris îi relatase bătrînei doamne despre evenimentele de la Hopballehus, iar aceasta ascultase cu mare mulțumire și profund interesată de soarta vechiului ei vecin și prieten. Nu-și putea ține imaginația în frîu să nu zburde printre succesele cu care părea presărat viitorul băiatului, dar procedă cu atîta delicatețe încît și bătrînul conte și Athena ar fi putut foarte bine fi de față.

— Dragul meu — spuse ea — cred că Athena ar trebui acum să călătorească, să vadă puțin lumea. Cînd eram de vîrsta ei, tata m-a dus la Roma și la Paris, unde am cunoscut o mulțime de celebrități. Ce plăcere pentru un om de talent să însoțească un copil atît de înzestrat pretutindeni și să-i prezinte viața.

— Da — adeveri Boris, turnîndu-și încă o ceașcă de cafea — ieri îmi spunea că ar vrea să vadă Parisul.

— Firește — zîmbi stareța. Biata copilă n-a avut în viața ei o bonetă de la Paris. La Lariki — continuă ea, lăsîndu-și gîndurile să zboare încoace și încolo în voie — se fac niște vînători de pomină. Urși și mistreți sălbatici. Parcă o și văd pe zeița ta, cu lancea în mînă. La Lipnic pivnița e plină cu vin de Tokay, pe care însăși împărăteasa Maria Tereza l-a dăruit unuia din strămoșii contelui. Athena precis îl va risipi cu mărinimia cunoscută a familiei lor. La Patnov Grabovo sînt celebrele fîntîni cu

jets d'eau *, construite de marele astronom danez Ole Roemer, același care a făcut și *les grandes eaux* ** de la Versailles.

Dar, în timp ce se jucau astfel de-a perspectivele fericite în viață, bătrînul Johann aduse două scrisori, sosite în același timp, scrisoarea stareței prin poștă, iar a lui Boris cu un argat de la Hopballehus. Ridicîndu-și ochii după primele rînduri, Boris observă zîmbetul tăios de fin de pe chipul mătușii sale, absorbită complet în lectură. Lasă că o să-i treacă îndată pofta de zîmbit, își zise în sinea lui.

Scrisoarea bătrînului conte suna în felul următor :

Îți scriu eu, dragă Boris, pentru că Athena refuză s-o facă. Iau pana copleșit de adîncă tristețe și căință ; am ajuns să cunosc și eu acea dorință de a-mi presăra cenușă în cap de care vorbește cronicarul.

Trebuie să-ți spun că fiica mea ți-a respins cererea în căsătorie, care aseară mi se părea că vine să încununeze binecuvîntările revărsate de soartă asupra casei mele. Desigur că nu poate fi vorba de vreo rezervă față de persoana ta anume, dar aflu chiar din gura ei că ea nu se va căsători niciodată, încît îi este cu neputință fie să ia și în seamă ideea unei propuneri de acest fel.

Într-un fel, drept e ca eu să-ți scriu rîndurile de față. Căci în această nefericită împrejurare vina este numai a mea și tot a mea este și răspunderea.

Eu, care am avut în mînă această viață tînără, am făcut din tinerețea ei plină de vigoare o purtătoare de făclie la coborîrea mea în chilia sepulcrală. Pas cu pas, pe măsură ce am coborît, umărul ei mi-a fost sprijin și nici o singură dată nu s-a întîmplat să șovăie. Acum ea nu mai vrea — nu mai poate — să privească în sus.

În ținutul nostru țăranii au o vorbă : că nici un copil născut din căsătorie legiuită nu poate privi drept la soare ; doar bastarzii pot. Din păcate, vai, nici nu știi cît de mult e sărmana Athena copilul meu legitim, copi-

---

* Jeturi de apă. (fr.) (N. t.)

** Marile fîntîni cu jocuri de ape. (fr.) (N. t.)

lul legitim al neamului și al destinului meu ! Atît de incapabilă e să privească drept la soare încît nu se teme cîtuși de puțin de beznă, ba chiar lumina îi rănește ochii. Am făcut din tînăra mea porumbiță o pasăre a tenebrelor.

Mi-a fost în același timp și fiu și fiică, iar în imaginația mea am văzut-o purtînd vechile armuri de la Hopballehus. Prea tîrziu constat acum că ea chiar le poartă, dar nu ca un tînăr Sfînt Gheorghe în luptă cu balaurul, ci ca un înger al morții, un Azrael al casei noastre. Într-adevăr, ea s-a încuiat în această armură și, tot restul vieții sale, va refuza s-o mai lepede.

N-am păcătuit niciodată față de trecut, dar văd că am păcătuit neîncetat față de viitor ; iar acesta, pe bună dreptate, mă va pedepsi. La mormîntul virginal al Athenei voi aduce flori în amintirea tuturor generațiilor nenăscute în ale căror chipuri am crezut pentru o clipă, dragul meu copil, că văd trăsăturile tale. Cerîndu-ți iertare ție, cer iertare de la atîtea energii, talente și frumuseți, de la atîția lauri și mirți ce se vor veșteji pierind. Cenușa ce mi-o presar acum în cap e cenușa lor !...

Boris întinse fără nici un cuvînt stareței scrisoarea și își sprijini bărbia în palmă pentru a-i observa figura în timp ce avea s-o citească. Reacția bătrînei îi depăși orice așteptări. O cuprinse brusc o paloare cadaverică, de parcă ar fi fost în pragul leșinului sau al morții, în timp ce în obraji îi izbucniră flăcări stacojii, ca și cum cineva ar fi plesnit-o cu biciul peste față. Regele Solomon, se știe, închisese cei mai de frunte demoni în sticle, le ceruise la gură și pusese să fie scufundate în mare. Ce zbatere de furii neputincioase trebuie să fi fost atunci în adîncuri ! Asemeni, probabil, gîndea Boris, luptelor mute din pieptul îngust, de lemn, al femeilor vîrstnice, sigilat de ceara solomonică a educației lor. Poate că pînă și vederea o părăsise pe stareță, iar salonașul tapisat cu damasc roșu i se întunecase deodată în fața ochilor, căci lăsă jos scrisoarea înainte de a fi avut timp s-o isprăvească.

— Ce ?! Ce ?! — rosti ea cu o voce răgușită, care de-abia se auzea. Ce-ți scrie poetul ăla ?

Trase aer cu nesaț în piept, ridică mîna dreaptă și amenință cu degetul ei tremurător, exclamînd :

— Auzi, nu vrea să se mărite cu tine !

— Nu vrea să se mărite cu nimeni, mătușă — spuse Boris ca s-o consoleze.

— Nu vrea ? Cu nimeni ? — rînji bătrîna. Dar ce e ea, Diana ? Iar bietul de tine, Boris, un mic Acteon în preajma ei ? Va să zică tot ce i-ai oferit tu — poziție, influență, viitor — nu înseamnă nimic pentru ea ? Atunci cam ce așteaptă domnișoara asta de la viață ? (Privi din nou scrisoarea, dar, în agonia ce o cuprinsese, ținea, uluită, foaia pe dos.) Să ajungă statuie de piatră pe un sarcofag — în beznă, în tăcere, pentru totdeauna ? Ou ce virgină fanatică avem de-a face, *en plein dix-neuvième siècle ? Vraiment tu n'as pas de la chance !* * N-are deloc *horror vacui.* **

— Legea lui *horror vacui* — spuse, pentru a-i distrage atenția, Boris, care se speriase acum de-a binelea — nu acționează mai sus de zece metri.

— Mai sus de cît ? — întrebă stareța.

— De zece metri — repetă el, dar stareța ridică din umeri.

Își întoarse ochii scînteietori către el, scoțînd pe jumătate din buzunaru-i de mătase scrisoarea pe care o primise cu poșta și punînd-o apoi la loc.

— N-o să aibă nimic — rosti ea rar — iar tu n-ai să dai nimic. Mie mi se pare, cu toată modestia, că sînteți potriviți unul pentru celălalt. Eu însămi, care mi-am dat binecuvîntarea, n-am nimic de spus. De la strămoșii mei știu o regulă, și anume că : „Unde nimic nu este, *le Seigneur a perdu son droit.*" *** Încît tu, Boris, te vei duce înapoi la curte, la bătrîna regină-mamă și la capelanul ei, așa cum ai venit. Căci — adăugă ea și mai rar — odată ce am intrat într-o încurcătură, trebuie să și ieșim din ea.

---

* În plin secol al XIX-lea ? Într-adevăr, n-ai noroc. (fr.) (N. t.)

** Groaza de gol, de vid. (lat.) (N. t.)

*** Dumnezeu și-a pierdut dreptul. (fr.) (N. t.)

Aceste cuvinte o impresionară mai tare pe bătrînă decît pe nepotul ei, care le mai auzise rostite înainte. Apoi stareța se cufundă într-o tăcere îndelungată.

Boris începea să se simtă acum stingherit și dorea să pună capăt odată acestei discuții. Își dădea cît se poate de bine seama că ea voia să-l facă să sufere. Cît timp fusese fericită, îi plăcuse să aibă oameni fericiți în jurul ei. Acum, fiind chinuită, trebuia să se înconjoare cu aceeași materie ce se afla și în interiorul ei însăși, altminteri avea să fie strivită, întocmai ca în vidul despre care tocmai vorbise. Numai că, în cazul băiatului, avea aliați extrem de puternici în chiar împrejurările create. E adevărat, pe de altă parte, că nici el nu-și dădea încă seama ce avea să însemne pentru el refuzul Athenei. Dacă bătrîna continua să-l lovească astfel, cu toată puterea ei, întreaga suferință din ultimele săptămîni avea să se reverse din nou asupra sa. Deodată stareța se întoarse însă dinspre el și se duse hotărîtă la fereastră, ca și cum ar fi vrut să se arunce afară.

Cu toată durerea sa proprie, Boris nu putea să nu-și îndrepte gîndurile spre celelalte două persoane ale trinității lor. Poate că în ceasul acela și Athena se plimba prin pădurile de pini de la Hopballehus cu o îndîrjire la fel de cruntă pe chip ca și bătrîna stareță în salonașul ei. Se văzu în imaginație pe sine, îmbrăcat în uniformă albă și tras de sfori pe rînd, ca o marionetă, cînd de bătrîna neclintită în hotărîrea ei, cînd de tînăra neclintită într-a ei. Cum se făcea că puteau pune totul atît de tare la suflet? Ce forțe sălășluiau în lăuntrul acestor femei pătimașe, care le făceau să dorească mai bine să moară decît să cedeze? Avea și el gusturi destul de precise în privința căsătoriei, ca toată lumea, și totuși nu încleșta pumnii și nici nu-și pierdea glasul.

Stareța se întoarse dinspre fereastră și se îndreptă către el. Era complet schimbată și nu purta la ea nici un instrument de tortură. Părea, dimpotrivă, că aduce o ghirlandă, să-i încununeze fruntea cu ea. Arăta atît de ușurată de parcă ar fi aruncat o povară apăsătoare pe geam, iar acum plutea ușoară la o palmă deasupra pămîntului.

— Boris dragă — spuse ea — Athena mai are încă o inimă. E de datoria ei să-l vadă încă o dată pe fostul ei

prieten de joacă din copilărie, să-i acorde șansa de a-ĩ vorbi și să-i răspundă chiar ea, prin viu grai. Am să-i transmit acest lucru și am să trimit de îndată scrisoarea cu argatul înapoi. Fiica lui Hopballehus are încă treaz simțul datoriei. Și va veni.

— Unde ? — se interesă Boris.

— Aici — răspunse stareța.

— Cînd ? — mai întrebă Boris, privind de jur împrejur.

— Astă seară, la cină — spuse mătușa.

Pe chip îi apăru un zîmbet plin de bunătate, puțin strengăresc și totuși gura i se strînse tot mai tare, semănînd cu un boboc minuscul de trandafir.

— Athena nu trebuie să plece mîine de la Mănăstirea Seven fără să fie... (Se opri o clipă, căută la dreapta și la stînga, apoi la el.) A noastră ! — șopti ea cu un zîmbet de complicitate.

Boris o privi. Fața îi arăta proaspătă ca a unei fetițe.

— Copilul meu, copilul meu drag — exclamă ea într-un acces brusc de pasiune adîncă și duioasă — nimic, nimic nu trebuie să stea în calea fericirii tale !

VII

Această mare cină a seducției, ce avea să rămînă ca o piatră de hotar în existența eroilor ei, fu servită în sufrageria stareței, în prezența oamenilor de stat și dansatoarelor orientale ce-i priveau de pe ziduri. Masa era frumos ornată cu camelii din oranjerie, iar pe fața de masă imaculată, printre paharele de cristal străveziu, vechile pahare verzi de vin își aruncau umbrele delicate asemeni spiritelor unei păduri de pini vara. Stareța îmbrăcase o rochie de tafta gri cu o dantelă rară, avea pe cap o bonetă din dantelă albă cu panglici și-și pusese vechii ei cercei mari și broșa cu diamante. Boris își spuse că tăria eroică de caracter a femeilor bătrîne, care cu mult gust și chin se fac frumoase — mai frumoase, poate,

decît au fost vreodată în tinerețe — și care nu mai au nici o speranță de a stîrni vreo dorință în inimile bărbaților, seamănă cu aceea a unui om virtuos, ce se îndeletnicește mai departe cu faptele bune, chiar și după ce și-a pierdut nădejdea în vreo răsplată divină.

Masa era foarte bună ; serviseră unul din acei crapi celebri de la Mănăstirea Seven, a cărui preparare era un secret local. Bătrînul Johann turna vin cu generozitate în pahare și, pînă să ajungă la marțipan și la fructele glasate, toți cei trei participanți la această cină liniștită și elegantă, o fată bătrînă, una tînără și un îndrăgostit respins, erau ceva mai mult decît ușor amețiți.

Athena era amețită în sensul cel mai propriu al cuvîntului. În viața ei nu băuse decît foarte puțin vin și nu gustase niciodată șampania, încît, la cantitățile pe care gazda cinei le turnase în ea, ar fi trebuit să nici nu se poată ține pe picioare. Dar fata avea în trecutul ei un lung șir de strămoși care, la vremea lor, căzuseră sub toate mesele grele de stejar din ținut și care acum săriră degrabă în ajutorul tinerei mlădițe a neamului lor. Cu toate acestea i se dusese la cap vinul. În fiecare obraz îi apăruse cîte un boboc de trandafir, ochii îi străluceau, iar firea ei descătușa mereu forțe noi. Ajunse chiar să-și supraliciteze puțin sentimentul de invincibilitate, întocmai ca un tînăr comandant care înaintează plin de curaj și aroganță în focul luptei.

Boris, care suporta băutura mai bine decît mulți alții și care, pînă la sfîrșit, rămase cel mai treaz din toată societatea, era îmbătat mai degrabă spiritual. Lucrul cel mai profund și mai adevărat din firea acestui tînăr era marea lui dragoste pentru scenă și tot ce se lega de ea. Ca domnișoară, și mama sa împărtășise această mare pasiune și purtase o luptă aprigă în Rusia cu părinții ei vrînd să se dedice scenei, dar o pierduse. Fiul ei nu avea nevoie să lupte cu nimeni. Atît de dogmatic nu era să aibă neapărat nevoie de un planșeu de scînduri și de lumini pentru a se simți într-un teatru ; el purta scena în inima lui. În adolescență jucase multe roluri feminine în spectacolele de amatori, încît însuși celebrul regizor Paccazina izbucnise în lacrimi văzîndu-l în rolul Antigonei, atît de mult îi amintea de Marte. Pentru el tea-

trul era adevărata viață. Cît timp nu putea juca un rol, era nedumerit în privința lumii și nu știa bine cum trebuie să se poarte ; doar ca actor se regăsea pe sine și, de îndată ce putea privi o situație ca pe o scenă de teatru, începea să se simtă la largul lui. Nu evita tragedia, dar și într-o pastorală își juca rolul cu toată grația, dacă se ivea prilejul.

Era ceva în această mentalitate care o exaspera pe mama sa, în ciuda vechii ei simpatii pentru arta dramatică, deoarece îl bănuia că preferința pentru rolul unui tînăr ofițer de mare viitor și apreciat de toată lumea era destul de slabă în sufletul lui. Îl credea în stare să renunțe în orice moment la acest rol dacă i s-ar fi oferit un altul mai atractiv, fie el al unui paria, al unui martir, sau chiar rolul tragic al unui tînăr ce urcă scara eșafodului. Simțea uneori nevoia să-i strige, contrar bătrînului Cordelier : O, fiul meu, prea puțin te temi de antipatia oamenilor, de exil, de moarte ! Și, cu toate acestea, nu putea să nu-l admire în rolurile lui favorite, nici nu se putea abține, cîteodată, să nu-și atribuie ea însăși vreun rol în compania lui și jocul în care se angajau astfel putea îmbrățișa o paletă foarte largă de nuanțe.

Astă seară Paccazina ar fi fost mîndru de el ; niciodată nu jucase mai bine un rol. Din recunoștință pentru nașa sa, era hotărît să se întreacă pe sine. Își construise masca în fața oglinzii cu mare grijă și schimbase uniforma cu un frac, deoarece culoarea neagră i se părea mai potrivită împrejurărilor. Întotdeauna mai cu plăcere juca rolul nefericitului decît pe acela al îndrăgostitului irezistibil. Îl ajutau acum și vinul și figurile celorlalți actori ai piesei, pînă și cea a bătrînului Johann, pe al cărui chip, de obicei impenetrabil, apăruse acum un licăr discret de fericire. Dar îi dădeau aripi situația în care se găsea, acțiunea piesei și propriul său talent. Era pe scenă, cortina se ridicase, fiece clipă era prețioasă și nu avea nevoie de sufler.

Privind-o pe Athena, așezată în stînga sa, se declară mulțumit de juna primă din astă seară. Acum, cînd se aflau împreună pe scenă, putea citi în sufletul ei ca într-o carte deschisă.

Își dădea cît se poate de bine seama ce impresie profundă produsese cererea sa în căsătorie asupra fetei. Era limpede că de măgulit nu o măgulise ; probabil că, în primul moment, fusese chiar de-a dreptul furioasă. Iar că o ființă vie putea năvăli astfel în mîndra izolare a vieții ei însemnase un șoc pentru Athena. Aici era de acord cu ea. Trăind toată viața printre oameni care nu erau niciodată singuri, Boris devenise acum sensibil la atmosfera de singurătate ce-o înconjura pe fată. I se întîmplase lui însuși uneori să fie complet singur într-o noapte și să viseze, nu figuri sau lucruri familiare, ci scene și personaje născute în întregime din închipuirea sa. Amintirea unor asemenea nopți îi era tare dragă. Ceea ce o uimea în acest moment peste poate pe Athena era faptul că inamicul se apropia atît de pașnic de ea, că cel ce-i adusese ofensa îi cerșea acum consolarea. Pe măsură ce Boris devenea tot mai conștient de stările ei, își accentua și mai mult blîndețea și tristețea purtărilor.

Probabil că sentimentul era atît de nou pentru Athena încît exercita o ciudată atracție asupra ei. Era cît se poate de probabil, își spunea el, că nimic altceva decît mirosul pericolului o adusese în această seară la Mănăstirea Seven. Dar ce anume o speria ?, se mira el. Că, datorită mătușii mele și mie, își va afla fericirea ? Își imagina rugăciunea tinerei fete : Ferește-mă, Dumnezeule mare, de succesul la curte, ferește-mă să nu fiu o mireasă fericită și felicitată de toți, ferește-mă să nu ajung mama unei familii numeroase, te rog, Doamne. Ca actor tragic de mare calibru el însuși, o aplaudă în sinea lui.

Își dădea seama că prezența unui pericol nebănuit îi era transmisă fetei de atitudinea stareței față de ea. Bătrîna doamnă îi fusese mai demult prietenă, dar o prietenă foarte severă. Majoritatea lucrurilor pe care fata le spusese ori le făcuse pînă atunci erau privite defavorabil aici, la mănăstire, iar ea știuse întotdeauna că stareța, cu felul ei binevoitor de a fi, urmărise doar să o închidă în cușcă. În acea seară ochii ei bătrîni o învăluiau cu o mulțumire pașnică, iar fiecare vorbă îi era primită cu zîmbete moi ca niște mîngîieri. Cușca fusese ascunsă. Acest fel special de tămîie, ce i se oferea numai ei, îi era la fel de necunoscut Athenei ca și șampania, iar,

cum aroma îi venea, ca un fum, și din dreapta și din stînga, ar fi putut întîmpina unele dificultăți la respirat în sufrageria cea comodă de la Mănăstirea Seven, dacă nu ar fi avut siguranța că ușa din spate se va deschide, oricînd va dori ea, înapoi, către pădurile de la Hopballehus.

Boris, care știa mai bine de existența acestei uși, ridică genele, moi ca niște petale de mimoză, spre chipul ei îmbujorat. O numise bătrînul conte o pasăre a tenebrelor, ai cărei ochi sînt răniți de lumină? Începu să umble încet pe dinaintea ei, ducînd un fel de sfeșnic în mînă, care îi pîlpîia ușor în fața ochilor. Ea clipi de cîteva ori spre lumină, apoi îl urmă.

Stareța era îmbătată de o bucurie secretă, ce rămînea, licărind în semiobscuritate, un mister pentru ceilalți doi invitați la cină. Din cînd în cînd își tampona ochii sau gura cu batistuța ei de dantelă, delicat parfumată.

VIII

— Străbunica mea — spuse la un moment dat stareța — a fost, în a doua ei căsnicie, ambasadoare la Paris, unde a trăit douăzeci de ani. Asta se petrecea pe vremea Regenței.* În memoriile ei și-a însemnat că, în ziua de Crăciun a anului 1727, Sfînta Familie a venit la Paris, unde a făcut un popas de douăsprezece ore. Toată clădirea staulului din Betleem, împreună cu ieslea și oalele în care Sfîntul Iosif pregătea apa fiartă pentru Fecioară, fusese în chip misterios transportată în grădina unei mici mănăstiri numite *du Saint Esprit.*** Pînă și boul și măgarul au fost aduși, împreună cu paiele de pe jos. Cînd maicile au relatat minunea la curtea de la Versailles, vestea a fost ținută în mare taină, de teamă ca

* Perioada de guvernare a lui Philippe duce d'Orléans în timpul minoratului regelui Ludovic al XV-lea. (1715—1723). (N. t.)

** A Sfîntului Duh. (fr.) (N. t.)

publicul să nu vadă în această întîmplare prevestirea judecării desfrîului de care se făcuseră vinovați conducătorii Franței. Însă regentul, cu mare pompă și purtîndu-și toate bijuteriile, a mers, alături de fiica sa, ducesa de Berri, de cardinalul Dubois și de cîteva doamne și domni aleși de la curte pentru a o slăvi pe Maica Domnului și pe bărbatul acesteia. Datorită faimei de care se bucura la curte, străbunica mea a fost luată și ea în suită, fiind singura străină îngăduită atunci și, pînă la sfîrșitul zilelor ei, a păstrat rochia lungă de brocart cu trenă lungă și tivită cu blană pe care o purtase cu acel prilej.

La vederea Fecioarei, regentul, care fusese profund emoționat și tulburat de această veste, căzu pradă unui straniu extaz. Se legăna întruna scoțînd strigăte scurte. Acum trebuie să știți că, deși fără pereche, frumusețea Maicii Domnului era de o asemenea natură încît nu putea trezi nici un fel de dorință pămînească. Așa ceva ducele de Orléans nu mai întîlnise în viața lui și nu știa deci cum să reacționeze. În cele din urmă, cînd roșind ca para, cînd pălind ca un mort, o invită la supeu la ducele și la ducesa de Berri, unde făgădui să ofere mîncăruri și vinuri nemaivăzute pînă atunci și unde avea să-i aducă și pe contele de Noircy și pe Madame de Parabère.

În acea vreme ducesa de Berri era *en grossesse* *, iar gurile rele spuneau că vinovatul era însuși regentul, tatăl ei. Femeia se aruncă la picioarele Sfintei Fecioare. „O, dulce și iubită Fecioară — plînse ea — îți cer iertare. Știu că tu n-ai fi făcut așa ceva. Dar dacă ți-aș putea spune numai ce lume mortal și blestemat de plicticoasă e la curtea asta!“ Apoi, fascinată de frumusețea pruncului Isus, își uscă lacrimile și ceru voie să-l atingă. „Parcă ar fi căpșuni cu frișcă — exclamă ea — căpșuni cu frișcă à la Zelma Kuntz.“ Cardinalul Dubois îl salută pe Sfîntul Iosif cu o politețe desăvîrșită. El își formulă părerea că probabil sfîntul nu-l deranja prea des cu rugăminți de vreun fel sau altul pe Atotputernic, dar, cînd totuși o făcea, era fără îndoială ascultat, căci Dumnezeu îi era îndatorat peste măsură. Regentul se sprijini de gîtul stră-

* Însărcinată. (fr.) (N. t.)

bunicii mele și, cu lacrimi în ochi, se plînse : „N-o să vină niciodată, niciodată n-o să vină. O, doamnă..., dumneavoastră care sînteți o femeie atît de virtuoasă, spuneți-mi ce-i de făcut.“ Toate aceste întîmplări sînt notate în jurnalul străbunicii mele.

Vorbiră apoi despre călătorii și starețа îi întreținu cu multe amintiri plăcute din tinerețea ei. Era într-o dispoziție bună și figura ei bătrînă se colora a prospețime sub dantela bogată a bonetei. Din cînd în cînd făcea un gest caracteristic și anume se scărpina ici-colo ușor cu degetul ei mic ridicat în sus cu delicatețe.

— Ai mare noroc, scumpa mea prietenă — i se adresă ea Athenei. Pentru tine lumea e ca o mireasă, la care, cu orice nou văl ridicat, descoperi altă surpriză și alt deliciu. Din păcate, noi, cei care ne-am sărbătorit nunta de aur cu ea, sîntem mai prudenți cînd e vorba de curiozitate.

— Mi-ar place — spuse Athena — să mă duc în India, să văd cum luptă acum regele din Ava cu generalul englez Amhurst. Mi-a povestit pastorul Rosenquist că regele are, pe lîngă armata sa, niște tigri care au fost dresați special ca să lupte cu inamicul.

Și, în surescitarea ce o cuprinsese, răsturnă paharul din fața ei, rupîndu-i piciorul și vărsînd vinul pe masă.

— Mie mi-ar place — spuse Boris, care nu voia să aducă vorba despre pastorul Rosenquist, în persoana căruia bănuia un adversar (ferește-te, îl îndemna gîndul său, de oamenii care în toată viața lor nu au participat la nici o orgie și n-au fost de față la nașterea unui copil, fiindcă sînt periculoși) — să plec la întîmplare și să trăiesc pe o insulă pustie, departe de toată lumea. Nimic nu exercită o atracție mai puternică decît marea. Pasiunea omului pentru mare — continuă el, cu ochii săi negri ațintiți asupra chipului Athenei — nu e deloc egoistă. N-o poate cultiva, nu-i poate bea apa, se înecă în valurile ei. Și, cu toate acestea, cînd ești departe de mare, simți că o parte din sufletul tău moare, se dezintegrează, întocmai ca o meduză aruncată pe uscat.

— Pe mare ! — strigă starețа. Să mergi pe mare ! Asta niciodată, niciodată.

Dezgustul ei profund îi făcu sîngele să-i urce în obraji pînă ce toată fața îi deveni trandafirie, iar ochii strălucitori. Boris era demult impresionat de aversiunea femeilor pentru tot ce ținea de domeniul nautic. El însuși, în copilărie, încercase să fugă de acasă și să se facă marinar. Însă nimic, își zise el, nu face o femeie să se dezlănțuie cu o mai aprigă ostilitate ca marea. De la prima adiere de aer marin și pînă la întîlnirea cu frînghiile îmbibate de gudron și sare, o urăsc din răsputeri și o evită ca pe o anatemă ; poate că biserica ar fi reușit să țină sexul slab în ascultare pictînd un iad maritim, cu valuri reci și cenușii. De foc nu se tem, căci îl priveso ca pe un aliat căruia de multă vreme i-au slujit credincioase. Dar încearcă să le vorbești despre mare : parcă le-ai vorbi de dracul. În clipa cînd tirania feminină va face pămîntul nelocuibil pentru bărbat, acesta va trebui să plece pe mare pentru a-și afla liniștea, fiindcă femeia mai bine moare decît să-l urmeze pe o corabie.

Fură serviți la urmă cu o budincă dulce, iar stareța, gurmandă, culese cîteva cuișoare de pe deasupra și le mîncă la repezeală.

— Gustul și mirosul acesta sînt de nedescris — proclamă ea. Parfumul unei plantații de cuișoare e un deliciu unic sub soarele amiezii, sau cînd briza de seară împrăștie mirosul de mirodenii pretutindeni. Gustați și voi. E ca un balsam pentru stomac.

— De unde se aduc cuișoarele, *madame ma tante ?* * — întrebă Athena care, potrivit obiceiurilor din provincie, fusese învățată să i se adreseze în acest fel.

— Din Zanzibar.

O blîndă melancolie păru că se coboară timp de cîteva minute asupra ei, cum stătea cufundată în reflecții, rontăindu-și absentă cuișoarele.

Între timp, tot privind-o pe Athena, Boris își lăsă fantezia să-i pună stăpînire pe gînduri. Își imagină că fata trebuia să aibă un încîntător, un desăvîrșit de sculptural schelet. O vedea culcată în pămînt ca pe o dantelă fără pereche, ca o capodoperă lucrată în fildeș, care e dezgropată după o sută de ani și-i vrăjește pe bătrînii

---

* Mătușă. (fr.) Formă de politețe. (N. t.)

arheologi. Fiecare os la locul său, ca o vioară migălită cu pasiune. Mai puțin frivol decît libertinii tradiționali, care dezbracă în imaginație femeile cu care cinează, Boris o ușura pe fată și de toată carnea ei proaspătă și țeapănă odată cu hainele și își închipuia că ar fi foarte fericit alături de ea, că s-ar putea chiar îndrăgosti de Athena dacă ar avea-o numai sub formă de schelet. Și-o imagina mai departe călare, stîrnind senzație printre privitori, sau purtîndu-și trenele lungi prin sălile și galeriile de la curte, cu celebra tiară a familiei lor, acum în Polonia, direct pe craniul dezvelit și lucios. Multe raporturi, gîndi el, ar fi infinit mai ușoare între oameni dacă ar putea fi menținute doar între schelete.

— Regele din Ava — spuse stareța trezindu-se din dulcea reverie în care se cufundase — avea în orașul Yandabu, cel puțin așa susțin cei care au fost acolo, o menajerie vestită. Cum în tot regatul lui nu trăiau decît elefanți indieni, sultanul din Zanzibar i-a dăruit un elefant african, care e mult mai mare și mai falnic decît elefanții indieni, rotunzi și complet domesticiți. Elefanții africani sînt niște animale cu adevărat impresionante. Ei stăpînesc ținuturile înalte din Africa Orientală și negustorii de fildeș, care le vînd colții uriași în tîrguri și piețe, știu multe povești despre forța și ferocitatea lor. Elefanții din Yandabu și îngrijitorii lor erau înspăimîntați de elefantul sultanului — căci Asia s-a temut întotdeauna de Africa —, încît pînă la urmă regele a pus să fie ferecat în lanțuri și o cușcă cu zăbrele groase a fost construită anume pentru el în menajerie. Dar de atunci, în nopțile cu lună, întreg orașul Yandabu fu invadat de umbrele unor elefanți africani ce umblau pe străzi vînturîndu-și umbrele amenințătoare ale urechilor. Localnicii erau convinși că acești elefanți închipuiți puteau umbla pe fundul oceanului și ieși pe uscat prin locurile unde trăgeau corăbiile la mal. Nimeni nu mai cuteza să pună piciorul afară din casă după lăsarea întunericului. Și, cu toate acestea, umbrele n-au izbutit să rupă gratiile de la cușca elefantului. Sufletele animalelor închise în cuști — continuă stareța — capătă și ele gratii de la umbra gratiilor cuștii. Și ce gratii pot avea sufletele animalelor captive! — exclamă ea cu o energie nebănuită. Totuși

— mai adăugă după o clipă schimbîndu-se la față și cu un chicotit ascuns adînc în fundul glasului — elefanții aceia și-au meritat soarta, căci, în ținutul lor, se purtau ca niște adevărați tirani. Nici un animal nu mai încăpea de răul lor.

— Dar ce s-a întîmplat cu elefantul sultanului ? — întrebă Athena.

— A murit, a murit — spuse bătrîna lingîndu-se pe buze.

— Închis în cușcă ? — insistă Athena.

— Da. Închis în cușcă.

Fata își așează mîinile împreunate pe masă, cu exact același gest ca al contelui după ce citise scrisoarea stareței. Privi împrejurul ei prin cameră. Culoarea vie de pînă atunci îi pieri din obraji. Cina era aproape gata, iar paharele lor de porto aproape goale.

— Cu îngăduința dumneavoastră, *ma tante* — spuse ea — cred că am să mă duc la culcare acum. Mă simt foarte obosită.

— Cum ? — se miră stareța. Dar n-ai dreptul să ne lipsești de plăcerea companiei tale, scumpa mea. Tocmai aveam de gînd să mă retrag eu, să vă las ca pe niște vechi prieteni, să mai schimbați o vorbă împreună. Sînt sigură că i-ai promis lui Boris... dragul de el... că veți sta de vorbă.

— Desigur, dar mai bine să lăsăm pînă mîine — spuse Athena. Azi mi se pare că am băut cam mult din vinul dumneavoastră cel bun. Priviți, îmi tremură și mîna cînd pun paharul pe masă.

Stareța privi spre fată. Își dădea probabil seama, se gîndea Boris, că n-ar fi trebuit să povestească tocmai despre cuști ; fusese un *faux pas* * în acea seară din partea ei.

Athena își întoarse privirile în direcția lui și Boris simți că făcuse un mic pas înainte, căci fetei îi venea greu să se despartă de el. Își dădea probabil singură seama că gestul ei însemna o retragere grăbită de pe cîmpul de luptă și îi părea rău că trebuie să-l facă, dar, în împrejurările date, era, pare-se, cea mai bună soluție. Pentru

* Gafă, greșeală de tact. (fr.) (N.t.)

Boris privirea ei directă, ochi în ochi, era ca o medalie primită în fața frontului. O medalie măruntă, ce-i drept, dar în această campanie nici nu se putea aștepta la mai mult. Athena îi ură noapte bună stareței, făcu o reverență elegantă și dispăru.

Aceasta se întoarse peste măsură de agitată spre nepotul ei.

— N-o lăsa să plece. Du-te după ea. Fii ager. Nu pierde timpul.

— Mai bine s-o lăsăm în pace, mătușă — zise Boris. Fata a spus adevărul. Nu mă vrea și gata.

Dubla nesupunere a celor doi tineri, cărora ea se străduia să le pună la cale fericirea în viață, părea s-o fi lăsat pe stareță fără glas, sau fără încredere în cuvinte. Ea și Boris mai rămaseră vreo cinci minute în cameră și impresia tînărului avea să fie, mai tîrziu, amintindu-și scena, că toată înfruntarea dintre ei se desfășurase sub forma unei pantomime.

Stareța stătea nemișcată și-l privea pe tînărul care nu reușea să-și dea seama dacă în următoarele secunde îl va ucide sau îl va săruta. Nu făcu însă nici una, nici alta. Îi rîse ușor în nas, apoi, scotocind în buzunar, scoase scrisoarea ce sosise în acea dimineață și i-o dădu s-o citească.

Scrisoarea fu ultima lovitură, cea mortală, primită de Boris în moalele capului. O trimitea prietena stareței, care era prima doamnă de onoare a reginei-mame. Cu o profundă compasiune pentru mătușa sa, aceasta îi descria, în culori foarte sumbre, ultimele vești din capitală. Numele lui Boris circula, ba chiar fusese menționat anume de capelanul curții ca fiind al unuia din corupătorii tineretului. Era limpede că în această clipă el stătea pe marginea unei prăpăstii și fie reușea să perfecteze căsătoria, fie se prăbușea în abis și dispărea definitiv.

Suferința îi răvășise chipul. Întreaga sa ființă se opunea din răsputeri forței ce căuta să-l smulgă rolului de june prim din acea seară și dispoziției elegiace a îndrăgostitului pentru a-l tîrî înapoi în realitatea pe care o ura. Cînd vru să-i înapoieze mătușii sale scrisoarea, observă că aceasta era chiar lîngă el. Ținea o mînă ridicată, cu cotul lipit de trup și-i arăta spre ușă.

— Mătușă Cathinka — spuse Boris — dumneata poate că nu știi, dar există o limită a voinței omenești dincolo de care nu se poate trece.

Bătrîna nu-și lua ochii de la el. Întinse mîna ei subțire și uscată și-l mîngîie. Figura i se schimonosi într-o grimasă disprețuitoare. După o clipă merse pînă în fundul camerei, de unde veni cu o sticlă și un pahar mic. Umplu cu multă grijă paharul, i-l oferi și-i arătă de cîteva ori prin semne să-l bea. Cuprins de disperare, Boris îl dădu peste cap.

Lichidul din pahar avea o culoare închisă, ca a chihlimbarului vechi. Gustul îi era acru și rînced. La fel i se păreau și ochii bruni, chihlimbarii ai bătrînei, privindu-l pe deasupra ramei ochelarilor. În timp ce el golea paharul, pe ea o apucă rîsul. Apoi vorbi. În mod destul de straniu, Boris își aminti mai tîrziu acele cuvinte, al căror sens pe loc însă nu-l pricepu.

— Ajută-l tu acum, bunule Faru — spusese stareța.

Părăsind încăperea, o auzi, după o secundă sau două, închizînd ușor în urma lui ușa.

IX

Acum ar putea fi ceasul lacrimilor, gîndi Boris, ceasul cînd poate fi sfîșiată inima preafrumoasei trufașe. Își aminti povestea despre acea sinistră bandă de pelerini, bătrînii călăi, care se spune că rătăceau prin Europa secolului al XII-lea vizitînd locurile sfinte. Purtau cu ei atributele îndeletnicirii lor : menghine de strîns degetele, brice, fiare și clești și a rămas legenda despre acești oameni că puteau plînge cînd voiau. „Da — își spuse băiatul în sinea lui — numai că eu n-am ciopîrțit, n-am jupuit de vii și n-am fript pe grătar destui oameni pentru a reuși una ca asta. Cîțiva da, desigur, ca toată lumea ; însă eu sînt un călău prea tînăr — un ucenic de călău — și darul de a plînge la comandă încă nu l-am dobîndit."

Mergea de-a lungul coridorului alb ce ducea spre camera Athenei. Pe zidul din stînga atîrna un șir de portrete de doamne bătrîne, iar pe dreapta se înălța un șir de ferestre înalte. Podeaua era formată din dale de marmură albă și neagră ; tot decorul îl privea cu severitate în penumbra nopții. Își auzea propriii pași, fatali atît altora cît și sieși. În dreptul uneia din ferestre privi afară. Luna era sus, limpede și rece, în tăriile cerului, în schimb o ceață argintie învăluia copacii parcului și peluzele. Afară se întindea tot nobilul univers albastru, plin de obiecte, în care pămîntul plutea înainte printre miile de stele, unele apropiate, altele la depărtări de necuprins cu mintea. O, lume, își spuse el, o, lume bogată. În creierul său înfierbîntat răsăriră cîteva versuri demult uitate :

Înaltă stăpînă, Athena, din a lui Apollo poruncă
În fața ta vin azi.
Mai înțelept, mai încercat și trecut prin multe.
Ca-ntr-o casă-n care-au locuit străini, ciudat schimbată.
Așa colindat-am uscatul și valurile mării...

Între timp ajunsese în fața ușii. Apăsă pe clanță și intră.

Dintre toate amintirile pe care Boris le păstră mai apoi din acea noapte, momentul trecerii de la culoarea și lumina coridorului la aceea a camerei se dovedi cel mai durabil în memoria sa.

Camera rezervată oaspeților de vază ai stareței era spațioasă, pătrată, cu ferestre acoperite acum de perdele pe doi dintre pereți. Prin toată încăperea atîrnau mătăsuri trandafirii, iar draperiile stacojii ale patului cu baldachin sprijinit pe patru stîlpi luceau în penumbră. Erau și două lămpi cu globuri roz, grijuliu aprinse de slujnica bătrînei. Podeaua era acoperită cu un covor de culoarea vinului și țesut cu trandafiri, care în apropierea lămpilor părea să soarbă toată lumina, iar mai departe de ele părea împărțit în mai multe bălți de o culoare sîngerie închisă, în care nu-ți venea să calci. Prin toată încăperea plutea un miros de tămîie și de flori. Un buchet mare trona pe măsuța de lîngă pat.

Boris își dădu pe loc seama ce simte. Mai demult, aflîndu-se într-o vizită la Madrid, fusese pătimaș după luptele cu tauri. Cunoștea bine momentul cînd taurul, ținut în așteptare într-o cămară întunecoasă de sub tribună, era slobozit în arena inundată de soarele orbitor, sub privirile miilor de ochi ațintiți asupra sa. Tot astfel, în decurs de o clipă, trecuse și el de la alb-negrul coridorului luminat de razele lunii la acea atmosferă roșie din cameră. Simți cum sîngele îi urcă la cap ; abia dacă mai știa unde nimerise. Încercînd să-și regăsească ritmul respirației, se întrebă dacă acesta nu era cumva efectul filtrului de dragoste ce i-l dăduse starețа. Nu știa nici dacă Athena avea să fie calul sfîrtecat, tras de îngrijitori afară din arenă, inert și neputincios, sau matadorul care avea să-l răpună pe el. Oricum, nu putea fi decît sau una sau alta din ele — de față nu se mai afla nimeni.

Athena stătea în mijlocul camerei. Își scosese rochia, rămînînd doar într-o cămășuță albă și pantalonași. Arăta ca un tînăr marinar bine clădit, gata să spele puntea. Cînd intră el, se întoarse și-l țintui cu privirile.

Închipuindu-și desfășurarea acestei scene, Boris se temuse că nu va fi în stare să-și stăpînească rîsul. Hazul lui de nedomesticit îi stricase pînă acum multe situații intime. Dar în această clipă nu se profila un asemenea risc. Era la fel de serios ca și fata însăși. Pînă să-și dea seama unde se află, o și apucase de încheietura mîinii trăgînd-o spre el. Răsuflările li se întîlniră și se amestecară, amîndoi își dezveliră vag dinții într-un fel de zîmbet uimit sau de provocare.

— Athena — spuse el — te-am iubit toată viața mea. Știi că, fără tine, am să mă usuc și am să mă împuținez tot mai mult, pînă ce am să dispar cu totul. Apleacă-te asupra mea, ia-mă și aruncă-mă înapoi în adîncuri. Fie-ți milă de mine.

Timp de o clipă, fata cu ochii senini îl privi năucită. Apoi se ghemui în sine ca șarpele cînd stă gata de atac. Faptul că nu striga după ajutor îi dovedea că Athena avea o mai limpede înțelegere decît bănuia el a situației și a adevărului că nu se putea sprijini pe nici un aliat în acea casă ; sau poate că în pieptul ei tînăr și puternic se aprinsese dorul de luptă. În clipa următoare

lovi fulgerător. Pumnul ei tare, iute și direct îl izbi drept în gură pulverizîndu-i doi dinți. Durerea, mirosul și gustul sîngelui ce-i umplu gura îl scoaseră din minți. Îi dădu drumul doar pentru a o prinde mai bine și pe dată se treziră unul în brațele celuilalt, într-o strînsoare pe viață și pe moarte.

În același moment lui Boris îi tresăltă inima în piept ca o pasăre ce țîșnește spre vîrful copacului și, ajunsă acolo, începe să cînte. Nimic pe lume nu l-ar fi făcut mai fericit. Nu știa cum avea să se încheie acest conflict între ei, dar fata știuse ; și, la fel cum țărmul se scufundă întruna sub corabia ce înaintează spre larg, tot așa se scufundau și grijile vieții lui în jurul acestui abandon al întregii sale ființe. Existența sa de pînă atunci nu-i oferise prilejul să se înfurie decît de puține ori. Acum își lăsă inima pradă extazului furiei. Sufletul său hohotea întocmai ca sufletele vechilor teutoni pentru care plăcerea mîniei era cea mai înaltă voluptate în sine și care nu voiau altceva mai bun de la paradisul lor decît să poată fi uciși măcar o dată pe zi.

Nu s-ar fi putut lupta cu alt bărbat, să fi fost el chiar și unul din Einherjer-ii * Walhallei, așa cum se luptă cu fata. Vînătorii de vînat mare știu că e o diferență între a vîna mistrețul sau zimbrul, oricît de periculoși ar fi ei și a vîna fiarele carnivore care, dacă înving, te mănîncă la sfîrșitul luptei. În timpul unei vizite la neamurile sale din Rusia, Boris își văzuse calul devorat de o haită de lupi. După această întîmplare, nici unul dintre furioșii elefanți sălbatici ai stareței n-ar mai fi putut trezi în el un sentiment asemănător. Vechea dragoste sălbatică, pe care n-o poate inspira simpatia, ci e stîrnită doar de contrast și adversitate, îl copleșea acum.

Dacă umbrele femeilor ce-l îmbrățișaseră în viața lui și din ale căror brațe nestatornicul îndrăgostit se smulsese de tot atîtea ori, s-ar fi adunat în această clipă în camera de oaspeți a stareței, ele ar fi simțit mîndria sexului lor satisfăcută contemplîndu-l cum o urmărește cu o energie mortală pe fata care acum se străduia nu

* În mitologia nordică, eroii căzuți în luptă, care populează Walhalla. (N. t.)

atît să scape cît să-l ucidă ea pe el. Se învîrtiră încoace și încolo timp de cîteva secunde, pînă ce una din lămpi se răsturnă, căzu și se stinse. Atunci lupta se echilibră întrucîtva. Încetară de a se mai mișca și rămaseră încleștați, balansîndu-se puțin pînă aflară un punct de sprijin, echilibrul unuia depinzînd atît de mult și împletindu-se cu al celuilalt încît nici unul din ei nu mai știa exact unde sfîrșește trupul său și începe al adversarului. Suflau amîndoi din greu. Răsuflarea ei pe chipul lui avea un parfum ca de mere. Boris simțea tot timpul gustul sîngelui în gură.

Fata nu avea inspirația tipic feminină de a-l zgîria sau a-l mușca. Asemeni unei ursoaice tinere, se lăsa pe seama greutății ei mari și aici avea un anumit avantaj. La încercările lui de a-i îndoi genunchii, rămase dreaptă ca un brad. Mai mult, printr-o mișcare neașteptată, își înfipse mîinile în gîtul lui. Boris o ținea aproape de el, cu coatele lipite de trup. Atitudinea ei era aceea a unui războinic ce se ține strîns de mînerul sabiei ridicate și rostește un legămînt solemn. Băiatul nu-i cunoscuse pînă atunci forța mîinilor și a încheieturilor. Sufocîndu-se și cu gura plină de sînge, i se păru că toată camera se leagănă într-o parte și-n alta. Începu să vadă pete negre și roșii în fața ochilor. Atunci încercă lovitura de grație. Îi trase în jos capul cu mîna cu care o ținea de după gît și își apăsă gura peste a ei. Dinții le scrîșniră atingîndu-se.

Simți pe loc în tot trupul, care-i stătea de la genunchi pînă la buze lipit strîns de al fetei, teribilul efect produs de acest sărut asupra ei. Cu siguranță că nu mai fusese niciodată sărutată în viața ei și nici măcar nu auzise sau nu citise ce era acela un sărut. Forța folosită împotriva ei o făcu să se ridice cuprinsă toată de o scîrbă mortală. Ca și cum ar fi străpuns-o cu sabia drept în inimă, chipul ei se goli pe dată de sînge, iar trupul îi rămase deodată țeapăn în brațele sale. Apoi toată forța și suplețea cu care luptase pînă atunci părură a se retrage și a se risipi, ca apa ce se scurge de pe omul intrat în valuri. Îi văzu ochii cum se întunecă și fața, atît de aproape de a sa, cum se acoperă de o paloare cadaverică. Se lăsă în jos atît de brusc încît îl trase și pe el, ca pe un pietroi legat

de picioarele înecatului. În cădere chipul lui se lipi de al ei.

Boris se ridică în genunchi întrebîndu-se dacă fata nu cumva murise. Cînd descoperi că era tot în viață, o ridică, după o clipă, cu mare greutate și o depuse în pat. Acum Athena arăta într-adevăr ca o efigie în piatră sau ca un cavaler în zale doborît pe cîmpul de bătălie. Pe fața ei rămăsese întipărită expresia scîrbei fără margini. Băiatul o privi o vreme, nemișcat și el. Nu știa că și fața lui avea exact aceeași expresie. Dacă s-ar fi gîndit măcar o clipă la capelanul curții, sau dacă acesta ar fi fost acolo în carne și oase, nu i-ar fi păsat cîtuși de puțin.

Își pierduse aproape la fel de total judecata ca și ea. Efectul vinului trecuse cu desăvîrșire ; la fel și cel al filtrului de dragoste al stareței, calculat probabil doar pentru un singur mare efort. Își șterse gura însîngerată și ieși.

Ajuns în camera și în patul său, începu să se întrebe dacă, a doua zi dimineața, fata n-avea să-și plîngă inocența pierdută. Rîse singur pe întuneric și i se păru că un alt rîs subțire și strident, ca firul de abur ce iese dintr-un samovar fierbinte, se face ecoul veseliei sale undeva, în întunericul acelei case atît de mari.

X

Dimineața starețа trimise după Boris. Acesta se sperie oarecum zărind-o, căci părea a se fi împuținat peste noapte. Nu izbutea să-și umple nici hainele proprii, nici fotoliul, încît băiatul se miră ce frămîntări nocturne trăise bătrîna în patul ei singuratic și care o storseseră de vlagă pînă-ntr-atît. Dacă jocul acesta mai continua multă vreme, gîndi el, n-o să mai rămînă nimic din ea. Dar probabil că și eu însumi arăt chiar mai rău de atît. Cu toate acestea părea bine dispusă și mulțumită că îl avea în preajma ei, de parcă i-ar fi fost teamă să nu fugă. Îi spuse să șadă, anunțîndu-l că trimisese și după Athena.

Boris era bucuros că nu îi punea întrebări. I se umflase zdravăn gura și îl durea la vorbit. Stînd în așteptare, își aminti de vicontele de Valmont, care iubea *de passion les mines du lendemain.* * Oare neobișnuitul întîmplărilor adăugase ceva la farmecul acestei dimineți în ochii imposibilei cuceritoare de acum o sută de ani ? Sau poate că el privea ca pe un nonsens toată încurcătura romantică a situației ? Sosirea Athenei puse capăt reflecțiilor sale.

Purta aceeași pelerină amplă cenușie cu care o văzuse la Hopballehus și părea gata de plecare. De fapt degaja din toată ființa ei o senzație atît de acută că întorsese spatele Mănăstirii Seven și că era deja departe de ea încît Boris se simți oarecum părăsit afară, în ploaie. În timp ce fata își rotea privirile încet prin cameră, îl izbi puternic aspectul ei. Arăta ca și cum ar fi înaintat destul de mult pe drumul spre acea stare purificată de schelet în care și-o imaginase în noaptea dinainte. Pe umerii ei lați se înălța în realitate un craniu dezgolit. Ochii, deveniți și mai palizi decît în mod obișnuit, stăteau înfundați în niște găuri negre. Părăsise obiceiul ei de a sta sprijinită pe un singur picior, ca și cum ar fi avut nevoie acum de amîndouă pentru poziția verticală a trupului său și pentru echilibru. Sub înfruntarea privirilor stareței, care avea încă multă vioiciune pe chip, ai fi zis că era o condamnată pe banca acuzaților, adusă direct din străfundurile temniței și de pe masa de tortură.

În această clipă Boris se întrebă dacă n-ar fi fost cumva mai bine pentru fată să-i spună tot adevărul, asigurînd-o că nu-i făcuse nici un rău acum și nici n-ar fi în stare să-i facă vreodată ; că, de fapt, ea cîștigase în această înfruntare de forțe toți laurii luptei. Dar își zise că totuși n-ar fi fost mai bine. Dacă ești pregătit să ridici o greutate de plumb, era el de părere, și te amăgește un decor de carton vopsit, brațele îți sar din încheieturi. Iar, în admirația sa pentru scheletul fetei, era ultimul om din lume care ar fi dorit să i se întîmple așa ceva. Era mai bine pentru ea să care greutatea. S-o care pe săturate, se gîndi el, fata aceasta care nu putea, care

* Iubea la nebunie fețele de a doua zi. (fr.) (N. t.)

nu voia să fie făcută fericită. Asemeni unui artist, a cărui statuie fierbe în creuzet, care a rămas fără metale și smulge aurul și argintul din averea sa, de pe masă și din casetele cu bijuterii ale femeilor pentru a arunca totul în cazanul dogoritor, tot așa aruncase și el întreaga sa ființă, trup și suflet, în apele fatale ale firii Athenei. Acum să priceapă singură ce-o putea.

Privind pe rînd la unul din tineri, apoi la celălalt, stareța i se adresă fetei.

— Am aflat de la Boris — rosti ea cu glas monoton și aspru — ce s-a-ntîmplat aici azi-noapte. Pentru ceea ce a săvîrșit el nu-l pot ierta. A seduce o fecioară e o faptă îngrozitoare. Dar mai știu și că a fost ademenit, iar căința sinceră micșorează orice păcat. Însă tu, Athena, o fată cu sîngele și cu educația ta — ce-ai făcut ? Tu, care îți cunoșteai prea bine imboldurile firii, n-ar fi trebuit să pui niciodată piciorul aici.

— Nu, nu, *madame ma tante* — răspunse Athena privind-o pe bătrînă drept în ochi — am venit aici doar pentru că m-ai invitat dumneata și pentru că mi-ai spus că e de datoria mea să vin. Acum plec și, dacă vrei să mă alungi pe vecie din inima dumitale, ai tot dreptul s-o faci.

— A, nu — spuse stareța — nu poți face una ca asta. Mi-e cît se poate de neplăcut că o asemenea faptă s-a întîmplat tocmai între zidurile Mănăstirii Seven. Și înseamnă că nu mă cunoști dacă îți închipui că nu voi îndrepta răul. Crezi că atît de puțină prietenie îi port tatălui tău, care e un atît de mare nobil ? Pînă n-a fost ispășit păcatul nu pleci de aici.

La început fata nu păru să dea prea mare atenție cuvintelor stareței. Apoi însă întrebă :

— Și cum va fi ispășit ?

— Slavă Domnului — spuse stareța — așa vinovat cum e, Boris n-a uitat că totuși mai există un sentiment numit al datoriei. Încît chiar în această clipă te va lua de soție.

Și, cu aceste cuvinte, aruncă o privire dură și scăpărătoare spre nepotul ei, care tresări speriat, de parcă din nou l-ar fi atins cineva.

— Dar eu nu-l vreau de soț — spuse Athena.

Figura stareței se împurpură dintr-o dată.

— Și atunci cum se face — întrebă ea cu o voce stridentă — că refuzi o propunere onorabilă, la care tatăl tău consimte, în schimb accepți, în toiul nopții, dragostea pe care ai respins-o ?

— Cred că nu contează dacă un lucru se petrece ziua sau noaptea — spuse Athena.

— Și dacă o să ai un copil ? — strigă stareța.

— Ce ?!

Stareța își stăpîni patima înflăcărată printr-o admirabilă forță a spiritului.

— Te compătimesc la fel de mult pe cît te condamn — spuse ea. Și dacă o să ai un copil, ființă nefericită ce ești ?

Lumea Athenei se prăbușea vizibil în dreapta și în stînga ei, ca o poziție sub tirul greu al tunurilor, dar fata rămînea tot neclintită.

— Ce ? — întrebă ea. Din atîta lucru o să fac un copil ?

Bătrîna o privi cu severitate.

— Athena — spuse ea după o clipă, îngăduindu-și pentru prima oară de la începutul discuției o undă de blîndețe față de tînăra fată — ultimul lucru pe care aș dori să-l distrug e puținul de neprihănire ce trag nădejde că ți-a mai rămas. Dar e mai mult decît sigur că vei avea un copil.

— Dacă voi avea un copil — spuse fata aspirînd să se ridice de pe solul tremurător în tăria cerului — tatăl meu va face din el un astronom.

Boris își rezemă cotul pe masă și-și ascunse chipul în palmă. Abia dacă reușea să-și mai țină rîsul. Această fecioară nemișcată și palidă ca însăși moartea nu se lăsase înfrîntă. O mare parte a palorii și imobilității ei se datora probabil vinului și efortului de peste noapte și numai Dumnezeu știa dacă aveau să izbutească s-o supună vreodată. Avea în ea un magnet, un flux care atrăgea tot ce intra în raza conștiinței sale și-l contopea în ființa ei. Se gîndi că o asemenea capacitate avuseseră probabil cîndva doar martirii și că prin ea izbutiseră să înfurie pe

Marele Inchizitor sau pe însuși împăratul Nero pînă în pragul nebuniei. Chinurile, rugul, leii, toate deveneau o parte din ei înșiși, dobîndind astfel o mare și atît de armonioasă frumusețe ; numai călăul rămînea pe dinafară. Oricît s-ar fi străduit acesta să și le apropie, nu se legau de el în nici un fel, golindu-l de fapt de viață. Semănau cu vizuina leului, unde toate urmele doar intrau, dar de ieșit nu ieșea nici una ; sau cu rîul, care amestecă și sîngele și gunoiul în ființa sa și curge mai departe. Aci, tocmai cînd bătrîna victorioasă și tînărul cuceritor crezuseră că strîng mai tare cercul în jurul fetei, iată că aceasta era pe cale de a pleca de la Mănăstirea Seven asemeni lui Samson cînd a ridicat pe umeri porțile cetății Gaza, cei doi ușori, zăvoarele și tot restul și le-a dus pe vîrful muntelui care e pe drumul spre Hebron. * Iar, dacă l-ar lua cu adevărat acum în seamă, se întrebă tînărul, oare fata uriașului nu-l va duce în căușul palmei sale pînă la Hopballehus și acolo îl va pune grăjdar la inorogii ei ? Din nou îi veniră în minte cîteva versuri din Eschil și își dădu seama că probabil vinul din seara precedentă și toată vînzoleala din jur îl făceau să amestece la întîmplare — ceea ce de obicei nu păția — anticii cu Sfînta Scriptură și cu legendele ținutului său natal :

Ateno, care casa-mi de pieire mi-ai ferit,
Prădat de-al meu pămînt străbun, m-ai îndomnit
La vatra mea din nou. Va zice-acuma un elin :
Locuitor în Argos e și Domn deplin
Al casei părintești... **

— Și cu onoarea casei tale cum rămîne ? — întrebă stareța cu un calm ucigător. Care din femeile neamului Hopballehus crezi tu, Athena, că a mai născut pînă la tine bastarzi ?

---

* *Judecătorii*, 16, 3. (N. t.)

** Eschil — *Orestia*, partea a III-a, *Eumenidele*, scena V. Fundația Regală pentru literatură și artă, 1942. Traducere de George Murnu. (N. t.)

La auzul acestor cuvinte Athenei îi năvăli tot sîngele în obraji ; se făcu mai roșie la față decît părul ei ca flacăra. Păși înainte spre stareță.

— Copilul meu — rosti ea apăsat, cu o voce groasă, dar în care răzbătea din străfunduri răgetul leoaicei și jignirea fiicei mîndre a unui neam ales — copilul meu o să fie așa cum spuneți ?

— Ești neștiutoare, Athena — spuse bătrîna. Dacă Boris nu te ia de soție, ce altceva poate fi copilul tău decît un bastard ?

Oricît de neînfricată era stareța, ea își dădea cît se poate de bine seama că, dacă ar fi vrut, fata o putea strivi doar cu două degete. Nu-l slăbea deci din ochi pe Boris, care nu se simțea însă ispitit să se amestece în discuția celor două femei despre copilul său.

Athena nu se mișca din loc. Timp de cîteva clipe rămase complet imobilă.

— Acum — spuse ea într-un tîrziu — am să mă întorc la Hopballehus să stau de vorbă cu tata și să-i cer sfatul.

— Nu — insistă stareța — nu-i bine așa. Dacă îi spui tatălui tău ce-ai făcut, ai să-i frîngi inima. Nu pot să te las să faci una ca asta. Și cine știe dacă, plecînd tu acum, Boris o să mai vrea să te ia de soție cînd vă vedeți din nou ? Nu, Athena, trebuie să te măriți cu Boris, iar tatălui tău nu cumva să-i spui vreodată ce s-a întîmplat aici. Astea două lucruri te rog să mi le făgăduiești. Pe urmă poți pleca.

— Bine — zise Athena. Tata n-o să afle nimic. Iar în privința lui Boris, vă promit că mă mărit cu el. Însă, *madame ma tante,* după ce vom fi căsătoriți și cînd se va ivi prilejul, am să-l omor. Era cît pe-aci să-l omor azi noapte, vă poate spune chiar el. Astea trei lucruri vi le făgăduiesc. Pe urmă plec.

După aceste cuvinte ale Athenei se lăsă o liniște îndelungată. Cei trei eroi ai scenei aveau mintea prea încărcată de gînduri pentru a mai și vorbi.

În acest răstimp se auzi un ciocănit puternic și strident în geamul uneia din ferestre. Abia acum Boris își dădu seama că îl auzise și înainte, pe cînd vorbeau, dar

nu-i dăduse nici o atenție. Zgomotul se repetă de trei sau patru ori.

Nu deveni cu adevărat însă conștient de el decît observînd efectul ce îl producea asupra mătușii sale. Ca și el, aceasta fusese prea absorbită în discuție pentru a-l auzi. Acum îi atrase atenția și brusc o năpădi o groază ca de moarte. Se uită spre fereastră și păli asemeni unui cadavru. Își mișca brațele și picioarele scurt și smucit, privirile i se loveau de pereți ca un șobolan captiv, care nu mai poate ieși din cușcă. Boris se întoarse spre fereastră să vadă ce o înfricoșa. Nu și-ar fi închipuit că exista ceva care s-o poată speria în așa hal. Pe pragul de piatră de afară maimuța ședea ghemuită, cu fața aproape de geam.

Se ridică să-i dea drumul înăuntru.

— Nu ! Nu ! — țipă bătrîna cuprinsă de un paroxism al groazei.

Bătaia în geam continua. Maimuța avea în mînă un obiect cu care lovea sticla. Stareța se ridică de la locul ei. Se clătină puțin ridicîndu-se, dar, odată în picioare, păru sprintenă și gata s-o ia la fugă. Numai că, în clipa următoare, geamul căzu țăndări la pămînt și maimuța sări înăuntru.

Deodată, privind drept înainte, ca și cum ar fi vrut să scape de flăcările unui incendiu ce se apropia, stareța își săltă puțin cu amîndouă mîinile rochia de mătase și se năpusti spre ușă. Găsind-o închisă, nu mai pierdu timpul s-o deschidă. Cu cea mai surprinzătoare și mai desăvîrșită iuțeală și ușurință se săltă direct de-a lungul cadrului ușii, încît în clipa următoare stătea ghemuită pe cornișa sculptată, tremurînd de groază și rînjindu-și dinții la cei de jos, din încăpere. Însă maimuța se ținu după ea. La fel de repede ca și stăpîna ei, se cățără pe cadrul ușii și întinse laba din față către aceasta, dar bătrîna își dădu drumul jos pe partea cealaltă. Ținîndu-și în continuare rochia cu amîndouă mîinile și aplecată mult înainte, ca și cum s-ar fi pregătit să se lase în patru labe, înnebunită și orbită de frică o porni la fugă de-a lungul zidului. Dar maimuța nu-și slăbea urmărirea și era mai iute decît ea. Îi sări în spinare, își înfipse degetele în boneta de dantelă și i-o smulse de pe cap. Chipul

stareței era complet transfigurat acum, zbîrcit și ridat și avea o culoare brună închis. Urmară cîteva minute de încăierare sălbatică. Boris schiță gestul de a interveni în această luptă pentru a-și salva mătușa. Însă deja în clipa următoare, în mijlocul salonașului tapisat cu damasc roșu, sub ochii bătrînului general de pe perete și ai soției sale, amîndoi cu peruci pudrate, în plină zi și în fața celor doi tineri se desfășură și se produse o ciudată metamorfoză.

Zvîrcolindu-se despletită, bătrîna doamnă cu care stătuseră de vorbă pînă atunci căzu la podea ; era împuținată și transformată acum cu totul. În locul ei stătea ghemuită și scîncind o maimuță bătută, ce căuta să se refugieze într-un colț al camerei. Și unde țopăise mai înainte cealaltă maimuță se ridica de jos, gîfîind din cauza efortului și cu obrajii împurpurați, adevărata stareță a Mănăstirii Seven.

Maimuța se tîrî în penumbra unui colț de cameră și o vreme scînci mai departe cutremurată de sughițuri. Apoi, scuturîndu-se de toate necazurile, ajunse cu un salt ușor și grațios pe piedestalul ce susținea capul de marmură al filozofului Immanuel Kant, de unde urmări cu ochi scăpărători scena din încăpere și pe cei trei protagoniști ai ei.

Stareța luă batista sa minusculă și o ținu la ochi. Timp de cîteva minute nu scoase nici o vorbă, dar purtarea îi era plină de acea demnitate și blîndețe pe care tinerii le țineau minte dintotdeauna.

Urmăriseră desfășurarea întîmplărilor atît de paralizați de uluire încît nu izbutiseră nici să vorbească, nici să miște, nici să privească unul spre celălalt. Ca după un uragan înfricoșător, liniștea cobora din nou acum asupra încăperii în care se aflau și se treziră foarte aproape unul de celălalt. Se întoarseră, se priviră ochi în ochi.

De această dată ochii luciferici ai Athenei, adînciți în orbitele întunecate, nu mai reușiră să-l ia cu totul pe Boris în posesia lor ca înainte. Își dădea seama că el e o ființă separată de ea ; pînă și amintirea luptei lor se regăsea distinctă în privirea ei clară și limpede. Dar, prin această privire, ea stabilea o altă lege, o poruncă ce nu

îngăduia abatere : de acum încolo între ei doi, singurii martori ai celor întîmplate în minutele din urmă, și restul lumii, care nu fusese de față, se trăgea pentru totdeauna o graniță de netrecut.

Stareța lăsă batista în jos și, cu mișcări încete, se așeză înapoi în jilțul ei. Îi îmbrățișa acum pe amîndoi tinerii cu aceeași privire.

— *Discite justitiam, et non temnere divos* — îi îndemnă ea.

DRUMURILE DIN JURUL PISEI

I. *Sticluța cu săruri*

Contele Augustus von Schimmelmann, un tînăr nobil danez aplecat spre melancolie, care putea fi foarte chipeș dacă n-ar fi fost puțin cam gras, scria, într-o frumoasă seară de mai a anului 1823, pe o masă, de fapt o piatră de moară, dintr-o *osteria* de lîngă Pisa, o scrisoare. Cum nu reușea s-o termine, se ridică să facă, pînă ce avea să-i fie gata cina, cîțiva pași de-a lungul șoselei. Soarele era aproape de asfințit. Razele sale aurii cădeau pieziș printre plopii înalți ce însoțeau drumul. Aerul era cald și curat și încărcat de mireasma dulce a ierbii și a copacilor, iar nenumăratele vrăbii îl străbăteau în sus și-n jos de parcă ar fi vrut să profite din plin de ultima jumătate de oră de lumină.

Gîndurile contelui Augustus reveneau însă mereu la scrisoarea sa. Îi scria unui prieten din Germania, un fost coleg din zilele fericite ale studenției sale la Ingolstadt și singurul om față de care își putea deschide sufletul. Dar am fost eu cu adevărat sincer în scrisoare ?, se gîndea el. Aș da un an din viață să pot sta de vorbă cu el în astă seară și, în timp ce am vorbi, să-i privesc atent chipul. Nu știu dacă e cu putință să ajungi la adevărul absolut cînd ești singur. Adevărul, ca și timpul, e o idee ce se naște din raporturile umane, fiind dependentă de ele. Care poate fi adevărul despre un munte din fundul Africii, fără nume și fără vreun drumeag care să-l străbată ? Adevărul despre acest drum e că duce la Pisa, iar adevărul despre Pisa se află în cărți scrise și citite de oameni. Care e adevărul despre un om singur pe o

insulă pustie ? Iată eu, de pildă, eu sînt ca un om pe o insulă pustie. Cînd eram student, prietenii rîdeau de mine pentru că aveam obiceiul să mă privesc în geamul vitrinelor și pentru că-mi decorasem pereții camerei numai cu oglinzi. Spuneau că e un semn de vanitate. Dar nu era adevărat. Mă priveam în vitrine doar ca să știu cum arăt. Sticla îți spune întotdeauna adevărul despre tine. Și, cu un frison de neplăcere, își aduse aminte cum fusese dus în copilărie să vadă camera cu oglinzi din Panoptikon-ul de la Copenhaga, unde te reflectai în dreapta, în stînga, pe tavan, pînă și pe podea într-o sală cu oglinzi, fiecare deformîndu-ți și schimonosindu-ți fața și silueta în fel și chip — te scurtau, te alungeau, te lățeau, te turteau și totuși mai păstrau încă o anumită asemănare — și se gîndi că și în viață aproape la fel se întîmplă. Încît eul tău, personalitatea și existența ta se reflectă în mintea oamenilor pe care-i cunoști sau alături de care trăiești sub forma unei imagini a ta caricaturale, ce dăinuie și mai are pe deasupra și pretenția de a fi, într-un fel, adevărul despre tine. Pînă și o imagine măgulitoare e o caricatură și o minciună. Un spirit plin de simpatie și înțelegere cum e al lui Karl, își spuse el mai departe, e ca o oglindă fidelă a sufletului ; de aceea și țin atît de mult la prietenia lui. Iar dragostea ar trebui să însemne încă și mai mult de-atît. Ea ar trebui să fie tovărășia unui alt suflet pe cărările vieții, în care să ți se reflecte și norocul și nefericirile și care să-ți dovedească întruna că tot ce se întîmplă în jurul tău nu-i vis. Ideea unei căsnicii înseamnă pentru mine prezența în viața mea a unei persoane cu care să pot sta de vorbă mîine despre lucrurile întîmplate azi.

Oftă și se întoarse din nou cu gîndul la scrisoare. Încerca să-i explice în ea prietenului său motivele care-l făcuseră să plece de acasă. Avea, din nefericire, o soție foarte geloasă. Nu era vorba că ar fi fost geloasă pe alte femei. Aceasta era, de fapt, chiar cea mai măruntă dintre geloziile ei, în primul rînd pentru că era conștientă că le domină pe cele mai multe, fiind cea mai încîntătoare și mai desăvîrșită dintre ele, iar în al doilea rînd pentru că

știa ce puțin înseamnă femeile pentru mine. Karl își va aminti desigur că micile mele aventuri de la Ingolstadt contau mai puțin decît opera — dacă se întîmpla să vină vreo companie de cîntăreți să joace *Alceste* sau *Don Giovanni* — mai puțin chiar decît studiile mele. Dar ea e geloasă pe prietenii mei, pe cîinii mei, pe pădurile de la Lindenburg, pînă și pe flintele și pe cărțile mele. E geloasă pe cele mai absurde lucruri.

Își aduse aminte de o scenă petrecută la vreo șase luni după căsătorie. Mersese în camera soției sale să-i ofere o pereche de cercei, cumpărați de la Paris de un prieten, la rugămintea lui, tocmai din colecția ducelui de Berri. Contelui Augustus îi plăcuseră întotdeauna bijuteriile și se pricepea să le aprecieze valoarea și tăietura. Cîteodată îl plictisea puțin faptul că bărbații nu erau liberi să poarte și ei bijuterii, de aceea, după căsătorie, îi făcuse mare plăcere să sublinieze cu giuvaericale frumusețea tinerei sale soții, pe care ornamentele prețioase o prindeau atît de bine. Acești cercei aveau o lucrătură cît se poate de fină și bucuria lui fusese să i-i prindă el însuși în urechi, apoi să-i țină oglinda. Ea îl privi și își dădu seama că ochii lui urmăreau diamantele, nu chipul ei. Drept care scoase cerceii și-i dădu înapoi soțului ei.

— Mă tem — spusese ea atunci cu o privire uscată mai tragică decît dacă ar fi avut ochii plini de lacrimi — că nu împărtășesc gustul tău pentru lucrurile frumoase.

Și din acea zi renunțase cu totul să mai poarte bijuterii, adoptînd un stil vestimentar de o severitate aproape canonică ; însă, chiar așa, avea atîta grație și eleganță încît stîrnise o adevărată senzație, creînd o întreagă școală de prozelite.

Am să-l pot face oare pe Karl să priceapă că e geloasă pînă și pe propriile ei bijuterii ?, se întrebă el. Sigur că nimeni nu poate înțelege o nebunie ca asta. Știu că nici eu însumi nu reușesc s-o înțeleg și mă gîndesc adesea că o fac la fel de nefericită pe cît mă face și ea pe mine. Sperasem să aflu în soția mea o ființă față de care să pot fi absolut sincer și căreia să-i pot împărtăși fiece gînd al meu. Însă așa ceva cu Malvina e peste poate.

M-a obligat s-o mint de cîte douăzeci de ori pe zi și s-o înșel și cu privirile și cu vorba. Nu, sînt sigur că nu mai mergea așa, iar eu am avut toată îndreptățirea s-o părăsesc ; dacă aș fi rămas cu ea, lucrurile ar fi continuat la fel zi de zi.

Dar cu mine ce o să se întîmple acum ? Nu știu ce să fac nici cu mine, nici cu viața mea. Să mă încredințez providenței, poate îmi va întinde, măcar o dată, mîna ei ?

Scoase din buzunarul vestei un obiect mic și-l privi. Era o sticluță cu săruri, în formă de inimă, de felul celor folosite în mod obișnuit de doamnele dintr-o generație mai veche. Avea pictat pe ea un peisaj cu copaci mari și un pod peste o apă. În fundal, pe o colină sau o stîncă înaltă, se ridica un castel trandafiriu cu turn, iar dedesubt, pe o panglică, scria *Amitié sincère.* *

Zîmbi la gîndul că sticluța aceasta jucase un rol la venirea lui în Italia. Aparținuse unei mătuși necăsătorite a tatălui său, o mare frumusețe la viața ei și față de care Augustus nutrise un devotament fără margini. În adolescența ei această mătușă călătorise în Italia și locuise în acel castel trandafiriu de pe sticluță, încît orice vis de dragoste și aventură se lega pentru ea de imaginea lui. Avea mare încredere în sticluța cu săruri, fiind convinsă că putea vindeca orice durere de dinți sau de inimă. Copil fiind, împărtășise și el aceste închipuiri ale ei, compunîndu-și singur povești despre minunățiile de la castel și despre viața fericită de acolo. Acum, cînd mătușa trecuse de mult către cele veșnice, nimeni nu mai știa unde se găsește locul. Poate că într-o zi, își spunea el, am să dau de podul cel umbrit de copaci și am să văd în depărtare stînca și castelul.

Ce misterios și ce greu e să trăiești, gîndi el, și pînă la urmă ce sens are totul ? De ce viața mea mi se pare atît de apăsător de importantă, mai importantă chiar decît orice s-a întîmplat vreodată ? Peste o sută de ani poate că oamenii vor citi despre mine și despre tinerețea mea de astă seară și totul nu li se va părea, în cel mai bun caz, decît amuzant.

---

* Prietenie sinceră. (fr.) (N. t.)

II. *Accidentul*

În acel moment un zgomot puternic, venit de undeva din spate, îl întrerupse din gîndurile sale. Augustus se întoarse și soarele îi luci drept în ochi, astfel că, orbit, văzu timp de cîteva secunde lumea într-un amesteo de flăcări, aur și argint. Învăluită într-un nor de praf, o caleașcă mare venea spre el cu o iuțeală amețitoare ; caii galopau înnebuniți, smucind trăsura dintr-o parte a șoselei în alta. Privind la atelajul ce se apropia de el, i se păru că vede două siluete umane aruncate brusc afară. Erau de fapt vizitiul și lacheul, care fuseseră zvîrliți de pe locurile lor în praful drumului. O frîntură de secundă Augustus se gîndi să sară în fața cailor pentru a-i opri, dar, pînă să ajungă trăsura la el, frîiele se rupseră și întîi un cal, apoi și celălalt se desprinseră din ham și trecură ca fulgerul pe lîngă el. Caleașca nimeri într-o margine a drumului, unde se înțepeni, căci i se desprinsese o roată din spate. Tînărul porni spre ea în fugă.

Rezemat de canapeaua trăsurii distruse și răsturnate acum în praf stătea un bătrîn chel cu o figură rafinată și un nas mare. Privea drept spre Augustus, dar era atît de cadaveric la față și stătea atît de nemișcat încît acesta se miră dacă nu cumva fusese totuși omorît pînă la urmă.

— Îngăduiți-mi să vă ajut, domnule — spuse el. Ați avut un accident îngrozitor, dar sper că nu sînteți grav rănit.

Bătrînul îl privea la fel ca înainte, cu ochii rătăciți.

O femeie tînără și trupeșă, care șezuse pe locul de vizavi și fusese aruncată în patru labe printre perne și cutiile de voiaj, începu acum să se descurce dintre ele, scoțînd lamentații dramatice. Bătrînul își întoarse privirile în direcția ei.

— Pune-mi boneta — zise.

Servitoarea, din cîte înțelese Augustus, după o scurtă scotoceală găsi o bonetă mare cu pene de struț și izbuti s-o fixeze pe craniul bătrîn și chel. Din interiorul bonetei se revărsă o ploaie de zulufi argintii și, într-o clipă, bătrînul se transformă într-o bătrînă plăcută la înfățișare

și impunătoare ca apariție. Boneta părea că o face să se simtă în largul ei. Reuși chiar să-i adreseze lui Augustus o umbră de zîmbet cochet și recunoscător.

Vizitiul se apropie și el în fugă, plin de praf, în timp ce lacheul zăcea mai departe leșinat în mijlocul drumului. Și clienții de la *osteria* ieșiseră agitînd brațele prin aer, cu exclamații sonore de compasiune. Unul din ei aduse un cal înapoi, în timp ce, mai încolo, doi țărani încercau să-l prindă pe cel de-al doilea. Dînd toți cîte o mînă de ajutor, o scoaseră pe bătrîna doamnă din trăsura făcută praf și o duseră la han, unde primi cea mai bună cameră, în care trona un pat uriaș cu perdele roșii. Paloarea cadaverică nu-i trecuse și respira anevoie. Brațul drept părea să-i fie rupt deasupra încheieturii, dar, dacă mai existau și alte răni, era greu de spus. Servitoarea, care avea doi ochi mari și rotunzi ca niște nasturi lați și negri, se întoarse către Augustus întrebîndu-l :

— Sînteți doctor ?

— Nu — răspunse din patul ei bătrîna cu o voce slabă și răgușită de durere. Nu-i nici doctor, nici preot, mai ales că nu-mi trebuie nici unul, nici altul. E nobil și e singura persoană de care am nevoie acum. Ieșiți toți din cameră, lăsați-mă să vorbesc cu el singură.

Cînd rămaseră doar ei doi, femeia se schimbă la față și închise ochii ; apoi îl rugă să se apropie și-l întrebă cum se numește.

— Conte — spuse ea după o clipă de tăcere — crezi în Dumnezeu ?

O întrebare atît de directă ca aceasta îl zăpăci pe Augustus, dar, cînd văzu ochii bătrîni și albicioși ai femeii ațintiți asupra sa, răspunse :

— Tocmai îmi puneam și eu întrebarea în momentul cînd caii dumneavoastră au luat-o la fugă. Nu știu ce să spun.

— Există un Dumnezeu — îl asigură ea — și pînă și oamenii foarte tineri au să-și dea seama de acest fapt într-o zi. Eu am să mor, dar nu pot, nu vreau să mor pînă ce nu-mi mai văd nepoata o dată. Nu vrei dumneata, ca om de obîrșie nobilă și cuget înalt, să încerci s-o găsești și s-o aduci aici ? (Se opri și un șir straniu de expresii se perindară pe chipul ei.) Spune-i — adăugă ea

— că nu pot ridica mîna dreaptă, dar că vreau s-o binecuvîntez.

După o clipă de nedumerire, Augustus se interesă unde o putea găsi pe tînăra domnișoară.

— E la Pisa — răspunse bunica — și se numește Donna Rosina di Gampocorta. Dacă ai fi fost în Italia acum nouă luni, i-ai fi știut numele, căci nimeni nu vorbea despre altceva.

Glăsuia atît de slab încît tînărul trebuia să stea cu capul aproape de perna ei și la un moment dat crezu că totul se terminase. Dar bătrîna păru că-și mai adună o dată puterile. Vocea îi era acum schimbată și uneori se auzea foarte înaltă și clară, dar Augustus nu era sigur dacă îl mai vede sau dacă știe unde se află. Obrajii i se colorară vag, genele ei, ca un văl gros, tremurară ușor. Toată ființa îi părea frămîntată de emoții stranii și profunde.

— Am să-ți spun toată povestea mea — șopti bătrîna — ca să înțelegi ce anume vreau să faci pentru mine.

III. *Povestea bătrînei doamne*

— Sînt o femeie bătrînă — începu ea — și am ajuns să știu cîte ceva despre lumea asta. Nu mă cramponez de ea, căci o cunosc destul de bine pentru a-mi da seama că orice lucru de care te cramponezi fie sfîrșește prin a te domina, fie se satură de tine. Nici de Dumnezeu nu mă cramponez, și pentru același motiv. Să nu te prefaci că ți-e milă de mine acum că tot am să mor, fiindcă simt că e mult mai *comme il faut* * să fii mort decît viu.

Am avut iubiți, am avut un soț, am avut sute de prieteni și admiratori. Am iubit la rîndul meu în viață trei oameni, dintre care acum nu mi-a rămas decît unul singur — fata asta, Rosina.

---

* Cum trebuie. (fr.) (N. t.)

Mama ei nu era copilul meu, ci îmi devenise fiică adoptivă. Ne eram însă mult mai devotate una alteia decît ar fi fost o mamă cu fiica ei bună. Eu voisem să fie așa, căci încă din adolescență îmi fusese o groază teribilă de graviditate, încît, cerută fiind în căsătorie de un văduv, a cărui primă soție murise în chinurile facerii, am pus condiția că nu-i voi dărui niciodată copii și, cum eram frumoasă și bogată, el a acceptat. Fetița, Anna, era o asemenea minunăție încît am văzut cu ochii mei cum statuia Sfîntului Iosif din bazilică a întors capul să privească în urma ei, amintindu-și cum arăta Fecioara la vremea cînd au fost logodiți. Picioarele îi erau subțiri ca ciocul de lebădă, iar pantofarul ne făcea la amîndouă condurii pe același calapod. Am crescut-o în credința că frumusețea unei femei e capodopera ce încununează opera Domnului și că nu trebuie azvîrlită la întîmplare, dar, la vîrsta de șaptesprezece ani, s-a îndrăgostit de un bărbat, de fapt un soldat, căci era pe vremea războaielor cu francezii și cu împăratul lor cel blestemat. S-a măritat cu el și l-a urmat peste tot, iar un an mai tîrziu a murit în aceleași chinuri de neînchipuit, ca și mama ei.

Deși n-am simțit niciodată în mine imboldul de a mă preocupa de vreun bărbat, am nădăjduit întruna că acel copil va fi băiat. Dar a fost fată și tot eu am primit-o în grijă, fiindcă tatăl ei nu suporta s-o vadă și, de fapt, a și murit după cîteva luni de inimă rea, lăsînd-o moștenitoarea unei uriașe averi, provenită în cea mai mare parte din prăzile sale de război.

Pe măsură ce nepoata mea creștea, îți dai seama că nu făceam decît să mă gîndesc cum să-i pun mai bine la cale viitorul. Am spus că frumusețea mamei ei fusese cea mai izbutită operă a Atotputernicului? Ei bine, nu, ea s-a dovedit a fi numai repetiția generală, Rosina strălucind ca nestemata unică a meșteșugului Său. Avea o piele atît de albă încît se spunea la Pisa că, atunci cînd bea vin roșu, îl poți urmări cum îi coboară pe gît și în jos pe piept. Țineam morțiș să nu se mărite, încît am fost multă vreme fericită văzînd cu cîtă asprime și dispreț îi trata copila mea pe bărbați și mai cu seamă pe tinerii curtezani din înalta societate, care o înconjurau cu adorația lor. Pe de altă parte însă îmbătrîneam și nu voiam

nici să mor lăsînd-o singură pe lume. În dimineața zilei cînd Rosina împlinea șaptesprezece ani, am dăruit bisericii Santa Maria della Spina un obiect de mare valoare moștenit de multe sute de ani în familia mamei mele, o centură de castitate pe care unul din strămoșii mei o comandase în Spania cînd a plecat să lupte cu necredincioșii. Iar, deoarece soția sa era o nepoată a Sfîntului Ferdinand de Castilia, centura era bătută cu rubine așezate în formă de cruce. Am dăruit-o bisericii pentru ca sfinții să mă învețe ce să fac.

În acea seară am dat un mare bal, la care prințul Pozentiani a văzut-o pe Rosina și i-a cerut mîna. Spune acum și dumneata, conte, nu era oare acesta răspunsul la rugăciunile mele ? Prințul era o partidă minunată. Azi e omul cel mai bogat din tot ținutul și se știe că familia lui, pe orice pune mîna, scoate într-un fel sau altul bani. Deși e cam înaintat în vîrstă, e un om încîntător, un mecena, are gusturi rafinate și o mulțime de talente, iar pe deasupra e și un bun prieten al meu. Și mai știam că, printr-un ciudat capriciu al naturii, deși se dovedea un mare admirator al sexului nostru, era incapabil de a fi iubitul sau soțul vreunei femei. Avea vanitatea sau slăbiciunea de a nu dori să se afle acest lucru și întreținea cele mai scumpe curtezane, iar, cum lumea se temea de el, secretul rămînea păzit cu mare strășnicie. Eu însă îl cunoșteam, căci, cu mulți ani în urmă, prințul fusese unul din admiratorii mei cei mai asidui și ținusem la el foarte mult pe atunci. Eram atît de fericită și de recunoscătoare încît îmi vedeam propria față zîmbindu-mi din oglindă, asemeni chipului unui spirit binecuvîntat.

Chiar și copila, Rosina, era mulțumită de cererea în căsătorie a prințului și un timp a ținut foarte mult la el pentru spiritul și manierele sale desăvîrșite, ca și pentru darurile scumpe cu care o copleșea. Fusese anunțată chiar și logodna, cînd, într-o noapte, după ce mă retrăsesem să mă culc, Rosina a venit în camera mea îmbrăcată într-o rochie de satin roșu aprins. La lumina lumînărilor și frumoasă ca San Michele tînăr poruncind oștirilor cerești, îmi spuse, ca și cum mi-ar fi dat o veste bună, că s-a îndrăgostit de vărul ei Mario și că nu se căsătorește cu nimeni altul decît cu el. Am simțit

în acea clipă că mi se oprește inima în piept. Dar mi-am stăpînit expresia feței și i-am amintit doar că prințul era un țintaș de temut și că, indiferent ce simțea ea pentru vărul ei, dacă ținea la el cît de cît, cel mai cuminte era să-l ferească din drumul viitorului soț. Mi-a răspuns de parcă ar fi fost îndrăgostită de însăși moartea.

N-aș putea spune că Mario îmi displăcea, fiindcă am avut întotdeauna o ciudată slăbiciune pentru familia soțului meu, deși toți au o fire puțin excentrică, iar la acest băiat ea se arăta sub forma pasiunii pentru astronomie. Dar ca soț nici nu suferea comparație cu prințul și nu trebuia decît să mi-o închipui pe Rosina alături de el ca să-mi dau seama că orice slăbiciune a mea ar duce-o, după nouă luni, direct în mormînt, ca și pe mama ei. Complimentele prințului îi suciseră capul Rosinei. Își imagina că, dacă ar dori luna de pe cer, avea s-o și primească în dar, cu atît mai mult pe vărul ei. Cînd am văzut că nu-i iese din minte această fantazie, am chemat-o în fața mea și i-am explicat cum stau lucrurile în viață. Dar numai Dumnezeu știe ce s-a întîmplat cu generația de femei născute după Revoluția Franceză și după romanele Doamnei de Staël — avere, poziție, un soț îngăduitor nu le mai sînt de-ajuns, ele vor să facă dragoste la fel de des pe cît mergeam noi la împărtășanie.

Aici bătrîna doamnă se întrerupse din povestire.

— Ești însurat ? — întrebă ea.

— Da, sînt — răspunse tînărul.

— Atunci — continuă ea, satisfăcută parcă de tonul răspunsului său — nu mai e nevoie să-ți descriu nesăbuința unor asemenea idei. Rosina era atît de încăpățînată încît nu puteam sta de vorbă cu ea. Dacă mi-ar fi spus la urmă că tot ce-și dorește e să aibă nouă copii, n-aș fi fost deloc surprinsă.

Am ajuns la o vîrstă cînd nu suport prea ușor să fiu înfruntată. Eram foarte furioasă pe ea ; atît de furioasă de parcă aș fi văzut un brigand aruncînd-o pe calul său și ducînd-o departe, în sălbăticia munților. I-am spus prințului că trebuia să ne grăbim cu nunta, iar pe Rosina am ținut-o închisă în casă. Am trăit acele cîteva luni într-o asemenea stare de îngrijorare încît abia dacă reu-

şeam să închid ochii şi fiecare noapte era pentru mine ca o călătorie în jurul lumii.

Rosina avea o prietenă, Agnese delle Gherardesci, la care ţinuse toată viaţa la fel de mult ca şi la mine. Odată, cînd coseau împreună, şi-au înţepat degetele, şi-au amestecat sîngele şi s-au făcut surori de cruce. Cu îngăduinţa familiei, fata crescuse nestăpînită, devenind o adevărată fiică a epocii ei. Îi intrase în cap ideea că seamănă cu lordul Byron, despre care se vorbeşte atît de mult, încît se îmbrăca şi călărea ca un bărbat şi scria versuri. Ca să-i fac Rosinei o bucurie, am invitat-o pe Agnese să stea cu ea în ultima săptămînă dinaintea nunţii. Dar în fetele astea parcă intră un demon cînd îşi închipuie ele că e o poveste de dragoste la mijloc şi bănuiesc că fata a reuşit să-i ducă scrisori lui Mario.

În dimineaţa dinaintea nunţii, cînd prinţul şi cu mine credeam că totul merge pe calea cea bună, Agnese a închiriat o brişcă, Rosina s-a strecurat afară din casă şi s-a urcat în ea şi împreună au pornit-o pe drumul Pisei. Dar o servitoare devotată a venit să-mi spună despre fuga lor ; m-am suit în caleaşca mea şi am pornit îndată după ele. Pînă la amiază le-am ajuns din urmă brişca, mînată de Agnese, îmbrăcată într-o pelerină de vizitiu şi cu caii gata să crape, în timp ce ai mei erau mai proaspeţi decît la plecare.

Cînd m-a văzut apropiindu-mă ca fulgerul, Rosina a coborît şi, ajungînd în dreptul ei, am coborît la rîndul meu pe şosea, dar nici una din noi n-a scos o vorbă. Am luat-o în caleaşca mea, fără să-i arunc prietenei ei nici măcar o privire şi am poruncit vizitiului să întoarcă. Pe acest drum se află o capelă mică pierdută printre copaci. Cînd am trecut prin faţa ei, Rosina mi-a cerut îngăduinţa să oprim ca să intre o clipă înăuntru. Mi-am spus : „Vrea probabil să facă un jurămînt" şi atunci am coborît şi am însoţit-o în acea bisericuţă. Dar în încăperea întunecată, mirosind a tămîie rece, mi-am dat seama cu disperare că inima unei fete e o biserică întunecată, e sălaşul unei taine şi că o femeie bătrînă nici nu trebuie măcar să încerce să-şi afle drumul prin ea. Rosina s-a dus drept la altar şi a căzut în genunchi. A privit în ochii Fecioarei, apoi s-a ridicat şi a trecut pe lîngă mine de parcă aş fi

fost o țărancă bătrînă care mă rugam singură acolo, în capelă. Eu în schimb mă aflam într-o mare încurcătură, căci pentru nimic în lume nu izbuteam să rostesc o rugăciune. Parcă aș fi aflat chiar atunci că Fecioara și sfinții au surzit cu toții brusc. Ieșind, am văzut-o stînd lîngă trăsură și privind înspre Pisa. Atunci i-am spus : „Dacă tu nu știi, eu știu ce prostie ar fi să pui între noi două gîndul la un alt bărbat. Acum pot face și eu legămînt, ca și tine. Cum sper că ne vom plimba într-o zi împreună prin paradis, jur că, atîta vreme cît mai pot ridica mîna dreaptă, n-am să binecuvîntez nici o altă căsătorie a ta afară de cea cu prințul". Rosina mă privi și îmi făcu o mică reverență, ca în copilărie, fără a scoate însă nici o vorbă. A doua zi căsătoria cu prințul s-a desfășurat în toată splendoarea ei.

La o lună după nuntă, Rosina scria o petiție Papei cerînd anularea căsătoriei, pe motiv că aceasta nu fusese consumată.

A urmat un scandal de pomină. Prințul avea prieteni cu influență, în timp ce ea era singură, tînără de tot și neștiutoare ; dar s-a ținut tare cu o energie nemaipomenită pînă cînd, în cele din urmă, s-a ajuns pînă acolo încît nu se vorbea decît de această întîmplare și toată lumea era de partea Rosinei. Prințul nu era prea iubit, mai ales din cauza nefericitei lui pasiuni pentru bani ; iar poveștile de dragoste, după cum știi, au o mare popularitate la clasele de jos. Cu timpul au început s-o venereze ca pe un fel de sfîntă și cînd a fost, în sfîrșit, ajutată să plece la Roma, populația de acolo a înconjurat-o pe stradă, aplaudînd-o de parcă ar fi fost o primadonă de operă. Prințul s-a purtat prostește, folosindu-și toată influența pentru a-l izgoni pe Mario din Pisa, ceea ce, date fiind împrejurările, probabil că a fost lucrul cel mai nesăbuit din partea lui ; mai mult chiar, a început să-și bată joc de biserică și astfel a indignat pe toată lumea.

Rosina s-a aruncat la picioarele Sfîntului Părinte înarmată cu certificate de la toți medicii și toate moașele din Roma. Cînd a auzit una ca asta, prințul numai că n-a căzut din picioare și timp de trei zile nici n-a putut scoate vreo vorbă. A trebuit să închidă ferestrele ca să nu audă poporul cum cîntă pe străzi despre Fecioara din

Pisa și își tot mușca degetele — la așa ceva se pricepea de minune, cred — gîndindu-se la fericirea celor doi tineri, căci, de îndată ce Rosina a obținut scrisoarea de anulare, s-au și căsătorit.

În tot acest timp, deși numele ei plutea peste tot în aer, am refuzat s-o văd și am încercat să nu mă mai gîndesc la ea. Dar la ce să se gîndească pe lumea asta o femeie bătrînă cînd vrea să se desprindă de lucrurile ce i-au ocupat mintea șaptezeci de ani încheiați și să nu se mai gîndească la ele ?

Acum două luni aud că nepoata mea urmează să aibă un copil. Deși eram, desigur, pregătită să aflu și această veste, ea a fost ca o lovitură de grație pentru mine, care aproape că m-a răpus. Nu reușeam să mai cred nici în sfinți. Imaginea Rosinei în capelă îmi stăruia zi și noapte în fața ochilor, iar sufletul mi-era plin de atîta amărăciune cît nu i se cuvine unei femei să îndure la vîrsta mea. Pînă la sfîrșit am renunțat să mai năzuiesc spre paradis, căci mă gîndeam că un secol întreg nu valorează cît o săptămînă petrecută în casa ei din Italia. Multă vreme am fost prea bolnavă să pot călători, însă ieri am pornit spre Pisa.

Iată, prietene, acum că mi-ai ascultat povestea, te las să reflectezi singur la căile providenței.

Aici făcu o pauză lungă. Speriat, contele Augustus o privi și văzu că fața îi căzuse. Părea că se împuținase toată, dar, sub pleoapele ei ca de ceară, ochii limpezi îi erau nedezlipiți de chipul lui.

— Sînt gata să părăsesc lumea asta — spuse bătrîna. Cred că mă știe de-acum pe de rost, așa cum o știu și eu pe ea. Nu mai avem nimic să ne spunem. Ce mi se pare curios e că mai simt încă atîta afecțiune și mă interesează încă atît de mult bătrîna Carlotta di Gampocarta, care în curînd va dispărea cu totul, încît n-o pot lăsa să plece înainte de a-i oferi prilejul să-i adune și să-i ierte pe acei ce au greșit față de ea. Dar, ce vrei ?, obiceiurile nu se mai schimbă atît de ușor la vîrsta mea. Primești să te duci s-o cauți în locul meu ?

Brațul ei stîng se mișcă peste cearceaf ca și cum ar fi încercat să apuce mîna lui. Augustus îi atinse degetele reci.

— La dispoziția dumneavoastră, doamnă — spuse el.

Bătrîna oftă adînc și închise ochii. El se grăbi să cheme înăuntru doctorul, care fusese adus din sat.

Porunci apoi servitorilor ca totul să fie gata de plecare a doua zi dis-de-dimineață și, fiindcă voia să expedieze scrisoarea înainte de a porni la drum, se așeză spre a-i căuta o încheiere. Parcurgîndu-și din nou reflecțiile despre viață, se gîndi că amărăciunea lor s-ar putea să-l întristeze pe Karl, încît luă pana și adăugă două versuri din *Faust*, un citat favorit al prietenului său, cu care adesea, la Ingolstadt, acesta încheia discuțiile lor :

Că omul bun, de-un orb impuls mînat,
Cărarea dreaptă-o știe foarte bine. *

Și, zîmbind, sigilă scrisoarea.

IV. *Suferințele tinerei doamne*

La următorul han unde poposi — ultimul înainte de Pisa și care avea mai multe clădiri, căruțe și oameni ce se învîrteau de colo pînă colo, încît se simțea deja în aer apropierea marelui oraș — un faeton opri chiar în fața lui Augustus, iar din el coborî un tînăr zvelt într-o pelerină largă, întunecată și un majordom, ce arăta ca Pantalone. Se lăsa înserarea. Cerul, de un albastru profund, era împroșcat cu cîteva stele, iar în aer adia o briză ușoară. Lui Augustus i se părea că nimerise chiar pe drumul pe care-și aflau fericirea toți adevărații călători. Trecuse în timpul zilei pe lîngă atît de mulți drumeți — călare pe cai sau pe măgari, în trăsuri, în căruțe cu boi sau cu catîri — încît parcă urmau cu toții o anumită direcție în viață și ar fi fost cît se poate de ciudat ca tocmai el să nu-și afle direcția lui de urmat. Lumina felinarelor,

* J. W. v. Goethe — *Faust*, Prolog în cer, versurile 328—329. Traducere de Șt. Aug. Doinaș, Ed. Univers, București, 1982. N. t.)

zgomotele și mirosul de lemn ars, grăsime și brînză dinăuntru îi făceau plăcere. Aerul Italiei părea să fi coborît din munți și peste rîuri pentru a-i mîngîia lui ușor chipul.

Această *osteria* fusese cîndva casa portarului unei mari vile ; avea o cameră spațioasă și elegantă, cu fresce pe pereți. Intrînd, Augustus îl găsi pe hangiu punînd masa, împreună cu doi servitori, în fața ferestrei deschise, absorbit în același timp într-o discuție aprinsă, din care bătrînul se smulse însă brusc pentru a-l întîmpina pe noul venit și a-l asigura că e gata să facă tot ce-i stă în putință pentru fericirea preaînaltului domn. Însă atîția onorați oaspeți care veneau deodată și pe neașteptate într-o casă dornică să-și păstreze bunul renume îl copleșeau. Căci prințul Pozentiani era așteptat să sosească peste o jumătate de ceas și, împreună cu el, venea și tînărul său prieten prințul Giovanni Gastone. Erau oameni care știau să aprecieze o mîncare bună și acum comandaseră prepelițe, dar bucătarul greșise ceva la prepararea lor. Augustus întrebă dacă tînărul ce tocmai sosise nu era cumva prințul Giovanni. A, nu, răspunse bătrînul, însă și acesta era un client bogat și foarte pretențios. Dar oare era cu putință ca excelența sa să nu fi auzit de prințul Nino pînă acum ? Un tînăr ca el întîlneai doar în Toscana. Cînd nu era decît un bebeluș, era atît de frumos încît servise drept model pentru pruncul Isus de pe fresca din interiorul catedralei. Oriunde mergea, oamenii îl iubeau. Și asta pentru că era un patriot, un adevărat fiu al Toscanei. Deși maică-sa, care era o femeie foarte ambițioasă, îl trimisese și la curtea din Viena și la cea din Petersburg, el se întorsese, refuzînd să vorbească altă limbă decît cea a marilor poeți. Avea mai multe *palazzi*, toate ținute după vechiul obicei toscan : o orchestră îi cînta numai muzică italiană, călărea pe caii săi la alergări clasice, iar, cînd se termina culesul, sărbătorile — la care se dansau numai dansuri vechi și fecioarele de prin sate storceau strugurii goale, iar *improvvisatori*-i spuneau versuri în vechea manieră de recitare — aduceau în memorie zilele fericite de altădată.

Cu un ștergar unsuros sub braț și urmărind cu ochișorii săi negri fiece mișcare a servitorilor, bătrînul își

păstra totuși destulă vioiciune a spiritului pentru a-l întreține cu mult farmec pe oaspetele străin. Cînd un cîntăreț german avusese îndrăzneala să apară în opera lui Cimarosa *Ballerina amante,* cine altul dacă nu prințul Nino îl gonise de pe scenă și cîntase el tot rolul în fața unui public delirant ? Cît despre sexul frumos — și aici fața lată a hangiului păru să se comprime toată într-un singur punct, atît de concentrat deveni în cele ce avea de comunicat — excelența sa probabil știa singur că, dacă așa vor ele, să ți se arunce toate în cale, ce mai poți face ca bărbat ? Dar pînă și aici s-a dovedit un adevărat fiu al ținutului său. Căci ar fi putut lua de soție o arhiducesă ori pe însăși sora țarului Rusiei, care se îndrăgostise nebunește de el pe vremea cînd era la curtea din Petersburg, dar prințul Nino a spus cuvintele din *Bacchus în Toscana* ale magnificului Redi precum că doar butoaielor de vin toscan le va fi dat să geamă sub mîngîierea lui. Și se mai spunea că soții din Toscana nici nu se arătau atît de supărați cît s-ar putea crede pe faptul că era irezistibil, fiindcă o femeie care fusese cîndva a prințului Nino nu mai condescendea niciodată după aceea să-și ia un alt amant și nu puține au fost doamnele cochete care, după ce au fost părăsite de el, s-au refugiat în preajma unui soț cu zestrea lor de amintiri cu tot. Mare păcat era doar că, risipindu-și averea sa și chiar pe cea a mamei sale, ajunsese la mîna prințului Pozentiani, care dădea bani cu camătă. Se spunea însă că în ultima vreme se schimbase. Povestea singur că întîlnise în cale un miracol și că de atunci credea în miracole. Unii erau de părere că însăși regina Matilda cea sanctificată *, ce se număra printre strămoșii săi, îi apăruse în vis întorcîndu-i sufletul dinspre lumea noastră. În aceeași clipă unul din chelneri făcu o greșeală atît de mare la așezarea mesei încît bătrînul, ca într-o încordare spirituală supremă, se smulse dialogului său. Reveni puțin mai tîrziu, tot numai zîmbete, dar tăcut, puse pe masă vinul comandat de Augustus și, cu o plecăciune adîncă, îl lăsă în tovărășia lui să se desfete.

---

* Regina Matilda (aprox. 890—968) — soția regelui german Henric I Păsărarul. Sfîntă catolică ; 14 martie. (N. t.).

Doi preoți bătrîni stăteau cu o carafă de vin în față lîngă tăciunii aprinși din vatră, ce luceau reflectați de sutanele lor pătate cu grăsime, în timp ce tînărul ce condusese faetonul își bea gînditor cafeaua dintr-un pahar adus de servitorul său, șezînd sub o pictură cu Avraam vizitat de îngeri. Silueta sa tînără emana atîta grație încît Augustus, întotdeauna un mare admirator al frumuseții, care descoperise în acel chip pur și dus pe gînduri o asemănare cu prietenul său Karl în copilărie, se trezi că ochii i se întorc singuri spre tînărul prinț. Cînd majordomul veni să-și informeze stăpînul de o ceartă izbucnită între servitorul său și al tînărului în legătură cu cel mai bun loc pentru legat caii în grajdul hanului, Augustus profită de ocazie pentru a-i pune cîteva întrebări despre drumul spre Pisa și îl rugă să accepte să bea un pahar de vin cu el. Tînărul refuză cît se poate de curtenitor, explicînd că el nu bea niciodată vin, dar, constatînd că Augustus era străin și că nu cunoștea drumul, stătu puțin de vorbă cu el pentru a-i da lămuririle cerute. În timp ce vorbea, băiatul își odihnea brațul stîng pe masă, iar Augustus, privindu-l, se gîndi cît de nemilos își dădea seama, văzîndu-i pe oamenii acestei țări, că aceștia trăiseră în palate de marmură și scriseseră filozofie, în timp ce, în codrii sălbatici ai nordului, strămoșii săi își făceau arme din silex și se înveleau în piei de urși, al căror sînge mai înainte îl băuseră. Ca să ai o asemenea mînă cu o asemenea încheietură e nevoie de o mie de ani, conchise el. În Danemarca toată lumea are încheieturi și glezne groase și, cu cît urci mai sus în societate, cu atît ele sînt mai masive.

Tînărul roși de plăcere aflînd că Augustus venea tocmai din Danemarca și îi mărturisi că era primul om din țara prințului Hamlet pe care-l întîlnise vreodată. După cum se dovedi, cunoștea destul de bine tragedia engleză și vorbea de parcă Augustus ar fi venit direct de la curtea regelui Claudius. Curtoazia sa italiană îl împiedica să zăbovească asupra tragicelor întîmplări din piesă, de parcă Ophelia ar fi fost vreo verișoară de curînd decedată a interlocutorului său, dar îi recită cu mult farmec din monologul lui Hamlet, spunînd că adeseori, în închipuire, se vedea la Elsinore, „pe vîrful pleșuv de

stîncă ce stă să se prăvale-n mare." Cum Augustus nu voia să-i spulbere iluziile cu vestea că Elsinore-ul e așezat pe o cîmpie plată, îl întrebă de ce nu scria el însuși versuri.

— A, nu — răspunse tînărul, scuturîndu-și buclele castanii mătăsoase — am scris și versuri, dar m-am oprit acum un an.

— Nu cred că ați făcut bine — spuse zîmbind Augustus. Poezia e fără îndoială una din plăcerile vieții, care ne ajută să îndurăm monotonia acestei lumi.

— Mi s-a întîmplat un lucru — spuse tînărul după o clipă de tăcere — pe care nu l-aș putea pune în versuri. Am scris și comedii și tragedii, dar ce mi s-a întîmplat mie nu se potrivea nici în unele, nici în celelalte. După altă clipă de tăcere adăugă : — Acum mă duc să studiez astronomia la Pisa.

Atitudinea lui gravă, dar prietenoasă era cît se poate de plăcută pentru Augustus, care, la Ingolstadt, petrecuse el însuși mult timp adîncit în studiul astrelor. Vorbiră o vreme numai despre stele și îi povesti băiatului cum marele astronom danez Tycho Brahe poruncise construirea la Augsburg a unui cvadrant de șase metri și a unui glob pămîntesc de un metru și jumătate în diametru.

— Eu vreau să studiez astronomia — spuse băiatul — pentru că nu mai pot suporta ideea de timp. Mă simt captiv în el ca într-o închisoare și numai dacă aș reuși să scap cu totul din strînsoarea lui cred că aș putea dobîndi fericirea.

— Am reflectat și eu la acest lucru — spuse Augustus gînditor — și cred că, dacă într-o anumită clipă, pe care noi înșine am considera-o drept cea mai fericită a vieții noastre, ni s-ar spune că ea va dura veșnic, am înțelege că nu de fericire eternă vom avea parte, ci de suferințe fără de sfîrșit.

Își aminti cu tristețe cum această veche reflecție a sa îi revenise la un moment dat în memorie chiar în noaptea nunții sale. Tînărul părea să-i urmărească plin de înțelegere gîndurile.

— Am nenorocul, *Signore* — spuse el după o vreme, ceva mai palid la chip și cu ochii mai negri ca înainte

parcă — să nu port cu mine decît amintirea unui singur ceas din viața mea. Pînă la acel ceas mă gîndeam cu plăcere la trecut și la viitor, ca și la prezent de altfel, iar timpul era pentru mine ca un drum printr-un peisaj de vis, în care puteam zburda încoace și încolo după plac. Dar acum nu-mi mai pot lua gîndurile de la acel unic ceas. Fiece secundă a lui îmi pare mai lungă decît ani întregi din restul vieții mele. Ca să scap de el trebuie să ajung acolo unde timpul nu există. Știu că unii recomandă ideea infinității morale, pe care ne-o oferă religia, ca unic refugiu demn de ales, dar am încercat-o și nu mi-a fost de nici un folos, dimpotrivă chiar, atotputernicia lui Dumnezeu, liberul arbitru al omului, infernul și paradisul, toate îmi readuc în minte gîndurile de care caut să scap. Vreau să mă refugiez în infinitatea spațiului și, din cîte am auzit, se pare că traiectoriile stelelor și plantelor, elipsele și cercurile pe care le descriu ele prin spațiul fără margini au darul de a îndrepta gîndul pe alte căi. Sau sînteți de altă părere, *Signore?*

Augustus se gîndi la vremea, nu prea îndepărtată, cînd el însuși simțise că înălțimea sferelor era adevărata lui locuință.

— Cred — spuse el cu tristețe — că viața are propria ei lege a gravitației, atît spirituală cît și fizică. Pămînturile, femeile...

Privi afară pe geam. Pe cerul albastru al serii primăvăratice strălucea ca un diamant Venus.

Băiatul se întoarse către el.

— Doar nu vă închipuiți — spuse — că sînt bărbat? Nu sînt și, cu îngăduința dumneavoastră, sînt fericit să nici nu fiu. Cunosc, desigur, ce lucruri măreț au făptuit bărbații și totuși sînt de părere că lumea ar fi un loo mult mai liniștit dacă ei n-ar interveni atît de des ca să strice și puținul care nouă ne face plăcere.

Augustus rămase încurcat constatînd că luase drept băiat o tînără doamnă, însă nu-și putea cere scuze, nefiind vina lui. Se grăbi să se prezinte și să întrebe dacă îi putea fi de vreun folos în timpul călătoriei. Cu toate acestea, fata nu-și schimbă cîtuși de puțin purtarea față de el, părînd complet indiferentă la schimbarea purtării lui față de ea, survenită în urma dezvăluirii ce i-o făcuse.

Rămase în aceeași poziție, cu picioarele ei subțiri încrucișate sub pelerină și cu mîinile împreunate pe un genunchi. Augustus reflectă la faptul că nu stătuse niciodată de vorbă cu o tînără al cărei interes major în timpul conversației să nu fie decît impresia ce o producea asupra lui și își spuse că probabil din această cauză a conversa cu femeile i se părea în general o îndeletnicire cît se poate de stîngace și de plicticoasă. Felul însă cum această tînără îi purta un interes prietenesc și plin de încredere, aparent fără a se sinchisi ce gîndește despre ea, era complet nou și atît de plăcut pentru el, de parcă și-ar fi dat dintr-o dată seama că toată viața căutase exact acest gen de atitudine la o femeie. Tot ce dorea acum era să se poată ține departe de accentul convențional propriu conversației între bărbați și femei.

— E foarte trist — rosti el meditativ — că aveți o părere atît de proastă despre noi, fiindcă sînt sigur că toți bărbații pe care i-ați întîlnit au încercat să vă fie pe plac. Îmi puteți lămuri oare cum e cu putință una ca asta? Mi s-a întîmplat chiar mie însumi, și nu o dată, ca o doamnă să-mi spună că o fac nefericită și că mai bine am fi morți și eu și ea. Dar asta tocmai în clipa cînd îmi dădeam toată silința s-o fac fericită. Au trecut atîția ani de cînd Adam și Eva — și privi-de-a curmezișul încăperii spre un tablou ce-i înfățișa pe cei doi — au fost pentru prima oară împreună în grădina raiului încît cred că e un mare păcat că pînă acum n-am învățat mai bine cum să ne facem mai fericiți unii pe alții.

— Dar n-ați întrebat-o de ce? — interveni fata.

— Ba da — răspunse el — dar se părea că era un făcut să nu putem discuta niciodată aceste lucruri la rece. În ce mă privește, deși nu știu din ce motiv, cred că femeile nu vor să ne comunice și nouă. Ele nu vor consensul. Ele vor o mobilizare pentru război. Dar eu aș dori ca odată, în toată existența bărbaților și a femeilor, doi ambasadori să se poată întîlni într-un spirit amical și să ajungă la o adevărată înțelegere între ei. E drept — mai adăugă el după o clipă — că am cunoscut odată la Paris o femeie, o mare curtezană, care ar fi putut fi o asemenea ambasadoare. Însă cu greu i-ați fi putut înmîna

scrisorile dumneavoastră de acreditare sau v-ați fi putut supune hotărîrilor ei. Nici măcar nu sînt sigur dacă n-ați fi considerat-o cumva o trădătoare a sexului dumneavoastră.

Fata cîntări o vreme spusele sale.

— Îmi închipui — zise ea în cele din urmă — că și în țara dumneavoastră există petreceri, baluri, *conversazione ?*

— Da — îi confirmă el — există și la noi.

— Atunci probabil știți — continuă ea cu glas foarte scăzut — că rolul invitatului e diferit de cel al domnului sau al doamnei casei și că lumea nu vrea sau nu așteaptă același lucru de la persoanele aflate în aceste două posturi.

— Cred că aveți dreptate — spuse Augustus.

— Dumnezeu, cînd i-a creat pe Adam și Eva — și privi la rîndul ei de-a curmezișul încăperii spre pictură — a aranjat lucrurile în așa fel încît bărbatul să-și asume, în această situație, rolul oaspetelui, iar femeia pe cel al gazdei. De aceea bărbatul ia dragostea în ușor, căci nu sînt în joc onoarea și demnitatea casei sale. Iar oaspete le poți fi, desigur, multor oameni, fără să dorești să le fii însă neapărat și gazdă. Îmi puteți spune acum, conte, ce dorește un oaspete ?

— Părerea mea este — începu Augustus după o clipă de reflecție — că, dacă lăsăm la o parte, cum cred că trebuie să și facem de altfel, musafirul necioplit, care vine doar ca să se îmbuibe, să pună mîna pe ce apucă și apoi să plece, un oaspete dorește în primul rînd să se distreze, să scape de monotonia și de grijile zilnice. În al doilea rînd, un oaspete decent vrea să strălucească, să iasă în evidență, să-și impună personalitatea asupra anturajului său. Iar în al treilea rînd poate că vrea să afle o justificare pentru existența lui în general. Dar, pentru că ați formulat dilema într-un chip atît de încîntător, *Signora*, vă rog să-mi spuneți dumneavoastră acum : doamna casei ce dorință are ?

— Doamna casei — zise tînăra — dorește să i se mulțumească.

În acest moment niște voci sonore de afară puseră capăt conversației lor.

V. *Povestea ucigașului plătit*

Hangiul intră primul cu cîte un sfeșnic în fiecare mînă, mergînd de-a-ndăratelea, surprinzător de grațios și de ușor pentru un om de vîrsta lui. În urma sa venea un grup de trei bărbați, cei pentru care fusese pregătită masa, dintre care primii doi mergeau ținîndu-se de braț. Sosirea lor schimbă într-o clipă toată încăperea : aduceau cu ei multă lumină, vorbă tare și culori, ba chiar și belșug de materie, căci doi dintre ei erau niște bărbați masivi.

Cel care însă îi atrase atenția lui Augustus și ar fi atras atenția oricui s-ar fi aflat prin preajmă era un bărbat cam la vreo cincizeci de ani, foarte înalt și lat și extrem de gras. Era îmbrăcat peste măsură de elegant, în negru, cămașa de bumbac îi era strălucitor de albă și purta inele groase, iar legătura o avea prinsă la gît cu un diamant scînteietor. Umbla cu părul vopsit negru închis și fața îi era rujată și pudrată. În ciuda grăsimii și prudenței sale, se mișca plin de o grație ciudată, ca și cum ar fi avut un ritm al său propriu. În general, gîndi Augustus, dacă te puteai depărta de ideea convențională despre cum trebuia să arate o ființă umană, ar fi fost un obiect frumos sau un ornament decorativ în orice loc l-ai fi pus ; și-l imagina, de exemplu, ca pe un idol plin de forță și impresionant. A lui era vocea înaltă și pătrunzătoare, dar în același timp ciudat de plăcută, care se auzea.

— O, e încîntător, e încîntător, dragă Nino — spunea el — să fim din nou împreună. Uite, nu mai departe de săptămîna trecută am auzit despre tine că ai cumpărat o Danae de Correggio și opt perechi de cai pagi pentru caleașca de la Cascine.

Tînărul căruia i se adresa și pe care îl ținea de braț nu părea să-i acorde prea multă atenție. Privindu-l, Augustus înțelese de ce oamenii de prin partea locului puneau atîta preț pe frumusețea lui. Văzuse multe galerii de pictură în ultima vreme și, dacă vreun tînăr Sfînt Sebastian sau Ioan Botezătorul, hrăniți cu miere sălbatică și lăcuste, sau chiar vreun înger tînăr din mormîntul

deschis al lui Isus ar fi coborît din ramă îmbrăcați în haine moderne, eleganți și nepăsători, precis ar fi semănat cu acest tînăr. Pînă și nuanțele distincte de castaniu ale părului, pielii și ochilor săi aveau ceva din patina vechilor tablouri, menținînd în plus aparența că nu se gîndește la absolut nimic, ceea ce probabil că era cît se poate de firesc în paradis, unde nimeni n-are nevoie să gîndească.

Al treilea membru al acestei societăți era un tînăr înalt, îmbrăcat la rîndul său în haine alese, cu bucle blonde și trandafiriu la chip ca o oaie. În jos fața îi continua direct cu un gît masiv, fără vreun semn că ar fi avut și maxilar. Asculta absorbit pe mai vîrstnicul său companion, fără a-și desprinde ochii de el. Se așezară toți trei la masă, luminați de flăcările lumînărilor.

Tînăra doamnă privi cîtva timp la noii veniți, apoi se ridică și, înfășurîndu-se în pelerină, părăsi încăperea. Augustus o urmă afară, unde bătrînul servitor o aștepta cu o feștilă.

Cînd se întoarse tocmai i se aducea cina, compusă dintr-un clapon și o prăjitură ornată cu cremă roz. La cealaltă masă adunarea era atît de zgomotoasă încît îl deranja în gîndurile sale și-i atrăgea, fără să vrea, din cînd în cînd, privirile. Observă astfel că bărbatul cel vîrstnic, deși le umplea mereu companionilor săi paharele, nu bea el însuși decît limonadă și cu toate acestea reușea să țină pasul cu ei în privința bunei dispoziții, de parcă ar fi avut de la natură o rezervă de beție în el din care putea consuma fără vreun ajutor din afară. La un moment dat, după ce vorbise mai multă vreme, vocea sa îi atrase atenția lui Augustus, căci le povestea celorlalți o istorie.

— Eram de față — spunea el — cu mulți ani în urmă la Pisa cînd marele nostru Monti *, poetul, a scos pistolul și a tras în monseniorul Talbot. Incidentul s-a petrecut tot la o cină, ca aceasta a noastră, la care eram doar noi

* Monti, Vincenzo (1754—1828) — poet italian născut la Alfonsine, unul din principalii reprezentanți ai neoclasicismului. (N. t.)

trei. Și totul a pornit de la o controversă privind damnațiunea eternă.

Monti, care tocmai terminase *Don Giovanni* al său, era de cîtva timp cufundat într-o adîncă melancolie și refuza să mai bea sau să mai vorbească. Monseniorul Talbot l-a întrebat ce era cu el, mirîndu-se că nu se bucura cîtuși de puțin după un succes atît de mare. Atunci Monti l-a întrebat la rîndul lui dacă nu-și dădea seama ce povară enormă apasă conștiința unui om care a creat o ființă destinată să ardă veșnic în flăcările iadului. Talbot a zîmbit spunînd că așa ceva nu li se poate întîmpla decît oamenilor reali. La care poetul și-a ieșit din minți și a strigat dacă Don Giovanni al lui nu era real? Iar monseniorul, care zîmbea mai departe văzîndu-l cît de în serios ia lucrurile, s-a lăsat pe spătarul scaunului și i-a explicat că el se referea la ființele care existau în realitate în carne și oase. „În carne și oase! — a exclamat poetul. Adică vă mai îndoiți că a existat în carne și oase cînd numai în Spania sînt o mie și trei doamne care pot depune mărturie în această privință?" Atunci monseniorul Talbot l-a întrebat dacă el se credea într-adevăr un creator în același sens ca și Dumnezeu.

„Dumnezeu! — a strigat Monti. Dumnezeu?! Dar nu știți că tot ce vrea de fapt Dumnezeu e să creeze pe Don Giovanni al meu și pe Ulise al lui Homer și pe cavalerul lui Cervantes? E foarte probabil că acestea sînt singurele ființe pentru care au fost făcute infernul și paradisul, căci altfel nu vă închipuiți doar că un Dumnezeu Atotputernic s-ar ocupa la nesfîrșit numai de soacră-mea sau de împăratul Austriei? Omenirea, bărbații și femeile acestui pămînt nu sînt decît ghipsul lui Dumnezeu, iar noi, artiștii, uneltele sale, iar cînd statuia e gata în marmură sau în bronz, el ne sparge pe toți. Cînd va veni și ceasul dumneavoastră, vă veți stinge probabil ca o lumînare, fără a lăsa nimic în urmă; în schimb prin palatele eternității se vor plimba Orlando și Mizantropul și Donna Elvira a mea. Iată care e planul de bătaie al lui Dumnezeu și, dacă ni se pare că e cam lent, cine sîntem noi să-i aducem vină, cînd nu știm nimic nici despre timp nici despre eternitate?"

Monseniorul Talbot, deși el însuși un mare admirator al artelor, începuse să se simtă stînjenit față cu asemenea vederi eretice și îi ceru socoteală poetului pentru ele. „Da ? — a strigat Monti. Atunci duceți-vă și constatați singur !“ și, rezemîndu-și mînerul pistolului, cu care se jucase tot timpul, de marginea mesei, a tras direct în monsenior, care ședea vizavi, astfel că acesta s-a prăbușit în propriul lui sînge. Rana a fost foarte gravă, iar monseniorul Talbot a trebuit să suporte o operație complicată, zbătîndu-se multă vreme între viață și moarte.

Cei doi tineri, care băuseră între timp zdravăn, începură a face glume pe marginea acestei idei, prezentîndu-i povestitorului diferitele forme de nemurire ce le putea dobîndi ajuns pe mîna unui poet sau altul. Aruncară în discuție multe nume și expresii necunoscute lui Augustus ; deasemeni și vocile lor erau mai puțin distincte decît a bătrînului, încît nu-și mai îndreptă atenția spre masa vecină decît atunci cînd acesta din urmă începu să vorbească din nou.

— Nu, nu, copii — spunea el — eu sper cu totul altceva. Dar, cum cred nu v-ar strica să vă bateți puțin capul cu gîndul la lumea de apoi și astfel poate se va risipi și noua melancolie a dragului nostru Nino, pe care tot ținutul o deplînge, am să vă mai spun încă o poveste.

Se rezemă de spătarul scaunului și, pe toată durata povestirii, nu se atinse nici de mîncare, nici de băutură. Augustus observă că, pe măsură ce înainta cu narațiunea, și vecinul său întunecat la chip, pe nume Nino, îl urma exemplul astfel că, din cei trei meseni, doar tînărul cu față de oaie continua să mai guste din plăcerile mesei.

— Trăia la Pisa, iubiți prieteni — începu bătrînul — pe vremea bunicului meu un nobil de rang înalt și de o bogăție fără seamăn, care avusese însă trista experiență de a fi trădat de un prieten mai tînăr, asupra căruia revărsase toate binefacerile, cu obișnuita ingratitudine a tinereții, primind din partea acestuia pe deasupra și o insultă ucigătoare, ce făcuse din el prilejul de batjocură al întregului oraș. Nobilul de care vă povestesc era însă un filozof și, mai mult decît orice pe lume, prețuia liniștea cugetului său. Cînd și-a dat seama că toată istoria începe să-i strice somnul și că n-avea să mai dorească nici

o plăcere, nici să-şi redobîndească echilibrul pierdut pînă ce nu spăla jignirea în sîngele tînărului său duşman, s-a hotărît să treacă la fapte. Datorită poziţiei sale însă, precum şi altor împrejurări, nu vedea vreo cale pentru a duce singur la bun sfîrşit hotărîrea luată, de aceea se adresă unui ucigaş plătit. Pe atunci mai existau încă asemenea oameni la Pisa. Tînărul acesta era o fire extravagantă, motiv pentru care se şi înglodase în datorii pînă în gît şi avea o situaţie atît de nefericită că nu vedea altă ieşire din impas decît prin căsătorie. Prietenul bunicului meu i-a spus : „Vreau ca toată lumea să rămînă cît se poate de mulţumită din afacerea asta. Sînt gata să plătesc pentru liniştea cugetului meu atîta cît cred eu că merită, adică o mulţime de bani. Fă-mi acest serviciu şi-ţi achit toate datoriile, pînă şi rozariul cu mărgele de coral al bunică-ti, pe care l-ai amanetat". Ucigaşul a primit şi astfel s-a încheiat tîrgul între ei.

În acest moment, o pisică mare ce se tot învîrtise pînă atunci prin cameră sări pe genunchii povestitorului. Fără s-o privească, acesta începu s-o mîngîie, continuîndu-şi povestirea.

— Bătuse ceasul miezul nopţii cînd asasinul porni la drum, iar prietenul bunicului meu, ştiind că nu avea să adoarmă pînă nu era sigur că misiunea fusese îndeplinită, rămase treaz în odaia lui, aşteptînd să se întoarcă ucigaşul. Între timp porunci să i se aducă o cină foarte modestă. Cînd ceasul tocmai bătea ora unu după miezul nopţii îşi făcu apariţia şi tînărul, mai palid ca moartea însăşi. „E mort duşmanul meu ?", a întrebat nobilul. „Da", i-a răspuns ucigaşul plătit. „Eşti sigur ?", a întrebat iarăşi bătrînul, căruia începuse să-i joace inima în piept. „Da — a răspuns ucigaşul. Cum ar putea fi altfel un om după trei lovituri cu stiletul meu în inimă pînă la prăsele ? Toată lumea, parcă aşa spuneaţi, trebuie să rămînă cît se poate de mulţumită din afacerea asta. Aş bea acum o sticlă de şampanie cu dumneavoastră." Şi au chefuit amîndoi pe cinste. „Ştiţi ce mi se pare mie că e un mare păcat ? — a spus după o vreme ucigaşul. Faptul că am devenit cu toţii atît de sceptici încît nu mai credem ce ne spuneau cucernicele noastre bunicuţe. Pen-

tru că mi-ar face mare plăcere să-mi închipui că și dumneavoastră și eu vom fi damnați pe vecie."

Nobilul a rămas surprins, dar și întristat pentru acel tînăr, căci nu părea să fie în toate mințile lui. Cum încerca și o anumită slăbiciune față de el, a căutat să-l consoleze. „A fost prea mult pentru dumneata — i-a spus el. Am crezut că ești mai tare de atît. Iar în privința damnațiunii, înțeleg ce vrei să spui și mi se pare că în general ai dreptate. Crima pe care ai comis-o dumneata în noaptea asta eu am comis-o deja de multe ori în sufletul meu și Scriptura spune că în acest caz e ca și cum aș fi săvîrșit-o de-adevăratelea. Sofiștii ar putea dovedi chiar că rolul dumitale a fost total iluzoriu și ți-ai spăla mai departe veșmintele în sîngele Mielului, iar ele ar ieși albe. Trebuie să-ți mai spun totuși că ceea ce ți-am plătit a fost pentru osteneala pe care ți-ai dat-o și pentru riscurile ce ți le-ai asumat față de legile din Pisa și de neamurile dușmanului meu mort. La sufletul dumitale nu m-am gîndit. Pentru acest risc, deși îl consider foarte mic, îți dau, pe lîngă ceea ce ai primit pînă acum, și un inel de-al meu." Și a scos de pe deget un inel cu o piatră mare de rubin, pe care i l-a întins tînărului ; acesta a izbucnit în rîs, ca și cum n-ar fi vorbit puțin mai devreme despre lucruri sfinte și a plecat. Nobilul nostru s-a dus la culcare și, pentru prima oară după luni de zile, a dormit minunat, cu gîndul că i se împlinise, în sfîrșit, dorința și cu mîngîierea că-i arătase atîta generozitate ucigașului său plătit.

În acest punct al povestirii, pisica traversă masa și sări pe genunchii tînărului prinț. Ca și cum ar fi fost imaginea reflectată într-o oglindă a vecinului său, acesta începu să mîngîie ușor animalul, rezemîndu-se la rîndul său de spătarul scaunului și ascultînd.

— Dar soarta — continuă bătrînul — a vrut ca încrederea lui în oameni să fie zdruncinată. Doar cîteva săptămîni mai tîrziu, pe cînd încă se mai bucura, ca într-o o doua tinerețe, de societatea prietenilor săi, de muzică și de frumusețea peisajului pisan, iată că îi sosește o scrisoare de la un prieten din Roma care îi spune că dușmanul lui, pentru a cărui moarte plătise un preț atît de pipărat, se afla acolo, mai înfloritor ca niciodată și peste

măsură de admirat în societatea romană și la curtea papală.

Această ultimă dovadă de perfidie umană și de încredere înșelată în fidelitatea prietenilor sau angajaților săi a fost o lovitură grea pentru acel om nebănuitor. S-a îmbolnăvit și a suferit multă vreme de dureri la ochi și în brațul drept, încît a fost nevoit să meargă la băile de la Pyrmont să-și revină. Dar trec peste această perioadă nefericită. Fiind însă un om dedat meditației, a început să facă speculații în legătură cu viitorul său și al ucigașului plătit, amintindu-și de cele discutate de ei doi la cină. Oare într-adevăr numai intenția, se întreba el, atîrnă în balanță și ne mîntuie sau ne condamnă, în timp ce acțiunea nu are nici un rol ? Și, cu cît se gîndea mai mult, cu atît își dădea seama că probabil așa stăteau lucrurile. Poate chiar, își zicea el, intenția poartă cu ea povara numai în măsura în care rămîne doar o intenție și nimic altceva. Căci acțiunea anulează dorința. Modul cel mai sigur de a nu mai rîvni la nevasta vecinului tău e, fără îndoială, s-o ai tu și ne putem iubi dușmanii și înălța rugăciuni pentru cei ce se folosesc de noi cu hainie numai de i-am ști morți. Și-și aduse aminte cu cîtă duioșie se gîndise la tînărul său dușman în scurtul răstimp cît îl crezuse ucis.

De aceea, se gîndea el, e foarte probabil că iadul era plin de oameni care nu duseseră la bun sfîrșit ceea ce trebuiau să facă. Al lor era viermele ce nu moare niciodată. Și astfel — spuse bătrînul, a cărui voce coborî brusc devenind blîndă ca o dezmierdare —, pierzîndu-și încrederea în ucigașii plătiți, s-a hotărît ca pe viitor să-și ducă intențiile la împlinire singur. Un lucru însă — continuă el pe același ton mîngîietor — ar mai fi dorit să afle înainte de a șterge toată acea istorie din gîndurile sale : oare cît primise ucigașul, pe care el îl plătise regește, de la adversarul lui ?

Aceasta, dragă Nino, e povestea mea și sper că nu te-ai plictisit prea tare ascultînd-o. Mi-ai face o mare favoare dacă mi-ai spune ce părere ai despre ea.

Se lăsă tăcerea. Tînărul prinț întunecat se aplecă înainte, își rezemă brațul pe masă și bărbia în palmă și privi către bătrîn. Mișcarea semănă atît de mult cu a

pisicii pe care-o ținea în brațe încît Augustus fu chiar șocat.

— Da, cu îngăduința dumneavoastră — spuse el — m-am plictisit puțin, fiindcă mi s-a părut, ca poveste, cam lungă și cu toate acestea fără încheiere. Hai să-i facem un sfîrșit în astă seară.

Își umplu din nou paharul cu mîna stîngă și îl goli pe jumătate. Apoi, cu o mișcare domoală, ca și cum ar fi băut înainte prea mult pentru un efort mai violent, aruncă paharul cu totul peste masă, drept între ochii bătrînului. Vinul se scurse în jos de pe buzele stacojii și de pe bărbia pudrată. Paharul i se rostogoli în poală, iar de acolo pe podea, unde se și sparse.

Tînărul cu bucle blonde scoase un țipăt. Sări de la locul lui și, scoțînd o batistă mică de dantelă, încercă să șteargă vinul de pe fața celuilalt de parcă ar fi fost sînge. Dar bătrînul îl împinse deoparte. Chipul lui rămase o vreme nemișcat, asemeni unei măști. Apoi începu să se lumineze, parcă dinăuntru, cu o ciudată licărire de triumf. Era cu neputință de spus dacă fața într-adevăr i se colorase sub stratul de culoare, însă degaja dintr-o dată o vitalitate primitivă extremă. Cît timp își depănase povestea păruse bătrîn. Acum degaja impresia de tinerețe sau chiar de copilărie. Abia în această clipă își dădu seama Augustus cu cine semăna : avea o corpolență blajină, ce închidea în ea acea forță uriașă a reprezentărilor antice ale lui Bacchus. Atmosfera din încăperea cea mare a hanului se lumină de la razele lui maiestuoase, ca și cum vechiul zeu s-ar fi arătat pe neașteptate, încununat cu viță-de-vie, muritorilor. Scoase o batistă și-și tamponă atent gura cu ea, apoi, privind-o, începu să vorbească încet și cu blîndețe, cum le-ar vorbi oamenilor un zeu, conștient că forța sa naturală e mult prea uriașă față de precaritatea lor.

— Știu, Nino — spuse el — că în familia ta există tradiția desăvîrșitului *savoir mourir*. * (Sorbi puțină limonadă pentru a șterge gustul vinului ce-i atinsese buzele.) Ce critic minunat ești — continuă el — nu numai al cîn-

* Știința de a muri frumos. Prin analogie cu *savoir vivre* — știința manierelor elegante în societate. (fr.) (N. t.)

tecelor tale toscane, ci și al prozei moderne. Într-adevăr, ăsta a fost cusurul poveștii mele : că nu avea încheiere. Mare lucru ca o poveste să aibă un sfîrșit pe potrivă. Mîine, deci, la răsăritul soarelui, vrei să vii pe terasa din spatele acestui han ? Cunosc locul ; exact ce ne trebuie nouă.

— Da — răspunse Nino, fără a-și schimba poziția, cu bărbia rezemată în mînă.

— Mulțumese, mulțumesc, dragul meu. Iar acum — continuă bătrînul plin de o demnitate calmă — cu permisiunea voastră, am să mă retrag. Nu pot — și aruncă o privire în jos, peste cămașa murdărită — să rămîn mai departe în compania voastră în aceste haine. Arturo, dă-mi brațul tău. Am să-l trimit înapoi să stabilească amănuntele cu tine, Nino. Deci noapte bună și somn ușor !

După ce bătrînul plecă sprijinit de brațul tînărului blond, ce arăta acum livid și părea cuprins de panică, celălalt tînăr rămase o vreme nemișcat, ca și cum ar fi adormit în cot pe masă. Apoi, întorcîndu-se, privi fix către Augustus, a cărui prezență nu păruse a o fi observat pînă atunci, se ridică, veni lîngă masa lui și îl salută foarte curtenitor. Nu era prea sigur pe picioare, însă, cu toate acestea, arăta ca și cum ar fi fost în stare să participe, mintal cel puțin, la orice fel de balet.

— *Signore* — spuse el — ați fost martorul acestui conflict dintre mine și prietenul meu, prințul Pozentiani, căruia va trebui să-i dau acum satisfacție. Ca nobil, vreți să-mi faceți favoarea de a fi secundul meu mîine dimineață ? Sînt Giovanni Gastone, din Toscana, la dispoziția dumneavoastră.

Augustus îi răspunse prințului că nicidoată pînă atunci nu mai fusese implicat într-un duel și că împrejurarea îl făcea să se simtă acum puțin stingherit.

— Sînt gata să vă secondez bucuros — adăugă el — dar nu-mi dă pace gîndul că probabil ar fi mai bine să aplanați acest conflict în mod amiabil, la o masă bună, ca între prieteni, pentru că nu-mi închipui că vreți să vă duelați cu un om mult mai vîrstnic decît dumneavoastră pentru un fleac.

Giovanni îi zîmbi tot numai amabilîtate.

— Liniștiți-vă conștiința, domnule conte — spuse el —, prințul e partea ofensată și el va alege armele. Dacă ați fi trăit în Toscana, ați fi auzit cu siguranță ce ochitor fantastic e. Cît despre vîrsta lui, e adevărat că a trăit de două ori mai mult și decît mine și decît dumneavoastră, însă, cu toate acestea, e doar un copil, comparat cu oricare dintre noi. Pentru el ar fi la fel de natural să trăiască două sute de ani pe cît ne-ar fi nouă să trăim șaizeci. Lucrurile care ne consumă pe noi pe el nici nu-l ating. Într-un fel e o ființă miraculoasă.

— Cele ce-mi spuneți — replică Augustus — fac cu atît mai puțin rezonabil un asemenea duel. Presupunînd că vă omoară ?

— Nu, nu — zise tînărul — doar mi-a fost prieten ani de zile. Iar acum vrem să aflăm numai care din noi doi e cu adevărat mai aproape de Dumnezeu.

Din grădină se auzi strigătul grav și clar al unei păsări, ca o voce a nopții însăși.

— Auziți strigătul cucuvelei ? — întrebă Giovanni. Pe vremuri era un semn că mi se va întîmpla un lucru favorabil. De data aceasta nu știu ce va fi — adăugă el după o clipă. Doar dacă Dumnezeu are mult mai multă putere de imaginație decît mine... adică dacă seamănă mult mai tare cu prietenul meu prințul decît cu mine. (Rămase o vreme dus pe gînduri). Cailor pe care i-am cumpărat... — zise el — ...încă nu le-am pus nume. Prințul, în schimb, ce ușor le-ar fi găsit nume acum tuturor. Dumneavoastră aveți vreo idee ?

VI. *Marionetele*

După ce, cu nenumărate mulțumiri, tînărul prinț își luă rămas bun de la secundul său pînă a doua zi dimineața, bătrînul servitor din faeton se strecură tăcut ca o pisică în spatele lui Augustus și îi atinse mîneca. Stăpîna sa fusese trezită de zgomotele din sala cea mare a

hanului și-l ruga pe domnul conte să binevoiască a-i spune și ei ce se petrecea. De fapt îl aștepta afară, la colțul clădirii, unde lumina uneia dintre camere cădea chiar pe un scaun de piatră. Bătrînul servitor rămase ceva mai încolo în așteptare, lîngă un copac.

Augustus ezită dacă să o informeze sau nu pe tînără despre duel, dar curînd descoperi că ea știa deja totul, căci majordomul ei și hangiul trăseseră cu urechea de după ușă. Ceea ce dorea să afle însă și care îi și provocase de altfel starea de neliniște în care se afla era motivul conflictului. Augustus se gîndi că, în definitiv, era mai bine să-i spună, pentru cazul cînd avea să urmeze, poate, o anchetă ; susținînd că nu reușea să priceapă cum de se ajunsese la o confruntare pe viață și pe moarte, îi repetă atît cît își aminti din conversația surprinsă în timpul cinei. Ea îl ascultă fără un cuvînt, dreaptă și nemișcată ca o statuie, dar, în mijlocul povestirii, îl apucă de braț și îl conduse în cercul de lumină. Cîndva el fu gata, îl rugă să-i mai spună o dată istoria cu ucigașul plătit, oprindu-l din cînd în cînd pentru a-l pune să-i repete anumite cuvinte și întorsături de frază ale bătrînului prinț.

Cînd termină și a doua oară povestirea, fata se întoarse deodată în lumină, iar Augustus fu uimit să vadă pe chipul ei, ca reflectată într-o oglindă, expresia bătrînului prinț din clipa cînd fusese atît de grav insultat. Cum ea nu folosea nici pudră, nici fard, îi putea urmări sîngele urcînd încet spre frunte, pînă ce întreaga față începu să-i ardă ca după o fugă prelungită sau după cîteva pahare de vin. Cu mult mai multă ușurință — pentru că nu avea de purtat nici greutatea lui fizică, nici pe cea morală — împărtășea la rîndul ei în această clipă metamorfoza lui divină, încît ar fi putut lesne trece, în alaiul bătrînului Dionysos, drept o tînără bacantă sau poate chiar, cu lumina ce ardea în ochii ei mari, drept una din panterele sale.

Trase o dată aer adînc în piept.

— Din clipa cînd v-am văzut, *Signore*, am știut că mi se va întîmpla un lucru favorabil. Vă rog, spuneți-mi : este posibil, dacă amîndoi trag în același timp și dacă

amîndoi ochesc bine, ca gloanțele să le lovească inimile în același moment și să moară amîndoi deodată ?

Tînăra i se păru lui Augustus într-o dispoziție cam sîngeroasă pentru o simplă ucenică în tainele stelelor și ale filozofiei.

— Deși n-am auzit să se fi întîmplat vreodată așa ceva — spuse el — n-aș putea garanta că nu este posibil. Sînt îngrijorat la rîndul meu de rezultatul acestui duel și, printr-o stranie coincidență, chiar ieri am aflat că bătrînul prinț e un țintaș de temut.

— Toată lumea știe — spuse fata — că, dacă nu poate speria oamenii altfel, îi sperie cu pistoalele lui. Dar vă rog să-mi spuneți, *Signore,* cine e tînărul pe care o să-l ucidă prințul ? Nu mi-ați spuse numele lui.

Augustus i-l spuse. Fata rămase tăcută și nemișcată.

— Giovanni Gastone — repetă ea încet. Atunci l-am văzut și eu. Acum cinci ani, de ziua primei mele comuniuni, a însoțit-o pe bunica lui la bazilică și i-a ținut umbrela de la trăsură pînă sub portal, pentru că ploua cu găleata. Atunci să-l lăsăm să doarmă — zise ea după o clipă. de tăcere. Dacă asta tot e ultima noapte din viața lui cînd mai doarme în pat, să-l lăsăm să doarmă. Dar noi, *Signore,* care tot nu putem dormi, noi ce să facem ? Servitorul meu îmi spune că e o trupă de păpușari la han și, cum căruțașii se întorc tîrziu de la Pisa, artiștii s-au hotărît să joace chiar acum piesa lor. Să mergem să-i vedem.

Augustus simțea că nici el însuși n-ar putea dormi. De fapt niciodată nu fusese mai treaz ca acum și nici nu cunoscuse un nesomn mai plăcut. Avea în tot trupul o senzație de ușurătate, întocmai ca în copilărie. Cu uimirea fericită a căutătorului de aur ce dă peste un filon în stîncă, se gîndi că dăduse și el peste un filon de întîmplări o dată în viață. Compania fetei îi era deosebit de plăcută și se întreba dacă acest lucru nu se datora în parte și faptului că purta, ca și el, acei pantaloni negri și lungi ce i se păreau a fi costumul firesc al oricărei ființe umane. Voalurile și trenele cu care, în general, femeile își accentuau feminitatea, sfîrșeau — reflecta el — prin a face dialogul cu aceste femei asemănător conversațiilor cu ofițerii în uniformă sau cu preoții în reverendă, pen-

tru că nici de la unii, nici de la ceilalți nu reușeai să scoți mare lucru. O urmă deci într-un mare hambar văruit, unde scena fusese instalată, iar piesa tocmai începuse.

Aerul era cald și înăbușitor înăuntru, deși o lucarnă fusese deschisă pe acoperiș către cerul albastru pudrat cu stele al nopții. Clădirea era doar pe jumătate plină de oameni și foarte slab luminată de cîteva felinare ce atîrnau din tavan. Jur împrejurul scenei, lumînările așezate spre a servi drept lumini ale rampei creau o oază magică, unde costumele miniaturale roșii, portocalii și verzi aprins ale păpușilor, altminteri probabil decolorate și morne la lumina zilei, sclipeau și străluceau ca niște giuvaeruri. Umbrele marionetelor, mult mai mari decît acestea, le reflectau toate mișcările pe pînza albă a fundalului.

Actorul se opri din monologul său la intrarea distinșilor spectatori și le aduse două jilțuri lîngă scenă, în fața publicului. Apoi reînnodă firul de unde se oprise, rostind cu voce tare, pe rînd, replicile fiecărui personaj în parte.

Se juca nemuritoarea piesă *Răzbunarea adevărului*, cea mai desăvîrșită dintre comediile pentru marionete. Intriga se naște în momentul cînd o vrăjitoare rostește asupra casei în care sînt adunați toți eroii blestemul ca orice minciună vor spune sub acel acoperiș să se adeverească. Astfel tînăra aventurieră care încearcă să prindă în mrejele ei un bărbat bogat, prefăcîndu-se a-l iubi, se îndrăgostește de el cu adevărat ; lăudărosul devine un erou ; ipocriții sfîrșesc prin a ajunge virtuoși ; bătrînul avar, care se plînge la toată lumea cît e de sărac, pierde toți banii. Cînd sînt numai femeile între ele, vorbesc în versuri, dar limbajul bărbaților e pe alocuri foarte aspru ; numai un băiețandru, singurul personaj nevinovat din toată comedia, are cîteva cîntece într-adevăr frumoase, acompaniate din spatele scenei de o mandolină.

Spectatorii erau mulțumiți de morala piesei, iar figurile lor obosite și prăfuite se luminară în timp ce rîdeau de clownul Mopsus. Fata urmărea desfășurarea intrigii cu atîta participare, de parcă ar fi fost ea însăși unul dintre autori. În starea de spirit în care se afla în acele clipe, Augustus simți la rîndul său că unele din monoloage îi mergeau drept la inimă. Cînd îndrăgostitul îi spune iubi-

tei sale că un codru de pîine uscată astîmpără mai bine foamea decît o carte întreagă de bucate, sfatul i se păru întrucîtva adresat lui însuși. Mai tîrziu, victima nebănuitoare ține o lungă oratie despre frumusețea clarului de lună asasinului pus s-o ucidă, iar ticălosul îi răspunde arătînd absurditatea puterii lui Dumnezeu, care ne face să ne bucurăm de lucruri ce nu sînt deloc spre folosul nostru, ba dimpotrivă chiar și continuă spunînd că Dumnezeu ne iubește prin urmare la fel cum și noi ne iubim cîinii : dacă el e bine dispus și noi sîntem bine dispuși, cînd e abătut și noi sîntem abătuți ; iar cînd el, într-o pornire romantică, dăruiește nopții clarul de lună, ne ținem și noi pe urmele lui cum putem mai bine. Imaginea îl făcu pe Augustus să zîmbească. Se gîndi că i-ar fi plăcut să se mai simtă o dată, ca în copilărie, cățelul lui Dumnezeu.

În finalul piesei vrăjitoarea apare din nou și, întrebată ce e de fapt adevărul, ea răspunde : „Adevărul, copii, este că toți jucăm într-o comedie pentru marionete. Iar lucrul cel mai important într-o comedie pentru marionete este să rămînem cu ideile autorului clare în minte. Aceasta e adevărata fericire în viață și acum, că tot am nimerit într-o piesă de păpuși, n-am să mai ies din ea niciodată. Însă voi, dragi actori, păstrați ideile autorului clare în mintea voastră. Da, și urmăriți-le întotdeauna pînă la capăt.“ Își dădu seama deodată că aceste cuvinte conțineau în ele o mare parte de adevăr. Da, reflectă el, dacă viața n-ar fi decît o comedie pentru marionete, în care aș avea de jucat doar rolul meu și l-aș cunoaște bine, atunci totul ar fi foarte ușor și plăcut. Oamenii de aici păreau să fi atins întrucîtva acest ideal. Erau la fel de imuni la groaza, la cruzimile și la miracolele vieții ca și micii actori de pe scenă. Pentru oamenii nordului furtunile frămîntate ale sufletului par de fiecare dată un lucru ciudat, iar cînd sînt cuprinși de vreo emoție puternică, vorbirea le vine sincopată, în accese. Acești oameni însă vorbeau curgător în toiul celor mai aprinse patimi, ca și cum viața ar fi fost, chiar și în capriciile ei cele mai fanteziste, o comedie pe care ei o repetaseră înainte. Dacă am ajuns acum în sfîrșit, își zise el, într-o piesă pentru marionete, n-am să mai ies niciodată din ea.

La ultima scenă, cînd toate păpușile ieșiseră în față pentru a primi aplauzele spectatorilor, Augustus auzi o ușă deschizîndu-se în fundul încăperii și îl văzu pe prințul Giovanni cu servitorul său intrînd și privind în mulțime, ca și cum ar fi căutat pe cineva. Gîndindu-se probabil că el era cel căutat, le ieși în întîmpinare și îi conduse deoparte, într-un loc mai ferit de zgomotul asistenței. Se simțea oarecum jenat că venise să se distreze tocmai în această noapte, care putea fi ultima din viața tînărului prinț, dar Giovanni nu părea cîtuși de puțin surprins, ci întrebă dacă piesa fusese bună.

— S-a întîmplat o nenorocire — spuse el. Tînărul prieten al prințului, care trebuia să-l secondeze mîine de dimineață, are o criză. E foarte bolnav și nu-și poate stăpîni plînsul. Mi-aduc aminte că v-am văzut aseară în compania unui băiat, care, presupun, după considerația ce i-o dovedeați, că e un tînăr nobil de rang, poate chiar un compatriot al dumneavoastră. Am venit să vă rog să-l convingeți să accepte rolul de secund mîine în zori, pentru că nici prințul nici eu nu am vrea să amînăm chestiunea noastră.

Rugămintea prințului îl puse într-o dilemă pe Augustus. Cum nu voia să trădeze taina tinerei femei, se gîndi că era poate mai bine să-l lase pe Giovanni să creadă că aceasta era de fapt un băiat, un compatriot al său, pe care-l avea oarecum în grijă.

— Tînărul — spuse el — mi se pare prea fraged pentru a deveni părtaș la o împrejurare atît de sinistră. Dar, fiindcă tot e aici, în față, dacă veți binevoi să așteptați puțin, mă duc și vorbesc chiar acum cu el.

Se întoarse deci la doamna sa, care încă mai privea scena, dar, exact cînd ajunse lîngă ea, cortina se lăsă pentru ultima oară. Îi repetă discuția cu prințul, sugerîndu-i să găsească împreună o scuză și să pretexteze o plecare grăbită a doua zi în zori, în așa fel încît să nu fie amestecată în povestea cu duelul. Ea se gîndi o clipă, apoi se ridică și privi spre Giovanni, care, la rîndul lui, privea de la celălalt capăt al camerei spre ea și Augustus.

— *Signore* — spuse fata încet și grav — doresc să-l cunosc pe prietenul dumneavoastră, prințul Nino și nimic nu-mi poate fi mai plăcut decît să iau parte ca secund

la acest duel. Familiile noastre n-au fost niciodată în cei mai buni termeni, dar, într-o chestiune de onoare, e de datoria noastră să trecem peste orice neînțelegeri ale trecutului. Vă rog deci să aveți amabilitatea de a-i spune că mă numesc Daniele delle Gherardesci și că stau la dispoziția sa.

Văzînd că îl privesc amîndoi, prințul Giovanni se apropie și, după ce Augustus făcu prezentările, cei doi tineri schimbară între ei un salut de o curtoazie extremă. Fata stătea cu spatele spre scenă, iar luminile rampei îi formau o aureolă în jurul capului, încît, cu atitudinea ei degajată și arogantă, părea un tînăr sfînt costumat într-un dandy. Oamenii din public, ce se ridicau acum să iasă, recunoscîndu-l pe prinț, se opriră la cîțiva pași de grup să-l privească.

Prințul își exprimă recunoștința pentru solicitudinea ce i se arăta.

— Domnule — spuse fata — pe vremuri, în Egipt, cînd ea era o bătrînică iar el primul ministru, odată soția lui Putifar a obținut o audiență la Iosif ca să-i ceară o înaltă medalie — steaua paradisului — pentru ginerele ei. „Nu-mi place deloc să fiu insistentă — a spus ea — dar cred că atîta timp a trecut de cînd i-am mai cerut ceva Excelenței Voastre încît nădăjduiesc că această rugăminte a mea va fi primită cu bunăvoință."

„*Madame* — a spus primul ministru — eram cîndva într-o temniță. Nu vedeam stelele, dar le visam adesea. Visam că, neputîndu-le vedea eu, ele se fugăreau una pe alta pe bolta cerească la întîmplare, încît păstorii și cămilarii ce-și mînau turmele noaptea încurcau drumurile și se rătăceau. Într-o noapte v-am visat chiar pe dumneavoastră, *Madame* și, găsind steaua Aldebaran căzută din ceruri, am cules-o de pe jos și v-am oferit-o. Ați prins-o în *fichu*-ul * dumneavoastră și mi-ați spus : «O mie de mulțumiri, Iosif». Mă bucur că, într-un fel, visul meu s-a adeverit. Medalia pe care o doriți pentru ginerele dumneavoastră e de pe-acum a lui."

Curînd după aceea se despărțiră.

---

* Șal cu care femeile își acoperă umerii sau capul. (fr.) (N. t.)

VII. *Duelul*

Soarele nu răsărise încă, dar aerul era plin de o minunată făgăduință a luminii, iar pe cer nu se vedea nici un nor. Pavajul de piatră era încă ud de rouă ; o pasăre, apoi alta începură să cînte în copacii din grădină, iar de pe șosea se auzeau strigătele căruțașilor, care erau în picioare încă de cu noaptea și porneau acum la drum pe jos, mergînd pe lîngă boii înhămați la căruțe.

Cel dintîi ieși din casă Augustus. Răcoarea aerului matinal, limpede ca un pahar de apă, îl făcu să răsufle o dată adînc, inhalînd încet mirosul fumului, al pomilor înfloriți și al prafului șoselei. I se părea nefiresc să plutească un iz de moarte în acest aer atît de pur și cu toate acestea nu încăpea nici o îndoială că cei doi adversari erau cît se poate de hotărîți ; din regulile duelului, pe care le stabiliseră în noaptea precedentă, era foarte probabil că unul din ei nu avea să mai fie în viață să vadă soarele sus, pe cerul fără nici un nor.

Gîndul morții punea stăpînire pe el tot mai tare pe măsură ce mergea agale către capătul terasei. De aici i se deschidea o panoramă largă a drumului, cu șirurile de copaci pe margini și cu unduirea lui în sus și-n jos pe spinările dealurilor. Aproape de orizont distingea o linie frîntă albastră deasupra căreia plutea în aer un norișor. Se gîndi că, în momentul cînd va răsări soarele, acea linie se va dovedi a fi Pisa. Deci acolo va face primul popas al călătoriei sale, căci avea scrisori de recomandare către oameni din oraș. Numai că cei doi se grăbeau spre cel din urmă popas al întregii lor călătorii și reflectă la faptul că aceștia călătoriseră probabil, într-o anumită măsură, mai mult decît el și văzuseră mai multe lucruri pe drumul lor dacă erau pregătiți să-i pună capăt în acest fel.

Cînd se întoarse din nou cu fața spre han, îl văzu ieșind pe Giovanni, însoțit de valetul său ; prințul se opri să privească cerul întocmai ca și Augustus puțin mai devreme. Zărindu-l pe danez, veni către el și-i dădu bună dimineața, apoi începură să se plimbe încoace și încolo

pe terasă discutînd despre lucruri fără nici o importanță. Dacă duelistul era nervos, frămîntarea lui era îngropată foarte adînc și nu se trăda decît printr-o blîndețe și o bună dispoziție necunoscute pînă atunci. În același timp Augustus avea senzația că se agăța cu o duioșie pasionată de importanța orei ce se apropia și n-ar fi îngăduit nimănui pentru nimic în lume să i-o răpească.

Doi dintre slujitorii bătrînului prinț ieșiră la rîndul lor purtînd un jilț impunător. Prințul era prea gras pentru a se duela din picioare și în plus era obișnuit să-și facă exercițiile de tragere stînd pe scaun. Îl întrebară pe Augustus unde să pună jilțul și, toți împreună, porniră să caute un loc unde terenul era perfect plat. Cei doi combatanți trebuiau să stea la zece pași unul de altul și măsurară cu grijă distanța, însemnînd locul unde avea să stea Giovanni. Servitorii bătrînului prinț mai aduseră și o pereche de pistoale într-o casetă foarte elegantă și le puseră, împreună cu un pahar de limonadă și o batistă de mătase, pe o măsuță lîngă jilțul bătrînului. Apoi se întoarseră în casă. În timp ce aranjau însă toate aceste obiecte, își făcură apariția și fata împreună cu bătrînul ei servitor. Arăta palidă în pelerina ei largă și se ținea puțin deoparte de ceilalți. Doctorul, care fusese adus din sat — un bătrîn ce mirosea a mentă, purta încă părul strîns la spate, într-o codiță și avea o geantă veche de cel puțin o generație —, sosi și el acum și se duse glonț la fată, întreținînd-o cu istorioare despre dueluri de care auzise și citise el însuși și care se terminaseră toate fatal. Tînărul prinț îi privea din cînd în cînd de la distanță. Aerul părea că se umple treptat de lumină ; ciripitul păsărilor deveni deodată foarte clar. Se simțea că, peste o clipă, se va întîmpla ceva. Pe drum trecea o turmă de oi învăluită într-un nor de praf care avea deja o nuanță aurie.

Priveau cu toții spre *osteria,* cînd ușa se deschise și bătrînul prinț ieși sprijinindu-se de brațul unuia dintre servitorii săi. Era îmbrăcat elegant, într-o haină verde de culoarea sticlei, machiat cu multă grijă și umbla cu cea mai mare grație și prestanță. Se vedea cît era de emoționat. În această clipă soarele se ivi deasupra liniei orizontului, dar nu reuși să schimbe sau să modifice scena

mai mult decît venirea acestui erou al ei. Toți ceilalți își înfrînau ori își ascundeau în vreun fel sau altul sentimentele, în timp ce el își etala tristețea cu acea simplitate proprie unui copil nerăsfățat și total încrezător în simpatia ce i-o poartă anturajul său. Ochii săi întunecoși erau umezi, dar blînzi și sinceri, ca și cum totul în viață ar fi fost bun și natural cu el și dădea aceeași impresie de siguranță și de perfecțiune ca și un mare virtuoz care poate parcurge pe vioara sa toate gamele, pînă la cele mai imposibile acorduri, ca și cum ar fi doar o joacă de copii. Acest echilibru al minții sale era la fel de izbitor și de surprinzător ca și stabilitatea trupului său enorm pe picioarele extraordinar de subțiri și elegante. În clipa cînd îi întîlni privirea în acea dimineață pe terasa din spatele hanului, Augustus fu convins că glonțul tras de bătrîn avea să fie cel fatal. Jupiter însuși, cu fulgerul în buzunarul de la frac, nu i-ar fi produs o mai puternică impresie de invincibilitate.

Li se adresă curtenitor și amical tuturora și, din prima clipă, făcu din doctor sclavul său. Ochii de pește ai acestuia urmăreau fiecare gest al masivului bărbat. Nu se grăbea, dar se vedea că nici nu dorește să tărăgăneze lucrurile. Din clipa cînd își făcuse apariția devenise limpede că totul se va desfășura cu măsura și grația unui menuet executat fără greș.

După ce schimbară cîteva remarci despre vreme și peisajul înconjurător și după ce își exprimă recunoștința față de cei doi secunzi, stînd încă în picioare îl invită pe prietenul său la alegerea armelor, iar cînd Giovanni, cu un pistol în mînă, se retrase pînă la locul însemnat pentru el, prințul se desprinse de brațul servitorului, făcu o reverență adîncă spre adversarul său, urmată de un gest amplu de ușurare, ca și cum, în sfîrșit, ar fi ajuns la capătul existenței lui de zi cu zi, și s-ar fi aflat acum în pragul adevăratei vieți, după care, ținînd celălalt pistol în mînă, se așeză în jilțul larg, sprijinind o clipă arma de genunchi. Augustus luă poziție la distanță egală de ambii dueliști, în așa fel încît fiecare din ei să-i poată auzi semnalul. O briză ușoară adie acum prin crengile pomilor din grădină, scuturînd florile și răspîndindu-le mireasma.

În momentul cînd Augustus tocmai își dregea glasul pentru a rosti cuvintele fatale unu-doi-trei, silueta subțiratică a fetei, care stătea cu fața spre el, se apropie de bătrînul prinț și, proptind o mînă în șold, i se adresă cu o voce joasă, dar limpede, ca și cum o pasăre din acea grădină i-ar fi coborît pe umăr pentru a-i spune ceva.

— Îngăduiți-mi, prințe, ca, înainte de a trage, să vă vorbesc. Am ceva important a vă spune. Dacă aș fi sigură de deznodămîntul duelului dumneavoastră, aș avea răbdare pînă v-ați ucide prietenul, însă, cum nimeni nu cunoaște căile providenței, nu vreau să muriți înainte de a auzi cele ce am de spus.

Toate fețele se întoarseră către ea, dar fata privea numai în ochii imobili și triști ai bătrînului. Arăta foarte tînără și plăpîndă, însă gravitatea ei și marea stăpînire de sine îi dădeau o importanță teribilă, de parcă un tînăr înger distrugător s-ar fi năpustit din tăriile cerului albastru pe terasa din spatele hanului spre a împărți acolo dreptatea.

— Acum un an — spuse ea — soția dumneavoastră, Rosina, a mers în toiul nopții la casa de lîngă port a bătrînei sale doici, pentru a-l întîlni acolo pe vărul ei Mario, ce urma să părăsească Pisa a doua zi în zori. Era nevoie ca cei doi să se întîlnească să vadă ce era de făcut; Rosina simțea că o lasă puterile și că trebuia să-l întîlnească pe iubitul ei, altminteri nu-i rămînea decît să moară.

După cum știți, Rosina ținea în dormitorul ei o lampă care ardea mereu și nu a îndrăznit s-o stingă tocmai în acea noapte de teamă să nu intrați chiar dumneavoastră în cameră sau vreuna din servitoarele ei, care spionau pentru dumneavoastră, să arunce o privire înăuntru și, văzînd camera goală, să trezească toată casa. A rugat-o deci pe cea mai bună prietenă a sa, o virgină ca și ea, care, fiind legată printr-un jurămînt sacru, ar fi fost gata oricînd s-o ajute, să-i ia locul în pat timp de o oră. Împreună l-au cumpărat pe servitorul dumneavoastră negru Baba cu doisprezece coți de mătase roșie și un cățel bolognez, care era al prietenei Rosinei — atîta aveau amîndouă pe lume și atîta puteau plăti pentru mituială — ca să le lase să iasă și să intre în casă. Rosina a plecat

și a venit îmbrăcată în haina ajutoarei farmacistului, care mai era chemată uneori să-i facă bătrînei dumneavoastre menajere clisme. A ajuns deci la casa doicii și a stat de vorbă cu Mario în prezența bătrînei, căci nu se cuvenea altfel. Și-au jurat credință eternă, iar ea i-a dat o scrisoare pentru fratele bunicii ei, care trăia la Roma. S-a întors la *palazzo* puțin după ora unu. Aceasta e povestea mea, prințe, pe care am vrut s-o cunoașteți.

Rămaseră cu toții absolut imobili, ca un joc de păpuși de lemn înșirate pe terasa din spatele hanului, în mijlocul unui peisaj grandios — Augustus și doctorul pentru că nu prindeau tot înțelesul acestei povestiri, bătrînul prinț și Giovanni pentru că erau prea adînc emoționați să mai poată face vreo mișcare. În sfîrșit, bătrînul se încumetă să vorbească.

— Cine v-a trimis să-mi spuneți această taină tocmai azi, tinere domn ?

Fata îl privi drept în ochi.

— Nu mă recunoașteți, prințe ? întrebă ea. Sînt Agnese delle Gherardesci, fata care a ajutat-o pe soția dumneavoastră. M-ați văzut și la nunta dumneavoastră, eram domnișoară de onoare și purtam o rochie galbenă. Odată, cînd ați venit în camera Rosinei, jucam șah cu profesorul Pacchiani, pe care îl trimiseseți să-i vorbească despre datoriile ei conjugale. Rosina stătea la fereastră ca să nu se vadă că plîngea.

După aceste cuvinte, prințul Giovanni nu-și mai luă ochii de pe chipul ei ; în timpul întîmplărilor ce se petrecuseră în continuare rămase nemișcat, asemeni unui copac din grădină.

Prințul ședea în jilțul său larg, semănînd acum mai mult ca niciodată cu un vechi și frumos idol neînduplecat, făcut dintr-un amestec de aur, abanos și fildeș. Se uita plin de interes la tînăra fată.

— Îmi pare nespus de rău, *Signora* — rosti el cu o desăvîrșită curtoazie, apoi tăcu din nou. Și iată astfel — spuse el foarte încet după o vreme — dacă Baba mi-ar fi fost credincios, i-aș fi prins pe cei doi în casa de lîngă port și i-aș fi avut în mîna mea, nu ?

— Da, i-ați fi avut — consfinți fata. Dar lor nu le-ar fi părut rău să-i împușcați, dacă ar fi murit împreună.

— Nu, nu, nu — interveni prințul — în nici un caz. Cum vă închipuiți că aș fi putut omorî măcar pe unul din ei ? Le-aș fi luat hainele și le-aș fi spus că îi voi ucide în chinuri groaznice a doua zi dimineață, după care i-aș fi închis împreună singuri peste noapte. (Gîndul acesta îi oferi vreme îndelungată pretext de reflecție. Părea că devine tot mai țeapăn și tot mai neînsuflețit, pînă ce deodată un val puternic de roșeață îi cuprinse chipul.) Și — exclamă el cu o emoție adîncă — aș mai fi avut-o încă și acum să mă joc cu ea, copilă dragă ce e !

Urmă o lungă tăcere ; nimeni nu cuteza să glăsuiască în fața unei asemenea dureri. Dar el îndreptă spre toți un zîmbet plin de bunătate și duioșie.

— Întotdeauna — spuse cu o voce puternică și fermă — pierdem pentru că ne dovedim prea mici. Iată de ce l-am invidiat pe tînărul acela, pe Mario, o invidie meschină de altfel. Și în vanitatea mea, mi-am zis că aș prefera să am un moștenitor. chiar dacă avea să fie dintr-o casă ducală, numai să-mi poarte numele. Prea mic m-am dovedit, prea mic pentru gîndurile Domnului. Nino, prietene, iartă-mă. Dă-mi mîna ta.

Răscolit, Giovanni lăsă deoparte pistolul și luă mîna vechiului său prieten. Însă bătrînul prinț, după ce-i strînse ușor degetele, își apucă din nou pistolul, ca pentru a fi pregătit să înfrunte un și mai mare dușman.

Ochii săi adînci și înfundați priveau drept înainte. Ținea gura întredeschisă, ca și cum ar fi vrut să cînte.

— Carlotta — atît mai spuse.

Apoi, cu un gest straniu, de oboseală parcă, se întoarse spre dreapta și se prăbuși într-o parte cu scaun cu tot, iar trupul său greu, izbind pămîntul, scoase o bufnitură înfundată. Jilțul rămase cu picioarele în aer în timp ce omul se rostogoli afară din el și rămase nemișcat pe jos. În acel moment pistolul, pe care îl ținea încă în mînă, se descărcă, iar glonțul, luînd o traiectorie ciudată prin aer, trecu atît de aproape de capul lui Augustus încît acesta îi auzi șuieratul, ca un tril de pasăre. Timp de o clipă rămase înmărmurit și îi reveni brusc în minte imaginea soției sale. Cînd se simți iarăși stăpîn

pe picioare, îl văzu pe doctor, îngenunchiat lîngă bătrînul prinț, ridicînd amîndouă brațele spre cer. Chipul celui căzut căpăta încet o culoare pămîntie. Fardul de pe obraji și buze părea acum un email trandafiriu și roșu aprins aplicat pe argint.

Doctorul coborî brațele și puse o mînă pe pieptul omului nemișcat de pe jos. După un minut întoarse capul spre cei din spatele său cu o asemenea groază în ochi încît orice expresie îi dispăruse de pe chip. Întîlnindu-le însă privirile, își reveni. Se ridică și le declară solemn :

— S-a terminat.

Rămaseră cu toții tăcuți în jurul lui. Persoana bătrînului prinț zăcînd nemișcat pe pardoseala de piatră ocupa mai departe centrul tabloului ca și cum, încet, s-ar fi ridicat la ceruri, în timp ce discipolii, rămași pe pămînt, priveau în urma sa. Dintre toți doar Nino, asemeni unuia din acele personaje introduse în picturile sfinte sub forma portretului celui ce comandase tabloul, își păstra oarecum simțul propriei direcții.

Soarele, ridicîndu-se pe cerul senin al dimineții, răspîndea un abur roșiatic deasupra stofei verzi ce acoperea rotunjimile ample ale trupului său bătrîn întins pe terasa de piatră.

VIII. *Prizoniera eliberată*

Cînd servitorii bătrînului prinț îl ridicară și-l duseră pe stăpînul lor în casă, Giovanni și Agnese rămaseră singuri, față în față, pe terasa pustie. Ochii lor întunecați se întîlniră și, ca și cum aceasta ar fi fost cea mai ucigătoare dintre misiunile ei în acea zi de primăvară, fata nu-l slăbi din priviri cîtă vreme cocoșul hangiței — descendent din cocoșul casei marelui preot Caiafa și ai cărui strămoși ajunseră la Pisa aduși tocmai de cruciați — începu și încheie un cucurigu prelung. Apoi se întoarse pentru a-i urma pe ceilalți înăuntru. În această clipă el i se adresă, fără a schița însă vreo mișcare.

— Nu plecați — spuse. (Ea se opri în loc, dar nu rosti nici un cuvînt.) Nu plecați — repetă el — pînă nu vă spun ce am de spus.

— Nu-mi pot închipui — răspunse fata — ce ați avea dumneavoastră să-mi spuneți.

El rămase multă vreme tăcut și palid, ca și cum ar fi făcut un mare efort să-și redobîndească vocea, apoi spuse cu glas scăzut și complet schimbat :

Lo spirito mio, che già cotanto
tempo era stato ch'alla sua presenza
non era di stupor tremando affranto
sanza degli occhi aver più conoscenza,
per occulta virtù che da lei mosse
d'antico amor senti la gran potenza.

Urmă o lungă tăcere profundă. Fata putea trece drept o mică statuie în grădină dacă briza ușoară a dimineții nu i-ar fi jucat printre buclele mătăsoase.

— Vă părăsisem — rosti el ca un om vorbind prin vis — și plecam, dar m-am întors de la ușă. Stăteați în capul oaselor în pat. Chipul vă era în umbră, în schimb flacăra lumînării vă lumina umerii și spatele. Erați goală, căci vă smulsesem eu hainele. Baldachinul patului avea perdele verzi cu auriu, ca pădurile mele de la munte, iar dumneavoastră semănați cu imaginea mea despre Daphne, care s-a întors și a fost preschimbată în laur. Eu stăteam în întuneric. Apoi ceasul a bătut ora unu. De un an întreg — strigă el — nu mă gîndesc la altceva decît la acea clipă.

Din nou cei doi tineri rămaseră nemișcați. La fel ca și marionetele din noaptea precedentă, se aflau în mîini mai puternice decît ale lor proprii și nu știau ce avea să se întîmple cu ei. Prințul vorbi primul.

Di penter sì mi punse ivi l'ortica
che di tutt' altre cose, qual mi torse
più nel suo amor, più mi si fe' nemica.
Tanta riconoscenza il cuor mi morse
ch' io caddi vinto...

Se opri fiindcă, deși își repetase de multe ori aceste versuri, acum nu reușea să-și mai aducă aminte continuarea. Se simțea de parcă ar fi căzut și el mort, ca bătrînul său adversar.

Ea se opri din nou și-l privi cu multă severitate, deși chipul îi mărturisea acea liniște și împăcare pe care numai sunetul poeziei le naște în sufletul celor ce o iubesc. Îi spuse încet, cu glasul ei limpede și dulce, ca de filomelă :

...da tema e da vergogna
voglio che tu omai ti disviluppe
e che non parli più com' uom che sogna.

Privi o clipă într-o parte, trase aer în piept, iar glasul ei prinse și mai multă putere.

Sappi che il vaso che il serpente ruppe
fu e non è, ma chi n'ha colpa creda
che vendetta di Dio non teme suppe.

Cu aceste cuvinte plecă și, cu toate că trecu atît de aproape de el încît ar fi putut-o opri doar întinzînd un braț, prințul rămase înemenit în loc, de parcă ar fi avut de gînd să nu se miște niciodată de acolo și o urmări din ochi pînă la ușa hanului.

În acel moment ieși Augustus și îi veni în întîmpinare. Deși era profund răscolit de evenimentele acelei dimineți, ce culminaseră cu moartea prințului, care stătea acum întins, împăcat și impunător pe un pat larg de la han, conștiința îi spunea că trebuie să facă un efort să transmită mesajul bătrînei doamne la Pisa și voia s-o roage pe fată să-l ajute și să-l călăuzească spre destinatar. Totodată, acum că înțelegea mai mult din întîmplările ce conduseseră la tragedia din acea dimineață, simțea o oarecare timiditate în a-i vorbi uneia din eroinele ei principale despre lucruri atît de neînsemnate ca drumurile și caleștile răsturnate. Dar ea îl întîmpină bucuroasă, ca pe un vechi prieten reîntîlnit după multă vreme. Îi luă mîna și-l privi drept în ochi. Era schim-

bată acum, asemeni unei statui ce dobîndise viață, gîndi el.

Îl ascultă cu mare interes și, firește, se arătă nerăbdătoare să-i ducă prietenei sale degrabă mesajul, de aceea îi și propuse lui Augustus să meargă amîndoi în faetonul ei, mai rapid oricum decît trăsura lui, greoaie. Avea să mîne ea însăși caii.

— Să plecăm, prietene — spuse ea. Să mergem cît de repede la Pisa. Căci acum sînt liberă. Pot alege singură unde vreau să merg, mă pot gîndi la ziua de mîine. Și cred că mîine va fi o zi minunată. Îmi pot aminti că n-am decît șaptesprezece ani și, cu voia lui Dumnezeu, mai am încă șaizeci de trăit. Nu mai sînt prizoniera unui singur ceas. Doamne — spuse ea scuturîndu-se odată din toată ființa ei — nu-mi mai aduc aminte de el nici dacă încerc.

Arăta acum ca un tînăr căruțaș încrezător că va cîștiga întrecerea cu alți căruțași. Se vedea că ideea de viteză o preocupa cel mai tare în acea clipă. Cînd trecură pragul casei, mai privi o dată înapoi, spre terasă.

— N-am avut nici unul din noi dreptate — spuse ea. Bătrînul a fost un mare om și ar fi putut fi iubit. Cînd era în viață, i-am dorit moartea, dar acum, că nu mai este, cred că toți l-am dori iarăși printre noi.

— Și astfel ne dăm seama — spuse Augustus, reflectînd la propria sa existență — că orice ființă omenească pe care o întîlnim și ajungem s-o cunoaștem este, pînă la urmă, un obiect din mintea noastră, asemeni unui copac sădit în grădina noastră sau unei mobile din locuința noastră. Cel mai bine ar fi să le păstrăm și să le dăm o folosință oarecare decît să le aruncăm și să rămînem la sfîrșit fără nimic.

Fata rămase o vreme pe gînduri.

— Atunci — spuse ea — bătrînul Prinț va fi, în grădina sufletului meu, o fîntînă adîncă din marmură neagră, lîngă care aerul e întotdeauna proaspăt și răcoros și din care țîșnesc cascade și jocuri de apă. Iar eu am să merg lîngă ea și am să zăbovesc uneori acolo, cînd am să am la ce mă gîndi mult. Dacă aș fi fost Rosina, eu n-aș fi încercat să fug de el. L-aș fi făcut fericit. Tare

bine ar fi fost să fie fericit; e greu să faci pe cineva nefericit.

Augustus, căruia i se păru a distinge în glasul ei o undă de regret tîrziu, spuse pentru a o consola :

— Amintiți-vă numai că i-ați salvat celuilalt viața.

Fata se schimbă la față și tăcu o vreme. Apoi se întoarse către el și-l privi cu o seninătate adîncă.

— Cine — întrebă ea — cine ar fi putut sta deoparte și asculta cum un om este împroșcat cu acuzații atît de nedrepte ?

De îndată ce faetonul fu pregătit, porniră spre Pisa în mare viteză. Începea să se încălzească, șoseaua era prăfoasă, iar umbrele copacilor nu se dezlipeau de trunchiuri. Augustus își lăsase adresa la bătrînul doctor pentru cazul cînd s-ar fi deschis totuși o anchetă, deși, în cele din urmă, prințul doar murise de moarte bună.

IX. *Darul de adio*

Contele Augustus von Schimmelmann se afla acum de trei săptămîni la Pisa și ajunsese să îndrăgească orașul. Avusese o aventură cu o doamnă suedeză cu cîțiva ani mai mare decît el, care trăia aici pentru a se afla cît mai departe de soțul ei și avea o mică scenă particulară de operă, unde cînta numai pentru prieteni. Era o adeptă a lui Swendenborg * și îi spuse lui Augustus că avusese o viziune a ei și a lui în viața de apoi. Ceea ce-l interesa însă mai tare erau încercările a doi preoți, unul bătrîn și unul tînăr, de a-l cîștiga pentru biserica de la Roma. Nu avea nici o intenție de a se converti la catolicism, dar era o surpriză plăcută pentru el că cineva se preocupă atît de intens de sufletul lui și își dădu multă silință

* Swedenborg, Emanuel (1688—1772) — naturalist, teozof și vizionarist suedez, născut la Stockholm, autor al unor lucrări în care își expune doctrina asupra comunicării spiritelor. A avut numeroși adepți în Anglia și în Statele Unite. (N. t.)

să le explice clericilor ideile și stările lui de spirit. Nu putea să nu întrevadă, totuși, că această tentativă de seducție spirituală nu avea cum dura la infinit, ci, spre ghinionul lui, ca toate încercările de seducție, trebuiau să sfîrșească într-un fel sau altul și începuse deci să-și consacre tot mai mult timp unei societăți politice secrete, în care fusese prezentat ca venind dintr-o țară mai liberă. La ședințele acesteia întîlnise pe unul din bătrînii iacobini veritabili, fost membru al Muntelui *, fost prieten cu Robespierre și aflat acum în exil. Augustus îl vizita adesea într-o odăiță murdară și sumbră de la mansarda unei case vechi, unde discutau amîndoi despre tiranie și libertate. De asemenea lua lecții de pictură și începuse să copieze un tablou vechi din galeria de artă.

Într-o zi primi o scrisoare din partea bătrînei contese di Gampocorta, care se afla în vila ei de lîngă Pisa și îl ruga să vină s-o viziteze. Îi scria cu multă prietenie și recunoștință și îi povestea ultimele noutăți. Aflînd în aceeași clipă vestea accidentului bunicii sale și a morții soțului ei, tînăra Rosina adusese pe lume un băiat, ce fusese botezat Carlo, după străbunica sa și pe care contesa îl descria ca fiind un copil cu totul și cu totul deosebit. Amîndouă femeile, și cea tînără și cea vîrstnică, se simțeau acum iarăși bine, deși bătrîna contesă mărturisea că pierduse orice speranță de a mai redobîndi cîndva uzul integral al mîinii drepte și adăuga totodată că doreau din toată inima să-i aducă mulțumirile lor pentru ajutorul ce li-l dăduse în ceasul de răstriște.

Trăsura îl purta pe Augustus către vila bătrînei aristocrate în după-amiaza unei zile extrem de fierbinți. În timp ce se apropia de destinație, furtuna ce plutise timp de trei zile amenințătoare deasupra Pisei se dezlănțui ca o stihie. Un miros și o culoare ciudate, sulfuroase, umplură tot văzduhul, iar copacii mari și întunecați de pe marginea drumului se îndoiau sub rafalele puternice de vînt. Fulgerul trăsni de cîteva ori înfricoșător chiar lîngă trăsură, fiind urmat de mugetele sălbatice ale tunetului. Apoi se revărsă ploaia cu stropi mari și calzi și într-o clipă tot peisajul îi apăru voalat în spatele șuvoaielor

* Vezi nota (*), pag. 135 (N. t.)

cenușii, scînteietoare de apă ce scăldau cabina trăsurii sale acoperite. Trecînd peste un pod de piatră cu balustradă joasă, văzu ploaia cum izbește fața întunecată a rîului ca o perdea de săgeți. Urcară apoi coasta unui deal abrupt și presărat cu stînci, pe un drum lunecos din cauza ploii, iar, cînd se opriră în fața scării largi de piatră a unei case, un servitor veni în fugă cu o umbrelă pentru a-l proteja pe oaspete pînă la intrare.

În salonul imens, ce se deschidea spre o terasă lungă, cu vederea către rîu, răpăitul iute al stropilor grei de ploaie pe dalele de piatră se auzea cu atîta claritate de parcă ar fi plouat chiar în cameră. Odată cu el pătrundea prin ferestrele înalte și date de perete mirosul prospețimii și umidității bruște a aerului și a pietrelor fierbinți răcorindu-se sub torentele de apă. În cameră mirosea a trandafiri. În colțul ei cel mai depărtat un bătrîn abate dădea lecții de pian unei fetițe, dar se opriseră pentru că zgomotul tunetului și al ploii îi împiedica de la măsurarea tactului și stăteau acum să privească amîndoi peste vale către rîu.

Stînd pe sofa, bătrîna contesă și tînăra mamă tocmai ceruseră copilul ca să-l vadă. Îl ținea în brațe o doică tînără și foarte grasă, îmbrăcată în roșu și roz, ce semăna cu o floare de oleandru ; pruncul părea nespus de mic, era ca un măr copt învăluit într-o avalanșă de panglici și dantele. Atenția lor era împărțită între copil și furtună și amîndoi le aduseseră într-o asemenea stare de exaltare de parcă viețile lor ar fi atins în acea clipă zenitul.

Bătrîna doamnă, care voise să se ridice pentru a-l întîmpina, fu însă atît de copleșită de sentimente la vederea lui Augustus încît nici nu se putu mișca din loc. Sub pleoapele ei uscate ca niște voaluri, ochii i se umplură de lacrimi care, din cînd în cînd în timpul conversației, i se rostogoleau pe față. Îl sărută pe amîndoi obrajii și-l prezentă cu mare emoție nepoatei sale, ce arăta la fel de frumoasă ca orice madonă pe care o văzuse în Italia, și copilului. Augustus nu reușise niciodată să simtă altceva decît frică în prezența copiilor foarte mici — deși, gîndea el, aceștia puteau prezenta un oarecare interes doar ca eventuală promisiune pentru viitor — încît fu extrem de surprins să constate că amîn-

două femeile erau de părere că, în acest stadiu, copilul atinsese nici mai mult nici mai puțin decît culmea perfecțiunii și era o tragedie faptul că avea oricum să se schimbe de aici înainte. Părerea că rasa omenească atinge punctul culminant la naștere pentru a luneca apoi pe panta unui declin iremediabil îl impesionă, găsind-o mai ușor de suportat decît teoria sa.

Bătrîna contesă se schimbase mult din ziua cînd o întîlnise prima oară pe șosea. Dragostea pentru o ființă de sex masculin, pe care ea îi spusese că nu fusese în stare s-o simtă niciodată pînă atunci, îi completa acum viața cu o mare și dulce armonie. Ea însăși îi mărturisise faptul în cursul discuției lor.

— Cînd eram mică — povesti ea — am fost învățată să nu arăt nicicînd unui nebun un lucru terminat doar pe jumătate. Dar ce altceva face cu noi Dumnezeu în timpul vieții noastre ? Dacă aș fi văzut de la început acest copil, aș fi stat supusă și m-aș fi lăsat purtată de Dumnezeu oriîncotro ar fi hotărît el. Viața e o lucrare a Domnului în mozaic, pe care o tot completează pătrățel cu pătrățel. Dacă aș fi văzut această mică piesă centrală atît de frumos colorată, mi-aș fi dat seama și de restul modelului și n-aș fi răscolit în atîtea rînduri lucrarea întreagă, pentru a-i da atîta bătaie de cap Domnului s-o facă la loc cum a fost.

Altminteri vorbi destul de mult despre accidentul ei și despre după-amiaza ce o petrecuseră împreună la han. Povestea cu acea plăcere a rememorării ce acordă valoare oricărei întîmplări din trecut, indiferent cît de neînsemnată fusese la vremea respectivă.

Un servitor aduse vin și niște piersici minunate, iar tînărul tată apăru la rîndul său, fiind prezentat oaspetelui ; însă rolul său în tot acest tablou nu fu mai mare decît al celui mai tînăr mag la adorarea pruncului Isus, bătrîna contesă rezervîndu-și pentru sine rolul lui Iosif.

Cînd ploaia se mai potoli, stăpîna locului îl conduse pe Augustus pînă la fereastră să-i arate panorama.

— Dragă prietene — spuse ea în timp ce stăteau împreună ceva mai departe de ceilalți — n-am să pot niciodată exprima cu adevărat recunoștința ce ți-o port, însă vreau să-ți dăruiesc un mic semn al ei, cu aju-

torul căruia să-ți amintești de mine cînd vei fi departe și sper că-mi vei face plăcerea să-l primești.

Augustus privea la peisajul ce se întindea jos, în vale. Îl izbi aerul lui familiar, dîndu-i o ușoară amețeală.

— Cînd ne-am întîlnit prima oară — continuă ea — ți-am spus că doar trei persoane am iubit în toată viața mea. Despre două din ele știi deja. Cea de-a treia, de fapt prima, a fost o fată de-o vîrstă cu mine dintr-o țară îndepărtată, pe care n-am cunoscut-o decît puțin timp, apoi i-am pierdut urma. Dar ne-am promis să ne ținem întotdeauna minte una pe alta și de multe ori amintirea ei mi-a dat tărie în fața vitregiilor soartei. Cînd ne-am despărțit, cu multe lacrimi, ne-am dăruit fiecare cîte un mic obiect spre aducere aminte. Și, deoarece acest obiect mi-este foarte scump și e semnul unei prietenii adevărate, vreau acum să ți-l dăruiesc din toată inima.

Cu aceste cuvinte, scoase din buzunar micul obiect și i-l oferi.

Augustus se uită la el și, involuntar, duse mîna la piept. Era o sticluță pentru săruri în formă de inimă. Pe ea era pictat un peisaj cu copaci, iar în fundal se vedea o casă albă. Privind-o cu atenție, își dădu seama că era chiar domeniul lui din Danemarca. Recunoscu acoperișul înalt de la Lindenburg și cei doi stejari din fața porții, ba chiar și aleea cu tei din spatele casei. Banca de piatră de sub stejari fusese pictată cu mare grijă. Dedesubt, pe o panglică de asemenea pictată, citi cuvintele : *Amitié sincère.*

Simțea sticluța lui în buzunarul vestei și fu pe punctul de o scoate și a o arăta bătrînei doamne. Intuia că i-ar fi oferit subiectul pentru o povestire pe care aceasta ar fi savurat-o și ar fi repetat-o la infinit și care ar fi putut fi ultimul ei gînd pe patul de moarte. Îl reținu însă ideea că, în această hotărîre a soartei, era ceva rezervat numai pentru el — o valoare, o profunzime, un resort chiar, al vieții care nu-i aparținea decît lui, pe care nu-l putea împărți cu nimeni altcineva, tot așa după cum nu-și putea împărți cu nimeni visele.

Îi mulțumi contesei cu multă simțire, iar aceasta, văzînd cu cîtă plăcere îi este primit darul, răspunse la rîndul ei cu mîndrie și demnitate.

Se despărți de bătrîna sa prietenă și de tînăra pereche cu toate mărturiile unei prietenii sincere și porni înapoi pe drumul către Pisa.

Între timp se oprise și ploaia. După-amiaza era aproape rece. Lumina aurie a soarelui și umbrele adînci și albastre ale liniștii își împărțeau între ele peisajul. Pe cer, foarte jos, apăruse un curcubeu.

Augustus scoase din buzunar o oglinjoară. Ținînd-o în podul palmei, privi la ea dus pe gînduri.

ÎNTÎLNIRE LA ELSINORE

La colțul unei străzi din Elsinore, aproape de port, se înalță o casă cenușie, veche și impunătoare, construită pe la începutul secolului al XVIII-lea și care privește neîncrezătoare de sus la ceea ce vremurile noi au ridicat în jurul ei. De-a lungul anilor această casă a ajuns să formeze un singur tot, iar dacă vîntul de nord-nord-vest dă într-o zi de perete ușa de la intrare, prin simpatie cu ea se deschide și ușa coridorului de la etaj. Sau, dacă pășești pe o anumită treaptă a scării, îți răspunde o scîndură din podeaua salonului, ca un ecou îndepărat, ca un cîntec.

Fusese proprietatea familiei De Coninck timp de mulți ani, dar, după falimentul de stat din 1813 și după tragicele întîmplări petrecute simultan în această familie, au renunțat la ea și s-au mutat în locuința de la Copenhaga. O bătrînă cu bonetă albă rămăsese să aibă grijă de casă, împreună cu un om care o ajuta și, locuind în vechile camere, se gîndeau și stăteau uneori de vorbă despre vremurile de odinioară. Cele două fiice ale familiei nu se măritaseră niciodată, iar acum erau prea bătrîne pentru așa ceva. Fiul murise. Dar vara, demult — își amintea doamna Baek —, duminicile după-amiază, cînd era timp frumos, Papa și Mamma De Coninck, împreună cu toți trei copiii, mergeau în trăsurica lor deschisă la casa de la țară a bunicii, unde prînzeau, după obiceiul de-atunci, la ora trei, afară, pe gazon, sub un ulm înalt care în iunie își risipea bogăția de semințe brune, rotunde și turtite în iarbă. Se înfruptau din rața cu mazăre verde și din căpșunile cu frișcă, iar băiețelul zburda încoace și încolo în pantalonașii lui de nankin alb, hrănind cîinii bolognezi ai bunicii.

Cele două surori țineau în colivii mulțimea de păsări aduse în dar de admiratori din călătoriile lor pe mările pămîntului. Întrebată dacă nu cîntau și la harpă, bătrîna doamnă Baek ridica din umeri, dînd a înțelege cît de greu îi venea să țină seama tuturor perfecțiunilor de care erau în stare tinerele domnișoare. Cît despre adoratorii lor și cererile acestora în căsătorie, tema era inutil de abordat. Pentru că era inepuizabilă.

Bătrîna doamnă Baek, ea însăși pentru scurtă vreme soția unui marinar și care, după ce soțul îi pierise înecat, intrase din nou în slujba familiei De Coninck, de data aceasta ca văduvă, se frămînta adeseori ce păcat era că nici una dintre surori nu se mărita. Gîndul nu-i dădea deloc pace. Față de restul lumii explicația sa era că domnișoarele nu reușiseră să găsească un bărbat demn de ele, în afară de fratele lor. Dar singură vedea că explicația nu ține. Dacă acesta era necazul celor două surori, atunci ele ar fi trebuit să se mulțumească și cu mai puțin decît idealul. Ea, dacă ar fi fost în locul lor, așa ar fi făcut, deși i s-ar fi părut că are un preț greu de plătit. În inima ei mai știa însă ceva. Era cu șaptesprezece ani mai în vîrstă ca sora mai mare, Fernande, pe care toți o alintau Fanny și cu optsprezece ca sora mai mică, Eliza, care se născuse chiar în ziua căderii Bastiliei ; cea mai mare parte a vieții și-o petrecuse în preajma lor. Și, chiar dacă nu era în stare să spună în cuvinte, simțea în schimb cu putere, cu tot trupul și cu sufletul ei parcă, blestemul ce plutea deasupra acestui neam, legînd laolaltă pe cele două surori de fratele lor și neîngăduindu-le nici unuia din ei o relație firească și adevărată cu alte ființe omenești.

În tinerețea lor, nici un eveniment din viața mondenă a Elsinore-ului nu putea fi considerat reușit fără încîntătoarele surori De Coninck. Ele erau inima și sufletul veseliei din oraș. Cînd intrau în sălile de bal, tavanele bătrînelor și liniștitelor case negustorești păreau că se mai înalță puțin, iar zidurile că dănțuiesc vesele pe luminoasele lor coloane ionice, înlănțuite cu viță-de-vie. Cînd vreuna din ele deschidea balul, ușoară ca o păsărică, îndrăzneață ca un gînd nemărturisit, în aceeași clipă adunarea era încredințată zeilor adevăratei bucurii a vieții,

în prezența cărora grijile sau invidia nu aveau ce căuta. Puteau cînta un duet ca două privighetori în frunzișul copacilor și știau să imite, fără vreo răutate, vocile lumii bune din Elsinore, pînă ce burdihanele prietenilor tatălui lor, matadorii orașului, se zgîlțîiau de rîs la mesele de joc. Erau în stare să încropească într-o clipită șarade sau gaguri, iar, cînd se întorceau de la ora de muzică sau de pe Corso, aveau sacul plin de întîmplări adevărate sau de povești petrecute doar în închipuirea lor, unele mai năstrușnice decît celelalte.

Dar apoi, în camerele lor, măsurau încoace și încolo podeaua și plîngeau ori ședeau la fereastră și priveau în jos, către port, frîngîndu-și mîinile în poală, ori stăteau culcate în pat noptile și plîngeau amar, fără vreun motiv anume. Începeau să vorbească atunci despre viață cu o amărăciune mai neagră ca a lui Timon din Atena în dublu exemplar, dîndu-i doamnei Baek sentimentul ciudat că trăiește în atmosfera unei rugini corozive. Mama lor, care nu purta blestemul în sînge, s-ar fi speriat rău dacă ar fi fost de față în asemenea momente și ar fi bănuit probabil vreo legătură sentimentală nefericită. În schimb tatăl lor le-ar fi înțeles și l-ar fi durut suferința fiicelor, dar el era prea ocupat cu afacerile sale și nu intra niciodată în camerele fetelor. Numai această servitoare mai vîrstnică decît ele și al cărei temperament se deosebea cît se poate de mult de al lor le înțelegea, în felul ei, păstrînd însă taina în suflet, la fel ca și ele, cu un amestec de orgoliu și disperare. Cîteodată încerca să le consoleze. Cînd o întrebau printre lacrimi : „Nu e groaznic, Hanne, că în lume e atîta minciună și fățărnicie ?“, ea le răspundea : „Și ce-i cu asta ? Mai rău ar fi dacă ar fi adevărat tot ce se spune“.

Pe urmă fetele se sculau, își ștergeau lacrimile, probau bonetele cele noi în fața oglinzii, puneau la cale petrecerile lor teatrale sau plimbările cu sania, șocau ori bucurau inimile prietenilor și totul se relua de la început. Păreau incapabile să nu cadă ba într-o extremitate, ba în cealaltă. Pe scurt, se născuseră melancolice și îi fericeau pe ceilalți rămînînd ele însele de-a pururi nefericite, erau două firi jucăușe, fermecătoare, dar care vărsau lacrimi grele de tristețe, știau să se distreze ne-

bunește și în același timp trăiau într-o singurătate deznădăjduită.

Dacă fuseseră vreodată îndrăgostite nici măcar bătrîna doamnă Baek n-ar fi putut spune. Reușeau s-o aducă la disperare cu scepticismul lor învederat cînd era vorba de iubirea vreunui bărbat, deși ea își dădea mai bine seama care era adevărul văzîndu-i pe tinerii din Elsinore cum păleau și slăbeau, cum își luau lumea-n cap sau îmbătrîneau holtei de dragul celor două surori. Mai simțea deasemeni că, dacă ele ar fi ajuns să se convingă vreodată de dragostea unui bărbat, ar fi însemnat nici mai mult nici mai puțin decît salvarea pentru aceste două Olandeze Zburătoare. Numai că ele rămîneau într-o relație nefirească și deformată cu lumea, ca și cum lumea ar fi fost doar o reflecție a lor într-o oglindă pe care o țineau în fața ei, în vreme ce, undeva în spate și în umbră, femeia din ele rămînea o simplă spectatoare și urmărea cu atenția concentrată gesturile pretendentului care-i curta imaginea, rîzîndu-și în sinea ei de imposibilitatea consumării actului iubirii cînd venea momentul decisiv, iar inima, între timp, i se împietrea mereu. Dorea oare ca bărbatul să spargă oglinda, împreună cu imaginea încîntătoare din ea și să se întoarcă spre femeia adevărată ? O, așa ceva doar știa că e cu neputință. Poate că surorilor le producea totuși o plăcere stranie adorarea imaginii lor din oglindă, încît pînă la urmă n-au mai putut fără ea.

Din cauza acestei ciudate preferințe, fuseseră evident condamnate să rămînă fete bătrîne. Acum, cînd erau cu adevărat fete bătrîne — aveau cincizeci și trei și cincizeci și doi de ani —, păreau să fi ajuns în termeni ceva mai buni cu viața, cum de obicei se întîmplă cu lucrurile care nu mai au mult și se termină. Faptul că aveau să dispară de pe fața pămîntului fără a lăsa nici o urmă nu le tulbura cîtuși de puțin, deoarece știuseră că așa se va întîmpla. Încercau o anumită mulțumire la gîndul că vor dispărea cu grație și nu vor putrezi, asemeni majorității prietenilor lor, după ce au fost îmbălsămate cu mir și plante aromate, ca niște elegante mumii spirituale. Cînd se aflau într-o pasă bună, și mai ales în relațiile lor cu tînăra generație, cu copiii prietenilor, răspîndeau chiar

un miros condimentat de sanctitate, pe care tinerii îl țineau minte toată viața.

Fatala melancolie a familiei se manifesta în chip diferit la Morten, fiul, și la el o fascinase pe doamna Baek pînă la paroxism. Cu el nu-și pierdea niciodată răbdarea, cum și-o pierdea uneori cu fetele, pentru că era bărbat, iar ea femeie și deasemeni pentru că Morten degaja un farmec pe care surorile lui nu-l avuseseră niciodată. Era într-adevăr, la Elsinore, ca și un alt tînăr *dandy* de stirpe aleasă înaintea lui, cel mai observat dintre observatori, arbitrul modei și prototipul distincției pentru toată lumea. Multe fete din oraș rămăseseră, de dragul lui, nemăritate, ori se măritaseră tîrziu cu cineva ce aducea vag, poate nu chiar *en face* și nici chiar din profil cu capul lui tînăr de zeu, care însă, la acea vreme, dispăruse pentru totdeauna de la orizont. Și mai era și fata care, în ochii întregii lumi, fusese logodită și urma să-l ia de soț pe Morten, măritată acum și mamă de copii la rîndul ei — *aber frage nur nicht wie !* *. Își pierduse acea luminozitate radioasă ce-i atrăsese în tinerețe, la Elsinore, porecla de „mielușica de aur", iar acolo unde acea făptură de basm sărea odinioară veselă pe străzile orașului acum călca apăsat o doamnă palidă și stăpînită în toate gesturile ei. Și totuși era aceeași fată pe care la coborîrea sa de pe vas într-o dimineață strălucitoare de martie, pe cheiul din Elsinore, în fața întregii populații a orașului, adunată să-l întîmpine cu aplauze și urale, o ridicase în brațe, în timp ce jur-împrejurul ei toată lumea se legăna în sus și-n jos, agitînd evantaie și rotind prin aer panglici lungi în toate culorile curcubeului.

Morten de Coninck era și mai rezervat din fire decît surorile sale. El nu avea nevoie să se exteriorizeze. Cînd intra într-o cameră, cu felul său liniștit de a fi, punea imediat stăpînire pe toată societatea și o polariza în jurul lui. Avea toată frumusețea conformației și eleganța mîinilor și picioarelor ce distingea femeile din familia sa, dar nu și finețea trăsăturilor. Nasul și gura păreau a-i fi fost croite de o mînă mai greoaie. În schimb avea cea mai izbitoare, cea mai nobilă și mai senină frunte

* Numai nu întreba cum. (germ.) (N. t.)

cu putință. Cînd vorbeau cu el, oamenii își ridicau privirile spre acea frunte lată și pură, ca și cum ar fi fost împodobită de tiara cu diamante a unui tînăr împărat sau de nimbul luminos al unui sfînt. Morten De Coninck avea o înfățișare ce parcă nu putea cunoaște vreodată vina sau teama. Cel mai probabil nici nu le cunoștea. La Elsinore a jucat rolul eroului timp de trei ani.

Era pe vremea războaielor napoleoniene, cînd lumea se clătina din temelii. În uriașa încleștare a titanilor, Danemarca a încercat să rămînă liberă și să-și urmeze drumul ei, dar a trebuit să plătească din greu pentru această cutezanță. Copenhaga, bombardată, ardea. Într-o noapte de septembrie, pe cînd flăcările ce cuprinseseră orașul au incendiat peste întreaga Zeelandă cerul, clopotele cele mari de la Frue Kirke *, împinse de puterea focului, au început să cînte singure imnul lui Luther *Ein fester Burg ist unser Gott* ** cu puțin înainte ca turnul ei înalt să se prăbușească, lăsînd în loc o jalnică ruină. Pentru a salva capitala, guvernul a fost nevoit să cedeze flota. Trufașele fregate britanice au escortat vasele de război ale Danemarcei — toată mîndria ei, un șirag de perle, un stol de lebede captive — prin Sund către Anglia. Porturile goale strigau cerului durerea lor, ura și rușinea umpleau toate piepturile.

În cursul luptelor și al marilor evenimente din anii următori, 1807 și 1808, ca o scînteie vie dintr-o ruină fumegîndă a răsărit o întreagă flotilă de vase-corsar. Împinși de patriotism, de setea de răzbunare sau de nădejdea prăzilor, corsarii au venit de pe toate coastele și din toate insulițele Danemarcei ; se aflau printre ei gentilomi, marinari de pe vasele de traversare și pescari, idealiști și aventurieri — toți însă corăbieri neînfricați. Din clipa cînd primeai împuternicirea de război, cauza ta se contopea cu cea a țării însîngerate ; aveai dreptul să-l lovești pe dușman oricînd ți se ivea prilejul și din această ciocnire puteai ieși un om bogat. Exista o relație ciudată între corsar și stat, era ca un fel de legătură de dragoste necunoscută, o căsătorie morganatică îm-

* Biserica Sfintei Fecioare. (dan.) (N. t.)
** O cetate întărită e Dumnezeul nostru. (germ.) (N. t.)

plinită cu o devoțiune pasionată de ambele părți. Deși nu purta epoleții și strălucitorul metal sanctificator al unei uniuni legitime, această instituție avea cel puțin pe buzele ei sărutul fierbinte al coroanei daneze și se bucura de toată libertatea concubinei de a-și încînta stăpînul cu cele mai nebunești fantezii, la care o regină nici nu cutează măcar să viseze. Pînă și marina regală — adică puținele vase care nu se găseau la Copenhaga în acel septembrie fatal — privea cu ochi prietenoși la flotila corsarilor și trăia în termeni amiabili cu ea; probabil cam la fel ca Rahila cu roaba ei Bilha, care făcea tot ce nu putea face ea însăși.* Era vremea oamenilor curajoși. Din nou cîntau tunurile pe apele daneze, ici și colo, unde te-așteptai mai puțin să le auzi, căci numai rareori vasele-corsar atacau împreună; fiecare își purta războiul pe cont propriu. Fapte eroice de necrezut au reușit atunci, prăzi bogate au fost răpite chiar de sub tunurile fregatelor ce le transportau și aduse în porturi de glorioasele bărci ușoare cu velatura atîrnînd zdrențe de pe catarg, în mijlocul strigătelor triumfale de victorie. S-au compus pentru corsari și cîntece de vitejie. Rareori într-o națiune au existat eroi înconjurați cu mai mare dragoste și admirație de sufletul și închipuirea oamenilor simpli, și mai ales a tinerilor, ca acești corsari.

În scurtă vreme s-a constatat că navele mari nu se descurcau bine în luptă. Vasul de traversare în schimb, cu un echipaj de doisprezece pînă la douăzeci de oameni și înarmat cu șase pînă la zece tunuri mobile, ușor de manevrat și rapid în caz de pericol, era ceea ce trebuia în acest război. Îndemînarea căpitanului la navigație și buna sa cunoaștere a golfurilor și strîmtorilor aveau deasemeni un rol important, iar bravura individuală a membrilor echipajului, măiestria lor în mînuirea tunurilor, iar, la abordaj, a armelor ușoare îndeplinea restul. Erau doar în joc laurii războiului; și nu numai aceștia, ci și aurul; și nu numai aurul, ci și răzbunarea, atît de dulce inimii, împotriva agresorului. Iar, cînd acești bătrîni, și totuși atît de tineri, lupi de mare se întorceau în port, acoperiți de zăpadă, cu toată velatura înghețată uneori, încît

* *Facerea, 30,* 3—8. (N. t.)

vasul părea desenat cu creta pe fundul întunecat al mării, ei își trăiseră ceasul de glorie, dar îi aștepta o și mai mare bucurie, căci stîrneau o teribilă senzație în micile orășele-porturi. Venea apoi împărțeala capturii și vînzarea bunurilor dobîndite, care puteau fi foarte scumpe. Statul își lua partea sa și fiecare om de la bord pe a lui, de la căpitan, tunar și ofițeri pînă la cel mai mic mus, care primea o treime din partea cuvenită unui bărbat. Un băiețandru putea pleca pe mare cu nimic altceva pe el decît cămașa, pantalonii și sfoara ce-i ținea să nu-i cadă și se întorcea cu aceleași haine, rupte rău și pătate de sînge și cu o întîmplare cruntă din larg de istorisit prietenilor, dar, o săptămînă mai tîrziu, după ce toată captura era vîndută, numai ce-l vedeai zornăindu-și cinci sute de taleri imperiali în buzunar. Evreii din Copenhaga și Hamburg, fiecare cu cîte trei pălării pe cap, puse una peste alta, n-au întîrziat să se înființeze la fața locului pentru a-și atribui rolul principal la marea vînzare, ori pentru a ademeni din buzunare partea de pradă a combatanților nerăbdători.

Curînd au apărut, ca niște comete nou descoperite, numele unor eroi cunoscuți și ale bărcilor lor, în jurul faimei cărora legendele se țeseau zilnic. Unul din ei era Jens Lind de pe *Cort Adeler*, supranumit, pentru eleganța lui, Lind „Catifea" și care, timp de cîțiva ani, a trăit ca un mare nabab, pînă ce, cheltuindu-și toată averea, a sfîrșit ca ursar pe la tîrguri. Un altul era căpitanul Raaber de pe *Răzbunătorul*, în felul său și puțin poet ; mai erau și frații Wulffsen de pe *Macroul* și *Madame Clark*, doi gentilomi din Copenhaga ; sau Christen Kock de pe *Aeolus*, al cărui echipaj — pînă la ultimul om — fusese ucis sau rănit în lupta cu o fregată engleză în largul portului Laessø ; și în fine, tînărul Morten De Coninck de pe *Fortuna II*.

Cînd Morten a venit prima oară la tatăl său cu rugămintea să-i echipeze un vas-corsar, inima bătrînului domn De Coninck a tresărit a neplăcere la o asemenea idee. Mulți dintre bogații și respectabilii armatori din Copenhaga, unii chiar mai mari negustori decît el, aveau în acea vreme propriile lor vase-corsar, iar domnul De Coninck însuși, pe care nimeni nu-l întrecea cînd era

vorba de patriotism, suferise pierderi grele din partea englezilor. Dar propunerea fiului său îl punea în mare încurcătură. I se părea revoltător gestul de a ataca vase comerciale, chiar dacă duceau mărfuri de contrabandă. Era ca și cum ai fi siluit o doamnă sau ai fi tras cu pușca în pescărușii. Deci Morten a trebuit să caute sprijin la vărul tatălui său, Fernand De Coninck, un bătrîn holtei bogat din Elsinore, a cărui mamă era franțuzoaică și care devenise un partizan înfocat al împăratului Napoleon. Surorile l-au ajutat magistral pe Morten să-l convingă pe unchiul Fernand și, în luna noiembrie a anului 1807, tînărul avea deja propria sa barcă la apă. Unchiul n-a regretat niciodată generozitatea sa. Toată aventura îl întinerise cu douăzeci de ani, iar la urmă ajunsese în posesia unei colecții de suvenire de pe vasele inamicului care îi oferea o mare plăcere cînd o privea.

Fortuna II din Elsinore, avînd un echipaj de doisprezece oameni și patru tunuri mobile, a primit împuternicirea de război la 2 noiembrie — nu rămăsese oare această zi, ca și zilele următoarelor sale isprăvi, scrisă în inima doamnei Baek astăzi, după treizeci și trei de ani, după cum numele Calais e scris în inima reginei Mary ?* Încă pe 4 ale aceleiași luni *Fortuna II* a surprins un bric englez în largul portului Hveen. Un vas de război, grăbindu-se la fața locului, a deschis focul asupra navei-corsar, însă echipajul ei a reușit să taie cablurile ce o legau de vasul capturat și s-o aducă în siguranță la adăpostul bătăii tunurilor de la Kronborg.

20 noiembrie a fost în schimb o zi mare pentru barca lui Morten De Coninck. Dintr-un convoi de mai multe vase a reușit să desprindă bricul englez *The William* și nava *Jupiter,* care avea o încărcătură de pînză pentru vele, ceramică, vin, spirtoase, cafea, zahăr și mătăsuri. Toate mărfurile au fost descărcate la Elsinore, dar amîndouă navele au fost trimise la Copenhaga și sechestrate

---

* Este vorba de regina Maria I (1516—1558) a Angliei, fiica cea mai mare a lui Henric al VIII-lea și al primei sale soții, Caterina de Aragon. Domnia ei nefericită și fără urmași s-a încheiat prin pierderea portului Calais, ultima posesiune engleză pe teritoriul Franței după războiul de o sută de ani. (N. t.)

acolo. Două sute de evrei au năvălit pe 30 decembrie în piața de la Elsinore pentru a licita la vînzarea încărcăturii de pe *Jupiter*. Morten însuși a cumpărat o bucată de brocat alb, despre care se spunea că fusese făcut în China și trimis apoi în Anglia pentru rochia de nuntă a sorei țarului. În acea vreme Morten tocmai se logodise, încît tot Elsinore-ul a rîs ori a zîmbit în urma lui văzîndu-l cum pleacă de la licitație cu pachetul sub braț.

Vasele de luptă ale inamicului îl urmăriseră adesea. O dată, pe 27 mai, fugind de o fregată engleză, s-a împotmolit lîngă Aarhus, dar a izbutit să scape aruncînd tot balastul de fier peste bord și refugiindu-se la adăpostul bateriilor daneze de coastă. Cetățenii din Aarhus i-au oferit gratis tînărului și ilustrului corsar alt fier pentru balast și se povestește că pînă și micile cusătorese au venit să-i aducă fiarele lor de călcat pe care, dăruindu-i-le, le sărutau pline de înflăcărare, ca să-i poarte noroc.

La 15 ianuarie, împreună cu vasul corsar *Trei prieteni*, *Fortuna II* a capturat șase nave ale inamicului și tocmai le conducea prin Drogden *, pentru a le vînde la Copenhaga, cînd una din capturi a eșuat pe Middelgrund. Era un bric mare plin cu pînză și velatură evaluată la vreo 100 000 de taleri imperiali, pe care corsarii izbutiseră, în dimineața aceleiași zile, să-l desprindă dintr-un convoi britanic. Vasele de război englezești îi urmăreau întruna. Văzînd accidentul, urmăritorii au trimis de îndată un puternic detașament de șase șalupe ca să captureze bricul. Nici corsarii însă, pe de altă parte, nu erau dispuși să-l cedeze și au început a-i bombarda puternic pe englezi care, sub focul de mitralii abătut asupra lor, au trebuit să se retragă, renunțînd la recucerirea vasului. Oricum, însă, bricul era pierdut. La apariția șalupelor inamicului, cu efectivele lor mult superioare, ofițerul însărcinat cu comanda capturii o incendiase pentru a nu ajunge din nou în mîinile englezilor. Focul s-a extins cu o asemenea iuțeală încît vaporul n-a mai putut

* Coridor navigabil în strîmtoarea *(Sund)* dintre insulele daneze Amager și Saltholm, greu accesibil pentru vasele mari. (N. t.)

fi salvat și toată noaptea locuitorii Copenhagăi au privit îngroziți la teribilul pîrjol ce înroșea tot cerul către nord. Restul de cinci nave cucerite însă au ajuns cu bine în port.

În vara aceluiași an *Fortuna II* a dat o luptă pe viață și pe moarte în apele Elsinore-ului. În acea vreme ajunsese ca un spin în ochii englezilor, care, într-o noapte întunecoasă de august, pornind de pe vasul de război ancorat pe coasta suedeză, au încercat s-o captureze. Două barcazuri mari s-au strecurat tăcute prin beznă, cu furcheții ramelor înveliți în lînă. Echipajul vasului corsar dormea și numai tînărul Morten și secundul său mai erau pe punte cînd cele două barcazuri, cu treizeci și cinci de marinari, au scrîșnit frecîndu-se de babordul și tribordul *Fortunei,* iar cîngile de abordaj s-au înfipt în scîndurile ei. De pe barcazuri s-au tras focuri de armă, dar la bordul vasului corsar nu mai era nici timp, nici loc pentru a pune în bătaie tunurile. A început o luptă oarbă atunci cu topoarele, cu săbiile și cuțitele. Inamicul năpădea puntea din toate părțile, încercînd să taie lanțul ancorei și corzile de la prora. Dar încleștarea n-a durat mult. Cei de pe *Fortuna* s-au bătut cu disperare și, după douăzeci de minute, reușiseră să elibereze puntea. Englezii au sărit înapoi în bărcile lor și s-au depărtat. Abia atunci au intrat în acțiune și tunurile, trăgînd trei salve după inamicul ce se retrăgea. În urma acestuia, pe puntea *Fortunei,* rămîneau doisprezece morți sau răniți.

La Elsinore, oamenii auziseră focurile de muschetă de pe barcazuri, dar nici un răspuns din partea *Fortunei.* S-au adunat cu mic cu mare în port și pe meterezele castelului Kronborg, însă noaptea era întunecată și, cu toate că la răsărit apăruse o geană trandafirie, nu se vedea nimic din cele ce se întîmplau în larg. Apoi, cînd prima rază a dimineții a străpuns întunecimile, s-au auzit trei focuri, unul după altul, iar băieții din Elsinore spuneau că se vedea fumul alb cum aleargă peste apele negre. O jumătate de oră mai tîrziu *Fortuna* intra în port. Privită pe fundalul răsăritului, arăta și ea tot neagră. Se vedea cu ochiul liber că velatura îi fusese rău distrusă, apoi treptat oamenii de pe mal au putut distinge micile siluete întunecate de la bord și sîngele de pe punte. Se

povestea că nu exista nici o singură sabie sau cuțit pe vas care să nu fi fost roșii pînă la prăsele, iar toată rețeaua de plase de la pupa și pînă la ancoră era îmbibată de sînge. Nici un om de la bord, deasemeni, nu scăpase nerănit, dar numai unul singur avea o rană gravă. Era un negru din Indiile de Vest, născut în coloniile daneze de acolo — „negru la piele, însă danez la suflet", cum scriau a doua zi gazetele din Elsinore. Morten însuși, plin tot cu praf de pușcă și bandajat la un ochi, alb la față în lumina dimineții și încă surescitat de pe urma luptei, a ridicat amîndouă brațele către mulțimea care îi aștepta cu ovații pe mal.

În toamna aceluiași an orice activitate a corsarilor a fost brusc prohibită. Se considera că faptele lor atrăgeau fregatele inamicului în apele daneze, punînd astfel țara în primejdie. Deasemeni multe glasuri susțineau că acest gen de luptă era crud și inuman. Hotărîrea luată a frînt inimile multor viteji corăbieri, care, părăsind puntea vaselor, au pornit să colinde lumea, incapabili să se mai întoarcă la îndeletnicirile lor din orășelele de unde plecaseră. Țara întreagă își plîngea păsările de pradă.

Lui Morten De Coninck, era tot orașul de părere, noul ordin îi cădea cum nu se poate mai bine. Laurii și-i cîștigase, acum nu-i rămînea decît să se însoare și să devină un cetățean așezat al Elsinore-ului.

Pe atunci Morten era logodit cu Adrienne Rosenstand — uliul cu porumbița neprihănită. Fata era cea mai bună prietenă a surorilor sale, care se purtau adeseori cu ea de parcă ele însile ar fi creat-o și cărora le făcea plăcere să-i aleagă toaletele astfel încît să-i pună în valoare cit mai bine drăgălășenia. Aveau gusturi clare și rafinate și-și petreceau multă vreme cu alegerea trusoului ei, ca și cum ar fi fost al lor propriu. Între ele însă nu mai erau la fel de clemente cu delicata cumnățică, ci își deplîngeau pătimaș una celeilalte asocierea fratelui lor cu o mică *bourgeoise,* o simplă pasăre ornamentală din ograda Elsinore-ului. Dacă ar fi reflectat puțin mai bine, ar fi văzut însă că nu aveau decît motive să se felicite. Timiditatea și convenționalitatea Adriennei le îngăduia să strălucească fără concurență în sfera îndrăznelii și fanteziei lor ; dar ce figură ar mai fi făcut surorile

uliului în societate dacă el, cum lesne s-ar fi putut întîmpla, ar fi adus acasă o tînără soție dintr-un neam de vulturi ?

Nunta urma să aibă loc în mai, cînd natura e cea mai frumoasă la Elsinore și întreg orașul fierbea în așteptarea zilei celei mari. Dar nu a fost să fie. În dimineața nunții mirele dispăruse și nimeni nu l-a mai văzut de atunci. Mistuite de lacrimile durerii și rușinii, surorile au trebuit să ducă vestea cea tristă miresei, care a leșinat, a zăcut apoi multă vreme bolnavă și nu și-a revenit complet niciodată. Lovitura cufundase în mutenie tot orașul, care își oblojea acum durerea. Nimeni nu se folosea de un prilej atît de minunat pentru bîrfeli. Pierderea și prăbușirea erau resimțite de întregul Elsinore.

Nici un mesaj direct nu a parvenit vreodată de la Morten De Coninck. Dar, în decursul anilor, dinspre apus au sosit zvonuri ciudate despre el. La început s-a auzit că ar fi ajuns pirat, ceea ce n-ar fi fost un destin neobișnuit pentru un fost corsar fără patrie. Pe urmă, într-o vreme, se vorbea că se înrolase în America și că se distinsese în războaiele de acolo. Mai tîrziu a venit vestea că ar fi mare proprietar de plantații și de sclavi undeva în Antile. Dar nici măcar aceste zvonuri n-au fost luate în serios de oraș.

Numele lui abia dacă mai era pomenit, pînă ce, după mulți ani, oamenii au putut vorbi despre el la fel ca despre eroii legendari Barbă Albastră sau Sindbad Marinarul. În saloanele casei De Coninck, din ziua nunții sale Morten a încetat să mai existe. I s-a dat jos pînă și portretul din perete. Pierderea fiului a adus după sine și moartea mamei sale. Doamna De Coninck era o femeie plină de viață. Părea un instrument acordat, pe care copiii ei luaseră multe note înalte și clare. Dacă tot n-avea să mai fie de folos vreodată, dacă nici un vals, serenadă ori marș solemn n-aveau să-și mai ia zborul de pe strunele lui, atunci instrumentul merita mai bine aruncat. Moartea nu i se părea mai puțin nefirească decît tăcerea.

Pentru surorile lui Morten rarele vești despre fratelelor erau ca o mană cu care își țineau sufletele în viață în mijlocul deșertului. Nu le împărtășeau nici prietenilor,

nici părinților ; dar, în distileria secretă a camerelor lor, le prelucrau potrivit unei mulțimi de rețete. Fratele lor se va întoarce, de exemplu, ca amiral al unei flote străine, cu pieptul plin de medalii necunoscute și o va lua de soție pe mireasa ce-l aștepta, sau va veni acasă rănit, cu sănătatea zdrobită, dar acoperit de onoruri, pentru a muri la Elsinore. Va acosta la chei. Nu făcuse și altădată la fel, nu-l văzuseră doar cu ochii lor ? Dar pînă și această hrană săracă ajunse cu timpul să fie asezonată cu multă amărăciune acută. La urmă, dacă ar fi avut de ales, chiar ele însele mai degrabă ar fi murit de foame decît s-o înghită. Se povestea că Morten, departe de a fi vreun glorios ofițer de marină sau bogat proprietar de plantații, fusese într-adevăr pirat în apele Cubei și ale Trinidadului — unul din ultimele exemplare ale acestei specii. Urmărit însă mereu de navele *Albion* și *Triumph*, își pierduse vasul lîngă Port of Spain * și abia izbutise să-și scape măcar pielea. Încercase multe îndeletniciri grele pentru a cîștiga o pîine, iar cineva îl văzuse la New Orleans bolnav și sărac lipit pămîntului. Ultima oară cînd au aflat ceva despre el s-a zvonit că fusese spînzurat.

Din ziua nunții lui Morten, doamna Baek purtase tăcută în suflet o rană adîncă timp de treizeci de ani. Toate sofisticăriile surorilor lui îi intrau pe o ureche și-i ieșeau pe cealaltă, lăsînd-o complet rece. Se purta în schimb cu multă umilință și atenție față de mireasa părăsită, cînd aceasta și-a reluat vizitele la familia De Coninck, deși prea mare compasiune nu i-a arătat totuși niciodată. Știa deasemeni, cum s-a întîmplat mereu în acea casă, mai multe decît oricare alt locuitor al ei. N-ar fi putut spune că a simțit apropierea catastrofei, dar niște prevestiri ciudate avusese ea în visele ei. Mirele avea obiceiul, încă din copilărie, să vină din cînd în cînd la ea în cămăruță. La fel făcuse și în timp ce ele se aflau în toiul pregătirilor pentru fericirea lui. Peste lucrul de mînă și pe deasupra ochelarilor îi privise chipul. Ea, care adesea muncea pînă noaptea tîrziu și pe care vara soarele o găsea demult în camera de lucru, cînd răsărea deasupra Sund-ului, remarcase multe veniri și ple-

* Principalul port al insulei Trinidad. (N. t.)

cări necunoscute restului casei. Ceva se întîmpla cu cei doi logodnici. O implorase el oare să-l îngăduie la ea, încît să-i fie peste putință s-o mai părăsească vreodată ? Doamna Baek nu putea crede că vreo fată ar fi fost în stare să-i refuze ceva lui Morten. Sau poate că ea îi cedase, dar vraja nu avusese nici un efect asupra ei ? Ori îl observa, poate, cum îi scapă tot mai mult pe zi ce trece și totuși nu avea tăria să-i ofere sacrificiul ce l-ar fi putut reține ?

Nimeni nu avea să știe, căci Adrienne nu vorbea niciodată despre acest gen de lucruri ; de fapt nici n-ar fi putut, chiar dacă ar fi vrut. De la însănătoșirea ei, după lunga boală de care suferise, părea să fi rămas cam tare de ureche. Nu auzea decît ceea ce i se spunea foarte tare și viața ei de altfel s-a și încheiat într-o atmosferă de platitudini strigate cu toată puterea.

Cincisprezece ani încheiați și-a așteptat drăgălașa Adrienne mirele, apoi s-a măritat.

Surorile De Coninck au participat și ele la nuntă. Au venit îmbrăcate amîndouă în toalete minunate. Aceasta a fost practic ultima ocazie cînd au apărut ca frumoasele Elsinore-ului, și, cu toate că erau trecute acum de treizeci de ani, le-au eclipsat cu desăvîrșire pe fetele tinere din oraș. Nici cadoul lor de nuntă pentru mireasă n-a fost mai puțin impresionant : i-au dăruit cerceii și broșa cu diamante a mamei lor, o parură unică în tot Elsinore-ul. Deasemeni au golit de flori toate pervazele ferestrelor de la saloanele casei pentru a împodobi altarul, căci nunta se ținea în decembrie. Lumea gîndea că cele două surori, care erau atît de mîndre, aduceau toate aceste onoruri prietenei lor pentru a compensa cîte ceva din suferința ce i-o provocase fratele lor. Doamna Baek însă știa mai bine. Știa, de pildă, că gestul lor era unul de profundă recunoștință și că parura de diamante fusese dăruită în semn de mulțumire. Căci de-acum înainte frumoasa Adrienne nu mai avea să fie văduva fecioară a fratelui lor și nici să ocupe, în ochii întregii lumi, primul loc în dreapta lui. La ieșirea blajinei intruse din casa lor, puteau cel puțin s-o conducă pînă la ușă, înconjurînd-o cu cele mai desăvîrșite amabilități. Pentru același motiv și copiilor ei, mai tîrziu, le-au arătat o

drăgălășenie excesivă, lăsîndu-le, pînă la urmă, cea mai mare parte a bunurilor lor lumești ; la toate aceste atenții le îndemna recunoștința față de acea familie amuzantă de puișori ornamentali ieșiți din ograda Elsinore-ului, pentru că nu erau copiii fratelui lor.

Doamna Baek fusese invitată și ea la nuntă și petrecuse o seară de neuitat. Cînd s-a servit înghețata, i-au venit deodată în minte aisberg-urile plutind pe oceanul cel mare și negru, despre care citise ea și imaginea tînărului singuratic ce le privea de pe puntea vasului și în aceeași clipă ochii ei i-au întîlnit pe cei ai domnișoarei Fanny, la celălalt capăt al mesei. Erau cuprinși de flăcări și luceau scăldați în lacrimi. Cu forța proprie doar unei De Coninck, distinsa fată bătrînă reprima ceva în sufletul ei : un mare dor, o mare rușine, un mare triumf.

Dar mai exista în oraș o fată a cărei poveste se cuvine să fie spusă, foarte pe scurt, aici. Era fiica unui hangiu din Sletten, și se numea Katrine, vlăstarul unui neam de oameni sărmani de lîngă Elsinore, care ardeau cărbuni în sobă și care, în multe privințe, trăiau ca niște țigani. Înaltă, frumoasă, măslinie la piele și roșie în obraji, se spunea că fusese, într-o vreme, drăguța lui Morten De Coninck. Această fată a avut o soartă tristă. Se zvonea despre ea că își cam pierduse mințile. S-a apucat de băut și a cunoscut zile negre, murind încă de tînără. Acestei fete, Eliza, cea mai mică dintre surori, îi arăta o mare bunătate. În două rînduri i-a deschis un atelier de croitorie, căci fata era talentată și știa ce înseamnă o haină elegantă, apoi i-a făcut ea însăși reclamă nepurtînd alte bonete decît cele făcute de Katrine, iar cu bani a ajutat-o pînă la sfîrșitul vieții. Cînd după multe scandaluri provocate la Elsinore, Katrine s-a mutat la Copenhaga, luîndu-și o locuință modestă în strada Dybensgade, unde, în general, doamnele din oraș nu puneau niciodată piciorul, Eliza De Coninck se ducea adeseori s-o vadă, iar la întoarcere arăta de parcă ar fi adunat putere și o bucurie secretă din aceste vizite pe care le făcea. Căci așa trebuia să se poarte o fată ce fusese iubită și părăsită de Morten De Coninck. Decăderea totală, mizeria și degradarea erau singurul acompaniament

armonios al întîmplărilor ce răsuna în inima surorii, umplînd-o de bucurie, în timp ce urechile ei deveneau surde la cuvintele de mîngîiere ale lumii. Ca o vrăjitoare a stat Eliza de veghe la căpătîiul muribundei, observînd încordată cum lucra otrava ucigătoare și ținîndu-și pînă și răsuflarea pentru împlinirea fatalei meniri.

Iarna lui 1841 a fost neobișnuit de grea. Frigul s-a lăsat înainte de Crăciun, iar în ianuarie s-a transformat într-un ger cumplit, imobil și neîntrerupt. A căzut din cînd în cînd, sub formă de grăunțe tari, puțină zăpadă, însă nici vîntul nu bătea, nici soarele nu apărea, nici o mișcare nu se vedea în aer sau pe apă. Gheața era atît de groasă peste Sund încît oamenii puteau traversa liniștiți de la Elsinore în Suedia să bea cafele cu prietenii lor, ai căror tați luptaseră cu tații lor sub mugetul tunurilor, pe aceleași ape, cînd valurile răscolite se stîrneau între cele două țărmuri. Pe nesfîrșita întindere cenușie păreau șiruri minuscule de soldăței din tablă. Însă noaptea, cînd luminile din case și de la felinarele chioare de pe stradă nu răzbăteau decît puțin la marginea suprafeței de gheață, nemișcarea și albeața mării păreau foarte ciudate, ca și cum peste lume ar fi adiat însăși răsuflarea morții. Fumul se ridica de pe hornuri drept în aer. Nici chiar cei mai vîrstnici locuitori ai orașului nu pomeniseră o iarnă ca aceea.

Asemeni și altor oameni, bătrîna doamnă Baek era foarte încîntată de vremea neobișnuit de rece și se arăta extrem de surescitată din pricina ei, dar, în timpul acelor luni de iarnă, o schimbare profundă se petrecu în toată ființa ei. Probabil că i se apropia sfîrșitul și se stingea văzînd cu ochii. Primul semn l-a avut într-o dimineață, cînd a leșinat în sufragerie, după ce fusese să cumpere pește ; o vreme n-a putut nici măcar mișca. A devenit foarte tăcută. Parcă se și împuținase, iar ochii i se spălăciseră la culoare. Umbla prin casă la fel ca și înainte, doar că acum simțea că are de suit pieptiș un deal fără sfîrșit cînd, serile, urca singură, numai cu sfeșnicul și umbra ei, scările ; și părea că ascultă sunete îndepărtate cînd, cu lucrul de mînă în poală, stătea lipită de soba cea înaltă cu cahle, în care trosneau bușteni. Prietenele ei au început să-și facă socoteala că mai bine ar pune pe

cineva să-i sape o groapă în pămîntul acela tare ca fierul, înainte de a veni dezgheţul din primăvară. Dar ea se ţinea încă în putere, iar, după o vreme, se înzdrăvenise parcă din nou, deşi rămăsese ceva mai ţeapănă, ca şi cum ar fi îngheţat şi ea în acea iarnă grea de la un ger însă ce nu avea să se mai moaie. Nu şi-a mai recăpătat niciodată torentul de vorbe vesele şi precise care, timp de şaptezeci de ani, stîrniseră hazul oamenilor, ţinuseră în ascultare servitorii şi purtaseră mai departe ori ţinuseră în frîu bîrfelile din Elsinore.

Într-o după-amiază i-a împărtăşit bărbatului care o ajuta la treburile casei hotărîrea de a merge la Copenhaga să le vadă pe doamne. A doua zi s-a şi dus să aranjeze cu omul care închiria cai. Vestea despre intenţia ei s-a răspîndit imediat, căci o călătorie de la Elsinore la Copenhaga nu era deloc o glumă. Într-o joi dimineaţa a fost în picioare încă la flacăra lumînării şi a coborît treptele de piatră ale casei cu bocceaua în mînă cînd lumina zilei era încă laptoasă.

Într-adevăr, călătoria n-a fost o glumă. De la Elsinore la Copenhaga sînt peste patruzeci de kilometri, iar drumul merge de-a lungul ţărmului mării. În multe locuri însă abia dacă se mai vedea vreun drum ; doar o pîrtie se ghicea urmînd linia ţărmului. Aici vîntul, suflînd înspre uscat, împrăştiase zăpada, încît săniile nu puteau trece şi bătrîna şi-a continuat călătoria într-o căruţă căptuşită cu paie. Deşi era bine încotoşmănată, cu cît căruţa înainta şi dimineaţa de iarnă se lumina tot mai mult iar peisajul se dezvăluia dezolant de tăcut şi rece, părea că nimic nu poate rămîne viu în acele locuri, cu atît mai puţin o bătrînă singură într-o căruţă. Stătea liniştită şi privea în jurul ei. Sund-ul îngheţat arăta cenuşiu în lumina ceţoasă a dimineţii. Ici şi colo plaja era însemnată cu smocuri brune şi negre de alge. Lîngă drum, în nisip, ciorile se plimbau solemne încoace şi încolo, ori se băteau pe vreun peşte mort. Colibele pescăreşti presărate pe margine aveau uşile şi ferestrele bine închise şi căptuşite cu grijă. Din loc în loc se vedeau şi pescarii, cu cizmele lor înalte, ce le ajungeau pînă peste genunchi, plecaţi departe, pe gheaţă, să taie copci, unde, cu o nadă de tablă, prindeau codul. Cerul era plumburiu, însă chiar

deasupra orizontului se întindea o dungă de culoarea cojii de lămîie stătute sau a argintului foarte vechi.

Erau mulți ani de cînd nu mai făcuse drumul acesta și, pe măsură ce înainta, chipuri demult uitate tot veneau și treceau pe lîngă ea. I se părea ciudat cum vizitiul cel nepăsător cu căciulă de blană și căluții lui murgi aveau puterea de a o purta într-o lume despre care ei nici măcar habar nu aveau.

Ajunseră astfel la Rungsted, unde, în copilărie, fusese slujnicuță la hanul cel vechi, cu acoperiș de țigle roșii, de lîngă șosea. De aici pînă la Copenhaga drumul era mai bun. La Rungsted își petrecuse ultimii ani ai vieții, bolnav și sărac, marele poet Ewald *, geniul, lebăda Nordului. Cu sănătatea distrusă, crunt decepționat în iubirea sa pentru necredincioasa Arendse și dedat incurabil beției, mai reușea totuși încă să radieze o vitalitate rară, o lumină strălucitoare ce o fascina pe fetița de atunci. La vîrsta de zece ani, micuța Hanne era sensibilă la magnetismul marilor forțe misterioase ale vieții, pe care însă nu le înțelegea. Se simțea fericită cînd putea fi cu el. Trei lucruri, a aflat ea din vorbăriile hangiței, cerșea întruna Ewald : să se însoare, căci fără femei viața îi apărea insuportabil de rece și pustie ; alcool de orice fel (deși el însuși mare cunoscător de vinuri, era în stare să bea pînă și ginul prost făcut de țăranii din partea locului) ; și, în sfîrșit, să fie dus la împărtășanie. Satisfacerea celor trei dorințe îi era sever refuzată nu numai de mama sa bună și de tatăl său vitreg, oameni înstăriți din Copenhaga, dar și de prietenul său pastorul Schoenheyder, căci toți aceștia nu voiau cu nici un chip să-l fericească în vreuna din primele două privințe și erau de părere că trebuia să-și îndrepte mult purtările înainte de a primi dreptul la cea de-a treia. Și hangița și Hanne sufereau pentru el. Dacă ar fi fost după mintea lor, l-ar fi luat și de bărbat, i-ar fi dat și vin, l-ar fi dus și la împărtășanie.

---

* Johannes Ewald (1743—1781) — poet și dramaturg danez născut și mort la Copenhaga. Cele mai importante titluri ale sale lirice și dramatice sînt : *Rolf Krage, Celibatarii, Aplauzele brutale, Arlechin patriot, Moartea lui Baldur, Beatitudinile de la Rungsted.* (N. t.)

Adeseori, cînd ceilalți copii se jucau, Hanne îi părăsea pentru a culege din iarbă, cu degetele înghețate, primii toporași, cu gîndul doar la chipul lui cînd îi va mirosi buchețelele ei de flori. Un lucru însă nu reușea ea să înțeleagă și care o ținea într-o strînsoare și o frămîntare neîncetate : cum puteau toporașii însemna atît de mult pentru cineva ? De obicei Ewald era vesel cu ea și o lua pe genunchi să-și încălzească mîinile de la ea. Răsuflarea îi mirosea uneori a gin, dar Hanne n-ar fi spus nimănui vreodată. Iar trei ani mai tîrziu, cînd a fost confirmată, și l-a închipuit pe Domnul nostru Isus cu părul său lung împletit într-o coadă la spate și avînd întipărit pe chip zîmbetul acela rar, năvalnic, frînt și arogant al poetului muribund.

Doamna Baek a intrat pe Poarta de Est a Copenhagăi tocmai la vremea cînd lumea începea să-și aprindă lămpile. A fost oprită și luată la întrebări de vameși, care însă, văzînd că e o biată femeie cinstită și fără nimic de contrabandă la ea, au lăsat-o să treacă. La fel avea să se înfățișeze și la porțile cerului, neștiind ce voia lumea de la ea, dar încrezătoare că, dacă se purta corect, așa cum o lumina pe ea gîndul, și ceilalți se vor purta corect cu ea, după cum îi lumina gîndul lor.

Mergea pe străzile Copenhagăi privind de jur împrejur, căci nu mai fusese de mulți ani, la fel cum ar fi privit dacă ar fi vrut să-și facă o părere despre Noul Ierusalim ceresc. Străzile nu erau pavate cu aur sau nestemate, iar pe alocuri se mai vedea și cîte un petec de zăpadă ; așa cum arătau, însă, le acceptă. Acceptă și ieslea din grajdul unde trebui să coboare, și drumul pe jos, prin gerul albastru al înserării, pînă în Gammeltorv, unde era casa doamnelor.

Și, cu toate acestea, cum mergea încet pe stradă, se simțea tot mai mult o intrusă, al cărei loc nu era acolo. Nimeni nici măcar n-o observa că există, afară de doi tineri domni cufundați într-o discuție politică și care s-au dat în lături pentru a-i face loc și de niște băieți, care s-au legat de boneta ei. Așa ceva nu-i plăcea, așa ceva nu s-ar fi întîmplat niciodată la Elsinore.

Ferestrele de la etajul întîi al casei domnișoarelor De Coninck erau puternic luminate. Amintindu-și că era

ziua de naștere a Fernandei, doamna Baek își făcu socoteala jos, în piață, că stăpînele ei aveau probabil invitați.

Acesta și era de altfel adevărul, iar, în timp ce doamna Baek urca încet scările, trăgîndu-și anevoie și picioarele și vestea ei de pe o treaptă pe alta, cele două surori își întrețineau vesele oaspeții, în salonașul lor gri cel atît de cald și plăcut, cu un covor verde pe podea și mobilă de mahon lustruită.

Adunarea era caracteristică pentru cele două fete bătrîne prin aceea că se compunea mai ales din domni. Trăiau în căsuța lor din Gammeltorv ca o pereche de curtezane spirituale proeminente ale Copenhagăi, ce-și îndemnau admiratorii la excese ale minții, seducîndu-i să-și cheltuiască averea și sănătatea spirituală pe farmecele lor. La fel cum o pereche similară de curtezane ale cărnii ar fi alergat după oamenii de vază și prinții acestei lumi, tot așa își întindeau și ele capcanele pentru *honoratiori*-i lumii spirituale, iar în acea seară aveau prilejul să expună pe masă capturi nu mai puțin celebre decît episcopul Zeelandei, directorul Teatrului Regal din Copenhaga, el însuși un autoraș dramatic și filozofic de o recunoscută distincție, și un bătrîn pictor celebru de animale, proaspăt revenit de la Roma, unde avusese parte de mari onoruri. Un bătrîn comandant cu o față tînără încă, ce avea o rană din 1807 și o doamnă de onoare a reginei-mame, o elegantă și bună ascultătoare, a cărei rochie oricum voluminoasă părea absolut uriașă de la talie în jos, completau această adunare de vechi prieteni, unde fuseseră invitați mai mult pentru a ține lumînarea.

Dacă cele două surori nu puteau trăi fără societatea bărbaților, faptul se datora mai cu seamă convingerii lor ferme, care, întocmai ca un instinct, curge odată cu sîngele prin venele familiilor de marinari, și anume că ultimul cuvînt despre ceea ce ești cu adevărat nu-l poate spune decît celălalt sex. Ființelor de același sex cu tine le poți cere părerea sau sfatul despre busolă sau alegerea echipajului, despre bucătărie sau grădină, în schimb cînd e vorba să vezi cîte parale mai faci tu însuți, pînă și cuvintele celor mai buni prieteni sînt goale și de nici un folos, încît ești nevoit să apelezi la sexul opus. Bă-

trînii căpitani cu părul alb, care au înconjurat capul Horn și au supraviețuit prin sute de furtuni, cunosc această lege. Degeaba sînt ei respectați pe punte și la popotă sau onorați de cărunții lor contemporani, căci pînă la urmă tot fetele au cuvîntul cel mai greu de spus, dacă merită sau nu să mai trăiască. Iar femeile bătrînilor marinari, conștiente de acest lucru, își dau la rîndul lor toată silința să smulgă, fie și de la vreun tinerel oarecare, cuvîntul de laudă binefăcător. Acest principiu, ca și darul de a cîntări din ochi rapid s-au dezvoltat în familiile de marinari pentru că aici cele două sexe au norocul să se vadă unul pe altul de la distanță. Marinarul sau fiica de marinar îți judecă din ochi o persoană de sex opus cu aceeași iuțeală și siguranță cu care vînătorul îți judecă un cal, ori fermierul vaca, ori soldatul pușca. În familiile de poeți și de conțopiști însă, unde bărbații stau acasă toată ziua, oamenii se pot evalua unul pe altul foarte bine individual, dar nici un bărbat nu știe ce înseamnă o femeie, sau o femeie ce înseamnă un bărbat ; ei nu văd pădurea din cauza copacilor.

Cele două surori, cu bonetele lor încheiate în dantele, făceau onorurile casei cu multă grație. În acele vremuri, cînd domnii nu fumau în prezența doamnelor, atmosfera unei reuniuni rămînea senină pînă la capăt ; doar un abur fin, exotic și aromat, se ridica din carafele cu rom vechi și rar, amestecat cu apă fierbinte, lămîie și zahăr și dezmierdat de lumina caldă a lămpii de pe masă. Nimeni din cei de față nu rămăsese străin de influența acelui nectar. Cîteva clipe mai devreme își invocaseră toți tinerețea cu ajutorul unor cîntece vechi care, își amintiră ei, însoțeau cupele de vin ale prietenilor părinților lor în vremurile de demult și cu adevărat frumoase. Episcopul, cu vocea sa atît de plăcută, ridicase paharul rostind vechiul toast către generația vîrstnică :

Pomeniți se cuvin bătrînii, din acel vesel și liber altoi.
Că dragostea le-a plăcut, iubito, iată, dovada sîntem noi !

Ecoul cîntecului — declarase că de la urechea ei pînă la creier era un drum de cinci minute — o făcu pe domnișoara Fanny De Coninck să devină gînditoare și puțin

distrată. Ce dovadă ciudată, reflecta ea, pot fi trupurile astea bătrîne și scofîlcite că acum o jumătate de secol niște tineri și niște tinere au suspinat, au tremurat și au trăit momente de extaz. Ce dovadă stranie poate fi o mînă descărnată și pămîntie pentru toate nebuniile mîinilor tinere într-o noapte de mai, cu mulți-mulți ani în urmă.

Cum stătea în picioare, pradă acestei intense visări, cu bărbia apăsîndu-i ușor panglica neagră de catifea de la gît, cuiva care n-ar fi cunoscut-o în tinerețea ei i-ar fi fost greu să găsească vreo urmă de frumusețe pe chipul lui Fanny. Timpul fusese destul de crud cu ea. O foarte ușoară neregularitate a trăsăturilor, care odinioară trecea drept o adorabilă picanterie la ea, se transformase acum într-o mică diformitate aproape sinistră. Mobilitatea ei de păsărică devenise o succesiune caricaturală de mișcări frînte și spasmodice. Numai ochii îi rămăseseră tot negri și strălucitori ; în general însă era o apariție distinsă și chiar vag înduioșătoare.

După un moment își reluă dialogul cu episcopul la fel de animată ca înainte. Pînă și batistuța ce o ținea delicat în mînă sau năsturașii de cristal de pe corsajul îngust de mătase păreau să participe la argumentație. Nici chiar Pitia, pe tripodul ei, cu trupul plin de parfumuri inspiratoare, n-ar fi arătat mai profetică. Subiectul discuției era dacă i se oferea cuiva o pereche de aripi îngerești care, odată aplicate, nu mai puteau fi scoase, ce trebuia să facă : să accepte sau să refuze darul !

— A, Înalt Preasfinția Voastră — spunea domnișoara Fanny —, trecînd printre cele două șiruri de bănci, ați converti pe loc toată congregația numai cînd v-ar vedea spatele și n-ar mai rămîne nici un singur păcătos în Copenhaga. Dar nu uitați că pînă și dumneavoastră coborîți din amvon duminică de duminică la ora douăsprezece. Cred că vă e destul de greu și așa, dar cum ați face, cu aripile de înger, ca să ședeți pe... — De fapt voia să spună : „pe oala de noapte“ și, dacă ar fi fost cu patruzeci de ani mai tînără, ar fi spus-o fără înconjur. Nu degeaba avuseseră de-a face surorile De Coninck toată viața lor cu marinari. Expresiile tari, înjurăturile chiar, pe care nu le-ai fi auzit din gura altor tinere doamne din Elsinore,

își luau zborul absolut firesc de pe buzele lor trandafirii, fermecîndu-i pe adoratori pînă la idolatrie. Știau o mulțime de alte nume pentru diavol, în schimb în momentele de agitație extremă spuneau : „Ei, drace... la draeu' !" O îndelungată experiență de doamnă și de gazdă o feri însă acum pe Fanny de la o gafă, căci încheie, toată numai dulceață :

— ...pe scaun și să mîncați piept de curcan prăjit ?

De fapt asta și făcea episcopul de o vreme încoace cu o încîntare deloc ascunsă. Dar imaginația ei lucra atît de activ încît era de mirare cum, privind-o de aproape, cu zîmbetul său părintesc, episcopul nu-și vedea propria imagine, în sutană, șezînd pe oala de noapte, cu o pereche de aripi îngerești în spinare.

Complet absorbit în dezbatere, bătrînul vărsă cîțiva stropi de vin pe covor.

— Scumpă și grațioasă domnișoară Fanny — spuse el —, sînt un bun protestant și adesea mă felicit că n-am eșuat cu totul în încercarea mea de a împăca cele sfinte cu cele pămîntești. În cazul de față, aș privi în jos ca să văd cum arată cu adevărat ființa mea cerească reflectată în miniatură, după cum și dumneavoastră priviți în fiecare zi propria dumneavoastră reflecție în bucățica de oglindă pe care o țineți în delicata dumneavoastră mînă.

Aici interveni bătrînul profesor de pictură :

— Cînd eram în Italia, cineva mi-a arătat un os mic, de o formă ciudată și care nu se găsește decît în umărul leului, fiind o relicvă a articulației aripilor, de pe vremea cînd leii aveau aripi, după cum putem vedea și la cel din piața San Marco. A fost foarte interesant.

— O, adevărat, e frumoasă acea statuie monumentală din vîrful coloanei — spuse episcopul, care fusese și el în Italia și mai știa deasemeni că are o figură leonină.

— Dacă ar fi să am eu aripi ca acelea — spuse domnișoara Fanny — nici nu mi-ar păsa de monumentalitate, ci, zău, aș zbura.

— Permiteți-mi să sper, doamnișoară Fanny — zise episcopul —, că nu veți reuși. Avem toate motivele să fim neîncrezători într-o doamnă care ar zbura. Cred că ați auzit de Lilit, prima soție a lui Adam ? Spre deosebire de Eva, ea era toată numai pămînt, ca și el.

Și care a fost primul lucru pe care l-a făcut ? A sedus doi îngeri și i-a pus să-i dezvăluie cuvîntul secret ce deschide porțile cerului, apoi a zburat de la Adam. Ceea ce ne învață că acolo unde este prea mult element pămîntesc la o femeie, nici bărbatul, nici îngerii nu-l pot ține în frîu. De fapt — continuă el, cu paharul tot în mînă, savurînd subiectul — mai cu seamă atributele cerești și angelice, precum și cele pe care le admirăm mai mult și le venerăm la o femeie sînt cele care o îngreunează și o mențin pe pămînt. Cozile lungi, vălurile pudicității, rochiile cu trenă, pînă și minunatele forme feminine însile, sînul și șoldul rotunjit, sînt cît se poate de contrare ideii de zbor. Noi toți îi acordăm de bunăvoie titlul de înger și aripile albe și o ridicăm pe cel mai înalt piedestal, cu singura condiție inevitabilă că nu trebuie nici măcar să viseze, ba chiar să fi fost crescută în absolută necunoștință a posibilității zborului.

— O-la-la — interveni Fanny — asta o știu, sfinția voastră și de aceea tocmai femeia pe care dumneavoastră, domnilor, n-o iubiți și nici n-o veneraţi, care nu are nici bucle mari, nici sînul rotunjit, ci care este nevoită să-și suflece fustele pentru a spăla podeaua, rîde la vederea simbolului sclaviei sale și își miruiește coada măturii în ajunul nopții walpurgice.

Directorul Teatrului Regal își frecă ușor mîinile delicate.

— Cînd aud doamnele plîngîndu-se de misiunea lor ingrată și de toate restricțiile ce le au de îndurat în viață — spuse el — îmi amintesc uneori de un vis pe care l-am avut cîndva. Scriam pe atunci o tragedie în versuri. Iar în visul meu se făcea că toate cuvintele și silabele poemului porniseră deodată o revoltă și protestau. „De ce trebuie noi să ne dăm atîta osteneală să ne ținem pe picioare, să umblăm și să ne purtăm după niște reguli aspre și pretențioase, la care cuvintele prozei voastre nici măcar nu visează să se supună ?“, mă întrebau ele. Am răspuns : „*Mesdames,* pentru că dumneavoastră ați fost făcute să fiți poezie. La proză ne gîndim doar puțin și avem pretenții mici de la ea, căci ea trebuie să existe fie și numai pentru regulamentele de poliție sau pentru calendare. Un

poem însă care nu încîntă n-are nici o *raison d'être*". * Dumnezeu să mă ierte dacă am scris vreodată poeme care să nu încînte sau dacă m-am purtat cu doamnele în așa fel încît să le împiedic de a fi cît se poate de încîntătoare. Celelalte păcate mi le însușesc bucuros.

Bătrînul comandant interveni și el în discuție.

— Cum m-aș mai putea eu oare îndoi de realitatea aripilor, cînd ele erau apanajul vaselor cu pînze și al doamnelor de la începutul secolului nostru ? Sinistrele ambarcațiuni cu aburi de acum s-ar putea să fie chiar o specie de vrăjitoare ale mării — ele seamănă cu femeile ce se întreține singure. Dar, dacă dumneavoastră, doamnelor, vă gîndiți să renunțați a mai fi elegante vase cu pînze sau poeme, atunci noi înșine vom deveni poeme încîntătoare, lăsînd în seama dumneavoastră regulamentele de poliție. Fără poezie nici un vas nu poate naviga. Pe vremea cînd eram cadet și mergeam cu nava mea spre Groenlanda sau în Oceanul Indian, aveam obiceiul să mă consolez, în schimbul doi al cartului de noapte, gîndindu-mă pe rînd la toate femeile pe care le cunoșteam și recitîndu-mi în minte poeme pe care le știam pe de rost.

— Dar tu ai fost mereu un poem, Julian — spuse Eliza — un rondel.

Se simțea îndemnată să cuprindă cu brațele gîtul vărului ei, față de care simțise mereu o mare prietenie.

— A, fiindcă tot vorbim de Eva și de paradis — interveni Fanny — trebuie să recunoașteți că toți sînteți puțin geloși pe șarpe.

— Cînd eram în Italia — spuse pictorul — m-am gîndit adesea ce curios lucru e că șarpele, care, dacă înțeleg eu bine Scriptura, i-a deschis omului ochii asupra artelor, se dovedește a fi un subiect imposibil de introdus într-un tablou. De fapt șarpele e o creatură minunată. La Napoli există o mare colecție de reptile și-mi petreceam ore întregi acolo studiind șerpii. Pielea lor e o bijuterie în sine, iar mișcările adevărate culmi ale artei. În schimb n-am văzut niciodată un șarpe reprezentat cum

* Rațiune de a fi. (fr.) (N. t.)

trebuie într-o pictură. Eu însumi n-aș fi în stare să pictez un șarpe.

— Ți-amintești — continuă comandantul, care își urmărise între timp gîndul său — ce leagăn ți-am făcut la Øregaard în ziua cînd ai împlinit șaptesprezece ani, Eliza ? Am scris și un poem despre el.

— Da, mi-amintesc, Julian — răspunse Eliza, luminîndu-se toată la față. Avea o formă de barcă.

Un amănunt ciudat la cele două surori era că, deși în tinerețea lor fuseseră profund nefericite, acum le făcea o plăcere inepuizabilă să-și amintească de trecut. Erau în stare să vorbească ore în șir despre cele mai mărunte fleacuri din zilele adolescenței lor, care le storceau lacrimi mai amare sau le umpleau de o bucurie mai înaltă decît orice întîmplare din prezent. Poate că prima condiție ca un lucru să aibă farmec pentru ele era ca acel lucru să nu existe în realitate.

Un alt fenomen curios era că tocmai ele, în viața cărora nu se petrecuse mai nimic, vorbeau de cunoștințele lor căsătorite și care aveau soți, copii sau nepoți, cu milă, ba chiar cu un ușor dispreț, ca de niște biete ființe șterse, ce nu trăiseră pînă atunci decît o existență monotonă și plicticoasă. Că ele însele nu avuseseră soți, copii sau iubiți nu le împiedica să simtă că aleseseră totuși partea mai romantică și mai aventuroasă a vieții. Explicația ar fi fost că pentru ele numai posibilitățile prezentau interes ; realitățile nu aveau nici o greutate. Ținuseră toate posibilitățile în mînă, dar nu le dăduseră drumul niciodată pentru a face o alegere definitivă și a coborî într-o realitate îngrădită. Adică mai puteau încă fugi în lume coborînd pe o scară de mătase ori se puteau cununa în taină, dacă era cazul. Nimeni nu le-ar fi putut opri. Astfel că singurele lor prietene intime erau tot fete bătrîne ca și ele sau femei nefericite în căsătorie, șezînd și acum la masa rotundă a tuturor posibilităților. Pentru prietenele lor cu căsnicii armonioase, îngrășate de realități, aveau, cu toată politețea cuvenită, o limbă aparte, ca și cum acestea ar fi fost dintr-o castă ușor inferioară lor, cu care contactul nu era posibil decît prin interpret.

Fața Elizei se luminase toată, ca o cupă fină și pură de alabastru în spatele căreia stă aprinsă o lampă, cînd

comandantul aminti de leagănul în formă de barcă ce i-l oferise la împlinirea celor șaptesprezece ani ai ei. Fusese de departe cea mai frumoasă dintre toți trei frații. Cînd erau tineri, bătrîna lor mătușă franțuzoaică le spunea *la Bonté, la Beauté* și *l'Esprit* *, Morten fiind *la Bonté*.

Pe cît era sora ei de brună, pe atît era ea de blondă și, la Elsinore, unde bîntuise la un moment dat moda supranumelor, i se spunea „Ariel" sau „Lebăda de la Elsinore". Frumusețea ei avea această calitate deosebită că părea să promită foarte mult, fiind doar prima treaptă pe scara unui destin extraordinar. Iată o tînără creatură feminină de excepție, care avusese inspirația să fie, din cap pînă în picioare, copleșitor de frumoasă. Și acesta nu era decît începutul. Următoarea treaptă o reprezentau probabil rochiile ei, căci Eliza fusese întotdeauna o campioană a eleganței, intrînd în mari datorii — de care fratele ei se îngrijise uneori înaintea tatălui lor — pentru brocaturi, cașmiruri și pene comandate de la Copenhaga și Hamburg, ba chiar și de la Paris. Dar și acesta nu era decît începutul a ceva mai mare de-atît. Apoi felul cum se mișca și cum dansa creau o atmosferă de încordare, în care privitorii își țineau răsuflarea. Ce avea să facă acea fată extraordinară în clipa următoare ? Dacă atunci ar fi desfășurat o pereche de aripi albe, mari și s-ar fi înălțat de pe cheiul de la Elsinore, plutind prin văzduh, n-ar fi fost nimeni surprins. Era clar pentru toată lumea că trebuia să facă ceva ieșit din comun, înzestrată cum fusese de natură cu atîta belșug de daruri. „În fata asta e mai multă forță — spunea bătrînul șef de echipaj al vasului *La Fortuna*, cînd, într-o zi de primăvară, Eliza venea fugind către port cu părul fluturîndu-i în vînt — decît în tot echipajul *Fortunei*". Pînă la urmă însă nu s-a ales nimic.

La Gammeltorv drăgălășenia ei pălea liniștit, involuntar parcă, zi de zi, transformîndu-se într-o frumusețe și mai marmoreană. Își putea cuprinde încă talia cu mîinile, iar mișcările ei ușoare și mîndre aminteau de o iapă arabă pur-sînge, cam rigidă poate, dar fără îndoială nobilă și plutind în sfera războaielor și a turnirelor ca

* Bunătatea, Frumusețea, Mintea. (fr.) (N. t.)

în elementul ei. Și mai avea încă acel ceva care-i păstra deschisă perspectiva, sentimentul că undeva mai existau rezerve și că nu era exclus să se petreacă într-o zi lucruri extraordinare.

— Doamne, leagănul acela, Eliza ! — spuse comandantul. Ai fost atît de rea cu mine într-o seară de iulie încît a doua zi dimineață m-am dus în grădina de la Øregaard hotărît de fapt să mă spînzur. Și, în timp ce priveam la coroana ulmului celui mare, numai ce te aud în spatele meu : „Ar fi bună creanga aia de colo". Cîtă cruzime, mi-am spus atunci. Dar, întorcîndu-mă și zărindu-te, cu părul tot numai bigudiuri de hîrtie, mi-am adus aminte că-ți promisesem un leagăn. Nu puteam muri, în orice caz, pînă nu ți-l făceam. Cînd a fost gata și te-am văzut în el, m-am gîndit : chiar dacă ar fi să servesc mereu în viață drept balast pentru pînzele albe ale fetelor frumoase, binecuvîntată fie-mi și atunci soarta.

— Vezi, de-asta te-am și iubit noi toată viața — spuse Eliza.

O servitoare tînără și extrem de frumușică, avînd panglici de un albastru palid la bonetă — angajată de bătrînul cuplu de curtezane spirituale pentru a asigura echilibrul casei, cam la fel cum două tinere curtezane lumești ar fi angajat, cu același scop, o servitoare urîtă și cocoșată, pitică de statură, dar plină de spirit și imaginație — aduse o tavă plină cu delicatese de tot felul : ghimbir de China, mandarine și fructe glasate. Trecînd pe lîngă scaunul domnișoarei Fanny, îi șopti abia perceptibil :

— A venit doamna Baek de la Elsinore și așteaptă în bucătărie.

Fanny se schimbă pe dată la față ; nu putea niciodată primi în liniște vestea că cineva venise ori plecase. Sufletul ei o părăsi, luîndu-și zborul direct spre bucătărie, de unde trebui să-l tragă totuși înapoi, în salon.

— În vara lui 1806 — începu ea — a fost tradusă, cred, pentru prima oară în daneză *Odiseea* și tata ne citea serile din ea. Ah, cum ne mai jucam de-a Ulise și bravul său echipaj, cum îi înfruntam pe Ciclopi și navigam de pe insula Lestrigonilor spre țărmurile Feacilor !

Nimic n-o să mă convingă vreodată că n-am petrecut toată acea vară într-o corabie, la umbra pînzelor ei brune.

În scurtă vreme adunarea se risipi, iar surorile traseră storurile ferestrelor pentru a mai face o dată cu mîna celor patru domni, care o ajutară pe doamna Bardenfleth să urce în trăsura sa cu emblema curții regale, apoi porniră veseli prin micul pustiu nocturn al cartierului Gammeltorv, observînd, în mijlocul discuțiilor poetice și filozofice, din cînd în cînd ce frig nemaipomenit era.

Acest moment final al vizitelor le dădea celor două surori o senzație ciudată. Se bucurau că scăpaseră de musafiri ; dar plăcerea le era însoțită de un minut amar de tăcere. Căci mai reușeau încă să facă oamenii să le iubească. Își păstraseră acea forță de radiație ce putea trimite încă mici curcubee în atmosfera existenței cotidiene din Copenhaga. Dar cine le-ar fi putut face să se simtă ele îndrăgostite ? Cupa de alcool spiritual și sentimental, ce răspîndea atîta căldură și mobilitate în bătrînele vene flebitice ale invitaților lor, ele de unde s-o fi băut ? Una de la alta, știau doar și în general se mulțumeau cu atît. Și, totuși, tristețea eternei gazde le rigidiza puțin în asemenea momente.

Dar nu în acea seară, cînd nici nu coborîră bine storurile că și alergară la bucătărie, grăbindu-se să expedieze la culcare servitoarea, ca și cum ar fi fost convinse că adevărata bucurie a vieții nu putea fi aflată decît într-o companie de femei mai vîrstnice. Pregătiră cafea proaspătă pentru doamna Baek și pentru ele în ceainicul cel vechi de alamă, pe care îl coborîră anume din cui. Cafeaua, socot femeile daneze, e pentru trup ce e pentru suflet cuvîntul Domnului.

Dacă surorile s-ar fi întîlnit cu servitoarea lor în zilele de altădată și după o lungă despărțire, ele ar fi început neîntîrziat să-i înșire văduvei lista admiratorilor din ultima vreme. Subiectul era întotdeauna fascinant pentru doamna Baek și foarte drag fetelor, fiindcă le oferea prilejul să o șocheze. Dar zilele acelea trecuseră de mult. Au pus-o la curent în schimb cu noutățile capitalei — un văduv bătrîn se recăsătorise, un altul înnebunise — și cu cîteva bîrfe de la curte, atît cît putea

ea înțelege și pe care Fanny și Eliza le aflaseră de la doamna Bardenfleth. Ceva însă pe chipul doamnei Baek le atrase atenția. Figura bătrînei era încărcată de povara destinului ; pentru o dată aducea și ea vești. Curînd surorile tăcură spre a-i îngădui să vorbească ea.

Doamna Baek lăsă răgazul să se prelungească.

— Domnișorul Morten — spuse ea în cele din urmă și, dînd glas gîndului ce o tot frămîntase în ultimele zile și nopți, deveni foarte palidă — e la Elsinore. Și umblă prin casă.

O liniște de moarte se coborî peste bucătărie. Surorile simțeau că părul li se face măciucă. Groaza lor din acest moment se datora faptului că doamna Baek era cea care le aducea lor o asemenea veste. I-ar fi putut-o spune ele, din perversitate sau din fantezie și nu le-ar fi afectat prea tare. Însă că tocmai din gura Hannei, care apărea în ochii lor ca un principiu al stabilității și echilibrului întregii lumi, trebuiau să afle culmea culmilor, le făcu pe mai puțin vîrstnicele femei să simtă acele cîteva clipe de tăcere din bucătăria lor ca pe cele dintîi secunde ale unui mare cutremur de pămînt.

Doamna Baek simțea la rîndul ei nefirescul situației și intuia deasemeni tot ce trecea prin capul surorilor. Ar fi îngrozit-o și pe ea, dacă mai exista ceva care o putea îngrozi. Dar acum încerca doar o mare senzație de triumf.

— De șapte ori l-am văzut — spuse.

Atît de tare începură să tremure mîinile surorilor încît trebuiră să pună cești le jos.

— Prima oară — explică doamna Baek — stătea în sufragerie și privea la pendulă. Numai că ceasul era oprit. Uitasem să-l întorc.

Deodată din ochii lui Fanny izbucni un șuvoi de lacrimi ce-i scăldă chipul palid.

— O, Hanne, Hanne — îngînă ea.

— Apoi a doua oară l-am întîlnit pe scări — continuă doamna Baek. De trei ori a venit și a stat cu mine. O dată a ridicat un ghem de lînă care-mi căzuse pe jos și mi l-a aruncat înapoi în poală.

— Și cum arăta ? — întrebă cu o voce spartă Fanny, evitînd privirea sorei sale, ce ședea nemișcată.

— Arată mai îmbătrînit decît pe vremea cînd a plecat — răspunse doamna Baek. Și poartă părul mai lung decît oamenii de pe la noi ; așa o fi moda acolo, în America. Hainele deasemeni îi sînt foarte vechi. Dar mi-a zîmbit cum zîmbea el de obicei. A treia oară cînd l-am văzut, înainte de a pleca — fiindcă are un fel al lui de a se face nevăzut și abia cînd crezi că e tot acolo el e de fapt plecat —, m-a sărutat, întocmai ca în copilărie, cînd îl certam uneori.

Eliza ridică încet ochii și privirile celor două surori se întîlniră. Niciodată în viața lor doamna Baek nu le spusese ceva de care ele să se îndoiască.

— Dar — continuă aceasta — ultima oară a zăbovit îndelung în fața portretelor dumneavoastră. Și atunci m-am gîndit că poate vrea să vă vadă, așa că am venit să vă iau la Elsinore.

La aceste cuvinte surorile se ridicară în picioare drepte ca doi grenadieri la paradă. Deși teribil de agitată, doamna Baek rămase la locul ei, ca întotdeauna, figura centrală a întîlnirilor lor.

— Și cînd l-ai văzut ? — întrebă Fanny.

— Prima oară a fost azi trei săptămîni. Ultima oară duminica trecută. Și m-am gîndit : „Acum trebuie să mă duc să le iau pe doamne".

Chipul lui Fanny se împurpură dintr-o dată. O privi cu multă duioșie pe doamna Baek, cu acea duioșie din zilele copilăriei lor. Simțea că era un mare sacrificiu din partea bătrînei, pe care însă îl făcea din devotament pentru ele și din simțul datoriei. Cele trei săptămîni de cînd trăia singură cu fantoma fiului renegat al familiei De Coninck trebuie să fi fost momentul de glorie al vieții doamnei Baek și aveau să rămînă astfel pentru totdeauna. Dar acum acest moment se terminase.

Ar fi fost greu de spus dacă, atunci cînd glăsui din nou, era mai aproape de rîs decît de plîns.

— O, să știi că venim, Hanne — spuse ea —, venim la Elsinore.

— Fanny, Fanny — strigă Eliza — nu e acolo ; oricum nu-i el.

Fanny făcu un pas atît de brusc în direcția focului încît panglicile bonetei îi fluturară scurt.

— De ce nu, Lizzie? Poate că, la urma urmelor, Dumnezeu vrea să facă odată ceva și pentru noi două. Nu-ți amintești cînd Morten trebuia să meargă la școală după o vacanță, iar el nu voia și ne-a pus pe noi să-i spunem tatii că e mort? Am săpat, mai știi, un mormînt sub mărul din grădină și l-am întins înăuntru. Nu-ți amintești?

În acest moment surorile vedeau amîndouă cu ochii minții aceeași imagine a unui băiețel roșcovan cu bucățele de pămînt prinse în buclele părului, ridicat din mormînt de tatăl lor supărat, în timp ce ele urmau procesiunea spre casă cu lopățicile în mîini și rochițele de muselină murdărite, ca două bocitoare înșelate. Poate că fratele lor le juca și acum o festă.

Întorcîndu-se una către cealaltă, aveau amîndouă pe față aceeași expresie de strengărie copilărească. Din scaunul ei, văzîndu-le, doamna Baek se simți fericită ca Sfînta Fecioară după nașterea pruncului Isus. O greutate și o apăsare i se luaseră de pe suflet și odată cu ele se dusese și importanța persoanei sale. Așa se întîmpla mereu cu această mică nobilime. Puneau imediat mîna pe tot ce era al tău, pînă și pe stafii.

Doamna Baek însă nu le lăsă pe surori să vină îndată cu ea la Elsinore. Le rugă să mai rămînă pe loc o zi. Voia să aibă grijă să fie cald în camere cînd vor veni și să găsească sticle de apă fierbinte în paturile lor de domnișoare, în care nu mai dormiseră de atîta vreme. Plecă deci chiar în zori, urmînd ca ele să pornească la drum o zi mai tîrziu.

Le căzeau bine aceste ore de răgaz, în care se puteau pregăti pentru întîlnirea cu fratele lor. O adevărată furtună li se dezlănțuise în suflete, iar corăbiile lor, ancorate pînă atunci în ape liniștite, se treziră smulse și tîrîte în mijlocul unui uragan, ce stîrnea valuri înalte cît casa. Dar, în ciuda volănașelor lor de dantelă, Fanny și Lizzie nu erau niște marinari de apă dulce în fața furtunilor vieții. Prin toate greutățile ivite, reușeau încă să manevreze corabia și țineau pînzele larg întinse în calea vîntului. Nici nu le podidiră lacrimile pe de altă parte. Lacrimile nu fuseseră niciodată o soluție pentru ele. Veneau mereu cele dintîi, dar nu erau decît o slăbiciune

trecătoare. Acum, că trecuseră de ele, pătrunseseră în inima dilemei. Cunoșteau prea bine doar vechea regulă marinărească :

Dacă vîntu-nainte de ploaie s-a dus — lași vela jos,
apoi o urci iar sus.
Dacă ploaie-nainte de vînt totuși vine — lași vela jos
și strîngi pînzele bine.

De vorbit n-au prea vorbit în așteptarea momentului cînd aveau să fie primite în casa din Elsinore. Dacă acea zi de răgaz ar fi fost duminică, s-ar fi dus la biserică, fiind mari amatoare de slujbe și foarte critice la adresa predicatorilor vestiți din Copenhaga ; de obicei se întorceau cu convingerea că ele s-ar fi descurcat mai bine dacă ar fi vorbit din amvon. În biserică se puteau amesteca cu lumea ; dintre toate casele, numai în cea a Domnului aveau loc amîndouă. Acum trebuiau să rătăcească în colțuri opuse ale orașului, pe străzi și prin parcuri înzăpezite, cu mînuțele lor mici băgate în manșoane, privind la recile nuduri statuare și la păsările înghețate în copaci.

Cum se cuvenea să-l întîmpine iarăși două doamne respectate, înstărite, binecunoscute și alintate, pe fratele lor cel spînzurat ? Fanny se plimba încoace și-ncolo pe aleea cu tei din grădinile regale de trandafiri de la Rosenborg. Nu se simțea niciodată în stare s-o viziteze mai tîrziu, nici chiar vara, cînd era toată un umbrar verde și auriu, plin ca o imensă colivie de glasurile copiilor. Purta cu ea de la un capăt la altul al aleii imaginea fratelui ei privind la pendula oprită și moartă. Se simțea copleșită de ea. La moartea mamei stinse de durere din cauza lui privea Morten și la inima zdrobită a miresei sale. Imaginea creștea întruna. Mai cu seamă la inimile trădate și frînte ale întregii lumi, la toate suferințele celor slabi și muți, la nedreptatea și disperarea de pe pămînt privea fratele lor. Iar ea simți că toate acestea apăsau pe umerii ei. Răspunderea îi aparținea. Dacă lumea suferea și murea era din vina familiei De Coninck. Tristețea împingea în sus și-n jos pe alee, ca pe o frunză uscată în calea vîntului, o doamnă distinsă cu cizme îmblănite și care, în fundul sufletului, era o pasăre mare,

disperată, cu aripile tăiate, zbătîndu-se în lumina apusului de iarnă. Privind cruciș, vedea propriul ei nas mare și trandafiriu sub voalul pălăriei, asemeni unui cioc teribil și plin de cruzime. Din cînd în cînd îi revenea în minte o întrebare : la ce s-o fi gîndind acum Eliza ? Era ciudat cum sora mai mare simțea, cu o anumită teamă și amărăciune, că mezina ei o părăsise tocmai cînd avea mai multă nevoie de ea. Deși ea însăși îi evitase compania, își repeta mereu : „Cum, n-a putut sta nici măcar un ceas cu mine ?“ La fel se întîmpla și pe vremuri în familia De Coninck. Dacă apărea vreo dificultate, Morten, tata și mama se întorceau către fiica mai mică, mai tăcută și mult mai puțin strălucitoare decît ea și se întrebau : „Ce părere are Eliza ?“

Spre seară, cînd începu să se întunece, făcîndu-și socoteala că doamna Baek trebuia să fi ajuns deja acasă, la Elsinore, Fanny se opri deodată și se gîndi : să mă rog oare lui Dumnezeu ? Știa că mai multe prietene ale ei găseau în rugăciuni alinare. Ea însăși nu se mai rugase din copilărie. Prezențele ei duminica la biserică erau de fapt vizite de curtoazie făcute Domnului, iar scurtele clipe de tăcere cu capul plecat gesturi firești de bună creștere. Rugăciunea pe care încercă să și-o formuleze acum n-o mulțumea nici ea. În adolescență îi plăcea să citească adesea corespondența tatălui ei, încît era familiarizată cu jargonul scrisorilor de solicitare : „...Profund impresionat de generozitatea nobilei și binecunoscutei dumneavoastră bunăvoințe...“ Primise și ea o mulțime de scrisori cu rugăminți la vremea ei ; de asemenea mulți tineri îi cerșiseră mereu în genunchi cîte ceva. Fusese extrem de generoasă cu săracii și de dură cu admiratorii. Dar de cerșit nu cerșise niciodată nimic și nici nu avea de gînd să înceapă acum, în numele orgoliosului lor frate. Cum rugăciunea ei se apropia de tonul unei scrisori de solicitare sau a unei cereri în căsătorie, se opri. „Nu-i va fi rușine — își spuse în sinea ei — căci a vrut să mă vadă și m-a chemat. Și nici nu-i va fi teamă de zece mii de oameni care s-au pus împotriva lui.“ După care se întoarse acasă.

Sîmbătă după-amiază, cînd surorile păsiră pragul casei din Elsinore, sufletul le era cuprins de o agitație teribilă.

Chiar și aerul dinăuntru — pînă și mirosul din antreu, acea atmosferă impregnată de alge și sare ce stăruie veșnic în bătrînele case de la malul mării — le pătrunse pînă-n măduva oaselor. Se spune, reflectă domnișoara Fanny trăgînd pe nări acel miros, că trupul ți se schimbă complet în interval de șapte ani. Cum m-am schimbat și cum am putut uita ! Doar nasul parcă mi-a rămas același. Doar el e ca înainte și n-a uitat nimic. În locuință era cald ca într-o etuvă, ceea ce le impresionară pe surori de parcă ar fi primit un compliment sau un vechi admirator și-ar fi pus uniforma de gală pentru ele. Multe persoane, cînd vizitează din nou locuri cîndva știute, oftează constatînd cît de mult s-au schimbat și au îmbătrînit. Surorile De Coninck, dimpotrivă, simțeau că vechea casă și-ar fi putut deplînge semnele vîrstei și decăderii la reîntîlnirea cu ele și ar fi putut striga : Cerule, o cerule ! Acestea să fie oare acele fetițe cu bujori în obraji și glasuri cristaline, în pantofiorii lor de dans, care-și dădeau drumul să lunece pe balustrada scărilor mele ? — și ar fi oftat din rărunchii coșurilor ei înalte. O, Doamne ! Nu se poate, nu se poate ! Cînd, mai apoi, s-a hotărît să treacă peste emoțiile proprii și s-a prefăcut că ele rămăseseră aceleași, a fost din partea bătrînei case o frumoasă dovadă de curtoazie.

În egală măsură avea să le înduioșeze și marea încîntare ceremonioasă cu care doamna Baek le aștepta vizita. Le-a întîmpinat pe scări ; le-a schimbat încălțările și ciorapii și le-a adus băuturi calde pe care le avea gata pregătite dinainte. Dacă atît de puțin din partea noastră o face atît de fericită, de ce n-om fi venit mai des pînă acum ? Oare casa copilăriei și tinereții lor li se păruse goală și rece, asemeni unui mormînt, pînă ce n-a avut o stafie în ea ?

Doamna Baek le duse peste tot să le arate locurile unde îl văzuse pe Morten, repetîndu-le de mai multe ori gesturile lui. Surorile nu dădeau nici doi bani pe gesturile celui dispărut față de altcineva decît ele, dar prețuiau dragostea bătrînei servitoare pentru fratele lor, drept care o și ascultau răbdătoare. La sfîrșit, doamna Baek se simți cît se poate de mîndră, ca și cum ar fi pri-

mit în dar o relicvă sfîntă din însuși scheletul iubit al băiatului, un oscior ce avea să fie al ei pentru totdeauna.

Camera unde era pus de cină se afla în colțul clădirii. Două din ferestrele ei dădeau spre răsărit, de unde se vedea bătrînul castel cenușiu Kronborg, cu turnurile sale arămii, ca un pumn strîns amenințător către Sund. Pe metereze foștii comandanți ai fortăreței făcuseră o grădină în care, despuiați de frigul iernii, teii arătau întregii lumi ce copaci deșelați erau cînd nu stăteau în formație militară, doi cîte doi, ca la instrucție. Celelalte două ferestre dădeau spre sud, către port. Era ciudat să vezi tocmai portul Elsinore fără viață, iar marinarii venind pe jos de la bărcile lor, peste apa înghețată bocnă, pînă pe uscat.

Pereții camerei fuseseră vopsiți cîndva stacojiu, dar cu timpul culoarea se transformase într-o bogăție de nuanțe, asemeni unui pocal cu roze roșii muribunde. La flacăra lumînării, pereții se roșeau și începeau să ardă, lucind pe alocuri ca niște pete uscate și aprinse de lac roșu. Pe zid atîrnau portretele celor două surori De Coninck, frumoasele Elsinore-ului. Cel de-al treilea portret, al fratelui lor, fusese dat jos cu atît de multă vreme în urmă încît doar o vagă umbră pe perete mai amintea de locul unde se aflase odinioară. Pe plita înaltă fierbea o tocană, vegheată de tabloul în care Neptun, cu tridentul său, mîna un atelaj de cai prin valurile înalte. Numai că petalele uscate de trandafiri erau vechi de mai multe veri. Doar un parfum foarte slab și puțin rînced se mai ridica din mormanul lor neînsuflețit, ca buchetul unui vin bun de Bordeaux ținut prea multă vreme. Masa era așternută lîngă plită cu o față albă și vase delicate chinezești.

Cîndva în această cameră cei trei frați De Coninck ținuseră multe cine secrete, cînd se pregăteau pentru vreo reprezentație de teatru sau pentru vreun bal mascat, sau cînd Morten se întorcea noaptea tîrziu cu vasul său din vreo expediție despre care părinții nu trebuiau să știe. În aceste ocazii, mîncarea și băutura erau consumate în surdină, pentru a nu trezi restul casei. Cu treizeci și cinci de ani în urmă, camera în care se aflau cunoscuse multe clipe de bucurie născute tocmai din marea lor precauție comună.

Credincioase tradiției, domnișoarele De Coninck își ocupară vechile locuri la masă, față în față, de o parte și de alta a sobei, rămînînd tăcute. Dar și la cele două frumoase ale tuturor balurilor vîrsta și agitația de pînă atunci începură să-și spună cuvîntul. Își simțeau pleoapele grele și își dădeau seama că n-au să reziste mult dacă nu se întîmpla ceva.

Așteptarea lor s-a dovedit scurtă însă. În clipa cînd își turnau ceaiul și ridicau la gură ceștile, se auzi un foșnet ușor în liniștea camerei. Întorcînd puțin capetele, văzură că, la colțul mesei, se afla însuși fratele lor.

Rămase o vreme pe loc, salutîndu-le scurt din cap și zîmbind. Apoi luă cel de-al treilea scaun și se așeză la mijloc între ele. Își rezemă palmele de muchia mesei, depărtîndu-le și apropiindu-le mereu, cum avea el obiceiul.

Morten era îmbrăcat destul de precar, cu o haină gri închis, ce arăta cam decolorată și cam purtată. Cu toate acestea, se vedea că își dăduse osteneala să apară onorabil la întîlnire, căci avea guler alb și un papion negru legat cu grijă chiar sub bărbie, iar părul și-l întinsese bine cu peria peste cap. Poate se temea, gîndi Fanny o clipă, că, unde trăise atîta vreme într-o companie brutală, va părea în ochii surorilor sale mai puțin cizelat și manierat ca înainte. Dar nu trebuia să-și facă griji : sub ștreangul spînzurătorii tot ca un *gentleman* ar fi arătat. Era mai în vîrstă ca ultima oară cînd îl văzuseră, dar totuși mai tînăr decît ele. Părea doar de vreo patruzeci de ani.

Avea figura parcă mai aspră ca înainte, mai bătută de vînturi și foarte palidă. Împreună cu ochii săi negri, întotdeauna cam înfundați în orbite, paloarea crea același joc divin de lumini și umbre ce înnebunise cîndva toate fetele din Elsinore. Și gura lui lată își păstrase vechea sinceritate și delicatețe. Însă mareă schimbare se constata pe fruntea lui Morten. Și nu fiindcă o brăzdau acum o sumedenie de linii mici orizontale, căci marmura din care fusese tăiată era prea fină pentru a o vătăma doar cîteva semne superficiale. Dar timpul își arătase adevărata sa față. Nu mai era tiara imperială, pusă deasupra arcului sprîncenelor, ce atrăgea odinioară toate privirile. Acum avea aspectul nobil și grav al unui craniu. Strălucirea ei

aparținea nu stăpînului lumii, ci celui al mormîntului și al eternității. Acum, cînd părul i se retrăsese mult spre creștet, adevărul ieșea la iveală simplu și neechivoc. Întrucît dobîndeai, privind expresia fratelui, cheia înțelegerii acelui gen aparte de frumusețe al familiei De Coninck, o recunoșteai de îndată pe chipul surorilor sale pînă și în cele două portrete de tinerețe de pe perete. Cea mai izbitoare particularitate a celor trei capete era asemănarea lor comună cu un craniu.

În general, atitudinea lui Morten era la fel de liniștită, măsurată și demnă ca întotdeauna.

— Bună seara, surioare dragi. Bine v-am găsit, bine v-am găsit — spuse. A fost un gest drăguț și frățesc din partea voastră că ați venit să mă vedeți aici. Ați... — și se opri o clipă, căutîndu-și cuvintele, ca unul care nu prea avea obiceiul să stea de vorbă cu lumea — ... călătorit comod și pe răcoare, sper — conchise el.

Surorile stăteau întoarse în direcția lui și la fel de palide ca și el. Morten fusese întotdeauna predispus să vorbească încet, spre deosebire de ele. De aceea o discuție între cele două surori se desfășura ca o suită de replici simultane, cu șansa ca una din vocile lor stridente s-o acopere pe cealaltă. Dar, dacă voiai să auzi ce spune Morten, trebuia să asculți. Întocmai la fel vorbea și acum, iar ele fuseseră mai mult sau mai puțin pregătite pentru apariția lui, nu însă și pentru sunetul vocii sale.

Îl ascultau ca odinioară, dar tînjeau după ceva în plus. Din clipa cînd îl văzură, își răsuciră complet torsurile zvelte către el. N-ar fi putut să-l atingă ? Nu, știau că așa ceva era exclus. Doar degeaba nu citiseră toată viața povești cu stafii. Însuși acest amănunt le reaminti serile de demult cînd, la cinele lor tainice, Morten venea uneori cu pelerina sa largă îmbibată de ploaie sau apă de mare, lucioasă, neagră și aspră ca pielea de rechin, sau ninsă și înghețată, sau proaspăt mînjită cu gudron, încît ele, rîzînd, îl țineau la distanță de rochiile lor ca să nu le murdărească. O, ce sistematic fuseseră transpuse cîntecele de acum treizeci de ani dintr-o cheie majoră într-una minoră ! Astă seară prin ce furtuni venise oare ? Și cu ce fel de gudron era mînjit ?

— Ce mai faceți, dragele mele ? — întrebă el. La Copenhaga vă distrați tot așa de bine ca pe vremuri aici, în Elsinore ?

— Dar tu ce faci, Morten ? — întrebă Fanny cu o întreagă octavă mai sus decît el. Arăți mîndru ca un adevărat căpitan de corsari. Și aduci cu tine vînturile tari și sărate ale negoțului tău în mănăstirea noastră de la Elsinore.

— Da, vînturile sînt bune — spune el.

— Cît de departe ai ajuns, Morten ? — interveni și Eliza, cu vocea tremurîndu-i ușor. Cîte locuri frumoase trebuie să fi văzut, la care noi nici nu putem visa ! Cît aș fi dorit, da, cît de mult aș fi dorit să fiu cu tine.

Fanny aruncă o privire scurtă și severă surorii ei. Din parcurile și de pe străzile înzăpezite ale Copenhagăi oare gîndurile lor merseseră în paralel ? Sau această soră mezină, mereu tăcută și mult mai puțin strălucitoare, dădea glas adevărurilor simple din inima ei ?

— Da, Lizzie, puișor — spuse Morten — îmi aduc aminte. Mă și gîndeam chiar... cum țipai și băteai din picioruș, frîngîndu-ți mîinile și strigînd : „Vreau să mor".

— Acum de unde vii, Morten ? — întrebă Fanny.

— Vin din iad — răspunse el. Te rog să mă ierți — adăugă văzînd că sora sa începe să clipească des. După cum vezi, am venit pentru că Sund-ul a înghețat din mal în mal. Numai atunci pot veni. Așa e regula.

O, cum își luă zborul spre înălțimi sufletul lui Fanny la auzul acestor cuvinte. Se simțea de parcă ar fi răcnit ea însăși urletul eliberator, ca o femeie în momentul culminant al nașterii. Cînd împăratul a pus din nou piciorul pe pămîntul Franței venind de la Elba, a readus cu el și vechile timpuri. Uitată era Moscova în flăcări și ucigătoarele marșuri de iarnă. Tricolorul flutura din nou desfășurat, iar bătrînii grenadieri, cu brațele înălțate în semn de bucurie, scandau iarăși : *Vive l'Empereur !* * Asemeni lor, și sufletul ei îmbrăca vechea uniformă. Doar în folosul spectatorilor și pentru amuzamentul lucrului în sine, împrumutase trupul unei femei bătrîne.

---

* Trăiască împăratul ! (fr.) (N. t.)

— Spune, Morten, nu arătăm noi ca două sperietori bătrîne ? — întrebă ea cu ochii scînteietori. N-aveau cumva dreptate mătușile noastre cînd ne moralizau despre deșertăciunea din noi și apoi despre deșertăciunea tuturor lucrurilor ? De fapt oamenii care vor să-i convingă pe tineri să-și cumpere din vreme cîrje și cornete pentru surzenie au pînă la urmă dreptate.

— Nu, voi două arătați încîntător, Fanny — spuse el întorcîndu-i blînd scînteierea din priviri. Ca doi fluturi zglobii. (Căci în copilăria lor prindeau împreună fluturi.) Dar, dacă ați arăta cu adevărat ca două femei bătrîne, mi-ați place chiar foarte mult. Cînd bunica își serba ziua ei de naștere la Øregaard, se aduna o casă întreagă de doamne bătrîne și foarte frumoase. Parcă era o colivie mare de păsări și bunica trona între ele ca un papagal țanțoș.

— Și totuși — interveni Fanny — cîndva spuneai că ai da un an din viață numai să nu trebuiască să-ți petreci după-amiaza cu bătrînele bufnițe.

— Într-adevăr, așa spuneam — adeveri Morten — numai că de atunci mi s-au mai schimbat ideile despre acel an din viața mea. Dar, ia spuneți-mi, vorbesc serios, mai leagă bărbații greutăți de biletelele de dragoste și le mai aruncă în trăsură cînd vă întoarceți de la baluri ?

— O ! — exclamă Eliza, trăgîndu-și răsuflarea.

Was klaget aus dem dunkeln Tal
Die Nachtigall ?
Was seufzt darein der Erlenbach
Mit manchem Ach ? *

Era un poem de mult uitat al unui adorator de mult uitat.

— Înseamnă că nu v-ați căsătorit, nu-i așa ? — întrebă deodată Morten, speriat de posibilitatea absurdă ca un străin să le aparțină surorilor sale.

— De ce să nu ne fi căsătorit ? — se miră Fanny. Amîndouă avem soți și în plus iubiți cît degetele de la

---

* Cine jelește-n valea-ntunecată / Privighetoarea ? / Ce suspină în vale pîriul ielelor / Cu vaiet ? (germ.) (N. t.)

amîndouă mîinile. Eu, eu m-am măritat cu episcopul Zeelandei... dar și-a cam pierdut echilibrul în patul nupțial din cauza unei perechi de aripi.

Nu-și putu opri un rîs subțire și delicat, ce ieși în pufnituri scurte, ca aburul prin orificiul unui ceainic. La interval de numai patruzeci și opt de ore, episcopul arăta ridicol de mic, o păpușă văzută parcă dintr-un turn.

— Iar Lizzie s-a măritat cu... — încercă ea să continue, dar se opri.

În copilărie, cei trei frați De Coninck trăiseră cu o anume superstiție, pe care o luaseră dintr-o comedie pentru marionete și care consta din faptul că minciunile odată spuse puteau deveni realitate. De aceea și erau atenți mereu la alegerea minciunilor. De exemplu n-ar fi spus niciodată că nu puteau merge duminica în vizită la mătușile lor din cauza unei dureri de măsele, căci se temeau să nu-i urmărească Nemesis și să-i doară într-adevăr măselele. În schimb puteau susține liniștiți că aveau voie de la profesorul de muzică să nu mai exerseze gavotele, căci oricum le cîntau cu o măiestrie desăvîrșită. Iar acest obicei îl aveau încă și acum în sînge.

— Nu, ca să-ți spunem adevărul, Morten — zise Fanny — sîntem fete bătrîne și totul numai din cauza ta. Nu ne vrea nimeni. Cei din familia De Coninck au rămas cu reputație proastă ca soți de cînd ai dispărut tu, luînd și inima și sufletul și nevinovăția Adriennei cu tine.

Îl privi din nou atentă, să vadă ce-o să mai spună acum. Îi urmărise gîndurile. Ele i-au fost credincioase, dar el... el ce-a făcut ? Le-a pricopsit cu o blîndă și drăgălașă cumnată.

Unchiul lor, Ferdinand De Coninck, cel care îl ajutase pe Morten să facă rost de o corabie, trăise în Franța demult, pe vremea Revoluției. Acelea erau și locul și momentul potrivite pentru un De Coninck. De aceea nici n-a reușit să se mai desprindă de ele, nici chiar cînd a ajuns holtei bătrîn la Elsinore ; viața liniștită îl făcea să nu se simtă niciodată în apele lui. Știa o mulțime de anecdote și de cîntece din acea perioadă, iar, cînd erau copii, cei trei frați le învățaseră de la el pe de rost. După o clipă, Morten începu să recite încet și cu glas molcom unul din cupletele unchiului Fernand, care fusese compus într-o

împrejurare anume, cînd, bătrînele mătuși ale regelui Franței părăsind țara, la frontieră poliția revoluționară le-a ordonat să deschidă toate cutiile și le-a cercetat cu mare grijă, temîndu-se de vreo trădare.

Spunea :

Avez-vous ses chemises
à Marat ?
Avez-vous ses chemises ?
C'est pour vous un très vilain cas
si vous les avez prises. *

Chipul lui Fanny reflectă pe dată expresia fratelui ei. Necăutînd mai mult de o clipă în minte, îl și urmă cu strofa a doua. Acum vorbeau mătușile bătrîne ale regelui :

Avait-il des chemises,
à Marat ?
Avait-il des chemises ?
Moi je crois qu'il n'en avait pas.
Où les avait-il prises ? **

Iar Eliza preluă firul, rîzînd ușor :

Il en avait trois grises,
à Marat.
Il en avait trois grises.
Avec l'argent de son mandat
sur le Pont Neuf acquises. ***

Și, cu aceste cuvinte, își eliberară toți trei sufletele de o povară, spălîndu-se definitiv pe mîini în privința blondei și nefericitei Adrienne Rosenstand.

---

* La dumneavoastră sînt cămășile / Lui Marat ? / La dumneavoastră sînt cămășile lui ? / E foarte rău pentru dumneavoastră / dacă i le-ați luat. (fr.) (N. t.)

** Dar avea cămăși / Marat ? / Dar avea cămăși ? / Eu cred că nu avea. / De unde le-a luat ? (fr.) (N. t.)

*** Avea trei cenușii, / Marat. / Avea trei cenușii. / Cu banii funcției lui / pe Pont Neuf le-a cumpărat. (fr.) (N. t.)

— Dar tu ai fost însurat, Morten ? — întrebă duioasă Eliza, cu urmele rîsului încă în glas.

— Da — răspunse el —am avut cinci soții. Spaniolele sînt formidabile, știi, seamănă cu un mozaic de pietre prețioase. Una din ele a fost și dansatoare. Cînd dansa, parcă era toată un roi de fluturi ce se învîrtea în jurul flăcării din mijloc și sfîrșea prin a fi supt în vîltoarea focului ; cu ea nu știai niciodată ce înseamnă sus și ce înseamnă jos, iar mie, care eram pe atunci tînăr, mi se părea un lucru nemaipomenit la o soție. A doua a fost fiica unui căpitan englez, o fată cinstită, care nu cred că m-a uitat vreodată. A treia a fost tînăra văduvă a unui proprietar bogat de plantații. Aceea era o doamnă adevărată. Fiecare gînd al ei purta un fel de trenă lungă după el. Mi-a dăruit și doi copii. Ultima a fost o negresă ; dintre toate ea mi-a plăcut cel mai mult.

— Și le-ai luat pe vasul tău ? — întrebă Elisa.

— Nu, nici una din ele n-a pus vreodată piciorul pe vasul meu — spuse Morten.

— Dar, spune-ne — interveni Fanny —, dintre toate lucrurile ce le-ai făcut, care ți-a plăcut cel mai mult ?

Morten cîntări o clipă întrebarea în minte.

— Dintre toate viețile — spuse el — cea de pirat e cea mai frumoasă.

— Mai frumoasă decît viața de căpitan pe un vas corsar în Sund ? — întrebă Fanny.

— Da, la fel —răspunse Morten — în măsura în care ești mereu în larg.

— Dar cum de te-ai hotărît să devii pirat ? — întrebă mai departe Fanny deosebit de intrigată, căci toată istoria semăna cu un roman de dragoste și aventuri.

— Inima a fost de vină — spuse Morten — inima ce ne împinge spre toate nenorocirile. M-am îndrăgostit. A fost acel *coup de foudre* * de care vorbea atît de mult unchiul Fernand. Iar el știa foarte bine că pasiunile fulgerătoare nu sînt o glumă. Cum aparținea însă altuia, am fost nevoit să înșel puțin legea și ordinea ca s-o pot avea eu. Fusese construită la Genova, era folosită de francezi pentru curse rapide, fiind cunoscută drept cel mai iute

* Dragoste la prima vedere. (fr.) (N. t.)

schooner ce zburase vreodată peste Atlantic. Stătea eșuată acum lîngă coastele insulei St. Martin, care e jumătate a francezilor și jumătate a olandezilor, iar aceștia din urmă au vîndut-o la Philippsburg. Bătrînul armator Van Zandten, în slujba căruia lucram pe atunci și care mă iubea ca pe un fiu, m-a trimis la Philippsburg s-o cumpăr în numele lui. Era cea mai frumoasă corabie, credeți-mă, pe care am văzut-o în viața mea. Ai fi zis că-i lebădă. Iar cînd a intrat în port cu toată acea bogăție de pînze desfășurate în vînt, arăta ușoară, elegantă, nobilă, ca o doamnă de rang înalt — semăna cu lebedele bunicii de la Øregaard, cînd le stîrneam noi —, pură și credincioasă ca o sabie de Damasc. Și apoi, dragele mele, semăna puțin cu *Fortuna II*. Avea, ca și ea, școta trincii foarte mică, iar vela mare uriașă.

Am luat deci toți banii lui Van Zandten și am cumpărat-o pentru mine, după care, se înțelege, a trebuit și ea și eu să ne ținem departe de lumea respectabilă de prin părțile locului. Ce altceva îți rămîne de făcut cînd dragostea nu te slăbește și pace ? Mi-a devenit iubită credincioasă și a dus-o la rîndul ei bine, îngrijită de un echipaj devotat, adorată și răsfățată ca o prea-frumoasă doamnă ce-și lasă unghiile să-i fie lăcuite cu henna. * Alături de mine a devenit spaima Caraibilor, vulturul-de-mare ce semăna frica printre păsările cele blînde. Așa că nu știu sigur dacă am făcut bine sau dacă am făcut rău. Ori nu e drept ca frumoasa să fie a celui care o iubește mai mult ?

— Dar ea te iubea ? — întrebă rîzînd Eliza.

— Dar ce bărbat crezi că întreabă o femeie dacă îl iubește ? — spuse Morten. Cînd e vorba de o femeie, nu te întrebi decît ce preț are și dacă ești gata să-l plătești. Nu trebuie să le înșelăm, ci să le întrebăm cavalerește și să plătim după cuviință, indiferent cum ne cer plata : în bani, în dragoste, în cununie, sau dacă vor viața ori onoarea noastră ; iar, dacă sîntem săraci și nu putem plăti, să ne scoatem frumos pălăria și să le lăsăm altui bărbat mai avut ca noi. Legea asta morală sănătoasă au înțeles-o am-

---

* Substanță roșcată extrasă din arbustul cu același nume, care crește în Asia, Africa și Australia ; servește la vopsirea părului, unghiilor, pielii. (N. t.)

bele sexe încă de la începutul lumii. Cît despre dragostea lor pentru noi... în primul rînd, ne pot ele iubi oare ?

— Dar cu femeile care n-au preț cum rămîne ? — întrebă Eliza încă rîzînd.

— Într-adevăr cu ele cum rămîne ? — spuse Morten. Ei bine, eu cred că ar fi trebuit să fie orice, numai femei nu. Dumnezeu să le țină-n paza lui, căci el poate știe ce-i de făcut cu ele. Pe noi, bărbații, ne atrag în tot felul de încurcături, din care apoi nu ne mai pot scoate nici dacă ar vrea.

— Și cum se numea corabia ta ? — întrebă Eliza, cu ochii plecați.

Morten o privi rîzînd.

— Corabia mea se numea *La Belle Eliza*. N-ai știut ?

— Ba am știut — răspunse Eliza cu vocea iarăși toată numai rîs. Un căpitan de pe un vas de mărfuri de-al tatii mi-a povestit, cu mulți ani în urmă, la Copenhaga, cum echipajul, înnebunit de frică, l-a rugat să se întoarcă în port cînd, în largul apelor lui St. Thomas, au zărit gabierele unui vas-pirat. Se temeau, spunea căpitanul, mai rău ca de Satana însuși. Iar cînd mi-a mai spus și că numele acelei corăbii era *La Belle Eliza,* mi-am închipuit că trebuia să fie vasul tău.

Acesta era deci secretul pe care fata cea bătrînă îl păstrase în fața întregii lumi. Nu fusese de marmură din cap pînă-n picioare. Undeva înlăuntrul ei flacăra fericirii nu se stinsese niciodată. Din acest motiv — căci nu exista altul — crescuse ea atît de frumoasă la Elsinore. Un vas colinda apele albastre ca un covor de hiacint, străbătînd vînturile și aerul fierbinte, cu pînzele umflate asemeni unor stînci de calcar ametitoare, sub văpaia încinsă a soarelui, cu multe lame de oțel din cel mai fin la bord, fără vreo sabie sau cuțit neînmuiate în sînge, iar numele lui era nici mai mult nici mai puțin decît *La Belle Eliza.* O, voi, cetățeni ai Elsinore-ului, m-ați văzut dansînd menuetul vreodată ? Ei bine, în același ritm pluteam și peste valuri.

În timp ce fratele ei vorbea, culoarea urcase în obrajii Elizei. Arăta din nou ca o fetiță, iar panglicile albe de la boneta ei nu mai păreau a fi podoabele unei doamne în vîrstă, ci găteala unei mirese caste, dar înflăcărate.

— Da, era ca o lebădă — spuse Morten — și dulce, dulce ca un cîntec.

— Dacă aș fi fost pe acel vas de mărfuri — continuă Eliza — iar tu l-ai fi capturat, vasul tău mi-ar fi aparținut de drept, nu-i așa, Morten ?

— Se-nțelege — zîmbi el — și tot echipajul meu cu el. Așa făceam de cîte ori capturam femei tinere. Ai fi avut un serai care te-ar fi divinizat.

— Dar am pierdut-o — continuă el vorba — numai din vina mea, la gura unui fluviu, pe coasta Venezuelei. E o poveste lungă. Unul din oameni a trădat locul de ancorare guvernatorului englez de la Port of Spain, din Trinidad. Eu nu eram atunci la bord. Plecasem cu o barcă pescărească la Port of Spain, la șaizeci de mile, să văd ce pot afla despre un vas de marfă olandez. Acolo, în oraș, mi-am văzut tot echipajul ridicat în streang și am dat pentru ultima oară ochii cu corabia mea. Apoi — continuă el după un răstimp de tăcere — n-am mai reușit niciodată să dorm bine. Nu puteam adormi. De cîte ori încercam să mă cufund în apele somnului, mă simțeam împins înapoi la suprafață ca un rest de încărcătură după naufragiu. Atunci am început să și pierd din greutate, căci aruncasem peste bord balastul. Rămăsese cu ea în urmă. Eram prea ușor acum pentru orișice. Din acea vreme am rămas, ca să zic așa, fără trup. Mai țineți minte cum discutau la masă tata și unchiul Fernand despre vinurile cumpărate împreună de ei și cum spuneau despre cîte unul că are buchetul fin, dar că nu i se simte trupul ? La fel se întîmpla și cu mine, dragele mele : buchet aș putea spune că mai avem, dar trup nu. Să mă arunc în brațele prieteniei, sau ale fricii, sau ale vreunei plăceri anume mi-era cu neputință. Și tot nu puteam dormi.

Aici surorile nu trebuiau să mimeze compasiunea pentru acest prilej de nefericire, căci o cunoșteau la rîndul lor prea bine. În familia De Coninck toată lumea suferea de insomnie. Cînd erau copii rîdeau adesea de tatăl lor și de surorile acestuia care își dădeau binețe în fiecare zi cerîndu-și mai întîi informații și descrieri amănunțite despre cum dormiseră peste noapte. Acum nu mai rîdeau ; gluma se îngroșase și pentru ele.

— Dar, cînd spui că nu dormi nopțile — întrebă Fanny — e din cauză că te scoli devreme sau că nu poți adormi deloc ?

— Nu, nu pot adormi deloc — spuse Morten.

— Nu cumva — întrebă Fanny — din cauză că ți-e...

Ar fi vrut să spună „rece", dar, amintindu-și de unde zisese el că vine, se abținu.

— Și tot timpul am știut — continuă Morten, care nu părea s-o fi auzit ce-i spune — că n-o să-mi aflu liniștea pînă ce nu mai dorm o dată pe *La Belle Eliza*.

— Dar ai trăit și pe uscat, nu ? — zise Fanny cu gîndul mereu pe urmele gîndului său, simțindu-l că e pe punctul să-i scape.

— Da, adevărat — spuse Morten. O vreme am avut o plantație de tutun în Cuba. Era un loc de vis. Locuiam într-o casă albă cu coloane ; v-ar fi plăcut foarte mult. În acele insule aerul e delicat, e fin ca un pahar de rom veritabil. Acolo am fost și însurat cu văduva fostului proprietar al plantației, o femeie minunată care mi-a dăruit și doi copii. Erau o mulțime de femei acolo și-ți făcea mai mare plăcerea, la balurile noastre, să dansezi cu ele, căci erau ușoare ca niște alizee... așa cum sînteți și voi. Aveam și un ponei, Pegas, pe care-l călăream întruna ; semăna cu Zampa al tatei... Îl mai țineți minte ?

— Și ai fost fericit acolo ? — întrebă Fanny.

— Da, dar n-a durat mult— spuse Morten. Am fost prea cheltuitor. Am trăit pe picior mai mare decît îmi îngăduiau mijloacele mele, deși tata m-a făcut mereu atent asupra acestui pericol. Încît pînă la urmă a trebuit s-o șterg. (Tăcu o clipă.) Și să-mi vînd sclavii.

Rostind aceste ultime cuvinte, chipul îi deveni bruse atît de palid, atît de cenușiu încît, dacă n-ar fi știut că nu mai era de mult printre cei vii, surorile s-ar fi putut teme că-și dă îndată duhul. Ochii, toate trăsăturile feței păreau că i se înfundă în cap. Semăna cu figura unui om legat pe rug, în momentul cînd e învăluit de flăcări.

Cele două femei rămaseră palide și rigide, cufundate într-o tăcere adîncă. Trei dintre ferestre păreau întunecate de promoroacă. În această situație nu aveau nici un cuvînt de alinare pentru fratele lor. Căci nici un De Coninck nu se despărțise vreodată de servitori. Exista un fel

de cod nescris al familiei că oricine intra în serviciul lor trebuia să rămînă pentru totdeauna, iar ei să aibă grijă de acel om. Excepțiile nu erau acceptate decît în cazul căsătoriei sau al morții, dar și atunci fără tragere de inimă. De fapt părerea cercului lor de prietene era că, la bătrînețe, cele două surori ajunseră să aibă doar un singur scop real în viață, acela de a-și amuza servitorii.

Simțeau însă deasemeni și un dispreț nemărturisit față de toți bărbații, incapabili să adune bani în momentele decisive, un apanaj strict al femeilor, înzestrate cu conștiința resurselor lor infinite. Dacă ar fi fost ele în Cuba, surorile De Coninck n-ar fi îngăduit niciodată ca lucrurile să ajungă într-o situație atît de tragică. Nu s-ar fi putut ele vinde oare de trei sute de ori, făcînd fericiți trei sute de cubanezi și salvînd astfel soarta celor trei sute de sclavi ai lor ? Urmă deci o tăcere prelungă.

— Dar — se încruntă pînă la sfîrșit Fanny, trăgînd aer adînc în piept — deznodămîntul nu atunci a fost.

— Nu, nu — răspunse Morten — mult mai tîrziu. Cînd n-am mai avut bani, am început o cărăușie cu un bric vechi, întîi de la Havana la New Orleans, apoi de la Havana la New York. Prin părțile acelea marea e foarte înșelătoare.

Sora sa izbutise să-i abată gîndurile de la propria nenorocire și, pornind să-i explice diferitele drumuri ale comerțului său, pe Morten îl fură subiectul. În general devenise tot mai sociabil pe parcursul întîlnirii, redobîndindu-și vechea atitudine de om în largul său în orice companie și care știe să se pună în deplină armonie cu spiritul convivilor săi.

— Dar nimic nu-mi mai mergea ca lumea— continuă el. Unul după altul se țineau de mine ghinioanele. Iar, culmea, pînă la urmă și vasul mi s-a cufundat lîngă bancul de nisip de la Cay Sal, unde s-a umplut încetul cu încetul de apă și s-a dus liniștit la fund ; și, uite-așa, dintr-una într-alta, scuzați-mi expresia, la sfîrșit am fost și spînzurat la Havana. Știați ?

— Da — spuse Fanny.

— Dar n-ați fost supărate pe mine, sper, voi două, nu-i așa ? — întrebă el.

— Nu ! — răspunseră ele energic într-un glas.

I-ar fi putut răspunde cu ochii plecați, dar amîndouă își întoarseră insistent privirile spre el. Și se gîndiră în aceeași clipă că poate de aceea și purta gulerul atît de înalt și papionul atît de sus : ca să nu se vadă urma funiei pe gîtul său puternic, dar totuși delicat, de care, înainte de balurile unde mergeau împreună, îi legau cu atîta trudă eșarfa de chembrică.

În camera cea roșie urmă un moment de tăcere, după care Fanny și Morten începură să vorbească deodată.

— Iartă-mă — zise Morten.

— Nu, nu — se grăbi să răspundă Fanny. Spune tu.

— Voiam să întreb ce face unchiul Fernand. Mai trăiește ?

— O, nu, Morten dragă — spuse ea —, a murit în 'treizeci. Era deja bătrîn atunci. A fost la nunta Adriennei, a ținut și un toast, dar era foarte obosit. Seara m-a luat deoparte și mi-a spus : „Draga mea, *c'est une génante fête*". * Iar trei săptămîni mai tîrziu a și murit. I-a lăsat Elizei toți banii și mobila. Într-un sertar am găsit o cutiuță de argint, cu încrustații de diamante, în care era o buclă de păr blond și o inscripție : „Părul Charlottei Corday". **

— Ca să vezi — spuse Morten. A fost o figură interesantă unchiului Fernand. Dar mătușa Adelaide, a murit și ea ?

— Da, a murit chiar înaintea lui — răspunse Fanny.

Ar fi vrut să-i spună ceva despre moartea doamnei Adelaide De Coninck, dar se abținu. Se simțea deprimată. Acești oameni erau morți ; ar fi trebuit ca Morten să știe despre ei. Singurătatea fratelui ei mort îi dădea o mică strîngere de inimă.

— Cum îi mai plătea mătușii Adelaide să ne tot predice întruna — zise el. De cîte ori mi-o fi spus mie : „Melancolia asta a voastră, Morten, nemulțumirea asta față

---

* E o sărbătoare jenantă. (fr.) (N. t.)

** Charlotte de Corday d'Armont, zisă Charlotte Corday (1768—1793) — descendentă a dramaturgului francez Pierre Corneille. Pentru a-i răzbuna pe Girondinii executați și a pune capăt masacrelor din timpul Revoluției Franceze, l-a înjunghiat pe fruntașul politic al Convenției Naționale Marat, în timpul băii acestuia. (N. t.)

de viață, pe care tu și fetele v-o întrețineți mereu, mă scot din răbdări. Eu atîta știu : că ce e bun pentru mine e bun și pentru voi. Ar trebui să vă căsătoriți și să aveți familii mari, să le purtați de grijă ; asta v-ar lecui de toate". Dar tu, Fanny, îi răspundeai : „Da, mătușico, tot sfatul ăsta i l-a dat și tatei o mătușică de-a lui și tata l-a urmat întocmai."

— La sfîrșit — interveni Eliza — nu mai voia nici să audă, nici să gîndească la nimic întîmplat după ce împlinise vîrsta de treizeci de ani și-i murise soțul. Despre nepoții ei spunea : „Astea nu sînt decît niște invenții noi de-ale copilașilor mei. Au să-și dea ei curînd seama ce găunoase sînt". În schimb ținea minte toate scrupulele religioase ale soțului ei, unchiul Theodore, și cum o ținea trează nopți întregi să-i împărtășească reflecțiile lui despre căderea omului și păcatul originar. Și încă era mîndră de ele...

— Cred că mă considerați probabil foarte ignorant — spuse Morten. Dar voi știți atîtea lucruri despre care eu n-am habar.

— O, Morten dragă — îl liniști Fanny — tu știi precis o mulțime de lucruri despre care noi nici măcar idee nu avem.

— Nu multe, Fanny — răspunse el. Unul sau două, poate.

— Atunci spune-ne acele unu sau două lucruri — îl îndemnă Eliza.

— Am ajuns să știu un lucru — spuse Morten — despre care cîndva barem nici nu bănuiam că există. *C'est une invention très fine, très spirituelle de la part de Dieu* *, cum spunea unchiul Fernand despre dragoste. Și anume că nu se poate și cu varza unsă și cu slănina în pod. Singur n-aș fi ajuns niciodată la această descoperire. E într-adevăr o idee originală. Pentru că, vedeți voi, Dumnezeu e, fără îndoială, *très fin, très spirituel.*

Cele două surori se îndreptară puțin în scaune, de parcă ar fi primit un compliment. Erau, cum s-a mai spus,

---

* E o invenție foarte fină, foarte spirituală din partea lui Dumnezeu. (fr.) (N .t.)

amîndouă mari amatoare de mers la biserică, iar cuvintele fratelui lor atîrnaseră întotdeauna greu pentru ele.

— Dar mai știți voi — și-aminti deodată Morten — cățelul acela obraznic al mătușii Adelaide, Fingal ? Ei bine, pe el l-am văzut.

— Cum așa ? — întrebă Fanny. Povestește-ne și nouă.

— S-a întîmplat — spuse Morten — cînd am rămas singur, după ce vasul mi s-a scufundat pe bancul de nisip de la Cay Sal. Trei oameni am reușit să scăpăm într-o barcă, dar n-aveam nici un strop de apă cu noi. Ceilalți doi au murit și am rămas numai eu.

— La ce te-ai gîndit atunci ? — întrebă din nou Fanny.

— Știți că m-am gîndit la voi ? — spuse Morten.

— Și la ce anume în legătură cu noi ? — insistă Fanny slab.

Morten răspunse :

— M-am gîndit că noi toți am fost niște amatori în a spune nu. Dar Dumnezeu poate spune nu. Doamne, și încă cum poate. Noi trăim cu impresia că nici chiar el n-o să depășească un anumit prag. Dar îl depășește și mai spune încă o dată nu. M-am gîndit adesea la toate aceste lucruri pe vremea cînd mai eram la Elsinore, înainte de nunta mea. Și am început să mă gîndesc din nou atunci, în barcă. M-am gîndit la toate acele lucruri mărețe, pure și frumoase care ne spun nu. Căci de ce ne-ar spune ele da și de ce ne-ar tolera mîngîierile insipide ? Pe cele care ne spun da ni le aservim, le distrugem și apoi le aruncăm, iar, cînd am scăpat de ele, constatăm că ne-au produs chiar silă. Pămîntul spune da la toate planurile și lucrările noastre, în schimb marea spune nu ; iar noi, noi, iubim de-a pururi marea. A-l auzi pe Dumnezeu, în acea tăcere, cum spune cu vocea sa *nu* îți poate face nespus de bine. Cerul înstelat de deasupra mi-a spus și el tot nu. Ca o femeie nobilă și mîndră.

— Și atunci l-ai văzut pe Fingal ? — întrebă Eliza.

— Da — spuse Morten. Chiar atunci. Cînd am întors puțin capul, l-am zărit pe Fingal cu mine în barcă. Mai țineți minte că a fost totdeauna un cățel urîcios și că nu mă iubea, fiindcă îl sîcîiam mereu. Înainte mă mușca de cîte ori mă vedea. Atunci, în barcă, n-am îndrăznit să-l

ating. Mi-era teamă să nu mă muște iar. Și uite-așa am stat acolo toată noaptea împreună.

— Dar a plecat pe urmă ? — întrebă Fanny.

— Nu mai știu, draga mea — răspunse Morten. În zori m-a găsit un *schooner* american ce se îndrepta spre Jamaica. La bord am întîlnit un om care licitase împotriva mea la vînzarea aceea de la Philippsburg. Așa se face că — pînă la urmă, cum spuneți voi — am fost spînzurat la Havana.

— Și ți-a fost greu ? — întrebă ea în șoaptă.

— Nu, Fanny, iubirea mea — spuse Morten.

— Mai era cineva cu tine acolo ?

— Da, un popă gras. Și care se temea de mine ca de dracul. Probabil că-i povestiseră niște grozăvii despre persoana mea. În ciuda lor, însă, și-a dat toată silința. L-am rugat : „Părinte, aș avea nevoie să mai trăiesc un minut. Mi-l puteți obține ?“ „Dar ce mai poți face cu un singur minut, fiule ?“, m-a întrebat. I-am spus : „Vreau să mă gîndesc un minut cu știreangul de gît la vasul meu, *La Belle Eliza*“.

Cum rămaseră o clipă toți trei tăcuți, auziră jos pași pe stradă și vorbă omenească sub ferestre. Prin despicătura obloanelor se vedea pîlpîierea iute a luminii felinarelor.

Morten se rezemă de spătarul scaunului și li se păru acum surorilor mai bătrîn și mai sleit ca înainte. Semăna destul de bine cu tatăl lor cînd venea obosit de la firmă și-i plăcea să împărtășească în tăcere compania fiicelor sale.

— E tare plăcut aici, în camera asta — spuse el. Parcă am fi iar pe vremuri... nu vi se pare ? Mama și tata sînt jos. Noi trei nu sîntem prea bătrîni. Și arătăm încă bine.

— Cercul se închide iar — spuse timid Eliza, folosind una din vechile lor zicale.

— E închis, Lizzie — o corectă Morten, zîmbindu-i.

— Cercul vicios — rosti automat și Fanny, amintindu-și o altă vorbă de-a lor din tinerețe.

— Tu ai fost întotdeauna — zise Morten — o fată atît de inteligentă.

La acest compliment adresat fără nici un înconjur, Fanny înghiți o dată plină de impetuozitate.

— A, surioarele mele — exclamă Morten — și cum mai visam pe-atunci, din toată ființa noastră, să părăsim într-o zi Elsinore-ul !

Deodată sora mai vîrstnică își răsuci tot trupul ei îmbătrînit spre el și-l privi drept în ochi. Arăta schimbată și trasă la față de durere. Veghea îndelungată și încordarea începeau să-și spună cuvîntul, iar, cînd vorbi, vocea îi suna răgușită și spartă, ca și cum ar fi chemat-o cu mare greu din străfundurile pieptului.

— Da, da, ție-ți dă mîna să vorbești. Dar ai să pleci din nou și ai să mă lași aici. Tu ai fost pe atîtea mări calde și în atîtea țări. Și ai fost însurat de cinci ori... Iar eu, care nici nu știu cum este ! Ție ți-e ușor să vorbești încet, să stai liniștit. N-a trebuit să-ți freci niciodată brațele ca să-ți fie cald. Iar acum nici nu mai ai nevoie de căldură !

Își pierdu vocea. Se bîlbîi încercînd să vorbească, apoi se prinse cu mîinile de marginea mesei.

— Iar mie, aici — gemu ea în cele din urmă — mi-e... frig. Lumea e dușmănos de rece în jurul meu. Mi-e atît de frig noaptea, în pat, că nici sticlele cu apă fierbinte nu mai ajută la nimic !

În aceeași clipă ceasul cel mare al bunicului începu să bată, căci Fanny însăși îl întorsese după-amiază. Bătu, încet și grav, miezul nopții, în timp ce Morten îi aruncă o privire fugară.

Fanny voia să spună mai departe, să se ușureze de toată ucigătoarea greutate ce-i strivea ființa, dar simțea o apăsare în capul pieptului. Nu putea acoperi cu glasul ei zgomotul ceasului, gura i se deschise de două ori, dar nu reuși să scoată nici un sunet.

— Ei, drace — strigă ea — la dracu' !

Și, pentru că tot nu putea vorbi, întinse brațele spre el tremurătoare. Pe măsură ce bătăile ceasului se adăugau, chipul fratelui devenea tot mai cenușiu, mai nedeslușit în ochii ei și o cuprinse o panică mortală. Pentru asta întorsese pendula ! Se repezi către el peste masă.

— Morten ! — mai apucă să strige cu un vaier prelung. Stai ! Frățioare ! Ia-mă cu tine !

Cînd și ultima bătaie se stinse, iar ceasul își reluă ticăitul său monoton, ce parcă se pregătea pentru o treabă

menită să dureze toată veșnicia, scaunul dintre cele două surori era din nou gol ; la vederea lui capul lui Fanny se prăbuși pe tăblia mesei.

Rămase așa vreme îndelungată fără să miște. De afară, dinspre nord, se auzi din depărtări, prin noaptea de iarnă, un zgomot răsunător, asemeni ecoului unei lovituri de tun. Copiii Elsinore-ului știau despre ce era vorba : undeva începea să crape gheața, iar fisura se întindea cît vedeai cu ochii.

Într-un tîrziu Fanny se întrebă în sinea ei la ce se gîndea oare Eliza și, cu mare greutate, ridică încet capul, privi în sus și-și tamponă ușor gura cu batista. Eliza ședea liniștită în fața ei, unde fusese tot timpul pînă atunci. Trăgea de șnururile bonetei în jos și le încrucișa, ca și cum ar fi tras de o sfoară, iar Fanny și-o aminti cum demult, foarte demult, se trăgea la fel de cozile ei blonde cînd era foarte supărată, foarte îndurerată sau foarte veselă. Eliza își ridică ochii palizi și privi drept în pupilele ei.

— Să mă gîndesc — spuse —, să mă gîndesc un minut cu șireangul de gît la vasul meu *La Belle Eliza*.

VISĂTORII

Într-o noapte cu lună plină a anului 1863, un *dhow* * se îndrepta din Lamu spre Zanzibar, urmînd linia coastei la o distanță de vreo milă marină către larg.

Mergea cu pînza desfăcută în calea musonului și ducea o încărcătură de fildeș și corn de rinocer, acesta din urmă atît de prețuit ca afrodisiac încît veneau în Zanzibar negustori tocmai din China ca să-l cumpere. Dar, pe lîngă aceste două mărfuri, corabia mai purta și o încărcătură secretă, ce avea să stîrnească și să ridice uriașe forțe, despre care ținuturile adormite de pe coastă nici măcar nu visau.

Noaptea încremenită era tulburătoare prin liniștea și pacea ei adîncă, de parcă ceva neobișnuit s-ar fi întîmplat cu lumea ; ca și cum, printr-o vrajă, sufletul ei s-ar fi răsturnat dintr-o dată. Musonul venea din ținuturi îndepărtate, iar marea unduia după legănarea lui sub chipul difuz luminat al lunii. Dar conturul Selenei oglindit în apă era atît de clar încît ai fi zis că toată lumina lunii izvora de fapt din mare spre a se reflecta în tăriile cerului. Valurile păreau solide, îmbiindu-te parcă să umbli pe suprafața lor, în timp ce, amețit, simțeai cum te cufunzi și cazi înspre cer, în adîncimile tulburate și de necuprins ale lumilor de argint, strălucitor sau obosit și mat, argint reflectat veșnic în alt argint, mișcător și schimbător, înălțîndu-se mereu, încet și fără greutate.

Cei doi sclavi de la proră stăteau nemișcați ca niște statui, cu trupurile goale pînă la brîu în noaptea caldă, la fel de cenușii ca și marea în porțiunile unde nu se reflecta luna, încît numai umbrele clare ce li se scurgeau

---

* Corabie arabă cu un singur catarg și pînză triunghiulară, folosită și la comerțul cu sclavi. (N. t.)

peste spinări și brațe le deosebeau siluetele pe fundalul nesfîrșit al mării. Căciula roșie a unuia din ei strălucea întunecat sub razele lunii, ca o prună. Doar un colț de pînză, prinzînd lumina, lucea precum burta albă a unui pește mort. Era un aer ca într-o seră, atît de jilav încît toate scîndurile și frînghiile parcă asudaseră o rouă sărată prin porii lor. Apele grele cîntau și murmurau amesteoîndu-se din nou în urma corăbiei.

Pe dunetă atîrna un felinar, în jurul căruia stăteau strînși trei oameni.

Primul dintre aceștia era tînărul Said Ben Ahmed, fiul sorei lui Tippo Tip * și îndrăgit foarte de marele luptător. Trădat de rivalii săi, fusese doi ani de zile prizonier în nord, de unde evadase, ajungînd, pe multe căi ocolite, în Lamu. Acum se găsea, neștiut de nimeni, pe această corabie în drum spre casă pentru a-și lua revanșa asupra dușmanilor săi. Nădejdea răzbunării din sufletul lui Said, mai puternică decît însuși musonul, era forța ce mîna de fapt barca tot înainte. Ea era și pînza și balastul corabiei. Dacă ar fi știut că în acea clipă Said se afla în drum spre Zanzibar, mulți oameni de vază și-ar fi strîns în mare grabă averile și haremurile și ar fi luat-o la fugă înainte de a fi prea tîrziu. Dar despre răzbunarea lui Said la sosirea în patrie au istorisit atîtea alte povești.

Deocamdată însă ședea turcește, aplecat înainte, cu mîinile ușor îndoite și sprijinite de scîndurile punții, cufundat în gînduri.

Cel de-al doilea, și cel mai vîrstnic din acea adunare, era un om de mare faimă, renumitul povestitor Mira Jama, al cărui spirit născocise istorii îndrăgite în o sută de triburi. Ședea tot turcește, ca Said și cu spatele spre lună, dar noaptea era destul de limpede pentru a dezvălui că, la o întîlnire anume cu destinul, capul său tuciuriu pierduse pentru totdeauna podoaba nasului și a urechilor. Deși era sărăcăcios îmbrăcat, se vedea că îl mai preocupă încă înfățișarea sa. În jurul trupului său subți-

---

* Tippo Tip (Hamed bin Mohamed) (1837—1905) — negustor arab de sclavi și căpetenie în Africa Ecuatorială. A sprijinit mai mulți exploratori (Cameron, Stanley, Wissmann, Junker) în expedițiile lor africane. În 1886 a devenit guvernator al stațiunii Stanley Falls. În 1890 s-a retras în Zanzibar. (N. t.)

ratic purta o eșarfă de mătase stacojie, groasă și decolorată, care, uneori, cînd făcea cîte o mișcare, se aprindea arzînd ca un foc de rubine curate la lumina felinarului.

Cel de-al treilea membru al micii societăți era un englez roșcovan pe nume Lincoln Forsner, căruia localnicii de pe coastă îi spuneau Tembu, ceea ce însemna și fildeș, dar și alcool, după împrejurare. Lincoln era vlăstarul unei familii bogate în țara sa și fusese purtat de multe vînturi încoace și încolo pînă să ajungă în acea noapte lungit pe burtă în corabia tăcută, îmbrăcat cu o cămașă arabă și pantaloni indieni largi, dar totuși proaspăt ras și cu favoriții frizați, ca un *gentleman*. Mesteca niște frunze uscate, numite în limba Swahili *murungu*, care te țin treaz și îți dau o stare plăcută, iar din cînd în cînd scuipa la distanță. Aceasta îl și făcea comunicativ. Se alăturase expediției lui Said din atașament față de tînăr și din curiozitatea de a vedea ce se întîmplă, o curiozitate care și înainte îl purtase prin nenumărate țări. Inima îi era ușoară. Îi plăcea pe mare și era mulțumit de viteză, de noaptea caldă și de luna plină.

— Cum se face, Mira — întrebă el — că nu ne spui o poveste în seara asta ? Cîndva doar știai cu duiumul povești, de te lua cu frig și ajungeai să-ți pierzi încrederea pînă și în cel mai bun prieten. O astfel de poveste ar fi bună acum, pe o noapte caldă ca asta și pentru niște oameni puși pe fapte mari ca noi. Sau nu mai știi nici una ?

— Nu, nu mai știu, Tembu — răspunse Mira — și această împrejurare este ea însăși o poveste tristă, numai bună de spus unor oameni puși pe fapte mari. Cîndva eram un povestitor vestit și-mi făcusem un obicei din a strînge numai povești care să-i îngrozească pe ascultătorii mei. Diavoli, otrăvuri, trădări, torturi, întuneric și nebunie, asta era marfa pe care o vindea Mira.

— Mi-amintesc tocmai de una din poveștile tale — spuse Lincoln. Cu ea m-ai speriat și pe mine și pe două dansatoare tinere din Lamu, care, zău, n-ar fi avut de ce se teme, încît n-am închis ochii nici unul din noi toată noaptea. Ziceai că sultanul voia o fecioară adevărată și că aceasta i-a fost adusă cu mare greutate de undeva din munți. Dar a găsit-o...

— Da, da — continuă povestea Mira, schimbîndu-și deodată cu totul înfățișarea, lucindu-i ochii negri, iar mîinile prinzînd viață și ajutînd, ca pe vremuri, povestirea, asemeni unor șerpi bătrîni chemați din coșul lor să joace de către cîntecul fluierului — sultanul voia o fecioară adevărată, care să nici să nu fi auzit vreodată de bărbat. Cu mare greutate i-a fost răpită o fată din regatul pierdut în munți al amazoanelor, unde toți copiii băieți fuseseră uciși de femei, care purtau războaie crîncene între ele. Dar, cînd sultanul a intrat în iatacul ei, a văzut-o prin vălurile de la ușă cum privea afară după un tînăr sacagiu, ce umbla încoace și încolo prin palat și a auzit-o spunîndu-și sieși : „Am ajuns într-un loc bun — zicea fata — iar ființa aceea trebuie să fie Dumnezeu, ori vreun înger vînjos, poate chiar cel care azvîrle fulgerul. Și nu mi-ar părea rău să mor acum, căci am văzut ce nimeni n-a mai văzut vreodată". În acea clipă, sacagiul cel tînăr își ridică și el ochii spre fereastră și rămase în loc privind către fată. Cuprins de o mare mîhnire, sultanul puse ca fecioara și băiatul să fie îngropați de vii într-un cavou de marmură, destul de larg spre a le fi și pat de nuntă, sub un palmier din grădina sa și, așezîndu-se el însuși la umbra acelui palmier, începu să se minuneze de multe lucruri și să-și dea seama că niciodată dorința inimii n-avea să-i fie împlinită, iar un băiețel îi cînta alături într-una din fluier. Asta e povestea pe care ai auzit-o cîndva.

— Da, numai că spusă mai bine — replică Lincoln.

— Așa e — adeveri celălalt — și lumea nu putea peatunci fără Mira. Oamenilor le place să-i sperii. Sătui de dulceața vieții, prinții cei mari voiau ceva să le răscolească iar sîngele. Cinstitele doamne, care n-au pățit niciodată nimic, mureau să tremure măcar o dată în paturile lor. Dansatoarelor li se făcea pasul mai ușor după o poveste cu fugi și urmăriri. O, ce iubit eram pe-atunci de toată lumea ! Eram frumos, aveam obrajii bucălați. Beam numai vinuri alese, purtam straie cu fir de aur și chihlimbare, iar în camera mea ardea mereu tămîie.

— Dar ce s-a întîmplat cu tine de arăți atît de schimbat acum ? — întrebă Lincoln.

— Din păcate — spuse Mira, revenind la înfățișarea sa liniștită dinainte —, pe măsură ce am înaintat în vîrstă,

mi-am pierdut darul de a înfricoșa oamenii. Cînd știi cum arată de fapt lucrurile, nu mai poți face poeme despre ele. După ce ai stat de vorbă cu duhurile rele și ai avut legături cu diavolii, nu ți-e mai frică de creditori decît de diavoli ; iar cînd ți s-au pus coarne o dată, nici nestatornicia femeilor nu te mai mînie. Am ajus să cunosc prea bine viața și nu mă mai poate amăgi cu credința că un lucru e mult mai rău decît altul. Ziua și noaptea, un prieten sau un dușman sînt cam totuna. Atunci cum să-i mai poți înfricoșa pe alții, cînd tu însuți ai uitat ce înseamnă frica ? Am avut odată o poveste într-adevăr tragică, o poveste unică, plină de suferințe și foarte îndrăgită de toți, despre un tînăr căruia i se tăiau pînă la urmă nasul și urechile. Acum n-aș mai putea speria pe nimeni cu povestea asta, chiar dacă aș vrea, căci acum știu că fără ele nu-i cu mult mai rău decît cu ele. De aceea mă și vezi aici, numai pielea și osul, în zdrențe vechi, urmîndu-l pe Said în temniță și în sărăcie, în loc să șed lîngă tronul celor puternici, înfloritor și lingușit, cum a fost Mira în tinerețe.

— Dar n-ai putea născoci — întrebă Lincoln — o poveste înspăimîntătoare despre sărăcie și căderea în uitare ?

— Nu — răspunse mîndru povestitorul —, nu cu astfel de povești umblă Mira Jama.

— Da, sigur, din păcate — spuse Lincoln sprijinindu-se acum într-un cot — ce altceva e viața, Mira, cînd ajungi s-o cîntărești, decît o extraordinară mașină infinit de complicată și bine pusă la punct, ce transformă cățelul gras și jucăuș într-o javră bătrînă, oarbă și rîioasă, calul falnic de luptă într-o gloabă costelivă, iar pe tînărul plin de avînt, căruia lumea-i rezervă plăceri nesfîrșite și mari spaime, într-un moșneag nevolnic, cu ochii mereu înlăcrimați și care bea corn de rinocer pisat ?

— O, Lincoln Forsner — zise povestitorul ciunt de nas — ce altceva e omul, cînd ajungi să-l cîntărești, decît o mașină ingenioasă și bine pusă la punct, ce-ți transformă, cu un meșteșug fără pereche, vinul cel roșu de Shiraz în urină ? Că ajungi să te întrebi pînă la urmă care dorință și plăcere e mai mare : aceea de a bea sau de a te ușura ? Dar ce s-a întîmplat între timp ? Un cîntec a fost compus, un sărut furat, un clevetitor ucis, un profet zămislit, o judecată dreaptă rostită, o glumă spusă. Lumea

l-a băut pe tînărul povestitor Mira, care i s-a urcat la cap, i s-a răspîndit prin toate venele, i-a îmbujorat chipul de căldură și roșeață. Acum însă am început s-o cam iau în jos ; efectul băuturii a mai trecut. În curînd lumea va fi la fel de fericită să se ușureze de mine și nu știu decît că eu însumi chiar apăs puțin pe vezica ei ca s-o grăbesc. Dar poveștile pe care le-am născocit — ele au să rămînă.

— Și între timp cum izbutești să faci o figură atît de onorabilă în fața acestei porniri presante a vieții de a se scăpa de tine ? — întrebă Lincoln.

— Visez.

— Visezi ?

— Da, prin mila lui Dumnezeu — continuă Mira — în fiecare noapte, cum pun capul jos,-încep să visez. Iar în visele mele n-am uitat încă frica. Lucrurile mi se par atunci îngrozitoare. Port cu mine în aceste vise uneori ceva infinit de drag și de prețios, cum știu prea bine că nu există în realitate și mi se pare că trebuie să păzesc acest ceva de o teribilă amenințare, cum nu există nici ea în lumea reală. Și mi se mai pare că am să fiu doborît și nimicit dacă-l pierd, deși știu că, la lumina zilei, nimic nu te poate doborî și nimici, indiferent ce pierzi. În visele mele bezna colcăie de orori indescriptibile, dar e străbătută și de zboruri sau năzuințe spre plăceri dumnezeiești.

Rămase o vreme tăcut.

— Dar ce-mi place la visele mele cel mai mult — continuă el — este că lumea se încheagă în jurul meu fără să fac vreun efort deosebit. Uite, dacă aș vrea acum să mă duc la Gazi, nu trebuie decît să mă tocmesc pentru o barcă, să cumpăr provizii și să le duc pe ea, să pun pînza în direcția vîntului și chiar să fac bătături în palme de la vîslit. Iar pe urmă, cînd am ajuns la Gazi, ce am de făcut acolo ? Și la asta trebuie să mă gîndesc. Dar în visele mele mă trezesc urcînd un șir lung de scări de piatră ce pornesc chiar de pe malul mării. Deși n-am văzut niciodată aceste scări pînă acum, simt totuși că a le urca e o mare fericire și că ele mă vor duce spre o satisfacție dintre cele mai rare. Sau mă trezesc vînînd printr-un șir lung de dealuri scunde, iar în jurul meu sînt oameni cu arcuri și săgeți și cu cîini de zgardă. Ce am să vînez însă, or de

ce sînt acolo, asta nu mai știu. Odată, în zorii zilei, am pătruns într-o cameră venind de pe balcon ; pe podeaua de piatră am văzut două sandale mici de femeie și în aceeași clipă mi-a trecut prin minte : sînt ale ei. La gîndul acesta inima mi-a fost inundată de o nesfîrșită plăcere și a prins a se legăna ușor. Dar nu făcusem nici un efort. Nu întîmpinasem nici o greutate ca să ajung la acea femeie. Alteori în schimb am știut că dincolo de ușă pîndea un om mare și negru, foarte negru, care voia să mă ucidă ; și totuși nu făcusem nimic pentru a-l avea potrivnic și așteptam ca visul să mă învețe cum să scap de el, căci nu aflam vreo cale de ieșire în mintea mea. Aerul în aceste vise ale mele, și mai ales de cînd am stat la închisoare cu Said, e întotdeauna foarte înalt și de obicei mă văd ca pe o siluetă măruntă într-un peisaj uriaș sau într-o casă mare. Un tînăr n-ar simți nici o plăcere, mie însă ele îmi dau acea satisfacție anume pe care o încerci cînd te ușurezi după ce ai băut tot vinul.

— Nu știu ce să spun, Mira ; eu abia dacă visez vreodată — zise Lincoln.

— O, Lincoln, fie să ai parte de viață veșnică — răspunse bătrînul Mira. Tu cu siguranță visezi mai mult ca mine. Crezi că nu recunosc visătorii cînd îi văd ? Visezi cu ochii deschiși, visezi umblînd chiar. Tu nu miști un deget ca să-ți alegi drumul în viață : lași lumea să se alcătuiască în jurul tău și apoi deschizi ochii să vezi unde te afli. Pînă și călătoria din noaptea asta e tot un vis de-al tău. Te părăsești în voia valurilor soartei și nu vei deschide ochii decît mîine dimineață ca să constați unde-ai ajuns.

— Ba nu, ca să văd chipul tău cel frumos — întrerupse Lincoln.

— Știi, Tembu — reluă Mira deodată, după o clipă de tăcere —, că, dacă plantezi un arbore de cafea și-i îndoi rădăcina, în scurtă vreme el va face o mulțime de rădăcini mici și subțirele aproape de suprafața solului. Copacul nu va crește însă, nici nu va avea fructe, în schimb va înflori mult mai bogat decît alți copaci. Acele rădăcini mici sînt visele copacului. Pe măsură ce ies la iveală, el nu mai are nevoie să se gîndească la rădăcina

cea mare. Ele îl țin în viață — puțin, ce-i drept, nu foarte mult. Sau, mai bine zis, el moare prin ele, dacă vrei. Căci, de fapt, visele nu sînt decît modalitatea de sinucidere a oamenilor bine crescuți. Dacă vrei să adormi noaptea, Lincoln, nu trebuie să te gîndești, cum se spune de obicei, la un șir lung de oi sau de cămile care trec printr-o poartă, căci ele merg într-o singură direcție, iar gîndurile tale le vor urma. Trebuie să te gîndești în schimb la o fîntînă adîncă. În fundul fîntînii, chiar în mijloc, se află un izvor ce se împrăștie sub formă de pîrîiașe în toate părțile, ca razele unui astru. Dacă îți vei sili gîndurile să urmeze aceste pîrîiașe nu într-o singură direcție, ci în toate părțile deodată, atunci vei putea adormi. Dacă îți vei sili însă inima să le urmeze credincioasă, cum face arborele de cafea cu micile sale rădăcini de suprafață, atunci vei muri.

— Deci asta crezi tu că doresc eu : să-mi uit rădăcina cea mare ? — întrebă Lincoln.

— Întocmai — răspunse Mira — asta trebuie să fie. Dacă nu-i asta, înseamnă că, asemeni multora dintre compatrioții tăi, n-ai avut niciodată cu adevărat o rădăcină.

— Dacă — spuse Lincoln.

Rămaseră o vreme tăcuți. Unul din sclavi luă un fluier și cîntă cîteva note, ca pentru a-l încerca. Apoi Lincoln îl întrebă pe Mira :

— De ce nu scoate Said nici o vorbă cu noi ?

Said ridică puțin ochii spre ei și zîmbi, tăcînd mai departe.

— Deoarece gîndește — spuse Mira. Iar discuția noastră i se pare foarte insipidă.

— La ce se gîndește ?

Bătrînul reflectă o clipă înainte de a răspunde.

— Păi, nu există decît două întrebări cu putință pentru un om care are cît de cît minte. Prima ar fi : ce-am să fac în clipa următoare ? Sau diseară ? Sau mîine ? Iar cealaltă : ce a vrut Dumnezeu cînd a creat lumea, oceanul și deșertul, calul, vînturile, femeia, chihlimbarul, peștii, vinul ? Said își pune acum sau una sau cealaltă din aceste două întrebări.

— Dar poate că visează — încercă Lincoln.

— Nu — spuse Mira după o vreme —, Said nu. El încă nu știe să viseze. În clipa asta lumea îl soarbe ca pe o licoare. Said i se urcă la cap și i se răspîndește în sînge. El vrea să-i determine pulsația inimii. De visat nu visează, dar poate că se roagă lui Dumnezeu. Cînd ți-ai terminat rugăciunea către Dumnezeu, atunci îți cresc rădăcinile de suprafață, atunci începi să visezi. Poate că Said se roagă în astă seară lui Dumnezeu azvîrlindu-și rugăciunea spre el cu aceeași forță cu care Îngerul va sufla în trîmbiță la judecata de apoi sau cu aceeași năvalnică pornire cu care elefantul se împerechează. Said îi spune lui Dumnezeu : „Lasă-mă să fiu eu lumea întreagă". El spune — continuă Mira după un răstimp de tăcere — nu voi avea nici o milă și nu aștept milă de la nimeni. Dar aici greșește el. Căci mila îi va veni înainte de a ne fi ucis el pe toți ceilalți.

— Ți se întîmplă să visezi de două ori același loc ? — întrebă într-un tîrziu Lincoln.

— Da, da — răspunse Mira. E un mare hatîr al Domnului și o încîntare fără pereche pentru sufletul visătorului. Mă întorc, după multă vreme, în vis la locul unui vis mai vechi și inima mi se topește atunci de plăcere.

Barca înainta acum în tăcere ; nimeni nu mai spunea nimic. Apoi, deodată, Lincoln își schimbă poziția, se ridică în capul oaselor și se așează mai comod. Scuipă ultima frunză de *murungu* pe punte, băgă o mînă în buzunar, de unde scoase tutunul și începu să-și răsucească o țigară.

— Dacă nu știi nici o poveste, Mira — rosti el într-o doară — am să-ți spun eu una. Tot stînd și ascultîndu-te, mi-au venit în minte lucruri petrecute demult. Nenumărate povești au ajuns din partea voastră de lume pînă la noi și, cînd eram copil, le sorbeam cu nesaț. Povestea mea e pentru plăcerea urechilor tale, Mira și pentru sufletul lui Said, căruia poate-i va fi de folos. Veți afla din ea cum am învățat, acum douăzeci de ani, vorba ta, Mira, să visez și despre femeia care m-a învățat lucrul acesta. Și s-a întîmplat întocmai după cum vă voi povesti. Cît despre numele și locurile și împrejurările din țările unde s-a petrecut povestea mea și care s-ar putea să vi se pară neobișnuite, n-am să vă dau nici o lămu-

rîre. Înțelegeți ce puteți și restul să nu vă frămînte. Nu-i rău dacă dintr-o povestire nu pricepi decît jumătate.

Acum două decenii, cînd nu eram decît un tînăr de douăzeci și trei de ani, mă aflam odată — era o noapte de iarnă — într-un hotel pierdut în munți, înconjurat de zăpezi, furtună, nori grei și luna ce răzbătea doar cînd și cînd din spatele lor palidă.

Continentul Europa, despre care fără îndoială că ați auzit, se compune din două părți, una mai plăcută decît cealaltă, separate între ele de un lanț muntos înalt și abrupt. Acesta poate fi traversat doar în cîteva locuri, unde natura s-a arătat mai puțin dușmănoasă și unde, cu mare greutate, s-au făcut drumuri spre a se putea trece pe partea cealaltă. Lîngă un astfel de loc se afla și hotelul unde locuiam. O șosea pentru drumeți, cai și catîri și chiar pentru trăsuri mai mici fusese tăiată în stîncă, iar în vîrful trecătorii, unde, după ce ai urcat cu sîrg blestemîndu-ți întruna soarta, începi să cobori, simțind curînd aerul mai cald cum îți mîngîie fața și plămînii, o mînă de frați întru credință au ridicat o clădire masivă pentru călătorii ce caută adăpost. Eu tocmai veneam din Nord, unde totul e rece și mort și mă îndreptam spre Sudul cel plin de atîtea voluptăți. Hotelul acela era ultimul meu popas înaintea urcușului abrupt către vîrful trecătorii, pe care aveam de gînd să-l atac a doua zi. Vremea era cam timpurie pentru o asemenea ascensiune. Nu erau decît puțini călători pe drum, iar și mai sus în munți zăpada era înaltă de tot.

Puteam trece pentru oricine drept un tînăr chipeș, bogat și vesel, care zbura de la o plăcere la alta și care, între ele, își oferea tot ce găsea mai bun în cale. Adevărul era însă că mă împingea încoace și încolo inima mea îndurerată de biet nebun pornit cu disperare în urmărirea unei femei.

Da, în urmărirea unei femei, Mira, fie că mă crezi sau nu. O căutasem deja într-o mulțime de locuri. De fapt urmărirea mea era atît de deznădăjduită încît cu siguranță (că ar fi trebuit să renunț dacă mi-ar fi stat în putere s-o fac. Dar sufletul meu, dragă Mira, sălășluia în pieptul acelei femei.

Și nu era vreo fată de vîrsta mea, ci o femeie cu destul de mulți ani mai mare decît mine. Nu știam despre ea decît ceea ce cu greu puteam să accept și cel mai rău era că nu aveam nici un motiv să cred că ar fi mulțumită dacă aș fi reușit să dau cumva de ea.

Să-ți spun însă cum ajunsesem aici. Tatăl meu era un om foarte bogat în Anglia, proprietarul unor mari fabrici și al unui domeniu întins la țară, capul unei familii numeroase și o ființă cu o uriașă putere de muncă. Citea mult din Biblie — cartea noastră sfîntă — și începuse să se simtă un fel de locțiitor al lui Dumnezeu pe pămînt. De fapt nici nu prea știu dacă era în stare să facă vreo deosebire între teama de Dumnezeu și prețuirea de sine. Își închipuia că datoria lui este să transforme această lume haotică într-un univers al ordinii și să vegheze ca toate lucrurile să fie folositoare, adică — așa înțelegea el — anume să-i folosească lui. Două amănunte doar din firea lui nu le putea controla : avea, contrar tuturor principiilor sale, o mare pasiune pentru muzică, și în special pentru opera italiană, iar uneori nopțile suferea de insomnie. Mai tîrziu am aflat de la mătușa mea, sora lui, care-l antipatiza profund, că, în tinerețea lui, fiind în Indiile de Vest, împinsese la sinucidere sau chiar ucisese un om. Poate din această cauză nu se lega de el somnul. Eu și sora mea geamănă eram mult mai mici decît restul fraților și surorilor noastre. Ce-l apucase pe tata să mai facă doi copii cînd avea și așa destulă bătaie de cap cu ceilalți, nu știu. În ziua judecății de apoi am să-l întreb. Mă gîndesc uneori însă că probabil se simțea urmărit de duhul acelui *gentleman* mort din Indiile de Vest.

Tatei nu-i plăcea nimic din ce făceam eu. Cred că, de la un punct încolo, îngrijorarea lui în ce mă privea devenise apăsătoare pentru el și, dacă n-aș fi fost propriul lui produs, ar fi privit cu mare plăcere cum o sfîrșesc prost. Simțeam însă cum sînt tras, întins, bătut cu ciocanul și ajustat ca să încap în diferite forme, ca să fiu făcut și eu — „fiul meu Lincoln" — folositor între orele unu și trei noaptea. Între aceste ore aveam de obicei un program destul de încins și zgomotos, căci mă înrolasem ofițer într-un regiment de elită al armatei și aici, pentru a-mi păstra prestigiul față de fiii celor mai vechi familii

din ținut, iroseam bani, timp și minte cu nemiluita, cînd tata socotea că toate acestea i se cuveneau închinate de fapt și de drept numai lui.

Cam în acea vreme un vecin de-al nostru a murit, lăsînd o văduvă tînără. Femeia era frumoasă și bogată, dar avusese o căsnicie nefericită și, în toate neîmplinirile ei, se consolase cu prietenia plină de afecțiune a sorei mele gemene, care semăna atît de tare cu mine, încît, dacă mă costumam în hainele ei, nimeni nu ne putea deosebi pe unul de celălalt. Prin urmare tata s-a gîndit că această văduvă m-ar putea foarte bine lua de bărbat, luînd totodată și povara grijii pentru mine de pe umerii lui pe ai ei. Perspectiva mă atrăgea la fel de mult ca orice altă întîmplare din existența mea pe atunci. Singurul lucru care l-am cerut tatălui meu a fost consimțămîntul său ca, în timpul anului de doliu al viitoarei mele soții, să mă lase să călătoresc pe continent. Aveam pe atunci tot felul de pasiuni puternice, pentru vin, pentru joc, pentru luptele de cocoși și tovărășia țiganilor, împreună cu o înclinație spre dezbaterea teologică, pe care o moștenisem de la însuși tatăl meu — deprinderi de care tata socotea că-i mai potrivit să mă lepăd înainte de căsătoria cu văduva, sau cel puțin să n-o las să le constate prea îndeaproape cîtă vreme se mai putea încă răzgîndi. Știind, de asemenea, cît de repede mă aprindeam cînd era vorba de dragoste, cred că se mai temea și să n-o ademenesc pe logodnica mea într-o legătură prea apropiată, profitînd de vecinătatea domeniilor noastre și, poate, și de asemănarea dintre mine și sora mea. Pentru toate aceste motive bătrînul a fost de acord să călătoresc timp de nouă luni de zile, însoțit de un fost coleg al său de școală, care trăia din mila lui și căruia acum era bucuros că-i găsise, în sfîrșit, o utilitate.

Cu toate acestea, am reușit să scap curînd de însoțitorul meu, căci, ajungînd noi la Roma, el s-a dedat studiului misterelor vechiului cult priapic al lui Lampsacus, iar eu în acest timp mă distram de minune.

Dar, în cea de-a patra lună a anului meu de grație, s-a întîmplat că m-am îndrăgostit de o femeie într-un bordel din Roma. Mersesem acolo într-o seară în compania unor teologi. Se înțelege că nu era un local strălu-

tor, unde se duc să petreacă oamenii plini de bani, dar nici vreo casă lugubră de felul celor frecventate de artiști și de hoți. Era o instituție mijlocie respectabilă. Mi-aduc aminte și acum de străduța îngustă și de feluritele mirosuri peste care am dat acolo. Dacă mi s-ar întîmpla să le mai simt vreodată, mi s-ar părea că m-am întors acasă. Acelei femei îi datorez faptul că am înțeles, și că mai țin încă minte, sensul unor cuvinte ca lacrimi, inimă, dor, stele, pe care voi, poeții le folosiți mereu. Da, iar cît despre stele, Mira, era ceva în ființa ei ce te ducea cu gîndul la o stea. Între ea și alte femei era aceeași diferență ca între un cer acoperit de nori și unul înstelat. Poate și tu ai întîlnit în viața ta femei de acest fel, care emană lumină și lucesc în beznă, care sînt fosforescente ca iasca.

A doua zi, cînd m-am trezit în hotelul meu din Roma, mi-aduc aminte că m-a cuprins o frică teribilă. M-am gîndit : azi noapte eram beat și capul mi-a jucat o festă. Asemenea femei nu există. Gîndul îmi dădea cînd călduri, cînd fiori. Dar m-am gîndit iarăși, cum stăteam așa culcat în pat : mi-ar fi fost imposibil să născocesc eu, de capul meu, o ființă ca acea femeie. Doar cel mai mare poet ar fi fost în stare. Eu n-aș fi putut niciodată imagina o femeie atît de vie, care să degaje atîta forță. M-am sculat și m-am dus direct la casa ei, unde am regăsit-o, exact așa cum mi-o aminteam.

Mai tîrziu mi-am dat seama că impresia copleșitoare a uriașei sale forțe, pe care mi-o transmisese, era pînă la urmă falsă ; nu avea nici pe departe cîtă arăta. Realitatea era următoarea :

Dacă toată viața ta ai înfruntat vînturile și curenții, iar brusc ești luat la bordul unui vas purtat de un flux puternic și împins din spate de vînt, cum e al nostru în clipa aceasta, te va impresiona fără îndoială forța acelui vas. Dar te-ai înșela ; și totuși, într-un fel, ai avea și dreptate, căci s-ar putea spune că forța apelor și a vîntului aparțin vasului tău, el singur izbutind, dintre toate corăbiile, să și le facă aliate. La fel și eu, sub tutela tatii, fusesem învățat mereu să înfrunt vînturile și curenții vieții. În brațele acestei femei însă mă simțeam în armonie deplină cu ele și viața însăși mă ridica și mă purta în voia ei. Acest lucru mi se părea pe atunci că se

datora uriașei sale forțe. Și încă nici nu știam în acea vreme cît de strîns era ea aliată cu toți curenții și cu toate vînturile vieții.

După acea primă noapte am fost nedespărțiți. Nu reușiseră niciodată pînă atunci să-mi producă vreo satisfacție legăturile fade de dragoste din țara mea, care încep în salon cu banalități, complimente și chicoteli, continuă cu atingeri de mînă sau de genunchi, pentru a atinge apogeul, sau ceea ce e considerat în general a fi apogeul, în pat. Această iubire a mea romană, care a început în pat, ajutată de vin și de muzica zgomotoasă și care s-a transformat apoi treptat într-un fel de curte făcută cu asiduitate și într-o prietenie necunoscută mie pînă atunci, e singura care mi-a plăcut vreodată. După o vreme o luam cu mine și petreceam împreună toată ziua, sau toată ziua și toată noaptea. Am cumpărat o trăsurică și un cal, cu care ne plimbam prin Roma și prin Campagna, pînă la Frascati și Nemi. Cinam la hanuri mici, iar în zori ne opream adesea pe drum lăsînd calul să pască iarba de pe margine, în timp ce noi ne așezam pe iarbă și destupam o sticlă de vin roșu, proaspăt și acru, mîncam stafide și migdale și priveam la păsările de pradă ce zburau în cerc deasupra cîmpiei întinse și ale căror umbre alergau alături de trăsurica noastră pe iarba măruntă. Odată, într-un sat, era sărbătoare și jur-împrejurul fîntînii luceau în noaptea senină lampioane. Am privit *fiesta* de la un balcon. De mai multe ori ne-am dus pînă la malul mării. Era în septembrie, cînd clima e foarte plăcută la Roma. Lumea începe să se arămească, însă aerul rămîne limpede ca un izvor de munte și ți se pare ciudat auzind atît de tîrziu ciocîrliile cîntînd peste tot.

Olalla era și ea cît se poate de mulțumită. Iubea Italia din toată inima și se pricepea la vinuri și la mîncăruri bune. Cîteodată se îmbrăca în toate culorile curcubeului, cu cașmiruri și pene, ca iubita unui prinț și atunci nici o femeie din Anglia n-ar fi rezistat lîngă ea; în schimb alteori purta basmaua de bumbac a țărăncilor italiene și se prindea, alături de ele, în dansurile din sat. Nu găseai atunci o dansatoare mai grațioasă și mai înfocată ca ea, deși îi plăcea mai mult să stea cu mine

și să privească dansul celorlalți. Se arăta extrem de receptivă la orice impresie. Oriunde mergeam împreună, observa mult mai multe amănunte decît mine, deși, ca vînător încercat, aveam și eu ochiul destul de ager. În același timp însă părea că pentru ea nu există mare deosebire între bucurie și durere, sau între lucrurile plăcute și cele triste. Le primea pe toate cu aceeași bunăvoință, ca și cum în adîncul sufletului ar fi știut că toate sînt la fel.

Într-o după-amiază ne întorceam, pe la ora asfințitului, spre Roma și Olalla, cu capul descoperit, biciuia calul mînîndu-l în galop. Vîntul îi răzvrătea buclele negre, dezvelind din nou, în fața ochilor mei, o cicatrice prelungă de la o arsură, care, asemeni unui mic șarpe alb, se întindea de la urechea ei stîngă pînă la claviculă. Am întrebat-o iarăși, n-o făceam pentru prima dată, unde se arsese atît de rău. N-a vrut să-mi răspundă, ci a început în schimb să-mi povestească de toți marii prelați și negustori din Roma care o iubeau, pînă ce, rîzînd, i-am spus că nu are deloc inimă. La aceste cuvinte a rămas tăcută o vreme, mînînd mai departe cu toată viteza către asfințitul ce ne trimitea razele sale puternice drept în față.

— Ba da — zise într-un tîrziu —, să știi că am inimă. Dar e îngropată în grădina unei vile mici și albe de lîngă Milano.

— Pentru totdeauna ? — am întrebat eu.

— Da, pentru totdeauna — răspunse ea —, fiindcă e locul cel mai minunat de pe lume.

— Dar ce poate fi într-o vilă mică și albă de lîngă Milano — am întrebat eu iarăși, gîtuit de gelozie — încît inima ta să rămînă acolo pentru totdeauna ?

— Nu știu — spuse. Acum cred că nu mai e mare lucru, pentru că nimeni nu mai îngrijește grădina și nu mai acordează pianul. Poate că s-au mutat niște străini acolo. Dar a mai rămas clarul de lună, cînd luna e pe cer și mai sînt sufletele celor morți.

Vorbea adesea vag și straniu, dar era atîta delicatețe și blîndețe și umilință chiar în cuvintele ei încît mă fermeca de fiecare dată. O vedeam mereu dornică și-și dădea toată silința să-mi fie pe plac, deși nu ca servitorul

care devine rigid de teamă să nu-şi nemulţumească stăpînul, ci ca o fiinţă fabulos de bogată ce revărsa binefaceri asupra mea dintr-un corn al abundenţei. Semăna cu o leoaică blîndă, însă cu gheare şi colţi de oţel, care încearcă să-ţi intre pe sub piele. Uneori mi se părea că e doar o fetiţă, alteori era iarăşi bătrînă, întocmai ca acele apeducte de acum o mie de ani, ce se ridică deasupra Campagnei aruncîndu-şi umbrele lungi pe pămînt şi cu zidurile lor vechi, magnifice şi crăpate lucind în soare precum chihlimbarul. Mă simţeam atunci ca un nou-venit pe lume, ca un băieţandru cam prostănac alături de ea. Şi avea întotdeauna acel ceva care mă făcea s-o simt cu mult mai puternică decît mine. Cred că acelaşi lucru l-aş fi simţit şi dacă aş fi fost sigur că poate zbura şi că mă va părăsi şi pe mine şi pămîntul de sub picioarele noastre oricînd va dori.

Era pe la sfîrşitul lui septembrie cînd am început să mă gîndesc de-acum şi la viitor. Mi-am dat seama că nu puteam trăi fără Olalla. Dacă aş fi încercat să plec de lîngă ea, inima mea s-ar fi întors mereu aici ca rîul la vale. Încît m-am gîndit s-o iau de soţie şi s-o conving să vină cu mine în Anglia.

Dacă, atunci cînd am întrebat-o, ar fi avut cea mai mică obiecţie, n-aş fi fost atît de tulburat de purtarea ei cum am fost mai tîrziu. Dar ea a primit pe loc să vină. Apoi a devenit mai mîngîietoare şi mai afectuoasă ca oricînd pînă atunci cu mine şi vorbeam îndelung despre cum avea să fie viaţa noastră în Anglia, despre obiceiurile de acolo şi rîdeam împreună de ele. I-am povestit despre tata şi despre pasiunea lui de o viaţă pentru opera italiană, ceea ce cred că era cel mai bun lucru pe care îl puteam spune despre el. Ştiam acum că, stînd cu ea de vorbă despre toate astea, n-aveam să mă mai plictisesc niciodată în Anglia.

Cam în acea vreme m-a izbit pentru prima oară faptul că, ori de cîte ori eram cu Olalla, se aţinea în preajma noastră un bărbat pe care nu-l mai văzusem pînă atunci. De cîteva ori nu i-am dat nici o atenţie, dar, după a şasea sau a şaptea întîlnire, persoana lui a început să mă preocupe şi să-mi stîrnească o curiozitate puţin iritată.

Omul era un evreu de vreo cincizeci-șaizeci de ani, foarte elegant îmbrăcat, cu degetele pline de diamante și cu maniere de bătrîn monden distins. Avea un ten foarte palid și ochi foarte negri. Nu l-am văzut niciodată cu ea, sau în casă, dar îl întîlneam cînd mă duceam la ea sau cînd plecam, încît mi se părea că se învîrte în jurul ei ca luna în jurul pămîntului. De la început am simțit, cred, că omul acela avea în toată apariția lui ceva ieșit din comun, altfel nu m-ar fi chinuit gîndul, care mi se răsucea acum întruna în creier, că exercită o putere tainică asupra Olallei și că e ca un duh rău în viața ei. În cele din urmă am ajuns atît de obsedat de acest personaj încît l-am pus pe valetul meu italian să întrebe la hotelul unde locuia despre el și astfel am aflat că era un evreu olandez putred 'de bogat și că se numea Marcus Cocoza.

Mă chinuia tot timpul nedumerirea ce putea căuta un asemenea om în strada unde locuia Olalla și de ce tot apărea și dispărea mereu ; pînă la sfîrșit, numai cu jumătate de inimă — căci mă temeam de cele ce-aș fi putut afla —, am întrebat-o chiar pe ea dacă îl cunoaște. Mi-a pus două degete sub bărbie și mi-a ridicat-o spre ea, întrebîndu-mă :

— N-ai observat la mine, *carissime,* că n-am deloc umbră ? Cîndva mi-am vîndut-o diavolului pentru puțină mulțumire sufletească și veselie. Cu spiritul tău pătrunzător, cred că ți-ai dat lesne seama că bărbatul de afară nu-i altcineva decît această umbră a mea, cu care nu mai am nimic de împărțit. Diavolul îi mai dă cîteodată drumul să umble nestingherită. Atunci ea, firește, caută să se întoarcă să mi se culce la picioare, ca odinioară. Dar eu nu-i îngădui pentru nimic în lume. Cum să-i îngădui ? Diavolul ar putea profita ca să anuleze pe dată înțelegerea noastră. Așa că fii liniștit în privința lui, iubitule.

Am crezut că, deși în felul ei ciudat, măcar pentru o dată spune adevărul. Dacă mi-a atras atenția, am observat și eu că n-avea umbră. Nu se vedea nimic întunecat sau trist în preajma ei, iar vălurile cernite ale grijii, regretului, ambiției sau fricii, care par inseparabile de ființa tuturor oamenilor — chiar și de a mea, deși eram un tînăr destul de lipsit de griji —, se vedeau izgonite în prezența ei. Am sărutat-o, spunîndu-i să lăsăm umbra ei

mai departe să vegheze în stradă, iar noi să tragem storurile în jos.

Tot în acea vreme am început să încerc un anumit sentiment, pe care am ajuns să-l cunosc bine între timp, dar pe care, în inocența mea de atunci, l-am confundat cu fericirea. Mi se părea că, oriunde mă duc, lumea își pierde greutatea în jurul meu și începe să curgă încet în sus. Totul era numai lumină și nimic nu avea consistență. Nimic nu mi se mai părea masiv. Castel San Angelo era clădit în aer și simțeam că aș putea ridica pînă și bazilica San Pietro doar cu două degete de la locul ei. Nu mă temeam nici că voi fi călcat de vreo trăsură pe stradă, atît de convins eram că întreg atelajul n-ar fi avut mai multă greutate dacă ar fi fost tăiat din hîrtie. Trăiam o fericire absolută, chiar dacă eram puțin buimac de această încredințare a mea, pe care o luam drept un semn al unei și mai mari fericiri ce avea să urmeze, o apoteoză, dacă pot spune așa. Tot universul, și eu cu el, își luase zborul către al nouălea cer. Acum știu foarte bine ce înseamnă acest sentiment : e începutul unei despărțiri definitive ; e cocoșul care vestește ivirea zorilor. De atunci, în drumurile mele, am văzut țări sau mulțimi de oameni cuprinse de această aparentă lipsă de greutate. Într-un fel, aveam dreptate. În jurul meu lumea își luase într-adevăr zborul și urca spre cer. Numai eu, fiind prea greu pentru a zbura, fusesem părăsit în urmă, pradă singurătății neconsolate.

Mă frămînta gîndul că ar trebui să-i scriu tatei să-i spun că nu mă mai puteam însura cu văduva, cînd am primit vestea că unul din frații mei, care era ofițer în marina regală, tocmai sosise cu vasul său la Napoli. Mi-am făcut socoteala că poate era mai bine să trimit prin el scrisoarea și i-am spus deci Olallei că trebuia să mă duc la Napoli pentru cîteva zile. Am întrebat-o dacă avea să-l întîlnească pe bătrînul evreu cît timp eram eu plecat, însă ea m-a liniștit promițîndu-mi că nici nu-l va vedea, nici nu-i va vorbi.

Cu fratele meu nu mă împăcam prea bine. Stînd de vorbă cu el, mi-am dat pentru prima dată seama cum vor apărea planurile mele de viitor în ochii familiei și am avut un sentiment extrem de neplăcut. Căci, deși îi con-

sideram niște oameni cu vederi stupide și inumane, îmi reaminteam acum, întîia oară de cînd o cunoșteam pe Olalla, de atmosfera moartă și vîscoasă din lumea și din casa de unde veneam. Cu toate acestea i-am dat fratelui meu scrisoarea, rugîndu-l să-mi pledeze cauza cît mai convingător pe lîngă tata și m-am grăbit să mă întorc la Roma.

Cînd am ajuns, Olalla plecase. La început mi-au spus, de la casa unde locuia, că murise subit de febră. M-am îmbolnăvit de moarte și timp de trei zile am fost în pragul nebuniei. Dar curînd mi-am dat seama că era o minciună, drept care m-am dus pe rînd la toate locatarele imobilului, implorîndu-le și amenințîndu-le să-mi spună adevărul. Îmi reproșam că n-o scosesem din acel stabiliment înainte de a pleca la Napoli — deși ce rost ar mai fi avut, dacă ea tot își pusese în gînd să mă părăsească ? O bănuială teribilă mă făcea să asociez dispariția ei cu persoana evreului și, la ultima întrevedere cu madama casei, am apucat-o pe aceasta de gît, i-am spus că știu totul și i-am promis că o omor pe loc dacă nu-mi spune adevărul. Cuprinsă de groază, bătrîna a mărturisit : da, el fusese. Olalla a părăsit casa într-o zi și nu s-a mai întors. A doua zi se prezentase un domn bătrîn evreu, palid și cu ochi foarte negri, achitase toate datoriile Olallei și-i plătise madamei o sumă frumoasă ca să tacă. Împreună nu-i văzuse pe cei doi niciodată. „Și unde s-au dus ?", am strigat bolnav, pentru că nu avusesem tăria să-mi răzbun disperarea ucigînd-o pe babornița aceea gălbejită. Asta nu-mi putea spune, deși, dacă se gîndea mai bine, parcă îl auzise pe evreu rostind către servitorul său numele orașului Basel.

Am pornit neîntîrziat spre Basel, deși cine nu a încercat nu-și poate închipui ce greu e să găsești, într-un oraș străin, o persoană al cărei nume nici măcar nu-l cunoști.

Încercarea mi-era cu atît mai mult îngreunată de faptul că nu știam în ce mediu al societății trebuia s-o caut pe Olalla. Dacă plecase împreună cu evreul, probabil că era o înaltă doamnă la ora asta și avea să treacă pe lîngă mine în propria ei caleașcă. Dar atunci de ce o lăsase evreul în acea casă unde o găsisem eu la Roma ? Putea

face la fel și acum, deși nu izbuteam să-i pătrund motivele. Prin urmare am pornit să scotocesc toate casele de reputație dubioasă din Basel și am dat peste mai multe decît mi-aș fi putut imagina, Basel fiind acel oraș din Europa unde sfințenia instituției matrimoniale e cel mai aprig apărată. Dar nici urmă de ea. Atunci mi-a venit în minte Amsterdamul, unde cel puțin aveam să aflu cîte ceva despre numele de Cocoza. Am găsit, într-adevăr, la Amsterdam locuința impunătoare a evreului și am aflat că era omul cel mai bogat din partea locului și descendentul unei familii care de trei sute de ani se ocupa cu comerțul de diamante. Se bănuia despre el că era în acea clipă la Ierusalim. Am părăsit deci Amsterdamul urmînd tot felul de piste false, care m-au purtat prin diferite țări. Cinci luni a durat toată această căutare înnebunitoare. Pînă la sfîrșit m-am hotărît să mă duc la Ierusalim și tocmai mă întorceam în Italia pentru a lua vaporul de la Genova, iar capul mi-era cuprins de vîrtejul întîmplărilor din ultimele luni, cînd am poposit, după cum îți spuneam, la hotelul din Andermatt așteptînd să traversez a doua zi trecătoarea.

În ziua precedentă îmi parvenise o scrisoare, ce mă urma pas cu pas de cîteva luni, fiind trimisă după mine dintr-un hotel în altul. Era de la tatăl meu, care îmi spunea :

„Acum mă simt în stare să judec purtarea ta cu calm și înțelegere. Datorez acest lucru faptului că am răsfoit o colecție de documente de familie, cărora în ultimele trei luni le-am consacrat mult timp și atenție. Studiind aceste documente, mi-a devenit cît se poate de limpede că un destin extrem de ciudat planează, și a planat, în ultimii două sute de ani asupra familiei noastre.

Am constatat deci că familia noastră e mai bună decît altele prin aceea că dintre noi s-a găsit întotdeauna cîte un membru care să concentreze în persoana sa toate viciile și slăbiciunile generației lui. Greșelile, care de obicei se împrăștie în tot neamul, s-au adunat mereu pe capul acestui individ anume și de aceea noi ceilalți am putut deveni ceea ce am fost și sîntem.

Parcurgînd aceste documente ale noastre faptul îmi apare ca fiind dincolo de orice îndoială. Am reușit să

identifio pentru şapte generaţii delincventul ales de soartă, începînd cu o soră a bunicii noastre pe nume Elizabeth, asupra purtărilor căreia nu am de gînd să insist aici. Vreau să-ţi ofer numai exemplele unchilor mei Henry şi Ambrose, care, la vremea lor, fără îndoială..."

Şi urma o întreagă listă de nume şi fapte în sprijinul teoriei tatălui meu, care continua :

„Nu ştiu dacă nu cumva încetarea acestei stranii situaţii nu ar fi mai degrabă o lovitură mortală decît o binecuvîntare pentru numele şi familia noastră. Desigur că s-ar pune astfel capăt multor griji şi necazuri, însă rezultatul ar fi că am ajunge cu nimic mai buni decît alţi oameni.

Cît despre tine, te-ai opus mereu cu atîta perseverenţă poruncilor sau sfaturilor mele încît am acum toată îndreptăţirea să cred că ai fost ales pentru rolul de victimă a generaţiei tale. Prin exemplul pe care l-ai dat ai refuzat sistematic să cedezi ispitelor virtuţii şi să meriţi răsplata bunei tale purtări. Am ajuns acum, în ce te priveşte, la o perspectivă destul de filozofică pentru a-ţi da binecuvîntarea mea la împlinirea unei existenţe care să facă din nesupunerea filială, din slăbiciune şi viciu un exemplu util, prin caracterul lui respingător şi descurajant, pentru ceilalţi tineri de o vîrstă cu tine din familia noastră".

Nu l-am mai văzut pe tata niciodată. Dar am aflat veşti despre el de la fostul meu preceptor, pe care, după mulţi ani, l-am întîlnit din întîmplare la Smirna în împrejurări deloc vesele. În aşa măsură se împăcase tatăl meu cu situaţia încît o luase el de soţie pe văduvă. Aveau şi un fiu, pe care îl botezaseră Lincoln. Dar dacă îi alesese acest nume pentru că, la urma urmei, ţinea la mine mai mult decît îmi dădusem eu vreodată seama, sau pentru că voia să scape de senzaţiile neplăcute ce l-ar fi asaltat între orele unu şi trei noaptea în legătură cu un fiu al său Lincoln, asta n-aş mai putea spune.

Citisem de două ori scrisoarea şi tocmai o scoteam din buzunar pentru a ucide timpul cu o a treia lectură, cînd, ridicîndu-mi privirile, am văzut doi tineri intrînd în sufrageria hotelului, odată cu aerul rece al nopţii de afară. Pe unul din ei îl cunoşteam şi m-am gîndit că,

dacă mă vede, va veni să stea cu mine, ceea ce a și făcut și astfel am petrecut toți trei împreună restul nopții.

Primul din acești doi tineri *gentlemen*-i eleganți și manierați era fiul unei familii nobile din Coburg, pe care îl cunoscusem cu un an mai devreme în Anglia, unde fusese trimis să studieze procedura parlamentară, căci voia să devină diplomat, și de asemenea creșterea cailor, care era și ocupația alor săi. Îl chema Friedrich Hohenemser, dar semăna atît de tare, și la înfățișare și în purtări, cu un cîine pe care îl avusesem cîndva și care se numea Pilot încît îi spuneam și lui la fel. Era un tînăr chipeș, înalt și blond.

Dar, cum bănuiesc, dragă Mira, că îți va face plăcere să mă folosesc de parabola ta, am să-ți spun că pe acest om viața nu voia cu nici un preț să-l înghită. El însuși murea de dorința de a fi înghițit de ea și cu orice prilej încerca să i se bage cu forța pe gît, dar ea îl refuza mereu cu aceeași încăpățînare. Se întîmpla să-l amețească din cînd în cînd cu o iluzie și să soarbă cîte puțin din el, deși niciodată nu lua o înghițitură zdravănă ; dar pînă și în aceste împrejurări îl vomita înapoi pe dată. Ce avea omul acesta de-i întorcea vieții stomacul pe dos n-aș putea spune ; știu numai atît : că toți oamenii care veneau în preajma lui încercau mai mult sau mai puțin același sentiment, și anume că, deși nu găseau nimic să-i reproșeze, nu aveau pur și simplu ce face cu el. În felul acesta, din punct de vedere mintal rămăsese la stadiul unui embrion foarte mic.

Probabil că unui om îi trebuie multă șiretenie sau mult noroc pentru a fi acceptat în lume ca embrion. Prietenul meu Pilot n-a depășit niciînd stadiul acesta. Cred că de multe ori își dădea singur seama cît de alarmantă era starea lui ; și era într-adevăr. Ochii săi albaștri trădau uneori reflecția dureroasă a luptei disperate pentru existență ce se purta în ființa lui. Dacă afla vreodată la sine însuși vreun gest original îl exploata la maximum. Astfel ajungea să vorbească la nesfîrșit despre o anume preferință a sa pentru cutare vin față de altul, ca și cum ar fi vrut să-ți bage cu forța în cap această prețioasă descoperire a lui. Un filozof, despre care am învățat la școală și pe care tu l-ai fi apreciat, Mira, spu-

nea : „Cuget ; deci sînt". Tot așa își repeta întruna prietenul meu Pilot sieși și lumii : „Prefer vinul de Mozela vinului de Rin ; deci exist". Sau, dacă îi plăcea un spectacol sau un joc, te pisălogea toată seara spunîndu-ți de o mie de ori : „Grozav ce mă distrează chestia asta". Dar nu avea nici un pic de imaginație și, în plus, era cît se poate de onest. Nu era în stare să inventeze singur, deci nu-i rămînea decît să descrie preferințele pe care le găsea în propria lui fire și care se distingeau întotdeauna prin putințătatea lor. Căci, după cum prea bine știi, Mira, dacă vrei să crezi, trebuie mai întîi să imaginezi și, fiindcă el nu reușea să-și imagineze cum să fie Friedrich Hohenemser, nici nu-l putea produce pe Friedrich Hohenemser.

Spuneam mai devreme că-i dădusem numele unui cîine de-al meu care avea exact aceeași fire — neștiind niciodată ce voia sau ce trebuia să facă — și pe care în cele din urmă l-am împușcat. Dumnezeul lui Friedrich Hohenemser s-a dovedit pînă la sfîrșit mai îngăduitor cu el.

Cu toate acestea, Pilot se descurca destul de bine în societate, care, pe continentul european, presupun că nu le cere membrilor ei decît un minimum de existență. În plus era bogat, avea o piele alb-rozalie și o pereche de picioare puternice — amănunte în legătură cu care nu avea nici un strop de orgoliu —, iar printre doamnele mai vîrstnice trecea drept un adevărat tînăr-model. La mine ținea și îi făcea plăcere că-mi produsese o impresie atît de categorică încît îi dădusem și o poreclă. Cineva, își spunea el, mi-a dat o poreclă. Deci exist.

În timp ce se apropia acum de mine, observam că se petrecuse o schimbare la el. Parcă revenise la viață ; îi luceau ochii. Tot așa îi luceau ochii și cîinelui meu Pilot și dădea din coadă în rarele ocazii cînd spera să-mi fi dovedit că exista cu adevărat. Poate că la el se vedea însă efectul noii sale prietenii cu tînărul *gentleman* care îl însoțea. În orice caz eram convins că nu avea să-mi cînte în strună în seara aceea. Am oftat. Aș fi dat oricît pentru a fi în tovărășia unui cîine credincios în acea clipă. M-am gîndit cu părere de rău la bătrînii mei cîini din Anglia.

Mi l-a prezentat pe prietenul lui : era un anume baron Guildenstern din Suedia. Nu apucasem să mă bucur nici

zece minute de compania lor că m-au și informat amîndoi că, în țara lui, baronul avea o reputație de mare seducător. Vestea aceasta m-a făcut să reflectez — deși raporturile mele cu restul lumii se desfășurau doar undeva la suprafața gîndurilor mele — ce fel de femei or fi în Suedia. Doamnele ce mi-au acordat onoarea de a se lăsa seduse de mine au insistat toate să hotărască ele care urma să fie punctul central al tabloului. De aceea mi-au și plăcut, căci aici se și manifesta varietatea unei îndeletniciri altfel destul de monotone. În cazul baronului însă era clar că centrul de greutate nu fusese de fiecare dată decît el însuși. L-ai fi bănuit mai degrabă o fire lipsită de entuziasm, chiar și atunci cînd vorbea de frumusețile pe care le urmărise, dar constatai că nu-i lipsea deloc entuziasmul de îndată ce reușea să-ți abată privirea spre ceea ce dorea el într-adevăr să admiri. Din conversația lui reieșea că doamnele sale fuseseră toate croite pe același calapod, însă acest gen de femeie eu nu l-am întîlnit niciodată. Dacă tot era numai el eroul indiscutabil al fiecărei întîmplări, mă miram de ce își dădea atîta osteneală — și se arăta vizibil dispus să treacă peste orice fel de obstacole — ca să nu obțină, iar și iar, decît o repetare a exact aceluiași episod. Trebuie să recunosc însă din capul locului că, tînăr fiind și eu, am fost peste măsură de impresionat de apetitul său inepuizabil.

Curînd am înțeles din conversația lui, care era foarte vie și a devenit și mai vie după ce am golit cîteva sticle împreună, că pentru tînărul suedez cheia existenței stătea într-un singur cuvînt : întrecere. Viața pentru el era o întrecere continuă, în care trebuia să-și eclipseze cu orice preț ceilalți parteneri. Eu însumi fusesem un mare amator de întreceri în adolescență, dar, încă de pe vremea cînd eram la școală, mi-am pierdut interesul pentru ele, iar în acel moment, afară doar dacă îmi plăcea un lucru sau altul, mi se părea o prostie să mă lupt să-l obțin numai pentru că, din întîmplare, el le plăcea și altora. Ceea ce nu i se întîmpla baronului suedez. Nimic pe lumea asta nu îi apărea în sine bun sau rău. Nu aștepta decît o replică sau o dîră de mirosit din partea celorlalți pentru a porni să descopere la ce anume țineau mai mult aceștia și să încerce să-i întreacă în goana după acel

lucru, sau chiar să li-l răpească. Cînd era singur, se simțea pierdut. Astfel devenise mai dependent de lume decît însuși Pilot și-mi închipui că se temea de singurătate ca de dracul. Trecutul, cum am înțeles din spusele sale, îl vedea doar ca pe o suită de victorii asupra unui șir întreg de rivali, nimic altceva, deși era mai vîrstnic decît mine. Însă nici rivalii, nici victimele nu-l interesau cîtuși de puțin. Nu era capabil nici de admirație, nici de milă și nu cunoștea nici un alt sentiment decît invidia și disprețul.

Și totuși nu era prost. Dimpotrivă chiar, aș spune că era foarte viclean. Adoptase atitudinea băiatului de treabă, simplu și direct, puțin necizelat poate, dar lesne scuzabil datorită firii sale deschise și deloc prefăcute. Pe acest fond însă, căutătura lui atentă și iscoditoare te spiona cînd te așteptai mai puțin, pentru a surprinde ce anume prețuiai și a te lăsa cu buza umflată. Fiindcă nu avea nervii care îi fac pe oamenii obișnuiți să simtă tensiunea din lucruri, îi compensa fără îndoială printr-o forță și o energie extraordinare și trecea, în ochii lui și în ai altora, drept un titan prin comparație cu cei înzestrați cu imaginație sau compasiune.

Cei doi se împăcau foarte bine, Pilot fiind măgulit și amăgit de vicleanul suedez cu iluzia că există — am un prieten, trebuie că gîndea Pilot, care e un mare seducător de inimi ; deci exist —, iar baronul fiind mulțumit că îi pusese în umbră pe toți foștii prieteni ai tînărului bogătaș german și că își cîștigase admirația necondiționată a acestuia. Cred chiar că s-ar fi simțit mai bine dacă nu ar fi dat de mine acolo. Dar s-au trezit atrași spre mine ca de un magnet. Pilot pentru a se făli cu prietenul său, iar baronul gata să se arunce după indiferent ce ar fi constatat că prețuiesc sau doresc eu, ca să cîștige înaintea mea sau să-mi smulgă prin înșelătorie.

Atît de mult mă plictisise după o vreme conversația baronului încît — imensă raritate — mi-am întors atenția către Pilot. De cum i s-a ivit prilejul, acesta a și început să-mi destăinuie marile evenimente din viața lui.

— S-ar putea să nu-ți convină să fii văzut în compania mea, Lincoln, dacă ai ști totul. Cît timp mă aflu încă

în Elveția, sînt în pericol. Într-o țară cu atîtea tulburări politice pînă și pereții au urechi. Făcu o scurtă pauză pentru a studia efectul cuvintelor sale, apoi continuă : — Vin de la Lucerna.

Acum mi-aduceam aminte că fusese o luptă acolo, dar că Pilot putea fi amestecat în ea nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap.

— A fost lată rău — mai adăugă.

Sărmanul Pilot ! De pe buzele lui, ce zîmbeau jenat, pînă și adevărul suna ca o născocire stîngace. Sînt sigur că baronul ar fi dat drumul unui întreg torent de minciuni și cu un asemenea aplomb încît nici o singură clipă auditoriul nu le-ar fi pus la îndoială. Dar Pilot mă informă simplu :

— Am împușcat un om într-o luptă pe baricade la trei martie.

Știam că fusese o luptă de stradă între partidele de la putere, în special partizanii preoțimii pe de o parte și poporul răsculat de partea cealaltă.

— Serios ? — am întrebat cuprins de un acces puternic de invidie pentru că mă aflam în fața unui combatant. Ai împușcat un răsculat ?

Căci pentru mine Pilot fusese întotdeauna o persoană profund respectabilă, dar cu un intelect redus. Or acum era de la sine înțeles că luase partea popilor, ceea ce-mi anula aproape complet motivele de invidie.

Orgolios și conspirativ, Pilot a făcut semn din cap că nu. După o clipă spuse :

— Am tras în capelanul episcopului de St. Gallen.

Gazetele fuseseră pline de relatări despre această crimă, iar asasinul era căutat peste tot. Firește că m-a interesat să aflu cum de ajunsese tocmai Pilot autorul acelui gest eroic și l-am pus să-mi povestească totul din fir în păr. Plictisit să audă istoria faptelor glorioase ale altuia, baronul ședea fără să asculte, sorbindu-și băutura și studiind oamenii care intrau și ieșeau.

„Cînd am plecat din Coburg — spunea Pilot — aveam de gînd să rămîn trei săptămîni la Lucerna, la unchiul meu, De Watteville. Înainte de plecare, toate doamnele elegante de acasă m-au implorat pe rînd să le aduc din Lucerna cîte o bonetă de la o anumită modistă, care ele

spuneau că se numește Madame Lola. Această femeie, m-au asigurat ele, era celebră de la un capăt la altul al continentului. Veneau la ea doamne de la marile curți și din toate capitalele Europei să-și cumpere bonete, iar în istoria croitoriei nu se pomenise încă un asemenea geniu al modei. Cum în mod firesc nu aveam de ce refuza un serviciu doamnelor din orașul meu natal, am plecat cu buzunarele burdușite de mici eșantioane de mătase și, n-ai să mă crezi, chiar de bucle de păr, pentru ca Madame Lola să-și poată asorta pălăriile la ele. Dar la Lucerna, unde atmosfera era plină de tensiuni politice, am uitat de Madame Lola cu desăvîrșire, pînă într-o seară, cînd mă aflam la masă într-o societate de înalți demnitari și politicieni și, scoțînd batista, mi-a căzut din buzunar un petec mic de satin roz, drept care a trebuit să furnizez o explicație. Spre marea mea surprindere, conversația s-a îndreptat imediat către persoana modistei. Cel puțin bărbații însurați, dar și toți clericii știau despre ea. E adevărat, spunea episcopul de St. Gallen, care era de față, că femeia avea geniu. Asemeni unei baghete magice, simpla atingere a mîinii ei crea minuni de artă și eleganță, iar doamnele cele mari din St. Petersburg și Madrid și chiar din Roma, făceau pelerinaje la magazinul ei de pălării. Era bănuită însă de a fi o conspiratoare de primă mînă, care își transformase atelierul într-un loc de întîlnire al celor mai periculoși revoluționari. Pînă și în această calitate se dovedea un geniu, o Circe care punea în mișcare și organiza totul cu mînuțele ei delicate, iar cei mai aspri dintre partizanii ei ar fi fost gata să-și dea și viața pentru ea.

Atît de insistent am fost pus în gardă asupra acestei doamne încît, firește, a doua zi primul drum l-am făcut direct la firma ei, în strada ce-mi fusese indicată. Cu acel prilej mi s-a părut doar o femeie extrem de inteligentă și agreabilă. Mi-a primit toate comenzile și m-a întrebat despre călătoria mea, despre firea mea și despre ocupația mea. În timp ce eram acolo, a intrat și a ieșit un tînăr roșcovan, care semăna foarte tare a revoluționar, însă ea aproape că nu i-a dat nici o atenție.

În timp ce Madame Lola confecționa pentru mine bonetele comandate, atmosfera devenea din ce în ce mai

încordată la Lucerna ; furtuna plutea deasupra orașului. Unchiul meu, care avea o înaltă funcție în consiliul orășenesc, a presimțit nenorocirea și și-a trimis la castelul său de la țară soția și fiica, sfătuindu-mă și pe mine să le însoțesc. Dar eu simțeam că nu pot pleca înainte de a o mai vedea o dată pe Madame Lola și a ridica de la ea pălăriile comandate.

În ziua cînd m-am dus, în fine, s-o vizitez, tulburările de stradă erau atît de intense încît am fost nevoit să merg printr-un întreg labirint de străduțe pînă să ajung la casa ei și chiar așa am izbutit numai cu mare greutate. Dar, intrînd în clădire, am constatat cu stupoare că, de la ușă pînă la pod, toată scara nu era decît o masă clocotitoare de oameni înarmați, foindu-se întruna încoace și încolo. Parcă picasem direct în cazanul vrăjitoarelor. Cine să mai aibă timp de bonetele mele ? Ea însăși, suită în picioare pe tejghea, vorbea și împărțea ordine ; cînd m-a văzut, mi-a sărit drept în brațe. «Ah — strigă ea — inima te-a adus pe drumul cel drept în sfîrșit !» Și, în aceeași clipă, toată acea mulțime de oameni, și noi cu ea, a părăsit clădirea, apucînd-o în jos pe stradă. M-am lăsat și eu purtat de val, sau poate că eram atît de plin de entuziasm pentru eroina mea încît m-am dus de bunăvoie. Astfel, într-o secundă, m-am trezit prins într-un schimb de focuri și m-am aruncat în spatele unei baricade, mereu alături de Madame Lola.

O priveam cum încarcă puștile și le dă combatanților, servindu-se în această sinistră îndeletnicire de toată verva și îndemînarea pe care o folosea la cusutul bonetelor ei. Oamenii din jurul ei, deși erau niște bravi, totuși se temeau și aveau, slavă Domnului, destule motive ; numai ea nu se arăta cîtuși de puțin speriată. Cînd le întindea puștile luptătorilor de pe baricadă, le dădea odată cu ele și ceva din temeritatea ei. Se vedea pe fețele lor. Și, ce-i mai ciudat, eu însumi eram convins în acel moment că nimic n-o putea vătăma sau nu mă putea vătăma pe mine atîta timp cît mă aflam în preajma ei. Țin minte vorbele bătrînei noastre bucătărese de la Coburg, care îmi spunea că o pisică are nouă vieți. Madame

Lola, îmi ziceam eu, trebuie că are în ea viață cît nouă pisici. În acele clipe îmi apărea într-adevăr supraumană, deși, parcă v-am mai spus, nu era o doamnă de obîrșie nobilă, ci o simplă modistă din Lucerna, și nici prea tînăra pe deasupra.

Atunci, cuprins și eu de mînia ce fierbea în jurul meu, am apucat o pușcă și am tras în masa de soldați și gărzi municipale ce avansau încet, urcînd strada către noi. Din cîte știam, s-ar fi putut să-i conducă unchiul meu De Watteville însuși, dar nici nu-mi păsa de el. În aceeași clipă am primit o lovitură puternică, nu știu de unde venită și m-am prăbușit ca un sac.

Cînd mi-am revenit, mă aflam într-o cămăruță, iar Madame Lola stătea la căpătîiul patului meu. Am încercat să mă mișc, dar piciorul drept mi-era tot numai bandaje. La început a dat un strigăt de bucurie văzîndu-mă că deschid ochii, apoi a dus degetul în dreptul buzelor. În penumbra încăperii mi-a povestit cum s-a încheiat lupta și cum îl împușcasem pe capelanul episcopului de St. Gallen. M-a conjurat să stau foarte liniștit, în primul rînd pentru că glontele îmi fracturase piciorul, iar în al doilea rînd pentru că situația rămăsese încă tulbure în Lucerna. Libertatea mea era în mare pericol și ea mă ținea ascuns în casa ei.

Trei săptămîni am stat în podul acelei case, îngrijit de ea. Luptele continuau afară și uneori se auzeau împușcături. Dar la rana mea, la ceea ce făcusem, la ce aveau să spună oamenii, chiar la situația mea atît de precară abia dacă m-am gîndit vreodată. Mi se părea că mă ridicasem cumva foarte mult deasupra lumii în care trăisem pînă atunci și că eram singur acolo sus acum, doar cu ea. Un doctor venea din cînd în cînd să mă vadă, altcineva nimeni. Dar Lola își punea șalul pe umeri și mă părăsea pentru o vreme, rugîndu-mă să stau liniștit pînă la întoarcerea ei. Ceasurile cînd nu era cu mine mi se păreau nesfîrșit de lungi.

Dar, cînd eram împreună, stăteam de vorbă întruna. Acum, dacă mă gîndesc mai bine, îmi aduc aminte că ea nu spunea mare lucru, în schimb eu puteam în sfîrșit vorbi oricît, așa cum îmi dorisem întotdeauna. Pentru prima oară în acel pod de casă am descoperit că înce-

peam să înțeleg viața și lumea, pe mine însumi și pe Dumnezeu. Vorbeam mai ales despre lucrurile măreț pe care voiam să le realizez în viață. Îți dai seama că fapta mea reușise să mă facă deja cunoscut printre oameni, dar am fost amîndoi de acord că acesta nu era decît începutul.

Știam că mulți din prietenii ei părăsiseră Lucerna și că ea se expunea la tot felul de pericole de dragul meu ; de aceea o și rugam să plece. Ba nu, îmi răspundea ea, nu m-ar fi lăsat pentru nimic în lume. În primul rînd, după isprava mea, revoluționarii din Lucerna mă priveau toți ca pe un frate și oricare din ei ar fi fost gata să-și dea viața pentru mine. Mai era ceva însă, mi-a explicat ea roșind toată : dacă ne găseau tiranii orașului sau gărzile lor municipale, trebuia să insistăm amîndoi că nu luasem deloc parte la lupte, ci ne aflam împreună pentru că ne iubeam. Ea urma să treacă drept amanta mea, iar eu drept iubitul ei ; rana de la picior îmi fusese provocată de un rival gelos. Deși toată împrejurarea nu era decît o comedie, cuvintele ei m-au făcut să mă simt din nou extrem de fericit și să încep să visez la ce va urma cînd voi fi sănătos. Vezi, nu știu dacă o dragoste adevărată m-ar fi putut face mai fericit de-atîta.

În fine, a venit și seara cînd m-a anunțat că doctorul mă declarase în afară de orice pericol și că trebuia să ne despărțim. Părăsea Lucerna și ea în aceeași noapte. Eu aveam să plec în mare taină a doua zi, înainte de răsăritul soarelui. Spunea că un prieten de-al ei îmi pune trăsura sa la dispoziție și mă însoțește afară din oraș. La auzul acestor vorbe m-a cuprins un fel de groază. Dar mă simțeam încă foarte slăbit. N-am știut ce se întîmplă cu mine pînă a fost prea tîrziu. Madame Lola îmi vorbea cu o voce blîndă. Aveam să primesc, spunea ea, o recompensă pentru toată osteneala mea : îmi dăruia toate bonetele pe care le avea în magazin. «Pentru că — zicea — eu nu mă mai întorc la Lucerna.» Și, cu ajutorul slujnicuței sale, a făcut de douăsprezece ori drumul în sus și-n jos pe scări, aducînd de fiecare dată cîte un munte de cutii, pe care le-a clădit în jurul meu. M-a cuprins un asemenea rîs încît pînă la urmă nu mă mai puteam opri : eram de-a dreptul înecat în bonete de

toate culorile curcubeului, împodobite cu flori, cu panglici și cu pene. Podeaua, patul, scaunul, masa erau pline ; aveam probabil cea mai formidabilă colecție de bonete din lume. «Iată — a spus ea după ce a umplut camera cu ele — aici ai tot ce-ți trebuie ca să cucerești inimile femeilor.» Apoi și-a pus o bonetă simplă și un șal și mi-a luat mîna. «Niciodată să nu fii supărat pe mine. Am încercat să-ți fac numai binele.» Mi-a cuprins gîtul cu brațele ei, m-a sărutat și a dispărut. «Lola !», am apucat să mai strig înainte de a mă prăbuși leșinat pe un scaun. Cînd mi-am revenit, am petrecut o noapte îngrozitoare. Nu reușeam să găsesc nici măcar un singur lucru plăcut spre care să-mi îndrept gîndurile. Începuse de asemenea să mă chinuie imaginea omului pe care îl ucisesem și mi se părea că în toată lumea nu există nici un loc unde să mă pot refugia.

Într-adevăr, Lola s-a ținut de cuvînt. A doua zi dimineață, un domn evreu mai în vîrstă și de o mare eleganță s-a prezentat în mansarda mea, iar jos, în capul scărilor, am găsit trăsura sa luxoasă așteptîndu-mă. Apoi m-a condus prin oraș, unde ici și colo se mai vedeau încă urmele luptelor, întreținîndu-mă pe drum cu conversația lui agreabilă. Cum ne apropiam de marginea orașului, mi-a spus : «Trăsura baronului De Watteville ne așteaptă în dreptul parcului cutare. Sentimentele unchiului dumneavoastră au fost însă rănite de purtarea dumneavoastră și m-a însărcinat să vă spun că ar prefera să vă continuați călătoria, în așa fel încît deocamdată să evitați o întîlnire cu domnia sa.»

«Dar unchiul meu nu știe prin ce am trecut ?», am exclamat eu surprins.

«Ba da — răspunse evreul — a știut tot timpul. Baronul are însă o mare trecere la clerul din Lucerna și cel mai probabil este că, fără domnia sa, nu ne-am fi descurcat.

N-a mai scos nici o vorbă și am mers mai departe în tăcere, eu cu toate gîndurile răscolite.

Trăsura unchiului ne aștepta într-adevăr lîngă un parc, după cum spusese și evreul. Cînd ne-am oprit, un bărbat a coborît din ea și s-a apropiat încet de noi : l-am

recunoscut pe tînărul cel roşcovan pe care-l văzusem în locuinţa Lolei la prima mea vizită, iar mai tîrziu, mi-aminteam acum, pe baricadă. Arăta de parcă ar fi trecut şi el printr-o mare suferinţă. Şchiopăta, iar faţa îi era foarte palidă şi severă cînd s-a înclinat către însoţitorul meu. Dar, cînd a dat cu ochii de mine a zîmbit.

«Deci ăsta-i sticletele din cuşca lui Madame Lola.»

«Da — i-a confirmat evreul, zîmbind la rîndul lui — ăsta-i golemul ei.»

Pe atunci nu ştiam ceea ce am aflat mai tîrziu, şi anume că *golem,* în limba idiş, înseamnă o figurină mare de lut în care se suflă în mod magic viaţă, cel mai adesea pentru a făptui o crimă pe care magicianul nu îndrăzneşte s-o comită cu mîna lui. Despre golemuri se crede că sînt foarte mari şi puternice.

Cei doi m-au urcat în trăsura unchiului şi ne-am luat rămas bun unii de la alţii. Mergeam tot înainte, dar gîndurile mă asaltau acum din toate părţile şi nu mai izbuteam să mă regăsesc. Mirosul prafului de puşcă de pe baricade, discuţiile noastre despre Dumnezeu şi sărutul Lolei în pod, împreună cu toate acele bonete pe care mi le dăruise, îmi goneau prin faţa ochilor asemeni petelor de culoare ce le vezi după ce ai privit mult în soare. De atunci n-am mai fost în stare să reflectez la faptele măreţe pe care voiam să le împlinesc. Nici măcar nu-mi mai aduc aminte care erau. Atîta ştiu, că l-am ucis pe capelanul episcopului de St. Gallen şi că trebuia să fiu cu băgare de seamă pînă ce ieşeam din ţara asta. Am văzut şi un doctor, care mi-a spus că piciorul mi-a fost atît de bine fixat de parcă nici n-ar fi fost rupt vreodată."

— Şi de atunci — am întrebat eu — încerci mereu s-o găseşti pe acea femeie şi o cauţi peste tot şi n-ai somn noaptea ?

— Cum ai ghicit ? — s-a mirat Pilot. Da, o caut. Pentru că nu ştiu ce să cred şi cum să înţeleg lucrurile pînă ce n-am s-o întîlnesc din nou. Şi nu mai era tînără, ştii, şi nici de obîrşie nobilă, ci o simplă modistă din Lucerna.

Asta era povestea lui Pilot. În timp ce o ascultam, nu o dată m-a cuprins teama. Multe lucruri sunau alar-

mant de cunoscute în urechile mele. Mă gîndeam că nu mă îmbătasem niciodată de cînd o pierdusem pe Olalla pînă în acea seară. Mi-era limpede că, deși băusem doar două sticle de vin elvețian, capul mă trăda. Și totul din cauză că de multă vreme nu mă gîndeam decît la un singur lucru. Povestea acestui prieten semăna prea tare cu un vis de-al meu. Femeia lui de pe baricade îmi reamintea în mare măsură de purtarea curtezanei mele din Roma, iar cînd, în toiul întîmplărilor, mai intervenea și bătrînul evreu, atunci era prea de tot și mintea mea o lua razna. Cît mai e oare, mă întrebam, pînă la nebunie ?

Pentru a lămuri dilema, am continuat să beau.

În timpul povestirii lui Pilot, baronul Guildenstern mă privise din cînd în cînd zîmbitor, iar în cîteva rînduri mi-a făcut chiar cu ochiul. Dar, cum istoria dura, interesul lui s-a stins, drept care a comandat încă o sticlă. A destupat-o și ne-a umplut din nou paharele.

— Dragul meu Fritz — a intervenit el rîzînd — știu și eu ce îndrăgostite sînt doamnele de bonetele lor. Pentru ele un soț e cineva care le cumpără bonete de toate formele și culorile posibile și apoi Dumnezeu să-i dea sănătate. Dar e cea mai precară piesă de vestimentație pe care o poți scoate de pe o femeie. Eu le lăsam să-și păstreze boneta pe cap și după ce tot restul hainelor era pe jos ; iar, dacă-i vorba să-ți azvîrle ceva în ochi, atunci eu unul prefer cămășuța.

— Tu n-ai făcut niciodată curte unei doamne fără să ajungi la cămășuța ei ? — a întrebat puțin nervos Pilot, cu privirile ațintite drept în față, la ceva ce părea foarte îndepărtat.

Baronul îl studie atent, ca și cum ar fi fost pe punctul de a descoperi că eșecul și apetitul nesatisfăcut găseau ecou la un anumit gen de oameni.

— Dragă prietene — spuse el —, în schimbul mărturisirii tale dă-mi voie să-ți povestesc o aventură de-a mea :

„Acum șapte ani, regimentul meu din Stockholm, «Prințul Oscar», m-a trimis în Franța, la școala de călărie de la Saumur. Nu mi-am putut încheia stagiul acolo

pentru că am intrat în niște încurcături, dar, cîtă vreme am stat în acel oraș, am petrecut cîteva ceasuri foarte agreabile în compania a doi tineri prieteni, dintre care unul, Waldemar Nat-og-Dag, venise cu mine din Suedia. Celălalt era un baron belgian pe nume Clootz, care făcea parte din noua nobilime și avea o avere uriașă.

Datorită unor scrisori de recomandare ale unor mătuși bătrîne, prietenul meu suedez și cu mine am nimerit o vreme într-o ciudată comunitate de bătrîni legitimiști * ruinați din cea mai înaltă aristocrație, care pierduseră tot ce aveau în timpul Revoluției Franceze și trăiau acum într-un orășel de provincie de lîngă Saumur.

Erau toți foarte bătrîni, căci, în tinerețea lor, femeile nu avuseseră zestre ca să se mărite, iar bărbații bani ca să întrețină o familie la un nivel potrivit cu rezonanța numelor străvechi ce le purtau, așa încît o generație tînără nu se mai născuse. Întrevedeam cu toții sfîrșitul iminent al lumii lor, însă pentru ei a fi tînăr era sinonim cu a nu face parte din cercurile cele mai selecte. Doamnele se adunaseră toate să citească scrisorile mătușilor mele, mirîndu-se de condițiile bizare din Suedia, unde nobilimea mai avea curajul să procreeze.

Mă plictiseam de moarte. Parcă m-ar fi pus cineva într-un raft, lîngă sticlele de vin vechi și borcanele de murături legate cu pergament și sigilate.

Se discuta mult în aceste cercuri de o tînără bogată care, de vreun an, închiriase o vilă foarte frumoasă din afara orașului. O văzusem și eu peste zidul grădinii în timpul plimbărilor mele ecvestre de dimineață. La început nu mi-a trezit nici cel mai mic interes. O credeam și pe ea o membră a trupei acelor călugărițe de nevoie. Mă miram doar cum se făcea că însușirile tinereții și prosperității nu-i erau imputate ca niște defecte, ci dimpotrivă, păreau s-o sădească și mai adînc în toate acele bătrîne inimi uscate din oraș.

S-au grăbit ei înșiși să-mi ofere explicația, informîndu-mă că această doamnă își consacrase viața amin-

---

* *Legitimiști* — în Franța, partizani ai ramurii vîrstnice a dinastiei Bourbon-ilor, detronată în 1830 în favoarea familiei de Orléans, provenită din ramura tînără. (N. t.)

tirii generalului Zumala Carregui, care fusese, cred, un erou și un martir al cauzei regelui legitim al Spaniei, fiind ucis de insurgenți. În memoria lui ea se îmbrăca mereu în alb, se hrănea doar cu mîncare de post și apă și în fiecare an făcea cîte un pelerinaj la momîntul lui din Spania. Era foarte caritabilă cu săracii și înființase o școală pentru copiii din sat și un spital. Din cînd în cînd avea viziuni și auzea voci, probabil vocea blîndă și solemnă a generalului Zumala. Pentru toate aceste motive era ținută la mare cinste. Că, înainte de moartea lui, întreținuse o relație mai pămînteană cu martirul nu-i strica în nici un fel reputația. Dimpotrivă, acea adunătură de fete bătrîne de ambe sexe se arăta cît se poate de intrigată de ideea experienței la această persoană atît de sfîntă, la fel cum, probabil, s-au simțit și cele unsprezece mii de fecioare martirizate din Köln cînd au fost prezentate, în paradis, unei sfinte cu grad înalt în ierarhia cerurilor, Sfînta Maria din Magdala.

Dar, cînd a cunoscut-o, inima prietenului meu Waldemar s-a topit la fel de repede ca și o bucată de zahăr într-o ceașcă de cafea fierbinte.

«Arvid — îmi spunea el — niciodată n-am cunoscut o asemenea femeie și știu că a fost vrerea destinului s-o întîlnesc. Pentru că numele meu e Noapte-și-Zi, iar blazonul mi-e împărțit în alb și negru. Deci mi-e destinată mie — sau eu ei. Căci această Madame Rosalba are în ea mai multă viață decît orice altă ființă pe care am cunoscut-o vreodată. E o sfîntă de prima mărime și-și poartă condiția sacră cu vigoarea unui general ce ia cu asalt o fortăreață. E ca o floare proaspătă și plină în mijlocul buruienilor bătrîne și uscate. E ca o lebădă pe lacul vieții celei fără de sfîrșit. Asta ar fi jumătatea albă a stemei mele. Dar, în același timp, și moartea plutește în preajma ei și aceasta ar fi jumătatea neagră a blazonului familiei Nat-og-Dag. Ideea mea nu ți-aș putea-o lămuri decît printr-o metaforă ce mi-a sugerat-o cînd o priveam.

De cînd am venit aici am aflat o mulțime de lucruri despre creșterea viței-de-vie și mai ales cum, pentru a atinge perfecțiunea în fabricarea vinului alb specific acestei regiuni, strugurii sînt lăsați pe viță mai mult

decît pentru alte vinuri. În felul acesta, ei se usucă puțin, se coc peste normal și sînt foarte dulci. În plus, ajung la un stadiu care în franceză se numește *pourriture noble* *, iar în germană *Edelfaule* ** și care, de fapt, dă vinului parfumul său special.

În tot aerul Rosalbei, Arvid, plutește un parfum nemaiîntîlnit la nici o altă femeie. Poate că e adevăratul miros al sanctității, sau poate că e tocmai această nobilă putrefacție, coroziva rugină regală dintr-un vin tare și rar. Sau poate amîndouă, Arvid, prietene, împreunate într-un suflet împărțit în alb și negru, un suflet de Nat-og-Dag.»

În duminica următoare — era în mai — am reușit să fiu prezentat doamnei Rosalba după slujbă, la un prînz unde fusesem invitat, în casa unui prieten bătrîn.

Deși în plină ruină, acești aristocrați decăzuți mai dădeau încă mese respectabile și nu disprețuiau nici cîte o sticlă de vin bun. Dar femeia mînca linte cu pîine uscată și un pahar de apă și o făcea cu o atît de sinceră și încîntătoare modestie încît dieta ei părea foarte nobilă și nimeni n-ar fi cutezat s-o îmbie cu altceva. După masă, în salonul întunecos și aerisit, a întreținut adunarea cu aceeași sinceră și încîntătoare modestie, povestind o viziune pe care o avusese de curînd. Se trezise pe o pajiște întinsă și înflorită, spunea ea, în mijlocul unei mulțimi de copilași, fiecare cu cîte un mic nimb în jurul capului, iar nimburile erau clare ca flacăra unei lumînări. Apoi venise la ea Sfîntul Iosif însuși pentru a o vesti că se afla în paradis și că urma să fie doica acelor copii, care, i-a explicat el, nu erau alții decît primii din lungul șir al martirilor și anume pruncii din Bethleem uciși de Irod. I-a arătat de asemenea ce plăcută era misiunea ei, căci, întocmai cum Mîntuitorul pătimise și murise în locul oamenilor, tot așa acei prunci pătimiseră și muriseră în locul Mîntuitorului. La auzul acestor cuvinte o cuprinse o mare beatitudine, spunea ea și-i declarase cu un suspin de fericire lui Iosif că nici nu și-ar fi dorit altceva în vecii vecilor decît să îngrijească de pruncii martirizați și să se joace cu ei.

---

*, ** Putrefacție nobilă. (N. t.)

Eu nu cred prea mult în viziuni sau în paradis, dar, în timp ce această tînără își depăna povestea, nu am pus nici o clipă la îndoială că văzuse într-adevăr cu ochii ei ceea ce descria sau că fusese aleasă pentru paradis. Atîta viață respira toată ființa ei încît te convingea că alegerea fusese cum nu se poate mai nimerită ; micii martiri aveau să se distreze acum precis de minune.

Odată, în timpul povestirii, și-a ridicat privirile. Doamne, ce ochi ; emana din ei o forță extraordinară ; iar cînd îi surprindeai căutătura — pfff !, erai mort.

Cum stăteam însă așa, ascultînd eu însumi pătruns și privind la cercul ei fericit de bătrîni discipoli, începeam să mă conving tot mai tare că în toată povestea asta era și o parte de înșelătorie foarte subtilă. Poate că Rosalba era într-adevăr o sfîntă de prima mînă și revărsa binefaceri asupra bogaților și săracilor deopotrivă dintr-un corn al abundenței. Și poate că îl iubise și pe generalul Zumala Carregui, în care caz eroul era demn de toată invidia. Dar nu el fusese unica ei pasiune pe lumea asta, după cum nici acum ea nu trăia numai și numai întru amintirea lui. Monogamia — căci ea există și am fost iubit de femei cu înclinație reală spre monogamie — se vede la o femeie. Între călugăriță și prostituată mai e posibilă confuzia, dar pe acele femei din India care se spune că cerșesc să fie alături de soțul lor pe rugul funerar le recunoști îndată cînd le vezi. Sau, meditam eu, această lebădă neprihănită de Rosalba își numără amanții pe mărgelele rozariului, sau e vreo fată bătrînă perversă — căci nu mai era chiar tînără ; trecuse de treizeci de ani — care, în disperare de cauză, pozează în ochii legitimiștilor mei drept iubita unui general.

Rosalba nu mă privise mai mult de o singură dată, însă știam că era conștientă de prezența mea. Deși stăteam departe unul de celălalt, contactul între noi se realiza la fel de strîns ca și cum ar fi dansat un *pas-de-deux* în mijlocul scenei, cu un corp de balet bătrîior grupat în jurul nostru. Iar cînd s-a îndreptat către geam să privească după trăsură, faldurile rochiei sale albe și valurile de păr negru se legănau și unduiau doar pentru mine.

Mă gîndeam : nu avusesem încă niciodată în viața mea un rival mort. Ia să vedem acum ce e în stare generalul Zumala. De Paști urma să ascult o predică despre Sfînta Maria Magdalena — oare această Marie sacră ar fi fost mai greu de sedus decît celelalte omonime ale ei, sau mai ușor ? Bătrînul cal de front, se zice, saltă capul cînd aude chemarea goarnei.

Curînd am devenit un vizitator asiduu al castelului lui Madame Rosalba. N-aș putea spune dacă societatea bătrînilor aristocrați avea idee de pericolul ce-o amenința pe sfînta lor. Am fost acceptat ca însoțitor al ei în vizitele caritabile la copii și la săraci. O consultam adesea în privința sufletului meu la început. Îi mărturiseam multe din păcatele mele, dar nici unul nu părea s-o impresioneze în mod deosebit. Poate că le cunoștea chiar ea însăși. Cred însă că m-a sfătuit de bine și, dacă aș fi vrut cu adevărat să mă îndrept, ar fi trebuit să-i urmez poveștele. Își păstra mereu aceeași atitudine serioasă, dar agreabilă și părea chiar să țină la mine, în schimb în duetul nostru amoros era lentă în mișcări. În ce mă privea, eu aveam răbdare. Trebuia să nu-l scap din ochi pe amicul Waldemar și atunci îi rezervam o surpriză plăcută Rosalbei la sfîrșitul dansului.

Un lucru mi se părea ciudat în acea casă. Eu am primit o educație luterană, iar bunica m-a dus mereu la biserică în ziua de Crăciun. Am ascultat multe predici și cunosc diferența dintre sfințenie și păcătoșenie la fel de bine ca bătrînul nostru pastor Methodius, chiar dacă gusturile noastre se contraziceau puțin în această privință. Dar, pe onoarea mea de ofițer, la ea era greu să le deosebești. Predica teologia cu atîta voluptate de parcă masa Domnului ar fi fost un adevărat ospăț pentru epicurei, iar cînd vorbeam despre dragoste, o făcea să pară o joacă de copii la grădiniță. Asta nu-mi plăcea la ea. Am avut o doică în copilărie care credea în vrăjitorie și uneori, în prezența Rosalbei, ciudat, îmi aminteam de poveștile sumbre ale bătrînei mele Maja-Lisa. Chiar așa stînd lucrurile, o asemenea vrăjitoare plină de sfințenie și o sfîntă mai desfrînată ca ea nu întîlnisem în viața mea.

Pînă la urmă am obținut totuși promisiunea unui *rendez-vous* la ea acasă într-o vineri după-amiază tîr-

ziu. În orice caz toată lumea se ducea la înmormîntarea văduvei unui mareșal, moartă la o sută de ani. Era pe la sfîrșitul lui iunie. Cum mă cam plictisisem de tergiversările ei, mi-am zis : sau reușesc în vinerea asta, sau nu mai fac în viața mea dragoste cu o femeie.

Toată istoria s-ar fi terminat, sînt sigur, altfel, dacă n-ar fi intervenit ceva la Saumur. Dar s-a întîmplat că în oraș a poposit pentru o săptămînă un evreu bătrîn din Spania. Tot ce avea el era *nec plus ultra*. Se vorbea mult despre caleașca, despre servitorii, despre diamantele lui. Dar ceea ce a sucit capul tuturor ofițerilor de la școala noastră de călărie au fost o pereche de cai andaluzi, pe care îi adusese cu el. Erau, mai ales unul din ei, cei mai frumoși cai pomeniți în Franța. Nici regimentul meu din Suedia nu avea asemenea exemplare. În plus, fuseseră dresați în manejul regal din Madrid, încît era mai mare rușinea să se afle acum în mîinile unui evreu, și civil pe deasupra.

Din cauza acestor cai am neglijat-o cîteva zile pe Madame Rosalba, atît de mult se vorbea despre ei. Puțini dintre noi erau destul de bogați ca să-i poată cumpăra și, cu toate acestea, onoarea ne obliga să nu-i lăsăm să părăsească Saumur-ul. Pînă la urmă baronul Clootz, care era milionar și un tînăr cu mult spirit, ne-a făcut într-o seară, după cină, o propunere la cinci dintre noi, care eram de multă vreme cei mai buni prieteni și camarazi ai lui. El a promis că va cumpăra calul evreului și îl va oferi drept premiu cîștigătorului unei întreceri în care urma să dovedim fiecare dacă sîntem buni de ceva sau nu. Regulamentul întrecerii prevedea că trebuia să parcurgem călare, într-o singură zi, trei mile franceze, să bem trei sticle de vin din cel produs prin partea locului și să facem dragoste cu trei femei pe rînd. Ordinea acestor isprăvi rămînea la alegerea noastră, dar calul evreului avea să fie al celui care sosea primul la locuința baronului Clootz, după îndeplinirea condițiilor cerute.

Propunerea lui a fost primită cu mare entuziasm și tocmai îmi stabileam în minte ordinea diferitelor probe, trecînd în revistă femeile frumoase din oraș și din împrejurimi pe care le cunoșteam, cînd mi-am dat seama că ziua aleasă pentru întrecere era tocmai cea a *rendez-*

vous-ului meu cu Madame Rosalba. Din amîndouă punctele de vedere ziua fusese aleasă pentru același motiv, și anume că lumea bună a orașului va fi ocupată cu înmormîntarea și nu-și băga nasul în treburile noastre.

Eram totuși încrezător în forțele mele și, cum mergeam braț la braț cu tînărul Waldemar, mă gîndeam că totul era o glumă bună. El încă o mai diviniza pe Rosalba de la picioarele piedestalului pe care o așezase ; mai mult, voia să treacă la catolicism de dragul ei, ba chiar, bănuiesc, să se călugărească. Trebuia să-i ascult adesea panegiricile la adresa ei. Cu toate acestea, după o discuție aprigă, l-am convins și pe el să participe la întrecere. Cred că voia să i se înfățișeze neapărat Rosalbei pe calul spaniol, căci era un călăreț destul de bun.

Fără să mă laud, am fost punctual la *rendez-vous*-ul de la castelul Rosalbei în acea vineri după-amiază. Slujnica — pentru că nu mai era nimeni în casă ; plecaseră cu toții la înmormîntare — m-a condus în budoarul stăpînei sale, tocmai în turn, pe o scară nesfîrșită de piatră. Jaluzelele erau lăsate, camera era cufundată în semiobscuritate și răcoroasă ca o catedrală cînd veneai de afară. Peste tot erau crini albi, ce făceau aerul greu de respirat din cauza parfumului lor.

Pe o masă erau pregătite pahare și o sticlă din cel mai bun vin pe care l-am gustat vreodată, un Château Yquem sec, a treia mea sticlă din ziua aceea.

Rosalba mă aștepta. Era îmbrăcată, ca întotdeauna, simplu, dar adiase asupra ei parcă un suflu de aer proaspăt, care-i dădea o frumusețe infinită.

Dacă ceea ce mi s-a întîmplat mai apoi în acel turn poate părea oarecum fantastic și de necrezut, o poveste cu zîne sau cu stafii mai degrabă decît o idilă, vina nu-i a mea. E adevărat că era o zi fierbinte ; noaptea s-a și abătut o furtună puternică peste oraș ; iar eu, venind de pe drumul prăfos și tîrîndu-mi cu destulă greutate cizmele de călărie, nu eram nici eu prea stăpîn pe judecata mea. Poate să fi fost mai îndrăgostit decît îmi dădeam singur seama, căci totul părea să mă îndrepte spre Rosalba ; chiar precedentele sticle de vin și cursele de galop nebunesc nu erau decît cuvenitele ceremonii de

inițiere pentru această clipă supremă a iubirii. Dar mi-aduc aminte cu toată limpezimea ce s-a întîmplat.

N-aveam mult timp de pierdut. Ușor amețit cum eram și cu toată camera legănîndu-se sub ochii mei, cuvintele îmi veneau ca un șuvoi și curînd m-am trezit ținînd-o în brațe. Hainele îi ajunseseră cam în neorînduială. Semăna cu un crin în mijlocul furtunii, albă, cu fața udă și clătinîndu-se. Dar mă ținea la distanță proptindu-și brațele întinse în pieptul meu.

«Ascultă-mă puțin — spuse ea. Sîntem singuri. Nu mai e nimeni în toată casa decît noi doi și servitoarea care te-a adus aici, fata aceea drăguță. Nu te temi? Arvid — începu ea apoi — ai auzit vreodată povestea lui Don Juan?»

Atît de intens mă privea încît a trebuit să-i răspund că ascultasem chiar și opera *Don Giovanni*.

«Ți-amintești — a continuat ea — de momentul cînd statuia Comandorului vine să-l ia? O statuie asemănătoare se află și pe mormîntul generalului Zumala în Spania.»

«Atunci mai bine să-l țină acolo sub ea», am răspuns.

«Așteaptă — mă opri ea. Rosalba a fost a generalului Zumala Carregui. Dacă îl trădează, biata Rosalba trebuie să dispară. Dar o operă trebuie să aibă, mai devreme sau mai tîrziu, și un act cinci. Iar tu, lumina mea din Nord, vei fi eroul lui. Căci ți-e onoarea în joc, precum a unei femei. Și n-ai avea nici o milă pentru Sfînta Maria din Magdala. Rosalba a fost un balon de săpun strălucitor, dar, cînd îl vei sparge, nu vei rămîne decît cu puțină udătură. E adevărat că venise timpul să dispară. Oamenii, și însuși creatorul ei, se îndrăgostiseră prea tare de ea. Tu îi oferi un sfîrșit tragic. Nimeni pe lume, cred, n-ar fi reușit mai bine. Ai meritat să intri în scenă.»

«Atunci lasă-mă să intru», i-am cerut cu răsuflarea tăiată.

«N-ai nici un pic de milă pentru biata Rosalba? — m-a întrebat ea. Nu-ți pasă că în felul acesta își pierde ultimul ei refugiu și că va fi bîntuită de duhuri și osîndită pe veci?»

«Nici tu n-ai milă de mine», am strigat.

«Ah, cît greșești — a exclamat ea. Tocmai pentru tine, Arvid, sînt îngrijorată și-mi pare nespus de rău. Te-așteaptă un viitor înspăimîntător — un deșert, un pustiu — ce chinuri! Te-aș ajuta dacă aș putea; dar mi-e cu neputință. Gîndul la Rosalba nu ți-ar folosi la nimic; exemplul ei nu te-ar ajuta deloc. Amintirea ceasului de față s-ar putea să-ți facă bine după aceea, dar nici asta nu-i sigur. O, iubitul meu, dacă, pentru a te mîntui, ți-aș oferi în dar un cal minunat, înșăuat și pregătit jos, în grajd și destul de focos ca să te poarte în galop departe de iremediabila cădere și pierzanie a amîndurora și dacă aș trimite-o cu tine pe servitoarea cea drăguță care te-a condus pînă aici, să-ți arate din nou drumul, te-ai duce? Căci curînd — a mai spus ea, îndreptîndu-și mult spatele, cu mîna pe pieptul meu, ca și a mea pe al ei și vorbind precum o sibilă — s-ar putea să fie prea tîrziu și să auzim pasul fatal pe scară, călcînd cu marmură pe marmură.»

În agitația ce ne cuprinsese, părul ei negru, care de obicei îi atîrna numai zulufi de-o parte și de alta a feței, s-a răsfirat pe spate și atunci am văzut că avea într-adevăr pe gît semnul vrăjitoarei. De la urechea stîngă și pînă la claviculă se întindea o cicatrice adîncă și albă ca un șarpe mic...“

La aceste cuvinte ale baronului Pilot a sărit ca ars:

— Cum? Ce-ai spus?

— Am spus — repetă baronul cu răbdare și mulțumit de impresia ce o producea povestea lui — că de la urechea stîngă pînă la claviculă se întindea o cicatrice, ca un șarpe.

— Asta am auzit — strigă Pilot. De ce repeți cuvintele mele? Madame Lola, modista din Lucerna, avea o asemenea cicatrice pe gît și ți-am descris-o chiar eu cu mai puțin de un ceas în urmă!

— Nici o vorbă n-ai pomenit despre așa ceva — spuse baronul.

— Nici o vorbă?! — strigă Pilot spre mine.

Eu însă rămăsesem complet mut. Mă gîndeam: visez. Acum sînt absolut sigur că visez. Hotelul ăsta, Pilot, baronul suedez — totul nu-i decît un vis. Dumnezeule mare, și ce coșmar! Mi-am pierdut, în sfîrșit, definitiv

mințile și în clipa următoare Olalla va intra pe ușa aceea repede, cum apare ea mereu în visele mele. Și, stăpînit de acest gînd, mi-am ațintit ochii spre ușă.

În timp ce noi stăteam de vorbă, alți călători intraseră din cînd în cînd în hotel și fie luaseră loc în foaier, fie îl traversară pentru a urca spre apartamentele lor. Acum intră o doamnă cu servitoarea ei ; trecură pe lîngă noi repede și abia simțit. Doamna purta o pelerină neagră, ce-i acoperea și capul și fața. Servitoarea avea părul strîns în jurul capului cum poartă femeile elvețiene și ducea pe braț niște șaluri. Erau două apariții atît de modeste încît nici măcar baronul nu le acordă vreo privire. Numai după ce dispăruseră de o vreme, Pilot, oprindu-se din dezbaterea sa înflăcărată cu baronul, se ridică drept ca o statuie și privi în urma lor. Cînd l-am întrebat rîzînd — căci băusem destul de mult pentru a ne considera fiecare unul pe celălalt ridicoli — ce pățise, și-a întors fața sa lată către noi.

— Aia — a strigat el peste măsură de emoționat, dar și din cauza sonorității propriei sale voci — a fost ea. Aia a fost Madame Lola din Lucerna.

Fulgerul nebuniei a lovit în aceeași clipă, dar nu pe mine, ci pe Pilot. Și, cu toate acestea, nimeni n-ar fi putut spune ce avea să urmeze acum ; într-adevăr, după revelația lui, parcă recunoșteam și eu un anumit aer familiar în apariția acelei femei. Pilot începuse să-și smulgă părul din cap.

— Hai, băiete — i-am spus luîndu-l de braț. Nu-i nevoie să înnebunești. Mergem chiar acum la portar, care trebuie s-o cunoască și îndată aflăm dacă femeia asta nu-i cumva moașa din Andermatt, care o să descoperim că n-are nimic în comun cu Fecioara din Orléans.

Tot rîzînd, l-am tras pînă la loja portarului și acolo ne-am apucat să-l chestionăm pe elvețianul cel chel despre noii sosiți. La început omul, fiind ocupat cu numărul unor cufere elegante, nu ne-a prea dat atenție.

— Uite-aici — i-am spus — o plată mare pentru un serviciu mic. Doamna cu *juste-au-corps* * negru e cumva

* Rochie strînsă pe corp. (fr.) (N. t.)

o revoluționară care a inspirat uciderea capelanului episcopului de St. Gallen ? Sau o mistică ce și-a dedicat viața amintirii generalului Zumala Carregui ? Sau e o prostituată romană ?

Privindu-mă îngrozit, bătrînelul a scăpat pînă și creionul din mînă.

— Doamne păzește — a exclamat el — nu știu despre ce vorbiți, domnule. Doamna care tocmai a trecut prin sufragerie și care ocupă camera numărul nouă nu-i altcineva decît soția domnului consilier Heerbrand din Altdorf. Consilierul e cel mai important bărbat al orașului și a rămas văduv, cu o familie numeroasă. Actuala doamnă consilier e văduva unui viticultor italian și are o proprietate în Toscana ; de aceea tot merge în Italia și se întoarce. La Altdorf, unde am trei nepoate în serviciu la case mari, doamna e foarte stimată. Dumneaei dă tonul pentru tot orașul și-i umblă faima că joacă bine cărți.

— Iată, dragă Pilot — i-am spus eu însoțindu-l înapoi către scaunele noastre, căci el prescris ar fi rămas pe loc, stană de piatră, dacă i-aș fi dat drumul — prozaica soluție a enigmei noastre. Putem dormi liniștiți la noapte în camerele opt și zece, avînd-o la mijloc, de cealaltă parte a zidului, pe distinsa doamnă consilier.

Cum nu eram prea atent pe unde merg, m-am izbit de un om care venea încet spre noi prin sufragerie, ajutîndu-se de un baston. Mi-am cerut scuze și, în momentul cînd și-a ridicat ușor țilindrul în semn de răspuns, l-am recunoscut pe bătrînul evreu Marcus Cocoza, pe care îl știam de la Roma. Într-o frîntură de secundă a trecut însă mai departe, făcîndu-se nevăzut pe aceeași ușă ca și femeia.

După primul acces de adevărată teroare pe care l-am avut privindu-i chipul palid și ochii întunecați, adînci, m-a cuprins o furie ce m-a scuturat din cap pînă în picioare. Încă din tinerețe reușesc să mă mînii greu, tu știi doar, Mira. Dar, cînd mă înfurii cu adevărat, simt o imensă ușurare. Fusesem abătut, dezamăgit, batjocorit, foarte multă vreme incapabil de orișice, iar disperarea mea atinsese punctul ei culminant odată cu întîlnirea acestor doi prieteni acolo, în hotelul dintre munți. Mă

gîndeam : chiar dacă toate lucrurile de pe lumea asta ar fi realmente împotriva mea și toate la fel de condamnabile, acum venise momentul decisiv. Cel puțin așa simțeam în acea clipă. Mai tîrziu am reflectat că nu ceva anume în ființa mea determinase schimbarea, ci doar proximitatea femeii. Trecuse la nici doi metri de mine, eliberîndu-mi sufletul cu foșnetul rochiei sale ; vînturile vieții îmi suflau din nou în pînze, curenții ei se aflau acum în puterea mea !

Am privit către ceilalți doi : și ei îl recunoscuseră pe bătrînul evreu. Dar în acea clipă stăteau înmărmuriți de uimire. Toată vraja țesută de poveștile lor îi înconjura, la fel ca și pe mine, sau poate că erau amîndoi numai niște zămisliri ale imaginației mele. Nu avea prea mare importanță. Brusc mă hotărîsem să încolțesc destinul într-o fundătură. Am scos deci cartea mea de vizită, am scris pe ea numele bătrînului evreu și o provocare în toată regula, cerîndu-i să ne întîlnim neîntîrziat, apoi am trimis chelnerul să i-o ducă în cameră. Nu simțeam nici cea mai mică teamă față de omul pe care Olalla îl numise umbra ei. Îl credeam într-adevăr o apariție a diavolului, dar trebuia să-l văd cu orice preț. Chelnerul mi-a adus răspunsul că o întîlnire a noastră era cu neputință. Bătrînul domn se culcase și trimisese valetul să-i aducă ceva cald de băut, drept care ușa era încuiată și nu voia să fie deranjat de nimeni. I-am explicat că era vorba de o chestiune extrem de importantă, însă chelnerul a refuzat categoric să mai insiste. Îl cunoștea prea bine pe oaspetele hotelului lor, care călătorea în propria sa caleașcă și cu propriii săi servitori și era un om de o bogăție incomensurabilă.

— Dar a mai călătorit pe aici în compania doamnei Heerbrand ? — am întrebat eu.

— Nu, niciodată — a răspuns nenorocitul, speriat probabil de privirile mele.

După părerea lui, doamna și domnul nici măcar nu se cunoșteau.

Mă cuprindea groaza la gîndul că va trebui să aștept toată noaptea înainte de a putea lămuri situația. Dar, cum nu aveam ce face, mi-am tras un scaun mai aproape de cămin și am început să scormonesc tăciunii, neîn-

drăznind să mă duc la culcare. Mi-era teamă că femeia va părăsi hotelul devreme, încît l-am chemat înapoi pe chelner, i-am dat bani și i-am spus să mă anunțe a doua zi dimineață cînd doamna de la numărul nouă se va pregăti de plecare.

— Domnule — a spus tînărul —, dar să știți că doamna a plecat.

— A plecat ? — s-a auzit strigătul meu, însoțit, ca un dublu ecou, de exclamația baronului și a lui Pilot.

Da, plecase. Nici nu a ieșit bine din foaier pe o ușă că s-a și întors la loja portarului pe alta, foarte tulburată și a poruncit imediat o trăsură, care s-o ducă în aceeași seară pînă la mănăstire. I-a mai spus portarului că o așteptase o scrisoare la hotel, prin care era anunțată că sora ei din Italia trăgea să moară. Trebuia deci cu orice chip să-și continue călătoria.

— Dar se poate urca prin trecătoare — am întrebat eu — acum noaptea și pe o asemenea furtună ?

Chelnerul era de părere că doar cu foarte mare greutate, însă ea insistase, ba chiar dublase și triplase prețul, își frînsese mîinile de durere încît pînă la urmă înmuiase inima vizitiului. Căci cine-i putea rezista doamnei Heerbrand ? Ea nu era o doamnă ca toate celelalte. Și plecase. Probabil că auzisem și noi roțile trăsurii.

Adevărat. Auzisem tocmai zgomot de roți.

Și iată-ne rămași ca trei cîini de vînătoare la gura vizuinii de unde vulpea a fugit.

Nu aveam nici o îndoială că apariția bătrînului evreu fusese adevăratul motiv al plecării ei grăbite. Acesta era de fapt un vrăjitor și un diavol, un duh rău care o ținea cumva pe frumoasă în puterea sa. Timp de o clipă am fost cuprins de cea mai adîncă deznădejde la gîndul că nu pot ajunge la el pe loc să-l omor. S-ar crea prea mare agitație și lumea din jur m-ar împiedica. Nu-mi rămînea altă soluție decît s-o urmez și s-o apăr de el. La acest gînd inima mea și-a luat zborul spre înălțimi ca o ciocîrlie.

Ne-a fost foarte greu să facem rost de încă o trăsură, dar am reușit pînă la urmă, datorită baronului, care a dat dovadă de multă energie și eficiență la înlăturarea acestui obstacol. Vedeam cum cei doi prieteni, care nici nu bănuiau interesul meu personal în toată istoria, erau

complet surprinși de zelul ce-l depuneam în împrejurările create. Baronul, care mă credea foarte beat, nu era încă ostil ideii de a mai avea încă un spectator la isprăvile sale. Pilot îmi lua sîrgul drept o dovadă a prieteniei ce i-o purtam. Deși părea tot timpul că fusese lovit de mutenie, a încercat să dea totuși glas recunoștinței sale.

— Du-te dracului, Pilot — i-am spus, la care s-a mulțumit să-mi strîngă doar mîna.

În cele din urmă, cu mare cheltuială, am obținut trăsura dorită și am pornit toți trei spre mănăstire.

Vîntul sufla cumplit, iar pe drum stratul de zăpadă crescuse. De aceea și trăsura noastră mergea foarte aiurea, tot cu hopuri și poticneli, iar cîteodată se oprea cu totul. Stăteam înăuntru, fiecare ghemuit în cîte un colț. Din momentul cînd am pătruns în atmosfera înăbușitoare din interiorul trăsurii, iar geamurile au fost curînd acoperite de zăpada ce le izbea cu putere, n-a mai scos nimeni nici o vorbă. Sînt sigur că fiecare din noi ar fi simțit o mare plăcere dacă ceilalți doi ar fi pățit ceva în timpul acestui drum. În ce mă privește, m-am trezit îndată complet absorbit de gîndul de a o revedea pe Olalla, încît lumea exterioară a rămas undeva departe în urmă și a dispărut pentru mine. Urcam întruna. După mine, puteam urca și pînă în ceruri. Dacă aș fi fost liber să mi-l aleg, cerul meu ar fi fost fără îndoială furtunos și bîntuit de rafale înfricoșătoare de vînt.

Pe măsură ce înaintam, drumul devenea tot mai pieptiș, iar ninsoarea mai deasă. Vizitiul și însoțitorul lui nu vedeau nici la cîțiva pași în față. Deodată se simți o zdruncinătură mai puternică decît toate celelalte și trăsura se opri în loc. Ieșind de sub apărătoarea lui, vizitiul a deschis ușa, trimițînd o pală de vînt și de viscol înăuntru și, acoperit el însuși tot de zăpadă, ne-a urlat mînios că nu mai putea scoate trăsura din gropnițele în care nimerise.

Am ținut un scurt conciliabul înăuntru, fără nici o importanță pentru vreunul din noi însă, căci nimeni n-ar fi abandonat călătoria tocmai acum. Am ieșit afară încheindu-ne la paltoane și ridicîndu-ne gulerele, apoi, gîrboviți ca niște moșnegi, ne-am continuat urmărirea.

Ninsoarea se oprise. Cerul era aproape senin. Luna, gonind pe după vălurile subțiri de nori, ne lumina calea. În schimb vîntul era cumplit acolo sus. Mi-am adus aminte, în clipa cînd am coborît din trăsură, de un basm pe care îl ascultam în copilărie și în care o vrăjitoare bătrînă ținea toate vînturile cerului închise într-un sac. Trecătoarea asta, mi-am spus, trebuie să fie sacul cu pricina. Vînturile captive se zbăteau cu furie și se năpusteau drept în jos, ca niște dulăi turbați prinși de zgardă. Uneori păreau a se prăvăli de sus vertical în creștetele noastre, pentru ca în clipa următoare să se pornească de jos stîrnind zăpada pînă în tăriile cerului. Fusese și în trăsură frig, dar acolo, căci eram aproape de vîrful trecătorii, aerul era atît de tăios de parcă cineva ne-ar fi vărsat în cap o găleată de apă înghețată. Abia mai puteam respira. Dar toată acea dezlănțuire a elementelor îmi făcea bine. Într-o lume și într-o noapte ca aceasta o voi găsi si ea va avea nevoie de mine.

Siluetele tovarășilor mei de drum, chiar la un braț distanță niște simple umbre pe întinderea de zăpadă, nu mă interesau cîtuși de puțin. Simțeam că acea căutare era numai a mea și curînd am luat un anumit avans față de ei. Pilot nu se mai vedea. Baronul se menținea destul de aproape, dar fără să mă ajungă.

Deodată, după vreo oră de mers și la o cotitură a drumului ce ocolea o stîncă, un obiect mare, pătrat și sprijinit într-o rînă se înalță ca un turn masiv în fața mea. Era trăsura Olallei. Rămăsese împotmolită ca și a noastră și pe jumătate răsturnată, dar nu se vedeau nici caii, nici vizitiul prin preajmă. Am deschis violent ușa ; a răsunat strigătul de groază al unei femei. Era servitoarea pe care o văzusem la hotel. Stătea ghemuită pe podea și îngropată sub șaluri. Era singură și, convingîndu-se că nu voiam nici s-o ucid, nici s-o prad, mi-a strigat că vizitiul lor deshămase caii pentru a-i adăposti undeva, căci trebuise, ca și al nostru, să renunțe la nădejdea de a continua drumul. Dar unde era stăpîna ei ?, am strigat la rîndul meu. Plecase mai departe pe jos. Fata era îngrozitor de speriată și, descriindu-mi fuga stăpînei sale și pericolul ce-o amenința, ofta și plîngea întruna și abia reușea să vorbească. M-am smuls din strînsoarea ei, căci nu mai voia

să-mi dea drumul, și i-am trîntit ușa în față. Ce groază, ce pericole, mă gîndeam, trebuie să fi plutit în acea trăsură încît o femeie să plece mai departe singură în puterea nopții și în plină sălbăticie a muntelui ? Cu ce anume o speria atît de tare bătrînul evreu din Amsterdam ?

Am rămas poate un sfert de oră lîngă trăsură, ceea ce i-a permis baronului să mă ajungă din urmă. Cele două felinare ale trăsurii mai ardeau încă și, cînd s-a apropiat din spate și a început să-mi vorbească, îi vedeam, în chip ciudat, sub razele reci ale lunii, fața cuprinsă de flăcări stacojii. La adăpostul trăsurii am schimbat cîteva cuvinte. Apoi am pornit din nou, mergînd o vreme alături.

Într-un loc unde drumul devenea și mai abrupt, am zărit, prin ceața vîrtejurilor de zăpadă ce se tîra pe jos ca fumul unui tun, o formă întunecată, la vreo cincizeci de metri în față, care putea semăna cu o siluetă umană. La început părea că tot apare și dispare și-mi era greu din cauza nopții și a furtunii s-o urmăresc cu privirea. După o vreme însă, deși n-am micșorat distanța dintre noi, ochii mei s-au obișnuit cu misiunea lor și n-au mai pierdut-o din vedere. Pe acel drum greu și pieptiș mergea la fel de repede ca mine și mi-a revenit în minte gîndul fantezist de altădată că, dacă ar dori, ar putea zbura. Vîntul îi răvășea întruna hainele. Cînd le umfla, părînd că vrea să i le smulgă, încît arăta ca o bufniță speriată, cu aripile înfoiate, cînd le înfășura strîns în jurul ei, încît, mergînd, părea, pe picioarele ei înalte, o barză ce aleargă pe pămînt adunînd elan să-și ia zborul.

Proximitatea baronului îmi devenise insuportabilă. Dacă, după șase luni de căutare, îmi fusese dat s-o întîlnesc tocmai în această trecătoare, Olalla nu putea fi decît a mea. N-avea nici un rost să încerc să-i explic lui așa ceva. M-am oprit și, cum s-a oprit și el odată cu mine, l-am apucat de piept și l-am împins înapoi. Urcușul îl obosise. Răsufla greu și făcuse de cîteva ori pînă atunci popas. Dar violența gestului și expresia de pe fața mea l-au trezit la viață. Acum pentru nimic în lume nu m-ar fi lăsat să merg mai departe singur. I-am văzut ochii și dinții scăpărînd în aceeași clipă. Timp de cîteva minute ne-am luptat pe acel drum pietros și el a reușit să-mi

doboare de pe cap pălăria, care s-a rostogolit cît colo. Ţinîndu-l în continuare însă de haine cu mîna stîngă, i-am tras o lovitură puternică drept în figură, care l-a făcut să-şi piardă echilibrul. Cum drumul era alunecos, a căzut şi s-a rostogolit înapoi. Dar, în cădere, a mai apucat să prindă un capăt al fularului meu şi puţin a lipsit să nu mă gîtuie cu el. Blestemînd acea nenorocită întîrziere, am pornit iarăşi, înfierbîntat şi tremurînd tot din cauza efortului.

Cum eram acum iar singur şi convins că o voi prinde pînă la urmă pe Olalla acolo, în inima munţilor, m-a cuprins o imensă fericire, dar şi acea frică pe care o încercasem prima oară lîngă trăsură. Amîndouă mă împingeau înainte cu egală putere. Mi-a trecut din nou prin minte, urmînd jos, pe pămîntul întunecat, traiectoria lunii de sus, din cer, că probabil înnebunisem. Era, într-adevăr, o situaţie demenţială, numai bună pentru o fantezie dramatică montată pe o scenă romană. Alergam după femeia iubită, iar ea fugea în noapte cît o ţineau picioarele de repede, încredinţată că eram acelaşi vechi duşman al ei şi al meu, care ne despărţise iniţial şi pe care eu doream să-l ucid. Nu întorcea nici măcar o dată capul, iar a o striga împotriva vîntului ar fi fost zadarnic. Amîndoi ne încordam, de asemenea, la maximum puterile în această întrecere de-a fuga şi urmărirea ; însă, chiar aşa, înaintînd cocoşaţi ca doi bătrîni, nu reuşeam să parcurgem mai mult de două mile într-o oră. Dar cel mai ciudat şi mai îngrijorător pentru mine era cum putea ea să mă confunde cu bătrînul evreu. Şi pe străzile Romei şi în foaierul de la Andermatt acesta umblase foarte încet şi sprijinindu-se în baston. Eu în schimb eram tînăr şi un bun atlet pe deasupra : atunci cum putea să mă confunde cu el ? Nu era el în realitate un diavol, sau poate avea puterea de a trimite diavolii în locul lui ? Am început să mă simt ca un emisar, manevrat de el de la distanţă. Poate că mă aflam, fără să ştiu, în puterea lui ; sau devenisem cumva, împotriva voinţei mele, unealta bătrînului vrăjitor din Amsterdam ?

În timp ce toate aceste gînduri mi se învîrteau prin cap, cîştigam încet în distanţă. Apoi, incitat de apropiere şi înnebunit de dorinţa de a o prinde şi a o ţine în bra-

țele mele, am făcut cîteva ultime salturi grăbite. Deodată pelerina ei lungă, umflată de vînt, m-a lovit peste față și în clipa următoare am fost lîngă ea, am întrecut-o puțin și, întorcîndu-mă, am oprit-o. A nimerit direct în brațele mele și, dacă n-aș fi prins-o eu, s-ar fi prăbușit cu siguranță. Într-o clipă eram strîns îmbrățișați sub lumina de gheață a lunii. Lipiți unul de altul de forța elementelor, gîfîiam și ne sufoca pe amîndoi lipsa aerului.

Vezi tu, Mira, prietene, mare lucru e și nebunia omenească. Alergasem după acea femeie convins că în momentul cînd o voi ajunge voi prinde odată cu ea și fericirea mea pierdută la Roma. Nu-mi mai aduc aminte ce am vrut să fac atunci — s-o iau în brațe, s-o iubesc chiar acolo, în munți, sau, poate, s-o ucid, ca să nu mă mai chinuie a doua oară. Cred că o clipă am dorit și acest lucru, cum o țineam așa în brațe și-i simțeam răsuflarea pe obraz, iar trupul ei mult rîvnit stătea lipit strîns de al meu. Totul n-a durat însă decît foarte puțin. Și boneta ei și pălăria mea fuseseră luate de vînt. Fața ei întoarsă, albă ca fildeșul, cu ochii mari ca două lacuri adînci, se afla acum foarte aproape de a mea. Am văzut pe chipul ei groaza ce i-o inspiram. Nu de bătrînul evreu fugise, ci de mine.

Mulți ani mai tîrziu, fiind surprins de o furtună pe Mediterana, am privit timp de o clipă în ochii unui șoim, care încercase de mai multe ori zadarnic să se salte pe velatura vasului meu, pînă ce a fost înghițit de un vîrtej și azvîrlit pe vecie în valuri. Avea exact aceeași privire ca Olalla atunci, în trecătoare. Și pasărea era copleșită și înnebunită de teamă, epuizată de efort și fără nici o speranță.

Presupun că arătam la fel de îngrozit ca și ea cînd am înțeles ; i-am urlat numele de două sau de trei ori la rînd. Dar nu mai avea nici aer, nici putere să spună ceva, orice, și nu sînt sigur nici că m-a auzit.

Acum, dacă o feream întrucîtva de vînt, părul ei lung, negru și hainele întunecate i s-au lăsat în jos pe lîngă trup. Mi se părea că începe să-și schimbe forma și să se prefacă în brațele mele într-o coloană. După ce am stat așa o vreme, am întrebat-o :

— De ce fugi de mine ?

M-a privit. În cele din urmă a reușit să îngaime două cuvinte :

— Cine sînteți ?

Am tras-o mai aproape de mine și am sărutat-o de două ori. Îi simțeam fața rece, dar proaspătă. A stat nemișcată, lăsîndu-mă s-o sărut. Sau poate că fulgii de zăpadă și aerul înghețat îi apăsau buzele, nu gura și obrajii mei.

— Olalla — i-am spus — toată viața mea te-am căutat prin lumea asta. Nu putem fi odată împreună, aici și acum ?

— Sînt singură aici — răspunse ea după un timp. Dar dumneavoastră m-ați speriat. Cine sînteți ?

Asta era prea de tot și mi-am zis că deocamdată ajunge cu joaca. Deci am tăcut și am cîntărit situația. N-o puteam lăsa în beznă și pe un asemenea vînt singură. I-am dat puțin drumul, sprijinind-o însă cu brațul meu drept.

— Doamnă — am spus — eu sînt englez și întîmplarea face să călătoresc prin acești munți blestemați. Numele meu e Lincoln Forsner și nu cred că e nimerit ca o doamnă să umble singură pe un drum atît de prost și la o oră atît de tîrzie. Prin urmare, dacă îmi veți permite să vă însoțesc pînă la mănăstire, mă voi simți extrem de onorat.

A reflectat puțin, lăsîndu-se parcă mai tare pe brațul meu și mi-a răspuns :

— Mi-e imposibil să merg mai departe.

Se vedea cît de colo că nu mai poate. Dacă n-aș fi ținut-o eu, s-ar fi prăbușit. Ce era de făcut ? Privi ea însăși de jur împrejur, apoi în sus, către lună. După ce și-a mai recăpătat întrucîtva echilibrul, a spus :

— Numai puțin să mă odihnesc. Să stăm undeva amîndoi, să ne odihnim ; ca să pot merge pe urmă cu dumneavoastră pînă la mănăstire.

M-am uitat după un loc adăpostit și am văzut unul deloc rău, nu departe de unde ne aflam, sub o stîncă mare ce se boltea deasupra drumului. Zăpada fusese viscolită pînă sub acoperămînt, dar în fundul găvanului nu pă-

trundea vîntul. Aveam cinci sau șase metri pînă la el. Am sprijinit-o sau am dus-o în brațe pînă acolo, nu mai știu. Mi-am scos pelerina și fularul cu care baronul era cît pe-aci să mă gîtuie și i-am încropit un loc cît mai moale. Noaptea începuse să se limpezească. Întreg peisajul era imaculat de alb și luminos, doar din cînd în cînd un nor acoperea discul lunii. Ședeam alături de ea și nu speram decît că vom avea măcar un scurt răstimp de tihnă, aici, pe vîrful muntelui.

Olalla stătea aproape de mine, atingîndu-mi chiar umărul, calmă și absolut prietenoasă. Simțeam din nou în prezența ei un lucru de care-ți vorbeam mai devreme, și anume că durerea și suferința n-o tulburau, ci toate lucrurile erau mai mult sau mai puțin egale pentru ea. Stătea în trecătoarea friguroasă și pustie întocmai ca o fetiță pe o pajiște înflorită, cu rochița plină de florile pe care tocmai le-a culeș.

După o vreme am întrebat-o :

— Ce împrejurare vă aduce în munții aceștia, doamnă ? Eu mă aflu aici deoarece caut ceva, dar fără noroc. Mai voiam, de asemenea, să vă fiu de folos și îmi pare rău că v-am speriat, căci acum îmi va fi cu atît mai greu să vă pot ajuta.

— Da — răspunse ea după o vreme — nu e ușor de trăit, pentru nici unul din dumneavoastră. La fel era și cu Madame Nanine. Voia ca fetele să știe ce înseamnă disciplina, dar în același timp voia să nici nu ne distrugă spiritul, căci atunci n-am mai fi fost de nici un folos în casa ei.

Madame Nanine era patroana casei din Roma despre care ți-am povestit. Iar ea a rostit prietenoasă aceste cuvinte, ca pentru a-mi arăta bunăvoință. Evident, se gîndea că, întrucît fusesem îndeajuns de amabil să pretind că mi-era total străină, ea îmi va răspunde admițînd că ne cunoscusem cu multă vreme în urmă.

I-am spus :

— Aici doar e atît de frig. Mîine, cînd veți coborî de cealaltă parte a trecătorii, veți simți adierile primăverii. În Italia e primăvară acum, iar la Roma cred că s-au și întors rîndunelele.

— E într-adevăr primăvară ? — a întrebat ea. Nu, nu-i încă. Dar va veni curînd și atunci va fi foarte plăcut pentru dumneavoastră, care sînteți atît de tînăr.

— Știi, Mira — spuse Lincoln întrerupîndu-se din povestire — că acum pentru prima dată mă gîndesc la ora aceea petrecută acolo sus, în munți, cu ea ? Nu mi-o amintesc decît pas cu pas, dacă pot spune așa, pe măsură ce-ți povestesc ție. Nu știu de ce nu m-am gîndit niciodată la ea pînă acum. Să fie luna care mă ajută să-mi amintesc ? Era și ea de față atunci.

— Doamnă — i-am spus—, dacă am fi acum în țara mea, cînd am ajunge din nou printre oameni, v-aș pregăti o băutură întăritoare... da, cred că o fiertură de ghimbir ar fi numai bună... v-ar și încălzi.

I-am descris apoi băuturile noastre tari, care se beau la gura căminului iarna, cînd vii de afară cu degetele de la mîini și de la picioare înghețate. Am ajuns treptat să vorbim despre mîncăruri și băuturi și despre cum ne-am descurca dacă am rămîne blocați pentru totdeauna acolo. Era plăcut că puteam vorbi și că ne auzeam acum fără a striga. Așa cum arăta găvanul acela de sub stîncă, era pentru amîndoi ca o locuință, cum nu avusesem niciodată împreună. Mi se părea că totul s-ar potrivi acolo și că pînă și tata, dacă-i puteam cumva chema spiritul, mi s-ar fi alăturat bucuros și mîndru. Ea nu a vorbit mult, ci a rîs doar puțin către mine. Nici eu nu am vorbit tot timpul. Am stat acolo vreo trei sferturi de oră, cred. Îmi dădeam seama ce periculos ar fi dacă am adormi.

Deodată am zărit o lumină pe drum și două siluete care o însoțeau jalnice, oprindu-se din timp în timp. Erau Pilot, mort de oboseală și sugrumat de efortul urcușului și baronul, ce se sprijinea de brațul lui și șchiopăta sub clarul de lună pe cărarea anevoioasă. Aveam să aflu după aceea că suedezul își scrîntise glezna în cădere, iar Pilot, care venea în urma lui, îi dăduse primul ajutor. După aceea baronul îl trimisese înapoi să ia felinarul de la trăsura Olallei, pe care îl purtau acum după ei cu mare greutate, fiind amîndoi rebegiți de frig.

Ghinionul meu a fost că s-au oprit să adune puteri pentru a-și continua drumul și au pus felinarul jos chiar în dreptul adăpostului nostru. Pilot nu ne-a văzut ; nu observa niciodată nimic din cele ce se petreceau în jurul lui. În schimb baronul, deși șchiopăta și se făcuse livid la față de durere, nu scăpa nimic din ochi și avea o privire ageră ca de linx. S-a întors, trăgîndu-l și pe Pilot cu el odată. La vederea lor m-am ridicat în picioare. Mă gîndeam că poate era mai bine că ne găsiseră ; ei doi mă vor ajuta s-o duc pe Olalla pînă la un adăpost.

Nu cred că baronul ar mai fi dorit o revanșă a primei noastre lupte, dar se vedea că fierbe de mînie împotriva mea. Probabil că era întotdeauna greu de învins într-o luptă cu un adversar la fel de puternic ca și el. Dar, de data aceasta, bănuiesc, se simțea mai tare și datorită lui Pilot. Precis că-i povestise acestuia înfruntarea noastră, descriindu-mă ca pe un nebun ori ca pe un bețiv.

— Ei poftim — a exclamat el —, urmărirea s-a încheiat și englezul a cîștigat-o. Imediat a și profitat de ocazie, chiar pe un ger de minus zece grade. N-ar fi trebuit să-i dăm atîtea amănunte incitante. Pînă azi el n-a cunoscut decît femeile din țara lui, iar noi i-am sucit mințile cu poveștile noastre. Hai s-o vedem acum și noi pe doamnă, Fritz.

Cum se apropiară de noi, păreau amîndoi niște păsări funeste. Pilot a întors felinarul în așa fel încît lumina să cadă pe Olalla. Se ridicase și ea între timp și stătea lîngă mine, dar fără a se sprijini acum deloc pe brațul meu.

Baronul o privea atent. La fel și Pilot.

— Deci tu ești, într-adevăr, sfînta mea Rosalba — spuse primul — și te-ai oprit o clipă din drumul tău spre cer. Îți doresc mult noroc în noua ta ocupație, mai plăcută, desigur.

Observasem cum, la cuvintele sale, Olalla își reținea cu greu rîsul. De fapt, de cîte ori îl privea pe suedez, îi venea să rîdă. Era foarte palidă însă și, cu fiecare minut, paloarea ei creștea.

Pilot, care ținuse pînă atunci felinarul și rămăsese ca orbit de lumina lui, a făcut acum și el un pas către noi și a privit-o drept în ochi.

— Madame Lola, dumneata ești ? — a strigat el.

— Nu, nu sînt eu — a răspuns femeia. Faceți o confuzie.

Pilot a rămas foarte încurcat și a început să se tragă iarăși de păr. Credeam că o să-l apuce nebunia acolo și în aceeași clipă.

— Te rog în genunchi, spune-mi adevărul. Cine ești atunci ?

— N-ar avea nici o importanță pentru dumneavoastră — a răspuns ea. Oricum, tot nu vă cunosc.

— Știu că ești supărată pe mine — a strigat el — pentru că am spus și altora povestea noastră. Dar nu mai știam ce să fac. De cînd ne-am văzut ultima oară, judecata m-a părăsit cu totul. Sînt nefericit, Madame Lola. Spune-mi cine ești de fapt.

La lumina felinarului am văzut că hainele Olallei se întăriseră și luceau acum de zăpada înghețată pe ele, care îi acoperea complet și pantofii. Dar încă n-o luam s-o duc de acolo, ci stăteam și ascultam.

Deodată Pilot s-a lăsat în genunchi dinaintea ei, în zăpadă.

— Madame Lola — a strigat el din nou — salvează-mă. Dumneata ești singura ființă de pe lume care mă poate salva. Săptămînile acelea petrecute la Lucerna au fost singurele fericite din toată existența mea. Și tot ce mi-a reușit vreodată în viață ! Am ajuns acum să le uit pînă și pe ele. Spune-mi cine ești !

Aici baronul a luat felinarul pe care Pilot îl pusese în zăpadă și l-a ridicat la înălțimea capului său. Cred că îl tulbura să-și vadă companionul decăzut în așa hal.

— Această Madame Rosalba, *elle se moque des gens* * — declară el. De altfel mi s-a spus încă de la început. Dar cu Arvid Guildenstern nu ține gluma. Această doamnă sfîntă are pe spate o aluniță brună. Cred că toți trei la un loc putem afla destul de repede cine e cu adevărat.

Am privit spre Olalla : se abținea din nou să nu rîdă. În schimb i s-a adresat plină de blîndețe lui Pilot :

— Dacă v-aș fi cunoscut vreodată, nu v-aș fi făcut nici un rău. Dimpotrivă, aș fi încercat să vă dăruiesc pu-

---

* Își bate joc de lume. (fr.) (N. t.)

ţină bucurie. Dar eu nu vă cunosc. Şi acum lăsaţi-mă să plec.

S-a întors încet către mine şi m-a privit, încredinţată că voi fi de partea ei. Aşa aş fi fost în urmă cu zece minute faţă chiar cu întreaga lume, dar e uimitor ce repede izbuteşte să te corupă tovărăşia rea. Auzindu-i pe ceilalţi doi că o cunosc de atîta timp, m-am întors şi eu, care mă aflam atît de aproape de ea prin comparaţie cu ei şi am privit-o insistent.

— Spune-le — am strigat la rîndul meu. Spune-le cine eşti !

Şi-a îndreptat către mine ochii ei mari, negri şi strălucitori, apoi în sus, către lună. Trupul întreg i-a fost scuturat de un fior.

— Vom face lumină în tot acest mister — a adăugat baronul — cînd vom pune mîna pe moşul tău evreu. Mi se pare mie că el ţi-a ţinut cutia cu farduri la toate deghizările tale.

— Despre cine vorbiţi ? — se miră Olalla, rîzînd uşor. Nu-i nici un moş evreu prin apropiere.

— Dar nu departe de aici — spuse baronul — ne vom întîlni cu toţii iar la mănăstire.

La această veste a rămas nemişcată, ca o statuie. Iar această nemişcare a ei faţă de ceilalţi îmi era insuportabilă. I-am spus :

— Te scap eu de cei doi, însă, pentru Dumnezeu, spune-mi, te rog, măcar de data asta adevărul : cine eşti ?

Nu s-a întors şi nu m-a privit. Dar în clipa următoare a făcut exact lucrul pe care mă temeam întruna că îl va face : şi-a întins aripile şi şi-a luat zborul. Sub globul alb al lunii, cu o mişcare amplă, s-a smuls dintre noi, aruncîndu-se în calea vîntului, care i-a umflat pe dată hainele. Spuneam şi mai devreme că, în timpul fugii ei la deal, îmi semănase cu o pasăre mare ce foloseşte forţa vîntului pentru a se ridica de la pămînt. Acum parcă ar fi fost iarăşi un lăstun negru cînd aleargă la vale pe o costişă sau pe un acoperiş pentru a prinde elan şi a-şi lua zborul. Timp de o secundă parcă ar fi purtat-o vîntul, apoi, fugind direct de-a curmezişul drumului, s-a azvîrlit cu toată forţa în prăpastie, făcîndu-se nevăzută.

Nu am avut vreme s-o opresc și în prima clipă am vrut s-o urmez și eu în abis. Dar, de pe marginea prăpastiei, am descoperit că nu căzuse mult, ci doar pînă la o cornișă mai proeminentă, cu vreo cinci-șase metri mai jos. În lumina tulbure, părea să se fi prăbușit cu fața în jos, acoperită de pelerina ei largă.

M-am trezit cu Pilot plîngînd alături de mine și, toți trei împreună, ne-am căznit mai mult de o oră s-o ridicăm de acolo. Ne-am tăiat pelerinele cu cuțitul la lumina felinarului și am legat fîșiile laolaltă. Cînd am fost gata, am lăsat felinarul peste marginea drumului, în gol. Misiunea noastră a devenit și mai dificilă cînd, brusc, felinarul s-a stins, căci lumînarea dinăuntrul lui arsese pînă la capăt, iar ninsoarea, care stătuse pînă atunci, s-a pornit din nou.

Prima oară cînd m-am coborît, n-am nimerit cornișa și am rămas agățat în aer. În cele din urmă am reușit să pun un picior pe marginea ei. Olalla părea fără strop de viață. Capul îi căzu înapoi cînd i l-am ridicat, întocmai precum corola unei flori moarte și totuși trupul ei nu era complet rece. Am vrut să-i leg funia improvizată în jurul mijlocului. Dar nu ajungea. Cînd au tras-o în sus, trupul ei inert se lovea de stîncă în chip groaznic. A trebuit să le strig celor doi s-o coboare înapoi, în brațele mele. Cornișa pe care ne aflam era strîmtă și acoperită cu un strat gros de zăpadă. Cea mai mică mișcare se făcea anevoie. Sub noi se căsca o prăpastie înfricoșătoare și o dată sau de două ori m-a cuprins disperarea că n-am s-o pot vedea odată sus. M-am gîndit apoi cum trebuie să-i fi sunat întrebarea mea încît s-o împingă pînă la urmă spre o moarte sub clar de lună plină.

Pînă la sfîrșit am făcut un fel de laț în care am pus un picior și am izbutit s-o leg cumva strîns de mine, apoi le-am strigat celor de sus să ne tragă. Ne-au tras mai repede și mai lesne decît mi-aș fi putut închipui. Cînd am desprins-o de mine, iar eu am căzut lat, incapabil să mă mai țin pe picioare, am auzit mai multe voci în jur strigînd că nu era moartă.

Cînd am putut ridica din nou capul, l-am văzut, fără nici o surprindere de această dată, pe bătrînul evreu din Roma, Amsterdam și Andermatt în mijlocul nostru. Ca-

leașca lui aștepta în apropiere, iar vizitiul și valetul său ajutaseră să ne tragă în sus pe Olalla și pe mine. Cum reușise să-și aducă trăsura greoaie în toiul nopții și pe un drum atît de greu tocmai pînă acolo rămînea o enigmă ; numai pentru un evreu totul e cu putință.

Am urcat-o pe Olalla în trăsură, iar evreul m-a obligat să urc și eu lîngă ea, căci mîinile și picioarele îmi sîngerau. Ședeam înăuntru, alături de el, ținînd în poală picioarele Olallei și amintindu-mi cum îl întîlnisem prima oară la Roma. Mi-era foarte sete și frig : transpirasem din abundență, iar aerul rece al nopții mă pătrunsese pînă la oase. Am ajuns în cele din urmă la clădirea mare și cubică, din piatră masivă, a mănăstirii ; prin cîteva ferestre răzbătea afară lumina. Oamenii ne-au ieșit în întîmpinare.

Am primit niște vin fierbinte de băut și cineva mi-a spălat mîinile. Cînd am întrebat apoi de Olalla, am fost condus într-o cameră mare, unde pe o masă ardeau două lumînări.

Zăcea, la fel de nemișcată ca înainte, pe o targă așezată direct pe podea. Cred că au vrut s-o ducă într-o cameră, dar au renunțat. Nu-i descheiaseră decît puțin hainele. Era acoperită cu o pătură mare de blană, care era a evreului. Ținea capul ușor întors pe pernă, iar o umbră întunecată îi acoperea o jumătate a feței.

Bătrînul evreu ședea pe un scaun alături, tot în mantia sa îmblănită ca și afară, cu țilindrul pe cap și sprijinindu-și bărbia în baston. Nu-și dezlipea ochii întunecați de pe chipul ei și abia dacă schița vreo mișcare. Privind la pendula cea mare din cameră, am fost surprins să constat că nu era decît ora trei după miezul nopții.

M-am așezat și eu, fără a scoate multă vreme nici un cuvînt. Dar, cînd a bătut încă o dată ceasul, m-am hotărît să-i vorbesc evreului. Voiam să știu dacă o ucisesem pe Olalla cu întrebarea mea și el era singurul care mă putea lămuri. I-am vorbit puțin, iar el mi-a răspuns foarte politicos. I-am povestit apoi tot ce știam despre ea și l-am rugat, fiindcă tot stăteam și așteptam, să-mi spună amănunte în plus. O vreme a părut că nu voia să vorbească. Dar pînă la urmă cuvintele i-au venit cu multă energie. Pilot și baronul se aflau acum și ei de față. Pilot s-a ridicat de pe scaunul său și a venit de la celălalt capăt al

încăperii s-o vadă, apoi s-a întors la loc. Baronul adormise în jilțul său. Mai tîrziu totuși s-a trezit și ni s-a alăturat.

— Am cunoscut-o, într-adevăr, pe femeia aceasta — spunea evreul — într-o vreme cînd toată lumea o cunoștea pe numele ei adevărat și o diviniza. Căci a fost cîntăreața de operă Pellegrina Leoni.

La început numele ei nu mi-a spus nimic, așa că a urmat un moment de tăcere. Însă curînd mi s-au trezit amintirile, aducîndu-mi în memorie zilele copilăriei.

— Bine, dar e cu neputință — am strigat. Acea mare cîntăreață era primadona pe care o venerau părinții mei. După ce s-au întors din Italia, nici nu vorbeau despre altceva. Și-mi aduc bine aminte lacrimile lor cînd au aflat că fusese rănită la Milano, în acel teatru care a luat foc. Dar toate astea s-au petrecut demult, cînd eu eram de vreo zece ani, adică în urmă cu treisprezece ani buni.

— Nu — a spus evreul. Ba da, a murit. Cîntăreața celebră a murit. Acum treisprezece ani, într-adevăr, cum bine spuneți. Dar femeia a trăit mai departe în acest răstimp.

— Cum așa ? Explicați-mi — am spus.

— Să vă explic ? — a repetat el. Cereți cam mult, tinere domn. E ca și cum ați spune : «Ascunde-mi adevărul în acele întorsături de frază pe care m-am deprins să le aud și care sînt goale de sens». La Milano, Pellegrina a fost grav rănită în incendiul de la teatru. De la aceste răni și de la șocul suferit și-a pierdut vocea. N-a mai cîntat nici o singură notă cîte zile a mai avut.

Îmi devenea tot mai limpede pe măsură ce-l ascultam vorbind că atunci își depăna pentru prima oară povestirea. Eram atît de adînc impresionat de groaza și suferința ce-o trăia prin propriile sale cuvinte încît nu găseam nimic de spus, deși voiam să aud continuarea istoriei, căci nu-mi oferise încă nici o explicație. Dar pilot a întrebat :

— Atunci înseamnă că n-a murit ?

— A murit, a trăit. A trăit, a murit — zise evreul în neștire. A trăit la fel de mult ca oricare din dumneavoastră, sau poate mai mult chiar.

— Și totuși — a insistat Pilot — lumea a crezut-o moartă.

— Ea a vrut să fie crezută moartă — a spus evreul. Ne-am dat multă osteneală, ea și eu, ca să treacă drept moartă pentru toți. Am privit cum i-a fost umplut și astupat mormîntul. I-am ridicat și un monument pe el.

— Ați fost amantul ei ? — a întrebat și baronul.

— Nu — răspunse bătrînul evreu plin de mîndrie și dispreț. Nu, dar i-am văzut amanții sărind și gudurîndu-se în jurul ei, lingușind-o și bătîndu-se unii cu ceilalți. Nu. Eu am fost prietenul ei. Cînd, la porțile paradisului, voi fi întrebat : «Cine ești ?», nu-i voi spune acelui mare înger nici un nume, nici o demnitate publică sau faptă cu care m-am distins pe lumea asta, ci îi voi răspunde doar atît : «Sînt prietenul Pellegrinei Leoni». În schimb voi, care ați ucis-o, cum singuri spuneați, întrebînd-o cine este, cînd veți fi întrebați la rîndul vostru, de cealaltă parte a mormîntului, «Cine sînteți ?», ce veți putea răspunde ? Va trebui să vă spuneți, în fața lui Dumnezeu, numele voastre, întocmai ca la hotelul din Andermatt.

La aceste cuvinte, Pilot păru tare încurcat ; a dat să vorbească, dar s-a răzgîndit.

— Iar acum, tinerii mei domni — spuse bătrînul evreu — lăsați-mă să vă povestesc totul după cum mi-e placul. Și deschideți bine urechile, căci nu veți mai auzi poveste ca aceasta vreodată :

„Toată viața mea am fost un om foarte bogat. Am moștenit averi uriașe de la tatăl și mama mea și de la neamurile lor, care toți au fost mari negustori. În primii patruzeci de ani ai vieții mele am fost un om cît se poate de nefericit, la fel ca și dumneavoastră. Călătoream mult. Am iubit mereu muzica. Mi-a plăcut să și compun, încît am făcut muzica și aranjamentul la cîteva baleturi, căci aveam o anumită preferință pentru dans. Timp de douăzeci de ani am ținut propriul meu corp de balet, să-mi danseze lucrările în fața mea și a prietenilor mei, sau numai în fața mea. Aveam o trupă de treizeci de fete, nici una mai mare de șaptesprezece ani, care exersau cu maestrul meu coregraf și dansau goale pentru mine."

Baronul se trezi și el, cuprins brusc de interes și rînji binevoitor spre bătrîn.

— Înseamnă că nu vă plictiseați — spuse.

„Ba de ce nu ? — întrebă acesta. Dimpotrivă, era o plictiseală teribilă, ucigătoare. Îmi venea să mor de plictis, dar întîmplarea a făcut s-o aud cîntînd, la un mic teatru din Veneția, pe Pellegrina Leoni, care nu avea pe atunci decît șaptesprezece ani. Și din acea clipă mi s-a deslușit înțelesul cerului și al pămîntului, al stelelor, al vieții și al morții, al eternității. Te îmbia la o plimbare printr-o grădină cu trandafiri, plină de cîntecul privighetorilor, pentru ca apoi, la momentul ales de ea, să-și ia zborul și să te ridice și pe tine mai sus decît însăși luna. Dacă nefericita creatură care ești se temuse vreodată de ceva anume, ea te făcea să te simți, chiar deasupra abisului, la fel de sigur pe tine ca și cum te-ai fi aflat în fotoliul tău de acasă. La fel precum un rechin tînăr, ce se face stăpîn peste apele verzi ale mării dintr-o singură bătaie a înotătoarelor sale, și Pellegrina te purta cu ea prin adîncimile și tainele lumii celei mari. Inima ți se topea la auzul vocii ei și-ți spuneai : e prea mult. Atîta dulceață mă ucide, nu mai pot suporta. Iar în clipa următoare te trezeai în genunchi, plîngînd de recunoștință pentru nesfîrșita dragoste și generozitate a Domnului nostru, care îți hărăzise să te naști într-o lume atît de minunată. Un miracol — asta îți părea totul."

Simțeam o imensă milă pentru acest bătrîn evreu, care trebuia să-și reverse astfel sufletul dinaintea noastră. Se vedea că nu mai vorbise despre aceste lucruri niciodată pînă atunci, iar acum, cînd se pornise, nu se mai putea opri. Umbra nasului său lung și fin se proiecta pe zidul spoit al încăperii.

„Am avut onoarea, cum spuneam — continuă el — să devin prietenul ei. I-am cumpărat o vilă în apropiere de Milano. Cînd nu călătorea, stătea acolo ; uneori o înconjura o armată de prieteni, alteori rămîneam doar noi doi singuri și rîdeam atunci de lumea întreagă sau ne plimbam la braț după-amiezile și serile prin grădină.

Se purta cu mine ca un copil cu mama lui. Îmi dădea o mulțime de porecle delicate și-mi lua degetele să se joace cu ele spunînd că aveam cele mai frumoase mîini din lume, făcute parcă să umble numai cu diamantele. Cum ne cunoscusem la Veneția, iar numele meu era Marcus, spunea singură că e leoaica mea. Și asta și era : o

leoaică înaripată. Dintre toți oamenii, doar eu o cunoșteam.

Avea două mari pasiuni în viața ei, mistuitoare amîndouă și care stăpîneau cu cerbicie sufletul ei nobil.

Prima era iubirea pătimașă pentru marea soprană Pellegrina Leoni. Era ca o adorație, de o extraordinară gelozie, cum trăiesc doar preoții dumneavoastră în fața icoanei făcătoare de minuni a Fecioarei, sau femeia în fața soțului ei acoperit de glorie, sau, în sfîrșit, șlefuitorul de pietre prețioase în fața celui mai pur diamant care a existat vreodată. Față de acest idol al ei nu cunoștea nici slăbiciunea, nici odihna. Nu-i dădea și nu aștepta îndurare de la el. Trudea în slujba Pellegrinei Leoni ca un sclav sub bici, plîngînd uneori, murind alteori, după cum îi cerea idolul.

Celelalte cîntărețe de operă vedeau în ea o întruchipare a diavolului, căci voia toate rolurile doar pentru Pellegrina. Era de-a dreptul revoltată că nu se putea să joace două roluri în aceeași operă. La teatru îi spuneau Lucifera. Și nu o dată s-a întîmplat să tragă de urechi o rivală chiar pe scenă. Cîntărețele, și tinere și bătrîne, erau mereu cu lacrimi în ochi cînd jucau cu ea. Și n-ar fi avut nici un motiv să se poarte așa, căci era fără tăgadă steaua cea mai luminoasă ce strălucea pe cerul muzicii. Dar nu numai pentru vocea ei era geloasă pe onoarea Pellegrinei Leoni. Voia totodată ca Pellegrina să fie și cea mai frumoasă, mai elegantă și mai la modă femeie ; în această privință vanitatea ei o făcea aproape ridicolă. Nu apărea pe scenă decît cu bijuterii veritabile și în toalete din cele mai somptuoase. Cînd juca rolul Agathei, o fată de la țară, era toată numai diamante și avea o trenă de doi metri la rochie. De băut bea doar apă, de teamă să nu strice tenul Pellegrinei. Iar dacă vreun prinț sau cardinal sau papa însuși treceau pe la ea înainte de amiază, îi primea cu părul pus pe bigudiuri și o cremă albă de zinc pe față, astfel încît seara să poată umili toate celelalte femei, nu doar cîntărețele de pe scenă, ci și pe doamnele din sală și din loje — și credeți-mă că avea publicul cel mai select din lume. Devenise o adevărată modă s-o adori pe Pellegrina Leoni. Oamenii cei mai de vază din

Italia, Austria, Rusia și Germania se îmbulzeau în saloanele ei. Și era mulțumită ; îi plăcea să-i vadă pe toți la picioarele Pellegrinei. Mai degrabă ar fi fost grosolană cu țarul Rusiei, riscînd un exil în Siberia, decît să renunțe la repertoriul ei sau la orele stricte cînd exersa.

Iar a doua mare pasiune a acestui suflet nobil, tinerii mei domni, era dragostea ei pentru public. Dar nu pentru lumea aleasă, pentru prinții și magnații orgolioși sau pentru frumoasele doamne acoperite de bijuterii ; nici măcar pentru compozitorii, muzicienii, criticii sau oamenii de litere celebri, ci pentru galerie. Pentru oamenii sărmani din străduțele dosnice și din piețe, care ar fi renunțat bucuroși la o masă, la o pereche de încălțări, ori la banii cîștigați prin trudă grea, numai să se poată înghesui sus, la balconul încins, ca s-o audă pe Pellegrina și care tropăiau, urlau sau plîngeau pentru ea — pe aceștia îi iubea mai mult ca orice pe lume. A doua ei patimă era la fel de puternică pe cît era și prima, dar blîndă, ca dragostea lui Dumnezeu, sau a Fecioarei dumneavoastră, pentru lume. Dumneavoastră, bărbații din Nord, nu știți ce înseamnă dragostea unei femei din Sud sau din Răsărit. Cînd își sărută copiii și le plînge pe creștet, parcă ar fi o flacără sfîntă. După premiera spectacolului cu *Medeea,* cînd oamenii au deshămat caii trăsurii mele, în care se afla ea și s-au înhămat în locul lor, Pellegrina nu s-a uitat la ducii care puseseră umărul lor cel nobil la treabă. Nu, ea a revărsat o ploaie de lacrimi calde, mai de preț decît toate diamantele și a înălțat un curcubeu de zîmbete dulci deasupra măturătorilor și hamalilor, vînzătorilor de fructe și sacagiilor din Milano. Ar fi fost gata să-și dea și viața pentru ei. Eram cu ea în trăsură și mă ținea de mînă. Pellegrina nu venea dintr-o familie chiar săracă. Tatăl ei fusese brutar, iar mama era fiica unui fermier spaniol. Nu știu de unde făcuse o pasiune atît de puternică pentru oamenii cei mai de jos. De cîntat e adevărat că nu cînta numai pentru ei, căci îi plăceau și aplauzele cunoscătorilor ; dar și le dorea de dragul credincioșilor ei de la galerie. Cînd vremurile se înăspreau și oprimarea creștea, o cuprindea și pe ea tristețea. Le dădea toți banii și-și vindea rochiile în folosul lor. Interesant e că nu prea îi cerșeau, ca și cum și-ar fi dat seama că ce avea ea mai

bun le dădea prin cîntecul ei. Dacă i-ar fi cerut, ar fi primit de la ea totul. Grădina și casa ei le erau deschise și stătea împreună cu copiii săracilor sub oleandrii de pe terasele ei suspendate, refuzînd în schimb să primească înalți lorzi englezi, ce traversaseră marea anume ca s-o vadă pe ea.

Pe legătura dintre aceste două mari pasiuni se sprijinea fericirea ei deplină. Cît timp n-a cunoscut decît triumful, totul a mers perfect. Vocea și măiestria ei sporeau cu fiecare zi. Era de necrezut. Eu însumi sînt convins că, în momentul prăbușirii, nu ajunsese încă la culmea posibilităților ei. Lumea întreagă răsuna de numele Pellegrinei Leoni. Ținea în mînuța ei fină piatra filozofală a muzicii, care prefăcea în aur tot ce atingea. Dumneavoastră, domnule — s-a întors el către mine — îmi spuneați cum, în țări îndepărtate, oamenii plîngeau la amintirea acelui rîu bogat de aur, a acelor cascade ametitoare de diamante, safire și rubine sîngerii. Și era divinizată de gloată. Oamenii simțeau că, atîta vreme cît Pellegrina le mai cînta pe scenă, pămîntul nu fusese încă părăsit de îngeri.

În aceasta — în faptul că Pellegrina cînta ca un înger pentru protejații ei de la galerie, spre a le muia sufletele și a le stoarce lacrimi de bucurie divină, spre a-i ajuta să uite de greutățile vieții și a le reaminti că paradisul există mereu, în faptul că-și risipea sufletul asupra lor ca pe o ploaie de stele, iar ei o divinizau ca pe o Madonă a lor, ca pe însuși Dumnezeu din ceruri coborît printre ei sub o întruchipare pămîntească, atît de frumoasă, de măreață, de elegantă și de strălucitoare era — în aceasta consta fericirea ei.

Nici chiar atunci, cum vă spuneam, cînd juca rolul vreunei fete de la țară și apărea toată numai brocaturi și pene, n-o făcea dintr-o vanitate personală, ci mai degrabă dintr-un sentiment al datoriei față de publicul ei de la galerie, cam la fel cum preoții bisericilor dumneavoastră împodobesc imaginea Fecioarei în cele mai elegante veșminte cu putință. Pînă și în scenele cu nașterea lui Isus, unde toată lumea e copleșită de vederea Maicii Domnului și a pruncului ei în staul, pe stratul de paie, doar cu o iesle drept leagăn, preotul nu rabdă s-o vadă pe Fecioară

sărăcăcios îmbrăcată, ci o gătește cu mătăsuri și-i atîrnă lanțuri de aur la gît.

Eu zîmbeam la această pasiune a ei pentru săraci, fiindcă mie oamenii comuni mi-au mirosit întotdeauna urît și n-am fost niciodată convins de virtuțile lor. «O, trebuie să fim oare toți croiți după același tipar al păcătoșilor venerînd divinitatea ? — mă întreba ea. Lasă-mă să fiu ceea ce sînt, Marcus, și ce-am ales să fiu : o divinitate ce venerează păcătoșii.»

Cît despre amanții ei, pe cei mai mulți i-am cunoscut, dar au însemnat la fel de puțin și pentru ea ca și pentru mine. De fapt, pînă s-a obișnuit cu ei, mai mult a enervat-o curtea lor decît i-a făcut plăcere.

Căci a fost mereu în viață, cu tot extraordinarul ei bun simț, o Dona Quichotta de la Mancha. Faptele vieții nu erau destul de mari pentru ea, nu erau pe măsura inimii ei. Se simțea ca un om care a primit o pușcă pentru vînat elefanți, dar i se cere să vîneze cu ea potîrnichi. Sau ca o pasăre mare, un albatros, care e pus să țopăie și să ciripească laolaltă cu canarii din colivie. Cînd suferea de pe urma legăturilor de dragoste, nu orgoliul îi era cel rănit. Căci în afara scenei nu arăta deloc vanitoasă și știa prea bine că bărbații nu marii soprane îi făceau curte, ci femeii de lume, cu ochii ca două stele și cu grația acelor gazele blînde și înțelepte despre care un compatriot al meu a scris atît de frumoase poeme. De aceea le și lua în ușor frivolitatea și prefăcătoria. În schimb era adînc rănită și dezamăgită fiindcă lumea nu se dovedea un loc mai măreț decît este în realitate și fiindcă nimic mai colosal sau mai asemănător cu dramele de pe scenă nu se petrecea, nici chiar atunci cînd, în desfășurarea evenimentelor, intervenea ea, cu toată forța ei.

A încheiat acest prim șir de legături sentimentale cînd era încă o fetiță și chiar puțin rușinată de ea însăși. Cred că pe atunci ar fi preferat să fie bărbat, căci nu avea nici un rost, pentru ea, să fii femeie. Cu toată bogăția ei de frumusețe feminină, de împlinire a sînului, a brațelor și a picioarelor, de strălucire a ochiului, de senzualitate a buzelor și a cărnii, era întocmai ca o doamnă care a îmbrăcat cea mai elegantă toaletă pentru a întîlni un prinț la marele bal și cînd colo se trezește invitată la o reuniune

familială în onoarea comisarului de poliție local, unde toată lumea poartă hainele de fiecare zi. Asemenea doamne se simt întotdeauna puțin rușinate și-și tîrăsc trenele lungi și rîurile de diamante cu un amestec de furie și timiditate, simțind că, într-un loc ca acela, apariția lor e ridicolă.

Și cred — spuse bătrînul evreu — că multe femei simt la fel în legăturile lor de dragoste.

În ceasurile ei de tristețe revenea mereu la mine, sigură că va găsi aici înțelegerea. Lumea ar fi rîs de ea dacă oamenii vulgari și lipsiți de imaginație ar fi putut recunoaște într-o ființă atît de frumoasă și de bogat dăruită de providență trăsăturile cavalerului tristei figuri. Chiar astfel stînd lucrurile însă, nu puteam să nu fac haz de ea cu bunăvoință. Îi spuneam : «Pentru toată lumea, și pentru amanții tăi ca parte a acestei lumi, întreaga filozofie a dragostei, a tuturor raporturilor umane de fapt, se prezintă asemeni toxicologiei, știința otrăvurilor și a antidotului lor. Ei sînt toți pregătiți pentru otrăvuri și adaptați la ele. Seamănă cu niște mici vipere sau scorpioni, foarte mîndri de mușcătura lor și imuni la o otravă comparabilă ca virulență cu a lor. Pentru cei mai mulți dintre ei dragostea nu-i decît o distribuție reciprocă de otrăvuri și antidoturi, iar, pe parcursul unei lungi existențe presărate cu legături sentimentale, ei ajung să se laude cu rezistența lor la toate otrăvurile, întocmai ca acei băștinași din India despre care se spune că fac exerciții pentru a deveni imuni la veninul oricărui șarpe. Numai că tu nu ești un șarpe veninos, Pellegrina, tu ești un piton. Adesea mersul tău îmi amintește de dansul șerpilor pe care mi l-a arătat cîndva un îmblînzitor indian. Dar tu nu ai nici un strop de venin în tine, iar, dacă ucizi, nu reușești decît prin strînsoarea îmbrățișării tale. Această însușire îi nedumerește pe amanții tăi, care, obișnuiți fiind cu viperele mici, nu au nici forța de a-ți rezista, nici înțelepciunea de a aprecia moartea pe care le-o oferi tu. De fapt, imaginea ta cînd îți desfaci inelele uriașe ca să te răsucești mai bine, să strîngi mai tare și, în cele din urmă, să strivești cu totul un biet șoarece de cîmp, e de-ajuns pentru oricine ca să moară de rîs văzîndu-te». Astfel reușeam să-i readuc în suflet, chiar printre lacrimi, veselia.

Cu toate acestea, fiind atît de inteligentă, și cizelată și de inteligența mea, ea a fost cea care a învățat cîte ceva de la amanții ei, încît pînă la urmă deziluziile în această privință au ajuns să conteze la fel de puțin pentru ea ca și pentru ei. Iată de ce le datorez sincere mulțumiri tinerilor domni respectivi. Căci au ajutat-o să ia toate aceste lucruri cu o ușurință care nu era a ei din naștere. În clipa cînd și-a însușit temeinic lecțiile lor, a atins perfecțiunea și pe scenă și în rolul tinerei îndrăgostite nevinovate."

— Iar adevărul acestui fapt — spuse Lincoln, întrerupîndu-se din povestire — îl cunoști și tu cît se poate de bine, Mira. Ți-amintești, cred, de acel vechi cîntec nemuritor despre tînăra fecioară ce respinge toate darurile sultanului pentru a rămîne credincioasă iubitului ei și care începe așa : *Ah Rupia, kama ma Majasee.* E un cîntec minunat despre dragostea pură și adevărată și, de cînd există, numai o prostituată a reușit să-l cînte bine, din cîte știu.

Apoi reveni la povestea bătrînului evreu :

„Astfel am trăit — spunea evreul mai departe — în vila cea albă de lîngă Milano pînă în ziua dezastrului.

Tinerilor, cred că n-ați uitat cum plîngeau tații voștri la amintirea acelei zile fatale de marți. Sa întîmplat la un spectacol cu *Don Giovanni,* în timpul actului doi, cînd Donna Anna apare pe scenă cu scrisoarea lui Ottavio în mînă și începe recitativul : *Crudele ? Ah nò, mio bene ! Troppo mi spiace allontanarti un ben che lungamente la nostr' alma desia.* * În momentul intrării Pellegrinei, două sau trei bucăți de lemn arzînd au căzut din tavan chiar în fața ei. Cum însă era curajoasă din fire, și-a continuat fără șovăială aria, privind doar o dată scurt în sus și luînd o notă înaltă la fel de ușor pe cît ar fi respirat. Dar a urmat o scîndură întreagă în flăcări și teatrul tot, cuprins de panică, s-a sculat în picioare, iar orchestra a tăcut la mijlocul unei măsuri. Oamenii s-au repezit spre uși, cîteva femei au leșinat. Pellegrina a făcut un pas înapoi

* Crudă ? A, nu, dragul meu ! Prea mult îmi displace să te lipsesc de o plăcere după care sufletul nostru tînjește atîta timp. (ital.) (N .t.)

și a început să privească jur împrejur pînă ce ochii ei i-au întîlnit pe ai mei, căci ședeam în primul rînd al sălii. Da, pe mine mă căuta în acel moment de disperare. Și atunci să nu fiu pe bună dreptate mîndru ? Nu arăta deloc speriată. Stătea calmă, ca și cum ar fi vrut să spună : «O să murim acum împreună, Marcus, și tu și eu». Mie, însă, mie mi-era frică. Nu îndrăzneam să mă avînt pe scena învăluită în flăcări, unde copacii și casele și străzile de carton ardeau. În acea clipă un nor gros de fum a răbufnit dintr-o parte în cealaltă a culiselor și dogoarea lui m-a izbit ca răsuflarea unui cuptor uriaș, ascunzînd-o privirilor mele pe Pellegrina. Am luat-o și eu la fugă odată cu mulțimea, am reușit să ies din sală și să ajung afară, în bătaia vîntului rece. Toată strada parcă devenise o casă de nebuni. Valetul meu, care mă aștepta în foaier, m-a sprijinit să nu mă prăbușesc. Am fost informați că Pellegrina fusese salvată de cîntărețul care interpreta rolul lui Leporello și pe care îl ajutase mult să se afirme. O purtase în brațe prin culisele în flăcări și o coborîse repede scara, în timp ce părul și hainele ei luaseră foc. Aflînd că era salvată, oamenii au căzut în genunchi.

Am dus-o la casa ei, am strîns toți doctorii din Milano și a supraviețuit. O lovise o scîndură în cădere și avea o arsură adîncă în locul unde lemnul îi atinsese pielea, de la ureche pînă la claviculă. În rest numai arsuri ușoare. De altfel s-au și vindecat repede. Din cauza șocului, însă, își pierduse vocea. N-avea să mai poată cînta în viața ei vreo notă.

Cînd mă gîndesc cum arăta în acea primă săptămînă de după pierderea vocii, mi se pare mereu că parcă ar fi fost arsă complet și că stătea culcată pe o parte, imobilă, neagră și carbonizată, ca trupurile dezgropate din lavă la Pompeii. Șase zile am stat la căpătîiul ei și n-a scos nici măcar o vorbă. Era cea mai crudă încheiere cu putință ca durerea Pellegrinei Leoni să fie mută.

Nici eu, la rîndul meu, nu-i vorbeam. Pe aleea pavată din fața casei se înghesuiau trăsurile celor care veneau să afle vești despre ea.

Ședeam în camera întunecată și meditam la situația ei. Îmi închipuiam că încerca același sentiment ca preotul care descoperă că icoana făcătoare de minuni a Fecioarei,

pe care a slujit-o, nu-i decît un idol păgîn, profan și obscen, gol pe dinăuntru și ros de șobolani. Sau ca femeia care vede că soțul ei cel acoperit de glorie nu-i deloc un erou, ci un nebun sau un măscărici.

Ba nu, îmi spuneam tot eu, nu-i așa. Durerea ei putea fi comparată cu durerea fiicei unui rege care, avînd drept zestre un regat și împodobită cu toate comorile vistieriei tatălui său, merge la tînărul ei mire, tot un fiu de rege, care o așteaptă cu orașul decorat în cinstea sosirii miresei și răsunînd de talgere și coruri de fete și băieți, dar care pe drum e prădată de hoți. Da, cam același lucru trebuie să simtă și Pellegrina, mă gîndeam.

Nici unul din oamenii de vază veniți din toată lumea să întrebe despre ea n-au fost primiți vreodată în casă. Așa s-a născut zvonul că era pe moarte. Mă întreb ce i-ar fi putut spune oamenii aceia dacă i-ar fi primit ? Că era încă tînără și frumoasă și că ei tot o mai iubeau ?

Ce i-ar fi putut spune, mă întrebam, fiicei de rege prădate de toate bogățiile ei spre a o consola ? Că era tot tînără și minunată, că mirele ei o va iubi și așa ? I-ar fi putut spune că ea n-avea nici o vină, că nu greșise cu nimica : «Nici un păcat de moarte nu săvîrșise, căci el o găsi pe cîmp, iar tînăra logodnică plîngea și nimeni nu se afla prin preajmă ca s-o scape». Dar constatările vulgului sună amar pentru o ureche nobilă. Să lăsăm medicii și cofetarii și servitorii de la casele mari să fie judecați după ceea ce sînt. Am auzit că leii capturați și închiși în cuști suferă mai mult de rușine decît de foame.

Vă cer iertare, domnii mei, dacă vă vorbesc de lucruri prea minunate pentru dumneavoastră, pe care nu le înțelegeți. Căci unde-și țin femeile dumneavoastră onoarea în aceste vremuri moderne ? Cunosc ele oare însuși cuvîntul, cînd îl aud ?

Faptul că nu i-am spus nici o singură vorbă de consolare, pentru că nici o vorbă de pe lumea asta nu m-ar fi putut consola pe mine însumi, a făcut prezența mea suportabilă pentru Pellegrina în timpul acelei săptămîni care a fost numai a noastră.

Suferea după faima ei, după aplauzele curților regale și după omagiile prinților, întocmai cum fiica de rege ar

fi plîns după bogăția și coroana ei, după balurile și procesiunile sărbătorilor nupțiale. Iar la gîndul prietenilor săi de la galerie vărsa lacrimi la fel de grele ca mireasa pentru mirele ei. Căci se gîndea cum aveau să primească aceștia pierderea Pellegrinei Leoni. Aveau să trăiască de acum încolo, zi de zi, mergînd la muncile lor grele, oprimați și nedreptățiți de stăpînii lor și de autorități, prost plătiți, iar cerul n-avea să-și mai deschidă niciodată pentru ei porțile ? Și nici o Madonă să nu le mai zîmbească din ceruri ? Unica lor stea căzuse ; rămăseseră cufundați în bezna nopții prietenii ei de la galerie, care au rîs și au plîns cu ea deodată.

În timpul acelei săptămîni am învățat ce diferență poate apărea, în interval de douăzeci și patru de ore, între o lună și următoarea. Acolo, în casa noastră, timpul trecea ușor, ca o briză de mai, ca fluturii în zbor, ca o ploaie de vară și curcubeul ei. Acum ziua dura cît un an, iar noaptea cît zece.

După acea primă săptămînă, Pellegrina m-a rugat să-i dau o otravă puternică, să-și ia viața odată pentru totdeauna. Aveam obiceiul, încă din tinerețe, să port mereu o sticluță la mine pentru cazul cînd viața mi-ar fi devenit insuportabilă. Pe atunci locuiam la Milano și mergeam în fiecare zi cu trăsura pînă la casa ei. I-am dat otrava într-o miercuri la amiază și m-a rugat să revin doar a doua zi pe înserate.

Cînd am sosit din nou, am găsit-o într-o stare foarte proastă. Spunea că luase toată doza primită, dar fără nici un efect. Nu reușea să moară și gata. Deși ea era cît se poate de convinsă, eu știam că n-avea cum să fie adevărat. Oricine ar fi murit pe loc după o doză ca aceea pe care i-o dădusem. Poate însă că ea luase doar atît cît să-i facă rău, ori poate că își pierduse cunoștința și de aceea i se părea că înghițise toată otrava. Oricum, nu mai avea nici o importanță. Adevărul, cum singură spunea Pellegrina, era că nu reușea să moară. Indiferent cum priveam lucrurile, avea prea multă viață în ea.

Mai tîrziu m-am gîndit că, dacă aș fi fost destul de curajos ca să mă sinucid atunci, poate că ar fi găsit și ea puterea de a mă urma. Din cele ce-mi povestea uneori, am înțeles că se temuse întotdeauna de moarte ca de un

lucru prea străin de firea ei și că se consola cu gîndul că eu, care eram cu atîția ani mai în vîrstă, voi muri probabil înaintea ei și-i voi pregăti venirea sau o voi primi pe lumea cealaltă, dacă o asemenea lume exista cu adevărat. Acesta și era motivul pentru care mă prefera altor bărbați mai tineri și mai în putere. Însă pe atunci așa ceva nici nu-mi trecea prin minte.

Prafurile mele au produs totuși o schimbare la ea. Părăsise ideea morții. Epuizată, se ridicase, într-un fel, din morți. Pentru prima oară în acea după-amiază a vrut să-i vorbesc.

I-am spus atunci cum, după lungile ceasuri ale nopții dinainte, chiar la ivirea zorilor, o privighetoare începuse să cînte furtunos, avîntat, la fereastra mea, ca și cum ar fi vrut să prindă din urmă timpul și cum, ascultînd-o, m-am gîndit la un balet, inspirat din tot ce ni se întîmplase nouă în ultima vreme. Pellegrina m-a ascultat cu atenție, iar a doua zi a revenit la ideea baletului meu, întrebîndu-mă despre libret și muzică. I-am mărturisit că voiam să-i pun titlul *Philomela* și i-am explicat ordinea scenelor și a dansurilor. În timp ce stăteam de vorbă, mi-a luat mîna și a început să se joace cu degetele mele. Era pentru prima dată de la accidentul ei cînd atingea o ființă omenească.

Cîteva zile mai tîrziu a trimis după mine dis-de-dimineață, înainte de răsăritul soarelui. Am fost surprins să o găsesc trează într-un neglijeu și plimbîndu-se prin pergola vilei.

Era o dimineață de vis. Salcîmii și iarba din grădină răspîndeau o mireasmă dulce, proaspătă și delicată în aerul de un albastru tare și clar.

Pellegrina arăta întocmai ca înainte de nefericita întîmplare. În lumina incertă a zorilor, fața ei cu rotunjimi de floare părea complet albă. Dar, cînd a început să vorbească, vocea îi era stinsă, ca și cum s-ar fi temut să nu trezească pe cineva.

«Am trimis atît de devreme după tine, Marcus — m-a primit ea — ca să avem toată ziua să stăm de vorbă, dacă va fi nevoie.» Mi-a luat apoi brațul și am pornit să ne

plimbăm încoace și încolo. La capătul pergolei s-a oprit, înainte de a ne întoarce, ca să privească peisajul. Aerul era foarte proaspăt. «Am multe să-ți spun», a dat ea să înceapă, dar n-a mai continuat. Doar cînd ne-am întors din nou în acel loc, mi-a repetat : «Am multe să-ți spun, Marcus».

Ne-am așezat, în sfîrșit, pe o bancă ce se afla sub pergolă. Nu mi-a dat nici atunci drumul la braț, încît stăteam lipiți unul de celălalt, ca în trăsură.

«Tu îți închipui probabil — a spus ea — că în zilele din urmă eu nu m-am gîndit la nimic, Marcus, dar te înșeli. Numai că nu mi-e ușor să-ți povestesc toate gîndurile mele, căci mi le-am adunat de departe, de foarte departe. Te rog să fii răbdător, avem toată ziua în față.

Vezi tu, Marcus — a continuat ea, vorbind la fel de încet — am ajuns acum să-mi dau seama că am fost foarte egoistă. Nu m-am gîndit mereu decît la Pellegrina și iar la Pellegrina. Ce i se întîmpla ei mi se părea copleșitor de important, lucrul cel mai important de pe lume. Numai cei ce o iubeau pe Pellegrina, numai aceia credeam că s nt singurii oameni cu suflet cald și bun care există și trăiam cu ideea că unicul lucru de bun simț pe care-l poate face un om înțelept e să meargă s-o asculte pe Pellegrina Leoni cîntînd.»

Tăcu din nou o clipă, strîngîndu-mi ușor brațul.

«Pînă și nenorocirea mea — izbucni ea brusc —, dacă s-ar fi întîmplat altcuiva, Marcus, unei soprane, să zicem, care cînta acum o sută de ani la Opera Imperială chinezească, am fi aflat despre ea și nu ne-am fi sinchisit prea tare, sau dimpotrivă, am fi vărsat lacrimi grele. Și am fi spus că este o poveste tristă și teribilă. Dar, fiindcă i s-a întîmplat tocmai Pellegrinei, cruzimea faptului mi se pare imposibil de suportat. Și noi nu avem nevoie de așa ceva, Marcus, nici acum, nici altădată.

Stai — spuse ea — să-ți explic mai bine totul.

Pellegrina e moartă. N-a fost ea o mare cîntăreață, o stea ? Ți-aduci aminte cîntecul acela :

Lumina gloriei s-a stins,
Din cer o stea căzut-a...

La fel s-a întîmplat și cu ea ; o mare durere a încercat toată lumea la moartea ei. O, ce tristețe, ce tristețe. Acum trebuie să mă ajuți să vestim lumii această moarte ; tu trebuie să sapi mormîntul Pellegrinei și să ridici un monument pe el. Să nu pui o statuie prea frumoasă, cum am fi ales dacă, în loc să-mi pierd vocea, aș fi murit de-adevăratelea, ci o placă de marmură, pe care să scrie numele ei cu datele nașterii și morții. Să mai pui și o inscripție scurtă. Să sune așa, Marcus : *Prin mila lui Dumnezeu.* Da, *Prin mila lui Dumnezeu,* Marcus.

Pellegrina e moartă — repetă ea. Nimeni, absolut nimeni nu trebuie să mai fie vreodată Pellegrina. Să apară din nou pe scena vieții, a lumii acesteia nemiloase și să aibă soarta crudă a oamenilor pe pămînt — nu, așa ceva nici cu gîndul nu trebuie gîndit. Nu există ființă omenească să poată îndura tirania lui. Deci îmi promiți asta în primul rînd ?», m-a întrebat ea.

Am făgăduit că voi face întocmai cum dorea.

S-a ridicat din nou și s-a dus pînă la capătul pergolei. Era mai lumină acum ; ultimele stele palide dispăruseră ; totul era acoperit de rouă în jurul nostru și iarba, pînă atunci întunecată, lucea ca poleită cu argint. O mare limpezime plutea în aer, de parcă cerul s-ar fi ridicat sus, deasupra pămîntului. Pellegrina stătea aproape de mine. Pînă și hainele ei se umeziseră de rouă. Se juca întruna cu cozile ei lungi și negre, trecîndu-le cînd pe una, cînd pe cealaltă printre buze și tremurînd ușor în răcoarea dimineții. De la capătul pergolei grădina cobora într-o vale ; la picioarele noastre o panoramă largă se întindea pînă departe ; acum puteam distinge și drumurile și cîmpurile și copacii. Dedesubt, pe șosea, treceau cîțiva lucrători și cîteva femei ce se duceau la muncă.

«Uite — spuse Pellegrina — pe ei i-am așteptat, ca să-ți explic mai bine. Iată acolo o femeie care merge să muncească la cîmp. Poate-i soția unui țăran ; poate o cheamă Maria. În dimineața asta-i fericită pentru că bărbatul ei a fost drăguț cu ea și i-a dat un șirag de corali. Sau poate e nefericită, fiindcă o chinuie cu gelozia lui. Ei, ce gîndim noi doi, Marcus, tu și eu, despre lucrul ăsta ? Gîndim că o femeie pe nume Maria e nefericită și gata. Femei ca ea au să fie mereu o mulțime în jurul

nostru și n-o să ne batem capul de fiecare dată cu ele. Uite alta, care merge în direcție opusă. Duce cu catîrul ei verdețuri și fructe la Milano și se necăjește fiindcă sărmanul e bătrîn și abia mai umblă, iar ea o să ajungă la piață tîrziu. Nici soarta ei nu ne prea frămîntă, Marcus. Ei bine, așa ceva am să fiu eu de-acum înainte. A sosit pentru mine vremea să nu fiu decît o femeie cu un nume sau altul și atît. Iar, dacă va fi nefericită, nu ne vom bate capul prea mult cu ea.»

Ședeam tăcuți amîndoi, iar eu încercam să-i urmăresc gîndurile.

«Și, dacă ajung să mă preocupe mai mult decît e nevoie soarta acelei femei — a continuat ea — atunci am să plec îndată și am să fiu altcineva : o femeie care face dantele într-un oraș, sau care îi învață pe copii să citească, sau o doamnă care merge la Ierusalim să se roage la Sfîntul Mormînt. Îmi pot lua multe identități. Că sînt fericite sau nefericite aceste femei, că sînt nebune sau înțelepte n-o să mă frămînte prea tare. Nici tu să nu-ți faci gînduri, dacă vei afla despre ele. N-am să mai fiu de-acum încolo nicicînd o singură persoană, Marcus, ci mai multe. Niciodată nu-mi voi mai lega sufletul și viața întreagă de o singură femeie, ca să mai sufăr atît de mult ca pînă acum. Mi-e groază să mă și gîndesc. Destulă vreme, vezi tu, n-am făcut decît asta. Nimeni nu-mi poate cere să continui la fel. Gata, s-a terminat.

Iar tu, Marcus, mi-ai dăruit multe lucruri plăcute ; am să-ți dau și eu acum un sfat înțelept. Fii și tu mai mulți oameni. Renunță la jocul acesta de a fi mereu numai unul și doar Marcus Cocoza întotdeauna. Destul ți-ai tot făcut griji pentru Marcus Cocoza, pînă ce ai ajuns cu adevărat sclavul și prizonierul lui. N-ai făcut un pas pînă ce nu te-ai gîndit mai întîi cum se va răsfrînge el asupra fericirii și onoarei lui Marcus Cocoza. Te-ai temut mereu prea tare că s-ar putea ca Marcus să facă o trăsnaie, ori să se plictisească. La urma urmelor ce importanță ar fi avut ? Peste tot în lume oamenii fac trăsnăi și mulți dintre ei se mai și plictisesc, iar noi am știut mereu că așa se întîmplă. Renunță de a mai fi Marcus Cocoza acum ; ce va conta pentru lumea asta dacă încă un om, dacă încă un evreu bătrîn face o trăsnaie ori

se plictisește o zi-două ? Mi-ar plăcea să te văd că te simți liber și că sufletul ți-e din nou ușor. Trebuie, de azi înainte, să fii nu doar un singur om, ci mai mulți, oricît de mulți oameni reușești să-ți închipui că ești. Simt — și sînt sigură —, Marcus, că toți oamenii din lume ar trebui, fiecare în parte să fie mai mult decît o singură persoană și atunci toți — da, toți — ar avea sufletul mai ușor. Și s-ar bucura de puțină veselie. Nu-i oare ciudat că nici un filozof nu s-a gîndit la asta pînă acum și că tocmai mie mi-a venit un asemenea gînd ?»

Am reflectat la îndemnurile ei, întrebîndu-mă dacă aveau sau nu să-mi fie de vreun folos. Dar știam că nu-i voi putea urma sfatul cît timp se mai afla încă în viață. Dacă ar fi fost moartă, m-aș fi refugiat în acest capriciu al ei. Luna trebuie să înconjoare pămîntul ; dacă s-ar întîmpla însă ca pămîntul să se spargă și să se evapore, poate că s-ar elibera și ea din această legătură și, zburînd liberă prin eter, să devină pentru o clipă luna lui Jupiter, apoi luna lui Venus. Nu știu destulă astronomie ca să vă spun exact. Las la alegerea dumneavoastră, care, poate, vă pricepeți mai bine la științe.

«Ce dimineață frumoasă — spunea Pellegrina. Ai zice că e încă întuneric, dar de fapt aerul e plin de lumină ca vinul dintr-un pahar. Și ce umed e totul. Dar curînd lumea se va usca din nou și drumurile vor fi toropite de arșiță. Pentru noi n-are nici o importanță. Noi vom sta aici toată ziua.»

«Și eu ce să fac ?» am întrebat-o.

Multă vreme a rămas cufundată într-o tăcere adîncă.

«Da, Marcus — a spus într-un tîrziu — trebuie să ne despărțim. În seara asta plec.»

A dus un deget în dreptul buzelor.

«Să nu-mi spui nimic, dacă va fi să ne mai întîlnim vreodată. Tu doar ai cunoscut-o cîndva pe Pellegrina.»

«Lasă-mă să te urmez — am spus — și să-ți fiu în preajmă, încît să mă poți chema oricînd vei avea nevoie de ajutorul unui prieten.»

«Bine — a consimțit ea. Atunci să fii aproape de mine, Marcus, încît dacă cineva mă va lua vreodată

drept Pellegrina Leoni, eu să te chem, iar tu să mă ajuți să scap. Nu sta niciodată prea departe, ca să mă poți feri întotdeauna de numele ei. Dar de vorbit să nu-mi vorbești în veci, Marcus. Dacă ți-aș auzi glasul, n-aș putea să nu-mi amintesc de vocea divină a Pellegrinei, de marile ei triumfuri și de această casă, în care ne aflăm acum și de grădina ei.»

Și a cuprins vila cu privirile, de parcă ar fi fost un lucru care deja nici nu mai exista.

«Ah, curenții vieții sînt reci, Pellegrina, să știi», i-am spus.

A rîs ușor în aerul răcoros al dimineții, apoi a rămas din nou foarte tăcută.

«Privește la rîndunele cum zboară — a spus ea la un moment dat. Ce crezi tu despre paradisul de care vorbesc ele? Există oare undeva cu adevărat? Acolo vom intra din nou amîndoi în casa aceasta, iar brizele cerești vor umfla ușor vălul perdelelor. A venit iar primăvara și s-au întors rîndunelele. Acum toate greșelile ne sînt iertate.»

Și a plecat — zise bătrînul evreu — în seara aceleiași zile, întocmai cum spusese.

De atunci n-am mai vorbit cu ea niciodată, în schimb mi-a scris de cîteva ori, cînd a avut nevoie de ajutorul meu ca să plece dintr-un loc sau ca să-și schimbe identitatea. La Roma — se întoarse către mine — dacă nu i-ai fi spus că tatăl dumitale era un entuziast al operei italiene, ar fi fost gata să te urmeze în Anglia. Dar nu mai mult de un an sau doi. Pe urmă te-ar fi părăsit iar. În vecii vecilor n-ar fi acceptat să rămînă legată mereu de vreunul din rolurile ei."

Așa s-a încheiat povestea bătrînului evreu. Și-a rotit pe rînd privirile asupra fiecăruia dintre noi, apoi s-a liniștit, și-a rezemat bărbia de capătul aurit al bastonului și, privind neîncetat la chipul muribundei culcate pe targă, s-a cufundat într-o meditație adîncă.

Iar noi trei, ascultătorii lui de pînă atunci, am rămas muți, simțind că fusesem, aș zice, niște proști cu toții.

În acest punct al povestirii, Lincoln se lăsă el însuși cuprins de reverie și o vreme nu mai scoase nici un cuvînt.

— Poate că aici e locul să-ți spun, Mira, că, mai tîrziu în viață, prietenul meu Pilot a urmat sfatul Pelegrinei Leoni.

Lucrurile s-au petrecut așa : nu-mi amintesc prea exact dacă, mulți ani după aceea, am întîlnit, la Capul Bunei Speranțe, un preot german mai în vîrstă, pe numele său pastorul Rosenquist, care, în timp ce dezbăteam despre caracterul straniu al firii omenești, mi-a povestit această istorie în legătură cu prietenul meu, sau dacă eu însumi, pentru divertisment, mi-am imaginat, mulți ani mai tîrziu, că întîlnisem, la Capul Bunei Speranțe, un preot german care mi-a spus această poveste despre el ?

Fapt este că Pilot i-a urmat sfatul și și-a născocit încă o identitate, pe lîngă a sa cea veche. Din cînd în cînd renunța la sarcina grea și deprimantă de a fi tot mereu Friedrich Hohenemser și devenea peste noapte un mic fermier într-un ținut depărtat, sub numele de Fridolin Emser. Această a doua existență și-o învăluia în cel mai desăvîrșit secret, astfel încît nimeni să nu poată afla ce face. Plecînd de la castel, i se părea că fuge ca să-și scape viața și se ghemuia în căsuța lui Fridolin din afara satului asemeni unui animal care nu se simte în siguranță decît în vizuina lui. Dacă, ispitit de vreo bănuială, cineva i-ar fi luat urma, pe care el își dădea atîta osteneală s-o acopere și ar fi vrut să vadă ce făcea el în acel ascunziș al său, ar fi descoperit că, de fapt, ca Emser Pilot nu făcea nimic. Își îngrijea căsuța și locul, punea zi de zi ceva bani deoparte pentru Fridolin, iar serile se așeza sub bolta de verdeață din grădină, unde avea o mierlă într-o colivie și pufăia liniștit din pipă ; alteori se ducea să bea o bere la cîrciuma din sat și să discute politică înaltă cu vecinii săi prietenoși. Aici era cu adevărat fericit. Întrucît știa însuși din capul locului că Fridolin era inexistent, nu-și bătea niciodată capul să-l facă să existe. Singurul lucru care îl frămînta era că nu îndrăznea să rămînă multă vreme refugiat în identitatea sa de vacanță de teamă ca aceasta să nu înceapă

să atîrne prea greu la cîntar și într-o zi să-l dezechilibreze. Trebuia să se întoarcă la castelul de pe domeniul familiei Hohenemser. Dar pînă și Friedrich Hohenemser se simțea mai fericit după ce a început să dea ascultare sfatului Pellegrinei, căci o taină în viață era un cîștig la fel de mare și pentru el ca și pentru Fridolin.

Nu mai știu dacă, în vreuna din existențele lui, s-a însurat. Căsnicia cu Friedrich Hohenemser era menită a fi de la bun început profund nefericită și o plîng pe femeia care s-ar fi lăsat tîrîtă în această relație matrimonială ; însă Fridolin s-ar fi putut lesne însura și sînt sigur că i-ar fi asigurat soției sale o viață plăcută și liniștită. Căci n-ar fi fost preocupat să-i demonstreze tot timpul că el există cu adevărat — un blestem ce apasă pe capul multor soții — ci s-ar fi bucurat în tihnă s-o vadă pe ea cum există. Nu știu de ce, dar acum, de cîte ori mă gîndesc la Pilot, mi-l închipui stînd sub o umbrelă — tocmai el, care a înfruntat cîndva toate vrăjmășiile naturii. Sub acest acoperămînt nici soarele nu-l chinuie ziua, nici noaptea luna.

Scuturîndu-se din visare, Lincoln reveni însă la povestirea sa :

Deodată o schimbare evidentă se produse pe fizionomia bătrînului evreu. Părea că, într-o frîntură de secundă noi toți, cărora pînă atunci ne depănase istoria vieții sale, dispărusem în eter. Coborînd bastonul, se aplecă înainte, cu toată ființa sa concentrată asupra chipului Pellegrinei.

Aproape imperceptibil, aceasta se mișcase. Pieptul i se ridica încet, iar capul se întoarse puțin într-o parte. O tresărire ușoară îi trecu peste chip ; după un minut își arcui slab sprîncenele, iar marginile pleoapelor întunecate începură a-i vibra, ca aripile unui fluture cînd stă pe corola florii. Ne sculasem cu toții în picioare. Am privit din nou spre evreu. I se citea pe față groaza de a nu fi văzut dacă femeia va deschide ochii. S-a tras înapoi, ascunzîndu-se în spatele meu. În clipa următoare ea se uită în sus. Ochii îi păreau nefiresc de mari și întunecați.

În ciuda intenției evreului de a se feri din raza ei vizuală, privirile femeii căzură drept asupra lui.

Rămase complet imobilizat și cuprins de o paloare mortală, ca și cum s-ar fi temut că va urma un acces de repulsie. Dar n-a urmat nimic. Îl privea doar cu atenție, nici zîmbitoare, nici încruntată. L-am auzit trăgînd de două ori adînc aer în piept, de parcă ar fi scăpat dintr-o mare tensiune. Apoi, timid, a schițat un gest de apropiere.

De două sau trei ori femeia încercă să articuleze ceva, dar din gît nu-i ieșea nici un sunet și închise ochii la loc. Dar îi deschise apoi din nou, privind țintă către el. Cînd reuși în sfîrșit să vorbească, era din nou vocea ei dintotdeauna, înceată, curgînd puțin anevoie, dar totuși fără efort.

„Bună seara, Marcus."

El își drese glasul ca pentru a vorbi, dar nu scoase nici un cuvînt.

„Ai ajuns cam tîrziu", spuse ea, ca și cum ar fi fost puțin supărată.

„Am fost reținut", răspunse el și am rămas surprins auzindu-i glasul, atît de calm și de blînd și cu o sonoritate atît de nobilă.

„Cum arăt ?", întrebă Pellegrina.

„Arăți bine", o asigură el.

În momentul cînd femeia i se adresă, figura evreului suferi o schimbare stranie și izbitoare. Spuneam mai devreme că era neobișnuit de palid. În timp ce ne istorisea povestea lui, se făcuse complet alb la față, de parcă tot sîngele i s-ar fi scurs din corp. Cînd însă ea a început să-i vorbească, iar el să-i răspundă, o roșeață intensă, dar de o mare delicatețe, asemeni celei a unui băiat sau a unei fete surprinși goi în baie, i se răspîndi pe toată fața.

„Mă bucur că ai venit — spuse ea. Am puțin trac astă seară."

„N-ai nici un motiv — o liniști el. Pînă acum totul a mers foarte bine."

„Vorbești serios ? — întrebă ea, seormonindu-l cu

privirile. Nu mă critici deloc ? Nu era nimic de îmbunătățit ? Am cîntat bine ? Ești mulțumit ?"

„Da — răspunse Cocoza. Nu te critic și afirm că nu mai aveai nimic de îmbunătățit. Ai cîntat bine și sînt mulțumit de absolut totul."

Rămase tăcută timp de două sau poate trei minute. Apoi ochii ei negri alunecară asupra noastră.

„Cine sînt domnii ?", se interesă ea.

„Sînt trei tineri domni străini — îi explică evreul — care vin de foarte departe pentru a avea onoarea de a-ți fi prezentați."

„Atunci prezintă-mi-i — spuse ea. Dar va trebui s-o faci repede, fiindcă nu cred că mai durează mult antractul."

Îndreptîndu-se către noi, evreul ne luă unul cîte unul de mînă și ne conduse pînă lîngă targa ei.

„Distinșii mei domni din țări frumoase și îndepărtate — spuse el —, am plăcerea să fi obținut pentru dumneavoastră un moment ce va rămîne de neuitat în viețile domniilor voastre. Vă prezint Donnei Pellegrina Leoni, cea mai mare cîntăreață din lume."

Și îi declamă numele noastre, pe care le reținuse cît se poate de corect.

Ea ne privi cu multă bunăvoință.

„Mă bucur foarte mult că vă aflați aici în astă seară. Am să cînt acum pentru dumneavoastră și sper că nu veți fi dezamăgiți."

I-am sărutat toți trei, cu cîte o reverență adîncă, mîna. Mi-am amintit de mîngîierile pe care le cerșisem de la mîna ei. Dar imediat Pellegrina s-a întors spre bătrînul evreu :

„Ba nu, să știi că am puțin trac astă seară. Ce scenă urmează, Marcus ?"

„Micuța mea — îi spuse aceasta —, nu trebuie să ai nici un fel de trac. Ai să vezi că o să meargă totul bine și în seara asta. Urmează *Don Giovanni*, actul doi, aria scrisorii. Care începe cu recitativul tău : *Crudele ? Ah nò, mio bene ! Troppo mi spiace allontanarti un ben che lungamente la nostr' alma desia.*"

Ea a oftat o dată adînc, apoi i-a repetat cuvintele :

„Crudele ? Ah nò, mio bene ! Troppo mi spiace allontanarti un ben che lungamente la nostr' alma desia."

Rostind aceste cuvinte din vechea operă, un val puternic de roșeață, de parcă ar fi fost chipul unei mirese, ori chiar cel al bătrînului evreu, s-a răsfrînt pe fața ei albă și plină de răni, cuprinzîndu-i întreg decolteul, de la sîni și pînă la rădăcina părului. Noi, cei trei spectatori, eram, cred, palizi ; ei doi însă, privindu-se ochi în ochi, emanau lumina unui extaz mut, de o intensitate crescîndă.

Deodată chipul păru că i se sparge, la fel cum, în copilăria mea, se spărgea gheața veche de o noapte de pe lac atunci cînd aruncam cu o piatră în ea și deveni o constelație de aștri ce clipeau în univers. O ploaie de lacrimi îi țîșni din ochi scăldîndu-i obrajii. Corpul întreg îi vibra de patimă, precum o coardă a unui instrument muzical.

„O — strigă ea — priviți, priviți ! E Pellegrina Leoni... ea e, ea e din nou... s-a întors. Pellegrina, cea mai mare cîntăreață, biata Pellegrina, e din nou pe scenă. Slavă Domnului, ca înainte. O, e aici, ea e... Pellegrina, chiar Pellegrina !"

Era de neînchipuit cum, pe jumătate moartă fiind, mai reușea totuși să dea glas acelui vîrtej ametitor de chinuri și triumf. Fără îndoială, era cîntecul ei de lebădă.

„Veniți la ea cu toții, din nou. Veniți înapoi, copiii mei, prietenii mei. Sînt eu... eu pe vecie, acum."

Și o potopi un plîns imens de ușurare, ca și cum prea mult ar fi ținut pînă atunci zăgăzuit torentul lacrimilor sale.

Bătrînul evreu era pradă unei teribile stări de chin și tensiune. O clipă și el se clătină pe picioare. Pleoapele i se umflaseră și lacrimi grele i se furișară pe la colțul ochilor, scurgîndu-i-se în jos pe obraji. Rămase însă mai departe la locul său, neîndrăznind să-și exteriorizeze emoția, care îl gîtuia. Cred că se abținea atît de tare numai de teama că, altminteri, slăbit cum era, s-ar fi putut să moară înaintea Pellegrinei, părăsind-o tocmai în clipele ei de pe urmă.

Deodată ridică bastonul său subțire și lovi de trei ori scurt în marginea de lemn a tărgii.

„Donna Pellegrina Leoni — strigă el cu o voce clară și sonoră. *En scène pour le deux.*“ *

Ca un soldat cînd aude apelul, sau ca un cal de trupă la sunetul goarnei, femeia se opri, cu atenția trează. În clipa următoare se liniști — era un calm impresionant, ca eliberarea morții. Îl fixa cu ochii ei negri și imenși. Dintr-o mișcare energică, asemeni cu a unei furtuni ce se stîrnește și expiră, își încordă mijlocul. Din piept îi ieși un sunet straniu, ca mugetul îndepărtat al unui animal uriaș. Încet apoi, flăcările i s-au stins din obraji, iar o umbră de cenușă a coborît pe chipul ei. Trupul i-a căzut înapoi, s-a destins și a rămas nemișcat : murise.

Evreul își apăsă țilindrul pe cap și spuse :

„Iisgadal rejiiskadesch schemei rabu.“ **

Am rămas o vreme toți în picioare. Pe urmă ne-am dus în refectoriu, să ședem acolo. Mai tîrziu, aproape spre dimineață, am fost anunțați că se întorseseră, în sfîrșit, și cele două trăsuri. Eu am ieșit să dau poruncile necesare vizitiilor. Voiam să pornim de îndată ce se lumina de ziuă. Mă gîndeam că așa era cel mai bine, deși habar nu aveam acum încotro s-o apuc.

Cînd am trecut prin camera cea lungă mai ardeau încă lumînările, deși pe geam pătrundea lumina zilei. Stăteau amîndoi acolo : Pellegrina culcată pe targă, iar bătrînul evreu la căpătîiul ei, cu bărbia rezemată în baston. Mi se părea că nu s-ar fi cuvenit să-l părăsesc pe acel om încă. M-am apropiat de el.

„Domnule Cocoza — i-am spus — de data aceasta nu marea artistă, al cărei mormînt l-ați făcut cu mulți ani în urmă, o îngropați, ci femeia al cărei prieten ați fost.“

Bătrînul și-a ridicat privirile spre mine și mi-a răspuns : „*Vous êtes trop bon, Monsieur*“, ceea ce înseamnă : Sînteți prea bun, domnule.

---

* În scenă pentru actul doi. (fr.) (N. t.)

** „Înalță-se și sfințească-se numele celui fără de sfîrșit“ — începutul rugăciunii evreiești pentru morți. (N. t.)

— Aceasta — spuse Lincoln — a fost povestea mea, Mira.

Mira trase aer în piept, apoi îl dădu din nou încet afară și fluieră.

— Mă tot gîndesc — reluă firul vorbei Lincoln — ce s-ar fi întîmplat dacă femeia aceea n-ar fi murit atunci ? Poate că ar fi fost aici, cu noi, în noaptea asta. Era o companie plăcută și nu ne-am fi plictisit împreună. Poate că ar fi ajuns dansatoare la Mombasa, ca Thusmu, tîrfa aia bătrînă cu ochi de căprioară, care a fost amanta bunicului și tatălui lui Said, după al căror blazon tînjește chiar și în clipa asta. Sau poate că ne-ar fi însoțit sus, pe platouri, la o vînătoare de fildeși sau de sclavi și s-ar fi hotărît să rămînă la vreun trib de războinici de acolo, care ar fi proclamat-o pe dată mare vrăjitoare. În cele din urmă m-am gîndit că poate s-ar fi hotărît să devină un mic șacal drăguț, care și-ar fi săpat vizuina pe cîmpie sau în coastra vreunui deal. Atît de viu mi-am închipuit această situație că, într-o noapte cu lună, mi s-a părut că-i aud vocea printre coline. Și am văzut-o apoi alergînd și jucîndu-se cu propria ei umbră mică, simțindu-se liberă și cu sufletul ușor.

— A, da-da — spuse Mira care, ca povestitor, era un ascultător excelent și plin de imaginație — am auzit și eu acel mic șacal. L-am auzit lătrînd. Spunea : „Nu sînt un mic șacal, nu sînt doar unul ; sînt mulți mici șacali". Și, hop !, peste o secundă e într-adevăr un alt șacal și numai ce-ți latră în spate : „Nu sînt un mic șacal. Acum sînt altul". Așteaptă, Lincoln, pînă o mai aud încă o dată. Atunci am să-ți fac eu o poveste despre ea, să se potrivească bine cu cea pe care mi-ai spus-o tu.

— Ei — zise Lincoln —, povestea mea asta a fost. O lecție pentru Said.

— Cunosc toată povestea ta pe dinafară — spuse Mira. Am mai auzit-o înainte. Aproape îmi vine să cred că eu am născocit-o. Sultanul Sabour din Khorassan era un mare erou, dar nu numai atît, ci și un om al lui Dumnezeu, ce avea viziuni și auzea voci, care îi tălmăceau mai bine voința Domnului. Încît se hotărî s-o lămurească, la rîndu-l său, întregii lumi, cu focul și cu iataganul. Din păcate, a fost trădat de o femeie, o dansatoare, cînd

ajunsese chiar la zenitul orbitei sale ; dar asta e o poveste lungă. Important e că oastea i-a fost nimicită. Nisipul deșertului i-a supt sîngele oștenilor, iar vulturii s-au ospătat cu stîrvurile lor. Bocetele văduvelor și ale orfanilor s-au ridicat pînă la cer. Haremul i-a fost împărțit și împrăștiat printre dușmanii săi. Rănit el însuși, n-a reușit să scape decît mulțumită unui rob care l-a cărat în spinare. De atunci, în amintirea soldaților săi, nu mai vrea să se arate ori să fie văzut în starea în care a ajuns, de cerșetor. A devenit, ca și femeia din povestea ta, mai multe persoane, renunțînd, ca și ea, la o singură identitate. Uneori e sacagiu, alteori slugă la vreun cadiu, alteori, în sfîrșit, pescar pe mare sau vreun pustnic sfînt. Acum e foarte înțelept. Cunoaște multe lucruri și lasă urme adînci pe unde trece. Oamenilor pe care îi întîlnește le face mult bine, dar le face și rău, căci tot rege a rămas. Dar nu pentru multă vreme. Cînd își cîștigă prietenia bărbaților iar femeile încep să-l iubească, fuge din acea țară speriat de moarte să nu devină din nou sultanul Sabour, sau să încremenească în pielea vreunei singure ființe. Numai robul lui cunoaște adevărul. Iar acestui rob, acum mi-amintesc, i s-a tăiat nasul pe seama lui Sabour.

— Viața, Mira, e, vai, plină de neajunsuri — spuse Lincoln.

— A, în ce mă privește — adăugă Mira — eu sînt în siguranță oriunde m-aș duce. N-ați scris chiar voi, în Cartea voastră Sfîntă, că tot ce-i pe lume lucrează spre binele aceluia care îl iubește pe Dumnezeu ?

— Pornește din inimă această declarație de dragoste ? — întrebă Lincoln. Sau de pe buzele vechiului poet de curte ?

— Ba nu, să știi că vorbesc din adîncul inimii — zise Mira. Încerc de multă vreme să-l înțeleg pe Dumnezeu. Acum am legat prietenie cu el. Pentru a-l iubi cu adevărat, trebuie să iubești schimbarea și mai trebuie să iubești și glumele, căci ele sînt înclinații firești ale inimii lui. Curînd am să ajung să iubesc atît de tare glumele încît, din omul care odinioară făcea să înghețe sîngele întregii lumi, am să ajung un istorisitor de po-

vestioare hazlii, cu care să mai descreţesc frunţile oamenilor.

— Atunci — interveni Lincoln — potrivit legii Profetului, înseamnă că ai să fii în aceeaşi oală cu bărbierii şi cu cei care-şi sărută nevestele în public, adică n-ai să mai ai dreptul de a depune mărturie la judecăţi.

— Da, aşa e — adeveri Mira. N-am să mai pot depune mărturie la judecăţi.

— Ce spune Said ? — întrebă Lincoln.

Said, care şezuse întruna tăcut şi nemişcat, rîse acum încet. Privea spre uscat. În lumina lunii se zărea o dungă albicioasă difuză şi se auzea un murmur în aer, ca vibraţia unei strune.

— Talazurile din golful Takaungu — spuse el. În zori sîntem la Mombasa.

— În zori ? — întrebă Mira uimit. Atunci vreau să apuc să dorm oră-două.

Se întinse pe puntea vasului, se înfăşură în mantia sa, pe care şi-o trase pînă peste cap şi adormi pe loc, nemişcat precum un mort.

Lincoln mai zăbovi puţin, cît să mai fumeze o ţigară-două. Apoi se culcă şi el, se răsuci de cîteva ori şi adormi la rîndul său.

Multe întîmplări romantice se leagă de numele orășelului danez Hirschholm. Într-o seară de vară de la începutul secolului al optsprezecelea, după o vînătoare ce durase toată ziua, regina Sophia Magdalena — consoarta regelui Christian al VI-lea, acel pios monarh ce mergea cu toată curtea sa de trei ori pe zi la capelă și care a pus să se închidă toate teatrele din Copenhaga — a ucis pe malul unui lac liniștit din mijlocul codrilor un cerb. Atît de mult i-a plăcut locul încît a hotărît să construiască un castel acolo, pe care l-a numit, după cerbul ucis, Hirschholm. Asemeni majorității lucrărilor de arhitectură teutonică ale vremii, și acest castel, cînd a fost gata, degaja un aer de pompozitate și afectare, construit cum era în mijlocul lacului, cu diguri lungi și drepte ce brăzdau suprafața apei și pe care treceau, în toată splendoarea lor, caleștile regale reflectate cu capul în jos în undele de cleștar, la fel cum, odinioară, se reflectase și cerbul, încolțit de ogarii reginei. Orășelul, cu căsuțele slujbașilor, cîrciumioarele și micile sale prăvălii modeste, crescuse pe malul lacului și în jurul imenselor grajduri și manejuri regale. Liniștit altminteri cea mai mare parte a anului, își trăia intens ceasul de glorie cînd strălucitoarea curte venea aici pentru sezonul de vînătoare.

Cincizeci de ani mai tîrziu, cînd rege al Danemarcei devenise Christian al VII-lea, nepotul Sophiei Magdalena, tragedia tinerei sale regine englezoaice, Carolina Mathilda, a avut loc, sau a fost pregătită cel puțin, tot la Hirschholm. Această nefericită prințesă, cu tenul ei alb-roz și pieptul împlinit venise, la vîrsta de cincisprezece ani, peste Marea Nordului pentru a lua de soț un rege-copil crud și desfrînat, nu cu mult mai mare decît

ea, dar aflat, la acea vreme, destul de departe pe drumul demenței regale ce l-a mistuit de altfel doar cîțiva ani mai tîrziu, un fel de Caligula în miniatură, al cărui portret îți dă senzația ciudată că te afli în fața unei minți complet însingurate și pierdute în deziluzii. După cîțiva ani nefericiți, ce trebuie să fi fost și monotoni, dar și stînjenitori pentru tînăra englezoaică, la vremea cînd regele a început să se joace cu pajul său negru de-a caii, și-a găsit și ea sfîrșitul. Se îndrăgostise profund și cu disperare de medicul chemat din Germania să vindece, cu ajutorul nou-descoperitei sale cure de băi reci, pe micul și bolnăviciosul prinț moștenitor. Acest medic era o minte scăpărătoare, în avans considerabil față de timpul său. Marea pasiune a reginei pentru el l-a ridicat la început în cele mai înalte demnități ale regatului, unde, în chip surprinzător, a strălucit ca o stea de prima mărime și s-a distins ca un necugetat tiran și revoluționar, apoi aceeași pasiune i-a pierdut pe amîndoi. Scurtul răstimp de fericire l-au trăit însă la Hirschholm, unde Carolina Mathilda își uluia supușii danezi plecînd la vînătoare în haine bărbătești — o ținută care, judecînd după portretele ei, nu-i de presupus că o prindea foarte bine. Apoi mînia reginei-mame, cuprinse de indignare, i-a încercuit pe cei doi îndrăgostiți, care și-au aflat pieirea. Medicul a fost decapitat pentru uzurparea prerogativelor coroanei daneze, iar tînăra regină exilată într-un orășel din provincia Hanovra. * Astfel a triumfat

* Prin căsătoria sa, în 1766, cu tînărul rege debil și pervers Christian al VII-lea (1749—1808), prințesa Carolina Mathilda (1751—1775) devine la vîrsta de cincisprezece ani regină a Danemarcei și Norvegiei. În această calitate ea leagă o relație strînsă cu Johann Friedrich conte von Struensee (1737—1772), din 1767 medic personal al regelui, iar între 1770—1772 prim ministru și inițiator al unor mari și importante reforme politice și sociale. În 1772 regina cade victimă conjurației îndreptate contra primului ministru. În închisoare ea obține desfacerea căsătoriei regale și se retrage la Celle, în provincia Hanovra, unde și moare în 1775. După înlăturarea lui Struensee și îndepărtarea Carolinei Mathilda, regele Christian al VII-lea devenind tot mai irresponsabil, conducerea statului este preluată de mama sa vitregă, Juliana Maria de Braunschweig, care guvernează împreună cu fiul ei, prințul moștenitor Friedrich. (N. t.)

virtutea sub forma ei cea mai întunecată, iar castelul ce găzduise o asemenea blasfemie a fost el însuși părăsit și în cele din urmă demolat, în parte pentru că familiei regale nu-i plăcea să-l mai vadă, iar în parte pentru că oricum se spunea că se scufundă singur în lac. Toată strălucirea lui dispăru, iar pe locul unde se înălțase castelul a fost ridicată o biserică în stilul clasic de la începutul secolului al nouăsprezecelea, asemeni unei cruci deasupra mormîntului. Mulți ani mai tîrziu, prin casele țăranilor bogați din jurul Hirschholm-ului se puteau vedea încă statui și mobile cu încrustații și aurituri, cu ghirlande de trandafiri și amorași.

După ce furtuna trecu peste capul său, orășelul dădu timp de ani și ani de zile impresia unei persoane paralizate de un șoc puternic și care zace inertă. Nu fusese în stare nici măcar să-și închipuie că astfel de lucruri se puteau petrece, cu atît mai puțin în mijlocul său. Poate că în adîncul inimii el mai păstra totuși un rest de simpatie loială tinerei și veselei regine care îi zîmbise cîndva. În schimb tăierea unui cap i se părea un verdict de o maximă gravitate și nu trebuia decît să privească spre locul unde se înălțase înainte castelul pentru a înțelege care putea fi unica răsplată a păcatului. Vremuri grele se abătură apoi peste Danemarca : războaie, pierderea flotei, falimentul de stat, impunerea spiritului virtuții și economii din cele mai severe. Duse pentru totdeauna erau ușuraticele zile ale secolului al optsprezecelea.

Mai tîrziu, la vreo cincizeci sau șaizeci de ani după tragedia tinerei regine și a primului ei ministru, orașul cunoscu o mică și plăcută renaștere.

De altfel nici nu s-ar fi putut căi la infinit pentru niște păcate la care de fapt nu participase și n-ar fi putut trăi veșnic, împotriva întregii țări, cu convingerea că prudența este cea mai desăvîrșită dintre calități. Cînd ești și-așa destul de strîns legat de o existență plină de griji, îți face plăcere uneori să te gîndești la vremuri și la o lume lipsite de orice grijă. Și încă ceva : deși oamenilor nu le place ca virtutea mamelor lor să fie pusă la îndoială, frivolitățile bunicelor în schimb au pentru ei o duioșie ce le aduce mereu zîmbetul pe față.

Într-o epocă în care bărbații începeau să-și lase favoriți, iar femeile se pieptănau cu zulufi pe tîmple, păcatele celor ce purtaseră cîndva peruci pudrate apăreau romantice, la fel ca și pasiunile puternice sau crimele de pe scenă. Acum era vremea poeților, care veneau cu trăsuricile de la Copenhaga și luau camere la Hirschholm, spre a o cînta pe nefericita Carolina Mathilda și a-i surprinde umbra ușoară, pe armăsarul ei înfocat, galopînd ca o nălucă prin pădure. Șirurile de tei, plantați de-a lungul vechilor diguri în spiritul atît de altruist al secolului al optsprezecelea — secol care trebuie să se fi plimbat printre niște tulpini desfrunzite de doi metri înălțime doar pentru a putea dărui umbră și frunziș bogat generațiilor următoare — crescuseră și îmbătrîniseră, iar pe sub bolta lor de crengi se plimbau doamne și domni în vîrstă, care în copilăria lor o văzuseră pe regină vîjîind călare, în mijlocul haitei de ogari, peste podurile de piatră, sau pe rege trecînd în caleașca sa, pudrat și încorsetat ca o păpușă elegantă, cu privirea pierdută în gol. Descriau acum cu lux de amănunte viața fremătătoare de la curtea regală fetelor, matroanelor și tinerilor din oraș, care doar cu mare greutate izbuteau să-și țină în frîu pornirile inimii.

Trăiau în acea vreme la Hirschholm doi bărbați ce se distingeau, fiecare în felul său, de burghezul mijlociu.

Primul era, pe drept cuvînt, o figură proeminentă a orașului, un cetățean cu mare influență, nu doar un proprietar înstărit și cu faimă, ci și un om de lume plin de farmec. Se numea Mathiesen și fusese făcut *Kamerraad*, consilier la Curtea Supremă. Mai tîrziu, în amintirea lui s-a ridicat și un bust la începutul uneia din acele lungi promenade cu tei, unde îi plăcea atît de mult să se plimbe.

Avea pe atunci — adică la începutul anilor treizeci ai secolului trecut — între cincizeci și cinci și șaizeci de ani și trăia liniștit și mulțumit la Hirschholm. Dar fusese odată și tînăr și trăise în multe alte locuri. Călătorise deasemeni mult și fusese atît în Germania cît mai ales în Franța în acea perioadă fatidică și neliniștită dinaintea idilei : în zilele Revoluției Franceze și ale războaielor napoleoniene. Acolo văzuse multe lucruri

— probabil că luase și parte la ele — despre care orășelul nici măcar nu visa, iar oamenii care îl cunoscuseră în tinerețe spuneau că se întorsese cu alți ochi : înainte erau albaștri, acum erau cenușii deschis sau verzi. Dacă își mai pierduse acolo din iluzii, e de presupus că pierderea nu i se părea acum prea mare, căci dobîndise între timp talentul de a-și face viața plăcută și de a trăi în tihnă. Or, probabil că nu există loc mai bun pe pămînt pentru un epicureu cu o judecată sănătoasă decît un mic orășel de provincie. Consilierul, care era văduv de cincisprezece ani, avea o menajeră fără cusur și o pivniță care ar fi făcut cinste chiar și unui cardinal. Se povestea despre el la Hirschholm că, dacă rămînea singur serile, se apuca să facă broderie cu acul ; dar, pe de altă parte, nu exista nici un motiv pentru care, în situația lui, consilierul să fi renunțat la vreun amuzament de dragul gesturilor convenționale.

Dintre toate comorile adunate de el din lumea largă pentru a le aduce acasă, la Hirschholm, cele mai dragi îi erau amintirile de la Weimar, unde își petrecuse doi ani din viață, precum și gîndul că trăise cîndva în preajma renumitului *Geheimrat* * Goethe. E mare lucru să te fi aflat vreodată față în față cu o culme a spiritului, iar o lege a vieții spune că un lucru anume dintre toate cîte le întîlnim trebuie să se imprime mai adînc în sufletele noastre decît altele ; iar imaginea acelui oraș senin și a acelui mare poet rămăsese pecetluită pe vecie în ființa sa. Iată omul ideal — supraomul, ar fi putut spune, dacă s-ar fi inventat pe vremea lui acest cuvînt — ce reunea în el toate calitățile pe care umanitatea le rîvnește și spre care aspiră : poet, filozof, om de stat, prieten și sfătuitor al prinților, cuceritor de inimi. Consilierul îl întîlnise de multe ori pe Goethe în timpul plimbărilor sale matinale și îl auzise discutînd cu prietenii ce-l însoțeau. Într-o anumită împrejurare i-a fost chiar prezentat marelui om, a privit în acei ochi olimpieni și totuși atît de umani și a schimbat cîteva cuvinte cu Gigantul. Poetul și Herr Eckermann tocmai discutau despre arheologia nordică și Herr Eckermann a făcut apel, în dezbaterea lor, la măr-

* Consilier particular. (germ.) (N. t.)

turia tînărului danez. Goethe i-a mai pus și alte întrebări despre subiectul în chestiune, apoi l-a întrebat respectuos dacă avea posibilitatea să-i mai procure și alte informații. Mathiesen a făcut o reverență adîncă și a răspuns :

„Ich bin Eurer Exzellenz ehrerbietigster Diener." *

Nu era un om obișnuit Consilierul și nici nu avea vreuna din ambițiile omului obișnuit. Avea în schimb o părere foarte bună despre poziția sa la Hirschholm — cum era și îndreptățit să aibă —, iar în viața de zi cu zi nu existau nevoi care să nu-i fie desăvîrșit împlinite. Dacă, pentru restul vieții sale, nutrea, asemeni imaginii ce o păstra despre *Geheimrat*, ambiția secretă de a se simți și el, în mediul său mai mărunt, un supraom în miniatură, ea îi rămînea cunoscută exclusiv lui însuși, iar în existența cotidiană juca doar în general rolul ideilor — care e acela al unei forțe directoare nevăzute, ce tinde spre echilibru. Era însă un om de perspectivă largă, ce privea toate lucrurile în mare. Cultiva o anumită reprezentare a paradisului, căci generația sa fusese crescută în ideea vieții veșnice, ca atare și noțiunea de nemurire i se părea absolut firească. Paradisul lui urma să semene cu Weimar-ul, adică să fie un elizeu al demnității, gra-ției și strălucirii. Cu toate acestea, sentimentele sale despre o altă lume nu aveau pentru el o importanță vitală ; ar fi renunțat oricînd la ele fără mare durere. Avea însă o încredere nestrămutată în istorie și în nemurirea ce ți-o putea conferi aceasta. O văzuse desfășurîndu-se în jurul lui, îi simțise răsuflarea pe obraz și își dăduse seama că împăratul și eroii Revoluției erau mai vii decît funcționarii și negustorii din Hirschholm, care își ridicau pălăriile la vederea lui pe străduțele grosolan pavate ale orășelului și cu care schimba zi de zi scurte replici de complezență. În arena și în această înaltă societate a istoriei dorea el să trăiască.

Fie impresia adîncă produsă asupra sa de poezie cînd se manifesta cu atîta grandoare, fie o tendință înnăscută,

---

* Sînt servitorul preaplecat al Excelenței Voastre. (germ.) (N. t.)

deși poate mai puțin previzibilă, existentă în sufletul său — dar cine ar putea stabili cu exactitate, cînd știm atît de puține despre sufletul omenesc ? — făcea ca această artă anume să ocupe un loc atît de important în configurația lucrurilor, așa cum o vedea el. În afara poeziei, pentru el nu exista nici un ideal adevărat în viață, sau, practic, nici o formă satisfăcătoare de nemurire. Era, deci, cît se poate de firesc să încerce el însuși să scrie poezie. Întors de la Weimar, a compus chiar o tragedie pe un subiect din istoria veche a Danemarcei, pentru ca, mai tîrziu, să scrie și cîteva poeme inspirate de episodul romantic de la Hirschholm. Fiind însă și un judecător al artei, și-a dat prin urmare seama, la fel de repede ca oricare altul, că nu era deloc poet. Astfel a înțeles la un moment dat că poezia vieții sale trebuia să vină de altundeva și, în această situație, și-a văzut noul rol ca pe al unui Mecena ; se simțea făcut pentru un asemenea rol, ce-i apărea concordant cu idealul nemuririi spre care năzuia.

Întîmplător, ceea ce căuta el îi veni în întîmpinare prin persoana unui tînăr tot din Hirschholm, care în acea vreme era funcționar districtual și — lucru cunoscut doar de consilier și de el însuși — un mare poet.

Se numea Anders Kube și avea douăzeci și patru de ani. Cei care îl cunoșteau nu-l considerau deloc arătos, dar un artist pictînd o scenă sfîntă și care ar fi căutat un model pentru figura unui tînăr înger, cu siguranță că pe el l-ar fi ales. Avea o față lată și ochi de un albastru intens, foarte depărtați. La birou purta ochelari, dar, cînd îi scotea pentru a vedea direct lumea, avea o privire atît de limpede și de adîncă de parcă ar fi fost Adam cînd mergea întîia oară prin grădina paradisului, uitîndu-se la animale. Cu grația sa ciudată, surprinzătoare, înceată și cam colțuroasă, cu părul de un roșu închis și mîinile lui mari, era prototipul aproape perfect al țăranului danez, pe care îl întîlneai pe atunci printre paracliseri și scripcari, dar care acum, cînd țăranii au ajuns deputați în parlament, a dispărut cu totul. Dintre cele două lumi în care trăia, cea care îi furniza pîinea de toate zilele era foarte limitată, constînd doar din biroul spoit cu var de la tribunalul districtual, din

camerele sale — mereu curate lună grație unei menajere ce ținea tare mult la el — de la mansarda unei case și umbrite de afară de un tei bogat și din pădurile și cîmpurile din jurul Hirschholm-ului, pe care le cutreiera în ceasurile sale libere. Era deasemeni primit în casele cîtorva burghezi respectabili și de treabă din Hirschholm ca să joace cărți ori să asiste la discuțiile lor politice, dar avea prieteni și printre cărăușii de drumul mare, ce poposeau peste noapte la han, precum și printre membrii acelui trib ciudat ce se încălzea arzînd mangal, pe care îl aduceau cu căruțele din codrii deși din Elsinore și Copenhaga. Locuința consilierului ocupa un loc aparte în existența sa. Trei ani mai devreme, cînd sosise pentru prima oară în oraș, avea scrisori de recomandare de la un prieten al consilierului, bătrînul farmacist Lerche, care îl prezenta ca pe un tînăr talentat și muncitor ; cu sprijinul lor a primit o invitație permanentă sîmbetele seara la cina consilierului. Erau plăcute pentru el aceste seri și se întorcea acasă cu o mulțime de impresii. Nu mai avusese niciodată pînă atunci norocul de a asculta atîta înțelepciune lumească, nici un asemenea tezaur de experiență bogată precum cele cu care era ospătat aici. E adevărat, poate, că și consilierul îi vorbise mai deschis decît altora, însă tînărul nu avea oricum idee ce rol important juca în viața protectorului său.

Nu știa nimic nici despre teoria dezvoltată de consilier spre binele lui și care spunea că tînărul trebuia ținut într-un fel de colivie sau glob de sticlă, pentru a putea da tot ce era mai bun în el ca poet. Această teorie pornea poate de la propria experiență de viață a consilierului, care simțea cum, în decursul evenimentelor trecutului, el însuși risipise din forțele și idealurile esențiale pentru un poet. Poate însă că nu era decît o chestiune de instinct. În orice caz, nutrea convingerea adînc înrădăcinată în sufletul său că avea datoria de a-și păzi protejatul. Atîta timp cît izbutea să-l țină liniștit la Hirschholm, să tocească asfaltul de acasă pînă la slujbă ori să bată aleile nesfîrșite, marile forțe din lăuntrul lui trebuiau să se reverse odată în poezie. Dar dacă lumea, cu influențele sale haotice și incalculabile, avea să pună stăpînire pe el, atunci probabil că avea să fie definitiv

pierdut pentru literatură și pentru acest Mecena al său ; avea să fie tîrît în agitația și revolta îndreptată împotriva legii și ordinii, al căror susținător consecvent era consilierul și avea să-și sfîrșească zilele precis pe vreo baricadă. Deși nimeni altcineva nu și-l putea închipui pe tînărul Kube pe o baricadă, teoria ar fi demonstrat totuși, dacă s-ar fi adeverit, o mare intuiție a naturii umane din partea consilierului, cu excepția, poate, a faptului că oamenii care apar pe baricade sînt în general cei pe care ne-am aștepta cel mai puțin să-i găsim acolo. Rezultatul ei, în orice caz, a fost că bătrînul ținea tot timpul un ochi ațintit asupra tînărului său prieten, ca un fel de iubit altruist sau ca acel puternic și distins Kislar Aga asupra unei frumuseți înfloritoare a seraiului său, pentru care pusese lucruri mari la cale.

În ce îl privea, consilierul nu avea de unde ști că și el, la rîndul său, apărea înconjurat de un nimb poetic în ochii protejatului. Acest nimb luase naștere imediat după venirea tînărului la Hirschholm, ca rezultat al unei povestiri a menajerei sale, a cărei exactitate rămînea îndoielnică, dar care suna cam așa :

Consilierul era, după cum s-a mai spus, văduv, dar, pînă să ajungă în această situație, îndurase multe suferințe. Răposata doamnă Mathiesen moștenise o avere, dar o avere modestă. Era de fel din Christiansfeld, reduta, în Danemarca, a Hernhuten-ilor, o sectă puritană extrem de severă, asemeni janseniștilor * din Franța și era o femeie cu o conștiință extrem de dezvoltată. Dar, într-o seară de vară, cu doi ani înainte de sfîrșitul ei, își pierduse brusc mințile într-un acces de groază la gîndul existenței diavolului și voise să-și ucidă soțul și pe ea însăși cu o pereche de foarfeci. Au trimis după bătrînul doctor, care și-a încercat, fără nici un folos, toată priceperea sa profesională și, cum nu exista nici un

---

* Discipoli ai teologului olandez Jansenius (Cornelius Jansen, 1585—1638), episcop de Ypres, care, în principala sa lucrare, *Augustinus*, apărută postum, își expune punctul de vedere asupra doctrinelor Sfîntului Augustin referitoare la grația divină, liberul arbitru și predestinare. Jansenismul tinde să limiteze libertatea umană pornind de la principiul că anumiți oameni predestinați primesc grația divină încă de la naștere, iar alții nu. (N. t.)

spital pentru acest gen de pacient prin apropiere, au plasat-o în gazdă la bătrînul grădinar al palatului de la Fredensborg — alt palat regal aflat la o anumită distanță de Hirschholm — și la soția acestuia, niște oameni simpli și de treabă, care își datorau slujba influenței consilierului. Acolo a trăit mai departe, fără a-și mai recăpăta rațiunea, dar într-o stare de spirit fericită, căci se credea deja moartă și în ceruri, așteptîndu-și soțul. Deși uneori se arăta temătoare că el nu va mai apuca să ajungă niciodată acolo, fiindcă, spunea ea, era un mare păcătos ; dar se încredința ea singură milei lui Dumnezeu.

Povestitoarea acestor întîmplări, care fusese în acea vreme servitoare în casa doamnei Mathiesen, era singura persoană din afara cercului intim al familiei care știa de unde izbucnise criza fostei sale stăpîne. Într-o seară de iulie, cînd, după o furtună cu tunete și trăsnete, apăruse pe cer un dublu curcubeu înflăcărat, consilierul și soția sa, împreună cu o fetiță care era fiica unui funcționar de la curte, prieten al domnului casei și care fusese trimisă la Hirschholm să se vindece de o decepție în amor, se pregăteau să iasă toți trei la o plimbare. Doamna Mathiesen era în camera ei, unde tocmai își punea boneta, cînd, pe fereastra deschisă, a văzut-o pe fată culegînd o pansea galbenă și prinzînd-o la butoniera hainei consilierului. Poate că panseaua galbenă sau văzduhul de sub dublul curcubeu, cine știe ?, exercită o vrajă anume în secta Hernhuten. Fapt este că scena produsese asupra doamnei Mathiesen un efect la care nimeni nu s-ar fi așteptat.

Doi ani mai tîrziu, cam în aceeași perioadă a anului, consilierul primi de la Fredensborg vestea că starea sănătății soției sale se îmbunătățise, că nu se mai credea acum în ceruri și că, după părerea celor doi credincioși îngrijitori ai ei, poate îi făcea bine să-și vadă iarăși soțul. A pus deci să i se pregătească docarul și s-a urcat în trăsurică, apucînd el însuși hățurile. Dar, în clipa cînd să pornească, străfulgerat parcă de o idee, a coborît din nou, s-a dus în grădină, a cules o pansea galbenă și și-a prins-o la butonieră. Întîlnirea dintre cei doi nu s-a desfășurat așa cum speraseră prietenii lor, deși doamna Mathiesen își petrecuse toată ziua la fereastră aștep-

tîndu-și soțul. Dar nici nu apucă să-l vadă bine că vechea tulburare a minților i se întoarse și mai puternică. A devenit atît de violentă încît au trebuit să cheme și ajutoare ca s-o potolească. De fapt a recăzut complet în nebunia ei, din care nu și-a mai revenit vreodată, murind de altfel un an mai tîrziu.

Tînărul Kube nu era în stare să rostească verdicte și, de unul singur, nu s-ar fi apropiat niciodată de vreun fenomen al vieții dintr-un punct de vedere moral. Prin urmare nici nu-l admira, dar nici nu-l condamna pe consilier pentru rolul său în această dramă. În schimb avea un spirit care, în mod straniu, amplifica tot ce observa. Sub acțiunea gîndurilor sale, lucrurile luau proporții gigantice, asemeni acelor umbre uriașe ale lor înșile reflectate de ceață, care-i îngrozesc pe cei ce cutreieră munții, uriașe, dar totodată cam grotești, ca într-un joc al obiectelor oarecum în afara puterii omenești de judecată. Astfel consilierul începu să se umfle, să se evapore și să se miște în meandre mistice, asemeni spiritului care a ieșit din sticla lui Solomon și i s-a arătat pescarului sărac din Bagdad ; iar în fiece sîmbătă seara, tînărul poet cina cu Loki * însuși.

În majoritatea restului serilor stătea singur și, cum era un biet funcționăraș prost plătit, instinctul îl îndemna să fie foarte grijuliu în privința banilor, susținut în această lăudabilă întreprindere și de menajera sa, mînca mai mult budincă de griș, iar, după ce termina, își lăsa pisica uriașă să lingă laptele din farfurie. Apoi ședea nemișcat privind la focul din cămin, sau, în serile de vară, pe fereastră în zare, spre vălul ușor de ceață lăptoasă ce urma conturul lacului și lăsa lumea cea mare să-și deschidă inima către el, să se desfășoare și să i se dezvăluie în forme pe cît de teribile pe atît de naturale. Tînărul fiu al pămîntului, legat de catastiful său, avea

---

* Ființă divină în mitologia nordică, la origine demon. Loki are o anumită însemnătate în credințele populare, în mituri și în creațiile poetice, unde apare în general ca un personaj leneș, glumeț și bucuros de paguba altora. (N. t.)

sufletul vechilor Edda *, care creau lumea în jurul lor din zei și demoni și o umpleau cu înălțimi și abisuri necunoscute în țara lor ; și deasemeni gîndirea jucăușă a acelor vechi mistici ce o populau cu fauni, centauri și duhuri ale apelor, care nu întotdeauna se purtau cum trebuie. Țăranii danezi, care erau în chip natural descendenții lor, ascundeau, sub un aer de gravitate profundă, ca de copii, mai multă zburdălnicie și nerușinare în gînduri decît un clovn. În general nu au prea fost înțeleși sau apreciați decît în măsura în care puteau da la iveală această față anume a firii lor, încît, în nevoia mistuitoare de a fi înțeleși, s-au apucat adesea de băut. Încă și Anders Kube, părîndu-i-se că așa trebuia procedat, la un moment dat a scris mici poeme despre un păianjen ce stătea pe creanga trandafirului, dar, mai tîrziu, cînd a început să fie mai stăpîn pe sine, creațiile sale au căpătat și ele dimensiuni cu totul diferite.

În unele seri pleca pentru a nu reveni decît în zori, iar menajera sa nu putea cu nici un chip scoate de la el unde fusese.

La cîțiva kilometri de Hirschholm se află o mică proprietate cu un conac alb foarte elegant, înconjurat de copaci și pajiști domoale, care se numește La Liberté. Ani de zile n-a fost locuită de nimeni. Proprietarul fusese un bătrîn farmacist, același care îi dăduse lui Anders Kube scrisorile de recomandare ; acesta își vedea de afacerile sale la Copenhaga, unde toată viața făcuse bani. La vîrsta de șaptezeci de ani, după ce a împrumutat de la club cîteva jurnale romantice de călătorie, s-a hotărît să vadă lumea și a început cu o călătorie în Italia. O aură de aventurism îi învăluise de la bun început planul. Ea a devenit și mai intensă după ce s-a aflat cum trăise la Napoli experiența unui cutremur de pămînt și cum făcuse cunoștință cu un compatriot, o figură misterioară, uneori prezentat ca un căpitan de vas comercial, alteori ca director de trupă teatrală, care îi murise în brațe far-

* *Edda* — cele două cărți ale vechii moșteniri scrise islandeze, cuprinzînd cîntece despre zeii și eroii nordici. Ambele opere au servit drept surse importante pentru geneza mitologiei germanico-nordice. (N. t.)

macistului, lăsînd în urmă o familie numeroasă. De la Napoli bătrînul își anunța prietenii că o luase în grija sa pe fiica mai mare a defunctului, pe care se gîndea s-o adopte ; însă, două săptămîni mai tîrziu, de la Genova sosea vestea căsătoriei lor. „De ce i-o fi trebuit lui una ca asta ?“, se întrebau doamnele din Hirschholm. Farmacistul n-a mai apucat să le lămurească. La întoarcere a murit la Hamburg, lăsînd rudelor averea, iar tinerei sale văduve La Liberté precum și o mică rentă. Către sfîrșitul iernii lui 1836 femeia și-a făcut apariția și s-a stabilit pe domeniul ei.

Consilierul s-a dus s-o ajute la instalare și s-o vadă cu această ocazie pe aventuriera de la Napoli, care îl atrăsese în mrejele ei — și, după cum bănuia, îl și lichidase — pe vechiul său prieten. A găsit însă o ființă modestă și tot timpul gata să-l asculte orice-i spunea. Era o femeie micuță de statură, zveltă și care arăta ca o păpușă ; dar nu ca cele din ziua de azi, care imită chipurile și configurația bebelușilor, ci ca păpușile din vechime, ce aspirau, pe lîngă umanitate, spre un ideal abstract de frumusețe feminină. Avea ochi mari și limpezi ca de cleștar, iar genele lungi și sprîncenele delicate îi erau atît de negre încît păreau pictate cu peniță pe chipul ei. Cea mai izbitoare însușire a sa era însă ușurința rară în toate mișcările, ce-ți sugerau sprinteneala unei păsări. Avea ceea ce consilierul știa că în jargonul tehnic al coregrafiei se numește *ballon,* adică o lipsă de greutate care nu este doar o negare a gravitației, ci pare să te împingă mereu în sus, tinzînd spre condiția zborului ; ea se întîlnește numai arareori la balerinele zvelte, ca și cum materia ar fi la ele mai ușoară decît aerul, și de aceea cu cît e mai multă, cu atît principiul funcționează mai bine. Rochiile și bonetele ei de doliu erau întrucîtva mai elegante prin comparație cu cele întîlnite în mod obișnuit la Hirschholm ; sau, poate, unde fuseseră cumpărate la Hamburg, respirau un anumit aer de străinătate în peisajul vestimentar al orășelului. Dar fie că femeia era cumpătată cu banii ei, fie gusturile îi erau simple, fapt este că nu a făcut nici o schimbare în bătrîna casă, nici măcar nu a mutat vreuna din mobilele vechi și mucegăite, care duceau de atîta timp o existență sin-

guratică în odăile văruite. În oranjerie se găsea o cutie muzicală mare și foarte scumpă, adusă tocmai din Rusia. Văduvei părea că îi place să se plimbe anume în acea încăpere, ori să șadă în grădină, pe care însă o lăsă mai departe năpădită de bălării, cum era de ani de zile. Aparent se arăta hotărîtă să se poarte extrem de corect cu toată lumea, căci făcea vizite tuturor doamnelor din vecinătate, care-i ofereau sfaturi neprețuite și rețete cum să prepare cîrnații sau turta dulce, dar ea însăși vorbea foarte puțin și era timidă, poate și din cauză că avea un ușor accent în limba daneză. Consilierul mai observă însă o caracteristică la ea : femeia dovedea o teribilă reținere, dacă nu chiar o aversiune față de atingerea fizică. Niciodată nu săruta sau nu mîngîia pe vreuna din celelalte doamne, cum era obiceiul la Hirschholm și îi displăcea, firește, să fie atinsă de ele. Această păpușă avea în ea ceva dintr-o Psyche. Doamnele din Hirschholm o considerau inofensivă. Nu avea să ajungă niciodată o rivală serioasă la făcut turtă dulce sau în mica moară de bîrfe a orașului. Consilierul era și nu era de acord cu ele. Ceva se ascunde la mijloc, își spunea el.

În ziua de Paști se duse împreună cu Anders la biserica din Hirschholm. Soarele strălucea pe cer, lacul din jurul bisericii etala un albastru intens, dar dimineața era încă rece din pricina unui vînt tăios ce bătea dinspre răsărit, iar din cînd în cînd se porneau din senin averse de ploaie. Narcisele și Diclytra — pe care danezii o numesc „inimă-de-locotenent", pentru că, dacă deschizi floarea, găsești înăuntru o sticlă de șampanie și o dansatoare —, care tocmai răsăriseră prin grădinițele caselor, erau răvășite și culcate de vînt și de ploaie. Țăranele, care veneau la sfînta împărtășanie cu bonetele lor brodate cu fir de aur, aveau de luptat serios din cauza rochiilor grele și a panglicilor lungi de mătase la intrarea în biserică.

Tocmai în clipa cînd consilierul și protejatul său dădeau să intre, tînăra doamnă de la conacul La Liberté sosi într-un landou tras de doi puternici cai murgi, care își îngăduiră totul din belșug drept în ușa bisericii. Era prima dată cînd apărea fără straiele văduviei, căci trecuse anul de la moartea soțului ei. Și purta acum o pele-

rină de un gri deschis cu o bonetă albastră. Se simțea fericită ca un porumbel sălbatic în frunzișul verde și radia din toată ființa ei o bucurie a vieții ce părea un vals cîntat pe o vioară cu surdină.

Cum în acel moment consilierul tocmai era absorbit într-un schimb de idei cu pastorul, tînărul Kube o ajută el să coboare din trăsură. În semn de respect față de văduva fostului său protector, își ținu pălăria în mînă pe distanța celor cîțiva pași pe care îi făcură împreună. Privind scena din portalul bisericii, consilierul se simți atras în mod ciudat de vederea celor doi. Nu-i slăbea deloc din priviri. Amîndoi tinerii arătau extrem de timizi. Alături de grația înceată și greoaie a siluetei bărbatului și de extraordinara ușurință în mișcări a femeii, această dublă timiditate părea să confere scurtei lor întîlniri o expresivitate aparte, o calitate pregnantă, ca și cum ar fi închis în ea o taină ce avea să se dezvăluie într-o zi. Consilierul nu știa nici el singur ce anume îi atrăgea atenția și îl emoționa atît de tare în toată împrejurarea. Parcă ar fi, medita el, primele măsuri ale unei opere sau capitolul întîi al unui roman de dragoste purtînd titlul *Anders și Fransine*.

Geheimrat Goethe, își spuse el, ar fi putut scoate — și chiar ar fi scos — ceva interesant de aici. Și pătrunse în biserică pradă unei profunde stări de reflecție.

În tot timpul slujbei, gîndurile consilierului s-au jucat întruna cu această ultimă impresie, care îi venea chiar la momentul potrivit, căci în ultima vreme îl cam îngrijora poetul său. Tînărul sclav literar fusese ciudat de absent spiritualmente, ba chiar și trupește, la una sau două din întîlnirile lor de sîmbăta. Se vedea în toată atitudinea lui o neliniște inconștientă, iar, mai adînc decît ea, pecetea unei melancolii ce îl îngrijora pe consilier, căci se știa incapabil să-i găsească remediu. Dintr-o discuție avută cu menajera tînărului funcționar desprinse ideea că acestuia îi plăcea poate cam mult băutura. E drept că mulți dintre marii poeți fuseseră și bețivi, dar o asemenea situație nu se prea potrivea cu postura unei Mecena. Sub influența băuturii, care, a aflat consilierul, jucase un anumit rol în trecutul familiei băiatului, s-ar fi putut ca acesta să-i scape din mînă și s-o șteargă să cînte din

vioară pe la nunțile țărănești. De aceea s-a și opus cînd a aflat că prefectura districtuală voia să-i acorde tînărului funcționar o majorare a salariului, convins fiind că nu i-ar fi făcut nici un bine, dar în același timp era deasemeni în căutarea unei modalități mai sigure de a-l ancora în loc. Iar acum, în biserică, avu revelația că răspunsul la toate frămîntările sale era o căsătorie. Văduvioara de la conacul La Liberté, cu mica ei rentă, era trimisă poate chiar de providență spre a fi soția ideală pentru geniul său. Dacă se nimerea să fie o Christiane Vulpius *, unica femeie, după cum fusese informat, care a petrecut nopți întregi în brațele domnului *Geheimrat* fără a-i pune întrebări despre sensul vieții ? Toate aceste imagini vagi îl binedispuneau pe consilier.

Din jumătatea rezervată bărbaților, la dreapta coridorului central, ochii săi rătăciră o dată sau de două ori spre băncile femeilor. Tînăra văduvă stătea nemișcată. Deși predica pastorului o absorbise cu totul, pe chip i se putea citi o expresie de adîncă și tainică bucurie. Spre sfîrșitul slujbei, cînd îngenunche, adînc mișcată, ținea în dreptul feței o batistă, dar bătrînul nu reuși să-și dea seama dacă rîdea cu adevărat sau plîngea în ea.

La terminarea ceremoniei, tînărul funcționar și mai vîrstnicul său prieten porniră împreună pe jos către locuința consilierului. Cînd tocmai treceau peste pod, o aversă rece ca gheața spălă deodată peisajul. Trebuiră să desfacă deci umbrelele și se opriră puțin pe arcul podețului de piatră să vadă cum plesnește grindina în contact cu suprafața apei, iar cele două lebede ale lacului fug supărate peste valurile cenușii să se adăpostească sub curbura podului. Rămaseră multă vreme acolo, fără să-și dea seama, duși amîndoi pe gînduri.

Mintea lui Anders era plină, în urma predicii de Paști, de un șir întreg de umbre ce căpătau treptat formă, asemeni norilor cînd se adună pe cer.

Se gîndea la Maria Magdalena, care venise grăbită foarte în dimineața Vinerei Mari la casa lui Caiafa. Avusese o viziune cum că, în după-amiaza acelei zile, vălul templului va fi sfîșiat. Văzuse mormintele deschizîndu-se,

---

*Christiane Vulpius (1765—1816) — soție a lui Goethe. (N. t.)

iar sfinții ieșind din ele. Privise deasemeni îngerul Domnului cum împinge la loc piatra mormîntului și cum se așează pe ea ; și le azvîrlise reproșuri grele arhiereilor pentru monstruozitatea ce se pregăteau s-o comită răstignindu-l pe Cristos. Vorbele ei îi convinseră pe bătrînii preoți că Isus era de fapt unicul născut al lui Dumnezeu și mîntuitorul întregii lumi și că ei aveau să înfăptuiască singura crimă adevărată din toată istoria omenirii.

Drept pentru care au ținut sfat în sala cea întunecoasă a palatului, unde un opaiț își arunca puțina lumină asupra caftanelor multicolore și chipurilor bărboase și pătimaș gînditoare. Cuprinși de groază, cîțiva dintre arhierei au cerut ca întemnițatul să fie slobozit pe dată ; alții, în stare de extaz, profețeau cu glasuri stridente. Însă Caiafa și cîțiva dintre preoții foarte bătrîni s-au sfătuit cu de-amănuntul și s-au înțeles că trebuia să meargă mai departe cu ceea ce aveau de săvîrșit. Dacă exista într-adevăr această unică șansă ca lumea să fie mîntuită, atunci datoria lor era să asculte de hotărîrea Domnului, oricît de îngrozitoare ar fi fost fapta.

În disperare de cauză, Maria le-a vorbit despre păcatele și nefericirea acestui pămînt, despre care ea doar știa atît de bine și deasemeni despre ființa sfîntă a lui Cristos. Cu cît o ascultau mai mult, cu atît arhiereii clătinau mai tare din cap.

Atunci Caiafa l-a chemat pe Satan pentru a se sfătui cu el. Ca primă întruchipare a acestuia, intră în cameră Iuda cel cu părul roșu, care vru să înapoieze cei treizeci de talanți de argint. Cînd sfatul refuză să-i primească, el le descrise cu un hohot sardonic de rîs lungul șir de nenorociri ce sta în fața poporului ales, care de atunci încolo avea să umble mereu cu arginții în mînă, prigonit și scuipat de lumea întreagă. Le descrise arhiereilor pînă și ghetoul din Amsterdam, pe care însuși consilierul îl înfățișase protejatului său într-o sîmbătă seara. Capul bătrînului se prăbuși pe cartea cea mare.

Figura consilierului apărea și ea undeva în sfatul arhiereilor, deși încă nedistinct localizată. Maria Magdalena stătea în genunchi, ascunzîndu-și fața.

Tînărul funcționar își simțea capul plutind ușor. Cu o seară înainte jucase cărți pînă tîrziu cu cărăușii de la han.

Ploaia se opri. Închiseră amîndoi umbrelele și porniră mai departe.

Și consilierului, în ciuda planurilor sale matrimoniale, predica îi oferise un subiect de reflecție. Se gîndea cît de ciudat era că tocmai Sfîntul Petru, singurul care cunoștea și ar fi avut puterea să facă uitată povestea cu cîntatul de două ori al cocoșului, îngăduise răspîndirea ei nestingherită.

În următoarele trei săptămîni vremea a fost foarte blîndă, în schimb a plouat mereu. Pămîntul era plin de vegetație și aerul de o mireasmă ce nu aștepta decît o zi senină și însorită pentru a exploda în toată splendoarea ei. Prunii înfloriți pluteau ca niște nori de calcar în jurul fermelor țărănești. Mai tîrziu, în pădure, sub trunchiurile de fragi, pămîntul s-a umplut de anemone, trandafirii ca niște scoici, cu frunze digitate și parfum dulceamărui. S-au întors și privighetorile, prefăcînd lumea toată într-o vioară, învăluită încă în ceață și în picurii de ploaie.

Într-o joi, pe la sfîrșitul lui mai, consilierul cina și juca cărți la Elsinore cu un prieten, ofițer în serviciul de pază al Sund-ului. Petreceri de felul acesteia erau prilejuri anuale pentru cei doi vechi prieteni de a se reîntîlni. Stăteau întotdeauna pînă foarte tîrziu dar, deși de la Elsinore la Hirschholm sînt aproape douăzeci de kilometri, consilierul nu-și făcea prea multe griji, căci nopțile în Danemarca sînt destul de luminoase în această perioadă a anului. Mergea în cabina trăsuricii, legănîndu-se învăluit în pelerina sa mare și cenușie de călătorii, în timp ce bătrînul vizitiu Kresten mîna calul ; vedea oarecum printre gene frumusețea nopții de mai și simțea mirosul adormitor al cîmpiilor și al crîngurilor înmugurite ce le străbăteau. Cu puțin înainte de Hirschholm ceva se rupse la un ham. Au fost nevoiți să se oprească, iar Kresten conchise că trebuia mers pînă la prima fermă și cerută niște sfoară dacă voiau să continue drumul. Privind în jur, consilierul observă că erau chiar în dreptul domeniului La Liberté. Întrucît se temea că bătrînul

Kresten va face prea mult zgomot, tulburînd somnul stăpînei locului, se hotărî să meargă el însuși. Îl cunoștea pe administratorul domeniului, de fapt chiar el îi obținuse angajarea ; acum îi va bate ușor în geam, fără a trezi pe nimeni altcineva. Coborî puțin înfrigurat din trăsură și porni pe alee spre conac. Zorile stăteau să mijească.

Întunericul era plin de parfumul dulce-acrișor al frunzișului umed. Ici și colo pe aleea pietruită se formaseră bălți ; dar noaptea era încă întunecoasă. Umbla încet, căci printre arbori și boschete nu se vedea prea bine. Un drum de plopi sălbatici ducea din șosea către clădirea fermei, adăugînd mireasma nectarului acru din florile lor pufoase la armonia întregii atmosfere.

Deodată auzi o muzică. Se opri, nevenindu-i să-și creadă urechilor ; însă, nici o îndoială, era muzică, o melodie dansantă chiar, și venea dinspre casă. Mai făcu cîțiva pași, apoi se opri mirat : cine cînta și dansa aici înainte de răsăritul soarelui ? Părăsi aleea și porni peste gazonul ud către intrarea în conac. Pe măsură ce se apropia de verandă, fațada casei îi părea de un alb mortuar ; printre tăblițele obloanelor zări venind o lumină clară dinăuntru. Poate că tînăra văduvă dădea un bal astă seară în oranjerie.

Tufele de liliac umed din jurul verandei erau pline de flori cu corolele desfăcute. Ciorchinii întunecați și ascuțiți parcă ascundeau o taină ; cu atît mai ușori se vor simți cînd se vor deschide și o vor spune lumii întregi. Un șir de lalele își fereau cu grijă cupele albe și roz de aerul nopții. Totul era nemișcat. Consilierul își aminti două versuri dintr-un vechi poem :

Dulcile zefire nu mai legănară
Leagănul naturii proaspăt adormite.

Era ceasul dinaintea răsăritului, cînd lumea pare fără culoare sau dă impresia că neagă orice culoare. Nuanțele bogate ale nopții au pălit, s-au retras ca valurile de pe țărm, iar toate culorile dimineții zac adormite în peisaj întocmai ca vopselele olarului, care arată toate

cenușii pînă ce prind viață în cuptor. Dar această lume nemișcată închide în ea o uriașă făgăduință.

Bătrînul, și el cenușiu în pelerina sa cenușie, ar fi fost invizibil chiar pentru cineva care l-ar fi căutat. Se și simțea de altfel foarte singur, ca și cum ar fi știut că nu-l poate vedea nimeni. Nu îndrăznea nici măcar să atingă oblonul, de teamă să nu facă vreun zgomot. Cu mîinile la spate, se apleacă și privi înăuntru.

În viața lui nu fusese mai surprins ca acum. Oranjeria prelungă, ce se deschidea prin trei ferestre-uși către verandă, era pictată într-un albastru siniliu foarte decolorat de vreme. În cameră nu se vedea decît puțină mobilă, și aceea împinsă la perete. În schimb din tavan atîrna pînă în mijlocul încăperii un candelabru vechi și minunat, tot numai o lumină, cu fiecare lumînare în parte aprinsă. Marea cutie muzicală rusească pusă pe spineta amuțită era deschisă, iar din ea se revărsau notele înalte și clare ale unei mazurci.

Tînăra stăpînă a locului stătea pe poante în mijlocul camerei. Era îmbrăcată într-o rochie scurtă și diafană, de balerină, iar papucii ei minusculi de dans îi erau legați cu panglici negre de gambele și de încheieturile delicate. Ținea brațele deasupra capului arcuite grațios și privea nemișcată spre cutia muzicală, cu o expresie de păpușă liniștită și fericită pe chip.

Cînd veni măsura ei, prinse deodată viață. Ridică piciorul drept încet, încet, cu vîrful îndreptat direct spre consilier, tot mai sus și mai sus, ca și cum s-ar fi înălțat aievea de la pămînt cu dorința de a-și lua zborul. Apoi îl aduse din nou încet jos, foarte încet, revenind în poante cu un zgomot ușor, ca o atingere discretă a mesei cu degetul.

Afară spectatorul clandestin își ținu răsuflarea. Întocmai ca odinioară, cînd văzuse baletul din Viena, avea senzația că așa ceva era prea de tot, că era imposibil de realizat. Dar ea reușea performanța ușor, în glumă parcă, de ajungeai chiar să te îndoiești de căderea omului și să nu te mai frămînți așa de tare pentru el cînd vedeai o balerină urcînd cu atîta ușurință înapoi spre cer.

Sprijinindu-se acum pe vîrful piciorului drept, ridică stîngul încet, pînă sus de tot, își desfăcu brațele într-o

mișcare iute și îndrăzneață, făcu o piruetă și începu să danseze. Dansul ei era mai mult decît o mazurcă adevărată, tot numai foc și lumină, deși nu dură mai mult de două minute ; era pe rînd un titirez, o floare, o flacără ce dansa, un joc glumeț cu legea gravitației, o comicărie celestă. Și actorie deasemeni : dragostea, duleea inocență, lacrimile, un *sursum corda* * exprimate toate prin muzică și mișcare. În mijlocul vîrtejului intervenea o mică pauză, pentru sperierea auditoriului, dar spectacolul se relua și mai admirabil, ca transpus într-o cheie și mai înaltă. Cum însă cutia muzicală dădea semne de oprire, ea se uită drept spre consilier și se prăbuși pe jos într-o grămăjoară grațioasă de *tulle,* asemeni unei flori azvîrlite cu tulpina în sus, ca și cum cineva i-ar fi tăiat picioarele cu o foarfecă.

Consilierul avea destule cunoștințe de balet pentru a prețui cele văzute ca pe un spectacol de cea mai înaltă clasă. Avea deasemeni destulă experiență a lucrurilor frumoase din viață pentru a ști să aprecieze surprinzătoarea apariție din zorii zilei ca pe o viziune demnă de însuși țarul Alexandru, dacă ar fi fost cu putință.

Alarmat de privirea ei atît de directă, se retrase puțin. Cînd se uită din nou prin fanta oblonului, balerina se ridicase în picioare, dar stătea parcă nehotărîtă și nu mai învîrti iarăși cutia muzicală. În încăpere era o oglindă mare. Sprijinindu-și palma delicat pe sticlă, se aplecă înainte și-și sărută propria imagine argintie reflectată în ea. Apoi luă o mucarniță cu braț lung și, una cîte una, stinse toate lumînările candelabrului. Deschise ușa și după o clipă nu mai era.

În ciuda temerii sale de a nu fi văzut de cineva, consilierul mai rămase totuși un minut sau două pe verandă. Era la fel de uluit de parcă ar fi surprins-o, în acea dimineață de mai, pe însăși nimfa Echo exersînd de una singură în adîncul pădurii.

Cînd se întoarse să plece, rămase uluit de măreția perspectivei ce se deschidea dinspre conacul La Liberté. N-o observase niciodată pînă atunci. Își roti privirile peste

* Literal : Sus, inimă ! (lat.) În context : tresăltare, avînt al inimii. (N. t.)

peisajul înverzit și unduios, chiar și peste vîrfurile pădurii întunecate. În zare, Sund-ul sclipea ca o panglică argintie, iar deasupra lui soarele tocmai stătea să răsară.

Se întoarse la trăsură cufundat în reflecții adînci. Îi tot venea prostește în minte un cîntecel pentru copii, cu o melodie însă minunată :

O, nu-i vina găinii
Cocoșul de e mort.
Cînta privighetoarea
La marginea grădinii.

De sfoară uitase complet. Aflînd de la Kresten că acesta izbutise să dreagă hamul și fără ea, nu mai găsi nimic de spus.

Tot restul drumului rămase cum nu se poate mai treaz. I se părea că are din nou foarte mult de lucru, trebuind să aranjeze figurile cu totul altfel acum pe tabla de șah. Noua sa preocupare îi rezerva o mulțime de idei plăcut incitante omului care, în viața de toate zilele, se ocupa numai de cărți și de legi și care, doar cu o seară înainte, jucase *ombre* în compania altor trei bătrîni celibatari.

Hotărît lucru, văduva farmacistului nu era o Christiane Vulpius. Și nici ființa care să ancoreze trainic pe cineva. Dimpotrivă, era în stare să-l ridice de la pămînt pe tînărul ce i-l destinase el și să zboare împreună cine știe unde, în orice caz departe de supremația lui. Nu îl deranja însă faptul că îi produsese o asemenea decepție. O admira chiar ; atît de puține lucruri îl mai surprindeau în viață. Dar avusese mare noroc să dea peste ea, căci acum nu avea să-și mai piardă poetul. De fapt, gîndi el, i-ar fi plăcut să-i păstreze pe amîndoi. Își scoase pălăria o clipă simțind vîntul dimineții cum îi joacă pe la tîmple. Nu era bătrîn ; era chiar tînăr comparativ cu soțul de care avusese ea parte. Deasemeni era și un om bogat, un om care prețuia și merita de la viață cele mai alese lucruri. Putea oare s-o pună să-i danseze numai lui într-o seară ? Atunci existența lui matrimonială va fi cu totul diferită de cea dinainte. Iar poetul va rămîne mai departe protejatul său și prietenul casei.

Gîndurile îi înaintau mereu pe măsură ce soarele se ridica. O dragoste nefericită e un sentiment stimulator. Ea a creat în istorie cele mai mari opere. O iubire fără speranță pentru soția binefăcătorului său îl poate face pe un tînăr poet nemuritor ; ce dramatic să ai o asemenea situație chiar în casa ta. Cei doi tineri îi vor rămîne loiali oricît de mult ar suferi, cu toate că dragostea și tinerețea sînt două atuuri atît de puternice. Dar dacă se dovedeau neloiali ?

Consilierul luă o priză de tutun, la incitarea căreia nasul său delicat se strîmbă puțin. Călătoria era aproape încheiată. În atmosfera limpede și senină a dimineții, orășelul părea o așezare de pe fundul mării. Acoperișurile cu țigle se aglutinau ca o colonie de corali cînd mai palizi, cînd mai clar reliefați, fumurile albastre se ridicau precum niște alge către suprafață. Brutarii scoteau pîinea proaspătă din cuptoare. Aerul tare al dimineții îl făcea pe consilier puțin somnolent, dar se simțea foarte bine. Îi veni în minte o veche zicală pe care țăranii o botezaseră rugăciunea burlacului :

„Dă-mi, Doamne, să nu mă însor vreodată. Iar, de-ar fi să mă însor, să nu-mi pună soția coarne. Iar, de-ar fi să-mi pună, măcar să nu aflu. Iar, de-ar fi totuși să aflu, cel puțin să nu-mi pese."

Asemenea gînduri nu-și poate îngădui decît un om în a cărui minte există o cameră impecabil măturată și a cărei cheie este absolut sigur că n-o are nimeni altcineva decît el însuși.

În seara următoare, fiind sîmbătă, Anders veni să cineze la consilier. După masă îi citi gazdei sale un poem despre un țărănuș care privește trei lebede cum se prefac noaptea în trei tinere fete și se scaldă în lac. Băiatul îi fură uneia din ele aripile, pe care aceasta le scosese înainte de a intra în apă și se însoară cu ea. După ce îi face mai mulți copii, într-o zi soția găsește aripile, pe care el i le ascunsese și și le pune din nou. Dă roată casei în cercuri tot mai largi, iar în cele din urmă se pierde în văzduh.

Cum de scrisese asta, cum de putuse oare scrie tocmai asta ?, se întreba consilierul. Ciudat. Doar n-o văzuse și el dansînd.

Venise acum vremea ca pădurile de pin să se trezească la viață. Timp de cîteva zile căzu, ca vălul pe mireasă, o ploaie cenușie peste toată lumea; apoi, în prima dimineață senină, pădurile erau verzi.

În Danemarca fenomenul se petrece în fiecare an în luna mai, dar în fiecare an e la fel de impresionant, iar pe oamenii de acum o sută de ani îi impresiona cu atît mai tare drept un lucru absolut surprinzător și inexplicabil. În timpul lungilor luni de iarnă au pătruns, pînă și în adîncurile pădurii, vînturile și lumina mată a cerului. Dar deodată luna mai îți ridică o boltă deasupra capului, îți oferă un refugiu, un sanctuar misterios pentru toate inimile omenești. Frunzișul ușor și tînăr, moale ca mătasea, răsare ici și colo precum smocurile de puf nou ale păsărilor sau precum aripile slabe încă pe care pădurea le întinde să le încerce. Dar a doua zi, ori după două zile mergi pe sub bolta de verdeață. Liniile perpendiculare dau impresia fie de cădere, fie de urcare. Coloanele cenușii ca de cositor ale trunchiurilor de pini nu numai că se ridică de pe sol năzuind spre infinit, spre eter și soare în timp ce pămîntul se leagănă în jurul lor, ci și urcă și poartă pe vîrfurile lor înaltul și impresionantul acoperiș al marii săli aeriene. Lumina dinăuntru, mai slabă ca înainte, pare însă mai puternică, mai plină de sensuri și de taine ce răspîndesc ele însele lumina, deși muritorilor le rămîn necunoscute. Ici și colo un stejar bătrîn și scorburos, mai leneș în a se trezi la viață, cască o fereastră spre înălțimi. Miresmele și prospețimea te cuprind cu îmbrățișarea lor. Crengile, atîrnînd parcă direct din cer, par că te mîngîie ori te binecuvîntează și, pe măsură ce înaintezi, primești o nesfîrșită binecuvîntare.

Atunci toată țara merge la pădure! la pădure! pentru a profita la maximum de această măreție ce nu durează mult, căci curînd frunzele se întunecă și se întăresc, iar umbra pune stăpînire pe tot ce mișcă. În trăsuri sau pe jos, orașele migrează spre pădure, cîntă și joacă printre copacii înalți, aducîndu-și de mîneare pîine cu unt și fierbînd în poieni cafeaua.

Consilierul se duse la rîndul său pe jos către pădure, spunîndu-și *Domine, non sum dignus* *. Tînărul Anders încurcă niște registre la birou, iar într-o noapte lăsă iarăși patul nedesfăcut. De la conacul La Liberté Fransine porni și ea la plimbare cu pălăria sa de pai pe braț.

La vremea cînd natura își pusese haina cea mai atrăgătoare, consilierul primi vizita prietenului său contele Augustus von Schimmelmann. În ciuda celor cincisprezece ani care îi despărțeau, cei doi erau prieteni adevărați, împărtășind multe simpatii și gusturi comune. Cînd tînărul conte nu avea decît cincisprezece ani, bătrînul consilier ocupase timp de un an locul unui prieten al său, care tocmai murise, ca preceptor al băiatului, iar mai tîrziu s-au reîntîlnit în Italia, unde au putut sta de vorbă pe îndelete despre cărți și religii, despre oameni și locuri îndepărtate. Apoi cîțiva ani nu s-au mai văzut, dar nu din cauza vreunei înstrăinări intervenite între ei, ci datorită unei împrejurări prin care trecea contele și pe durata căreia a încercat să-și găsească pentru sine un fel de *modus vivendi,* fără ca, în această tentativă, consilierul să-i fi putut fi de vreun folos.

Din fire contele Augustus avea o puternică aplecare spre melancolie. Voia să fie foarte fericit, dar nu avea deloc talent pentru fericire. În tinerețea lui suferise mult. Undeva, undeva pe lumea aceasta, își spunea el, trebuie să existe o fericire mare, o fericire minunată, acele *fons et origo* ** ale forței ce se manifestă prin deliciile muzicii, florilor și prieteniei. Adunase deci flori, studiase muzica și-și făcuse mulți prieteni. Încercase o viață de plăceri și cunoscuse de multe ori fericirea. Însă drumul de la toate acestea către inima lucrurilor tot nu-l aflase. Odată cu trecerea timpului i se întîmplase un lucru teribil : orice lucru devenise pentru el la fel de bun ca oricare altul. Acum, cînd era mai înaintat în vîrstă, primea fericirea vieții altfel, nu cum își închipuia el că este, ci ca pe o reflexie în oglindă, așa cum o vedeau ceilalți.

---

* Doamne, nu sînt demn, nu merit. (lat.) (N. t.)
** Fîntîna și izvorul. (lat.) (N. t.)

Schimbarea s-a produs în clipa cînd a moștenit pe neașteptate o foarte mare avere. Lăsat în pace, nu l-ar fi preocupat în mod deosebit, căci nu avea nici măcar idee ce s-ar fi putut face cu atîția bani. Dar cu acest prilej l-a impresionat atitudinea celor din jurul lui ; îi preocupa împrejurarea și socoteau că era o situație minunată și strălucită pentru el. Din fire contele Augustus era el însuși foarte invidios și trăise de multe ori această agonie, mai cu seamă față de eroii cărților citite, așa încît avea posibilitatea să aprecieze acum toată greutatea acestui sentiment. După ce ai pictat un tablou de care singur ești mulțumit, următoarea satisfacție ar fi poate să pictezi un tablou despre care toată lumea să fie de acord că-i bun. La fel și cu fericirea contelui Augustus. Treptat începu să trăiască, dacă putem spune așa, din invidia lumii exterioare și să-și accepte fericirea potrivit cuvîntului de ordine al zilei. Nu se lăsa niciodată amăgit de iluzia că lumea are dreptate ; lucra după un sistem de contabilitate în partidă dublă. La capitolul lume avea destule lucruri pentru care putea fi mîndru și recunoscător ; în acest cont aproape că nu avea înscrise decît valori. Avea un nume vechi, una din cele mai mari proprietăți și unul din cele mai frumoase castele din toată Danemarca, o soție minunată, patru băieți drăguți și silitori, dintre care cel mai mare era de doisprezece ani, o avere imensă și un prestigiu recunoscut. Era un bărbat neobișnuit de chipeș, însușire ce sporise cu vîrsta și se potrivea cu tipul său uman, așa încît în acest moment al vieții sale era o apariție într-adevăr maiestuoasă. În sala de dezbateri a parlamentului i se spunea Alcibiade al Nordului. Arăta mai puternic decît era în realitate, ca un om ce se bucură de mîncarea și de vinul lui și care doarme noaptea bine. De fapt și vinul și mîncarea nu-l bucurau peste măsură, iar de dormit i se părea că doarme foarte prost. A fi invidiat însă de vecini pentru aceste daruri ale vieții devenise, în ochii lui, un substitut acceptabil al satisfacțiilor sale.

Din acest punct de vedere, pînă și gelozia soției sale îi era utilă. Contesa nu avea de fapt nici un motiv să fie geloasă pe el. Probabil că, dintre toate femeile pe

care le cunoscuse, tot la soția sa ținea cel mai mult. Însă cincisprezece ani de căsnicie și patru fii mari nu reușiseră s-o vindece de vigilență și de neîncredere, de lacrimi și de lungile scene conjugale, terminate uneori cu leșinuri și pe care, în tinerețea sa, contele Augustus le privise ca pe o cruce grea de purtat. Acum pînă și gelozia ei își ocupase locul în ordinea lucrurilor, sugerîndu-i sau dovedindu-i contelui posibilitatea nu ca doamnele de pe domeniile vecine sau de la curte să se îndrăgostească de el — ceea ce, indubitabil, se întîmpla —, ci ca el însuși să se îndrăgostească de ele, sau de una din ele anume. Ajunse astfel să fie condiționat de atitudinea ei și, dacă ea s-ar fi îndreptat ori ar fi renunțat la gelozie, el i-ar fi resimțit lipsa. Asemeni împăratului în hainele sale cele noi, umbla demn, viața sa fiind o procesiune permanentă și o reușită în toate privințele, afară de propria sa persoană. Nu că ar fi avut vreo părere formidabilă despre filozofia sa, dar aceasta nici nu funcționa prea rău și în ultimii cinci ani fusese chiar ceva mai fericit ca înainte.

În timp ce el își construia încet, precum un polip de coral, lumea sa morală, consilierul n-ar fi avut cu ce-i fi de folos. Căci nu stătea în firea acestuia să invidieze pe cineva, drept care probabil că i-ar fi zdruncinat din temelii edificiul. Dar acum, cînd construcția era ferm consolidată, iar el însuși fortificat înăuntrul ei, fără nici o porțiune descoperită și în asemenea măsură sigur de el încît își permitea chiar să ia toată situația puțin în glumă, își revăzu cu mare plăcere vechiul prieten. În ce-l privea, consilierul era oricînd bucuros de o întîlnire cu Augustus. La fel de bucuros trebuie să fi fost și Diogene ori de cîte ori îl întîlnea pe Alexandru. La rîndul său Alexandru era mulțumit în asemenea clipe, căci doar el însuși afirmase că, dacă n-ar fi Alexandru, i-ar plăcea să fie Diogene. Dar cine ar putea spune dacă marelui cuceritor, care probabil că era în măsură însemnată condiționat și el de opinia lumii, i-ar fi convenit să-l audă atunci pe filozoful din butoi afirmînd că, dacă n-ar fi Diogene, i-ar place să fie Alexandru. Mai tîrziu în cariera sa poate că și-ar fi îngăduit luxul unei a doua întîlniri și al unei discuții deschise cu ma-

rele cinic despre natura lucrurilor. Adică exact ce făcea contele Augustus.

Cei doi prieteni ar fi putut lesne trece drept Alexandru și Diogene ai anului 1836, cum se plimbau prin pădure, de-a lungul aleilor presărate cu mătăsoasele tegumente căzute pe jos ale frunzelor tinere. În hainele lor întunecate semănau cu două păsări liniștite, ciori-de-cîmp sau coțofene, ieșite să se bucure de plăcuta după-amiază de mai împreună cu suratele lor mai vesele.

S-au așezat pe o bancă sculptată în pădure și au început să discute.

— Pe măsură ce trăim — spunea contele Augustus — devenim tot mai conștienți de realitatea umilitoare că, așa cum în treburile curente depindem de inferiorii noștri — căci, fără bărbierul meu, într-o săptămînă aș ajunge, social, politic și domestic, o epavă —, tot așa și în lumea spirituală depindem de oameni mai proști decît noi. După cum cred că știi, cu cîtva timp în urmă am renunțat la orice ambiție artistică personală și am început să mă ocup, în aceeași sferă, cu expertiza de artă. (Era, într-adevăr, un critic subtil al tuturor obiectelor frumoase.) Așa am ajuns să-mi dau seama că nu se poate picta un anumit obiect, să zicem un trandafir, fără ca eu sau alt critic inteligent să nu putem stabili, cu o aproximație de douăzeci de ani, în ce perioadă sau, tot cu aproximație, în ce loc de pe pămînt a fost pictat. Artistul a vrut să creeze fie imaginea unui trandafir în abstract, fie portretul unui trandafir anume ; intenția sa nu va fi niciodată de a ne reda un trandafir chinezesc, persan, olandez, sau, în funcție de perioadă, rococo sau *Empire* autentic. Dacă i-aș spune că exact asta a și reușit, nu m-ar înțelege. Ba chiar cred că s-ar supăra. Ar zice : „Dar eu am pictat un trandafir". Și totuși n-ar avea ce face. Prin aceasta îi sînt mult superior artistului, căci eu îl pot măsura cu o măsură despre care el habar nu are. Totodată n-aș putea picta, cu atît mai puțin vedea sau concepe eu însumi un trandafir. Aș putea în schimb imita oricare din creațiile lor. Aș spune : „Voi picta acum un trandafir în manieră chinezească, olandeză sau rococo". Dar niciodată n-aș

avea curajul să pictez un trandafir așa cum arată. Căci cum arată un trandafir ?

Rămase o vreme pe gînduri, cu bastonul rezemat pe genunchi.

— Tot așa — spuse el într-un tîrziu — și cu ideea general umană de virtute, de dreptate, sau, dacă vrei, de Dumnezeu. Dacă cineva m-ar întreba care este adevărul despre toate aceste lucruri, i-aș răspunde : „Întrebarea dumitale, prietene, e fără sens. Evreii și-au conceput Dumnezeul așa ; aztecii din America, despre care tocmai am citit o carte, așa ; iar jansenîștii, la rîndul lor, așa. Dacă dorești amănunte despre diferitele lor puncte de vedere, sînt gata să ți le ofer cu plăcere, deoarece mi-am dedicat pînă acum o parte a timpului meu studierii lor. Însă dă-mi voie să-ți sugerez să nu mai repeți o asemenea întrebare într-o societate inteligentă". Dar, în același timp, cu tot punctul meu de vedere superior, aș fi mai prejos de acei oameni naivi care au crezut în posibilitatea dobîndirii unei idei directe și absolut adevărate despre Dumnezeu, dar care s-au înșelat. Căci, dacă și-ar fi propus doar să creeze o idee evreiască, aztecă sau creștină despre Dumnezeu, unde ai mai putea găsi presupunerile observatorului neutru ? El s-ar afla în situația fiilor lui Israel, care aveau de făcut cărămizi fără paie. * De fapt, prietene, în timp ce proștii s-ar fi descurcat fără noi foarte bine, noi depindem de ei pentru mai buna noastră știință.

După o scurtă pauză continuă.

— Dacă dumneata și eu, în timpul plimbării de dimineață, trecem pe lîngă prăvălia unui cămătar și, arătîndu-mi o scîndură vopsită în geam pe care scrie : „Aici se calcă haine", îmi spui : „Privește, aici se calcă haine... mă duc să-mi aduc lenjeria", eu am să zîmbesc și am să-ți spun că nu vei găsi nici fier de călcat înăuntru și nici pe cineva să-ți calce rufele, deoarece scîndura ea însăși e de vînzare. Majoritatea religiilor sînt ca acea scîndură și noi zîmbim la vederea lor. În schimb n-aș mai fi avut nici un temei să zîmbesc, să simt sau să-mi arăt superioritatea dacă de fapt scîndura

---

* *Ieșirea*, 5, 7—18. (N. t.)

vopsită n-ar mai fi fost acolo deloc, sau dacă, la un moment dat, niște oameni n-ar fi crezut cu tărie în posibilitatea, în înțelepciunea călcatului rufelor și n-ar fi fost ferm convinși de însăși existența propriului lor fier de călcat, cu care într-adevăr călcau rufele.

Consilierul îl asculta cu atenție. Acum, că tot erau împreună în pădure, se gîndi că i-ar face plăcere să vorbească despre planurile sale matrimoniale, despre care nu informase încă pe nimeni, nici măcar pe doamna Fransine.

— Dragă prietene — spuse el —, în toată nebunia de care vorbeai mă încadrez și eu de minune. *Alter schützt vor Torheit nicht.** Sub această venerabilă pălărie a mea de castor, în timp ce te ascultam, umblau gînduri ce zburau încolo și încoace ca acești doi fluturi galbeni (arătă spre ei cu bastonul) și credințe, îți cer iertare, în virtutea și frumusețea absolute și poate chiar în Dumnezeu. Mă gîndesc foarte serios să mă las înrobit de legăturile lui Himen și, dacă ai fi venit la Hirschholm peste trei luni, aș fi avut poate o doamnă Mathiesen, care să-ți facă onorurile casei.

Deși profund surprins, contele Augustus avea atîta încredere în înțelepciunea prietenului său încît i se și formă pe dată în fața ochilor minții imaginea unei frumuseți mature și plăcute, spirituale și socotite și cu o zestre confortabilă. Se grăbi, zîmbind, să-l felicite pe consilier.

— Da, dar nu știu încă dacă ea îmă vrea de soț — adăugă bătrînul — și asta-i partea cea mai rea a trebii. Căci n-are mai mult de o treime din anii mei și, după cum sînt îndreptățit să cred, e un drăcușor romantic fără pereche. Nu știe nici să coacă o prăjitură, nici să țeasă un ciorap și sînt sigur că nici nu va citi niciodată filozofia lui Hegel. Dacă mă însor cu ea, va trebui să cumpere jurnale de modă franțuzești, să-i țin șalul la balurile din Hirschholm, să studiez limbajul florilor și să învăț povești cu stafii pentru serile lungi de iarnă.

---

* Bătrînețea nu ferește de nebunie. (germ.) (N. t.)

La auzul acestor cuvinte, contele rămase de-a dreptul uluit, într-atît de mult îi aminteau ele vremurile de altădată. Îl revedea parcă pe tînărul Augustus Schimmelmann jucînd șah cu perceptorul său în fața ferestrei deschise a bibliotecii de la Lindenburg. Căci acesta fusese întotdeauna micul truc al consilierului, ori de cîte ori i se oferea ceva spre examinare. Cînd erai mai încrezător în regii și în așii tăi, el îți punea pe masă un mic atu cu care te izbea drept în moalele capului și anume într-un moment cînd nici nu gîndeai că mai existau atuuri în joc. La fel fusese și în copilărie. Toamna, cînd ceilalți băieți se jucau pe sub pomi spunînd despre castane că sînt cai, el venea cu o cușcă mică plină de șoricei albi vii și deci mult mai asemănători cu caii ; sau, cînd ceilalți își comparau între ele tezaurele de bricege, soldăței de lemn și cîrlige de pescuit, el scotea din buzunar o pungă de praf de pușcă, suficientă pentru a-i arunca pe toți în aer cu o explozie răsunătoare. Nu că ar fi depreciat achizițiile prietenilor săi ; atitudinea lui nu era deloc negativă. Dar avea un mic drăcușor în sînge care, la momentul oportun, scotea capul, răpind greutatea din lucrurile tale, încît te cam dezumfla în privința lor. Cei care nu reușeau să prețuiască drăcușorii, nu-i apreciau nici această calitate. În schimb, tipul opus, jucătorul de șah de exemplu, era atras de ea. Contele Augustus, iată, își etalase în fața lui, senin, superioritatea sa față de viață, atitudinea sa de siguranță și inexpugnabilitate în raport cu ea, cînd deodată, pac !, din buzunar consilierul scoate o fărîmă de risc, pe care o face să sclipească între degetele sale ca o nestemată. Tînărul dintre cei doi prieteni rostise cuvintele înțelepciunii, la care cel vîrstnic scosese un fluier și cîntase trei note doar pentru a-i reaminti că mai existau și muzică și nebunie, încît vai de sufletul elevului său îmbătrînit.

Ochii consilierului urmăreau fluturii cum se pierd în dans ușor printre copaci.

Contele Augustus își scoase pălăria și o puse pe genunchi. Adierea blîndă a brizei de mai îi dezmierda ca o mînă fină buclele. Accesul plăcut de invidie ce-l încerca îi amintea atît de bine de adolescență de parcă

aripile galbene ale fluturilor i-ar fi atins inima. Tînăr, Augustus se plimba din nou meditînd la eroismul și la veselia vieții prin adierea mîngîietoare și dulce înmiresmată, sub frunzișul tînăr, delicat și mătăsos. Își lăsă bastonul cu cap de argint să descrie liber cercuri pe pămînt. Ce însemna reputația lui că îi place vinul și că doarme bine nopțile — ce însemna oare a te bucura cu adevărat de aceste lucruri ?, se întrebă el acum, amintindu-și cuvintele auzite cîndva demult : „Cine n-a înghițit printre lacrimi pîinea și n-a plîns niciodată noaptea în patul său, acela nu vă știe, puteri cerești". Da, puterile cerești, de mult nu se mai gîndise la ele. Și puțin își simți inima grea la amintirea felului cum de obicei îți simți inima grea.

O siluetă venea spre ei pe una din aleile pădurii ; consilierul o recunoscu, apropiindu-se, ca fiind a protejatului său. Îl prezentă deci prietenului cu influență și, după cîteva replici, îl rugă pe tînăr să le recite unul din poemele sale.

Lui Anders îi venea greu să se concentreze. În această primăvară anume sufletul lui descria cercuri largi, asemeni orbitei planetelor în jurul soarelui. Cu toate acestea voia să-l mulțumească pe mai vîrstnicul și rece protocolarul *gentleman*. Căci nu se lăsă înșelat de hainele cele noi ale împăratului, ci îl văzu pe dată ca centru al unei procesiuni, dîrdîind în cămașă. Pînă la urmă și-aminti o mică baladă ca să le-o recite, un strop vesel din toată revărsarea de fericire și durere ce-l copleșise în ultimul timp. Era vorba de un tînăr care merge să doarmă în pădure și e purtat într-un lăcaș al zînelor. Acestea îl iubesc și îl înconjoară cu multă grijă, sfărmîndu-și creierașele lor cum să-l facă mai fericit. Deliciile vieții silvestre erau inspirat descrise, fiecare strofă sfîrșindu-se printr-un vers lung, ce sugera întrucîtva șopotul izvorului în inima pădurii. Dar zînele nu dorm niciodată și nici nu știu ce-i acela somn. De îndată ce tînărul lor prieten ațipește, ele încep să se vaiete : „Vai, moare, moare !" și-și adună toate puterile pentru a-l ține în viață. Încît, pînă la urmă, spre marea lor părere de rău, băiatul moare din lipsă de somn.

Contele Augustus lăudă reușita poemului și aprecie că frumusețea micuței crăiese a zînelor era delicios prinsă în cuvinte. Băiatul, își zise în sinea lui, avea un puternic filon de sensibilitate primitivă, pe care însă trebuia s-o supravegheze dacă voia ca să nu sufere gustul producțiilor sale.

— Ferește-te — i se adresă el consilierului — de plăcerile din lăcașul zînelor. Pentru sărmanii muritori valoarea plăcerii stă, fără îndoială, în raritatea ei. Nu ne spuneau oare înțelepții din vechime : e un prost cel ce nu știe că jumătatea e mai mult ca întregul ? Dacă plăcerea se prelungește la infinit, riscăm să devenim blazați, sau, cum susține tînărul nostru prieten, să murim.

Deodată consilierului îi veni o idee. Pădurea asta înverzită, gîndi el, ar putea fi un decor minunat pentru puțină dramă.

— Contele — îi spuse el băiatului — zîmbește deoarece l-am făcut părtașul unui mic secret. Vreau acum să ți-l mărturisesc și ție, Anders ; te rog doar să nu rîzi de bătrînul tău prieten. Sper ca în curînd să-ți ofer o tînără patroană căreia să-i poți recita din versurile tale și care să vadă în frumusețea zînelor, driadelor și undinelor tale propria ei frumusețe reflectată ca într-o oglindă. (Ca într-o oglindă umbrită și argintie, cu puțin înainte de răsăritul soarelui, mai adăugă el în gînd.)

Tînărul din fața celor doi bărbați în negru rămase tăcut cîteva clipe, cufundat parcă în reflecții. Apoi ridică ușor pălăria către consilier.

— Vă doresc multă fericire, desigur — rosti el grav, privindu-l drept în ochi — și vă mulțumesc că mi-ați spus. Cînd va avea loc evenimentul ?

— A, nu știu încă, Anders. La vremea cînd înfloresc trandafirii — răspunse consilierul, luat puțin prin surprindere de întrebarea directă a tînărului.

După încă un moment, Anders își luă rămas bun de la conte și de la patronul său și se îndepărtă. Contele Schimmelmann, care era un fin observator al oamenilor, îl urmări din priviri. Ca să vezi ! își zise în sinea lui. Bătrînul vrăjitor de la Hirschholm avea nu doar vechiul

său spirit binecunoscut și, firește, o driadă căreia îi făcea curte, ci și un tînăr sclav din tribul Asra, în care oamenii mor cînd iubesc.

I se făcu puțin frig, ca și cum nu numai din viața luată în abstract ar fi fost exclus, ci și de la senzația de preaplin a acestei seri anume de mai. Se ridică de pe bancă și porni încet înapoi. Cînd, în timpul discuției cu gazda sa, îi privi chipul, observă pe el o expresie profundă, moderat inspirată și decisă. „*Das* — medită zîmbind contele, care se trăgea dintr-un neam de militari — *das ist nur die Freude eines Helden den schönen Tod eines Helden zu sehen.*“ * Mai tîrziu, totuși, reflectă la aceste momente.

Contele Augustus avea o fericire și un talent reale, pe care alții i le-ar fi putut lesne invidia, însă pe care el le ținuse mereu secrete. Era hașișoman, dar lua numai doze foarte mici, fără a încerca să forțeze vreodată plăcerea. Probabil că undeva pe lume avea frați întru hașiș, care i-ar fi oferit bucuroși o jumătate din viața lor în schimbul acestui dar al său.

Mergînd alături de consilier, se gîndea : ce să visez la noapte ? Opiul, reflectă el, e un individ brutal, care te apucă de gît. Hașișul însă e un servitor oriental insinuant, ce aruncă pentru tine un văl asupra lumii ; prin exercițiu reușești să-ți alegi figurile din țesătura vălului. Fusese deja un rajah și vînase tigri de pe spinarea elefantului sau privise dansul baiaderelor ; fusese directorul operei celei mari din Paris ; și fusese deasemeni Shamil, în fruntea rebelilor săi, străbătînd trecătorile ametitoare și înzăpezite ale Caucazului. Dar astă seară ce vis să-și aleagă ? Să retrăiască nopțile înrourate de sub ghirlandele de crengi tinere de la Ingolstadt ? Dar, dacă alegea acest vis, îl va putea visa oare ?... Iar, dacă putea, îi va plăcea el ?

După cina de la consilier, își comandă trăsurica ultraelegantă și mult invidiata sa pereche de cai englezești și plecă.

---

* E doar bucuria unui erou să vadă moartea frumoasă a unui alt erou. (germ.) (N. t.)

A doua zi, în timp ce consilierul se pregătea să pornească în pețit spre La Liberté, primi o veste care nu-i căzu tocmai bine. I-o aduse menajera sa, împreună cu pălăria cea nouă pe care el îi ceruse s-o scoată din cutie.

Deși fusese angajată cu mai bine de cincisprezece ani în urmă, această femeie, pe numele ei Abelone, era încă tînără, înaltă, roșcată la păr și avea o forță fizică neobișnuită. Trăise toată viața la Hirschholm și nu exista vreo părticică din viața orășelului pe care să n-o cunoască. De aceea era ciudat că în jurul ei plutea misterul, dar unii susțineau că la cincisprezece ani fusese suspectată de naștere tăinuită și uciderea copilului și că abia scăpase de la o condamnare. Consilierul îi purta un respect deosebit. Încă nu întîlnise economist pe potriva ei, nu numai în gospodăria sa, ci în general în viață. Risipa era probabil cel mai mortal dintre păcate pentru ea, o monstruozitate a firii. Tot ce intra în aria atenției sale trebuia într-un fel sau altul folosit și, din cîte își dădea el seama, Abelone nu arunca niciodată nimic. Dacă n-ar fi avut decît un șobolan să facă tocană din el, apoi făcea tocană din acel șobolan. În raporturile cu ea, consilierul simțea întotdeauna că orice cuvînt și orice stare a sa erau cumva stocate și ținute în rezervă spre a fi folosite mai curînd sau mai tîrziu.

În acea frumoasă dimineață de mai începu să-i relateze consilierului despre purtarea, în noaptea precedentă, a tînărului funcționar, pe care pînă atunci ea îl luase în stăpînire întocmai ca pe un obiect din inventarul gospodăriei, iar, în această calitate, îl trata cu multă bunăvoință.

Tînărul petrecuse deci seara la han într-o tovărășie veselă. Cînd s-a terminat berea, le-a promis convivilor săi ceva mult mai bun de-atît și, avînd, după cum știa și consilierul, cheile bisericii, unde tocmai făcea un control în registrele parohiale, a adus din sacristie patru sticle de vin de împărtășanie, cu care și-a cinstit companionii de pahar. Nu fusese cîtuși de puțin beat, ci măsurat în purtări, ca de obicei. Și, adăugă Abelone, le-a propus celor de față să bea acel vin în sănătatea consilierului.

Ascultînd istoria, consilierul se tot privea în oglindă, căci se hotărîse, cu acea ușoară nervozitate potrivită unui petitor, să-și pună un alt papion, iar acum tocmai îl înnoda cu solicitudine. Nu credem că exagerăm spunînd că istorisirea Abelonei îl înspăimîntase. La dimensiunile Hirschholm-ului, întîmplarea era similară cu asaltul lui Lucifer asupra cerului. Ce toast se închinase oare în cinstea lui ?

O privi pe Abelone în oglindă. Ceva din purtarea ei, mai mult decît expresia feței late și imobile, ce părea în veci ușa zăvorîtă dincolo de care zăcea depozitată rezerva de materiale ce urmau a fi cîndva folosite, îi dădea impresia că și ea era speriată, sau, în orice caz, profund impresionată. Fără îndoială că la mijloc era ceva mai mult decît se vedea cu ochiul liber. Abelone nu era defel o bîrfitoare. Dacă știa ceva despre un om n-ar fi spus mai departe — cunoștea, probabil, o rețetă mai bună pentru folosirea informațiilor —, iar patru sticle de vin de împărtășanie nu erau pentru ea mai mult decît patru simple sticle. Dacă nu voia ca pe băiat să-l ia diavolul, însemna că și-l dorea pentru sine ? Era el oare șobolanul din care avea să facă tocana ?

Își întoarse privirile spre propriul său chip și întîlni ochii unui consilier tot numai bunătate. A fi spectator cînd Lucifer ia cerul cu asalt putea fi o experiență pasionantă ; dar și mai interesant putea fi dacă reușeai să-i pui niște bețe în roate.

— Draga mea Abelone — spuse el zîmbind —, orașul nostru pare să cam aibă un talent pentru scandal. Eu însumi l-am rugat pe domnul Anders să ia vinul acela din sacristie. Am impresia că, din greșeală, a fost amestecat cu rom, care, însă, nefiind făcut din struguri, nu poate realiza transsubstanțiunea. Domnul Anders va avea grijă ca vinul să fie înlocuit.

După care porni spre La Liberté, avînd destule subiecte de gîndire, majoritatea lor, ciudat lucru, legate de menajera sa. Abia cînd coti pe aleea cu plopi gîndurile i se întoarseră din nou spre viitor.

La sosirea lui n-o găsi pe tînăra doamnă pregătită de vizită și trebui să aștepte puțin în oranjerie. Pe o consolă mică Fransine pusese un buchet mare de iasomie

într-un vas de flori. Parfumul dulce-amărui era puternic, aproape sufocant, în încăperea răcoroasă. Se simțea cam nervos, dar nu pentru răspunsul ce avea să i-l dea ea, ci din cauza posturii sale de pețitor. Știa că o să-l accepte. Era aproape sigur că această femeie făcea, în viață, ce i se spunea. Acum se mira însă dacă, după plecarea lui ca pretendent acceptat, pe ea o va preocupa vreun moment gîndul cum va arăta viitorul ei ca doamnă consilier? Că el era cel care avea să vadă, mai tîrziu, cum aveau să se schimbe toate lucrurile sub mîinile ei, asta era altă poveste.

Stînd în așteptare, i se părea că ajunge la o mai bună înțelegere cu mobila din acea cameră albastru-sinilie. Spineta, cutia muzicală și scaunele se retrăseseră puțin, cu spatele la perete, ca și cum ar fi fost stînjenite în prezența lui, asemeni mobilelor dintr-o casă de păpuși, speriate de intruziunea unei persoane adulte. Nu cumva sosise timpul să pună capăt acestui joc? Încercă să le liniștească. „N-am venit — le spuse el tuturor — să distrug, ci să împlinesc. Jocul cel mai frumos abia de-acum urmează."

În acea clipă, chemată parcă din nou la viață, tînăra doamnă Lerche intră în cameră îmbrăcată într-o rochie trandafirie cu volane, urmată de servitoare, care ducea un samovar și o față de masă pentru oaspete. După o scurtă și plăcută conversație, acesta își putu formula cererea în căsătorie.

Fransine îi dădea mereu impresia că era nerăbdătoare, sau mulțumită, să termine repede lucrul început. Motivul nu-l cunoștea, căci nu părea să existe altceva de care ar fi vrut neapărat să se apuce. După părerea consilierului, din partea ei nu era nici un risc să roage, asemeni lui Faust, clipa să stea în loc de atîta frumusețe. Fransine împingea fiece clipă înainte cu repeziciunea unei călugărițe italience, care scapă una după alta de mărgelele rozariului numărîndu-le. În timp ce el îi vorbea despre iubirea și speranțele sale îndrăznețe, chipul ei păli, iar silueta zveltă i se îndreptă ușor în jilțul masiv. Ochii ei negri îi întîlniră pe ai lui, apoi se feriră într-o parte. Părea mulțumită cînd declarația de dragoste se termină. Așa cum se așteptase consilierul,

cererea sa în căsătorie a fost primită, cu o ușoară emoție chiar, ca un refugiu al vieții. Îi sărută mîna și ea se arătă mulțumită că și acest moment trecuse.

Mai tîrziu, în timp ce logodnicii își luau ceaiul împreună, Fransine tronînd pe sofaua din spatele uriașului samovar, consilierul, pentru a-și da puțină importanță, îi povesti întîmplarea cu Anders și vinul de împărtășanie. Reacția femeii îi depăși categoric așteptările, căci istoria o impresionă teribil. Arăta de parcă ar fi vrut să intre în pămînt de groaza unei asemenea crime. Cînd își recăpătă glasul, întrebă, cu o paloare cadaverică pe chip, dacă pastorul aflase. Consilierul nu se aștepta la o asemenea smerenie în fața lucrurilor sfinte. Era o calitate întru totul lăudabilă, dar aici era vorba de ceva mai mult, de o frică de duhuri sau de un duh anume. O liniști, deci, arătîndu-i cum avea de gînd să-l scutească pe tînărul funcționar de consecințele nebuniei lui. Auzind această hotărîre, Fransine îl binecuvîntă cu o privire deschisă și plină de lumină, atît de languroasă și de animată în drăgălășenia ei adînc întunecată încît cuprinse toată încăperea, asemeni parfumului de iasomie și îl făcu pe consilier să se simtă puternic și generos.

— Ar merita — spuse acesta — să-l sperii puțin pe băiat pentru binele lui. Dacă nu l-aș fi ajutat eu să capete slujba asta, acum ar fi murit de foame. (Fransine păli din nou.) Și totuși, draga mea — continuă consilierul —, să știi că are o frumoasă carieră în fața lui. E păcat să vezi însă cum un tînăr necugetat, un vagabond, spulberă viitorul unui mare om. Acest viitor e și al meu într-o anumită măsură, căci îl consider pe Anders ca pe un fiu. Dar mă tem să nu trezesc în el o îndîrjire pe care n-am să mai fiu în stare s-o țin în frîu. Poate însă că vorba blîndă a unei femei ar ajunge mai lesne pînă la mai bunele lui sentimente. Sînt convins că e genul de om care are nevoie de un înger păzitor și ar fi deosebit de nobil din partea dumitale dacă m-ai ajuta să-l salvez, ținîndu-i o mică predică.

Stabiliră deci că Fransine îl va însoți pe consilier la Hirschholm pentru a-l moraliza pe Anders Kube. Își puse repede o bonetă roz prin care, trecînd, lumina soarelui îi sporea și mai mult văpaia feței, ca un tran-

dafir deschis. Era puțin neobișnuit pentru o tînără să meargă singură în trăsură cu un domn. Chiar dacă în spatele lor, pe capră, stătea bătrînul Kresten, consilierul își închipuia că trecătorii vor deduce logodna lor, încît drumul îi făcea mare plăcere. Alături de el, Fransine privea la calul ce mergea în trap ușor și părea fericită că duce și această faptă la bun sfîrșit.

Braț la braț, consilierul și tînăra sa viitoare soție, care urma să joace rolul îngerului păzitor, urcară scara îngustă spre mica locuință a lui Anders din spatele teiului celui mare și proaspăt înfrunzit, unde îl găsiră împreună cu sora lui, soția unui căpitan de vas comercial din Elsinore și cu băiețelul acesteia. Faptul că nu era singur făcea și mai complicată misiunea tinerei femei, dar îi ușura întrucîtva sufletul. Simți că avea să petreacă un ceas liniștit și plăcut în această companie. Sora și fratele semănau între ei, iar, cînd își ridică spre ea privirile copilul, inima îi stătu o clipă în loc, căci avea în față un *bambino* asemeni celor ce cutreierau bisericile din Napoli — un heruvim cu ochii lui Anders, reflectînd personalitatea poetului întocmai ca o mică oglindă în ceruri.

Cu șalul ei scump, Fransine arăta ca o protectoare caritabilă venită în vizită la oamenii sărmani și păcătoși. Stătea imobilă, cu privirea întunecată, precum Rahila cînd i-a spus lui Iacov : „Dă-mi copii, iar de nu, voi muri". * Voia să îngenuncheze să strîngă copilul la piept, dar ezită la gîndul că poate nu era un gest tocmai cuvenit. Apoi își dădu seama că același rezultat obținea și dacă-l ridica pe copil la nivelul ei. Îl așeză în picioare pe un scaun, mai întîi pentru a privi pe fereastră, apoi pentru a se juca cu degetele ei înmănușate. Copilul se uita fix la ea. Nu mai văzuse niciodată bucle rotunde și își vîrî mînuțele în ele. Pentru a-i face plăcere, ea scoase boneta și își scutură belșugul pletelor negre în față. Îi căzură ca niște norișori întunecați de-o parte și de alta a chipului, iar copilul izbucni în rîs și începu s-o tragă cu amîndouă mîinile de păr. Ea îl strînse la piept ușor, veselă, privindu-l drept în față și, timp de o clipă,

* *Facerea*, 30, 1. (N. t.)

îi simți inimioara lipită de a ei, bătînd ca un cesuleț. Cum ceilalți stăteau și-i priveau, roși. Valuri de roșeață îi treceau pe chip, dar nu putea șterge totuși zîmbetul.

Consilierul începu să converseze cu tînăra mamă, care ședea pe sofa, cu o bonetă albă și ascuțită pe cap și cu băiețelul în poală, iar ceilalți doi tineri rămaseră la fereastră într-un *tête-à-tête*. Fransine simțea că venise momentul să-și îndeplinească misiunea.

— Domnule Anders — zise ea —, consilierul... logodnicul meu — se corectă singură — mi-a împărtășit cu mult regret că are toate motivele să fie dezamăgit, ba chiar supărat pe dumneavoastră. Nu e bine ; nu trebuie să lăsați lucrurile așa. Poate nu știți de aici, de la Hirschholm, cît rău și cîtă stricăciune există pe lumea asta. De aceea vă conjur, domnule Anders, nu faceți acele lucruri care-i duc pe oameni la pierzanie.

Deși i se adresa atît de solemn, pe fața ei stăruia încă reflexul zîmbetului de acum o clipă. Chiar în timp ce își continuă monologul, profund mișcată, zîmbetul îi rămase pe loc.

Anders nu auzea nici măcar un cuvînt din tot ce-i spunea. Cu acel teribil talent al uitării, pe care consilierul nu-l aprecia întotdeauna la protejaul său, acesta pierduse de mult din vedere subiectul în legătură cu care era moralizat. Îi întoarse, cu exact aceeași expresie, zîmbetul. Cînd ea se schimbă la față, se schimbă și el. Își împrumutau unul altuia lumina și umbra ca două oglinzi atîrnate vizavi.

Fransine își dădea seama că scena nu se prea desfășura cum ar fi trebuit, însă nu știa ce să facă.

— Consilierul — continuă ea — vă iubește ca și cum ați fi chiar fiul său, iar, dacă nu v-ar fi ajutat dumnealui, acum ați fi muritor de foame. Dumnealui e înțelept și știe mai bine decît noi doi cum să se poarte în lume. Uitați... — zise ea, căutînd unul din obiectele mici legate pe lănțișorul de aur ce-l purta la gît : era o bucățică de coral, în formă de corn, pe care oamenii simpli îl foloseau în Italia ca talisman. Bunica mi l-a dat. Se spune că ferește de deochi. Dar ea susținea că apără deasemeni de vărsat și gîndurile periculoase. De aceea

mi l-a și dăruit. Vă rog să-l primiți, ca să vă amintească să urmați mereu întocmai sfaturile consilierului.

Anders luă mica amuletă. Cînd mîinile li se întîlniră, amîndouă chipurile lor se făcură livide.

Din colțul său de canapea, consilierul urmărea cu coada ochiului marile forțe ce intraseră în joc la doi pași de el. Și văzu cu toată claritatea momentul cînd viitoarea sa soție îi dădu tînărului funcționar, ca un fel de simbol, ceva ce aducea cu o pereche de coarne. Cu aceasta, nefiind însă chiar ceea ce dorise el, se declară mulțumit și coborî din nou scara braț la braț cu Fransine spre locul unde îi aștepta bătrînul Kresten cu trăsura.

Cum în cercurile mondene din Hirschholm se considera că nu se cuvine ca o pereche de logodnici, deși logodnicul era un bărbat ajuns deja la o anumită vîrstă, iar logodnica o văduvă, să stea prea mult singuri, în timpul lunilor de vară Anders își făcu un obicei din a-l escorta, în calitatea sa de însoțitor, pe consilier în vizitele acestuia la conacul La Liberté. În serile calde luau toți trei ceaiul împreună pe verandă, iar Fransine le pregătea mîncăruri italienești care îi aminteau consilierului de alte vremuri și de alte lucruri. Atunci privind, în lumina blîndă și licăritoare a nopții, peste masă la cei doi tineri care-i erau atît de dragi — deși ordinea preferințelor în sufletul său i-ar fi surprins probabil — consilierul se simțea fericit și în armonie cu universul, cum rar izbutea altminteri. Era greu de imaginat, reflecta el, o idilă mai perfectă. „Și eu — își spunea în sinea lui — am fost în Arcadia."

Uneori atitudinea păstorului și a păstoriței îl surprindea și îl stînjenea, amintindu-i de o poveste ce o citise cîndva într-o carte de călătorii. O echipă de exploratori englezi, nimerind într-un sat de negri, a dat peste un grup de prizonieri închiși într-un fel de țarc și puși la îngrășat pentru masa capturatorilor lor. Indignați, englezii s-au oferit să le răscumpere libertatea, însă victimele au refuzat, părîndu-li-se că trăiesc cel mai plăcut răstimp din viața lor. Era oare cu putință, reflecta consilierul, ca tinerii să plănuiască o fugă împreună, pe care deocamdată o ascundeau cu abilitate, ori erau la

fel de prevăzători ca și prizonierii canibalilor ? Ambele variante i se păreau la fel de improbabile.

Și, totuși, cu parabola lui nu era prea departe de adevăr ; sau poate că adevărul, dacă l-ar fi cunoscut, nu i s-ar fi părut mai puțin improbabil.

Pentru Anders situația se simplifica prin hotărîrea ce o luase de a se sinucide în ziua ninții, o hotărîre născută încă din clipa cînd aflase de logodnă și care i se părea la fel de inevitabilă ca și moartea însăși. Pentru țăranul danez, cu felul lui de a fi, ideea renunțării la viață vine foarte ușor. Viața nu pare — și nici nu este — pentru el vreo mare scofală, iar sinuciderea într-un mod sau altul poate fi considerată ca un sfîrșit firesc.

Anders nu era un răsfățat al soartei. Dacă avusese totuși parte de vreun răsfăț, acesta îi venise din partea altor forțe. Urmase destinul propriu celor de-o fire cu el : ca și cum ar fi fost făcut dintr-un material fundamental diferit față de restul lumii, era invizibil pentru ceilalți. Cînd o întîlnise pe Fransine, ea fusese cea care îl observase. Fără vreun efort deosebit, ochii ei limpezi puseseră cu totul stăpînire pe el. Acest gen de inexistență umană, de care uneori ajungea să se simtă obosit, se încheiase acum și își promitea lucruri mari sub influența realității nou cîștigate. Dacă însă Fransine se căsătorea cu consilierul și își întorcea ochii de la el, nu era decît firesc să încerce și el o altă soluție.

De obicei era foarte rezervat în privința propriilor planuri, iar în cazul de față simțea că hotărîrea lui nu privea pe nimeni afară de el însuși. Prin urmare nu o făcea cunoscută în nici un fel. Dacă ar fi aflat despre ea, consilierul nu numai că ar fi împiedicat-o să se realizeze, însă nici n-ar fi acceptat-o. Sînt puțini oamenii cărora le convine să-și ia ceaiul în compania viitoarelor duhuri de peste o săptămînă. Pe Fransine ar fi făcut-o nefericită. Cavalerismul nu-i stătea lui Anders în fire, în schimb avea un mare talent de a fi prietenos și n-ar fi vrut să-i amărască pe nici unul din ei. Pentru a evita această posibilitate, avea de gînd să împrumute o barcă de la un prieten al său pescar din Rungsted și să se răstoarne ca din întîmplare în larg. Se pricepea destul de bine la navigație pentru a reuși în această tentativă.

Din cînd în cînd încerca un sentiment ciudat față de Anders Kube, ca și cum ar fi fost un personaj central din vreun poem al său. Uneori se simțea puțin vinovat față de el, alteori parcă ar fi fost însă binefăcătorul ce îl ajuta să scape dintr-o mulțime de lucruri neplăcute. Pe ansamblu avea, înăuntrul țarcului său, aceiași ochi liniștiți ca ai prizonierilor negri din poveste.

Pe lîngă această idee dominantă a sa, mai avea în cap și un mare poem, cîntecul său de lebădă, care trebuia isprăvit înaintea lui însuși. După ce scrisese pînă atunci despre păduri și cîmpii, încredințîndu-se mării spre a primi ultima îmbrățișare, își lăsă toate gîndurile să se îndrepte către aceasta din urmă. În acest ultim mare epos al său naiadele și tritonii dansau pe valuri ; balenele treceau peste capetele lor ca niște nori ; delfinii, lebedele și peștii se jucau prin spuma groasă și perlată a valurilor prelungi, în timp ce vînturile cîntau din sute de flaute și fagoturi unite într-o orchestră amplă. Libertatea în care trăiesc oamenii muritori răzbătuse în poemul său ; și, cu toate că nu era, asemeni unei piese, prea lung, diferitele sale înțelesuri se dovedeau inepuizabile. I-l citi Fransinei după-amiezile, acasă la ea, pe măsură ce avansa cu el.

Cît despre Fransine, era cît se poate de firesc pentru ea să trăiască de azi pe mîine. Nu avea deloc noțiunea reală a timpului ; de fapt nu exista nimic în natura ei care să deosebească timpul de eternitate. Era tocmai una din trăsăturile de caracter ce le făcuse pe doamnele lui Hirschholm s-o considere cam grea de cap. Nu fusese încă niciodată în viață atît de fericită și nu-și dădea seama precis dacă incertitudinea în privința duratei sau în privința viitorului nu era cumva o particularitate a fericirii. În rest, gîndurile ei urmau stările sufletești ale lui Anders. Îi citi ultimul său poem și, cum acesta era numai despre mare, își comandă toate rochiile din trusou în nuanțe de albastru marin și celest. Celor doi bărbați li se păru acum o făptură de-a dreptul cerească.

Cum, în ultimele luni, consilierul ajunsese să-și cunoască mai bine viitoarea mireasă, îl surprindea adesea

totala ei lipsă de preocupare față de adevăr. Plăcîndu-i și lui însuși să rearanjeze existențele, se descoperea în multe privințe în armonie cu Fransine, iar metodele femeii se potriveau cu planurile lui. Și nu o dată acest talent al ei îl impresionase. Era, medita el, un truc tipic feminin, un *code de femme* * al economiei practice, probat de nenumărate generații. Vrînd să fie fericite, femeile sînt confruntate cu un caz de forță majoră. De aceea se și simt îndreptățite să caute o scurtătură pînă la fericire declarînd că lucrurile sînt, de fapt, ceea ce vor ele să fie. În practică ele au făcut acest leac empiric indispensabil pentru gospodărirea vieții. Astfel, deoarece urma să-i devină soț, s-a văzut proclamat de tînăra sa mireasă *ipso facto* bun, deștept și generos. Nu considera totuși aceste atribute ca pe un compliment personal ; probabil că ea se folosise de aceeași formulă și în cazul bătrînului farmacist Lerche. Și astfel darurile lui pentru ea erau întotdeauna minunate, astfel predicile bătrînului pastor Abel din Hirschholm erau adînc emoționante, astfel timpul era nespus de frumos cînd o lua cu el la plimbare. O excepție de la regulă o constituiau rochiile și bonetele ei, în legătură cu care își dădea multă osteneală adevărată ; avea însă un asemenea talent în a-și purta cu eleganță toaletele încît în această privință putea aspira cu succes către ideal. Dacă se refugiase în religia științei de a fi femeie dintr-o nevoie personală, sau dacă fusese inițiată în ea de vreun Nestor feminin, consilierul nu știa. Puține femei, reflecta el, ajung să cunoască dragostea, fericirea conjugală ori succesul în viață altfel decît printr-o astfel de stratagemă. Principiul avea o anumită similitudine cu hainele cele noi ale împăratului, de care vorbea contele Schimmelmann, dar, inventat de niște femei simple, era lipsit de ambiția specific masculină de a dovedi mereu cîte ceva ; aici i se prezenta ca o dogmă pură, indisputabilă.

Tot la fel și vrăjitoarele din vechime făceau copii din ceară, îi purtau timp de nouă luni pe sub haine, apoi îi botezau, la miezul nopții, cu numele uneia din cunoștințele lor, după care, în toate situațiile concrete,

* Cod feminin. (fr.) (N. t.)

copilul de ceară ținea locul tizului său real. În mîinile unei vrăjitoare misterioase, această simpatică magie albă ar putea face mult bine. Dar dacă vreodată o vrăjitoare tînără concepe și poartă în pînteo timp de nouă luni un copil care este carne din carnea ei și sînge din sîngele ei ? Atunci să te ții.

Văzîndu-și protejatul atît de absorbit de noua sa operă, consilierul îl rugă să i-o citească și lui. Anders nu vedea nici un motiv de ce mai vîrstnicul său prieten să nu-i cunoască poemul, încît îi recita din cînd în cînd pasaje din el. Bătrînul se arătă profund impresionat și copleșit de o admirație ce uneori friza chiar idolatria. I se părea că și el pătrunsese într-un spațiu și într-un timp nou, în eterul însuși, unde înota ori zbura prin marea de albastru și într-un nou gen de armonie și fericire. Simțea că trăiește începutul unor lucruri măreție. Îl discută în amănunt cu poetul și chiar îi oferi sfaturi, astfel încît nu puține din ideile și reflecțiile consilierului își găsiră, într-un fel sau altul, ecou în marele epos, iar, în lunile de vară dinaintea nunții, Mathiesen făcu și curte, scrise și poezie prin intermediari — o situație destul de picantă, ce avea să dureze pînă în ziua cununiei sale. Zile și săptămîni de-a rîndul, chiar cînd serveau ceaiul pe terasa conacului, cei trei viețuiau în apele întinse ale mărilor celeste.

Cu două zile înainte de nuntă, consilierul primi de la un prieten al său din Germania un exemplar al noului roman *Wally, die Zweiflerin* de tînărul Gutzkow *, ce

* Karl Gutzkow (1811—1878) — unul din cei mai activi reprezentanți ai grupării Junges Deutschland (Tînăra Germanie), din care mai făceau parte H. Heine, L. Börne, H. Laube, Th. Mundt și care, după revoluția din iulie 1830 din Germania, voiau să facă din artă și literatură o tribună pentru promovarea ideilor liberale ale epocii : emanciparea individuală, emanciparea femeii, a evreilor, libertatea presei și libertatea de gîndire. Romanul lui Gutzkow *Wally, die Zweiflerin* (Wally sceptica, 1835), o polemică împotriva creștinismului, a determinat interzicerea temporară a lucrărilor scrise de membrii grupării Junges Deutschland și condamnarea autorului la trei luni de închisoare. Gutzkow este cunoscut mai ales datorită dramelor sale : *Cosiță și paloș, Uriel Acosta, Locotenentul regelui* și romanelor : *Blasedow și fiii săi, Vrăjitorul din Roma* ș. a. (N .t.)

stîrnise în acea vreme valuri de indignare și discuții înflăcărate.

După cum se știe, Wally și Caesar se iubesc, dar nu se pot căsători, căci Wally a promis să ia de soț pe ambasadorul Sardiniei. Caesar îi cere atunci, ca un simbol al căsătoriei lor spirituale, ca în chiar dimineața nunții, să i se arate goală, în toată frumusețea ei. Există un vechi poem german în care Sigune se dezvăluie astfel în fața lui Tchionatulander.

Pe consilier îl captivă atît de mult romanul încît îl luă cu sine după-amiaza în vizita sa la domeniul La Liberté și continuă lectura pe terasă, la umbra unui pom, în timp ce tinerii se duseră să vadă un pui de vulpe blînd, pe care Fransine îl ținea într-un fel de coteț. Se gîndea că în săptămîna următoare nu avea să prea aibă vreme pentru lectură, încît cel mai bine era să termine cartea în acea zi.

La un moment dat ajunse la următorul pasaj :

La stînga-i apare o imagine de o frumusețe răpitoare : Sigune, care își dezvelește singură goliciunea mai cast decît și-o acoperă pe a ei Venus Medici. Stă neajutorată și orbită de divina nebunie a iubirii. Iubirea i-a cerut această îndurare, iar voința ei nu-i destul de puternică pentru a-i rezista : acum e toată doar rușine, inocență și devoțiune. Și, ca un semn că un ritual pios de inițiere sanctifică toată această scenă, nu-i nici o floare roșie de trandafir prin preajmă, ci doar un crin înalt și alb, ce înflorește lîngă trupul ei, acoperind-o ca un simbol al neprihănirii. Cît o secundă mută — cît o răsuflare — și gata. Un scrilegiu, dar un sacrilegiu inspirat de inocență și de renunțarea etern credincioasă...

Consilierul închise cartea și, lăsîndu-se pe spătarul scaunului, ca și cum ar fi privit spre cer, închise și ochii. Sub coroana teiului bătrîn aerul era inundat de o lumină verde-aurie, de mirosul dulceag al florilor copacului și de zumzetul unei puzderii de albine.

Ce frumos, își spuse în sinea lui. Ce frumos ; poate să tot tune și să fulgere bătrînul profesor Menzel că

nu-i așa. Îl ademenea visul unei vîrste de aur, al inocenței și al farmecului etern. Lasă criticii să spună că asemenea lucruri nu sînt cu putință ; nu are oricum nici o importanță, căci o specie nouă de floare a fost introdusă în tiparele imaginației. Îi auzea pe Anders și Fransine vorbind ceva mai încolo, dar nu putea auzi despre ce anume.

De la cotețul puiului de vulpe, cei doi tineri porniseră spre grădina de zarzavaturi, aflată în partea de sud a casei, de unde voiau să culeagă salată, mazăre și morcovi noi pentru cină. Partea de jos a grădinii era deja umbrită de un șir de mesteceni bătrîni și contorsionați, ce formau un gard viu despărțitor față de parcul conacului. Printr-o rariște a acestui gard se vedea fineața, unde, în înserarea blîndă, aurie, două slujnice, care ieșiseră să mulgă vacile și acum se întorceau purtînd pe cap șiștarele pline, aruncau umbre nefiresc de lungi peste cîmpul de trifoi.

Fransine îi cerea sfatul lui Anders în privința puiului de vulpe.

— La toamnă, dacă-i dau drumul, o să fie oare în stare să-și găsească singur hrana ?

— Eu i-aș da drumul — spuse Anders — și, cum e și-așa obișnuit cu cotețele găinilor dumneavoastră, se va întoarce sigur nopțile aici.

Avea deja viziunea unei vulpi singuratice, cu colți ascuțiți, duhul tovarășului lor de joacă din serile de vară, îndreptîndu-se într-o noapte de iarnă geroasă și argintie către La Liberté.

— Atunci va trebui să veniți să-l prindeți din nou — spuse Fransine.

— Dar la vremea aceea n-am să mai fiu aici — rosti Anders fără să-și dea seama.

— O — exclamă ea —, dar ce înalte funcții și în ce țară vă răpesc meleagurilor noastre, domnule Anders ?

Anders rămase tăcut. Ce înalte funcții, în ce țară ?

— Trebuie să plec — spuse el în cele din urmă simplu.

Fransine nu mai comentă nimic. Probabil știa prea bine ea însăși cum e acea necesitate aspră ce stăpînește în chip absolut și oamenii și zeii. După o clipă însă îl

privi atît de intens de parcă ar fi vrut să-i dăruiască într-o singură privire întreaga ei ființă.

— Da, dacă nu veți fi aici — spuse ea — o să fie mult prea rece la noi!

Anders o înțelese foarte bine. Un val uriaș de milă îi inundă întreaga ființă și i-o aruncă la picioarele ei. Desigur că ar fi prea rece pentru ea. Și sufletul său fu sfîșiat între disperarea de a o ști că-i era rece și disperarea de a se ști pe el însuși, la acea vreme, prea rece pentru a o mai putea mîngîia.

— Eu ce-am să mă fac atunci? — îl întrebă ea.

Stătea dreaptă în fața lui. În afară de faptul că era îmbrăcată, iar mîinile i se odihneau deci ușor pe volanele rochiei, avea exact aceeași poziție ca Venus Medici, despre care, în acel moment, consilierul tocmai citea. Anders își aminti că mai devreme o privise ca pe un copil, care, în persoana lui, nu și-ar fi pierdut deloc păpușa preferată. Acum o vedea altfel, ca pe păpușa ce nu-și putea pierde copilul, care trebuia să se joace cu ea, s-o îmbrace și s-o dezbrace și să se lase cuprins de extaz în fața ei — o păpușă a nimănui, fără stăpîn altminteri decît în mîinile sale.

— Domnule Anders — spuse ea —, în săptămînile de după Paști, cînd petreceam atîta timp împreună în locuința consilierului, la picnicul acela de la Rungsted — mai țineți minte? — mi-ați spus că ați fi foarte fericit să rămîneți aici și să fiți prietenul meu toată viața.

Anders nu scoase un cuvînt. Gîndul la acele săptămîni de după Paști îl durea nespus de mult, dar a le mai și evoca în cuvinte simțea că l-ar ucide încetul cu încetul.

— Sînteți oare un prieten atît de puțin credincios? — mai întrebă ea.

— Să știți, doamnă Fransine — răspunse el —, că v-am visat acum două nopți. (Ea zîmbi, dar se arătă foarte interesată). Și în visul meu se făcea că mergeam împreună, dumneavoastră și eu, pe o plajă nesfîrșită și că bătea un vînt puternic. Dar dumneavoastră mi-ați spus: „O, nu trebuie să credeți una ca asta — mi-ați spus atunci. Dacă îmi scot acum boneta și o arunc în mare, o să credeți că nu e un vis?“ Și v-ați scos boneta

și ați aruncat-o departe, iar valurile au luat-o și au dus-o în larg. Eu încă tot eram convins că nu era decît un vis. „O, cît de neștiutor sînteți — mi-ați spus din nou —, dar dacă îmi scot șalul de mătase și-l arunc, o să vă dați seama că totul doar e real.“ Ați aruncat în spate șalul de mătase, iar vîntul l-a cules de pe nisip și l-a dus pe aripile lui. Numai că eu tot nu puteam crede că nu era un vis. „Nici dacă mi-aș tăia mîna stîngă — ați mai spus — nu v-ați convinge ?“ Și, scoțînd o pereche de foarfeci din buzunarul rochiei, ați ridicat mîna stîngă, de parcă ar fi fost un trandafir, și ați tăiat-o. Și atunci... — se opri însă, foarte palid — ...și atunci m-am trezit — conchise el.

Fransine rămase nemișcată. Avea mare încredere în vise și se văzuse pe sine însăși mergînd alături de el pe plaja despre care tocmai îi vorbise. Dar acum își aduna tot arsenalul pentru a-l păstra, căci se gîndea, într-adevăr, că, dacă ar fi să-l piardă, ea ar muri. Era gata să-și taie și mîna stîngă pentru el, dacă așa dorea, dar se gîndi că mai bine ar ține-o sub capul lui. În înserarea limpede și blîndă își simțea trupul puternic și ușor ca un mesteacăn tînăr, mijlocul zvelt elastic ca o creangă, iar sînii ei tineri odihnindu-se ca o pereche de ouă rotunde și netede în cuibul căptușit cu iarbă proaspătă și caldă. Privirea ei înflăcărată era cufundată atît de adînc într-a lui, iar a lui într-a ei încît ar fi trebuit un scripete puternic pentru a le dezlipi una de alta.

Fransine ridică doar puțin mîna pe care Venus o ține în jos și o întinse încet către el, ca și cum ar fi fost o greutate mică. La rîndul său Anders își apropie mîna și-i atinse vîrful degetelor. Era exact gestul prin care Creatorul lui Michelangelo îi insuflă viața divină tînărului Adam. Astfel de reproduceri ale marii arte clasice se perindau în acea seară prin grădina de legume a domeniului La Liberté.

Îl auziră amîndoi pe consilier foindu-se în jilțul său, lăsînd cartea la o parte și ridicîndu-și privirile spre frunzișul arborelui de deasupra. Încet, fără un cuvînt, Fransine se întoarse și porni de-a lungul verandei către

el, în timp ce Anders o urma cu coșul de salate și mazăre.

Consilierul încă mai ținea un deget în carte, la pagina unde rămăsese cu lectura.

— A, Fransine — începu el —, iată că am introdus fraudulos în școala de rafinament a domeniului La Liberté un mic *sans-culotte* al literaturii. Tînărul autor al acestei cărți a fost întemnițat pentru ea în Germania. Așa e drept să fie. Pedepsiți carnea și lăsați sufletul să zboare. Și, întrucît profesorii universitari au confiscat poetul, măcar noi să ne bucurăm de poezia lui. Vorbesc ușuratic, draga mea — continuă el —, dar, într-o seară ca cea de astăzi, moralistul ar face o figură jalnică aici. Și ceea ce m-a captivat e un amănunt curios, o chestiune absolut minoră. Mi se pare că, pentru locul de întîlnire al tinerilor amanți nestăpîniți, Gutzkow face o descriere foarte fidelă a micului tău templu al prieteniei de jos, din pădurea de fagi a domeniului La Liberté.

Cu aceste cuvinte se ridică și intră înăuntru pentru a lua ceaiul cu viitoarea sa soție, lăsînd cartea deschisă pe scaunul de sub bătrînul tei.

În ziua dinaintea nunții, consilierul nu se mai duse la domeniu. În Danemarca se consideră că așa este cuviincios. I se lasă miresei ultima zi pentru a medita în liniște asupra trecutului și viitorului, iar mirii nu se mai întîlnesc decît la biserică. Și consilierul avea, la rîndul său, destule treburi de rezolvat, drept care își petrecu ziua punînd ordine în hîrtii și dînd dispoziții subalternilor săi, astfel încît să nu-și strice primele zile din luna de miere cu lucruri prozaice. Dar îl trimise pe tînărul Anders în locul său, cu un buchet enorm de trandafiri. Era o zi minunată de vară.

Pe înserate, după apusul soarelui, Anders își luă pușca și plecă să vîneze rațe. Nici consilierul însă n-avea stare și porni la drum într-o lungă plimbare pe jos, cum se cuvenea să facă un ginere cu sufletul clocotind de sentimente. O apucă peste cîmpuri către La Liberté, pentru a da tîrcoale viitoarei sale soții nebăgat în seamă nici de lume, nici de aceasta însăși.

Cerul nopții de vară era de un albastru limpede și împăcat, asemeni unei petale de pervincă. Nori mari

argintii se îngrămădeau la orizont cît vedeai cu ochii ; copacii înalți își proiectau coroanele severe și întunecate pe fondul lor alb. Toate culorile din timpul zilei se regăseau în peisaj, deloc mai puțin vii ca dimineața, ci doar schimbate, dezvăluind parcă o față nouă a ființei lor, ca și cum întreaga lume a culorilor ar fi fost transpusă dintr-o gamă majoră într-una minoră. În profunzimea lor, tăcerea și nemișcarea nopții erau pline de viață, de parcă peste o clipă universul avea să-și dezvăluie taina. Ridicîndu-și privirile, consilierul rămase surprins văzînd luna plină tronînd în mijlocul cerului. Discul ei lucitor azvîrlea un pod îngust de aur peste întinderea cenușiu-oțelită a mării, ca și cum o puzderie de peștișori s-ar fi jucat aproape de suprafață ; și, cu toate acestea, nu părea să răspîndească prea multă lumină, de parcă n-ar fi fost nevoie de fapt de lumină.

Acum, că le știa acolo, începu să distingă totuși petele transparente de umbră de sub copaci și băltile înguste de-a lungul drumului, la marginea ierbii înalte, ude și înmiresmate.

Consilierul își dădu seama că stătuse o vreme privind la lună. Era la mare depărtare, știa, dar între el și ea nu se afla nimic decît aerul diafan, cu atît mai subțire, din cîte aflase, cu cît te ridicai mai sus. Cum se făcea că nu fusese niciodată în stare să închine un poem lunii ? Ar fi avut multe să-i spună. Era atît de albă și de rotundă, iar lucrurile albe și rotunde îi plăcuseră întotdeauna.

Deodată i se păru că și luna avea să-i spună lui la fel de multe lucruri pe cîte avea el ei. Ba mai multe chiar, sau poate că ea le exprima cu mai multă forță. De bătrîn era, într-adevăr, bătrîn ; dar și ea era bătrînă, mult mai bătrînă decît el. Gîndi : nu-i rău să fii bătrîn ; observi lucrurile și te poți bucura de ele mai bine decît atunci cînd ești tînăr. Buchet oricum are numai vinul vechi ; și e nevoie de un palat bătrîn pentru a-i încerca întreaga savoare.

Nu era însă cumva acest puternic mesaj al lunii pentru el un avertisment ? Își aminti de o istorioară din copilăria sa despre hoțul care a furat o oaie grasă

și o mănîncă sub clar de lună. La un moment dat îi întinde în batjocură lunii o bucată de carne strigîndu-i :

Ia-o, dragă,
De ea-ntreagă
Ți-am făcut eu rost.

La care luna îi răspunde :

Hoțule, tu !
Cheie, te du
De-l arde pe prost.

La care o cheie înroșită în foc vine zburînd prin aer și înfierează hoțul drept pe obraz. Auzise povestea cu mai bine de cincizeci de ani în urmă, probabil de la bătrîna sa doică. Noaptea închidea în ea totul. Viața, da, și moartea, undeva se ascundea un *memento mori*. „Ai grijă, moartea e pe-aproape !“, îi spuse luna. Trebuia oare luat în seamă avertismentul ?

Sau era mai degrabă o făgăduință ? Avea să i se ridice acum sufletul, asemeni lui Endymion, spre a fi răsplătit pentru povara vieții cu somnul fără de sfîrșit și dulce ca noaptea din jurul său ? Iar lumea avea să ridice aici, pe fîneața domeniului La Liberté, o statuie în memoria apoteozei sale ?

Ce fel de fantezii ciudate erau toate acestea ? Trifoiul dulce ca mierea, cu frunzele lui grele de picăturile de apă, îi atingea fluierul piciorului. Avea senzația stranie că mergea puțin deasupra pămîntului. Undeva ședeau culcate ori umblau prin trifoi niște vaci ; nu le putea distinge în lumina lunii, însă mirosul lor adînc și pătrunzător plutea prin aer.

Deodată își aminti de o întîmplare petrecută cu mai bine de patruzeci de ani în urmă. Pe atunci tînărul Peter Mathiesen, un băiat retras și meditativ, locuia la unchiul său, preotul din Mols. În aceeași casă mai era și o fetiță, fiica unui fermier, care se pregătea pentru confirmație. Unchiul său era un om învățat, în stare să vorbească despre orișice — Dumnezeu, iubire, viață eternă — și un mare entuziast al noii literaturi roman-

tice. Serile, la casa parohială, citeau poezie și o dată, fiindcă pe fetiță o chema Nanna, pastorul s-a amuzat să-i pună să citească pe roluri recitativul din *Moartea lui Baldur* * și să-și adreseze unul altuia replicile în versuri înflăcărate de patimă ale lui Baldur și Nanna. Ridicîndu-și ochelarii pe frunte, preotul asculta răpit, cu același gen de nerușinare cu care fetele bătrîne cresc zambile în vase înalte de sticlă transparentă, ca să le poată observa rădăcinile și nu-și dădea seama că cei doi copii de țară ardeau și păleau la auzul sunetului propriei lor voci. Cînd veni vremea culcării, băiatul simți că nu se putea apropia de pat. Înfierbîntat și nedumerit, rătăci printre acareturi, căutînd ceva care să-i șteargă acea impresie tulburătoare ; ajunse astfel la ușa grajdurilor. Era o noapte de la începutul primăverii, puțin cețoasă, dar cu clar de lună. Rezemat de perete, se simțise teribil de singur, dar nu numai singur, ci și trădat, ca și cum i-ar fi fost hărăzită o nenorocire. Apoi începu să se gîndească la vacile din grajd și la imperturbabilitatea lor pe întuneric. Era mai cu seamă o vacă mare și albă, pe nume Rosa, la care toți copiii țineau. Simțea că în vecinătatea ei și-ar putea afla alinarea. În despărțitura ei, cu pieptul lipit de animalul care stătea culcat și rumega alene, o liniște și un echilibru dulce și pătrunzător îi coborîseră în suflet și se hotărî să doarmă toată noaptea alături de ea. Dar nici nu apucase bine să se culce în paie, cînd ușa grajdului se deschise încet și un pas ușor se auzi înăuntru. Privind de după spinarea Rosei, o văzu intrînd pe fetiță, o siluetă și întunecată și luminoasă în lumina difuză a lunii. Fusese ca și el nefericită, se gîndi, și simțise că numai un biet animal rumegător avea darul să-i readucă liniștea în suflet. Razele lunii pătrundeau înăuntru prin ferăstruica grajdului — era aceeași lună — și, unde întîlneau peretele spoit, îi dădeau o nuanță lăptoasă. Părul blond al fetei licărea la atingerea lor, dar băiatul ședea ascuns în beznă și nu făcea nici o mișcare, întocmai ca un fugar aflat în

* *Moartea lui Baldur (Balders Død)* — poem dramatic în endecasilabi scris în 1775 de marele poet liric danez Johannes Ewald (1743—17881). (N. t.)

primejdia de a fi descoperit. O privi cum îngenunchează în paie, atît de aproape de el și respirînd atît de intens. Nu era sigur dacă nu cumva nu suspină. Au stat așa timp de cîteva ceasuri în cea noapte scurtă de primăvară, dormind uneori, alteori treji, cu Rosa cea liniștită și atît de bine mirositoare între ei, ca sabia cu două tăișuri din poemul cavaleresc. Multe gînduri și multe imagini frumoase și tulburătoare au trecut prin mintea băiatului. În somn o visase pe Nanna, iar cînd se trezi și se săltă s-o privească, ea era tot acolo, nebănuindu-i prezența. Înainte de ivirea zorilor fata se ridică, își curăță paiele de pe fustă și plecă ; niciodată după aceea el nu îndrăzni să-i spună că tot timpul fusese acolo, alături cu ea.

Consilierul porni mai departe, mulțumit. Se gîndea la vorba contelui Schimmelmann : „E un prost cel care nu știe că jumătatea e mai mult ca întregul". Acest incident de mult uitat era ca o floricică pe drumul vieții lui, în cununa vieții lui, o floare de cîmp, o nu-mă-uita sălbatică. Nu puține erau florile — violete, pansele — din viața lui. Oare noaptea aceasta va adăuga un trandafir la cunună ?

Ceva mai departe de grădina conacului La Liberté, în mijlocul fîneței, era o dumbravă de fagi. Într-un colț al ei, pe o ridicătură, una din fostele stăpîne ale castelului, care, cu vreo sută de ani mai înainte, se arătase încîntată de solemnitatea liniștită și gravă a locului, pusese să se ridice un mic adăpost de vară, un templu al prieteniei. Cinci coloane de lemn susțineau un acoperiș boltit. Urcai două trepte pînă a ajunge înăuntru, unde o bancă se întindea pe toată partea interioară a coloanelor în semicerc. De aici se vedea și marea. Mai tîrziu, întrucît clima Danemarcei nu e întotdeauna în concordanță cu arhitectura grecească, o parte a construcției a fost acoperită cu stuf, pentru protejarea gînditorului dinăuntru. Toată construcția era căzută acum în paragină și ziua era destul de tristă, în schimb sub razele lunii pline arăta chiar romantică.

Își îndreptă pașii către micul templu, părîndu-i-se locul ideal pentru reveriile unui mire, dar merse încet și cu prudență, căci poate pe tînăra sa mireasă o încercase același imbold și atunci nu voia s-o sperie ori s-o deran-

jeze. Apropiindu-se însă, auzi glasuri dinspre pavilion, ceea ce-l făcu să încremenească în prima clipă, apoi să-şi continue drumul tiptil, pe urmele sunetelor. Pentru a doua oară vizitator nepoftit pe domeniul La Liberté, avu grijă să se apropie fără zgomot, prin spatele porţiunii căptuşite cu stuf.

În templu erau doar Anders şi Fransine, care vorbeau între ei încet. Tînărul şedea nemişcat pe o bancă. Femeia stătea în picioare în faţa lui rezemată cu spatele de unul din stîlpi. Luna îşi revărsa razele asupra lor ; toată lumea nu era decît o imensă lumină în jurul lor, ca un peisaj sub zăpadă. Însă bătrînul consilier se afla în umbra adîncă a ascunzătorii sale. Arăta într-adevăr ca acea statuie a lui însuşi despre care visase de curînd. Iar statuile, uneori, văd o mulţime de lucruri.

Femeia purta o îmbrăcăminte neobişnuită, străină, un fel de domino negru sau pelerină de operă, cu care n-o mai văzuse pînă atunci şi pe care ea o ţinea strîns înfăşurată în jurul trupului. Părul negru îi atîrna ca o mantie vie, înmiresmată, iar chipul ce-l încadra semăna în aerul nopţii cu un trandafir alb, înrourat. Niciodată nu i se păruse mai frumoasă ca acum. De fapt nu văzuse niciodată fiinţă mai frumoasă. De parcă toată acea noapte de vară născuse o singură floare, chintesenţa frumuseţii ei. Dădea impresia că se leagănă uşor, ca o creangă flexibilă, prea grea de povara trandafirilor ei albi.

Urmă o lungă tăcere. Apoi Fransine rîse o dată încet ; era un rîs delicat şi dulce de fericire, ca un gungurit de porumbiţă.

— Dorm cu toţii — zise ea — întocmai ca morţii într-un cimitir. Numai noi doi sîntem în picioare. Nu-i oare o prostie să dormi ? (Se răsuci puţin în pelerina ei.) Ah, m-am săturat de ei — exclamă ea pătimaş —, nu fac decît să vorbească, să vorbească întruna. Mă rog la Dumnezeu să rămînă adormiţi pe veci, ca să putem fi şi noi singuri pe lumea asta puţin.

Plăcerea gîndului păru să o copleşească. Îşi trase răsuflarea. Rămase nemişcată, aşteptînd ca el să facă un gest ori să-i răspundă ceva. După o clipă îl întrebă, cu vocea încă plină de rîs şi duioşie :

— Anders, în fond ce se întîmplă ?

Anders aşteptă îndelung pînă să-i răspundă, apoi vorbi abia auzit :

— Da, e o întrebare bună, Fransine. O chestiune importantă. De formă, vreau să zic de spirit, nu-i nevoie să ne ocupăm acum ; nici un pericol din partea ei. Dar în fond — în fond ce se întîmplă ? Fondul are multe ciudăţenii. Fondul, vreau să zic materia, e flogistonul trupurilor noastre şi are greutate negativă, cum ar veni. E uşor de înţeles, fără îndoială, dar atît de dureros cînd demonstraţia se produce chiar pe tine. La început sîntem trataţi cu foc — arşi, sau prăjiţi la foc mic, totuna — şi nici chiar atunci nu putem zbura.

Acum înţelese bătrînul ascultător motivul imobilităţii tînărului îndrăgostit. Acesta era beat mort. Abia reuşea, stînd aşezat, să-şi păstreze echilibrul, dar să mai şi mişte îi era cu neputinţă. Arăta palid ca un cadavru ; transpiraţia îi curgea pe faţă din belşug ; îşi ţinea ochii aţintiţi asupra chipului fetei de parcă i-ar fi provocat o durere insuportabilă să şi-i mute. Consilierul, care îşi tot repetase în minte pînă atunci micul aforism cu „jumătatea care e mai mult ca întregul", avea acum teoria probată pe viu chiar în faţa ochilor săi.

Fransine îi zîmbi. Asemeni majorităţii femeilor, nu recunoştea simptomele beţiei la un bărbat.

— O, Anders — zise ea —, tu nu ştii, dar am să-ţi dezvălui o taină : eu pot zbura. Sau aproape. Bătrînul meu maestru de balet îmi spunea : „Pe celelalte fete trebuie să le bat cu bătul să se ridice de la pămînt, numai ţie curînd o să trebuiască să-ţi leg doi bolovani de picioare să nu-ţi iei zborul de la mine". Bătrînii ăştia nu sînt în toate minţile şi vor tot felul de ciudăţenii. Acum însă nu-mi mai pasă. Curînd am să-ţi arăt că pot zbura, la fel ca raţele sălbatice care, timp de cîteva clipe, par că aleargă pe apă înainte de a-şi lua zborul.

— Vezi tu, fetiţo — spuse Anders —, tu eşti ca bucătăreasa care omoară o raţă întreagă, frumoasă şi vie ca să gătească din ea doar o ciorbă de măruntaie. Dacă vrei, poţi face şi din mine o ciorbă de măruntaie, dar atunci va trebui să tai tu însăţi măruntaiele de care

ai nevoie. Păsările nu știu singure unde le e ficatul și unde inima. Asta-i treabă de femeie, Fransine.

Fransine reflectă o vreme la spusele lui. Era convinsă că fiecare cuvînt în parte era înțelept și alinător pentru ea.

— Mama — zise la un moment dat — venea din ghetoul de la Roma. Nu știai, nu-i așa ? Nimeni nu știe. Acolo am văzut-o cum omora păsările după ritual, ca să nu rămînă nici o picătură de sînge în ele. Ghetoul, Anders, e un loc unde, află de la mine, lumea suferă și unde trebuie să ai mare grijă, căci altfel te poți trezi jefuit ori lovit. Ori spînzurat chiar. Am văzut oameni spînzurați. Bunicul meu a fost spînzurat acolo. Lumea a fost aspră cu mine, Anders, la fel ca și cu tine. Tocmai de aceea e cu atît mai plăcut cînd ești fericit. (Făcu o pauză.) Cînd ești fericit — repetă ea. Nu crezi ?

— Dar e prea tîrziu — spuse Anders. Lucrurile se întîmplă și cînd nu ești de față. Asta-i necazul. Pentru că nu știi. Cocoșii cîntă chiar dacă noi, de-aici, nu-i putem auzi.

Apoi, amintindu-și de un cîntecel, rosti încet și plin de blîndețe :

Dis de dimineață cocoșii cîntară,
Leagănele toate ușor se legănară.

— Nu, nu cîntă cocoșii — spuse ea. Încă n-au venit zorii, Anders. Nu-i nici măcar miezul nopții.

Stătea mai departe în fața lui nemișcată.

— Există două ființe — zise Anders — care m-ar lua cu totul, așa cum stau acum aici. Abelone m-ar lua cu totul. Vrea să deschidă o pensiune la Elsinore, iar eu s-o iau de nevastă și să fiu hangiul marinarilor. Iar a doua care m-ar lua cu totul ar fi marea. Dacă ajungi sau pe mîna uneia sau pe a celeilalte, nu-ți mai rămîne nici o fărîmă de carne pe oase.

Deși absorbit de conversația lor, aici consilierul avu un mic șoc. Va să zică menajera sa își făcea tot felul de planuri, iar lui nu-i sufla o vorbă despre ele. Poate chiar

o vedea pe Fransine ca pe o rivală a favorurilor ce i s-ar fi cuvenit ei, dovedind astfel mai multă perspicacitate decît consilierul însuși ?

Fransine îl privea pe tînăr uimită.

— Nu vorbi așa, Anders — zise ea. Ascultă-mă. La sărbători, cînd dansam, lumea îmi striga : „Înc-o dată ! Înc-o dată !“ Și mai ziceau : „Parcă stelele ar dansa, parcă inimile-ar arde“. Nu crezi că eu te-aș putea face fericit ?

— Ah, fetițo — spuse el —, hai să ne înțelegem. Hai să ne purtăm ca doi oameni de treabă. Lasă-mă să-ți plătesc cum le plătesc marinarii pe fetele din Elsinore. N-am prea mulți bani și de-asta-mi pare rău ! Ieri seară mi-am cheltuit economiile pe bere ca să fac cinste la toată lumea de la han. Dar cincizeci de dolari bani gheață tot am reușit să mai păstrez. Te rog, pentru Dumnezeu, ia-i tu acum. Nu-ți cer asta de dragul meu, îți jur, căci, în orice caz, mai devreme sau mai tîrziu, eu tot am să mor, ci de dragul tău, fetiță frumoasă și săracă ce ești. Unei fete nu-i prind niciodată rău cincizeci de dolari bani gheață. Du-te și-ți cumpără o cămășuță cu ei și nu mai umbla goală nopțile, că e rece.

Fransine avea în ea o forță ieșită din comun. La acest ultim îndemn al lui făcu o mișcare bruscă spre el. Pelerina pe care o ținea strîns lipită și părul ei lung o urmară. Din mijlocul chipului ei luminat de o lumină interioară îl fixau doi ochi negri, mari. Sub clarul de lună părea o tînără vrăjitoare.

— Anders, Anders — striga ea —, tu nu mă iubești ?

— O, Doamne — oftă el. Știam că ajungem și aici. Desigur, îți pot răspunde din experiență. Te iubesc, micuța mea vulpe. Părul tău acum seamănă cu o flăcăruie roșiatică în beznă, cu o limbă despicată de foc, un foc de felul celor ce ard prin mlaștini și care amăgesc oamenii pe drumul cel greșit, ce duce drept în iad.

Femeia tremura din cap pînă în picioare. Îl întrebă frîngîndu-și mîinile :

— Tu nu ai dorit să fiu aici, cu tine, în noaptea asta ?

— Păi — rosti el după un răstimp de gîndire —, dacă vrei un răspuns sincer, Madame Fransine, atunci pot spune că nu. Aș dori să fiu singur.

Fransine se întoarse și o luă la fugă. Trena pelerinei sale largi de la Napoli o încurca la pășit. Dar fata n-o slăbea nici o clipă din strînsoare. La fel fugise cîndva și nimfa Aretuza *, preschimbată într-o fîntînă și tînguindu-se amar și tot așa se pierduse și ea printre crîngurile de oleandri.

Anders rămase multă vreme ca mort. Apoi, cu mișcări încete și nesigure de bețiv, își luă pușca și se ridică. Întorcîndu-se în loc, se trezi față în față cu consilierul.

Nu păru cîtuși de puțin surprins că-l vede. Poate că se gîndise la el sau îi simțise cumva mereu prezența în atmosfera acelei întîlniri. Nu făcu decît să zîmbească, dînd cu ochii de el, ca și cum ar fi descoperit deodată soluția unei enigme complicate. Consilierul se simțea și mai stînjenit. Timp de cîteva secunde cei doi se priviră insistent. Apoi, cu zîmbetul băiatului care și-a pus în gînd să joace o festă urîtă cuiva, Anders ridică pușca pe jumătate și trase din plin, fără a mai ochi, în trupul bătrînului. Ecoul bubuiturii răsună departe în noaptea de vară.

Zgomotul asurzitor și durerea bruscă și copleșitoare îl izbiră simultan, asemeni sfîrșitului sau începutului unei lumi. Se prăbuși, dar în cădere își văzu ucigașul sărind cu o agilitate surprinzătoare la un om beat peste zidul scund al micului templu și dispărînd în beznă.

După un lung răstimp petrecut într-o lume ciudată, consilierul se trezi culcat pe spate în trifoi, în mijlocul unei bălți calde și lipicioase : era propriul lui sînge, care se contopea cu jilăveala cîmpiei.

Avea impresia că fusese teribil de supărat. Nu era sigur dacă întunericul și tulburarea din jur nu erau efectul mîniei sale, o anatemă ce o aruncase pe capul ingratului său protejat. Recăpătîndu-și treptat cunoștința, mai suferea totuși încă de pe urma durerii și epuizării

---

* Una din cele cincizeci de Nereide. Zeița Artemis, din al cărei alai făcea parte, a preschimbat-o într-o fîntînă pentru a o scăpa de urmărirea zeului-fluviu Alfeu. (N. t.)

pe care o furie mare ți le lasă în piept, însă nu mai ura și nu mai învinuia pe nimeni. Trecuse de acest stadiu.

Pierduse mult sînge. Se gîndi că Anders îi descărcase probabil tot butoiașul în partea dreaptă a pieptului. Nici piciorul drept nu-l putea mișca. Era straniu cît de total se schimbau lucrurile cînd ședeai culcat acolo unde stătuseși mai devreme în picioare. Nu știuse pînă atunci că mirosul trifoiului înflorit putea fi atît de pătrunzător ; și asta numai din cauză că nu fusese niciodată culcat, îngropat, scăldat în el ca acum.

Avea să moară. Tînărul la care ținuse atît de mult voia ca el să nu mai trăiască. Lumea îl exclusese din rîndurile ei. Își aminti că testamentul îi era în bună ordine. Banii îi reveneau miresei lui. Avusese grijă și de bătrînii servitori, iar pivnița i-o lăsa contelui Schimmelmann, care știa să aprecieze un vin bun. În timp ce-și scria testamentul, se tot întreba dacă pentru un muribund poate fi o consolare gîndul că lăsa un testament bine făcut. Acum știa cu certitudine că da.

După o clipă încercă să-și dea seama unde anume fusese azvîrlit în afara lumii. Recunoscînd locul, îi trecu prin minte că s-ar mai putea încă salva. Că ar putea redobîndi controlul asupra lumii sale.

Era probabil cam la o milă distanță de La Liberté. Dacă reușea să se întoarcă și să-și schimbe greutatea pe brațul sănătos, poate că izbutea să se și miște. Chiar și dacă ajungea pînă la aleea ce ducea spre casă, atunci se putea tîrî de-a lungul gardului de piatră rezemîndu-se de el.

Simți dureri cumplite de cum începu să miște și stătu să se întrebe dacă merita efortul. „Dragă amice, trebuie să încerci — își spuse în sinea lui, dîndu-și seama că avea nevoie de un cuvînt cald —, trebuie neapărat. Și ai să vezi că o să fie bine.“ Reuși să se tîrască astfel o bucată, asemeni unui șarpe bătrîn care a fost călcat de o roată pe drum, dar care totuși mai poate înainta.

. Apoi brațul îi cedă ; căzu cu fața în jos, iar gura, pe care o ținea căscată să apuce cît mai mult aer, i se umplu de pămînt.

Ridicîndu-se din nou, constată că se înșelase în privința locului ; nu era în Danemarca, ci la Weimar.

Satisfacția acestei descoperiri aproape că îl copleși. Deci iată cît de ușor era de ajuns la Weimar. Un drum ducea din fîneața domeniului La Liberté direct pînă acolo. Iar locul acesta — vedea limpede acum — era terasa ; perspectiva orașului era la fel de impresionantă ca întotdeauna ; era însăși grădina sfîntă, iar teii solemni păzeau sanctuarul, le simțea întreaga aromă grea, îmbălsămată. Luna strălucea senină peste tot peisajul și de la o fereastră luminată poate chiar în acea clipă o privea însuși marele poet, închinînd versuri sublime divinității ei.

Acum își aminti : scria și el o tragedie. Cîndva socotise acest proiect ca pe cel mai mare al vieții sale și nu mai știa cum se făcuse că o vreme nu s-a mai gîndit pe urmă deloc la el. Născocise chiar și un plan cum să manevreze pentru ca manuscrisul să ajungă în mîna domnului *Geheimrat*. Poate că acuma era momentul potrivit. Îi pusese titlul *Jidovul rătăcitor*. Nu era convins că e cine știe ce de capul ei. Apăreau în ea reminiscențe din *Faust* al domnului *Geheimrat*, dar era și destulă imaginație proprie. De exemplu crucea imaginară pe care Ahasverus * al său o purta în lungul lui drum prin lume nu era lipsită de o anumită forță a emoției.

Se gîndi : va lăsa oare marele poet personajele sale — Wilhelm Meister, Werther, Dorothea — să se asocieze cu creațiile zămislite de mintea consilierului ? Fără îndoială că avea să existe o ordine socială în lumea imaginară, la fel ca pretutindeni, pînă și în universul unui orășel ca Hirschholm. De fapt putea fi un criteriu al unei opere de artă să-ți poți imagina personajele în compania personajelor sau în decorul operelor unor mari maeștri. N-ar putea oare acosta Elmire și Tartuffe în Cipru, unde să fie întîmpinați, în numele stăpînului său, de tînărul Cassio ** după ce trecuseră mai înainte pe

---

* Jidovul rătăcitor, personaj legendar, condamnat să rătăcească la nesfîrșit prin lume deoarece a batjocorit pe Isus răstignit pe cruce. (N. t.)

** Elmire, Tartuffe — personaje din comedia *Tartuffe* de Molière ; Cassio — personaj din tragedia *Othello* de Shakespeare, locotenentul lui Othello pe insula Cipru. (N. t.)

lîngă o corabie cu pînze brune aflată în drum spre Scheria ? *

Căzu din nou și se rostogoli pe spate. Era o poziție mai dificilă din care să se ridice și, stînd așa culcat și gîfîind după aer, auzi un cîine cum latră în depărtare.

Aud cum latră cățelandrii ; haita
Dă buzna să mă muște... **

Da, poate că aveau vreun motiv să-l latre. Își văzu propriile sale haine în lumina lunii, țepene de atîta sînge și praf. Nici un cerșetor n-ar fi arătat mai jalnic.

Și regele Lear trecuse la un moment dat prin ceasuri grele. Și pe el îl urmăriseră ucigașii. Și el rătăcise de unul singur prin lande, se luptase și căzuse. Noaptea petrecută afară, sub cerul liber, fusese mai rea decît aceasta. Și totuși bătrînul rege se aflase tot timpul în siguranță, într-o inatacabilă siguranță. Întins întruna pe jos și gîfîind, consilierul încercă să-și amintească ce anume îl făcea pe Lear atît de neobișnuit de sigur pe el încît nici furtuna din lande, nici toată răutatea lumii nu-l puteau atinge defel. Avea două fiice ingrate, care îl trataseră cu o mare cruzime ; nimic dătător de siguranță din partea lor. Deci altceva era. Orice i s-ar fi întîmplat, bătrînul rege se afla în mîinile poetului, ale lui Shakespeare. Asta era.

Între timp consilierul ajunsese la gardul de piatră al grădinii. Cu un efort supraomenesc se săltă în capul oaselor și se rezemă de el. Așa se putu odihni o vreme. Și deodată, cu fața plină a lunii reflectată pe fața sa pătată de sînge și dîre de praf, bătrînul consilier înțelese tot ce se întîmpla pe lumea asta.

Nu era numai la Weimar. Nu, mult mai mult decît atît. Intrase în cercul magic al poeziei. Se găsea în universul minții marelui *Geheimrat*. Întregul peisaj nemișcat din jurul lui, ca și teribila durere ce-l copleșea din timp în timp erau înfăptuirile geniului de la Weimar.

---

* Numele sub care apare insula Corcyra în *Odiseea*. (N. t.)

** *Regele Lear*, III, 6 în Shakespeare — *Opere*, vol. X, EPLU, București, 1962. Traducere de Mihnea Gheorghiu. (N. t.)

El însuși pătrunsese în acele capodopere ale armoniei, profunzimii de gîndire și ordinii indestructibile. Era liber, dacă voia, să fie Mephisto ori studentul cel prostuț care vine să ceară sfaturi despre viață. De fapt putea fi oricare din personaje fără să rişte nimic, pentru că, indiferent ce ar fi făcut, autorul ar fi avut grijă ca totul să iasă pînă la urmă bine, iar legea și ordinea înaltă și divină să rămînă intacte. Cum îi putuse fi teamă vreodată în viață ? Crezuse el oare că Goethe putea greși ?

Fă din Unu Zece,
Lasă-n urmă Doi,
Ia-l pe Trei apoi ;
. . . . . .
Nouă este Unu,
Iar Zece Niciunu. *

Cuvintele îi aduseră o mare alinare în suflet, Cît de prost, da, cît de prost fusese ! Ce importanță aveau restul lucrurilor ? Se afla în mîinile lui Goethe.

Bătrînul privi, parcă pentru prima oară în viața lui, către cer. Buzele îi mișcau ușor. Spuse :

— *Ich bin Eurer Exzellenz ehrerbietigster Diener.*

În acel moment al apoteozei sale își dădu seama că nu departe de el plîngea cineva. Sunetul se apropie, apoi deodată se întoarse depărtîndu-se. Nu era oare, gîndi el, Margareta plîngînd în singurătatea temniței ?

Măicuța mea, tîrfa
M-a omorît !
Tăicuțul meu, scîrba
M-a înghițit. **

Nu, își spuse, trebuie să fie tînăra stăpînă a domeniului La Liberté, mireasa lui, pe care în aceeași zi urma

---

* J. W. v. Goethe — *Faust*, Partea întîia, *Bucătărie de vrăjitoare*, versurile 2540—2542 și 2549—2550. Traducere de Șt. Aug. Doinaș, ed. Univers, București, 1982. (N. t.)

** J. W. v. Goethe — *Faust*, Partea întîia, *Visul unei nopți de walpurgie. Nunta de aur a lui Oberon și a Titaniei*, versurile 4412—4415. Traducere de Șt. Aug. Doinaș, ed. Univers, București, 1982. (N. t.)

s-o ia de soție, sărmana Fransine. Judecînd după intensitatea sunetului, probabil că se plimba încoace și încolo prin apropiere. Se dusese la capătul cel mai îndepărtat al verandei, pentru a nu fi auzită din casă. Dacă reușea să mai înainteze cîțiva metri, ajungea destul de aproape ca ea să-l poată auzi și atunci era salvat.

Odată cu această certitudine, pe consilier îl cuprinse și un mare sentiment de milă. Se gîndi că Fransine auzise precis focul de armă, iar acum își ieșise din minți de frică. Suspinele îi trădau disperarea și deznădejdea, sporite de singurătatea ei în toiul nopții. Era un gest nemilos din partea domnului *Geheimrat*. Dar, pe de altă parte, acesta fusese în stare să facă și mai rău de atît cînd o pusese pe Margareta să-și ucidă copilul ; însă fapta ei părea dreaptă și oarecum în ordinea firească a lucrurilor.

Se sprijini de gard, tîrîndu-și prin praf picioarele înțepenite și căută să-și adune și să-și controleze gîndurile. Cu experiența lui mai bogată va trebui s-o consoleze pe tînăra nefericită și să-i readucă liniștea în suflet. Era tînără și era simplă ; n-avea nici un rost să încerce acum să-i lămurească ordinea tuturor lucrurilor. Dar nu conta ; de fapt era mai bine așa. Pe copii, care nu pot digera toate produsele pămîntului, îi bucuri și cu o acadea. Va face în așa fel încît să-i ofere Fransinei acea stare sufletească în general numită fericire. Simțea că această intenție a lui exista în planurile autorului, domnul *Geheimrat*.

Pe cer luna își schimbase poziția și culoarea. Se apropiau zorii. Cerul verii se colora încet în ruginiu ; stelele atîrnau pe el ca niște stropi limpezi, gata să cadă. Aproape de pămînt sufla o briză îmbălsămată.

Consilierul gîndi că trebuie să arate ca o stafie și, cu mare greutate, scoase din buzunar batista și-și șterse fața. Efortul îl aduse la un pas de moarte și nu izbuti decît să se mînjească tot de praf și sînge. Își dădu seama că nu merita să încerce s-o strige ; vocea îi era prea slabă. Trebuia să se apropie și mai mult. Erau două trepte de piatră de pe alee, prin gard, pînă la capătul verandei și, dacă reușea să ajungă acolo, nu se putea să nu-l vadă. Cu ultimele forțe se mai tîrî, pe cot și pe

genunchi, încă vreo cinci metri, după care gata ; știa că atît fusese totul. Se săltă pe treapta de jos și se sprijini de cea de sus. Voia să strige, dar nu-i ieșea nici un sunet. În aceeași clipă femeia se întoarse și dădu cu ochii de el.

Dacă el arăta ca o stafie, și arăta într-adevăr — cu atît mai mult cu cît și ea îl privi ca atare —, ea însăși nu numai părea, ci chiar și era stafia acelei frumoase tinere de la conacul La Liberté, încîntătoarea Fransine Lerche. Nu avea decît o simplă cămașă de noapte pe ea, îmbrăcată și aceea în grabă, căci trupul îi dispăruse. Odată cu pelerina de la Napoli, aruncase și acea delicată și înmiresmată ghirlandă de crini și trandafiri a frumuseții ei, care, în cazul Fransinei, însemnase totul. Sînii și șoldurile rotunjite se comprimaseră pînă ce veșmîntul ei alb nu mai învelea decît un băț. Pînă și părul lung îi atîrna acum fără viață, asemeni brațelor sale. Chipul proaspăt și dulce de păpușă îi era distrus și dizolvat de lacrimi ; păpușa se stricase ; ochii ca două stele și gura ca un boboc de trandafir apăreau acum doar ca niște găuri negre într-o masă informă albă. Moartă de oboseală cum era, nu reușea să stea nici așezată, nici culcată. Disperarea o ținea întruna în picioare, ca plumbul din figurinele de lemn ale copiilor sau ca greutatea legată de picioarele marinarilor morți, care îi fixează drepți pe fundul mării, legănîndu-i ușor, încoace și încolo.

Cei doi se priviră intens. În cele din urmă bătrînul adună destulă putere pentru a îngăima :

— Ajută-mă. Nu mai pot mișca.

Ea rămase ca o stană de piatră. Consilierului îi fulgeră prin minte că trebuia s-o liniștească, pentru că era înnebunită de groază. Spuse :

— Cum vezi, am fost împușcat. Dar nu contează.

Nu știa dacă îl auzise sau nu. Nici măcar dacă vorbise nu-și mai dădea bine seama. În cele din urmă fata pricepu. Iubitul ei îl împușcase pe acest bătrîn. Timp de o frîntură de secundă, ca într-o mare explozie de lumină albă, avu viziunea lui Anders cu șireangul de gît. Și, pe dată, stafia vechii ei forțe îi reveni, asemeni epavei vasului tău pe care valurile ți-o aruncă înapoi pe țărmul pustiu. Indiferent ce făcuse Anders, ei doi își aparțineau unul altuia, erau un singur trup. Că o rănise de moarte,

că ea fugise, iar în acea clipă nu se temea de nimic pe lume decît de revederea cu el, nu schimba cu nimic lucrurile.

Stătea și privea la sîngele ce curgea din trupul bătrînului, înroșindu-i scările de piatră. Ca și cum acesta ar fi închis în el o vrajă, își simțea inima liniștită și întărită la vederea lui. Înțelese că toată nefericirea iscată între ea și Anders era numai și numai din vina ei. Această convingere îi produse o mare ușurare ; căci ideea de a fi nedreptățită de el i-ar fi fost cu neputință de suportat. Roșeața sîngelui, marea ușurare din sufletul ei și lumina apropiată a zorilor, care începuse deja să umple aerul, se contopiră pentru ea într-un singur tot. Întunericul se risipea. După ce ea fugise de el, Anders, iată, îi dovedea că o iubește. Iar acest lucru îl știau numai ea și bătrînul.

Ca o menadă, cu părul atîrnîndu-i despletit, începu să tragă și să smucească de o piatră plată din zid pentru a o desprinde. Cînd reuși, rămase o clipă în loc, ținînd-o în brațe și strîngînd-o la piept cu atîta înverșunare de parcă ar fi fost unicul ei copil, pe care bătrînul vrăjitor îl prefăcuse într-un pietroi.

Consilierul simțea că trupul i se golește cu iuțeală de sînge ; dacă voia să-i mai spună ceva, acum trebuia s-o facă. Speriat că buzele nu-i articulaseră nici un sunet mai devreme, cînd încercase să-i vorbească, întinse mîna dreaptă pe jos pînă ce-i atinse piciorul gol. Deși altminteri era atît de crispată la orice atingere, fata nu schiță nici o mișcare ; trupul ei nu mai exista.

— Biata mea fetiță — spuse el —, porumbița mea, ascultă-mă. Totul e bine. Totul, totul !

Trebui să se oprească un minut, dar nu terminase încă ce avea de spus. Reluă, cu foarte mare greutate :

— Luna pe cer stă luminînd. Noi doi nu vom muri nicicînd.

Dar nu mai putea continua. Capul îi căzu jos pe piatră.

Chiar dacă nu-l auzise, Fransine înțelese, din atingerea mîinii lui, totul. Voia să-i spună că lumea era bună și frumoasă, numai că ea știa mai bine. Pentru că așa-i convenea lui, ca lumea să fie minunată, avea de

gînd s-o farmece să fie într-adevăr minunată. Poate începea acum să-i împuie capul cu frumusețea peisajului. N-ar fi fost prima oară. Poate avea să-i spună că era chiar ziua nunții ei și că cerul și pămîntul îi zîmbeau cu duioșie. Dar asta era lumea în care Anders avea să fie spînzurat.

— Poetule ce ești ! — îi strigă ea. Poetule !

Apoi ridică piatra cu amîndouă mîinile deasupra capului și o aruncă din toate puterile înspre el.

Sîngele împroșcă în dreapta și-n stînga. Trupul, care, cu o secundă mai devreme, avusese un echilibru al său, un scop, o idee asupra lumii înconjurătoare, se chirci și rămase grămădit pe pămînt ca un morman de haine vechi a căror cădere o dirija doar legea gravitației.

Consilierul simți că, printr-o teribilă smucitură, fusese azvîrlit cu capul înainte într-un abis fără fund. Trecu o vreme ; căderea se produse în trei sau patru etape lungi de la o cataractă la alta. Iar între timp, din toate părțile, ca un ecou pierdut în hăurile întunecimii, rostogolit și răsucit în nesfîrșitele caverne, ultimul ei cuvînt îi răsuna de departe repetîndu-se iar și iar.

ANECDOTE ALE DESTINULUI

SCUFUNDĂTORUL

Mira Jama spune următoarea poveste :

Trăia la Shiraz un învățăcel în ale teologiei pe nume Saufe, dăruit cu multe însușiri de la natură și care avea un suflet curat ca lacrima. Cum tot citea și răscitea el din Koran, gîndul despre ființa îngerilor îl absorbi atît de tare încît sufletul său zăbovea mai abitir printre aceștia decît alături de mama și frații săi, de dascăli și ceilalți învățăcei sau de orice alt om din Shiraz.

Își tot repeta în gînd cuvintele Cărții Sfinte : „...de către îngeri, care smucesc mînioși înainte sufletele oamenilor și de către aceia care le trag după ei cu blîndețe, de către cei ce lunecă lin prin aer, de parcă ar înota, purtînd poruncile Domnului, de către aceia înainte-mergători și care arată drepților intrarea în rai și de către cei ce, cu supunere, veghează la bunul mers al acestei lumi...".

Tronul Domnului, gîndea el, trebuie că-i așezat atît de sus în ceruri încît ochiul muritor nu-l poate cuprinde, iar mintea omenească ametește pînă la el. Dar îngerii zboară fără zăbavă între încăperile azurii ale Domnului și școlile noastre cu chiliile lor întunecate. Ar trebui deci să-i putem vedea și vorbi cu ei.

Dintre toate viețuitoarele, medita el mai departe, păsările trebuie că seamănă cel mai bine cu îngerii. Căci nu spune Scriptura : „Tot ce mișcă în cer și pe pămînt pe Dumnezeu slăvește și îngerii deasemeni" ? Iar păsările se mișcă doar și în cer și pe pămînt. Și, mai departe, nu spune oare despre îngeri : „Ei nu suferă de păcatul îngîmfării, să-și disprețuiască misiunea lor, ci cîntă și joacă după cum primesc poruncă" ? Or păsările, nu încăpea îndoială, tot așa făceau. Încît, dacă ne stră-

duiam să imităm în această privință păsările, aveam să semănăm mai mult decît acum cu îngerii.

Numai că, pe deasupra, păsările mai au și aripi, la fel ca îngerii. Bine ar fi dacă și oamenii și-ar putea face aripi, să se ridice cu ele spre înălțimile unde domnește lumina eternă și clară. Pasărea, dacă și-ar încerca la maximum puterea aripilor, s-ar putea să întîlnească sau chiar să întreacă vreun înger pe cărările neștiute ale eterului. Poate că aripa rîndunicii a și atins deja un picior de înger, sau privirea vulturului, în clipa cînd era aproape vlăguit de puteri, a întîlnit ochiul senin al vreunuia din mesagerii Domnului.

Timpul și învățătura mea le voi folosi, hotărî el deci, ca să construiesc aripi pentru semenii mei.

Astfel își puse în gînd să părărească Shiraz-ul spre a cerceta obiceiurile zburătoarelor.

Pînă atunci, ca preceptor al unor copii de familii bogate și copist de manuscrise vechi, își întreținuse mama și frații mai mici, care începuseră acum să plîngă amar că, fără el, vor muri de foame. Dar Saufe îi lămuri că descoperirea lui îi va răsplăti cîndva pentru toate lipsurile lor de acum. Dascălii săi, care îi prevăzuseră un drum de mari împliniri, veniră să-l vadă și să-l lămurească pe tînărul învățăcel că, dacă lumea exista de atîta timp fără ca oamenii să stea de vorbă cu îngerii, probabil că așa fusese dat să fie și tot așa trebuia să rămînă și în viitor.

Tînărul *softa* îi contrazise cu tot respectul.

— Nimeni încă nu a văzut pînă azi — spunea el — ca păsările migratoare să-și ia zborul spre ținuturi calde ce nu există, nici ca rîurile să-și întrerupă cursul printre stînci și cîmpii spre a se vărsa într-un ocean ce nu se află nicăieri. Căci Dumnezeu nu creează o dorință ori o speranță fără să creeze și cele trebuincioase pentru împlinirea ei. Însă dorința noastră ne stă chezășie, drept care fericiți sînt cei cu dor de casă, căci ei se vor întoarce la casa lor. Și în același timp — exclamă el, înfierbîntat de gîndurile sale — cît de bine ar putea merge lumea dacă omul s-ar sfătui cu îngerii și ar învăța de la ei mersul universului, pe care ei mai lesne îl pot vedea, căci îl văd de sus !

Atît de puternică îi era încrederea în ceea ce voia să încerce încît pînă la urmă și dascălii renunțară a-l mai contrazice și se gîndiră că faima elevului lor i-ar putea, cu timpul, face și pe ei renumiți pe lîngă el.

Tînărul *softa* rămase deci un an încheiat printre păsări. Își încropi culcuș în ierburile înalte ale cîmpiei, unde ciripește prepelița ; se cățără în arborii bătrîni, unde-și fac cuib guguștiucul și sturzul ; își găsi un locșor în frunzișul des și stătu atît de nemișcat încît păsările nici nu-l simțiră. Cutreieră munții cei înalți și, chiar sub limita zăpezilor veșnice, poposi în preajma unei familii de vulturi, privindu-i tot timpul cum se duc și vin.

Apoi se întoarse la Shiraz cu o mai adîncă înțelegere a lucrurilor și cu multă știință adunată și se apucă să mesterească la aripile sale.

În Koran scrie : „Slavă lui Dumnezeu, care-i face pe îngeri cu două, cu trei, sau cu patru perechi de aripi", încît se hotărî să-și facă și el trei perechi, una pentru umeri, alta pentru șale, iar a treia pentru picioare. În timpul pribegiilor sale adunase sute și sute de pene de vultur, lebădă și uliu șorecar ; acum se închise în atelier și se puse pe lucru cu atîta rîvnă încît vreme îndelungată nici nu se văzu, nici nu vorbi cu vreun suflet. Dar, muncind, cînta cu foc, iar trecătorii se opreau, ascultau și spuneau :

— Acest tînăr *softa* înalță laudă Domnului și-i urmează întocmai porunca.

Dar, cînd isprăvi prima pereche de aripi și, încercîndu-le, simți că se ridică de la pămînt cu ele, nu izbuti să păstreze doar pentru sine vestea izbînzii, ci o împărtăși degrabă și prietenilor.

La început mai-marii Shiraz-ului, preoții și demnitarii zîmbiră la auzul unei asemenea isprăvi. Cum zvonul se lățea însă mereu, găsind ecou la o sumedenie de tineri din oraș, începu să-i cuprindă îngrijorarea.

— Dacă băiatul ăsta înaripat — își spuneau ei — se întîlnește într-adevăr cu îngerii și stă de vorbă cu ei, atunci poporul din Shiraz, cum are obiceiul cînd se întîmplă cîte ceva neobișnuit, va înnebuni de uimire și de bucurie. Iar apoi cine știe ce idei noi și revoluționare

i-or mai băga și îngerii în cap ? Fiindcă, la urma urmelor, te pomenești că în cer chiar sînt îngeri.

Se gîndiră ei ce era de făcut, pînă cînd cel mai bătrîn dintre cei de față, un ministru al regelui, pe numele său Mirzah Aghai, spuse :

— Tînărul acesta e periculos, pentru că nutrește vise mari. Pe de altă parte însă e inofensiv și ușor de mînuit, întrucît a uitat să mai cerceteze și lumea reală, unde visele sînt puse la încercare. Îi vom dovedi noi, cu o singură lecție, și existența și inexistența îngerilor. Sau nu mai sînt femei tinere în Shiraz ?

A doua zi trimise după una din dansatoarele regelui, o fată pe nume Thusmu și îi lămuri cam atît cît i se păru lui că era cu cale să știe, făgăduindu-i s-o răsplătească dacă îl va asculta întocmai. Iar, dacă nu, o altă dansatoare, prietena ei, avea să-i ia locul în trupa regală pentru sărbătoarea culesului trandafirilor.

Așa se întîmplă că, într-o noapte, cînd tînărul *softa* se afla pe acoperișul casei sale și privea la stele socotind cam cît de repede ar putea el zbura de la una la alta, își auzi deodată numele strigat ușor de undeva din spate ; se întoarse și zări o siluetă zveltă și strălucitoare, într-un veșmînt vaporos de aur și argint, ce stătea dreaptă, cu picioarele apropiate, pe marginea acoperișului.

Cum mintea îi era stăpînită doar de gîndul îngerilor, tînărul nu se îndoi cîtuși de puțin de identitatea oaspetelui său și nici nu se arătă prea surprins, ci doar o mare bucurie îl copleși. Aruncă o privire spre cer pentru a vedea dacă, în zborul său, îngerul nu lăsase vreo dîră luminoasă în urmă ; în acest timp oamenii de jos, din stradă, trăgeau scara pe care dansatoarea urcase pînă pe acoperiș. Apoi Saufe căzu în genunchi la picioarele ei.

Fata înclină puțin capul înainte, privindu-l cu ochii ei migdalați, înconjurați de gene groase.

— M-ai purtat multă vreme în inima ta, Saufe, slugă credincioasă — îi șopti ea. Am venit acum să văd cum arată micul meu lăcaș. Cît timp am să rămîn cu tine în casa ta depinde de umilința ce ai să-mi știi arăta și de credința cu care-mi vei împlini toate dorințele.

Apoi se așeză turcește pe acoperiș, el rămînînd în genunchi și stătură de vorbă.

— Noi, îngerii — spuse ea — n-avem nevoie de aripi ca să zburăm între cer și pămînt. Ne ajung mîinile și picioarele noastre. Dacă noi doi o să ne împrietenim cu adevărat, o să poți zbura și tu ca mine și atunci n-o să-ți mai trebuiască aripile la care trudești acum.

Tremurînd tot de extaz, el o întrebă cum era cu putință un asemenea zbor, împotriva oricărei legi a științei. Dar ea rîse și rîsul îi suna precum clinchetul unui clopoțel.

— Vouă, oamenilor, vă plac legile și probele și aveți mare încredere în cuvintele ce vă ies prin barbă. Eu am să te conving însă că noi avem o gură făcută pentru înfruntări mai dulci și o gură dulce în înfruntări. Am să te învăț cum îngerii și oamenii pot ajunge la o desăvîrșită înțelegere fără nici o probă, într-un chip divin.

Ceea ce și făcu.

Timp de o lună, fericirea tînărului *softa* fu atît de mare încît sufletul său de-abia o mai putea cuprinde. Ocupat cum era cu pătrunderea lucrurilor sfinte, uită cu totul de munca sa. Lui Thusmu îi explică :

— Văd acum cîtă dreptate avea îngerul Eblis cînd îi spunea lui Dumnezeu : „Eu sînt mai bun decît Adam. Căci pe el l-ai făcut din humă, dar pe mine m-ai făcut din foc".

Și iarăși îi cita din Sfînta Scriptură oftînd :

— „Cine e dușmanul îngerilor, e dușmanul lui Dumnezeu".

Saufe ținea îngerul mereu în casă, căci acesta îi spusese că, la vederea frumuseții lui, poporul din Shiraz, necopt încă pentru asemenea priveliște, avea să orbească. Doar nopțile îl însoțea pe acoperișul locuinței, de unde priveau amîndoi la luna nouă.

Așa se făcu deci că dansatoarea începu să țină la tînărul teolog, deoarece era plăcut la înfățișare, iar vigoarea lui, necheltuită pînă atunci, se revărsa toată în ceasurile iubirii lor. Începu să-l creadă în stare de orice. Din cele ce vorbise cu bătrînul ministru înțelegea că acesta se temea de băiat și de aripile lui, socotindu-l un pericol pentru el însuși, pentru ceilalți dregători și pentru regat. Se gîndi că i-ar fi plăcut să vadă cum pier bătrînul ministru, dregătorii și regatul însuși. Duioșia ce

o simțea față de tînărul ei prieten îi înmuie inima aproape la fel de mult ca și lui.

Cînd urca pe cer luna plină, iar tot orașul era scăldat în lumina ei, cei doi stăteau lipiți unul de altul pe acoperiș. Saufe își lăsa mîinile să alerge peste tot trupul ei spunîndu-i :

— De cînd te cunosc pe tine, mîinile mele parcă ar fi prins viață. Și înțeleg acum că Dumnezeu, cînd le-a dat oamenilor mîini, le-a arătat o dragoste și o bunătate la fel de mare ca și cum le-ar fi dat aripi.

Și își ridica mîinile privindu-le și minunîndu-se.

— Nu huli — spuse ea cu un suspin ușor. Tu ești un înger, nu eu și, într-adevăr, mîinile tale au o viață și o putere miraculoasă în ele. Fă-mă acum să le mai simt o dată, iar mîine arată-mi lucrurile minunate ce le-ai reușit cu ajutorul lor.

Pentru a-i face plăcere, tînărul o duse a doua zi, ascunsă toată sub văluri, la atelierul lui. Aici văzu că, între timp, șobolanii îi mîncaseră penele de vultur, iar scheletul aripilor zăcea rupt și împrăștiat peste tot. Privi acele resturi jalnice și-și aminti de vremea cînd lucra la construirea aripilor sale. Pe dansatoare o podidi plînsul.

— N-am știut că asta voia — spuse fata. Ce ticălos e Mîrzah Aghai !

Uimit, tînărul *softa* o întrebă ce voia să spună, căci nu pricepea nimic ; atunci, cu durere și indignare, ea îi povesti totul.

— Și, vai, dragostea mea — încheie Thusmu — nu sînt în stare nici să zbor, deși se spune că, atunci cînd dansez, parcă n-aș avea deloc greutate. Să nu fii supărat pe mine, ci mai degrabă gîndește-te că Mirzah Aghai și prietenii lui sînt oameni de temut, împotriva cărora o biată fată singură nu poate face nimic. Și, la urma urmelor, o dansatoare nu poate fi un înger.

La auzul acestor cuvinte, Saufe se prăbuși cu fața în jos fără o vorbă. Thusmu se așeză lîngă el și, cum îi tot învîrtea cîrlionții pe deget, lacrimile îi picurau în părul lui una după alta.

— Ce băiat minunat ești tu — spuse fata. Alături de tine totul e măreț și dulce și cu adevărat divin, iar eu te iubesc. Așa că nu te mai necăji, dragă.

El își săltă puțin capul, o privi și zise :

— Doar îngerilor le-a dat Dumnezeu să vegheze asupra focului din iad.

— Nimeni — spuse Thusmu — nu recită din cartea sfîntă mai frumos ca tine.

Din nou Saufe își întoarse ochii către ea :

— De-ai vedea numai cînd îngerii îi ucid pe necredincioși. Îi lovesc peste obraz și le spun : „Să guști din durerea focului, asta să înduri pentru ce au săvîrșit mîinile tale".

— Dar poate că izbutești să repari aripile — mai încercă ea — și atunci au să arate ca noi.

— Nu le mai pot repara — spuse el — și acum, dacă tot ți-ai îndeplinit misiunea, du-te, căci poate fi periculos pentru tine să mai zăbovești aici. Mirzah Aghai și prietenii lui sînt oameni de temut. Iar tu trebuie să dansezi la sărbătoarea culesului trandafirilor.

— Ai s-o uiți pe Thusmu ? — întrebă ea.

— N-am s-o uit.

— Și ai să vii să mă vezi dansînd ? — mai întrebă ea.

— Da, dacă am să pot.

— Întotdeauna — spuse ea cu gravitate, ridicîndu-se în picioare — am să sper că ai să vii. Căci, fără speranță, nu se poate dansa.

Și se duse, copleșită de tristețe.

Acum Saufe nu se mai putea întoarce acasă ; lăsă ușa atelierului deschisă și porni la întîmplare prin oraș. Dar nici în oraș nu mai putea sta, și atunci rătăci prin codri și pe pajiști. Nici aici însă nu putea răbda să vadă ori să audă păsările cum cîntă și curînd se întoarse înapoi pe străzile orașului. Se oprea ici-colo din mersul său bezmetic în fața prăvăliei vreunui vînzător de păsări și rămînea să privească îndelung la zburătoarele închise în coliviile lor.

Cînd prietenii încercară să-i vorbească, nu-i recunoscu. În schimb cînd băieții rîseră de el pe stradă și-i strigară : „Uite-l pe *softa* care a crezut că Thusmu e un înger", se opri în loc, privi către ei și spuse :

— Mai cred și acum. Nu încrederea în dansatoare mi-am pierdut-o, ci credința în îngeri. Azi nu-mi mai

aduc aminte cum mi-am închipuit, în tinerețe, că arată îngerii. Dar simt că trebuie să fie înfricoșători la vedere. Cine e dușmanul îngerilor, acela e dușmanul lui Dumnezeu și cine e dușmanul lui Dumnezeu înseamnă că nu mai are nici o speranță. Eu mi-am pierdut speranța, iar fără speranță nu se poate zbura. Iată de ce nu-mi pot găsi liniștea.

Astfel hoinări nefericitul *softa* timp de un an încheiat. Cînd eram copil, eu însumi l-am văzut rătăcind pe străzi învăluit în pelerina lui neagră ponosită și într-o pelerină mai întunecată, a singurătății nesfîrșite.

Cînd se împlini anul, plecă și de atunci nimeni nu l-a mai văzut în Shiraz.

— Aceasta — spune Mira Jama — e prima parte a povestirii mele.

Mulți ani mai tîrziu, cînd, fiind de-acum un tinerel, am început să istorisesc povești pentru a desfăta lumea și a o face mai înțeleaptă, mi s-a întîmplat să ajung pe țărmul nisipos al mării, în satele unor pescuitori de perle, cu gînd să ascult ce-mi vor povesti și să-mi însușesc întîmplările lor.

Căci multe li se întîmplă celor ce se scufundă în apele mării. Perlele sînt încărcate de mister și de neprevăzut; dacă urmărești numai formarea unei singure perle și tot aduni subiecte pentru o sută de povești. Iar perlele seamănă cu poveștile poeților; la început sînt doar ca o boală, dar se prefac mai apoi în frumusețe, sînt și străvezii și opace, sînt taine ale adîncurilor scoase la lumină pentru bucuria tinerelor femei, care vor recunoaște în ele tainele și mai adînci îngropate sub sînul lor.

Mai tîrziu am ajuns să povestesc, și cu mult succes, chiar unor capete încoronate întîmplări pe care le auzisem prima oară din gura acelor pescari simpli și blajini.

În povestirile lor un nume revenea atît de des încît mi-a ațițat curiozitatea și i-am rugat să-mi spună mai multe despre purtătorul lui. Atunci am aflat că omul își cîștigase faima printre ei datorită îndrăznelii sale și unui noroc nemaiîntîlnit și inexplicabil. De fapt însuși numele

ce i-l dăduseră, Elnazred, înseamnă în dialectul lor „cel victorios" sau „cel fericit și mulțumit". Acesta se scufunda unde era marea mai adîncă și rămînea sub apă mai mult ca oricare alt pescuitor, iar, pe deasupra, nu exista să nu scoată decît acele cochilii ce închideau în ele cele mai frumoase perle. Prin satele pescuitorilor în adîncuri umbla credința că trebuia să aibă acolo, pe fundul mării, un aliat — vreo tînără sirenă, poate, sau vreun spiriduș marin — care îi călăuzea pașii. În vreme ce restul pescuitorilor erau storși de companiile lor și trăiau toată viața în sărăcie, „cel fericit" adunase o avere frumoasă, își luase o casă cu grădină în inima uscatului, își adusese bătrîna mamă să locuiască în ea și își înzestrase toți frații la căsătorie. Păstra însă pentru el o colibă mică pe plajă și, în ciuda reputației ce-o avea că ar fi un demon, pe uscat și în viața de toate zilele se arăta un om cît se poate de pașnic.

Cum sînt poet, ceva din aceste povestiri îmi amintea parcă de lucruri petrecute demult. M-am hotărît deci să-l găsesc pe acel om și să-l fac să-mi vorbească despre sine. La început l-am căutat în zadar la casa lui cu grădină ; apoi, într-o seară, am pornit de-a lungul plajei, către coliba sa.

Luna plină lucea în noapte, valurile prelungi, cenușii, se spărgeau unul cîte unul de țărm și totul în jurul meu părea pregătit să păstreze o taină. Le-am privit pe toate pe rînd și am simțit că aveam să ascult o poveste minunată.

Omul pe care îl căutam eu nu era în coliba lui, ci ședea pe nisip și, cu ochii ațintiți spre larg, zvîrlea din cînd în cînd cu pietricele în apă. Sub razele lunii am văzut că era un bărbat gras și chipeș, iar înfățișarea sa liniștită respira într-adevăr împăcare și fericire.

L-am salutat cu închinăciune, i-am spus numele meu și i-am lămurit că ieșisem să mă plimb prin noaptea limpede și caldă. Îmi întoarse curtenitor și binevoitor salutul spunîndu-mi că avea știință de renumele meu și auzise că eram un tînăr ce căuta a se desăvîrși în arta povestirii. Apoi mă pofti să șed lîngă el, pe nisip. O vreme vorbi doar despre lună și despre mare. După un răstimp de tăcere își aminti că de mult nu mai ascultase

o poveste. Nu voiam eu, dacă tot îi țineam atît de plăcută tovărășie, să-i istorisesc ceva ?

Nerăbdător să-mi arăt meșteșugul, mă gîndeam totodată că poate așa îl voi face la rîndul meu să vorbească. Cum tot căutam printre amintiri o poveste frumoasă, nu știu de ce mi-a venit în minte tocmai istoria lui Saufe. Și încet, domol, urmînd curgerea lină a lunii și ritmul valurilor, am început :

— Trăia la Shiraz un învățăcel în ale teologiei...

„Cel fericit" asculta atent, fără o vorbă. Dar, cînd am ajuns la partea unde cei doi îndrăgostiți stau pe acoperiș și am rostit numele dansatoarei Thusmu, el ridică o mînă și o privi îndelung. Mă căznisem mult pînă să inventez această scenă sub clar de lună și-mi era tare dragă sufletului meu de poet ; recunoscusem însă gestul lui, încît, uimit peste măsură și cuprins de teamă, am exclamat :

— Ești *softa* din Shiraz !

— Da — îmi adeveri „cel fericit".

Este înspăimîntător pentru un poet să descopere că povestea lui e adevărată. Pe atunci eram foarte tînăr, doar un învățăcel în arta mea ; am simțit că mi se face părul măciucă și-mi venea să mă ridic, s-o iau la goană. Dar ceva în glasul „celui fericit" mă țintuia locului.

— Cîndva — spuse el — puneam foarte mult la inimă soarta acestui *softa* pe nume Saufe, despre care tocmai îmi povesteai. Numai că între timp l-am uitat aproape de tot. Mi-e plăcut să știu însă că a intrat într-o poveste, căci probabil pentru asta și era făcut, încît de acum încolo îl voi și lăsa în ea cu toată încrederea. Continuă-ți istorisirea, Mira Jama, povestitorule, vreau să-i aflu și sfîrșitul.

Cînd am auzit ce vrea, m-a apucat un tremur de teamă, dar, vrăjit de purtarea lui, am reușit să reînnod firul povestirii. La început am simțit că îmi acorda toată onoarea sa și curînd, pe măsură ce înaintam cu povestirea, la rîndul meu i-am închinat-o pe a mea. Triumful povestitorului îmi umplea inima. Istoriseam întîmplările cu atîta emoție încît, sfîrșindu-mi povestea, acolo, pe acea plajă pustie, doar el și eu sub luna plină, m-am trezit cu fața scăldată în lacrimi.

„Cel fericit" mă consolă rugîndu-mă să nu pun prea tare la inimă o simplă poveste. Cînd mi-a revenit glasul, l-am implorat să-mi spună tot ce i se întîmplase după plecarea sa din Shiraz. Căci întîmplările trăite de el în adîncuri și norocul ce-i adusese bogăție și faimă între semeni aveau să facă o poveste la fel de frumoasă ca și cea pe care tocmai i-o spuneam, dar mai veselă. I-am explicat că prinților, nobilelor doamne, dansatoarelor le plăceau poveștile triste, la fel și cerșetorilor aciuați pe sub zidurile cetăților. Eu însă voiam să fiu povestitorul tuturor, iar negustorii și soțiile acestora cereau întîmplări terminate cu bine.

„Cel fericit" tăcu o vreme.

— Ce mi s-a întîmplat după plecarea din Shiraz — începu el — nu-i vrednic de-o poveste. Mi-am cîștigat faima printre oamenii aceștia pentru că pot rămîne pe fundul mării mai mult timp decît ei. Acest dar este, dacă vrei, o mică rămășiță din acel *softa* de care aminteai. Dar nici asta nu-i vrednic de-o poveste. Peștii s-au arătat buni cu mine și ei nu trădează niciodată pe nimeni. Încît nici asta nu-i vrednic de-o poveste. Și totuși — continuă el după o tăcere și mai îndelungată — în schimbul poveștii tale, și ca să nu descurajez poetul tînăr care ești, am să-ți spun ce mi s-a întîmplat după plecarea mea din Shiraz, deși nu-i vrednic de-o poveste.

Și-și începu istorisirea, iar eu eram numai ochi și urechi.

— Las la o parte amănuntele plecării mele din Shiraz și sosirii mele aici și încep de unde le face plăcere să audă negustorilor și soțiilor acestora.

Cînd m-am scufundat prima oară și am ajuns pe fundul mării, în căutarea unei anumite perle rare la care pe atunci visam adesea, m-a întîmpinat un peștișor bătrîn, cu niște inele în jurul ochilor ca niște rame de ochelari. Fiind foarte mic, se prinsese în năvodul a doi pescari bătrîni și rămăsese toată noaptea în palma de apă de pe fundul bărcii lor, ascultînd ce vorbeau acei oameni, care trebuie să fi fost niște firi tare pioase și pline de o simțire adîncă. Însă dimineața, cînd năvodul fu săltat pe mal, el se strecură printr-un ochi al plasei și sări înapoi în apă. De atunci zîmbește mereu cînd îi

aude pe ceilalți pești mărturisindu-și neîncrederea în oameni. Căci, de fapt, explică el, dacă un pește știe cum să procedeze, se poate descurca ușor în preajma oamenilor. Atît de mult au ajuns să-l intereseze natura și obiceiurile omului încît adesea le ține adevărate prelegeri despre acest subiect peștilor. Și, de asemenea, îi place să discute cu mine.

Îi sînt foarte îndatorat, căci e un pește cu multă influență, iar eu, ca protejat al lui, am fost bine primit pretutindeni ; îi datorez în același timp și o parte însemnată a averii și faimei care au făcut din mine, după cum ai aflat, un om fericit. Dar îi datorez mult mai mult decît atît, căci, în timpul lungilor noastre discuții, el mi-a împărtășit filozofia ce mi-a sădit în suflet pacea și împăcarea.

Iată ce spune el :

„Dintre toate făpturile de pe lume, peștele urmează cel mai credincios și mai întocmai asemănarea Domnului. Toate lucrurile se îmbină între ele pentru a-i sluji, de unde putem deduce că pînă și numele i-a fost ales potrivit acestui scop.

Omul nu se poate mișca decît într-un singur plan, fiind legat de pămînt. Și totuși pămîntul îl sprijină doar cu acea porțiune îngustă acoperită de tălpile celor două picioare ale sale ; el trebuie să-și poarte singur povara și să ofteze sub apăsarea ei. Din vorbele bătrînilor mei pescari am înțeles că omul trebuie să urce cu trudă mare dealurile pămîntului ; i se poate însă întîmpla să se împiedice în timpul urcușului și atunci pămîntul îl primește cu toată tăria sa. Chiar păsările, care au aripi, dacă nu și le încordează, sînt trădate de aerul în care zboară și se prăbușesc.

Noi, peștii, sîntem ținuți și proptiți în schimb din toate părțile. Ne sprijinim cu deplină încredere și armonie pe mediul natural în care trăim. Ne deplasăm pe toate dimensiunile și, oriîncotro am apuca-o, din prețuire pentru acest dar al nostru, apele își schimbă forma pe măsură.

Mîini nu avem, deci nu putem construi nimic și nici măcar nu ne ispitește ambiția deșartă de a voi să schimbăm ceva din lumea creată de Dumnezeu. Nu semănăm

nimic și nu trudim la nimic; prin urmare nici o socoteală de-a noastră nu poate fi greșită și nici o așteptare înșelată. Cei mai mari dintre noi, în sferele lor, trăiesc în cea mai desăvîrșită beznă. Iar țesătura universului o distingem lesne, căci noi o vedem de jos.

În peregrinările noastre, purtăm cu noi despre toate întîmplările o părere gata făcută și cît se poate de nimerită pentru a ne dovedi neîncetat poziția noastră privilegiată și a menține între noi sentimentul de comuniune. Și oamenii cunosc acest sentiment, care a ocupat chiar un loc important în istoria lor, însă, potrivit concepției puerile pe care o au în general despre lucruri, ei nu-l pot înțelege decît într-un chip tulbure. Să încerc să-ți explic.

Cînd Dumnezeu a creat cerul și pămîntul, pămîntul i-a produs o dezamăgire cruntă. Omul, capabil de cădere, a căzut aproape imediat, iar, odată cu el, și tot ce se afla pe uscat. Atunci Dumnezeu s-a căit amar pentru că-l făcuse pe om și toate dobitoacele de pe pămînt și toate păsările din văzduh.

Numai peștii n-au căzut și nici nu vor cădea vreodată, căci cum și unde am putea noi cădea? Așa că Dumnezeu privi cu blîndețe la peștii Lui și Îl mîngîie vederea lor, fiindcă, din toată creația, numai aceștia nu-L dezamăgiseră.

Atunci se hotărî să răsplătească neamul peștilor după merit. Și toate izvoarele din adîncuri fură destupate, iar zăgazurile cerului deschise, încît șuvoaiele potopului începură să cotropească pămîntul de-a valma. Iar apele se răspîndeau și creșteau și toate dealurile înalte ce se ridicau sub întreagă întinderea cerului fură acoperite. Și apele se răspîndiră și mai mult, iar tot ce era făcut din carne vie și mișca pe fața pămîntului, zburătoare sau vite, dobitoace sau oameni, muri. Tot ce trăise înainte pe uscat pieri atunci.

Dacă îți istorisesc aceste lucruri, nu voi insista prea mult descriindu-ți cît de plăcută era acea epocă și acea stare. Căci nutresc o mare compasiune pentru oameni și, în plus, știu ce înseamnă să ai tact. Pînă a-ți afla drumul către noi, tu însuți poate că ai dorit să ai vite, cămile, cai, sau poate ai ținut porumbei, păuni. Ești tînăr și te-ai

atașat, presupun, de vreo făptură de același regn cu tine și totuși și puțin zburătoare, vreo puicuță, cum spuneți voi femeilor cînd sînt tinere. (Deși, apropo, tare bine ar fi să nu fie așa, căci mi-amintesc de cuvintele pescarilor mei, care ziceau că femeia îl va face pe iubitul ei să guste din durerea focului, iar, pe de altă parte, poate că te-ar interesa să faci cunoștință cu o nepoată de-a mea, o ființă foarte «sărățică» și care nu și-ar face niciodată iubitul să guste din durerea focului.) Nu-ți voi aminti decît în treacăt că noi am avut parte de o sută cincizeci de zile de belșug și că, pentru noi, cornul abundenței s-a revărsat cu toată dărnicia.

Mai departe — și de data aceasta numai spre binele meu — voi trece ușor, după obiceiul cunoscut al peștilor, peste faptul că omul, deși căzut și corupt, a izbutit încă o dată, prin viclenie, să se ridice totuși la suprafață.

Persistă, desigur, îndoiala dacă, prin acest triumf aparent, omul a dobîndit sau nu o bunăstare adevărată. Cum poate dobîndi adevărata siguranță o făptură mereu preocupată de direcția în care se deplasează și dominată de importanța vitală pe care o acordă ascensiunii sau căderii sale ? Cum poate atinge echilibrul o ființă ce refuză să renunțe la ideea de speranță și de risc ?

Noi, peștii, trăim calmi, sprijiniți din toate părțile, într-un element natural care în permanență se echilibrează singur, în chip desăvîrșit și infailibil. Un element despre care s-ar putea spune că este în asemenea măsură modelat după existența noastră încît, indiferent de forma particulară ce-o avem, că sîntem turtiți sau rotunzi, greutatea și volumul ne sînt calculate în funcție de cantitatea de mediu natural pe care o dislocuim.

Experiența noastră ne-a dovedit, după cum și vouă, într-o zi, vă va dovedi a voastră, că se poate foarte bine pluti fără nici o speranță, ba — ce spun eu ? — că se poate pluti chiar mai bine fără ea. Prin urmare, crezul nostru spune că, pentru noi, orice speranță este inexistentă.

Nici un risc nu ne pîndește. Căci deplasările noastre prin apă nu creează și nu lasă niciodată în urmă ceea ce omul numește un drum, adică nu produc acel fenomen

— în realitate nu un fenomen, ci o iluzie — în legătură cu care el își pierde, absolut inexplicabil, timpul în nesfîrșite și pasionate reflecții.

Omul, în fine, e speriat de ideea timpului și descumpănit de neîncetatele sale oscilații între trecut și viitor. Locuitorii lumii lichide au unit însă trecutul și viitorul într-o singură maximă : *Après nous le déluge*". *

* După noi potopul (fr.) (N. t.)

I. *Două domnișoare din Berlevaag*

Există un fiord în Norvegia — un braț lung și îngust al mării ce pătrunde adînc printre munții înalți către inima uscatului — numit fiordul Berlevaag. Pitit la poalele munților, tîrgușorul Berlevaag seamănă cu un orășel de jucărie construit din scîndurele vopsite în cenușiu, galben, roz și într-o mulțime de alte culori.

Acum șaizeci și cinci de ani, într-una din aceste căsuțe galbene, trăiau două doamne. Alte doamne purtau pe atunci malacovuri ; cu aceeași grație ar fi putut purta și cele două surori acest accesoriu vestimentar, căci erau înalte și zvelte. Dar ele nu căutaseră niciodată să fie în pas cu moda ; se îmbrăcaseră numai sobru, în gri sau negru, toată viața lor. Erau botezate Martine și Philippa, după Martin Luther și prietenul acestuia, Philipp Melanchthon. * Tatăl lor era decan și profet, întemeietorul unei frății ecleziastice sau secte, cunoscută și respectată în toată Norvegia. Membrii ei renunțaseră la plăcerile acestei lumi, căci pămîntul și tot ce se afla pe el nu le apăreau decît ca o iluzie, cînd singura existență adevărată era doar cea a Noului Ierusalim, către care

* Philipp Melanchthon (Melanchthon — gr. : „pămînt negru") (1497—1560) — supranumit „învățătorul Germaniei", cel mai important colaborator al lui Martin Luther în susținerea și răspîndirea Reformei. Și-a cîștigat merite deosebite în domeniul învățămîntului public. A redactat Profesiunea de credință de la Augsburg *(das Augsburger Bekenntnis)*, manifestul bisericii luterane, în limbile latină și germană, înmînat de protestanți împăratului german Carol V în cadrul Dietei de la Ausburg (1530). (N. t.)

tînjeau cu toții. Nu se jurau pe nimic și-și răspundeau doar cu da-da și nu-nu ; între ei se adresau unul altuia cu „frate“ și „soră“.

Decanul se însurase tîrziu și, cu multă vreme în urmă, trecuse către cele sfinte. Discipolii săi rămîneau an de an tot mai puțini, mai cărunți sau mai chei și mai tari de ureche, devenind ceretăreți și cîrcotași, încît congregația ajunse cu timpul sfîșiată de schisme de tot felul. Se mai strîngeau totuși cîteodată pentru a citi și tălmăci Cuvîntul. Cu toții le cunoscuseră pe fiicele decanului încă de mici ; le priveau și acum ca pe niște surioare mai tinere, pe care toți le îndrăgeau în amintirea tatălui lor. Căsuța cea galbenă era locul unde se săvîrșea comuniunea cu spiritul Păstorului lor și aici toți se simțeau ca acasă, pe deplin împăcați.

Aceste două surori aveau o slujnică franțuzoaică bună la toate, pe nume Babette.

Era o situație ciudată pentru două femei puritane, și pe deasupra într-un orășel norvegian atît de mic ; aproape că se impunea o explicație. Și oamenii din Berlevaag au găsit explicația acestei stări de lucruri în evlavia și bunătatea sufletească a celor două surori. Căci fiicele decanului își cheltuiau și timpul și micul lor venit cu operele de caritate ; nici o ființă necăjită sau ajunsă la ananghie nu bătea la ușa lor în van. La acea ușă bătuse cu doisprezece ani în urmă și Babette, o străină fugară, fără prieteni și aproape înnebunită de durere și frică.

II. *Iubitul Martinei*

În tinerețea lor, Martine și Philippa fuseseră de o frumusețe neobișnuită ; aveau acea puritate aproape supranaturală a pomilor în floare sau a zăpezilor veșnice. Nu erau văzute pe la baluri sau petreceri, dar lumea întorcea capul după ele pe stradă, iar tinerii din Berlevaag mergeau la biserică mai mult pentru a le privi

cum trec printre șirurile de bănci. Sora mai mică avea și o voce plăcută, care duminicile umplea biserica de un farmec dulce. Pentru congregația decanului iubirea pămîntească și căsătoria erau fapte mărunte, nimic altceva decît iluzii ; cu toate acestea s-a întîmplat că nu unul, ci mai mulți dintre „frații" mai vîrstnici să dea de înțeles tatălui fetelor că le prețuiau mult mai mult ca pe orice nestemate. Însă decanul le declara că, în misiunea cu care fusese investit, fetele erau dreapta și stînga lui. Cine ar fi dorit să-l vadă ciung pe Păstor ? Și astfel cele două fete au fost crescute întru împlinirea idealului dragostei cerești ; erau pătrunse de el pînă în adîncul sufletului și nu s-ar fi lăsat deloc atinse de flăcările acestei lumi.

Și, cu toate acestea, ele răscoliseră pacea sufletească a doi domni din lumea cea mare de dincolo de Berlevaag.

Unul din ei era un tînăr ofițer pe nume Lorens Loewenhielm, care dusese o viață ușuratică în orașul de reședință al garnizoanei sale și acum era înglodat în datorii. În anul Domnului 1854, cînd Martine avea optsprezece ani, iar Philippa șaptesprezece, tatăl său, peste poate de supărat, îl trimisese o lună în vizită la mătușa lui, în casa acesteia de la Fossum, lîngă Berlevaag, unde urma să aibă timp berechet pentru reflecție și îndreptarea purtărilor sale. Într-o zi, tînărul porni călare la oraș, unde o întîlni în piață pe Martine. Privi în jos la fata cea frumoasă, iar aceasta privi în sus la mîndrul călăreț. După ce trecu și se făcu nevăzută, Lorens nu știu dacă să-și creadă sau nu ochilor.

Exista o legendă în familia Loewenhielm care spunea că, demult, un gentilom purtînd acest nume luase de soție o Huldre, un spirit feminin din munții Norvegiei, care era atît de frumoasă încît aerul strălucea și tremura în jurul ei. De atunci se întîmpla ca unii membri ai familiei să aibă cîteodată un al șaselea simț. Tînărul Lorens nu avea știință pînă acum de vreun dar spiritual deosebit în firea sa. Dar în acea clipă în fața ochilor săi apăru deodată viziunea luminoasă a unei vieți mai înalte

și mai pure, fără creditori, somații și predici paterne, fără secrete și mustrări de conștiință, alături de un înger cu părul de aur, care să-l îndrume și să-l mîntuiască.

Cu ajutorul mătușii sale, foarte evlavioase, fu primit în casa decanului și aici avu prilejul să constate că Martine era și mai minunată fără bonetă pe cap. Îi urmărea silueta zveltă cu ochii plini de adorație, în schimb ura și disprețuia din toată inima propria sa persoană în preajma ei. Era uimit și dezgustat de faptul că nu găsea nimic de spus și nici nu afla vreo inspirație în paharul de apă din fața lui.

— Îndurarea și Adevărul, prea iubiții mei frați, s-au întîlnit — spunea decanul. Virtutea și Fericirea s-au sărutat.

Iar gîndurile tînărului zburau numai la clipa cînd el o va săruta pe Martine. Își repeta mereu vizitele, dar de fiecare dată se simțea tot mai mic, mai neînsemnat și mai demn de dispreț.

Serile, cînd se întorcea la casa mătușii sale, își azvîrlea cizmele lustruite de călărie în colțurile camerei ; o dată a pus chiar capul pe masă și a început să plîngă.

În ultima seară a șederii sale a făcut o ultimă încercare de a-și împărtăși Martinei sentimentele. Fusese o joacă pînă atunci pentru el să spună femeilor nostime că le iubește, dar acum, cînd se uita în ochii acestei fete, toate cuvintele de dragoste i se opreau în gît. După ce-și luă rămas bun de la adunare, Martine îl conduse pînă la ușă cu o lumînare aprinsă. Flacăra îi lumina gura și lungea și mai mult în sus umbrele genelor ei lungi. Era gata să plece cuprins de o disperare mută, cînd, în pragul ușii, îi luă deodată mîna și-și lipi apăsat buzele de ea.

— Plec pentru totdeauna ! — spuse el dintr-un suflet. Niciodată n-am să vă mai văd, niciodată ! Căci am învățat aici cît de nemilos e Destinul și că există lucruri pe această lume care nu sînt cu putință !

Odată întors în orașul de reședință al garnizoanei sale, consideră idila încheiată și chiar descoperi că nu-i făcea cîtuși de puțin plăcere să se mai gîndească la ea. În timp ce restul ofițerilor tineri își povesteau aventurile senti-

mentale, el păstra tăcere asupra întîmplării al cărei erou fusese. Căci, privită de la popota ofițerilor și văzută, cum s-ar spune, cu ochii ei, toată povestea se prezenta jalnic. Cum se putea ca un locotenent de husari să se lase înfrînt și umilit de niște sectanți scofîlciți, în casa cu podele goale, neacoperite a unui decan bătrîn ?

Apoi se sperie și îl cuprinse panica. Nu cumva vechea nebunie din familia sa era de vină că întruna îl urmărea chipul de vis al unei fete atît de frumoase încît aerul strălucea în jurul ei de o sfîntă neprihănire ? Dar el nu voia să fie un visător, el voia să fie un ofițer ca toți ceilalți camarazi ai săi.

Astfel că se scutură de slăbiciunea ce-l copleșise și, cu un efort uriaș față de anii lui tineri, își puse în gînd să uite cele petrecute la Berlevaag. De acum înainte, hotărî el, nu va privi decît înainte, niciodată în urmă. Toată energia și-o va pune în slujba carierei sale și nu era prea departe ziua cînd va face o figură strălucită într-o lume strălucitoare.

Mama lui se dovedi mulțumită de rezultatul ședерii fiului la Fossum, drept care își exprimă, prin scrisori, toată recunoștința față de mătușa băiatului. Nici nu putea ea bănui pe ce căi ciudate și întortocheate ajunsese fiul ei la această fericită încheiere morală.

În curînd ambițiosul tînăr își cîștigă atenția superiorilor săi din armată și urcă neobișnuit de repede în grad, primind misiuni în Franța și Rusia. La întoarcere se căsători cu o doamnă de onoare din suita reginei Sophia. Se mișca plin de grație și ușurință în cercurile cele mai înalte, mulțumit de anturaj și de sine însuși. Cu timpul ajunse chiar să profite de unele cuvinte și întorsături de frază auzite în casa decanului, căci pietatea era la mare preț acum la curtea regală.

În căsuța lor galbenă din Berlevaag, Philippa mai aducea uneori vorba de tînărul cel chipeș și tăcut care-și făcuse atît de neașteptat apariția și apoi tot atît de neașteptat dispăruse. Atunci, în cuvinte pline de blîndețe, sora ei mai mare îi răspundea cu o expresie liniștită și împăcată pe chip, după care îndrepta discuția spre alte subiecte.

III. *Iubitul Philippei*

Un an mai tîrziu sosi la Berlevaag un oaspete și mai de seamă decît locotenentul Loewenhielm.

Marele cîntăreț Achille Papin din Paris cîntase timp de o săptămînă la Opera Regală din Stockholm și entuziasmase publicul și aici ca pretutindeni. Într-o seară, o doamnă de la curte, care visa o aventură cu marele artist, îi descrisese peisajul sălbatic și grandios al Norvegiei. Propria lui natură romantică fu puternic stîrnită de această povestire și cîntărețul hotărî ca, pe drumul de întoarcere spre Franța, să coboare de-a lungul coastei norvegiene. Dar îl încercă un sentiment de nimicnicie în acel decor sublim ; lipsit de un tovarăș de drum, cu care să schimbe o vorbă, căzu într-o stare de melancolie și se văzu pe sine însuși cu tristețe, un om bătrîn, la sfîrșitul carierei, pînă ce într-o duminică, negăsind altceva de făcut, merse la biserică, unde o auzi pe Philippa cîntînd.

Atunci, într-o frîntură de secundă, știu și înțelese totul. Căci îi apăreau acum piscurile înzăpezite, florile sălbatice și nopțile albe ale nordului transpuse în propriul său limbaj muzical și împărtășite lui de vocea unei tinere fete. Și, întocmai ca Lorens Loewenhielm, avu la rîndul său o viziune.

„Doamne atotputernice", se gîndi el, „nemărginită e puterea Ta și mila Ta ajunge pînă la nori ! Iată o primadonă de operă care o să țină tot Parisul la picioarele ei."

În acea vreme, Achille Papin era un bărbat de patruzeci de ani, plăcut la înfățișare, cu părul negru ondulat și o gură cărnoasă roșie. Idolatrizat de națiuni întregi, nu-și pierduse totuși capul ; era bun la suflet și cinstit față de sine însuși.

Prin urmare se înființă direct la căsuța cea galbenă, își declină numele — care nu-i spunea nimic decanului — și arătă că venise la Berlevaag pentru a-și îngriji sănătatea, răstimp în care ar fi fost fericit s-o aibă elevă pe tînăra domnișoară.

Nu aminti nimic de Opera din Paris, dar în schimb descrise pe larg ce frumos avea să cînte domnișoara Philippa în biserică, spre gloria eternă a lui Dumnezeu.

O singură clipă atenția îl trădă : cînd decanul vru să știe dacă e romano-catolic, el răspunse că da, căci adevărul acesta era, la care bătrînul păstor sufletesc, ce încă nu văzuse în viața lui un catolic în carne și oase, păli puțin. Cu toate acestea, decanul vorbi cu plăcere limba franceză, care îi amintea de tinerețea sa, cînd studiase opera marelui scriitor luteran francez Lefèvre d'Étaples. * Și, cum nimeni nu-i putea rezista multă vreme lui Achille Papin cînd își punea ceva în minte, la sfîrșit tatăl își dădu consimțămîntul, spunîndu-i fiicei sale : „Cărările Domnului trec peste mare și peste munții înzăpeziți, unde ochiul omenesc nu vede nici o urmă".

Astfel porniră împreună la lucru celebrul cîntăreț francez și tînăra novice norvegiancă. Așteptările lui Achille se transformau în certitudini, iar certitudinile în extaz. Își spunea : „Am greșit crezînd că îmbătrînesc. Cele mai mari triumfuri abia de-acum înainte mă așteaptă ! Și lumea va crede din nou în minuni cînd ea și cu mine vom cînta împreună !"

După o clipă nu-și mai putu ține visele doar pentru sine, ci le mărturisi și Philippei.

Ea se va ridica, îi povestea el, mult mai sus decît toate divele, și decît cele din trecut și decît cele de azi. O vor asculta împăratul și împărăteasa, prinții, doamnele cele mari și *les bels esprits* din Paris și vor vărsa lacrimi auzind-o cum cîntă. O vor diviniza și oamenii de rînd, iar ea va aduce alinare celor obidiți și împilați. Cînd va părăsi Opera Mare la brațul maestrului ei, admiratorii vor deshăma caii de la trăsură și o vor trage ei pînă la „Café Anglais", unde o va aștepta o cină magnifică.

---

* Lefèvre d'Étaples (aprox. 1450—1537) — teolog și umanist francez, născut la Étaples, în nordul Franței. A studiat cu metode riguros filologice Sfintele Scripturi. Inițiator al „cenaclului de la Meaux", care a contribuit la pregătirea spirituală a afirmării calvinismului în Franța. (N. t.)

Philippa nu împărtăși nici tatălui, nici sorei sale aceste gînduri ; pentru prima oară în viață avea un secret față de ei.

Profesorul încredință acum elevei sale spre studiu rolul Zerlinei din opera *Don Giovanni* de Mozart. El însuși, ca de atîtea ori înainte, avea partitura lui Don Giovanni.

Niciodată nu cîntase Achille Papin mai frumos ca acum. În duetul din actul doi — numit și duetul seducției — muzica divină și vocile celeste îl absorbiră cu totul. Cînd se stinse și ultima notă duioasă, luă mîinile Philippei, o trase ușor la sine și o sărută solemn, cum și-ar săruta un mire în fața altarului mireasa. Apoi îi dădu drumul să plece. Momentul era prea sublim să-l strice cu o vorbă sau cu un gest ; din cer îi privea însuși Mozart.

Acasă, Philippa îi spuse tatălui său că nu mai voia lecții de canto și că el să-i scrie lui Monsieur Papin, să-i aducă la cunoștință acest lucru.

— Iar cărările Domnului trec și peste rîuri, copila mea — îi zise decanul.

Cînd primi scrisoarea tatălui fetei, Achille rămase timp de o oră întreagă nemișcat. Se gîndea : „Am greșit. Steaua mea a apus. Niciodată n-am să mai fiu divinul Papin. Iar această biată grădină cu bălării și-a pierdut privighetoarea !“

Ceva mai tîrziu se gîndi : „Ce s-a petrecut cu aiurita asta ? Oi fi sărutat-o eu cumva din întîmplare ?“

În cele din urmă își zise : „Mi-am distrus viața pentru un sărut și nici măcar nu mai țin minte cum a fost ! Don Giovanni a sărutat-o pe Zerlina, iar Achille Papin plătește ! Ce soartă au și bieții artiști !“

În casa decanului, Martine simțea că situația era de fapt mai gravă decît părea și căuta privirile sorei sale. Cuprinsă de un tremur ușor, timp de o clipă îi trecu și ei prin minte că poate domnul acela romano-catolic încercase s-o sărute pe Philippa. Nu-și închipuia că sora ei ar putea fi surprinsă ori speriată de ceva aparținînd propriei sale firi.

Achille Papin părăsi Berlevaag-ul cu primul vapor.

Despre acest oaspete din lumea mare surorile nu vorbeau decît foarte rar ; le lipseau cuvintele pentru a-l caracteriza.

IV. *O scrisoare din Paris*

Cincisprezece ani mai tîrziu, într-o noapte ploioasă de iunie a anului 1871, cineva trase de trei ori cu putere de mînerul soneriei de la căsuța cea galbenă. Cînd stăpînele casei deschiseră ușa, văzură o femeie masivă, brunetă și de o paloare cadaverică, purtînd o boccea pe braț, care le privi, făcu un pas înainte și se prăbuși, leșinînd, pe prag. După ce, speriate, femelie o readuseră la viață, se săltă în capul oaselor, le mai aruncă o privire fugară din ochii ei îngropați în orbite și, fără un singur cuvînt, începu să scotocească prin hainele ude pînă ce dădu peste o scrisoare și le-o întinse.

Scrisoarea le era într-adevăr adresată lor; dar scrisă în franțuzește. Surorile își adunară la un loc toate cunoștințele de franceză și citiră scrisoarea, care suna așa :

Doamnelor !

Vă mai amintiți de mine ? Ah, cînd mă gîndesc la dumneavoastră, mi se umple sufletul de lăcrămioare sălbatice ! Oare amintirea devoțiunii unui francez vă va îndupleca inimile spre a salva viața unei franțuzoaice ?

Aducătoarea scrisorii de față, Doamna Babette Hersant, întocmai ca și prea frumoasa noastră împărăteasă, a trebuit să fugă din Paris. Războiul civil face ravagii pe străzile noastre. Mîini de francezi au vărsat sînge franțuzesc. Nobilii Comunarzi, care s-au ridicat în apărarea Drepturilor Omului, au fost zdrobiți și anihilați. Soțul și fiul Doamnei Hersant, amîndoi renumiți coafori, au fost împușcați. Ea însăși a fost arestată ca *Pétroleuse* — (un cuvînt folosit pe-aici *à propos* de femeile care dau foc la case cu ajutorul petrolului) — și abia a reușit să scape din mîinile pătate de sînge ale

Generalului Galliffet. A pierdut acum totul și nu mai îndrăznește să rămînă în Franța.

Un nepot de-al ei, bucătar pe vasul *Anna Colbioernsson,* cu destinația Christiania — (capitala Norvegiei, din cîte mi se pare *) —, a obținut ca mătușa lui să se îmbarce la bord. I se oferea o ultimă șansă. Ce tristețe!

Cunoscînd că am fost cîndva oaspetele minunatei dumneavoastră țări, iat-o că vine la mine, mă întreabă dacă știu niște oameni de treabă în Norvegia și, dacă da, mă imploră s-o recomand acestora printr-o scrisoare. Cele trei cuvinte, „oameni de treabă", îmi aduc pe dată în fața ochilor imaginea dumneavoastră, atît de dragă inimii mele. Și astfel am trimis-o la domniile voastre. Cum va ajunge de la Christiania la Berlevaag nu mai știu, căci am uitat harta Norvegiei. Dar Babette e franțuzoaică și veți constata că, pînă și în nenorocire, ea și-a păstrat ingeniozitatea, demnitatea și adevăratul stoicism.

Sînt invidios pe situația ei disperată, căci ea va fi cu dumneavoastră amîndouă.

Cînd o veți primi cu milostenia ce v-o cunosc, îndreptați un gînd milostiv și către Franța.

Timp de cincisprezece ani, Domnișoară Philippa, am trăit cu regretul că vocea dumneavoastră nu va umple niciodată Opera Mare din Paris. Astă seară, cînd mă gîndesc la dumneavoastră, fără îndoială înconjurată de o familie veselă și iubitoare, și la mine : cărunt, solitar, uitat de cei care altădată mă aplaudau și mă adorau, îmi dau seama că dumneavoastră ați ales probabil partea mai bună a vieții. Ce-i faima ? Ce-i gloria ? Mormîntul ne așteaptă pe toți !

Și totuși, pierduta mea Zerlină, și totuși, soprană a zăpezilor ! Scriind aceste rînduri simt că mormîntul nu înseamnă sfîrșitul tuturor lucrurilor. În Paradis îmi

---

* Numele purtat de orașul Oslo între anii 1624—1925. Noul oraș, ridicat după incendiul din 1624, care a distrus complet vechea așezare Oslo, și-a primit numele de la marele rege reformator al Danemarcei și al Norvegiei Christian IV (1577—1648), devenind în 1814 capitala Norvegiei. Printr-o hotărîre a parlamentului norvegian (Storting), orașul a revenit în 1925 la vechea sa denumire de Oslo. (N .t.).

va fi dat să vă aud din nou vocea. Acolo veți cînta, fără temeri și rețineri, așa cum Domnul v-a hărăzit să cîntați. Acolo veți fi marea artistă care Domnul v-a hărăzit să fiți. O ! parcă văd cum veți fermeca îngerii.

Babette gătește bine.

Vă rog să primiți, doamnele mele, umilul omagiu al prietenului care v-a fost cîndva

Achille Papin

În loc de P.S., în josul paginii erau desenate cu grijă primele două măsuri ale duetului Don Giovanni-Zerlina :

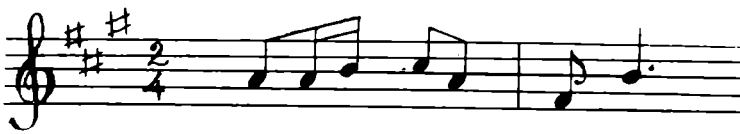

Pînă atunci surorile țînuseră doar o slujnicuță de cincisprezece ani, care le ajuta în casă ; acum era limpede că nu-și puteau permite să angajeze o menajeră mai vîrstnică și mai experimentată. Dar femeia le spuse că era gata să muncească fără nici o plată pentru oamenii de treabă la care o trimisese Monsieur Papin și că în nici un caz nu s-ar angaja la altcineva. Dacă o goneau, atunci nu-i rămînea decît să moară. Așa trăi Babette în casa fiicelor decanului timp de doisprezece ani, pînă în momentul cînd începe povestea de față.

V. *Viață liniștită*

Babette sosise disperată și cu privirile sălbatice, ca o fiară hăituită, dar, în noua ambianță prietenoasă, dobîndi curînd aspectul unei servitoare respectabile și de încredere. Păruse în prima clipă o cerșetoare ; acum se dovedea a fi o cuceritoare victorioasă. Felul ei liniștit de a fi și privirea severă, adîncă erau hipnotizante ; sub ochii ei lucrurile se mutau fără zgomot la locurile lor.

La început stăpînele ei tremuraseră puțin, întocmai ca decanul odinioară, la ideea că primesc o papistașă sub acoperișul lor. Dar nu voiau să plictisească o biată ființă atît de încercată de viață cu catehismul; nu-i vorbă, nici nu erau ele prea stăpîne pe limba franceză. Tacit, au căzut de acord că exemplul unei vieți luterane virtuoase va fi cel mai bun mijloc de convertire a noii servitoare. Astfel prezența lui Babette în casă deveni, cum s-ar zice, un imbold moral pentru locatarele ei.

Primiseră cu neîncredere afirmația lui Monsieur Papin că protejata lui gătea bine. În Franța, doar știau ele, se mănîncă broaște. Îi arătară deci lui Babette cum se prepară codul despicat și supa de bere cu pîine; în timpul demonstrației, fața franțuzoaicei rămase complet fără expresie. Dar, după o săptămînă, Babette pregătea codul despicat și supa de bere cu pîine la fel de bine ca orice altă femeie născută și crescută la Berlevaag.

Ceea ce le-a alarmat și le-a speriat apoi pe fiicele decanului a fost ideea luxului și a extravaganței franțuzești. Chiar din prima zi au chemat-o pe Babette în fața lor și i-au explicat că erau sărace și că, pentru ele, mesele rafinate treceau drept un păcat. Hrana lor trebuia să fie cît mai simplă cu putință; în rest, contau doar cazanele de supă și coșurile de merinde pentru săracii lor. Babette dădu din cap în semn că înțelesese; ca fată, le informă ea pe doamne, fusese bucătăreasă la un preot bătrîn, un sfînt. La care surorile se hotărîră să-l întreacă pe preotul francez în ascetism. Și curînd descoperiră că, din ziua cînd Babette luase în mînă gospodăria, cheltuielile se reduseseră în mod miraculos, iar cazanele de supă și coșurile de merinde dobîndiseră o nouă și misterioasă capacitate de a-i îmbărbăta și a-i întări pe săraci și pe bolnavi.

Pînă și lumea din afara căsuței celei galbene ajunse să-i recunoască lui Babette calitățile. Fugara nu reuși niciodată să învețe limba țării sale de adopțiune, dar, în norvegiana ei stricată, se tocmea la sînge chiar și cu cei mai strașnici negustori din Berlevaag. Era cît se poate de temută și pe chei, și în piață.

Frații și surorile mai vîrstnice din congregație, care la început priviseră chiorîș la străina pripășită în mijlocul

lor, simțeau o schimbare fericită în viața celor două surori și, la rîndul lor, se bucurau și profitau de ea. Așa ajunseră să descopere că din existența lor grijile și necazurile dispăruseră ca prin farmec și că aveau acum mai mulți bani de cheltuială, mai multă vreme să-și facă unii altora confidențe și să se plîngă de vechii lor prieteni și mai multă liniște sufletească pentru a medita la cele sfinte. În decursul timpului, nu puțini dintre prozeliții decanului începură s-o pomenească pe Babette în rugăciunile lor, înălțînd mulțumiri Domnului pentru că le trimisese acea străină tăcută, o Martă oacheșă în casa celor două blonde Marii. Piatra pe care zidarii aproape că voiseră s-o arunce devenise acum piatra de încheiere a colțului clădirii.

Însă domnișoarele din casa cea galbenă erau singurele care știau că piatra de la colțul casei lor avea o trăsătură ciudată și destul de înfricoșătoare, ca și cum s-ar fi înrudit cu însăși Kaawa, piatra cea neagră de la Mecca.

Și anume Babette nu vorbea mai deloc de trecutul ei. Cînd, în primele zile, surorile i-au împărtășit compasiunea lor pentru pierderea ființelor dragi, au fost tratate cu demnitatea și stoicismul de care le scrisese Monsieur Papin.

— Ce vreți, doamnelor ? — răspunsese ea, ridicînd din umeri. Asta-i viața.

Dar într-o zi mărturisi pe neașteptate că păstra de mulți ani un bilet la o loterie franceză și că un prieten credincios din Paris i-l reînnoia în fiecare an. Încît nu era exclus ca odată și odată să cîștige *le grand prix*, lozul cel mare, de zece mii de franci. Surorile începură să se teamă că bocceaua sărăcăcioasă a bucătăresei lor ar putea fi de fapt un covor fermecat și că, la un moment dat, urcîndu-se pe el, Babette va zbura înapoi, la Paris.

Și se mai întîmpla și ca Martine sau Philippa să-i spună ceva lui Babette, iar aceasta să nu le răspundă, încît se întrebau dacă femeia le auzise vorbele sau nu. O găseau în bucătărie, cu coatele sprijinite pe masă și tîmplele rezemate în pumni, pierdută în lectura unei cărți mari și negre, care, bănuiau ele în taină, trebuia să fie vreo carte papistașă de rugăciuni. Sau ședea

nemișcată pe scăunelul cu trei picioare, ținîndu-și mîinile ei mari în poală și ochii negri larg deschiși, enigmatică și fatală ca Pitia pe tripodul ei. În clipe ca acestea își dădeau seama că Babette era o ființă cu profunzimi sufletești nebănuite și că în străfundurile firii ei sălășluiau pasiuni, amintiri și doruri despre care ele nu știau absolut nimic.

Un fior rece le trecea atunci pe șira spinării și își spuneau în sinea lor : „La urma urmelor, poate că totuși a fost într-adevăr o *pétroleuse*".

VI. *Norocul lui Babette*

La 15 decembrie se împlineau o sută de ani de la nașterea decanului. De multă vreme așteptau fiicele sale această zi și doreau s-o aniverseze ca și cum iubitul lor tată s-ar mai fi aflat încă printre discipolii săi. De aceea erau triste și nu înțelegeau cum era cu putință că în ultimul an discordia și dezbinarea își ridicaseră tot mai semeț capetele în mica lui turmă. Ele încercaseră să readucă armonia în rîndurile congregației, dar își dădeau seama că nu izbutiseră. Părea că forța blîndă și plină de iubire a tatălui lor se evaporase întocmai ca picăturile lui Hoffmann * lăsate pe raft într-o sticlă fără dop. Iar dispariția sa deschisese larg ușile unor lucruri pînă atunci necunoscute celor două surori, mult mai tinere ca vîrstă decît copiii lui spirituali. Dintr-o epocă îndepărtată cu o jumătate de secol în trecut, pe vremea cînd oile alergau pe coclauri care încotro nepăstorite de nimeni, groaznici musafiri veneau acum nepoftiți, căutînd să pătrundă, pe urmele adoratorilor, prin breșa iscată, în-

* Friedrich Hoffmann (1660—1742) — profesor de medicină la Halle și medic personal al împăratului Friedrich I al Prusiei. Unul dintre cei mai importanți medici și teoreticieni ai medicinei din secolul al XVIII-lea. Picăturile lui Hoffmann — amestec de eter și alcool, utilizat mai ales în combaterea leșinurilor și amețelilor. (N. t.)

tunecînd odăile mici ale casei și aducînd cu ei frigul de afară. Păcatele bătrînilor frați și surori ieșeau la iveală însoțite de o fierbinte căință tîrzie, ca o durere de dinți, iar păcatele săvîrșite de alții față de ei trezeau resentimente amare, ca o otravă în sînge.

Erau în această frăție întru duh două bătrîne care, înainte de convertire, se împroșcaseră cu atîtea calomnii una pe alta încît își distruseseră una o căsnicie, iar cealaltă o moștenire. Azi nu mai țineau minte întîmplări vechi de o zi sau de o săptămînă, ci numai răul ce și-l făcuseră cu patruzeci de ani în urmă și le plăcea să dezgroape întruna vechile răfuieli; aceste două femei se ciondăneau toată ziua. Un alt frate bătrîn își aduse deodată aminte că, în urmă cu patruzeci și cinci de ani, un alt frate îl înșelase într-o tranzacție; el ar fi vrut să uite toată istoria, dar aceasta i se înfipsese ca o așchie adîncă în creier și-i copsese acolo. Mai erau un căpitan cărunt și cinstit și o văduvă pioasă, plină de riduri, care se iubiseră în tinerețe, pe vremea cînd ea era măritată cu un alt bărbat. În ultima vreme fiecare se supărase pe contul lui și tot trecea asupra celuilalt povara vinei, gîndindu-se cu groază la teribilul rău pe care i-l putea provoca, în fața eternității, ființa care pretindea că îl iubește. La reuniunile din căsuța cea galbenă păleau amîndoi cînd se vedeau și-și fereau grijulii privirile unul de celălalt.

Pe măsură ce se apropia aniversarea, Martine și Philippa simțeau cum răspunderile lor creșteau întruna. Oare preacredinciosul lor tată n-avea să cate din ceruri mustrător spre ele și să le ocărască pentru că nu știuseră apăra cu folos misiunea lui pe pămînt? Surorile își împărtășeau adesea aceste temeri și-și repetau cuvintele bunului lor tată: căile Domnului trec chiar și peste marea cea sărată și peste munții înzăpeziți, unde ochiul omenesc nu vede nici o urmă.

Într-una din zilele acelei veri, poșta aduse o scrisoare din Franța pentru Madame Babette Hersant. Lucrul în sine era destul de surprinzător, căci niciodată în timpul celor doisprezece ani de cînd Babette trăia la Berlevaag nu primise vreo scrisoare. Ce vești puteau veni tocmai acum, se mirau stăpînele ei? Îi duseră scrisoarea la bu-

cătărie, pentru a fi de față și ele cînd o deschide și o citește. Babette o deschise, o citi, apoi își ridică privirile către surori și le spuse că numărul de loterie, pe care ea îl tot reînnoia în Franța, ieșise la tragerea din acel an : cîștigase zece mii de franci.

Vestea produse o impresie atît de puternică asupra celor două femei încît vreme de un minut încheiat nu putură scoate nici măcar un cuvînt. Ele însele își primeau rentele lor modeste în rate mici ; le venea greu să-și închipuie un teanc de bancnote în valoare de zece mii de franci. Pe urmă îi strînseră mîna lui Babette cu mîinile lor cuprinse de un tremur ușor. Niciodată nu mai strînseră mîna cuiva care, cu o clipă mai înainte, să fi ajuns în posesia a zece mii de franci.

După o clipă își dădură seama însă că evenimentul le afecta în egală măsură și pe ele ca și pe Babette. Simțeau că imaginea Franței se ridica încet la orizont pentru bucătăreasă, în timp ce existența lor se scufunda treptat. Cei zece mii de franci care o făcuseră bogată făceau să apară atît de necăjită casa în care slujise ! Rînd pe rînd, griji și necazuri uitate începură să-și iteasă iarăși capetele din cele patru colțuri ale bucătăriei. Li se stinseră felicitările pe buze și cele două femei pioase începură să se simtă rușinate de tăcerea lor.

Cu chipuri vesele în zilele următoare împărtășiră vestea cea bună la prieteni, dar le făcu bine să vadă cum figurile acestora se întristau ascultîndu-le. Nimeni, era de părere congregația, n-o putea condamna pe Babette : păsările se întorceau întotdeauna la cuiburile lor, iar oamenii în țările unde se născuseră. Dar oare își dădea seama această slujnică atît de bună și credincioasă că, plecînd din Berlevaag, va lăsa atîția oameni bătrîni și săraci în suferință ? Că surioarele lor nu vor mai avea timp să vadă de toți bolnavii și necăjiții ? Loteriile astea erau mîna diavolului, da, da.

La timpul potrivit, banii au sosit prin intermediul băncilor din Christiania și Berlevaag. Cele două domnișoare au ajutat-o pe Babette să-i numere și i-au dat o cutie în care să-i țină. Tot umblînd cu ele, treptat s-au obișnuit cu acele bancnote prevestitoare de rău.

De îndrăznit nu îndrăzneau s-o întrebe pe Babette cînd avea de gînd să plece. Să cuteze ele să spere că va mai rămîne măcar pînă la 15 decembrie ?

Stăpînele nu știuseră niciodată foarte exact cît anume din discuțiile lor putea urmări sau pricepe bucătăreasa. De aceea rămaseră complet surprinse cînd, într-o seară de septembrie, Babette veni în salon mai umilă și mai supusă ca niciodată de cînd era în slujba lor și ceru o favoare. Le implora, spunea ea, să-i îngăduie să pregătească o cină de gală pentru aniversarea zilei decanului.

Să ofere o cină la această sărbătoare nici măcar nu le trecuse prin gînd surorilor. O gustare foarte modestă și o ceașcă de cafea erau masa cea mai somptuoasă la care invitaseră vreodată pe cineva. Dar ochii negri ai lui Babette erau plini de suferință și rugători, ca ai unui cîine ; deci au fost nevoite să cedeze. Fața bucătăresei se lumină toată.

Dar mai era ceva. Babette voia, zicea ea, să le pregătească o cină franțuzească veritabilă pentru această ocazie. Martine și Philippa se uitară una la alta. Ideea nu le surîdea ; cine știe ce putea să însemne asta pînă la urmă ? Dar ciudățenia rugăminții le dezarmase. Nu aveau argumente cu care să combată dorința de a li se pregăti o cină franțuzească veritabilă.

Babette scoase un suspin adînc de fericire, dar tot nu plecă. Mai avea o rugăminte. Le imploră pe stăpîne să-i îngăduie să plătească din banii ei această cină franțuzească.

— Nu, Babette ! — exclamară ele într-un glas.

Cum se putea măcar gîndi la una ca asta ? Își închipuia că aveau s-o lase să-și cheltuiască banii ei prețioși pe mîncare și băutură — sau pentru ele ? Nu, Babette, fii serioasă.

Dar Babette făcu un pas înainte. Ere ceva măreț în această mișcare, parcă din senin se stîrnise un val. Oare tot așa pășise și în 1871, să înfigă steagul roșu pe vreo baricadă ? Începu să vorbească în norvegiana ei stricată, dar cu o elocință franceză clasică. Vocea ei parcă era un cîntec.

Doamnelor ! Le ceruse ea vreodată, în acești doisprezece ani, măcar o singură favoare ? Nu ! Și de ce nu ?

Dumnealor, care se rugau în fiecare zi, știau ele ce simte un suflet de om care nu are pentru ce se ruga ? Pentru ce să se fi rugat Babette ? N-avea pentru ce ! Iată însă că astă seară avea și ea o rugăciune de făcut din adîncul sufletului. Nu simțeau doamnele că astă seară se cuvenea să-i împlinească această rugăciune cu aceeași bucurie cu care bunul Dumnezeu le împlinea mereu rugăciunile lor însele ?

O vreme surorile nu spuseră nimic. Avea dreptate Babette : era prima ei rugăminte după doisprezece ani ; probabil că avea să fie și ultima. Se gîndiră îndelung ce să facă. La urma urmelor, își ziseră, bucătăreasa lor era mai bogată acum decît ele și o cină nu avea cum însemna prea mare lucru pentru o persoană cu zece mii de franci în buzunar.

Consimțămîntul lor acordat pînă la sfîrșit o transformă cu totul pe Babette. Își dădeau seama că aceasta, în tinerețe, trebuia să fi fost o femeie minunat de frumoasă. Și se întrebau dacă, în acel moment, ele însele nu deveniseră cumva, pentru întîia oară, în ochii lui Babette, „oamenii de treabă" din scrisoarea lui Achille Papin.

VII. *Broasca țestoasă*

În noiembrie Babette plecă într-o călătorie.

Trebuia să facă anumite pregătiri, își informă ea stăpînele, pentru care avea nevoie de un concediu de vreo săptămînă sau zece zile. Nepotul ei, care o ajutase cîndva să ajungă la Christiania, naviga și acum pe aceeași rută și urma să se afle din nou în capitală ; trebuia să-l vadă și să discute cu el amănunțit. Babette nu suporta vaporul ; le vorbise despre unica sa călătorie pe mare, cea din Franța pînă în Norvegia, ca despre cea mai groaznică întîmplare din viața ei. Acum însă era ciudat de liniștită ; surorile simțeau că inima îi era demult în Franța.

După zece zile Babette se întorcea însă la Berlevaag.

Aranjase totul așa cum dorea·ea ?, o întrebară surorile. Da, răspunse femeia, se întîlnise cu nepotul și-i dăduse o listă de lucruri pe care să i le aducă din Franța. Pentru Martine și Philippa sensul acestor cuvinte rămînea destul de obscur, însă, cum nu țineau neapărat să afle data plecării ei definitive, nu mai puseră și alte întrebări.

În săptămînile următoare Babette se arătă cam nervoasă. Dar într-o zi din decembrie își anunță triumfătoare stăpînele că lucrurile comandate de ea sosiseră la Christiania, fuseseră descărcate de pe vas și în aceeași zi ajunseseră și la Berlevaag. Aici se înțelesese cu un bătrîn care avea o roabă să i le aducă din port pînă acasă.

Dar, Babette, despre ce lucruri e vorba ?, o întrebară surorile. Păi cum, *Mesdames,* răspunse ea, doar am nevoie de niște ingrediente pentru cina de gală. Slavă Domnului, au ajuns toate în bună stare de la Paris.

Acum Babette, întocmai ca demonul din poveste, închis în sticlă, se umflase și crescuse ajungînd atît de mare încît stăpînele ei se simțeau mici de tot prin comparație. Vedeau cina franțuzească promisă ca pe un obiect de o natură și la niște dimensiuni incalculabile, ce se rostogolea către ele. Dar, cum niciodată în viață nu luaseră înapoi vreo promisiune, se părăsiră cu totul în mîinile bucătăresei lor.

Și totuși, cînd văzu apărînd în bucătăria lor o roabă întreagă plină de sticle, Martine încremeni. Le atinse timidă și ridică o sticlă.

— Ce-i aici, Babette ? — întrebă ea stins. Nu cumva vin ?

— Ba chiar vin, *Madame !* — răspunse femeia. A, nu, *Madame.* E un Clos Vougeot 1846 ! De la Philippe, din *Rue* Montorgueil ! — mai adăugă ea după o clipă.

Martine, care nu bănuise niciodată că și vinurile pot avea nume, se văzu complet redusă la tăcere.

Seara tîrziu, cînd auzi soneria, se trezi din nou cu roaba în fața ușii, împinsă de un tînăr mus cu părul roșu, ca și cum bătrînul dinainte s-ar fi defectat între timp. Tînărul rînji spre ea ridicînd în sus un obiect mare și de o formă incertă. Părea, la lumina felinarului, un fel de pietroi negru-verzui, dar, pus de podeaua bucătă-

riei, scoase deodată un cap ca de șarpe și începu să-l miște încet de la stînga la dreapta. Martine știa din ilustrații cum arată o broască țestoasă, iar în copilărie chiar și avusese una, dar obiectul de față era de o mărime monstruoasă și de un aspect înfiorător. Se retrase deci fără o vorbă din bucătărie.

Nu îndrăznea să mai împărtășească și sorei sale ce-i fusese dat să vadă.

În acea noapte nu dormi aproape deloc ; se gîndea la bunul decan și era convinsă că ea și sora ei găzduiau cu bună știință un sabat de vrăjitoare în casa tatălui lor, chiar la aniversarea acestuia. Cînd adormi în sfîrșit, avu un vis groaznic, în care Babette otrăvea pe toată lumea : pe bătrînii frați și surori, pe Philippa și pe ea însăși.

Se sculă dis-de-dimineață, își puse pelerina cenușie și porni pe străzile întunecate. Se opri din casă în casă, își deschise inima la toți frații și surorile lor întru duh, mărturisindu-și vina. Ea și Philippa nu voiau să facă nimănui vreun rău, spunea ea ; consimțiseră doar la o rugăminte a servitoarei, fără să prevadă ce va ieși de aici. Acum nu putea spune ce aveau să primească oaspeții ca mîncare și băutură de ziua tatălui lor. De broasca țestoasă nici nu mai aminti, cu toate că se vedea pe chipul ei, i se simțea și în voce.

Bătrînii, cum spuneam mai devreme, le cunoșteau toți pe Martine și Philippa încît din fragedă pruncie și le văzuseră plîngînd amar pentru cîte o păpușă ruptă. Lacrimile Martinei le aduseră și lor lacrimi în ochi. Se adunară deci în după-amiaza aceleiași zile spre a discuta situația.

Înainte de a se despărți, își făgăduiră unii altora ca, de dragul surioarelor lor mai mici, să păstreze o tăcere absolută, la ziua decanului, în privința mîncării și a băuturii. Și nimic din ce avea să li se pună în față, fie broaște sau melci, să nu le smulgă nici măcar un singur cuvînt de pe buze.

— Pentru că limba — spuse un frate cu o barbă lungă colilie — e un mădular mic, dar se știe fuduli cu fapte mari. Limba n-o poate nimeni ține în frîu ; e nesupusă și rea și plină de otravă ucigașă. De ziua păstorului nostru să ne clătim însă limbile de orice gust și să le

curățăm de orice plăcere sau scîrbă a simțurilor, păstrîndu-le doar pentru lucruri înalte, ca laudele și mulțumirile aduse Domnului nostru.

Atît de puține fapte se petreceau în viața liniștită a frăției din Berlevaag încît în această clipă frații se simțiră adînc mișcați și exaltați. Își strînseră mîinile întru consfințirea hotărîrii luate, simțind că parcă s-ar fi juruit dinaintea păstorului lor sufletesc.

VIII. *Imnul*

Într-o duminică dimineață începu să ningă. Fulgii albi cădeau repezi și deși ; geamurile mici de la căsuța cea galbenă fură curînd acoperite de zăpadă.

De dimineață un argat de la Fossum aduse un bilet pentru cele două surori. Bătrîna doamnă Loewenhielm mai trăia încă și acum în casa ei de la țară. Avea nouăzeci de ani, era complet surdă și își pierduse cu totul senzația de gust și de miros. Dar ea fusese una din primele adepte ale decanului și nici infirmitatea, nici drumul cu sania n-o puteau împiedica să-i cinstească memoria. Tocmai acum, scria în bilet, nepotul ei, generalul Lorens Loewenhielm, venise pe neașteptate în vizită la Fossum ; cum acesta vorbea cu o mare venerație despre decan, solicita permisiunea de a-l aduce cu ea la comemorare. Avea să-i prindă și lui bine, căci bietul băiat părea cam abătut.

Martine și Philippa își amintiră de vizitele tînărului ofițer de odinioară ; acum nimerise la momentul cel mai potrivit pentru ca dorința lor fierbinte de a evoca fericitele zile de altădată să-și afle împlinirea. Răspunseră deci că generalul Loewenhielm era binevenit. O chemară și pe Babette spre a-i aduce la cunoștință că vor fi douăsprezece persoane la masă ; deasemeni mai adăugară că ultimul invitat trăise timp de mai mulți ani la Paris. La aflarea acestei vești Babette păru bucuroasă și le asigură că mîncare era destulă pentru toată lumea.

Cele două gazde își făcură micile lor pregătiri în sufragerie. La bucătărie nici nu îndrăzneau să pună piciorul, căci Babette adusese în mare taină un ajutor de bucătar de pe un vas din port — același băiat care venise cu broasca țestoasă, după cum descoperi Martine — spre a o ajuta la gătit și la servit mesenii, iar acum femeia cea oacheșă cu băiatul roșcovan, întocmai ca o vrăjitoare cu spiritul ei malefic, puseseră stăpînire absolută pe acea parte a casei. Surorile n-ar fi putut spune ce focuri ardeau și ce cazane clocoteau în bucătăria lor încă dinainte de ivirea zorilor.

Ca prin minune, fața de masă era călcată și argintăria lustruită, iar de undeva, numai Babette știa de unde, apăruseră pahare și carafe. Cum în locuința decanului nu existau douăsprezece scaune, a fost adusă din salon sofaua cea lungă, tapisată cu păr de cal ; salonul, de altfel întotdeauna sumar mobilat, arăta acum straniu de gol și mare.

Martine și Philippa se străduiră să aranjeze cît mai frumos teritoriul lăsat în grija lor. Indiferent ce necazuri le erau rezervate oaspeților, cel puțin nu trebuia să le fie și frig ; toată ziua cele două surori hrăniră vechea sobă cu bușteni de mesteacăn. Agățară o ghirlandă de ienupăr în jurul portretului tatălui lor din perete și așezară sfeșnice cu lumînări dedesubt, pe măsuța de cusut a răposatei lor mame ; arseră și cîteva crenguțe de ienupăr, ca să parfumeze camera. Între timp se întrebau dacă sania avea să răzbată pe o asemenea vreme de la Fossum pînă la Berlevaag. În cele din urmă își puseră rochile negre cele mai bune și crucile de aur de la confirmație. Apoi se așezară jos, cu mîinile în poală și se încredințară în voia Domnului.

Frații și surorile sosiră în grupuri mici și intrară în cameră încet și solemn.

Această încăpere joasă, cu podeaua ei goală și mobila puțină le era tare dragă discipolilor decanului. Dincolo de ferestrele ei se întindea lumea mare. Văzută dinăuntru, lumea mare, îngropată sub albul iernii, era plăcut încadrată în trandafiriu, bleu și roșu de un rînd de ghivece

cu zambile rînduite pe tocul geamului. Iar vara, cînd ferestrele erau deschise, lumea mare avea o ramă ușor unduitoare de perdele din muselină albă.

În acea seară, oaspeții fură întîmpinați încă din pragul ușii cu căldură și arome plăcute și dădură ochii cu portretul păstorului lor drag, înconjurat de o cunună veșnic verde. Odată cu degetele amorțite, li se încălziră și inimile.

După cîteva momente de tăcere, un frate foarte bătrîn se porni, cu vocea sa tremurătoare, să îngîne unul din imnurile compuse chiar de păstorul lor :

„Ierusalim, lăcaș iubit
Și nume pururi drag..."

Una cîte una intrară toate vocile ; erau glasuri subțiri și înfiorate de femei, mormăieli groase de vechi lupi de mare și, deasupra tuturor, vocea clară de soprană a Philippei, puțin uzată de vîrstă, însă tot angelică. Pe nesimțite, coriștii se luaseră de mîini. Cîntară imnul pînă la capăt și, cum nu le venea să se oprească, începură un altul :

„La veșminte și la hrană
Să nu te gîndești prea mult..."

Stăpînele casei se simțeau acum întrucîtva liniștite, iar al treilea verset :

„Cînd copilu-ți cere hrană,
Tu-i dai pietre, tîrîtoare ?..."

îi merse Martinei drept la inimă, înaripînd-o cu speranțe.

Dar în mijlocul acestui imn se auziră afară clopoțeii unei sănii ; sosiseră invitații de la Fossum.

Martine și Philippa ieșiră să-i întîmpine și să-i conducă în salon. Cu vîrsta, doamna Loewenhielm se făcuse mică de tot, iar chipul ei fără culoare arăta pergamentos și încremenit. Alături de ea, înalt, spătos și roșu la față, îmbrăcat într-o uniformă strălucitoare și cu pieptul plin

de decorații, generalul Loewenhielm umbla semeț și țanțoș ca o pasăre ornamentală, un fazan auriu sau un păun, nimerit într-o adunare liniștită de ciori și stăncuțe.

IX. *Generalul Loewenhielm*

Pe drumul de la Fossum la Berlevaag, generalul Loewenhielm încercase o stare ciudată. Nu mai fusese în acest ținut de treizeci de ani. Acum venise pentru a se odihni după viața agitată de la curte și totuși nu putea afla tihna. Vechea casă de la Fossum era cu toate acestea destul de liniștită, deși părea jalnic de mică după Tuileries sau Palatul de Iarnă. Dar exista aici o prezență neliniștitoare : tînărul locotenent Loewenhielm bîntuia prin camere.

Generalul Loewenhielm vedea lîngă el silueta zveltă și chipeșă a tînărului. Și, trecînd, băiatul îi aruncă bărbatului mai vîrstnic o privire fugară și un zîmbet, acel zîmbet arogant și disprețuitor pe care tinerețea îl aruncă de obicei bătrîneții. Generalul ar fi putut zîmbi la rîndul lui, blînd și puțin trist, cum zîmbește bătrînețea de obicei tinereții, dacă s-ar fi simțit cu adevărat în starea de spirit potrivită pentru așa ceva ; însă, cum scria și mătușa lui, el era tare abătut.

Lorens Loewenhielm obținuse tot ce-și dorise de la viață și lumea îl admira și îl invidia. Dar iată că un lucru ciudat, pe care îl știa numai el, făcea o notă distonantă în existența sa prosperă și anume nu era întru totul fericit. Ceva funcționa greșit undeva, iar el își pipăia peste tot cu grijă eul sufletesc, așa cum ai pipăi atent un deget pentru a găsi locul unde s-a înfipt adînc spinul invizibil.

Se bucura de înaltele favoruri ale familiei regale, își urmase cu cinste chemarea, avea prieteni peste tot. Spinul nu era în nici unul din aceste locuri.

Soția sa era o femeie strălucitoare și încă frumoasă. Poate că își neglija puțin casa de dragul vizitelor și al petrecerilor ; își schimba servitoarele la fiecare trei luni,

iar mesele generalului acasă erau servite nepunctual. Generalul, care prețuia mult în viață mîncarea bună, încerca în această privință o ușoară amărăciune față de doamna sa, pe care, în secret, o făcea vinovată de indigestiile ce-l chinuiau uneori. Și totuși spinul nu era nici aici.

Nu, dar un lucru absurd se petrecuse în ultima vreme cu generalul Loewenhielm : începuse să-l preocupe sufletul său nemuritor. Dar exista vreun motiv pentru această frămîntare a sa ? Era un om profund moral, era credincios regelui, soției și prietenilor săi, o pildă pentru orișicine. În anumite momente însă lumea îi apărea nu ca un teren moral, ci ca unul mistic. Se privea în oglindă, își observa atent șirurile de medalii de pe piept și suspina către sine : „Deșertăciune, deșertăciune, totu-i deșertăciune !"

Ciudata întîlnire de la Fossum îl silise să-și facă bilanțul vieții.

În tinerețe, Lorens Loewenhielm atrăsese visele și fanteziile cum atrage floarea albinele și fluturii. Luptase pentru a se elibera de ele ; fugise și ele îl urmăriseră peste tot. Se temuse de acea Huldre din legenda familiei sale și se ținuse tare cînd aceasta căuta să-l ademenească spre munți ; refuzase categoric să fie dăruit cu un al șaselea simț.

Acum, la maturitate, Lorens Loewenhielm se trezi că dorește să i se adeverească măcar un singur vis. Tînjea după un al șaselea simț cum tînjește orbul după darul firesc al vederii.

Era cu putință ca un șir de victorii presărate pe mulți ani și în multe țări să nu însemne de fapt decît o singură înfrîngere ? Generalul Loewenhielm satisfăcuse pretențiile locotenentului Loewenhielm și îi împlinise cu vîrf și îndesat ambițiile. S-ar fi putut spune că reușise să cîștige o lume întreagă. Iar acum bărbatul mai vîrstnic și mai trecut prin viață ajunsese în situația de a se întoarce către tînărul naiv de odinioară și a-l întreba grav, cu amărăciune chiar : la ce bun toate acestea ? Ceva, era limpede, se pierduse pe drum.

De aceea, cînd doamna Loewenhielm îi spusese nepotului ei de aniversarea decanului, iar acesta se hotărîse

s-o însoțească la Berlevaag, gestul lui nu era o simplă acceptare a unei invitații la masă.

Își promise că în acea seară se va confrunta cu tînărul Lorens Loewenhielm, ce se dovedise cîndva o apariție timidă și nefericită în casa decanului, de unde plecase la sfîrșit jurînd ca niciodată să nu mai pună piciorul acolo. Îl va lăsa acum pe tînăr să-i dovedească, o dată pentru totdeauna, că alesese drumul cel bun cu treizeci și unu de ani în urmă. Camerele joase și peștele cu paharul de apă ce i se vor servi la masă vor fi chemate să depună mărturie că, într-un asemenea mediu, existența lui Lorens Loewenhielm s-ar fi cufundat curînd în cea mai desăvîrșită mizerie.

Își lăsă gîndurile să rătăcească în voie. Odată, la Paris, cîștigase un concurs hipic și fusese sărbătorit de ofițerii superiori din cavaleria franceză, printre care erau o mulțime de prinți și duci. Se oferise în cinstea lui o masă la cel mai luxos restaurant. Vizavi stătea o doamnă din aristocrație, o frumusețe celebră, căreia și el îi făcuse multă vreme o curte asiduă. În mijlocul sărbătorii, aceasta și-a ridicat ochii catifelați peste marginea cupei de șampanie, promițîndu-i, din priviri, că îl va face fericit. Acum, în sanie, își dădu seama deodată că, timp de o secundă, văzuse atunci în fața ochilor chipul Martinei și că îl izgonise. Ascultă o vreme clinchetul clopoțeilor saniei, apoi zîmbi ușor gîndindu-se cum în acea seară va domina conversația din jurul aceleiași mese la care tînărul Lorens Loewenhielm stătuse altădată ca un mut.

Ningea cu fulgi mari și deși ; dîrele dispăreau repede în urma saniei. Generalul Loewenhielm stătea nemișcat lîngă mătușa sa, cu bărbia îngropată în gulerul înalt de blană al hainei.

X. *Cina lui Babette*

Cînd ajutorul cel roșcovan al lui Babette deschise ușa sufrageriei, iar invitații îi trecură încet pragul, își dădură drumul la mîini și tăcură. Dar era o tăcere dulce și mîn-

giietoare, căci, în spirit, ei încă se mai țineau de mîini și cîntau.

Babette așezase un șir de lumînări pe mijlocul mesei ; flăcările lor luceau reflectate de rochiile și redingotele negre și de uniforma stacojie și licăreau în ochii limpezi și umezi ai adunării.

Generalul Loewenhielm văzu chipul Martinei la flacăra lumînărilor și i se păru la fel ca la despărțirea lor, cu treizeci de ani înainte. Ce urme lăsaseră pe acest chip treizeci de ani de viață la Berlevaag ? Părul auriu era acum presărat cu fire argintii ; fața, ca o floare, se transformase încet în alabastru. Dar cît de senină îi era fruntea, cîtă liniște încrezătoare se citea în ochii ei, ce pure și delicate îi rămăseseră buzele, ca și cum nici un cuvînt grăbit nu și-ar fi luat vreodată zborul de pe ele.

Cînd toți se aflară așezați, cel mai vîrstnic membru al congregației spuse rugăciunea, alegînd chiar cuvintele decanului :

„Hrana trupul să-mi nutrească,
trupul sufletu-ntărească,
iar acesta gîndul meu,
prinos pentru Dumnezeu.“

Încă de la cuvîntul „hrana“, cu capetele lor cărunte aplecate peste mîinile împreunate în rugăciune, invitații își amintiră că se juraseră să nu scape nici o vorbuliță despre acest subiect și acum își înnoiră în inimile lor jurămîntul : nu numai că nu vor scoate nici un cuvînt despre mîncare, dar nici măcar nu se vor gîndi la ea ! Stăteau la o masă, atît ; și la nunta de la Cana Galileii doar stătuseră oamenii la o masă. Iar pronia cerească li se revelase, sub însăși forma vinului, la fel de măreață ca oriunde altundeva.

Ajutorul lui Babette umplu fiecărui oaspete cîte un pahar mic. Aceștia le ridicară plini de gravitate, ca pentru confirmarea hotărîrii lor secrete.

Bănuitor întrucîtva în privința vinului, generalul Loewenhielm sorbi o dată, tresări surprins, duse paharul întîi la nas, apoi în fața ochilor și, nedumerit, îl puse înapoi pe masă. „Foarte straniu“, își zise în sinea lui.

„Asta-i Amontillado ! Și, pe deasupra, și cel mai bun pe care l-am gustat vreodată.“ După o clipă, ca să verifice dacă simțurile nu-l înșală, gustă o jumătate de lingură de supă, apoi încă una întreagă și puse lingura jos. „Din ce în ce mai straniu !“, își spuse din nou. „Asta fără doar și poate e supă de broască țestoasă... și ce supă !“ Se simți cuprins de o panică nelămurită, drept care goli grăbit paharul.

La Berlevaag oamenii de obicei nu prea vorbeau în timpul mesei. Dar, ciudat lucru, în acea seară limbile parcă se dezlegaseră. Un bătrîn frate povesti de prima lui întîlnire cu decanul. Un altul reconstitui predica din urmă cu șaizeci de ani care hotărîse convertirea sa. O femeie în vîrstă, aceeași căreia Martine îi mărturisise celei dintîi îngrijorarea ei, le aminti cum, la necaz, orice frate sau soră era gata să împartă povara durerii cu cel necăjit.

Generalul Loewenhielm, care își pusese în gînd să domine conversația din jurul mesei, povesti că una din lecturile favorite ale reginei era tocmai colecția de predici a regretatului decan. Cum însă un nou fel de mîncare își făcu apariția, se văzu redus la tăcere. „De necrezut !“, își spuse el în gînd, absolut stupefiat. „Dar astea sînt *Blinis Demidoff* !“ Și privi de jur împrejur, la ceilalți meseni, care mîncau liniștiți *Blinis Demidoff*, fără vreun gest de uimire sau măcar de apreciere, ca și cum în ultimii treizeci de ani numai asta ar fi mîncat.

O soră de pe partea cealaltă a mesei aduse vorba despre ciudatele întîmplări petrecute pe vremea cînd decanul era încă printre pruncii săi spirituali și care puteau fi lesne privite ca niște adevărate minuni. Își mai aminteau cei de față, întrebă ea, cînd făgăduise să țină o predică de Crăciun în satul de pe malul opus al fiordului ? Două săptămîni încheiate vremea fusese atît de rea încît nici un căpitan de vas ori pescar nu se încumeta să încerce traversarea. Sătenii își pierduseră orice speranță, însă decanul le făgădui că, dacă nici o barcă nu vrea să-l treacă dincolo, o să vină el singur la ei, peste ape. Și ce să vezi ?! Cu trei zile înainte de Crăciun furtuna se opri, se lăsă un ger cumplit și fiordul îngheță de

la un mal la celălalt. De cînd și-aminteau oamenii, așa ceva nu se mai întîmplase.

Băiatul le umplu iarăși paharele. De această dată frații și surorile știau că nu mai era tot vin, ci o băutură spumoasă. Probabil vreun soi de limonadă ! Limonada era numai potrivită acum pentru spiritul lor cuprins de exaltare, căci li se părea că îi ridică de la pămînt și-i poartă către sfere mai înalte și mai pure.

Din nou generalul Loewenhielm puse jos paharul, se întoarse către vecinul din dreapta sa și-i spuse :

— Dacă nu mă-nșel, asta e *Veuve Cliquot 1860.*

Vecinul îi întoarse o privire toată numai bunătate, zîmbi și făcu o remarcă despre vreme.

Ajutorul lui Babette primise instrucțiuni precise ; fraților din congregație nu trebuia să le umple paharele decît o singură dată, în schimb generalului ori de cîte ori îl golea. Iar acesta golea pahar după pahar. Căci cum să se poarte un om în toată simțirea cînd nu se mai putea încrede în simțurile sale ? Decît nebun, mai bine beat.

Cel mai adesea, în timpul unei mese bune, oamenii din Berlevaag ajungeau, la un moment dat, să se simtă grei de atîta mîncare. Nu însă și în acea seară. Cu cît convivii mîncau și beau mai mult, cu atît își simțeau și trupul și sufletul mai ușoare.

Generalul Loewenhielm se opri din mîncat. Își amintea iar de acel dineu parizian de altădată, spre care îl purtase gîndul pe drum, în sanie. Li se servise atunci o mîncare inimaginabil de rafinată și care avea un gust desăvîrșit ; cînd îl întrebase pe vecinul său, colonelul Galliffet, cum se numea acea minune, acesta îi răspunsese zîmbind : *„Cailles en sarcophage“* *. Mai departe îl lămuri că rețeta fusese inventată chiar de bucătarul restaurantului unde se aflau, o persoană cunoscută în tot Parisul drept cel mai mare geniu culinar al timpului și care — lucrul cel mai surprinzător — era o femeie ! „Și într-adevăr“, spunea colonelul Galliffet, „femeia asta transformă o masă luată la Café Anglais într-un fel de poveste de

* Potîrnichi în sarcofag (fr.). (N. t.)

dragoste..., într-o poveste de dragoste nobilă și romantică, în care ți-e cu neputință să mai distingi între apetitul sau saţietatea trupului şi a sufletului ! Mai devreme m-am bătut în duel de dragul unei doamne. Pentru nici o altă femeie din Paris, tinere prieten, nu mi-aş jertfi mai bucuros viaţa !“ Generalul Loewenhielm se întoarse către vecinul din stînga şi-i zise :

— Dar astea sînt *Cailles en sarcophage* !

Vecinul, care tocmai asculta descrierea unei minuni a decanului, îl privi distrat, apoi dădu afirmativ din cap şi răspunse :

— Da. Sigur că da. Păi ce altceva să fie ?

De la minunile păstorului turmei, discuţia din jurul mesei ajunse pînă la mai măruntele minuni de bunătate şi abnegaţie săvîrşite zilnic de fiicele acestuia. Bătrînul frate care dăduse tonul imnului cită acum o nouă înţelepciune a decanului :

— Singurele lucruri care ne e îngăduit a le lua din viaţa noastră pămîntească sînt acelea pe care le-am dăruit !

Invitaţii zîmbiră... Ce nababe ar deveni atunci pe lumea cealaltă gazdele lor, cele atît de sărmane şi atît de modeste !

Generalul Loewenhielm nu se mai mira de nimic. După cîteva minute, cînd văzu apărîndu-i în faţă struguri, piersici şi smochine, rîse către vecinul său de vizavi :

— Ce struguri formidabili !

— Apoi au venit pînă în valea Eşcol — îi răspunse acesta — au cercetat-o şi au tăiat de acolo o viţă de vie cu un strugure de poamă şi au dus-o doi pe pîrghie. *

Aici generalul simţi că venise momentul să spună cîteva cuvinte. Se ridică deci şi rămase ţeapăn în picioare.

Nimeni de la acea masă nu se ridicase pînă atunci să vorbească. Bătrînii îşi înălţară privirile într-o aşteptare solemnă şi fericită. Erau obişnuiţi să vadă marinari şi vagabonzi beţi criţă de la rachiul ieftin de prin partea

---

* *Numerii*, 13, 24. (N. t.)

locului, dar nu știau să recunoască la un războinic și un curtean atît de strălucit amețeala produsă de cel mai nobil vin din lume.

XI. *Toastul generalului Loewenhielm*

— Îndurarea și Adevărul, dragi prieteni, s-au întîlnit — spuse generalul. Virtutea și Fericirea se vor săruta.

Vorbea limpede, căci avea un glas ce se formase pe cîmpurile de manevră și se auzise apoi discret în sălile palatelor regale, dar, cu toate acestea, vorbea într-un chip atît de nou pentru el însuși și cu o emoție atît de stranie încît fu nevoit să se oprească după prima frază. Era deprins să-și construiască orațiile cu grijă, mereu conștient de scopul urmărit, însă aici, în sînul nepretențioasei congregații a decanului, părea că generalul, cu tot pieptul său numai decorații, nu era decît purtătorul unui mesaj ce trebuia transmis mai departe.

— Omul, dragi prieteni — continuă el — e slab și nesăbuit. Ni s-a spus că vom afla mila Domnului în univers. Dar, în nesăbuința și miopia noastră omenească, noi ne închipuim că mila Domnului e mărginită. Și pentru asta tremurăm...

Niciodată pînă atunci nu mai afirmase generalul că tremură ; era sincer surprins — șocat chiar — la auzul propriei sale voci făcînd asemenea declarații.

— Tremurăm înainte de a alege în viață, iar, după ce am ales, tremurăm iar de teamă că alegerea noastră n-a fost bună. Dar vine o clipă cînd ni se deschid ochii și vedem și înțelegem cît de nesfîrșită e mila cerească. Fiindcă mila cerească, dragi prieteni, nu cere nimic de la noi decît s-o așteptăm cu încredere și să-i răspundem cu recunoștință. Mila cerească, frații mei, nu pune condiții și nu favorizează pe nimeni dintre noi anume ; mila cerească ne ia pe toți la sînul ei și declară amnistie generală. Vedeți ! Ceea ce am ales ne-a fost dat să avem,

iar ceea ce am respins, ne-a fost, de asemenea și în același timp, dăruit. Da, ceea ce am respins, iată, e revărsat asupra noastră din belșug. Căci Îndurarea și Adevărul s-au întîlnit, iar Virtutea și Fericirea s-au sărutat!

Frații și surorile nu pricepuseră prea mult din oratia generalului, dar chipul său recules și inspirat și auzul cuvintelor binecunoscute și atît de dragi lor le cotropiseră sufletele cu emoție. Și astfel, după treizeci și unu de ani, generalul Loewenhielm reușea, în sfîrșit, să domine discuția de la masa decanului.

Despre cele petrecute în continuarea acelei seri nu s-ar putea spune nimic precis. Nici unul dintre invitați n-a păstrat vreo amintire limpede. Știau doar că odăile s-au umplut de o lumniă cerească, de parcă mai multe aureole mici s-ar fi unit într-un singur nimb glorios. Bătrînii taciturni redobîndiseră harul limbii; urechi care ani de zile fuseseră aproape surde se deschideau acum să-l primească. Însuși timpul se transformase în eternitate. Mult după miezul nopții ferestrele casei încă luceau ca aurul, iar cîntece răpitoare zburau afară, prin aerul nopții de iarnă.

Cele două femei ce se bîrfiseră cîndva una pe alta se întoarseră acum cu ani și ani în urmă, trecînd de vremurile pe care tot nu reușeau să le uite, pînă în zilele copilăriei lor, cînd împreună se pregăteau să fie confirmate și, mînă în mînă, cu un stol de fetițe, umpleau de cîntece străzile din Berlevaag. Un frate din congregație îi trase altuia un pumn între coaste, cum obișnuiesc băieții, cu acel amestec de tandrețe și asprime și-i strigă tare:

— Ce m-ai înșelat cu cheresteaua aia, escroc bătrîn ce ești!

Fratele căruia i se adresase aproape că se prăvăli de pe scaun cuprins de un hohot uriaș de rîs, dar din ochi îi curgeau lacrimi.

— Da, chiar așa, frate dragă — răspunse el. Chiar așa.

Căpitanul Halvorsen și doamna Oppegaarden se treziră deodată singuri într-un colț și își dăruiră acel sărut prelung pentru care dragostea lor tainică și nesigură din tinerețe nu le îngăduise niciodată vreme.

Turma bătrînului decan era făcută din oameni simpli. Mai tîrziu în viață, gîndindu-se la acea seară de neuitat, nici unuia din ei nu-i trecuse prin minte că starea de exaltare ce-o atinseseră le venea din lăuntrul lor înșile. Își dădeau seama că fuseseră dăruiți să aibă parte de nesfîrșita milă cerească despre care le vorbise generalul Loewenhielm, iar lucrul nici măcar nu-i mira, căci nu făcea decît să se împlinească o speranță veșnic vie în sufletele lor. Iluziile deșarte de pe pămînt se spulberaseră dinaintea ochilor lor ca fumul, iar ei văzură universul așa cum era el de fapt. Dintr-un mileniu fuseseră dăruiți cu o oră.

Bătrîna doamnă Loewenhielm se ridică cea dintîi să plece. Nepotul ei o însoți, iar cele două surori le luminară drumul. În timp ce Philippa o ajuta pe bătrîna doamnă să îmbrace multele ei veșminte călduroase, generalul luă mîna Martinei și o ținu îndelung într-a sa, fără un cuvînt. În cele din urmă spuse :

— M-am aflat alături de dumneata în fiecare zi a vieții mele. Știi — nu ? — că așa a fost ?

— Da — zise Martine — știu că așa a fost !

— Și mă voi afla alături de dumneata în fiecare zi ce mi-a mai rămas de trăit — continuă el. În fiecare seară voi fi cu dumneata, nu trupește, căci trupul nu înseamnă nimic, ci în spirit, căci el e totul și vom cina împreună, întocmai ca astă seară. Fiindcă, surioară dragă, în această seară am aflat că totul e posibil pe lumea asta.

— Da, așa e, fratele meu drag — îi consfinți Martine. Totul e posibil pe lumea asta.

Și se despărțiră.

Cînd, în sfîrșit, adunarea se împrăștie, ninsoarea încetase. O feerie albă, nepămîntească se coborîse peste orășel și peste munții din jur, iar cerul era luminos de atîtea stele. Zăpada era atît de înaltă pe străzi încît cu greutate se putea înainta prin ea. Oaspeții din căsuța cea galbenă umblau nesiguri pe picioare, se clătinau, se lăsau brusc pe spate ori cădeau înainte în patru labe și se umpleau de zăpadă, ca și cum, spălați de păcate, ar fi rămas albi ca lîna și, redobîndind acest veșmînt al neprihănirii, zburdau acum veseli ca niște mielușei. Erau cu

toții fericiți să se simtă recăzuți în prima copilărie ; era deasemeni nespus de hazliu să privești cum frații și surorile, trecuți de o anumită vîrstă și care altfel se purtau cu atîta sobrietate, trăiau din plin această sfîntă copilărie de-a doua. Se împiedicau și se ridicau, mergeau ori stăteau pe loc, ținîndu-se de mîini atît trupește cît și în spirit și aducînd cu o companie de lăncieri cuprinși de beatitudine, ce s-au desfășurat în formație de luptă.

— Fii binecuvîntat, fii binecuvîntată, fii binecuvîntat — se auzea de pretutindeni, ca un ecou al muzicii sferelor.

Martine și Philippa rămaseră multă vreme afară, pe scările de piatră ale casei. Nu simțeau frigul.

— Stelele au venit parcă mai aproape — zise Philippa.

— În fiecare noapte au să vină — spuse încet Martine. Probabil că nici n-o să mai ningă.

Aici însă greșea. Căci după o oră începu să ningă din nou ; atîta zăpadă nu se pomenise încă niciodată la Berlevaag. A doua zi oamenii abia izbutiră să deschidă ușile din pricina troienelor. Un strat atît de gros de zăpadă acoperea ferestrele încît după ani și ani încă se mai povestea cum mulți dintre cinstiții locuitori ai orașului n-au știut că se făcuse între timp ziuă și au continuat să doarmă pînă tîrziu după-amiaza.

XII. *Marea artistă*

După ce încuiară ușa, Martine și Philippa își amintiră de Babette. Un val de milă și duioșie le umplu inimile : numai Babette nu se împărtășise din bucuria acelei seri.

Astfel că merseră în bucătărie și Martine îi spuse :

— A fost o masă tare bună, Babette.

Și recunoștința le copleși sufletele. Își dădeau seama că nici unul dintre invitați nu scosese o vorbă despre mîncăruri. De fapt însă, oricît s-ar fi căznit, nu reușeau

nici ele însele să-și amintească măcar un singur fel din toate cîte se serviseră. Martinei îi veni în minte broasca țestoasă. Dar aceasta nici nu se zărise, iar acum i se părea cu atît mai nelămurită și mai depărtată ; poate că pînă la urmă nu fusese totuși decît un coșmar.

Babette ședea pe butucul de tăiat carnea, înconjurată de mai multe crătiți și tigăi unsuroase decît văzuseră pînă atunci surorile în toată viața lor. Era palidă și moartă de oboseală, întocmai ca în noaptea cînd bătuse la ușa lor și leșinase pe prag.

După un răstimp le privi drept în ochi și spuse :

— Am fost bucătăreasă la Café Anglais.

— Toată lumea era de părere că a fost o cină bună — zise Martine și, cum Babette nu răspundea nimic, continuă tot ea : — O să ne amintim mereu de masa din astă seară cînd ai să fii înapoi, la Paris, Babette.

— Dar eu nu mă întorc la Paris.

— Nu te întorci la Paris ? — exclamă Martine.

— Nu — zise Babette. Ce să mai caut la Paris ? Doar s-au dus cu toții. I-am pierdut pe toți, *Mesdames*.

Gîndul celor două surori se îndreptară către *Monsieur* Hersant și fiul acestuia și încercară s-o mîngîie.

— O, biata de tine, Babette.

— Da, toți s-au dus — continuă Babette. Și ducele de Morny, și ducele de Decazes, și prințul Narîșkin, și generalul Galliffet, și Aurélian Scholl, și Paul Daru, și prințesa Pauline ! Toți !

Numele ciudate și titlurile persoanelor a căror pierdere o deplîngea Babette le lăsară pe cele două surori puțin nedumerite, dar din cuvintele ei se întrevedea perspectiva unei asemenea tragedii încît, în starea de spirit plină de compasiune în care se aflau, își însușiră grelele pierderi ale femeii ca pe ale lor proprii și ochii li se umplură de lacrimi.

După o nouă tăcere îndelungată, Babette zîmbi vag spre ele.

— Și cum să mă duc, *Mesdames*, la Paris ? N-am nici un ban.

— Nici un ban ? — exclamară surorile într-un singur glas.

— Nu.

— Dar cei zece mii de franci ? — întrebară ele din nou îngrozite.

— Cei zece mii de franci s-au dus, *Mesdames* — spuse Babette.

Cele două surori se așezară. Timp de un minut încheiat nu reușiră să îngaime nici măcar un cuvînt.

— Cum ? Zece mii de franci ? — șopti încet Martine.

— Ce vreți, *Mesdames* ? — enunță Babette cu multă demnitate. O masă la Café Anglais pentru douăsprezece persoane costă zece mii de franci.

Stăpînele nu mai știau ce să spună. Vestea era de neînțeles pentru ele, dar, pe de altă parte și multe din lucrurile petrecute în acea seară le depășeau, într-un fel sau altul, puterea de înțelegere.

Martine își aminti o istorie povestită de un prieten al tatălui lor, care fusese misionar în Africa. Acesta salvase viața soției favorite a unui bătrîn șef de trib, care, pentru a-și arăta recunoștința, îl poftise la o masă bogată. Dar, mult mai tîrziu, misionarul a aflat de la servitorul său negru că mîncarea din care se înfruptase era unul din nepoțeii cei grăsuți ai șefului de trib, preparat în cinstea marelui vraci creștin. O străbătu un fior de groază.

În schimb Philippei i se topea inima în piept. Se părea că această seară de neuitat avea să fie încununată de o dovadă și mai de neuitat de abnegație și loialitate.

— Babette dragă — spuse ea cu blîndețe — n-ar fi trebuit să-ți cheltui toți banii de dragul nostru.

— De dragul dumneavoastră ? — întrebă ea. Nu. De dragul meu.

Se sculă de pe butucul de tăiat carnea și se opri drept între cele două surori.

— Eu sînt o mare artistă ! — spuse ea. Mai așteptă o clipă, apoi repetă : — Eu sînt o mare artistă, *Mesdames*.

Din nou se coborî o lungă tăcere în bucătărie, pînă ce Martine întrebă :

— Și acum ai să fii săracă toată viața, Babette ?

— Săracă ? — se miră femeia, zîmbindu-și numai sieși. Nu, n-am să fiu niciodată săracă. V-am spus doar că eu sînt o mare artistă. Iar o mare artistă, *Mesdames*,

nu e niciodată săracă. Noi avem ceva, *Mesdames*, despre care ceilalți oameni nici nu au habar.

În timp ce sora mai mare nu găsea nimic de spus, în inima Philippei prinseră să vibreze strune adînci, de mult uitate. Căci ea auzise cîndva, cu ani și ani în urmă, de Café Anglais și tot atunci auzise și de numele de pe tragica listă a lui Babette. Se ridică deci și făcu un pas către ea.

— Dar toți cei pe care-i aminteai, Babette, toți prinții și lumea bună din Paris de care ne-ai vorbit... Chiar tu ai luptat contra lor. Ai fost comunardă ! Generalul de care spuneai mai înainte doar a ordonat moartea soțului și a fiului tău ! Cum îți poate părea rău după asemenea oameni ?

Ochii negri ai lui Babette îi înfruntară pe ai Philippei.

— Da — zise ea — am fost comunardă. Slavă Domnului că am fost. Iar oamenii pe care i-am numit mai devreme au fost oameni răi și cruzi, *Mesdames*. Ei au lăsat populația Parisului să moară de foame ; ei au oprimat și au împilat sărăcimea. Slavă Domnului, pot spune că am luptat pe baricade ; încărcam puști pentru compatrioții mei ! Dar, cu toate acestea, *Mesdames*, nu mai vreau să mă întorc la Paris acum, cînd oamenii despre care v-am vorbit nu mai sînt. (Rămase nemișcată și adîncită în gînduri.) Vedeți, *Mesdames* — spuse ea în cele din urmă — oamenii aceia îmi aparțineau, erau ai mei. Fuseseră crescuți și educați cu mult mai multă cheltuială decît vă puteți dumneavoastră vreodată imagina pentru a-și da seama ce mare artistă eram. Eu îi puteam face fericiți. Cînd îmi dădeam cea mai mare silință, îi făceam absolut fericiți. (Se opri o clipă.) Tot așa și cu Monsieur Papin.

— Cu Monsieur Papin ? — întrebă Philippa.

— Da, cu Monsieur Papin al dumneavoastră, biata mea doamnă — continuă Babette. Odată mi-a spus : „E teribil și insuportabil pentru un artist — zicea el — să fie încurajat și aplaudat pentru că a dat mai puțin decît maximum". Și mai zicea : „În toată lumea se aude un singur strigăt prelung, izvorît din inima artistului : Lăsați-mă să dau tot ce am mai bun !"

Philippa se apropie de Babette și o cuprinse cu brațele sale. Trupul bucătăresei era ca o statuie de marmură și un fior rece o străbătu din creștet pînă-n tălpi.

O vreme nu putu rosti nimic. Apoi șopti în urechea femeii :

— Și, totuși, nu acesta-i sfîrșitul ! Simt, Babette, că nu acesta e. În paradis vei fi marea artistă care Domnul ți-a hărăzit să fii ! O ! — mai adăugă ea, în timp ce lacrimile îi udau obrajii — O ! parcă văd cum vei fermeca toți îngerii !

I *Viziunea Furtunii*

Trăia odată un bătrîn actor și director de trupă pe nume *Herr* Soerensen. În tinerețea lui jucase în teatrele din Copenhaga ; apăruse chiar și în rolul lui Aristofan din tragedia lui Adam Oehlenschläger * *Sofocle* pe însăși scena Teatrului Regal. Însă din fire era un om hotărît și independent, care avea nevoie să creeze singur și să regizeze spectacolul lumii din jurul său. În copilărie crescuse la neamurile mamei sale, în Norvegia și păstrase o pasiune adîncă și neștirbită acelor ținuturi muntoase care, avîntate spre cer și bătute de vînturi, apăreau în

* Adam Gottlob Oehlenschläger (1779—1850) — cel mai important poet și dramaturg danez din epoca romantică. În 1802, fiind student la Copenhaga, descoperă romantismul lui Goethe și Schiller. Din acest moment menirea sa se conturează clar : el va întineri și înnoi literatura daneză creînd un romantism național după modelul marilor maeștri germani. Prima sa lucrare importantă este poemul *Cornii de aur* (1802). În continuare Oehlenschläger compune epopei, cînturi lirice, o saga, toate inspirate din vechile mituri și legende ale Nordului. În 1805 scriitorul pornește într-o lungă călătorie prin Europa, cu opriri în Germania, unde îi cunoaște pe Fichte, Tieck și Goethe, în Franța, unde este oaspetele Doamnei de Staël și în Italia. La Weimar scrie două din cele mai cunoscute drame nordice ale sale, *Baldur cel Bun* și *Hakon Jarl*, cea din urmă foarte apreciată de Goethe. La Paris compune tragedia *Palnatoke*, *Poemele Nordului* și drama *Axel și Valborg*, iar în Italia tragedia *Correggio*, toate puncte majore de referință în creația sa literară. La întoarcerea în țară, i se reprezintă cu mare succes drama *Axel și Valborg*, iar în 1810 primește catedra de estetică a Universității din Copenhaga. Oehlenschläger își sporește acum constant prestigiul datorită marii sale productivități lirice și dramatice, devenind, la apogeul vieții, marele scriitor național al Danemarcei. (N. t.)

imaginația lui drept fundal și decor pentru *Hakon Jarl* și pentru Scoția lui Macbeth și Ossian. Citea versurile poetului norvegian Wergeland * și auzea de foamea norvegienilor după marea artă, iar neliniștea îi cuprindea sufletul. Mintea îi era plină de viziuni și glasuri, i se arăta o coroană ce-l aștepta și primi poruncă să pornească în Nord. Tîrziu în viață își smulse pe neașteptate rădăcinile din lutul moale al Copenhagăi pentru a și le împlînta din nou într-un pămînt pietros și, pe vremea cînd vasele cu aburi începuseră să circule regulat de-a lungul coastelor norvegiene — adică în urmă cu vreo sută de ani — umbla și el cu mica lui trupă din oraș în oraș de-a lungul fiordurilor.

Foștii lui prieteni din Copenhaga discutau între ei ce trist sentiment al decăderii trebuie să încerce un actor de la Teatrul Regal din Copenhaga atunci cînd apare pe niște scene de provincie, cu o distribuție fără profesioniști adevărați și în fața unui public semibarbar. Însă Herr Soerensen era fericit cu libertatea ce și-o cîștigase ; înflorea în bătaia vînturilor și a valurilor, în cabinele construite din bîrne grosolane unde se costuma, printre năvoade și picături de unsoare. În serile de gală era multapreciatul ambasador pe lîngă marile puteri, sclipind sub medalii și favoruri regale, alteori gemea în cușeta lui îngustă pradă răului de mare necruțător, era profetul greu încercat, Iona în burta peștelui. Dar pretutindeni și-ntotdeauna el cel ales, rătăcitorul prin vocație.

Herr Soerensen avea în firea lui un fel de duplicitate care-i putea lesne înșela și tulbura pe cei din jurul lui

---

* Henrik Arnold Wergeland (1808—1845) — om politic și scriitor norvegian. Încă din tinerețe se angajează în polemica politică și literară care, de la uniunea Norvegiei cu Suedia (1814), era axată pe chestiunile independenței și suveranității naționale. La 22 de ani scrie opera sa cea mai reprezentativă, *Creația, omul și Mesia*, un masiv poem teologic. Ca ziarist și educator al poporului sărac, Wergeland a scris o mare cantitate de poeme, articole, discursuri politice, povestiri și piese dramatice. Influenței sale i se datorează abolirea paragrafului din constituția norvegiană care îi priva pe evrei de drepturi cetățenești în această țară. (N. t.)

și care avea chiar ceva demonic în ea, dar cu care el însuși reușea să trăiască în destul de bună armonie. Pe de o parte era un om de afaceri cît se poate de lucid, viclean și neobosit, cu ochi pînă și la ceafă, capabil a mirosi de la o poștă profitul și cu o privire absolut detașată și nepăsătoare asupra publicului său și a umanității în general. Dar în același timp era slujitorul preasupus al artei sale, un preot în templu, bătrîn și smerit, avînd săpate în suflet cuvintele : *„Domine, non sum dignus !"* *

Dacă semna vreun contract, nu se lăsa nici măcar cu un bănuț tras pe sfoară. În timp ce-și potrivea din farduri masca în fața unei oglinzi pătate și ciobite, se întîmpla să-i vină deodată vreo idee grozavă cum să le mai tragă oamenilor clapa. Juca în multe farse lipsite de orice finețe (care pe vremea aceea se numeau *Possen),* oferind spectatorilor, după pofta inimii, tot felul de răcnete, țopăieli și grimase imposibile, mulțumindu-le apoi pentru aplauzele asurzitoare cu mîna în dreptul inimii și cu cel mai dulce surîs pe buze — nepierzînd însă nici o clipă din memorie încasările din seara respectivă, pînă la ultimul crăițar.

În schimb mai tîrziu cînd, mulțumit de cina lui modestă, însoțită de un pahar de șnaps, urca la el în cameră, cu lumînarea în mînă, pe o scară abruptă și îngustă asemeni celei care duce la cuibarul găinilor, în spirit suia de fapt ca un înger bătrîn pe scara lui Iacob. Iar sus ședea din nou la masă cu Euripide, Lope de Vega și Molière, cu poeții vîrstei de aur din țara sa și cu acela care, dintre toți, semăna cel mai mult cu o ființă omenească, însuși William Shakespeare. Spiritele nemuritoare erau frații săi și îl înțelegeau, după cum și el îi înțelegea pe ei. În mijlocul lor se putea desfășura, jubilînd liber, sau putea vărsa lacrimile izvorîte din cel mai adînc *Weltschmerz.* **

Cîteodată Herr Soerensen era categorisit de partenerii săi de afaceri drept un speculant nerușinat. Dimpotrivă,

* Doamne, nu sînt vrednic (lat.). (N. t.)
** Pesimism (grem.). (N. t.)

în raporturile sale cu personalitățile nemuritoare se dovedea la fel de neprihănit ca Sfînta Fecioară.

Doar puțini dintre prietenii apropiați îi cunoșteau teoria : și anume că multe din lucrurile nedemne ale vieții ar putea fi evitate dacă oamenii s-ar obișnui să vorbească în versuri. „Nu-i nevoie să rimeze neapărat", spunea el. „Nu-nu, rima nu-i necesară chiar deloc. Versurile rimate devin cu timpul un atac pe sub mînă îndreptat contra adevăratului suflet al poeziei. Noi însă ar trebui să ne exprimăm sentimentele, să comunicăm între noi în vers alb. Căci iambii leagănă ușor asprimea firii noastre — noblețe dîndu-i, despărțind palavre, ocări și-njurături — de aurul și-argintul vorbirii minunate". În marile clipe ale existenței sale, Herr Soerensen însuși gîndea în metru iambic.

Numai Registratorul General al Nașterilor și Deceselor de la Copenhaga — ce se arătase reticent însă la o asemenea idee — avea știință de un codicil din testamentul său, potrivit căruia țeasta bătrînului actor urma să fie într-o zi lustruită cu grijă pentru a dăinui peste vremuri pe scenă în chip de craniu al lui Yorick.

Într-un an se întîmplă ca, făcîndu-și socotelile, Herr Soerensen să descopere că ultimul sezon îi adusese mai mult profit ca oricare din sezoanele precedente. Bătrînul director de trupă simți că marile forțe de deasupra noastră priviseră cu bunăvoință către el de această dată și că ar trebui să facă și el ceva în schimb pentru ele. Se hotărî să pună în faptă visul său de-o viață : un spectacol cu *Furtuna*, în care el să joace rolul lui Prospero.

Nici nu luă bine această hotărîre că se și ridică din pat, se îmbrăcă și porni într-o lungă plimbare prin noapte. Privea stelele deasupra sa, pe cer și se gîndea că pașii îi fuseseră îndreptați pe căi tare ciudate. „Acele aripi după care am alergat și am tînjit toată viața mea", își spuse el, „mi-au fost dăruite acum — să le pot strînge eu laolaltă ! Toate mulțumirile mele acelora în mîna cărora m-am aflat și mă aflu."

II. *Un rol distribuit*

A stat astfel treaz multe nopți la rînd, purtîndu-și încoace și încolo bărbații și femeile din trupă prin toată distribuția, de parcă ar fi fost piesele unui joc select de șah. Cu timpul, în afară de un singur personaj, a reușit să hotărască pe degete cine în ce rol va juca și se arăta mulțumit de sine. Numai pe Ariel nu-l găsise încă și-și smulgea părul din cap de neputință și disperare. În mintea sa își încercase deja cei mai buni actori în acest rol, dar, exasperat, îi gonise pe toți, cînd, într-o zi, ochii îi căzură pe o fată care intrase doar de curînd în trupă și primise chiar ceva aplauze modeste în cîteva roluri mici.

„Doamne și judecător al meu", strigă tare în acea clipă Herr Soerensen în sufletul său, „unde mi-au fost ochii ? Stăteam aici și imploram în genunchi cerul să-mi trimită un spiriduș aerian acceptabil măcar. Ajunsesem să pierd orice speranță și să renunț ! Și în tot acest timp cel mai desăvîrșit Ariel din lume umbla în sus și-n jos pe sub nasul meu, iar eu nu-l vedeam !"

Atît era de tulburat încît uită cu totul că eleva sa aparținea sexului opus.

— Fetița mea — îi spuse el tinerei actrițe. Tu ai să-l joci pe Ariel în *Furtuna.*

— Adevărat ? — exclamă ea.

— Da — zise Herr Soerensen.

Fata cu care stătea de vorbă era înaltă, avea ochii limpezi, ce priveau fără nici o teamă, dar din toată atitudinea ei răzbătea o anume demnitate rezervată. Herr Soerensen, care, în privința moralei tinerelor sale actrițe, păstrase înaltele tradiții ale Teatrului Regal din Copenhaga, o remarcase în cîteva rînduri tocmai pentru că părea greu abordabilă. Era o fată drăguță și pentru o fire cavalerească precum cea a lui Herr Soerensen figura ei avea ceva emoționant, ba chiar patetic în ea. Cu toate acestea, nici un om de teatru, afară doar de un regizor cu un ochi de geniu, nu și-ar fi închipuit-o în rolul lui Ariel.

„E cam slăbuță", se gîndea Herr Soerensen, „căci dinspre partea mîncării a cam dus lipsă, biata copilă. Dar nu-i stă rău așa pentru că are un schelet cu o conformație extrem de nobilă. Dacă e drept ce-mi spunea regizorul meu de la Copenhaga, binecuvîntată fie-i amintirea, că femeia pentru bărbat e ca poezia pentru proză, atunci femeile peste care dăm zi de zi sînt niște poeme citite cu voce tare. — Citite de-s cu gust și har, urechea ți-o mîngîie — altminteri rău citite dacă-s, ți-o zgîrie și te doare. — Fetița mea cu ochii-i limpezi e ins-un cîntec lin."

— Ascultă, micuțo — spuse el, aprinzîndu-și o țigară groasă de foi, singurul lux pe care și-l îngăduia. Noi doi o să ne-apucăm acum de lucru cu toată seriozitatea. Treaba noastră e să-l slujim pe Will Shakespeare, lebăda de pe Avon. Și n-o să ne gîndim nici o singură clipă la noi, fiindcă noi nu sîntem nimic prin noi înșine. Ești pregătită să uiți totul de dragul lui ?

Fata se gîndi o vreme, apoi roși și spuse :

— Doar dacă nu sînt prea mare.

Herr Soerensen o privi scrutător din cap pînă-n picioare, ba chiar dădu un ocol în jurul ei pentru a se încredința.

— Dă-le-ncolo de kilograme — exclamă el. *Au contraire*, parcă aș vrea să mai pui puțin pe tine. Căci tu ești ușurică în felul tău, îmi amintești de un balon cu gaz : cu cît îl umfli mai tare, cu atît se ridică mai sus. Dar, pe lîngă aceasta, sînt sigur că William al nostru e destul de bărbat pentru a nu ține seama de o regulă atît de comună precum legea gravitației. Și-acum uită-te la mine. Sînt un biet omuleț posomorît care-mi fac rondul zilnic. Dar crezi că, îmbrăcat în mantia lui Prospero, tot așa am să arăt ? Cîtuși de puțin ; există pericolul ca scena să fie prea mică pentru statura mea, iar celorlalți actori să li se pară cam înghesuit locul. Iar cînd îmi voi comanda un rînd nou de haine — numai Dumnezeu știe cîtă trebuință-mi fac — croitorul care a stat pe scaunul lui din stal va urca prețul pentru mine fiindcă-și va da seama că, la volumul meu, trebuie să pună material în plus. Știu — continuă el după un răstimp, cu toată se-

riozitatea — există chiar printre directorii de teatre oameni care au inima — și mijloacele — să-l aducă pe Ariel țopăind pe scenă, legat de o sîrmă din culise. La naiba ! Mie procedeele astea mi se par un sacrilegiu. Cuvintele poetului trebuie să-l înaripeze pe Ariel. Să ne lăsăm noi, slujitorii lui William, în nădejdea unei sîrme de oțel, cînd avem la îndemînă strofele lui dumnezeiești ? Așa ceva nu se va petrece pe această scenă decît peste trupul lui Valdemar Soerensen ! Ești cam înceată în mișcări — continuă el. Așa și trebuie. Ariel nu trebuie să fie nici iute, nici agitat. Și cînd îi va răspunde lui Prospero :

Sorb aerul din față și mă-ntorc
Cît ai clipi din ochi, *

publicul îl va crede. Sigur că îl va crede. Însă nu pentru că oamenii vor gîndi : „Ei, poate că e în stare, după felul cum treapădă încoace și-ncolo". Nu, nici măcar o frîntură de secundă nu trebuie să se îndoiască, ci în fiece clipă să le vibreze sufletul de bucurie și să exclame : „O, ce vrajă !"... Am să-ți spun ceva, fetițo — înnodă Herr Soerensen firul vorbei după un timp, furat de propria sa fantezie. Hai să ne închipuim — și ne putem închipui orice — că vine pe lume o fată cu o pereche de aripi gata crescute în spate, care ajunge la mine și mă roagă să-i dau un rol într-o piesă ; atunci eu i-aș răspunde : „Există în operele poeților cîte un rol pentru fiecare fiu al omului în parte, *ergo* și pentru tine. Și, într-adevăr, se poate găsi nu o eroină, ci o grămadă de eroine în comediile pe care sîntem nevoiți să le jucăm în ziua de azi, eroine care n-ar face decît să cîștige dacă ar trebui să piardă puțin din greutate ! Poți juca unul din rolurile astea și Dumnezeu să-ți ajute. Dar pe Ariel nu-l poți juca și anume tocmai pentru că ai deja aripi

---

* W. Shakeseare — *Furtuna*, V, 1. Traducere de Leon Levițchi în : William Shakespeare — *Opere*, vol. XI, Editura Pentru Literatură Universală, București, 1963. (Toate citatele din piesa *Furtuna* cuprinse în povestirea de față sînt reproduse din aceeași ediție.) (N. t.)

în spate și pentru că, în realitatea cea mai stearpă și în absența oricărei poezii, tu chiar ești capabilă să zbori cu adevărat."

III. *Rodul iubirii*

Fata ce urma să joace rolul lui Ariel simțea de cîtva timp în adîncul sufletului că avea să devină actriță.

Mama ei cosea pălării pentru doamne într-un orășel de pe malul unui fiord și fiica ședea împreună cu ea, încercînd senzația ametitoare că inima îi creștea întocmai cum creșteau apele mării. Uneori era convinsă că din asta avea să i se și tragă sfîrșitul. Dar nu știa despre bătăile inimii mai mult ca despre vuietele mării. Atunci lua din nou, cu chipul palid, degetarul și foarfeca și lucra mai departe.

Tatăl ei fusese un căpitan scoțian pe nume Alexander Ross, a cărui corabie suferise avarii în urmă cu douăzeci de ani, pe cînd se afla în drum spre Riga și fusese nevoită să rămînă toată vara pentru reparații în micul oraș de pe coastă. În timpul acelei veri scoțianul cel înalt și chipeș, care făcuse înconjurul lumii și luase parte chiar la o expediție în Antarctica, a stîrnit o mare neliniște printre localnici. Iar el, grăbit, dar hotărît din fire, cum era în tot ce făcea, se îndrăgosti și apoi luă de soție una din fetele lor cele mai frumoase, pe fiica de șaptesprezece ani a unui vameș. Tînăra fecioară s-a apărat la început cu emoție și cu o dulce îndărătnicie, dar pînă la urmă deveni totuși doamna Ross, înainte de a-și da seama ce se întîmplă de fapt cu ea.

— Marea adus pe mine aici, mica inima mea — îi șoptise el sacadat în norvegiana lui stricată, dar fermecătoare. Stop bate valul, stop bate inima.

Spre sfîrșitul verii corabia era din nou în bună stare, iar căpitanul și-a îmbrățișat și sărutat tînăra soție, a lăsat o moviliță din bani de aur pe masa ei de croitorie și i-a făgăduit să se întoarcă pînă la Crăciun s-o ia cu

el în Scoția. Ea a stat pe chei învelită în șalul cel frumos din Indiile Răsăritene pe care i-l dăruise el și a privit pînă ce corabia s-a pierdut în zare. Fusese trup și suflet cu ea : acum era din nou trup și suflet cu corabia lui. Din acea zi nimeni nu-l mai văzu și nu mai auzi nimic despre el.

Primăvara următoare, după lungile luni de așteptare încordată de peste iarnă, tînăra soție înțelese că vaporul lui se scufundase și că ea rămăsese văduvă. Dar oamenii începură să vorbească și ziceau că nici o clipă căpitanul Ross n-avusese de gînd să se întoarcă. După o vreme s-a aflat chiar că ar mai fi avut o soție acasă, în Scoția ; oamenii lui dăduseră de înțeles că așa ar sta lucrurile.

Printre localnici erau și din aceia care n-o puteau ierta pe tînăra fată că se aruncase cu atîta grăbire în brațele unui căpitan străin. Altora le era însă milă de biata fată părăsită și ar fi vrut s-o ajute cumva, s-o mîngîie. Însă era ceva în ajutorul și în mîngîierea lor ce ea nu voia sau nu putea primi. Înainte chiar de a i se naște copilul, din banii lăsați de soțul ei la plecare, își deschise un mic atelier de croitorie. Numai o singură liră puse deoparte, să-i rămînă copilului un obiect din aur curat moștenire de la tatăl său. De acum înainte se ținu deoparte și de familia ei și de cunoștințele din oraș. N-avea cu nimeni nimic, dar toți la un loc nu-i lăsau destul timp să se gîndească la Alexander Ross. Cînd malurile fiordului apucară din nou să înverzească, născu o fetiță care, își făcea ea socoteala, avea s-o ajute, cu timpul, în meseria ei.

Doamna Ross își botează fiica Malli, pentru că soțul ei îi cînta un cîntec despre o fată din Scoția pe nume Malli, desăvîrșită în toate. Însă clientelor ce trăgeau cu ochiul spre leagănul pe care-l ținea cu ea în atelier le spunea că numele fetiței era obișnuit în familia soțului ei ; și pe maică-sa tot Malli o chemase. Pînă la urmă ajunse chiar să creadă singură ceea ce spunea.

În lunile cît așteptase cu teamă crescîndă și, în cele din urmă, cu adîncă deznădejde, pruncul încă nenăscut fusese pentru ea o dovadă sigură că soțul ei trăiește. Creștea și o lovea în pîntece ; n-avea cum fi copilul unui mort. Apoi însă, cînd au ajuns și la ea zvonurile

despre căpitan, copilul a devenit încetul cu încetul o dovadă la fel de sigură că soțul îi murise. Căci un copil atît de sănătos, atît de frumos și de bun nu putea fi rodul unei înșelăciuni. Pe măsură ce creștea, Malli își dădea seama, fără ca mama ei să fi încercat să-i explice în cuvinte, căci nici nu s-ar fi priceput, ce însemnătate covîrșitoare, aproape mistică, totodată tragică și fericită avea existența ei pentru mama sa cea atît de bună și atît de singură. Astfel mama și fiica trăiau într-o minunată liniște și izolare, nespus de fericite împreună.

Cînd fata se făcu mai mărișoară și începu să iasă de-acum uneori printre oameni, auzi și ea vorbe despre tatăl ei. Era ageră la minte și știa să înțeleagă intonațiile oamenilor și tăcerile lor ; curînd află ce fel de faimă avea căpitanul Ross în oraș. Nici un suflet nu reuși să afle însă ce simțea ea cu adevărat. Dar îi lua partea mamei cu tot mai mare îndîrjire față de toată lumea. Stătea de gardă lîngă doamna Ross ca o santinelă înarmată și deveni peste măsură de înțeleaptă și de stăpînită în tot ce făcea. Fără a-și lămuri nici sieși prea bine vreodată, în sufletul ei tînăr hotărî că niciînd oamenii nu aveau să găsească în purtarea fiicei vreo dovadă că mama ei se lăsase sedusă de un om rău.

Dar, în singurătate, Malli se părăsea bucuroasă în voia gîndurilor despre bărbatul înalt și frumos care fusese tatăl ei. Pentru ea putea la fel de bine lua chipul unui aventurier, al unui căpitan de briganzi, ca aceia despre care se auzea în vreme de război — ba chiar al unui pirat sau al unui corsar ! Dincolo de gesturile ei liniștite, se ascundeau o voioșie și o aroganță pline de vitalitate ; împletea disprețul față de locuitorii orășelului cu îngăduința față de mama sa. Ea, Malli și Alexander Ross pricepeau lucrurile mai bine decît ceilalți oameni.

Doamna Ross era atît de mîndră de fiica ei cea ascultătoare și cumpănită încît vanitatea sa maternă deveni puțin ridicolă în ochii orașului. O dădu pe Malli să învețe engleza de la o domnișoară bătrînă care mai trăia încă în orășelul de pe malul fiordului, unde venise cu o generație în urmă ca guvernantă a fiicelor baronului Loewenskiold. Deasupra unei băcănii, în cămăruța englezoaicei uscătive și cu nasul coroiat, Malli învață limba

tatălui ei. Şi tot aici avu loc o întîlnire fatidică pentru ea : într-o zi ajunse să-l citească pe Shakespeare. Cu vocea tremurătoare şi cu lacrimi în ochi fata cea bătrînă i-a citit cu voce tare din bardul ei fetei celei tinere, femeia exilată şi-a dezvăluit descendenţa şi bogăţia şi, cu maiestuoasă demnitate, a introdus-o pe fiica modistei într-un cerc de nobili şi străluciţi compatrioţi. De atunci înainte Malli îl văzu pe eroul ei, Alexander Ross, printre eroii lui Shakespeare. În sufletul ei striga împreună cu Philip Faulconbridge :

„Mai bun părinte n-aş putea dori.
Sînt unele păcate care poartă
Un privilegiu-n lume, ca al tău." *

În copilărie Malli fusese înaltă pentru vîrsta ei, dar feminitatea i-a venit doar mai tîrziu. Chiar şi la şaisprezece ani, cînd a fost confirmată, arăta ca un băiat deşirat. Cînd a crescut însă, a crescut frumoasă. Nici o fiinţă omenească nu trăieşte o experienţă mai bogată ca fata urîţică şi stîngace care, în răstimp de cîteva luni, devine o tînără frumoasă. E în acelaşi timp o surpriză copleşitoare, şi o aşteptare împlinită, o favoare, dar şi o recompensă binemeritată. Corabia a stat ancorată la ţărm ori s-a zbătut în fierberea curenţilor marini ; acum pînzele ei albe se umflă şi stă gata să pornească în larg. Viteza cu care va merge îi va da şi echilibrul.

Malli îşi urma cursul ei drept şi fără şovăieli la fel de îndrăzneaţă şi sigură de sine ca şi cum la cîrmă s-ar fi aflat însuşi căpitanul Ross. Băieţii întorceau capul după ea acum pe stradă, iar unii îşi închipuiau că, în situaţia ei mai ieşită din comun, avea să fie o pradă uşoară. Dar aici se înşelau. Căci, dacă fata consimţea să fie fiica unui corsar, în ruptul capului n-ar fi consimţit să fie prada unui corsar. În copilărie fusese bună la suflet ; acum se arăta fără milă. „Nu", îşi făgăduia sieşi.

* W. Shakespeare — *Regele Ioan*, I, 1. Traducere de Dan Botta în : William Shakespeare — *Opere*, vol. I, ESPLA, Bucureşti, 1955. (N. t.)

„Ei au să fie victimele mele." Cu toate acestea admirația cu care nu era obișnuită, noua ei defensivă și ofensivă contra oamenilor îi trezi tot felul de neliniști în primii ani ai tinereții. Și, fiindcă povestea lui Malli e așternută aci pe hîrtie și citită de domniile voastre, să ne închipuim că, dacă lucrurile ar fi continuat astfel încă multă vreme, ea ar fi devenit ceea ce francezii numesc *une lionne*, adică o leoaică. În poveste, însă, ea e doar un pui de leu, stîngaci încă în mișcări și care, pînă în ultimul capitol, se dovedește nesigur în aprecierea propriilor sale forțe.

IV. *Doamna Ross*

Într-o seară, în mica sală de teatru a orașului, Malli văzu un spectacol dat de trupa lui Herr Soerensen. Toată vigoarea și năzuințele din sufletul ei, atît de strîns ținute în frîu timp de ani de zile, s-au descătușat dintr-o dată cu desăvîrșită limpezime și frenezie, ca și cum vreo săgeată divină ar fi nimerit-o drept în inimă. Încă înainte de căderea cortinei, ea și luase o hotărîre irevocabilă : voia să devină actriță.

Pe cînd se întorcea de la teatru i se părea că strada se umflă și se lasă sub pașii săi și de jur împrejur. În cămăruța ei scoase cărțile din raft și încăperea se prefăcu într-o noapte înstelată la Verona, apoi într-o criptă. Înverzi umplîndu-se de cîntecul dulce și de muzica pădurii Arden, iar valurile albastre ale Mediteranei scăldară insula Cipru. În mare taină, cu inima tremurîndu-i de parcă s-ar fi înfățișat la judecata de apoi, s-a îndreptat curînd către hotelul unde trăsese Herr Soerensen, a fost primită de acesta și i-a recitat cîteva din rolurile ce le învățase singură.

Domnul Soerensen a ascultat-o, a privit-o, apoi a privit-o din nou mai atent și și-a spus : „Are ceva fata asta !" Și, pentru ca acel ceva să nu se piardă, n-a mai lăsat-o să plece, ci a angajat-o trei luni de probă, cu o

plată modestă. „S-o lăsăm", se gîndea el, „să se coacă o vreme pe neobservate în atmosfera teatrului. Şi să vedem pe urmă." Acum Malli putea dezvălui mamei sale hotărîrea ce-o luase, iar curînd vecinii aflară şi ei minunea.

Pentru locuitorii oraşului viaţa şi profesia unei actriţe erau un lucru complet străin şi în felul său îndoielnic. Şi situaţia specială a lui Malli o făcu pe de altă parte să fie aspru judecată sau batjocorită. Dar fata era atît de sigură de sine încît, dacă pînă atunci ştiuse totdeauna întocmai ce gînduri şi ce păreri avea oraşul şi ţinuse seama de ele, acum le nesocoti cu totul sau nici măcar nu-şi plecă urechea să le afle. Cu adevărat surprinsă a fost doar de disperarea mamei sale în ziua cînd i-a spus ce avea de gînd să facă.

Doamna Ross nu trebuise niciodată să-şi strunească fiica şi de aceea nu avea nimic din autoritatea unei mame obişnuite. În acest conflict cu fata ei însă aproape că înnebuni de groază şi de durere, în timp ce, de partea cealaltă, Malli rămînea absolut neînduplecată. Ajunseră astfel la cîteva certuri de o mare violenţă între ele, care s-ar fi putut în orice clipă termina tragic, cînd una, cînd alta din cele două femei ameninţînd că-şi va pune capăt vieţii în apele fiordului.

În această situaţie Malli primi ajutor de unde se aştepta mai puţin. Însuşi tatăl ei mort sau dispărut îi deveni aliat.

Doamna Ross îşi iubise bărbatul şi crezuse în el fără să-l fi înţeles vreodată însă. Acum, fie spre ispăşire, fie ca răsplată, pînă la sfîrşitul lumii trebuia să iubească şi să creadă ceea ce nu înţelegea. Dacă această năzuinţă a lui Malli ar fi încăput în cîmpul înţelegerii sale, poate că ar fi găsit mijloace de a o zădărnici. Dar, faţă cu nesocotinţa inconştientă şi nebunească a fetei, simţi că i se moaie picioarele, ameţită cum era de amintiri şi asociaţii ciudate, dar atît de dulci. În timpul cît a luptat cu obsesia fiicei, a retrăit în mod inexplicabil scurta ei căsătorie. De la o zi la alta încerca din nou aceleaşi surprize şi emoţii : o forţă străină, copleşitoare şi îmbătătoare, care odinioară o învăluise într-un vîrtej ameţitor, o împresura acum iarăşi din toate părţile. Purtarea lui Malli deveni la fel de insinuantă şi de ispititoare ca şi

a iubitului ei în urmă cu douăzeci de ani. Doamna Ross își aminti cum Alexander, marinarul cel vînjos și chipeș, îngenunchease la picioarele ei și-i șoptise, privind în sus către ea : „Nu, lasă pe mine șed aici. Locul ăsta cel mai potrivit e". Se îndrăgosti de fiica ei așa cum se îndrăgostise cîndva de tatăl acesteia, încît uită că anii trecuseră și că și părul ei încărunțise între timp. Roșea și pălea cînd era cu Malli și o apucă tremurul cînd fata o părăsi ; își simțea voința neputincioasă în fața privirilor și glasului copilei, dar o fericire înviată după mulți ani, ca într-un vis, îi umplea această neputință.

Cînd, după o întîlnire furtunoasă și stropită cu lacrimi din belșug, îi dădu fetei în sfîrșit binecuvîntarea ei, simți ca și cum s-ar fi cununat din nou. De aici înainte nu putea fi mîhnită sau înspăimîntată, cum se aștepta orașul s-o vadă. În ziua cînd Malli a plecat cu trupa lui Herr Soerensen, mama și fiica și-au luat rămas bun una de la alta în deplină înțelegere și iubire.

V. *Magistrul și eleva*

Malli începu deci să învețe rolul lui Ariel, iar Herr Soerensen își făcu o misiune din a o perfecționa. Nu-i dădea pace nici zi, nici noapte. O bombănea întruna și-o ocăra, îl batjocorea, cu o cruzime plină de inspirație, expresia feței și intonația, o ciupea de brațele ei slabe pînă i le învinețea, iar într-o zi chiar o trase zdravăn de urechi.

Celorlalți membri ai trupei, care fuseseră martorii mirați ai neașteptatelor progrese ale acelei fete timide și care ar fi putut-o invidia din această pricină, li se făcu milă de ea. Mamzell Ihlen, vedeta trupei, ce urma s-o joace pe Miranda, se încumetă o dată sau de două ori să protesteze pe lîngă director în apărarea lui Malli. Junele prim, un tînăr blond cu picioare frumoase, aștepta cu blîndețe în culise pentru a o consola pe novice cînd aceasta ieșea clătinîndu-se din scenă după cîte o repetiție.

Dacă totuși, nici pe scenă și nici în afara ei, nu încercau să se apropie mai mult de victima lui Herr Soerensen și nu prea vorbeau unii cu ceilalți despre ea, n-o făceau din lipsă de compasiune ; erau neîncrezători față de ceea ce se petrecea sub ochii lor, întocmai ca oamenii care privesc un pomișor cum crește prin vraja unui fachir. O relație de acest fel poate trezi admirația sau stinghereala ; dar inhibă atitudini ca dezbaterea sau respingerea.

Numai că Herr Soerensen se lumina tot mai mult de la o lecție la alta și Malli înțelese că o certa doar pentru binele ei și n-o făcea decît din dragoste. Se întîmplă de asemenea o dată că, la una din replicile pe care le spunea ea, bătrînul actor să se întrerupă brusc din mînia sa dezlănțuită și să-și privească eleva intens și iscoditor.

— Mai spune partea asta o dată — o rugă el cu blîndețe și umilință.

Dar, cînd Malli repetă :

V-am scos din minți ;
E starea-n care oamenii se-neacă
Sau capu-n ștreang și-l pun. *

Herr Soerensen rămase încremenit o clipă, ca și cum i-ar fi venit greu să-și creadă ochilor și urechilor, apoi, în cele din urmă, trase adînc aer în piept și-și găsi scăparea chiar într-una din replicile lui Prospero :

Pe harpic-ai făcut-o, Ariel,
Cu mare meșteșug — fermecătoare ! **

Îi făcu un semn aprobator din cap și lecția continuă.

Uneori, exuberant de mîndrie și bucurie, îi dădea cîteva palme ușoare, părintești, mai jos de mijloc și, mai mult pentru sine decît pentru ea, își expunea teoriile despre frumusețea feminină.

— Cîte femei — se întreba el — au fundul unde trebuie ? Unora — vai de capul lor — le-ajunge pînă la călcîie. Dar tu, puișor — adăuga el vesel, cu trabucul în

---

* *Furtuna*, III, 3. (N. t.)
** *Furtuna*, III, 3. (N. t.)

gură — tu ai picioare lungi ! Pantofii nu te fac mai mică decît ești. Nu, nu, picioarele-ți sînt drepte ca doi pilaștri nobili — ce poartă-n semeție, de mergi sau dacă șezi, — făptura-ți minunată, spre boltă ridicînd-o !

Într-o zi își prinse capul cu amîndouă mîinile, izbucnind :

— Și eu care voiam să pun o fată ca asta să se-nvîrtă în condurași franțuzești de mătase ! Tîmpit, tîmpit ce sînt ! Să nu-mi dau eu seama că la picioare din astea cizme de șapte leghe înălțime se potrivesc !

VI. *O furtună*

Astfel zi de zi Malli devenea tot mai Ariel, după cum tot zi de zi Herr Soerensen devenea tot mai Prospero și data primului spectacol al *Furtunii* la Christianssand fusese deja stabilită pe 15 martie, cînd o întîmplare neprevăzută și fatidică îi copleși atît pe Herr Soerensen și pe Malli cît și restul trupei de actori. Întîmplarea se dovedi atît de senzațională încît deveni în curînd nu numai principalul subiect de conversație oriîncotro te învîrteai, dar ajunse să fie relatată și în pagina întîi a *Gazetei de Christianssand* în următorii termeni :

O eroină

Vremea nefavorabilă ce a survenit în ultima săptămînă de-a lungul coastei a produs în vecinătatea noastră o calamitate, care în alte împrejurări ar fi cauzat o regretabilă pierdere de vieți omenești precum și a unui trainic vas cu aburi din traficul de coastă, dacă în ultimul moment, aproape ca printr-un joc al providenței, curajul unei brave fete nu ar fi găsit o soluție mai fericită. Prezentăm cititorilor noștri o scurtă relatare a dramei.

Miercuri 12 martie vasul de călători *Sofie Hosewinckel* a părăsit Arendal cu destinația Christianssand. Vizibilitatea era slabă, ningea și dinspre sud-est bătea

un vînt tăios. Către seară vîntul a atins intensitatea unei furtuni și, după cum se știe, coastele noastre au fost bîntuite de o vreme din cele mai rele de care am avut parte vreodată. *Sofie Hosewinckel* număra șaisprezece pasageri la bord, printre care binecunoscutul și respectatul director de trupă teatrală Herr Valdemar Soerensen, împreună cu compania sa, aflați în drum spre Christianssand, unde aveau spectacol.

Vasul nostru își croise drum cu mare dificultate pînă în fiordul Kvase, cînd furtuna izbucni cu toată puterea. A fost nevoit deci să pună pană, dar, cu toate acestea, a fost împins către stîncile din largul Randsund-ului, fără ca cei de la bord să se poată apropia de uscat din cauza perdelei de zăpadă și deoarece carena era fără încetare spălată de la prora spre pupa de valurile mării cu hulă.

La ora opt seara, atît la tribord cît și la babord au început să apară stînci la mică adîncime, marea dezlănțuită rostogolind valuri înalte cît casa peste ele. *Sofie Hosewinckel* a fost îndeajuns de norocoasă și a lunecat peste stînca cea mai îndepărtată, ajungînd în ape ceva mai liniștite, la adăpostul unei insulițe înguste, dar aici vasul a intrat din plin într-o stîncă scufundată și a luat imediat o cantitate de apă. În timpul furtunii, căpitanul însuși, împreună cu doi membri ai echipajului, au fost răniți, încît secundului îi era greu să mențină ordinea la bord. Una din bărcile de salvare ale vasului era și ea strivită de valuri, dar bravii noștri mateloți izbutiră să pună la apă cealaltă barcă, în care încăpeau douăzeci de oameni. Pasagerii, împreună cu atîția membri ai echipajului cîți erau necesari pentru a manevra barca, își ocupară locurile pentru a vîsli pînă la insulă. Numai o fată de nouăsprezece ani, Mamzell Ross, din trupa teatrală a lui Herr Soerensen, făcu tuturor cunoscută hotărîrea sa de a rămîne la bord, cedînd cu un nobil curaj feminin locul ei în barcă unuia din marinarii răniți.

Intenția era ca secundul să revină cu barca la vas pentru a-i aduce pe mal și pe restul rămașilor la bord. Dar, în timpul acostării pe insulă, fragila ambarcațiune a fost complet dezmembrată. Ocupanții ei au ajuns cu bine pe țărm, însă acum le era cu neputință să mai ia legătura cu vasul, pe care cei de pe mal îl zăreau doar

cînd și cînd prin pînza de apă și zăpadă. Curînd cei de pe insulă aveau să observe că un val săltase nava pe patul de stînci și nu puteau presupune decît că acesteia îi sunase ceasul de pe urmă.

Și oamenii rămași la bord își dădeau seama de pericolul iminent ca vasul să ia apă și să se scufunde rapid. Cei zece membri ai echipajului lăsați în urmă fură aproape cuprinși de panică și erau pe punctul de a renunța la lupta cu furiile naturii. Ca o ultimă posibilitate de a-și salva viețile s-au gîndit s-o îndrepte pe *Sofie Hosewinckel* pe direcția vîntului și să ajungă astfel mai aproape de mal. După toate probabilitățile și în bezna deasă a nopții, o asemenea manevră ar fi însemnat pierderea totală a navei.

În această clipă anume, ca la porunca unor puteri supreme, Mamzell Ross, o femeie singură pe un vapor în voia valurilor, prin extraordinara sa neînfricare, a sădit curajul în piepturile echipajului. Această fată de tot tînără a coborît mai întîi în sala mașinilor și i-a convins pe primul mecanic și pe foehiști să dea din nou presiune maximă motoarelor. Apoi cu mîna ei a ajutat la operațiunea periculoasă de repunere a pompelor în funcțiune, iar, după această reușită, în timp ce vaporul a stat pus din pană sub valuri, luînd tot mai mult apă cu fiecare ceas, ea a rămas toată noaptea neobosită lîngă timonierii carturilor succesive.

Înțelegem că spiritul de neînvins al unei tinere fete a putut, în ceasul deznădejdii, domina și fortifica mateloții noștri în lupta lor cu marea. Dar este aproape de neconceput că o femeie la o vîrstă atît de fragedă și absolut neîncercată în viața marinărească, a fost capabilă a face dovada unei asemenea forțe. Aici un tînăr marinar, Ferdinand Skaeret pe numele său, merită de asemenea o mențiune aparte. Încă din prima clipă el a stat umăr lîngă umăr cu Mamzell Ross și, pe toată durata încleștării nocturne, a executat întocmai ordinele ei. Peste urletul furtunii fata a putut fi adesea auzită strigîndu-i cu putere numele.

Către primele ore ale zilei de joi, 13 martie, furtuna s-a domolit întrucîtva. În zori echipajul a reușit s-o conducă pe *Sofie Hosewinckel* prin fiordul Christianssand

și, tocmai cînd era aproape scufundată, s-o facă să eșueze aproape de insula Odder, de unde poate fi salvată de pe mal fără dificultate. Iar, în momentul cînd paginile de față intră sub teasc, proprietarul navei, onorabilul nostru concitadin Jochum Hosewinkel, într-un glas cu soțiile și mamele bunilor noștri mateloți, va fi mulțumind din adîncul sufletului, după Dumnezeu, tinerei eroine care a izbutit să-i salveze vasul.

VII. *Pentru bravură*

În timpul dramaticei nopți descrise de *Gazeta de Christianssand,* luminile au stat aprinse în toate camerele de la etajul întîi al impunătoarei case galbene de lemn din piața cea mare a orașului, unde locuia armatorul Jochum Hosewinckel.

Armatorul se plimba încoace și încolo prin camere, se oprea, asculta huietul furtunii și umbla mai departe. Gîndurile sale însoțeau vapoarele ce le avea în larg în acea noapte, dar mai cu seamă pe *Sofie Hosewinckel,* aflată pe drum de la Arendal. Vasul purta numele surorii sale celei mai dragi, care murise cu multă vreme în urmă, la vîrsta de nouăsprezece ani. Spre dimineață adormi în scaunul bunicului său, lîngă masă, iar, cînd se trezi, fu convins că vaporul se dusese la fund și că era pierdut pentru totdeauna.

În acea clipă intră fiul său Arndt, ale cărui camere se aflau într-o aripă laterală a casei, cu părul și pelerina albe de zăpadă ; venea direct din port și-i spuse tatălui său că *Sofie Hosewinckel* era salvată și se găsea undeva pe lîngă insula Odder. Un pescar adusese vestea în zori. Jochum Hosewinckel își lăsă capul peste mîinile împreunate pe masă și plînse.

Arndt îi povesti apoi în ce împrejurări avusese loc salvarea vasului. Atunci bucuria armatorului fu atît de mare încît simți nevoia să comenteze evenimentul cu frații săi întru trafic maritim. Luă brațul fiului său și

merseră împreună pînă în port, iar din port prin tot orașul. Pretutindeni vestea era primită cu mirare și bucurie, se evocau iarăși de fiecare dată amănuntele și pahar după pahar se închina pentru vasul salvat și în sănătatea lui Mamzell Ross. După noaptea nesfîrșită de frămîntări, Jochum Hosewinckel își simțea acum și inima și capul atît de ușoare, cum de mulți ani nu le mai simțise. Trimise vorbă soției sale acasă că o vor lua în locuința lor pe nobila fată cînd va sosi în oraș, drept care ea să pregătească odaia ce fusese cîndva a lui Sofie.

Tîrziu, după-amiaza, cînd o barcă pescărească de pe insula Odder, care îi aducea pe naufragiați, acostă în port, jumătate din orașul Christianssand era de față. Oamenii îl salutau pe armator cu chipuri fericite ; o împrejurare specială, o tradiție sau o legendă din familia lui Jochum Hosewinckel adăuga parcă un aer de pietate acestor saluturi.

Era o seară agitată și tumultuoasă. Nu mai ningea, cerul era întunecat și numai de-a lungul orizontului se întindea o geană de lumină. Cînd soarele apuse, un reflex ciudat, arămiu, se răsfrînse în apele neliniștite, înflăcărînd figurile oamenilor de pe chei.

Barca a fost primită cu acele urale pe care o națiune de marinari știe să le înalțe eroilor mării. Toți ochii erau în căutarea fetei care o salvase pe *Sofie Hosewinckel* și care, în imaginația oamenilor, trebuia să aibă înfățișarea unui înger. N-au recunoscut-o imediat căci Malli își schimase hainele ude cu un jerseu, pantaloni și cizme pescărești, iar în această îmbrăcăminte, prea mare pentru ea, arăta ca un mus de pe un vapor. Timp de cîteva secunde mulțimea fu cuprinsă de teamă și dezamăgire. Dar un bărbat vînjos din barcă o ridică în sus pe fată și strigă spre cei de pe mal :

— Iată comoara noastră !

În momentul cînd îngerul fu dezvăluit sub înfățișarea unui tînăr marinar, asemeni lor, tuturor celor de față, o sută de inimi se topiră ca la o singură comandă. Un formidabil strigăt de bucurie izbucni din toate piepturile, se fluturau prin aer caschetele și întreaga adunare începu să rîdă către barcă. Nu puțini plîngeau însă în același timp.

În clipa cînd fu ridicată, fata își pierdu șapca marinărească, iar părul despletit și tot numai zulufi din cauza apei sărate și a zăpezii părea, la lumina soarelui de seară, un nimb în jurul capului ei. Cum era nesigură pe picioare, un tînăr o luă în brațe și porni cu ea printre oameni. Era Arndt Hosewinckel. Malli îl privi drept în față și se gîndi că nu văzuse încă niciodată chip omenesc mai frumos. O privi și el la rîndul său ; era foarte palidă, avea cearcăne vineții sub ochi, iar gura îi tremura. Îi simțea trupul prin hainele aspre lipit de al său, o șuviță de păr se rătăci printre buzele sale ; avea un gust sărat ; părea că însăși marea îi aruncase în brațe această fată.

O clipă nu-și dădu seama ce era cu masa neagră de oameni din fața ei ; ochii albaștri, larg deschiși, căutară privirea lui Arndt. În secunda următoare își auzi numele strigat cu atîta putere încît aerul vibră de rezonanță. Atunci se dărui cu totul — cu obrajii îmbujorați de un val de sînge, cu o privire atotcuprinzătoare, deși încă ametită și cu o singură mișcare — mulțimii din jur, la fel de fericită și nebună de bucurie ca și mulțimea însăși. Arndt îi ținea chipul radios aproape de al său ; îi dădu o sărutare.

Oamenii făcură loc armatorului care, cu capul descoperit și cu o voce puternică, adînc mișcată, adresă cîteva cuvinte fetei și adunării. Arndt o păzi apoi, rîzînd, să nu fie îmbrățișată de tot Christianssand-ul. Cînd mulțimea înțelese că proprietarul vasului salvat o duce pe fată la casa lui, îi însoțiră cu aclamații pînă la poartă.

Tînărul Ferdinand, marinarul care, în imaginația oamenilor, o secondase pe fată ca un erou al acestei mari drame încheiate cu bine, avea o căsuță în oraș, unde locuia împreună cu mama sa văduvă. A fost și el purtat pînă acasă pe umeri.

Ceva mai tîrziu în aceeași seară și ceilalți naufragiați, care ajunseseră cu bine pe insulă, au fost aduși în oraș, încît oamenii au avut prilejul să rămînă mai departe într-o stare de spirit sărbătorească. Herr Soerensen intui cu iuțeala fulgerului situația. Nu se mai gîndea la propriile sale suferințe, ci radia în lumina răspîndită de aureola discipolei sale ; prin atitudinea sa hotărîtă

și autoritară sublinia că el o crease și că lui îi aparținea. În rest, nimic nu-i era prea limpede și mai cu seamă nu știa ce-a rămas în picioare și ce stă cu capu-n jos pe lumea asta. În cursul dimineții răgușise foarte tare ; acum însă își pierdu vocea cu totul, drept care își petrecu primele cîteva zile de după naufragiu cu gîtul învelit în multe eșarfe de lînă, fără a scoate o vorbă. Prin oraș umbla zvonul că, în timpul furtunii, de grija pericolului în care se găsea Mamzell Ross, îi albise părul. Adevărul este că peruca sa castanie îi fusese smulsă de valuri pe cînd se afla în barca de salvare. Îndura această pierdere cu un nobil calm, conștient că, în schimbul unei posesiuni vremelnice, cîștigase o experiență eternă, dar și că pierderea va fi acoperită cînd bătrînul său cufăr de voiaj avea să fie adus pe mal.

Curînd și ceilalți membri ai trupei au pus piciorul pe țărm, palizi și doar pe jumătate conștienți, dar fiecare în parte mîndru și neînfricat. În barcă, Mamzell Ihlen își lăsase părul ei lung și negru s-o acopere ca o pelerină. Blondul june prim al trupei a scris chiar a doua zi după ce fuseseră salvați o *Odă către vîntul de nord*, care i-a fost primită de ziarul local ; cititorii acestuia, mai cunoscători într-ale vremii, și-au dat seama că unui poet nu i se poate cere să cunoască la fel de bine și prozodia și punctele cardinale.

Cel puțin deocamdată spectacolele trebuiau amînate. Dar, în cursul săptămînii, ca un fel de aperitiv, cîțiva dintre actori au prezentat fragmente ale piesei în foaierul mic de la hotelul Harmonien. În aceste împrejurări speciale și emoționante proprietarul hotelului îngădui mărinimos trupei să locuiască la un preț mai redus. Iar, cînd s-a aflat că decorurile și costumele de la bordul lui *Sofie Hosewinckel* fuseseră stricate de apa sărată a mării, s-a deschis o colectă publică în folosul victimelor. Colecta a adus un cîștig frumos și Herr Soerensen, mut și înțepenit în pat cum era, nu putu să nu se gîndească totuși la prețuirea publicului pentru strădaniile unui artist în artă și respectiv în viață.

Casa impunătoare din piața cea mare a orașului își deschisese ușile pentru Malli și le închisese în urma ei, în semn de generoasă recunoștință pornită din adîncul

inimii față de tînăra singură pe lume care își riscase viața pentru a salva unul din vapoarele stăpînilor.

La oamenii care trăiesc lîngă și de pe urma mării, realitatea și fantezia se împletesc într-un mod straniu. În primele zile de după sosirea fetei, chipurile celor din casă păreau cuprinse de o anumită groază cînd se întorceau către ea. Nici unul n-ar fi putut spune dacă marea, acea forță supremă omniprezentă și veșnic de nepătruns, îi dăduse cu adevărat drumul din strînsoarea ei. Nu cumva oare un val înalt, din cele ce ridicau pe crestele lor vasele ancorate în port, avea s-o ia cu el spre larg, astfel că atunci cînd o vor căuta în camera ei să găsească odaia goală, doar cu o dîră întunecată de apă și alge rămasă pe podea, asemeni dîrelor lăsate în urma lor de duhurile mării ? După cîteva zile, totuși, casa se liniști în privința ei. Devenise acum un simbol al casei : o jumătate din ea era *Sofie Hosewinckel*, care fusese prinsă de furtună în larg, cealaltă jumătate însăși tînăra Sofie Hosewinckel, ce înflorise cîndva în acele camere.

În viața ei Malli încă nu intrase într-o casă atît de minunată. Privea la candelabrele de cristal ce atîrnau din plafon, la perdelele de dantelă, la portretele de familie înrămate în aur de pe pereți și la vasele din lemn de camfor și i se părea că trebuie să facă o reverență fiecăruia din ele în parte. Iar în această casă ea era tratată cu toată considerația ; i se aduceau prăjiturile și cafeaua la pat și avea lîngă chiuvetă un săpun cu aromă de violete.

Timiditatea n-o părăsise încă și nu găsea prea multe de spus. Despre fapta sa eroică n-a povestit decît atît cît a fost necesar ca să răspundă la întrebările celorlalți. În schimb era fericită ; umbla și zîmbea înconjurată de zîmbete. Simți că, a doua zi chiar după sosirea ei, casa constatase cu surprindere că era frumoasă. Pătrunsese în ea palidă, murdară și urît îmbrăcată ; în brațele acestei case însă descoperea singură în oglindă cum se face pe zi ce trece tot mai frumoasă. Bătrîna casă mai zîmbea și la gîndul că o crezuse urîtă, cînd ea de fapt era o fată atît de dulce. Și astfel, cu îngăduința casei, Malli mai îndrăzni un pas și începu să privească în jur la oamenii ce trăiau în ea.

Cel mai bine se simțea în compania bătrînului armator. I se părea că, tocmai pentru că își dorise atîta vreme un tată, acum îi plăcea să fie printre bărbați și simțea că, prin postura, privirile și prin glasul ei, le putea dărui foarte mult. Cu doamna casei era mai rușinoasă. Doamna Hosewinckel era o persoană impunătoare și purta o rochie de mătase neagră, cu un lanț de aur pe piept. Avea o față mare, cu nuanțe delicate de alb și roz și Malli se gîndi că semăna cu regina Thora din *Axel și Valborg*.* Doamna Hosewinckel nu vorbea mult, însă, deși regina Thora din tragedie spune doar un singur vers, pe care i-l adresează fiului ei : „Să te ierte Dumnezeu !", publicul știe totuși că e o ființă bună și plină de măreție și că dorește numai binele personajelor nobile. Despre Arndt, fiul casei, Malli știa sau își amintea că i se păruse minunat de frumos la chip cînd o ridicase din barcă s-o ducă pe mal.

VIII. *Casa din piața cea mare*

Jochum Hosewinckel și soția sa erau oameni cu frica lui Dumnezeu ; casa lor era cea mai respectabilă, din oraș și cea mai generoasă cu nevoiașii. Se cununaseră de tineri și trăiseră în pace și fericire, dar multă vreme căsnicia lor fusese fără copii. Dăinuia în familia Hosewinckel o tradiție, și anume că, dacă aduceai închinările tale Providenței duminica la biserică și zilnic în rugăciunile de dimineața și de seara, nu te puteai înghesui pe de altă parte mereu cu doleanțe proprii. Numai printr-o viață strictă și plină de virtuți se impusese această pereche, împreună cu marea ei dorință, atenției Atotputernicului. Dincolo de tăcerea lor se ascundea însă o nedumerire tulburătoare : nu-Și făcea Atotputernicul rău în acest caz chiar cu mîna Sa ? Optsprezece ani după

* Tragedie de Adam Oehlenschläger. Vezi nota de la pag. 483. (N. t.)

cununie, rugăciunea lor niciodată exprimată fu auzită și aduseră pe lume un fiu. Cîtă recunoștință se simțeau acum liberi să arate în mod deschis! La botezul copilului s-au făcut mari donații ce purtau numele lui Arndt Jochumsen Hosewinckel. De atunci înainte casa oferi generoasa ei ospitalitate orișicui.

Dar, pe măsură ce anii treceau, armatorul și soția sa deveniră tot mai îngrijorați de soarta lor atît de norocoasă.

Căci, încă de la o vîrstă fragedă, fiul lor se dovedea atît de frumos încît oamenii rămîneau înmărmuriți și copleviți de mutenie cînd îl vedeau. Iar, pe măsură ce creștea, se făcea inteligent, prindea totul repede, se arăta neînfricat și nobil, era mult deasupra altor băieți. Cînd, în anii tinereții, a fost trimis la Lübeck și Amsterdam să învețe cum se conduce o linie maritimă, oriunde ajunse, își cîștigă, datorită gîndirii sale limpezi, firii plăcute și purtării sale demne, încrederea și afecțiunea celor puși să-i călăuzească pașii cu autoritatea lor. La vîrsta de douăzeci și unu de ani ajunse partenerul tatălui său în fruntea companiei de navigație, vădind o pricepere cu totul deosebită în privința vaselor și a comerțului pe mare. Pe tot ce punea el mîna ieșea bine și atît marinarii cît și funcționarii companiei erau bucuroși să lucreze sub conducerea lui. Avea o pasiune aparte pentru muzică și cînta el însuși bine din gură sau din vreun instrument.

În ultimii ani însă o umbră plutea din cînd în cînd peste fericirea părinților săi: Arndt Hosewinckel nu părea să aibă vreun gînd de însurătoare. În familia lor destui membri muriseră tineri și necăsătoriți, ca și cum ar fi fost prea buni sau prea delicați pentru a-și amesteca firea lor cu firea lumii. Tot așa avea să se întîmple oare și cu ultimul copil din familie, cel născut tîrziu, dar atît de drag? Bătrînii însă nu aveau de gînd să se lase copleșiți fără rost de grijă. La urma urmelor, fiul lor era onorabil, cinstit și cavaler cu toate fetele din Christianssand; putea, oricînd dorea, alege dintre ele după pofta inimii.

Toți cei care-l priveau acum, cu o plăcere profundă și inconștientă, pe Arndt Hosewinckel își lăsau ochii să

zăbovească asupra frumuseții, forței și farmecului făpturii sale, asupra perfecțiunii deosebite a trăsăturilor și asupra expresiei chipului său, totodată sincer și meditativ și se gîndeau că acest tînăr din Christianssand primise încă din leagăn tot ceea ce-și poate dori și aproape mai mult decît poate duce lesne o ființă omenească.

Și încă fusese dăruit cu și mai mult decît aveau ei știință. Era deschis, dar și chibzuit din fire și trecuse prin ceva experiență la viața lui.

Cînd Arndt era de cincisprezece ani, o fată de pescar din Vatne, pe nume Guro, intrase slujnică în casa părinților săi. Nu avea mai mulți ani decît fiul lor, însă băiatul cel chipeș, căruia bogăția și admirația oamenilor îi încununau fruntea ca un nimb, trezise o pasiune puternică și irezistibilă în pieptul acelei fete pe jumătate sălbatică. N-a fost în stare să-și ascundă pasiunea față de el ; deveniră amanți înainte chiar de a-și da seama. El era atît de tînăr încît nu simțea nici o vină. Nu se temuse niciodată în viața lui și nici nu avusese vreun motiv să se teamă că lucrurile ce le dorea în modul cel mai firesc ar putea fi în contradicție cu purtarea nobilă sau cu gîndirea curată. O tandrețe și o dorință necunoscute pînă atunci, un joc cu atît mai plăcut cu cît era tainic, se țesură între el și Guro. Își zîmbeau unul altuia ; țineau din adîncul inimilor unul la celălalt. Despre tatăl și mama sa — cît mai apuca să se gîndească în acea vreme la ei — băiatul își spunea : „Tot n-ar înțelege". Erau cu mulți ani mai bătrîni ca el ; atît cît îi cunoscuse, față de preaplinul său de energie și hotărîre, îi apăruseră ca niște oameni așezați. Nu reușea să-i treacă prin minte că același joc poate îl jucaseră și ei vreodată.

Povestea tainică de dragoste din casa armatorului a durat șase săptămîni. Apoi, într-o noapte de primăvară, Guro se azvîrli de gîtul tînărului ei iubit și exclamă într-un vîrtej de lacrimi :

— Sînt o ființă pierdută fiindcă te-am întîlnit și te-am privit, Arndt !

În zori nu mai era de găsit nicăieri și după două zile trupul ei plutea pe apa fiordului.

Arndt o văzu din nou pe Guro cînd a fost adusă în casă, albă, rece ca gheața, cu șiroaie de apă sărată

curgîndu-i din haine și din păr. Motivul gestului său disperat avea să fie în curînd cunoscut : Guro rămăsese grea. Timp de trei zile băiatul a crezut că el fusese cauza nefericirii și morții tinerei fete. Însă după aceea au venit părinții să-i aducă trupul înapoi în satul ei și casa a aflat că necazul fetei începuse mai înainte de a fi primită în slujbă. Avea un iubit la Vatne ; acesta o părăsise, dar, între timp, gîndindu-se mai bine, o căutase în două rînduri la oraș, cerînd-o de soție. Însă Guro nu mai voia să știe acum nimic de el. Stăpînul și stăpîna casei fură îngroziți de povestea sumbră și tragică ce se desfășurase sub acoperișul lor. Deși n-ar fi vrut să vorbească de ea în fața fiului lor, își dădură seama că n-aveau încotro, ba mai mult, că era de datoria lor să-i spună adevărul pe scurt, neuitînd să adauge cîteva cuvinte solemne despre răsplata păcatului.

Acest adevăr, pe care Arndt îl află de pe buzele părinților săi, îi spulberă vinovăția. Dar în același timp parcă i-ar fi spulberat și tot restul, astfel încît se trezi cu sufletul gol. Nu-i rămăsese decît un dor care, zile de-a rîndul, îi secătui inima, un dor mai puțin după fată sau după fericirea ce i-o dăruise aceasta, cît mai mult după credința lui în ea și în fericire. I se dezvăluise o anume bucurie a vieții, ce-i dovedise că aceasta există aievea, pentru ca imediat după aceea să se renege și să-i dovedească, dimpotrivă, că nu existase niciodată. Dar cuvintele de adio ale lui Guro îi sunau în urechi ca o profeție sumbră că pînă și pentru cei cărora el le dorea numai binele era o nenorocire să-l întîlnească și să-l privească. „Sînt o ființă pierdută fiindcă te-am întîlnit și te-am privit !“, se căinase ea cu obrazul scăldat în lacrimi lipit de al lui. Toate aceste evenimente se întîmplaseră în viața sa doar în decursul cîtorva luni și fără ca vreun suflet omenesc să știe ce-i cu el. Și astfel copilul crescut cu atîta blîndețe ajunse să simtă că cea mai mare parte a lucrurilor ce meritau știute pe lume el le aflase într-o stare de izolare totală.

Au trecut doisprezece ani. De atunci privise întruna în jurul lui la ce se întîmplă în lume și întîlnise mulți oameni și împrejurări diverse. Își făcuse prieteni în multe țări și cunoscuse fete la fel de frumoase și devotate

ca și fata pescarului din Vatne. Nu se mai gîndea la ea și abia dacă își amintea cum se întîmplase prima oară cînd a preferat să se țină departe de oameni, pentru ca, datorită lor, să nu ajungă definitiv pierdut.

IX. *Un bal la Christianssand*

Doamnele și domnii din lumea bună a orașului tot veneau acum la casa din piața cea mare pentru a o vedea și a o felicita pe Mamzell Ross. Așa au căzut de acord între ei să organizeze în onoarea fetei un bal în sala festivă de la Harmonien. Pînă atunci Malli umblase prin casa cea bogată în singura ei rochie, de un aspect tare modest, dar nu se sinchisise defel; rochie de bal nici nu avusese ea vreodată. Însă, pentru acel bal, doamna Hosewinckel își chemă croitoreasa ca să facă în mare grabă o rochie de tul cu volane și eșarfă înnodată pentru tînăra invitată a casei. În seara balului, bătrîna doamnă rămase surprinsă văzînd cu cîtă ușurință și prestanță purta fata cusătoresei toaleta ei atît de elegantă și stătu o clipă să se întrebe dacă nu cumva greșeau și ea și restul orașului cînd tratau această făptură, ce săvîrșise o faptă de eroism, ca pe o jucărie. Toate grijile ei nu aveau însă nici un temei. Atîta prinos de atenție ar fi sucit mințile altei fete, numai că, în situația de față, această tînără accepta anume să fie tratată ca o jucărie și reușea totodată să trateze — la rîndul său — întregul oraș, cu portul, străzile, primăria și locuitorii lui, ca pe propria ei jucărie.

Astfel că Malli s-a dus la bal, dar nu s-a putut bucura pe de-a-ntregul de el, pentru că nu învățase niciodată să danseze. Una din doamnele membre ale comitetului de organizare o rugă în schimb să le cînte ceva. Malli se învoi bucuroasă și toată lumea îi ascultă cu plăcere vocea limpede și clară, iar domnii în vîrstă de la mesele de cărți ridicară paharele închinînd către ea cînd le cîntă un refren marinăresc pe care-l știa încă din co-

pilărie. O tînără propuse apoi să le cînte ceva pe care să se poată dansa. Malli se gîndi puțin și, ca o pasăre într-un pom, începu, cu o plăcere multă vreme ascunsă ce izbucnea deodată la lumină, cîntecul ei, cîntecul lui Ariel :

Spre-auriul țărm veniți,
Mîinile vă-nlănțuiți ;
Vă plecați, vă sărutați,
Valurile-astîmpărați ;
Bateți pasul binișor,
Iar voi, silfi, cîntați în cor. *

Dansul porni odată cu cîntecul, în vreme ce Malli stătea în mijlocul sălii strălucitoare, privind legănările și piruetele ce urmau comanda ritmului impus de ea. Ferdinand fusese și el invitat la bal, iar Malli așteptase fericită să-l vadă și să stea de vorbă amîndoi, căci nu se mai întîlniseră din noaptea furtunii. Însă el trimise vorbă că nu putea veni. Atunci cîntăreața își fixă ochii asupra lui Arndt Hosewinckel.

Arndt vorbea cu niște negustori bătrîni, dar, cînd începu ea să cînte, o ascultă cu atenție, iar la a doua melodie se prinse și el în dans. Îl urmărea cît de frumos dansează și dintr-o privire își dădu seama exact care era locul lui în acea sală de bal și în acel oraș și ce gîndeau despre el frumoasele domnișoare care știau să danseze. Dar fata cea modestă, ce își cîștigase privilegiul de a intra la singurul bal al vieții ei fragede tocmai riscîndu-și viața, mai înțelese un lucru în timp ce-l urmărea pe primul cavaler al orașului. Se gîndi : „Doamne, ce mare nevoie de iubire trebuie să aibă ! L-aș putea ajuta eu. L-aș putea ajuta tocmai fiindcă are atîta nevoie și l-aș putea salva !“

Acasă Malli nu se culcă imediat, ci rămase încă multă vreme îmbrăcată în rochia ei vaporoasă dinaintea oglinzii luminate de flacăra lumînărilor. Nici Arndt Hosewinckel nu se culcă, ci porni într-o lungă plimbare nocturnă. Nu

---

* *Furtuna*, I, 2. (N. t.)

de puține ori i se întîmpla să meargă astfel nopțile pînă în port și pînă la depozitele de pe mal, sau și mai departe, de-a lungul fiordului.

X. *Schimb de vizite*

Malli dori să-l viziteze pe Herr Soerensen, care bolea, și Arndt Hosewinckel veni cu ea să-i arate drumul pînă la hotel și să adreseze omagiile sale omului care, împreună cu fata, îndurase potrivnicia mării la bordul vasului *Sofie Hosenwinckel*.

Herr Soerensen se ridicase din pat și stătea acum într-un fotoliu, dar vocea tot nu și-o recăpătase. Relațiile dintre bătrînul actor și fată erau atît de mult condiționate de scenă încît, după ce se adaptă la situație, Malli transformă pe dată întreaga întîlnire într-o pantomimă, ca și cum bătrînul ei profesor, pentru că-și pierduse vocea, trebuia neapărat să fi și surzit. Magistrul și eleva se luminară unul în prezența celuilalt și Malli înțelese dintr-o privire că frumusețea lui Arndt îl impresiona puternic și îl emoționa pe bătrînul director de trupă, care gîndea : „He-hei, numai de-aș avea eu un june prim ca băiatul ăsta !“ Nu știa însă că, în același timp, el se minuna de apariția ei și se întreba : „Cum se face oare că sînul acestei fete s-a rotunjit așa de frumos într-un răstimp atît de scurt ?“ Toate mișcările îi erau rotunjite și molcome, în vreme ce, prin pantomima ei, fata îi arăta cu cîtă drăgălășenie fusese înconjurată de cînd se aflau amîndoi sub același acoperiș.

Veni însă și momentul ca ea și Arndt să-și ia la revedere de la bătrînul actor ; Herr Soerensen îi apucă mîna, i-o ținu cît putu de strîns și îi șopti slab, sau mai bine îi șuieră cu multă dificultate la ureche :

— Ce mult o să-ți duc dorul, Ariel ! *

* *Furtuna*, V, 1. (N. t.)

La aceste cuvinte Malli își redobîndi la rîndul ei glasul.

— Și eu dumitale! — hohoti ea, fără să-și aducă însă aminte că nu fusese nici o clipă vorba de vreo despărțire.

Herr Soerensen rămase singur, iar cîteva zile tulburarea și emoția nu-l slăbiră. Își dăduse seama, ori înțelesese din cîte o ochire fugară, atitudinea tinerei sale pupile și era impresionat de ea. Iată o lucrare măreață: lumea întreagă, viața obișnuită de zi cu zi urca pe scenă și se contopea cu ea. Facă-se voia ta, William Shakespeare, precum pe scenă tot așa și-n salon! Dar iată că aici, în realitatea imediată, Arielul pe care-l crease el își desfăcea aripile și se înălța în văzduh sub propriii lui ochi. Deodată, în mod ciudat, își amintî cum odinioară, cuprins de exuberanța sufletului său de actor tînăr, visase el însuși o asemenea apoteoză. Și tot acum i se întîmplă în primele două sau trei nopți după vizita lui Malli, ca în visele sale obișnuite, care-l găseau în patul îngust al camerei de hotel, să i se alăture fetei în marea ei aventură, o dată în rolul socrului Prospero în vizită la regele și regina Neapolelui, iar altă dată ca bufon în casa Hosewinckel. Dar, cînd se trezea din nou, gonea asemenea gînduri de la el. În cursul lungii sale vieți dobîndise experiență și perspicacitate, iar pentru orice om cu experiență și cu perspicacitate, în general pentru oricine, afară de o tînără actriță îndrăgostită, încercarea de a urca viața de zi cu zi pe scenă apărea ca un paradox și, în esența ei, ca un sacrilegiu. Căci era mai probabil ca viața de zi cu zi să tragă scena în jos, către ea, decît ca scena să reușească s-o mențină la un nivel atît de ridicat; întreaga ordine a lumii risca să ajungă astfel pînă la urmă un imens talmeș-balmeș.

Apoi medită că era pe cale de a-l pierde pe Ariel și că marea izbîndă a vieții sale nu avea să se mai realizeze niciodată. Era mîhnit la gîndul acesta. De ce, se întreba el, fusese nevoie ca acea hidoasă furtună dezlănțuită din fiordul Kvase să se năpustească în plină *Furtună* a lui Shakespeare? E oare cu putință să o fi atras voința acelei formidabile copile neînfricate și cu atîta forță de caracter?

De îndată ce bătrînul regizor își redobîndi întrucîtva registrul modulat al vocii, se și prezentă la locuința armatorului spre a întoarce vizita. Își cumpărase pentru această ocazie o pereche de mănuși de culoarea lavandei, ce contrastau frapant cu vechiul său frac și cu țilindrul uzat, în schimb se armonizau cu alura și cu tonul vocii sale. Își alesese o atitudine atît de curtenitoare și amabilă încît *Fru* Hosewinckel, care nu era obișnuită ca un om de lume să fie cotropit de atîta modestie, aproape că se rușină. Făcea la fiecare minut cîte o reverență și nu obosea să laude întruna tot ce vedea în casă. Dacă îi scăpa fie și un singur obiect, se grăbea imediat să-și repare neglijența, de parcă ar fi vrut să aducă pînă și oglinzilor înalte dintre geamuri sau vederii spre piața cea mare a orașului umilele sale scuze pentru că fusese atît de uituc.

Exclama :

— Ilustre-obiecte-aveți, și minunate — ce bani or fi costat în Europa ! Și ce comori din China și din Indii ! O, candelabrele mă-ncîntă foarte — tablourile-n schimb sînt strălucite !

Herr Soerensen și Malli rămaseră o clipă singuri în salon. Herr Soerensen duse un deget la buze, suflă o bezea către Malli și proclamă solemn :

— Fetița mea, tu ești favorita Doamnei Fortuna !

Cum Malli întoarse către el o privire limpede, însă fermă, își feri ochii, scoase o batistă veche de mătase din buzunarul hainei, își tamponă fruntea și încheie, cu glasul coborît și mai mult pentru sine decît pentru ea :

E leneș Pegasul meu,
Se lasă pe tînjală !
De-acum însă și eu
L-oi trage de zăbală.
(Nu-nghit eu leneveală.)

Cînd își luă din nou rămas bun cu o suită de plecăciuni ușoare, Malli nu se dezlipi de la fereastră, urmărindu-i silueta ce traversă mîndră piața, se făcu tot mai mică și în cele din urmă dispăru.

XI. *Povestea unei logodne*

Ideea sau eventualitatea că Malli, în loc să-şi continue călătoria cu Herr Soerensen şi trupa lui, s-ar putea să rămînă în oraş, ajungînd, cu timpul, să fie de-a lor, apăru mai întîi la oamenii care însoţiseră cu urale sosirea ei în port. Această idee sau eventualitate se mişca parcă după o spirală în comunitatea închisă a oraşului; inelele ei deveneau tot mai înguste pe măsură ce urcau, atît social cît şi sentimental. Cînd, în cele din urmă, ajunseră chiar la aceia în jurul cărora gravita, tensiunea şi destinul atinseră amîndouă apogeul.

Într-o comunitate mică, unde nu se întîmplă mare lucru, de obicei se vorbeşte mult. Deci o logodnă e subiectul major al tuturor conversaţiilor şi discuţiilor şi, cu cît există dinainte un interes mai pronunţat faţă de persoanele despre care se bănuieşte că se vor logodi, cu atît dialogul e şi el mai viu. De aceea poate merită amintit că în acest caz anume s-a vorbit neobişnuit de puţin. Tot oraşul îl iubea pe Arndt Hosewinckel şi îl considera drept cea mai bună partidă; Malli era eroina. Dar, în vreme ce aceştia doi erau tot mai apropiaţi, iar în mintea oamenilor deveniseră de-acum o singură fiinţă, părea că figurile lor scăpau oricărui fel de observaţie. Un suflu de înţelegere profundă străbătea oraşul, însă numele lor erau pronunţate mai puţin des ca înainte.

Oamenii simpli din oraş se bucurau la gîndul că Arndt Hosewinckel şi Mamzell Ross vor fi o familie. Era încă o dată încheierea fericită şi surprinzătoare, dar şi previzibilă, a vechiului basm în care Prinţul o ia de soţie pe Cenuşăreasă. Pentru o faptă măreaţă oraşul dăruia cu mărinimie tot ce avea mai bun de dăruit. Că frumoasa clădire galbenă din piaţa cea mare avea să-şi deschidă porţile unei nurori sărace, vlăstarul unui căpitan înecat, le bucura şi le emoţiona pe soţiile de marinari, iar în bucuria lor nu era nici un fel de răutate faţă de armator şi doamna sa. Nu se spusese chiar în port că logodnica e o comoară? În măsura în care întruchipa marea, de la care toţi îşi luau şi hrana, îşi primeau şi soarta, ea unea, tot ca şi marea, locuitorii de jos şi pe cei avuţi ai oraşului.

Ideea sau eventualitatea își urmă drumul său în spirală mai sus, către un cerc mai înalt și mai restrîns, pătrunzînd în casele lumii alese. Aici bunul renume al lui Malli șovăi o zi sau două pe marginea abisului. Căci se născu întrebarea dacă eroina nu era de fapt o aventurieră care juca pe cartea admirației și recunoștinței orașului pentru a face o partidă mai bună decît ar fi îndreptățit-o condiția ei. Dar ceva din imaginea fetei însăși înclină pe dată balanța în favoarea ei. Bătrînii domni de la bal fură cei dintîi în a o achita. Soțiile lor, femei de treabă, ce adesea tremuraseră pentru corăbii și echipaje, cercetară purtarea lui Malli în noaptea furtunii și recunoscură că nimic din cele întîmplate atunci nu fusese făcut din calcul.

Se poate chiar ca fiecare din tinerele fiice de burghezi care dansaseră pe cîntecul lui Malli să-și fi făcut socoteala că, dacă nici una din ele nu-l putea avea pe Arndt Hosewinckel pentru ea, fata de pe vasul eșuat era singura în favoarea căreia era gata să renunțe cel mai ușor la el. Sau poate că aceste fete, care se cunoșteau între ele încă de pe vremea pieptănuților încovoiați și a pantalonașilor cu dantele, își cunoșteau prea bine și neajunsurile. Despre una din frumoasele locului, cu deosebire admirată pentru piciorul ei mic, știau că-și comanda pantofii cu un număr și mai mic, drept care făcuse noduri la picioare. Despre o altă făptură încîntătoare, știau că strălucitoarele ei cozi aurii nu creșteau, cu toată lungimea lor, din capul ei. Despre străină frumoasele fete știau că era săracă, prost îmbrăcată, prea mare pentru a fi elegantă și mai aflaseră și că nu știa să danseze. Dar în purtarea acesteia peste măsură de modestă era atîta încredere și atîta recunoaștere a frumuseții ce o înconjura că în prezența ei toată lumea se simțea mai frumoasă. Li se întîmplă de asemenea să-și dea seama că fata venită de pe mare avea un rîs diferit de al lor. Acesta răsunase peste vuietul furtunii sau îl însoțise.

Ideea sau eventualitatea ajunse și la casa din piața cea mare. Înainte de a urca la etaj, ea își află un reazem în odaia servitorimii, unde fu privită ca fiind de cea mai mare însemnătate. Odaia servitorimii sfîrși prin a o accepta pe Malli ; ea închise pe tăcute chiar un cerc în

jurul posibilei viitoare doamne a casei, care avea doar o singură rochie și trei schimburi și cînta atît de frumos.

Ideea sau eventualitatea urcă apoi scările și pătrunse în salonul cu tablouri de corăbii maiestuoase, umplîndu-l de o tăcere încărcată. Ajunsese sus de tot; în această încăpere se afla însuși viitorul.

Atmosfera din salon stătea pregătită sau în așteptare, ca un instrument acordat anume pentru o melodie. Bătrînul stăpîn al casei trăia clipe de mare fericire și o roșeață ușoară îi urcase în obraji; purta gulere tari și aducea în dar soției sale dantele, iar lui Malli bomboane. Odată cu salvarea miraculoasă a vasului său în noaptea furtunii, în viața lui atît de precis ordonată pătrunsese o adiere romantică și eroică — un suflu de neliniște, cîntecul vîntului cînd umflă pînzele. Era cît se poate de nimerit ca el, viitorul socru, să fie pînă la urmă răscolit furtunos de o eroină. A-ți dărui vieții de fiecare zi entuziasmul tău pentru o faptă eroică putea trece drept un lucru periculos și probabil că experimentatului armator nu i-ar fi căzut bine drept noră o eroină — să fi fost ea însăși Fecioara din Orléans — a cărei vitejie să se fi consumat pe țărm. Dar Malli își cucerise nimbul pe mare, în mijlocul valurilor sărate și al hulei. În tinerețea lui, Jochum Hosewinckel naufragiase cu unul din vasele tatălui său. De aceea nu i-ar fi displăcut o noră în prezența căreia să se simtă iarăși de optsprezece ani.

Doar originea neclară a lui Malli mai putea arunca o umbră asupra tinerei sale făpturi, cînd o vedeau umblînd prin casă. Dar, întrucît marea se dovedise o dată aliata fetei, se deduse de aici că între ele armonia era perfectă, iar Alexander Ross pierise în valuri ca un om de onoare. De altfel neînfricarea fiicei lui pe vasul *Sofie Hosewinckel* deveni, într-un fel aproape mistic, dovada acestui fapt. Jochum Hosewinckel își aminti de un comandant suedez pe nume Ross, prieten cu tatăl său, care și acela fusese de origine scoțian și în legătură cu care domnea un anumit mister. Poate că între comandantul suedez și căpitanul dispărut era vreo rudenie și aveau de-a face cu o familie de eroi.

Fru Wencke Hosewinckel, care fusese întotdeauna o femeie destul de puțin înclinată spre vorbărie, se mira

în tăcere cît de repede păreau capabili toți bărbații să-și formuleze un punct de vedere în fața evenimentelor vieții. Privea la chipul fiului ei, îl asculta vorbind și stătea în așteptare.

Ideea sau eventualitatea își atinse în cele din urmă încheierea sau culmea cînd ajunse la cei doi tineri ce urmau să fie fericita pereche. Îi luă pe amîndoi prin surprindere, ca o idee stranie, dar minunată dintr-o lume exterioară, pe care ei o uitaseră. Timp de cîteva săptămîni trăiseră printre forțele nemuritoare. Acum însă, cînd și lumea muritoare le dădea binecuvîntarea sa, o primeau cu bucuria gîndului că eternitatea avea să devină pentru ei viață de zi cu zi.

Pentru Malli era încununarea și desăvîrșirea ascensiunii sale. Odată i se dăduseră aripi ; ele crescuseră în chip miraculos și izbutiseră s-o poarte sus, tot mai sus, către această glorie inexprimabilă. Stătea pe o înălțime ametitoare, dar se putea fără teamă arunca oriîncotro, căci orinde brațele lui Arndt stăteau gata s-o prindă și s-o poarte ca pe un fulg. Acum avea să devină și soția lui, avea să-i poarte numele și să împartă casa lui cu el, avea să fie

...făr-a scădea de loc, părtașă
Și-a bogăției lui și-a strălucirii... *

Visase înainte, copleșită de emoție s-o joace cîndva pe Julieta, însă iată că viața îi oferea un rol comparabil cu cel al Julietei. Și, pe deasupra, rămînea mai departe fata din Arendal care n-ar fi consimțit să fie prada orișicui !

Fericirea lui Arndt era de cu totul alt fel. Făgăduințe vechi, pe care mintea sa le respinsese, acum se înfiripau din nou și se vedeau împlinite. Lumea fusese neliniștită pentru el, haotică și goală. Acum o fată își arunca privirile asupra ei și, sub ochii acestei fete, lumea se închega, devenea un cosmos.

---

* *Romeo și Julieta*, I, 3 în Shakespeare — *Opere*, vol. I, ESPLA, București, 1955. Traducere de Șt. O. Iosif, revăzută de Al. Philippide. (N. t.)

El fusese cel ce primise, în port, fata cea curajoasă și fără un ban, care salvase una din corăbiile casei sale. Această tînără era cea din urmă ființă pe care ar fi vrut s-o facă nefericită ; nu avea de gînd să ia chipul destinului ei. O sărutase atunci și, pentru a compensa acel sărut, se ținuse departe de ea la început în casa părinților săi. Dar într-o zi Malli îl privise cu ochi mari și candizi și atît de grăitori încît își dădu seama că nici el, nici altcineva de pe lumea asta n-ar fi în stare s-o facă nefericită. Faptul i se păru tînărului celui bogat o glumă din partea Soartei ; o privi la rîndul său pe fată, se apropie de ea, îi vorbi. Și iată că se trezise și el cu un destin — limpede, generos, fără gînduri ascunse.

Da, era o eroină, o fată cu inimă de leu, cum se spunea pe la ei. Dar într-un fel cu totul diferit decît știau ei. N-avea nevoie să se teamă, căci, unde era ea, pericolul dispărea. Naufragii, dureri, nefericire mai existau. Dar naufragiile, durerile și nefericirea arătau acum altfel, deveniseră dovada atotputerniciei și milosteniei lui Dumnezeu.

Mai tîrziu, în cumpăna nopții, văzu, în mod straniu, imaginea lui însuși cum fusese înainte de venirea ei. Se gîndi : „Are puterea să învie și morții".

Chiar înainte de ivirea zorilor îi apăru și imaginea lui Guro, la care nu se mai gîndise de mulți ani. Și își aminti că fuseseră prieteni amîndoi, fericiți împreună, cuprinși de dorință și duioșie în nopțile de primăvară, în nopți ca cea de față. Și înțelese că, în acea ultimă noapte de primăvară, marea o luase la ea pe Guro într-o îmbrățișare în care erau amestecate puterea și iubirea, iertarea și uitarea.

„Iar voi, silfi, cîntați în cor", răsuna în jurul lui prin întunecimea casei.

Avem toate îndreptățirile să bănuim că Arndt a cerut-o pe Malli de soție în modul cel mai obișnuit cu putință și că ea, tot ca o fată obișnuită, a spus „da". Întrebarea a fost însă pusă, iar răspunsul dat de parcă acestea două ar fi urmat să hotărască veșnica mîntuire atît a lui cît și a ei.

Au stat așa, îmbrățișați strîns, purtați și înălțați de același val. Dar de sărutat nu s-au sărutat ; un sărut ar fi fost nepotrivit în acea clipă de eternitate.

Ceva mai tîrziu, cînd ședeau alături pe canapeaua din fața ferestrei, ea îl întrebă cu voce joasă și gravă :

— Ești fericit ?

El îi răspunse încet :

— Sînt cu adevărat fericit. Dar tu nu fericirea ești, Malli. Tu ești viața. Nu eram sigur că viața mai e de aflat undeva pe lumea asta. Oamenii spun : „ E o chestiune de viață și de moarte", iar eu îmi spun : „Ce chestiune măruntă". Mi se părea că știu totul despre orișice și că sînt aducător de nenorocire. Azi, Malli, am devenit o enigmă pentru mine însumi și un mesager al bucuriei către lume.

Curînd după aceste cuvinte, ea lunecă la picioarele lui, iar cînd el vru s-o ridice, îl opri încleștîndu-se cu amîndouă mîinile de genunchiul lui.

— Nu, lasă-mă să stau aici — spuse ea. Aici e locul cel mai potrivit.

Chipul ei blînd, iluminat și pios iradia către el.

— Da — spuse ea foarte încet. Da. „Eu sînt învierea și viața ; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi. Și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri în veac." *

Arndt trebuia să plece în interesul firmei la Stavanger ; din cauza unui faliment neașteptat se scosese la vînzare acolo un vapor. Porni la drum după cîteva zile, dis-de-dimineață.

Nu-și închipuise cît de grea avea să fie despărțirea de Malli ; acum, în ultima clipă, trebuia să-și ia inima-n dinți să plece. Malli, din partea ei, luase ușor această despărțire de numai cîteva zile ; aproape simțea că avea nevoie să-și tragă puțin sufletul. Doar la plecare, văzîndu-l cît de palid era, deveni și ea la fel de palidă. Ceva îngrozitor i se putea întîmpla pe drum. Ar fi trebuit să-l împiedice să plece, sau să-l fi însoțit pentru a izgoni nenorocirea ce-l pîndea. În dimineața răcoroasă de primăvară stătea pe treptele casei învăluită în șalul din

* *Ioan*, 11, 25—26. (N. t.)

Indiile Răsăritene ce-l avea de la mama ei și privea cabrioleta depărtîndu-se.

„Dumnezeule mare !“, se gîndi ea. „Dacă se întîmplă și cu el ca și cu Tata !? Dacă nu se mai întoarce niciodată ?!“

XII. *Ferdinand*

A doua zi după plecarea lui Arndt, două doamne din oraș îi făceau o vizită lui Fru Hosewinckel și tocmai stăteau la o ceașcă de cafea cînd Malli intră în cameră îmbrăcată în pelerină și cu boneta pe cap, radioasă de fericire și gata la rîndul ei de plecare. Fru Hosewinckel o întrebă unde merge, iar ea răspunse că se ducea să-l vadă pe Ferdinand. Doamnele tăcură toate trei și priviră una spre alta. Fru Hosewinckel se ridică de la locul său, veni spre Malli și-i luă mîna într-ale ei.

— Fetița mea dragă — spuse ea — n-ai să-l mai poți vedea pe Ferdinand.

— De ce ? — întrebă mirată Malli.

— Bietul Ferdinand a murit — spuse Fru Hosewinckel.

— Ferdinand ! — strigă tare Malli.

— Da, sărmanul și bunul nostru Ferdinand — spuse Fru Hosewinckel.

— Ferdinand ! — strigă iar Malli.

— Asta a fost voia Domnului — spuse Fru Hosewinckel.

— Ferdinand ! — mai strigă Malli și a treia oară, ca pentru sine.

Cele două doamne din oraș își mărturisiră la rîndul lor părerea de rău și se porniră să povestească în amănunt ce pățise Ferdinand. În noaptea furtunii fusese lovit, pe vasul *Sofie Hosewinckel*, de o bucată ruptă din brațul vergii, care îi provocase leziuni interne serioase. Acestea la început nu păreau a fi prea grave, dar ieri murise.

— Deci, pînă la urmă — spuse una din doamne — tot furtuna l-a omorît pe bietul băiat.

— Furtuna! — exclamă Malli. Furtuna! Cum vă puteți închipui una ca asta? Trebuie să mă duc la el. Și o să vedeți că n-aveți deloc dreptate!

— Din păcate, e în afară de orice îndoială — spuse cealaltă doamnă. Și ce familie necăjită are. Cum o să se descurce biata maică-sa acum? Nu, Mamzell Ross, nu mai e nici o îndoială.

Malli rămase un moment pe gînduri.

— Ba da — izbucni ea apoi cu putere. Știți că doar a stat cu mine pe punte! Am fost toată noaptea împreună. Dimineața, în coliba pescărească, el m-a ajutat să-mi schimb hainele. Și doar ați văzut cu ochii dumneavoastră — continuă ea, întorcîndu-se cu fața către doamne — că am ajuns împreună pe mal, în aceeași barcă. Nu, Ferdinand n-a murit!

Tăcu din nou.

— Trebuie să mă duc la el imediat! — strigă. Doamne! Cînd mă gîndesc că nu m-am dus mai devreme!

Doamnele nu știau cum să reacționeze la această agitație febrilă și tulburată, încît tăcură și o lăsară pe fată să se ducă unde-i era voia.

Malli ajunse la casa lui Ferdinand tocmai cînd tînărul marinar era așezat în coșciug. Mama lui, frățiorii și surioarele și cîteva rude care veniseră să le ajute se aflau de față și, îmbrăcați în hainele lor negre, umpleau odăița întunecoasă. Îi făcură toți loc fetei, iar mama mortului îi dădu binețe, o luă de mînă și o conduse să-l vadă pe Ferdinand pentru ultima oară.

Malli alergase pe stradă ca un uragan și gîfîia de efort; acum rămăsese însă de parcă ar fi fost de piatră. Chipul tînăr al lui Ferdinand odihnind pe pernă arăta împăcat, ca al unui om care doarme. Suferința și agonia trecuseră peste el și se retrăseseră apoi, lăsînd în urmă un fel de experiență solemnă și profundă. Malli nu mai văzuse pînă atunci un cadavru; nici pe Ferdinand nu-l văzuse încă atît de liniștit.

La venirea ei străinii din cameră tocmai se pregăteau să plece; acum își luară rămas bun de la ea și-i

strînseră mîna unul cîte unul, cu ochii larg deschiși și triști. Mama lui Ferdinand îi conduse afară ; Malli era acum singură cu el.

Căzu în genunchi lîngă sicriu.

— Ferdinand ! — îl chemă ea încet. Apoi din nou : — Ferdinand ! Dragă Ferdinand !

Cum el nu-i răspundea, întinse mîna și-i atinse fața. Fiorul rece al morții pătrunse prin degetele ei ; îl simți cum o fulgeră drept în inimă și-și trase înapoi mîna. Dar puțin mai tîrziu o lăsă iarăși să se odihnească pe obrazul băiatului pînă ce își închipui că mîna i se făcuse la fel de rece ca acel obraz și începu să mîngîie încet chipul nemișcat. Îi simți sub buricele degetelor pomeții și orbitele. Propria ei față luă în această vreme expresia tînărului marinar mort ; ajunseră să semene între ei de parcă ar fi fost frate și soră.

Mama lui Ferdinand se întoarse în cameră și o duse pe Malli să șadă pe un scaun. Se apucă să-i povestească despre Ferdinand, ce fiu bun fusese întotdeauna. Parcurse scurta lui viață, istorisind mici fapte și întîmplări din copilăria și adolescența sa și, în timp ce povestea, lacrimile îi curgeau pe obraji. Doar cînd începu să spună cum Ferdinand punea mereu deoparte aproape toată simbria lui de marinar ca să i-o dea ei cînd venea acasă, încetă să mai plîngă. Oftă numai adînc la gîndul ce grea avea să fie de-acum viața pentru frățiorii și surioarele sale și pentru ea însăși.

— Ferdinand — spuse ea cu durere — ar fi fost atît de mîhnit să vadă una ca asta.

Malli asculta și, în adîncul inimii, recunoștea această lamentație de femeie resemnată. Era întocmai ca a mamei sale, temătoare mereu pentru pîinea ei și a copilului. Privi acum de jur împrejur și recunoscu și odaia strîmtă și sărăcăcioasă. Era chiar odaia de la ea de-acasă ; aici crescuse. Vechea și familiara lume nevoiașă îi veni din nou în minte, atît de straniu de duioasă și cu neputință de evitat.

Simțea că o mînă — să fi fost chiar mîna rece a lui Ferdinand pe care mîna ei zăbovise adineauri ? — o strînge de gît și îi veni amețeală, se prăbuși sau totul se prăbuși în jurul ei. Femeia mai vîrstnică o privi și, cu

tactul tăcut al oamenilor sărmani, schimbă subiectul. Începu să povestească ce mîndru era Ferdinand de prietenia domnișoarei. Auzise din gura lui Ferdinand mai mult ca oricine despre naufragiu și o urmase pe Malli pas cu pas de pe punte pînă în sala mașinilor și din sala mașinilor pînă la cîrmă. De atîtea ori îi ceruse fiul ei în timpul bolii să-i citească relatarea din *Gazeta de Christianssand* încît acum o știa toată pe de rost. Un zîmbet vag apăru pe fața ei muncită de griji cînd îi povesti cum, pentru a-i face lui plăcere, trebuise să-i repete strigătul domnișoarei prin vuietul și mugetele furtunii : „Ferdinand !"

La aceste cuvinte, Malli se ridică de pe scaun, palidă ca moartea însăși. Privi la masa și la banca sărăcăcioasă, la singurul ghiveci de flori pricăjit din fereastră și la hainele jerpelite ale femeii. La sfîrșit se întoarse și către chipul tăcut din coșciug. Dar acum nu mai îndrăzni să se apropie de el. Doar timp de o clipă își îndreptă mîinile împreunate spre el într-un gest ce părea să fie un strigăt. Apoi dădu mîna mamei lui Ferdinand și plecă.

Acasă o căută pe Fru Hosewinckel și-i spuse :

— Adevărat, Ferdinand e mort. Și casa aceea e atît de necăjită. Cum, cum o să se descurce mama lui ?

Fru Hosewinckel se înduioșă de paloarea fetei.

— Malli dragă — spuse ea — n-o să uităm niciodată loialitatea lui Ferdinand. O s-o ajutăm noi pe biata maică-sa.

Malli rămase cu ochii ațintiți asupra ei ca și cum n-ar fi priceput ce-i spusese și aștepta să audă ceva mai lesne pentru ea de înțeles.

— Copila mea dragă — spuse Fru Hosewinckel — fericirea ce ți-o dă bogăția este că poți fi de folos acolo unde nevoia este mai mare.

A doua zi, cînd coborî din camera ei, Malli arăta atît de schimbată încît cei ai casei se speriară. Era din nou fata cu chipul alb și țeapăn, cu cearcăne vineții sub ochi și cu toate încheieturile paralizate, așa cum fusese adusă de pe vasul eșuat. Dar își pierduse și vocea acum, întocmai ca, la vremea aceea, însuși Herr Soerensen. Nu voia să iasă din casă, dar îi era groază și să stea înăuntru ;

se ridica de pe un scaun doar pentru a se așeza pe altul. Fru Hosewinckel propuse să trimită după medicul familiei, dar Malli o implorâ cu o asemenea disperare să nu-l cheme încît renunță din nou. Complet surprinși, ceilalți o lăsară în pace ; numai doamna casei urmărea atentă expresiile suferinței pe chipul ei cel tînăr.

XIII. *Vălul pentru altar*

Atîta timp cît Arndt se aflase acasă, din cauza luminii orbitoare în care dragostea lui o învăluia pe Malli, lui Fru Hosewinckel îi fusese greu s-o vadă pe fată cu adevărat. Cu felul ei lucid de a fi, aproape că-i așteptase plecarea, ca să aibă timp și liniște s-o privească în tihnă. Schimbarea bruscă și îngrijorătoare de pe chipul și din purtarea lui Malli o sperie și nu știa ce să creadă. Cu cîteva zile în urmă fiul său fusese încă atît de aproape de ea încît, la rîndul ei, o privise pe Malli cu ochii lui. Pe atunci fata era un bun de mare preț pentru ea și încerca, pe cît îi stătea în putință, s-o ajute și s-o mîngîie.

Acum își reproșa, mai serios chiar decît în seara balului, și nesăbuința ei de a accepta ca Malli să fie ținta curiozității și complimentelor tuturor. Această fată atît de tînără privise moartea în față, apoi îndată după aceea fusese luată într-un mediu nou pentru ea și bogat, unde era de presupus că se și hotărîse cursul vieții ei. De i-ar fi norocul mereu la fel de zîmbitor, gîndi femeia mai vîrstnică, și tot i-ar trebui putere să-l poată duce. Acum se va pune însă capăt balurilor și întîlnirilor, iar Malli va rămîne mai departe neobservată de toți și netulburată sub protecția casei lor.

Cînd Fru Hosewinckel îi împărtăși lui Malli hotărîrea ei, păru că, pentru prima dată de la moartea lui Ferdinand, fata pricepe cu adevărat ce i se spune.

— Da, tainuită privirii tuturor — șopti ea...

...tăinuită privirii tuturor, văzută
doar de tine și de mine. *

Dar, curînd după aceea, era din nou palidă și neliniștită, pradă chinului său.

Mama lui Arndt o cunoștea atît de puțin pe Malli încît nu-și dădea seama de ce se chinuia de fapt. Observă de pildă că cel mai greu suporta fata să audă rostit numele fiului ei ; părea că de fiecare dată acest nume o săgeta în inimă. O bănuială înfricoșătoare puse pentru o clipă stăpînire pe gîndurile lui Fru Hosewinckel. Era oare cu putință ca fata să nu fie întreagă la minte ? Nimeni doar nu-i cunoscuse tatăl și cine știe ce duhuri din vremi demult apuse intraseră în casa lor odată cu eroina zilei ? Dar nimeni pînă acum nu remarcase vreo purtare nefirească la Malli și din nou doamna casei alungă și această spaimă. Altceva trebuie că o apăsa pe cuget, însă ce anume ?

Își aduse aminte că vestea morții lui Ferdinand provocase disperarea lui Malli. Fusese oare ceva între fată și tînărul marinar ? Tot învîrtindu-se în jurul acestei întrebări, își aminti că și ei, pe vremea cînd încă ținea tainică logodna sa cu Jochum Hosewinckel, un alt pretendent îi ceruse mîna și fusese tare nefericită din această pricină. Poate că și Malli, în vîrtejul furtunii, făcuse vreun legămînt lui Ferdinand, iar acum se chinuia fiindcă nu se dezlegase de făgăduiala ei singură la timp. Încetul cu încetul Fru Hosewinckel își croia drum prin hățișul acestui gînd, uimită uneori de nemaipomenita îndrăzneală a fanteziei sale. Se miră : poate fata își închipuia acum că acel tînăr marinar oarecare avea să se ridice din mormîntul său ca să-i ceară socoteală ? Fetele au gînduri tare ciudate și uneori ajung să moară din ele. Dar, o durere ascunsă, pentru a fi vindecată, trebuie adusă la lumina zilei. Prin urmare, trebuia fie s-o convingă, fie s-o silească pe Malli să se destăinuie.

Timp de cîteva zile îi puse fetei întrebări prudente despre copilărie și despre viața ei în trupa lui Herr Soerensen. Malli răspunse fără nici o prefăcătorie ; în această

---

* *Furtuna*, I, 2. (N. t.)

porțiune a trecutului ei nu existau nici un fel de secrete. Fru Hosewinckel aminti apoi de numele lui Ferdinand și se lămuri că băiatul nu-i dăduse niciodată vreun motiv de întristare lui Malli decît prin moartea sa. Bătrîna doamnă aproape că-și pierdu răbdarea cu această tînără care suferea văzînd cu ochii, dar nu s-ar fi lăsat cu nici un chip ajutată. Pe urmă tot ea își spuse că existau pe lume puteri mai înalte decît viața omenească și hotărî să se îndrepte către ele spre a afla mîntuire pentru Malli.

Cum arătam mai înainte, ea nu era obișnuită să tulbure cerul cu dorințl prea directe ; acum, poate pentru întîia oară, îi adresă o rugăminte personală. O făcea însă de dragul singurului ei fiu și pentru că pătrunsese atît de adînc în toată această poveste încît nu mai avea cale de întoarcere. Nici nu putea, pe de altă parte, încredința altcuiva această misiune. Soțul ei era la fel de credincios ca și ea și, timp de peste patruzeci de ani, își spuseseră rugăciunile de seară împreună. Dar, așa cum Fru Hosewinckel — deși spera în sinea ei să nu aibă dreptate — nu putea crede că un bărbat ar fi în stare să dobîndească viață eternă, ea nu reușea nici să-și închipuie că o persoană de sexul tare ar putea ști să înfățișeze Domnului o anumită împrejurare sub forma unei rugăciuni.

Astfel că în duminica următoare merse la biserică, unde se reculese, pentru a-și putea înălța ruga. Nu cerea putere sau răbdare ; atît cît era nevoie din aceste două virtuți știa că trebuie să găsească singură. Dar se rugă să primească inspirație divină pentru a afla deslușirea tainei și a fi de ajutor acelei fete îndurerate, căci își dădea seama că singură mintea ei se arăta săracă în inspirație. Se întoarse deci acasă cu sufletul plin de speranță.

În semn de recunoștință pentru salvarea navei *Sofie Hosewinckel,* bătrîna doamnă voise să dăruiască bisericii sale un văl spre a fi pus în altar. Era o lucrătură de mare finețe, formată din pătrate ce puteau fi brodate separat și cusute împreună la urmă. Cum ea tocmai se apucase de un pătrat, o rugă pe Malli, care știa lucrul cu acul de la mama ei, să brodeze alt pătrat și această îndeletnicire, o întoarcere la zilele de altădată, părea singura cu care fata reușea să se împace ; lucra întruna,

aproape fără să-şi ridice ochii de pe gherghef. Duminică seara, doamna casei şi tînăra fată şedeau împreună lîngă masa din salon şi coseau ; în camera mare şi întunecoasă pînza de in, radia albă şi delicată în lumina lămpii cu parafină. Curînd intră şi stăpînul casei şi se aşeză, pentru a le ţine de urît.

XIV. *Oameni bătrîni şi istorii de demult*

În ultimii ani, bătrînul Jochum Hosewinckel trăise în umbra tot mai apăsătoare a unui destin greu de îndurat, căci, pentru el, părea să conţină un fel de vină sau de ruşine ; dar despre acest lucru nu vorbise nimănui. Şi totuşi nu era vorba de vreo ispăşire a lui proprie, ci de părticica ce-i revenea din condiţia comună a suflării omeneşti şi pe care oamenii cu viaţă îndelungată ajung s-o cunoască. Începuse să simtă povara bătrîneţii. În familia lui oamenii trăiau mult ; îşi văzuse şi tatăl şi bunicul îmbătrînind într-un mod şi aşteptat şi respectat, devenind tari de ureche, iar în cele din urmă surzi toacă, avînd şi spatele şi gîndirea la fel de ţepene, umblînd ca nişte onorabile şi onorate monumente ale unui lung şir de ani şi experienţe. În cazul lui anume, părea că bătrîneţea se făcea cunoscută sub un chip diferit şi, în sinea lui, arunca toată vina pentru această împrejurare pe mama mamei sale, care venise din extremul nord al Norvegiei. Nu s-ar fi putut spune că devenea rigid sau împietrit, dar întreaga lume, şi el însuşi odată cu ea, părea să-şi piardă pe zi ce trecea greutatea şi să se dizolve. Împrejurările şi ideile îşi schimbau culoarea întocmai ca şi stratul de vopsea bătut de vînturi şi de ploi de pe o barcă. Nuanţa fiecărei scînduri a bărcii poate deveni aproape mai plăcută ca înainte, s-ar putea să apară chiar un joc nou de tonuri, dar cu toate acestea nu este cum ar trebui să fie şi atunci dai să-ţi vopsească barca din nou. Începea să-i fie greu să-şi ţină socotelile în bună ordine şi să aprecieze dacă lucrurile ce se petreceau în

jurul lui erau avantajoase sau nefavorabile, vesele sau triste, ba mai mult, dacă în registrele conștiinței sale trebuia să le înscrie la credite sau la debite. Uneori i se părea că nu mai reușește să facă deosebirea între prezent și trecut; mintea lui părăsea pe dată lucrurile apropiate pentru a galopa înapoi, spre vremurile demult apuse; jocurile copilăriei și năzdrăvăniile adolescenței îi deveneau mai vii în memorie decît încărcăturile vaselor sau cursurile de schimb. Se temea ca anturajul său să nu-i descopere declinul și deveni extrem de prudent în raporturile cu căpitanii și cu funcționarii săi. Cel mai puțin îngrijorat era față de soția lui, care odată pentru totdeauna, îl lua așa cum era și-și făcuse o regulă din a nu se ocupa prea mult de el; în schimb uneori evita prezența fiului său. Cîteodată poate că se simțea fericit sau chiar plin de încredere într-o existență fără socoteli, dar, pentru un bătrîn dintr-o veche familie, a cărui luptă de-o viață fusese pentru a ține datoriile și capitalul separate, faptul era îngrijorător, drept care se chema singur la rațiune. Ajunsese atît de departe încît încordarea din zilele eșuării vasului *Sofie Hosewinckel* pe uscat îi dădu pentru o clipă un sentiment de ușurare, fiindcă în această situație se putea face distincția clară între noroc și ghinion.

Apoi veni în casa lor Malli, această tînără făptură a cărei imagine despre univers nu avea cum include granițe stricte, dar care totuși, contrar părerii oamenilor pricepuți, se îndreptase fără șovăială către țel, salvîndu-i lui o mîndrețe de vas — copila aceasta merita să fie alintată și amuzată cu tot felul de jocuri. O armonie și o încredere pline de veselie se stabiliră între bătrînul amfitrion și tînăra musafiră, ca și cum, din toată casa, ei doi și-ar fi aparținut unul altuia. Fata îl însoțea, în plimbările lui de dimineață, pînă în port și la depozitele de mărfuri, se căznea să-și aducă aminte cîntece vechi ca să i le cînte lui, iar o dată, cînd el îi aduse o pasăre în colivie, îl sărută pe amîndoi obrajii.

Acum, cînd Malli era bolnavă de vreo boală necunoscută sau de melancolie adîncă și se ținea departe de toată lumea, înțelegerea dintre cei doi se întări și mai mult, găsindu-și o expresie a ei aparte. Fata nici nu voia să

audă de întîmplările sau faptele de zi cu zi, în schimb îi plăcea să asculte istorisiri din vremuri trecute, ba chiar povești pentru copii. Iar bătrînul ei aliat și protector, cu chipul său osos plin de bunătate și cu favoriții săi albi, era fericit să-i istorisească întîmplări și povești din copilăria sa, pe care le aflase cu peste șaizeci de ani în urmă de la servitorii casei părintești, de la bătrîni căpitani și pescari și de la mama mamei sale. Astfel încît se statornici un fel de tradiție în familia Hosewinckel ca seara, cînd femeile stăteau la masă și coseau, domnul casei să vină de la firmă, să se așeze pe fotoliul bunicului și să le spună cîte o poveste. În acele ceasuri nu-i păsa că soția sa îl ascultă cum se dăruiește cu totul unor fantezii ciudate. Se închipuia pe sine alergînd mînă în mînă cu Malli în asfințit, către o zonă de umbră numai a lor. Dar aceasta nu era pustie ; era lunga noapte a luminilor nordului și în ea întîlneau urși mari, cu blana mițoasă, moale și flocoasă, lupi gonind în șiruri lungi prin viscol peste cîmpii, finlandezi bătrîni, pricepuți într-ale vrăjitoriei, care chicoteau vînzînd puternice vînturi marinarilor. Bătrînul Jochum Hosewinckel ședea în fotoliul său zîmbind, ca retras din viață și izolat într-un adăpost în care nici un gînd rău nu mai putea pătrunde.

În acea duminică seara intră în cameră cu o poveste la îndemînă pentru Malli și curînd prinse s-o istorisească.

— Astă seară, Malli — începu el — am să-ți spun povestea marelui pericol ce a amenințat cîndva casa în care te afli ; ține cît mai departe de ea Dumnezeu altul asemănător. Și am să-ți mai spun și despre bunicul bunicii mele, Jens Aabel. Această poveste am aflat-o pe vremea cînd eram copil.

XV. *Povestea lui Jens Aabel și sfatul său cel bun*

— Acest om de treabă, Jens Guttormsen Aabel — își începu el povestirea, stînd sub lampă, a cărei lumină însă nu-i cădea pe chip, ci pe mîinile mari, împreunate

în poală — venise aici tocmai de la Saeterdalen, unde pe atunci oamenii erau încă pe jumătate păgîni ; dar el era un bun creştin. Avea şi ceva stare, întreg oraşul îi purta respect şi era destul de înaintat în ani cînd, în luna lui Făurar a anului 1717, izbucni focul cel mare de la Christianssand. Prăpădul a fost uriaş ; în răstimp de şase ceasuri mai mult de treizeci de case erau cenuşă. Se povestea că văpaia focului s-a văzut pe cer tocmai de la Lillesand şi de pe corăbiile ancorate la Mandal. Se porni în noaptea aceea şi un vînt puternic dinspre nord-vest, încît focul, care izbucnise la început în Lillegade, se îndreptă glonţ spre casa şi magaziile stră-străbunicului meu din Vestergade şi se părea că toate bunurile sale erau de-acum sortite pieirii. Slugile şi angajaţii lui Jens Guttormsen se şi apucaseră să scoată afară casele de bani şi registrele. Se adunase multă lume la celălalt capăt al străzii, iar unii dintre ei începuseră să plîngă de mila bietului om care avea să vadă alegîndu-se praful de tot ce agonisise în viaţă. Povesteau bătrînii oraşului că atît de aproape ajunsese focul încît, deşi se aflau în toiul iernii, pe stradă era la fel de cald ca într-o brutărie. Atunci, fetiţă dragă — continuă bătrînul armator —, Jens Aabel a ieşit pe poartă cu cîntarul în mîna dreaptă şi cu cotul de măsurat în mîna stîngă. S-a oprit în mijlocul străzii şi a vorbit tare, să-l audă toată lumea. A spus aşa : „Iată-mă-s, Jens Guttormsen Aabel, negustor în acest oraş, cu cîntarul şi cotul meu de măsurat. Dacă vreodată am folosit pe unul sau pe celălalt cu înşelătorie, atunci vîntul şi focul năpustească-se peste casa mea ! Dar dacă aceste drepte măsuri le-am folosit cu dreptate, atunci voi, slujitori nemiloşi ai Domnului, să-mi cruţaţi casa, pentru ca în vremurile viitoare să poată sluji bărbaţii şi femeile din Christianssand ca şi pînă acum.“ Şi în acea clipă — spuse Jochum Hosewinckel —, cînd tocmai îşi isprăvise vorba, oamenii adunaţi în stradă văzură cum vîntul şovăie şi se opreşte cu totul, aruncînd vălătuci de fum şi scîntei asupra lor. Apoi îndată îşi schimbă direcţia dinspre nord-est spre nord, iar focul se abătu din Vestergade în jos, către piaţa cea mare. Casa lui Jens Aabel nu mai era de-acum în pericol, iar lucrurile

ce tocmai fuseseră scoase afară puteau fi duse înapoi, la locurile lor.

Pendula cea mare din salon bătu domol de opt ori, iar bătrînul povestitor și fata rămaseră tăcuți, învăluiți în vraja povestirii, de parcă s-ar fi aflat amîndoi în acea noapte de iarnă pe Vestergate.

— Poate-ai văzut, Malli — reluă Jochum Hosewinckel firul povestirii, neputîndu-se întoarce atît de repede la viața din jurul său — poate-ai văzut Biblia cea mare de pe masa din biroul meu. Aceea e Biblia lui Jens Aabel, care a ajuns în familia noastră lăsată de tatăl mamei mele. Și ea are acest dar minunat că, dacă cineva din casă, nehotărît și care nu știe ce să facă, se duce să-i ceară sfatul și o lasă să se deschidă unde vrea ea, acela va găsi răspunsul cel drept la frămîntarea sa.

Fru Hosewinckel privi peste masă către Malli și în aceeași clipă simți că Dumnezeu răspunsese rugăciunilor ei. Stătea nemișcată pe canapea, însă urmărea îndeaproape discuția celor doi. Soțul ei continuă :

— Să-ți spun cum am cerut și eu odată sfat Bibliei lui Jens Aabel. Dar mai întîi trebuie să iei o lumînare și s-o aduci aici, ca să găsesc locul exact. E o carte grea, o să trebuiască s-o iei cu amîndouă mîinile și să lași lumînarea acolo pînă o duci înapoi.

Malli se duse cu lumînarea, apoi se întoarse cu cartea, ținînd-o cu amîndouă mîinile și o puse pe masă, în fața bătrînului, care o aștepta.

Acesta își luă ochelarii, șovăi o clipă, se lăsă pe spate în fotoliu și povesti :

— Odată, cu mulți ani în urmă, vine la mine vărumeu Jonas ca să mă ia părtaș cu jumătate la cumpărarea unei corăbii. De dragul mătușii mele, biata maică-sa, mi-era urît să-i spun nu, dar, cunoscîndu-l pe el, mi-era și mai urît să-i spun da, căci nu era un om de încredere în afaceri și, pe deasupra, mă și trăsese pe sfoară înainte. Cum ședea el pe canapea așteptînd nerăbdător un răspuns din partea mea, iar eu mă tot plimbam încoace și încolo îndoit și nehotărît ce să fac, numai ce-mi cad ochii pe Biblie. „Asta-i", mi-a trecut deodată prin minte, „ia dă-mi tu un sfat, Jens Aabel" și m-am dus și-am deschis-o ca și cum aș fi căutat pe masă niște hîrtii. Află

că atunci s-a deschis la capitolul al douăzeci și nouălea din cartea înțelepciunii lui Isus Sirah. Și-am să-ți citesc ce am citit și eu în acea seară, acum mai bine de treizeci de ani.

Își puse ochelarii și-și umezi degetul pentru a întoarce paginile, iar, cînd găsi locul, începu să citească rar :

— „Mulți ca bani găsiți au socotit împrumutul și au făcut necaz celor ce i-au ajutat pe ei". „Chiar așa", mi-am zis, „i se potrivește destul de bine vărului Jonas". Apoi am citit mai departe : „Iar cînd este vremea să întoarcă tărăgănează, și se apără cu cuvinte de lene și învinuiește vremea". „Adevărat", mi-am zis iar. Și tocmai voiam să închid cartea cînd am dat de următorul verset, care aproape că mi-a sărit singur în ochi. Suna așa : „Însă cu cel smerit fii îngăduitor și nu întîrzia a face milă cu el... Jertfește banii tăi pentru un frate și un prieten... și-ți va folosi mai mult ca aurul". Timp de o clipă am rămas țintuit locului. „Așa spui tu ? Așa spui tu, Jens Aabel ?", l-am întrebat. Și-acum, fetiță dragă, am să încheie această poveste, spunîndu-ți că acel vas de toată lauda numit *Încercarea,* pe care l-am cumpărat împreună cu văru-meu Jonas, a prins, chiar de la primul său drum, o cantitate nemaipomenită de heringi, răscumpărîndu-și prețul cu vîrf și-ndesat. În schimb la al doilea drum — adăugă bătrînul după un moment de tăcere și cu o expresie nouă pe față, sau mai degrabă cu o față nouă, a povestitorului — soarta a vrut ca vărul Jonas să cadă într-o noapte peste bord în largul portului Bodoe, după ce petrecuse zdravăn pe mal. Astfel că biata maică-sa a fost mîntuită și de alte ticăloșii din partea lui.

Bătrînul domn rămase o vreme pierdut în amintiri.

— Acum, te rog, du cartea la locul ei, Malli — spuse el — ca să poată găsi și Arndt în ea sfatul cel bun.

Fru Hosewinckel își înalță privirea din nou către Malli cînd aceasta se ridică din fotoliu și o urmări pînă ce dispăru pe ușă.

După cîteva minute, soțul și soția auziră din salon o bufnitură grea în camera alăturată. O găsiră pe fată zăcînd pe jos, ca și cum ar fi căzut moartă în fața mesei pe care stătea deschisă Biblia.

Fru Hosewinckel nu uită niciodată că în acel moment i se păru că aude glasul fiului său întrebînd-o : „Asta ai vrut cu-adevărat ?“

O ridicară pe Malli de pe jos și o întinseră pe canapeaua acoperită cu o cuvertură din păr de cal. Fata deschise ochii, dar părea că nu vede nimic. Într-o vreme ridică mîna și mîngîie fața bătrînului.

— M-a luat cu amețeală, Arndt — șopti ea.

Fru Hosewinckel sună după slugi și, cu ajutorul lor, o duseră împreună pe Malli sus, în camera ei, unde o culcară.

Cînd reveni în biroul soțului său, îl găsi tot unde-l lăsase, privind fix la lumînarea ce stătea lîngă Biblia deschisă de pe masă. Își ridică ochii spre ea și închise cartea. Ea făcu un gest pentru a-l opri, dar el încuie mai departe catarama grea de metal.

XVI. *Eleva și Magistrul*

A doua zi în zori, înainte ca cineva din casa Hosewinckel să se fi trezit, Malli se sculă binișor, se îmbrăcă și cobori scările, apoi, pe ușa de dindos, ieși într-o străduță lăturalnică. Nu mai departe decît cu o zi în urmă ar fi trebuit încă să caute drumul pînă la hotelul unde locuia Herr Soerensen, dar acum merse direct, ca un porumbel voiajor care se întoarce la hulubărie.

Noaptea i se păruse fără sfîrșit ; așteptase cu înfrigurare ivirea zorilor. În timp ce grăbea pe străzi, văzu cum de jur împrejur lumea își recăpăta lumina și culoarea. Simți miresme de tot felul și o briză ușoară și se gîndi : „Totul e altfel decît la început, cînd am sosit eu, fiindcă a venit primăvara. Mai încolo o să vină și vara“. Deodată își aminti, aproape cuvînt cu cuvînt, planurile lui Arndt, care-i spunea cum, vara, se vor duce amîndoi cu un vas al tatălui său în nord, unde soarele nu apune niciodată.

În timp ce mintea îi era plină de astfel de gînduri, intră pe poarta hotelului, urcă scara îngustă, pînă la camera lui Herr Soerensen și, fără a mai bate, ca și cum ar fi fost așteptată, deschise ușa.

Ca de obicei, Herr Soerensen se trezise înaintea celorlalți și era ocupat cu toaleta sa meticuloasă de dimineață. Cînd o văzu pe Malli intrînd, se retrase după un paravan și de acolo îi spuse să șadă pe un scaun, lîngă fereastră. Cu toate acestea ea nu se așeză imediat, ci își plimbă privirile prin cameră, lăsîndu-le să poposească pe un tablou cu încoronarea regelui Karl Johan * și pe sacul vechi de voiaj al lui Herr Soerensen rezemat de un dulap. Pe urmă își scoase încet pălăria și haina, în semn că venise pentru mai multă vreme și se prăbuși pe scaunul ce-i fusese indicat.

Herr Soerensen săltă de trei ori capul peste marginea paravanului, în diferite stadii ale săpunirii feței și bărbieritului, observînd-o cu atenție. Dar nu scoase nici un cuvînt.

La urmă veni și el în cameră, proaspăt ras și cu perucă, într-un halat din care, pe ici-pe colo, răsărea vătuiala. Malli se ridică și i se aruncă în brațe ; tremura atît de tare încît nu putea vorbi. Herr Soerensen nu făcu nici o încercare de a o calma și nici măcar nu o cuprinse cu brațele sale, dar o lăsă în schimb să se agațe de el ca un om care se înecă de un buștean.

În timpul conversației ce urmă, ea cînd se depărta pentru a-i privi fața, cînd se lipea strîns de parcă ar fi

---

* Este vorba de Jean Baptiste Bernadotte (1763—1844), unul dintre eroii epocii napoleoniene, deținător al unor înalte demnități sub primul Imperiu (ambasador la Viena, ministru de război, mareșal al Imperiului, guvernator al orașelor hanseatice). În anul 1810 devine prinț moștenitor al Suediei sub numele de Karl Johan. În această calitate întărește masiv armata suedeză și încheie o alianță cu Rusia, ajungînd comandantul „armatei Nordului" în cadrul ligii antinapoleoniene. În 1814 silește Danemarca, pe atunci aliată cu Franța, să cedeze coroanei suedeze Norvegia (pacea de la Kiel). În 1818, la moartea regelui Karl XIII, este încoronat, sub numele de Karl XIV Johan, rege al Suediei și Norvegiei, pe care le guvernează absolutist și stîrnește o opoziție activă, ajungînd deasemeni la conflicte cu Norvegia și Rusia. Are însă merite însemnate în domeniul progresului economic al Suediei în această perioadă. (N. t.)

căutat un refugiu întunecat, unde nu trebuia să vadă nimic.

La început plînse încet și răgușit la pieptul lui :

— A murit Ferdinand !

— Da — spuse Herr Soerensen cu glasul lui blînd și grav. Da, a murit.

— Ați aflat ? — întrebă ea pe același ton plîngăreț dinainte. Ați auzit ? V-a venit să credeți ?

— Da — răspunse el. Mi-a venit.

Malli se liniști, își recăpătă stăpînirea asupra vocii sale și se trase un pas înapoi.

— Arndt Hosewinckel mă iubește ! — strigă pe un ton plin, strident.

Privirea lui Herr Soerensen urmărea schimbarea de pe chipul ei. O întrebă :

— Și îl iubești și tu ?

Pentru că întrebarea semăna cu o replică dintr-o tragedie foarte dragă inimii lui, o repetă, însă, de data aceasta, chiar cu cuvintele din piesă :

Și îl iubești și tu, neprihănită fată ?

Replicile din tragedie rămăseseră și în inima lui Malli, încît îi răspunse pe dată cu multă înflăcărare :

...soarele și luna
Ordiile cerești, îngerii, însuși Dumnezeu și oamenii
să audă : neclintită sînt în dragostea-mi pentru el.

— Ei — spuse Herr Soerensen. Ei — repetă el după o vreme. Și-acum ce-ai de gînd, Malli ?

— Acum ? — scînci Malli disperată ca un pescăruș în luptă cu valurile. Acum trebuie să plec. Doamne, trebuie să plec înainte de a-i face pe toți nefericiți.

Își frînse mîinile, ce-i atîrnau inerte în față.

— Nu vreau să fac oamenii nefericiți — spuse. Nu vreau ! Nu vreau ! Dumnezeu mi-e martor că n-am făcut-o cu bună știință ! Credeam, Herr Soerensen, că n-am spus nici o minciună și n-am făcut nici o greșeală ! Dar acum trebuie să plec ; nu mai pot rămîne aici — începu ea din nou să plîngă, brusc, de parcă i-ar fi adus la cunoștință vreo hotărîre nouă. Nu mai pot, dumneavoastră știți că nu mai pot să mă întorc în acea casă din piața mare, afară doar dacă știu că foarte curînd, cît de

curînd cu putință, o părăsesc iar. Căci mi s-a arătat ușa, Herr Soerensen. Un om drept, care n-a folosit niciodată cu înșelăciune cîntarul sau cotul de măsurat, mi-a arătat aseară ușa. Cei drepți pot opri vîntul și-i pot schimba direcția dinspre nord-vest spre vest. Dar eu !... — se lamentă ea. Furtuna noastră din fiordul Kvase a venit drept unde mă aflam eu. Și totuși nu m-am rugat lui Dumnezeu s-o trimită, jur că nu m-am rugat. Sora bunicii — începu ea deodată pe alt ton, ca și cum ar fi urmărit un gînd nou, dar se trezi adusă iar la chinul celui dinainte — era atît de supărată pe mama pentru că s-a măritat cu tata încît n-a vrut niciodată să-i pună piciorul în casă. Dar, într-o zi, m-a întîlnit pe mine pe stradă, m-a chemat la ea și mi-a vorbit despre tata. „Malli, taică-tău nu venea din Scoția și nici nu era vreun marinar obișnuit", așa mi-a zis, „ci unul de care multă lume a auzit și i-a pus și un nume : Olandezul Zburător..." Credeți că-i adevărat, Herr Soerensen ?

După ce reflectă puțin, Herr Soerensen răspunse :

— Nu, nu cred.

La auzul acestor cuvinte Malli păru o clipă că află alinare, dar o copleși pe dată disperarea ei dinainte.

— Și, cu toate acestea, îi trădez pe toți, cum și tata a trădat-o pe mama !

Din nou Herr Soerensen își îngădui o clipă de reflecție, apoi întrebă :

— Pe cine ai trădat tu, Malli ?

— Pe Ferdinand — strigă ea. Pe Arndt. Cînd am să fiu departe, am să am curajul să-i scriu lui Arndt ce se întîmplă cu mine. Dar acum nu pot, nu îndrăznesc să-i spun în față.

Își aminti figura lui și rămase o vreme tăcută. Dar din nou își frînse mîinile.

— Trebuie să plec. Dacă nu plec, îi aduc nenorocire. Da, nenorocire și suferință, Herr Soerensen !

Aici făcu un pas mic înapoi și-l privi drept în față cu ochii ei larg deschiși, limpezi.

— Puteți să mă credeți, Herr Soerensen, căci vă vorbesc ca o nălucă ce iese din pămînt.

O lungă tăcere se lăsă în cameră.

— Da, da — zise într-un tîrziu Herr Soerensen. Să știi că te înțeleg perfect, Malli. Pentru că, vezi tu, micuțo, și eu am fost căsătorit.

— Ați fost căsătorit ? — repetă Malli cu surprindere.

— Da — spuse el. În Danemarca. Și cu o femeie frumoasă și tare bună.

— Și acum unde e ? — întrebă Malli privind uimită în jur, de parcă enigmatica doamnă Soerensen s-ar fi putut ascunde în acea cămăruță.

— Slavă Domnului — spuse Herr Soerensen — slavă Domnului, acum e căsătorită. Cu un om de treabă. Tot în Danemarca. Au și copii împreună. Cu mine n-a avut. Am plecat — își continuă el povestirea — fără să-i spun, în taină. Ședeam în ultima seară amîndoi în căsuța noastră — aveam o căsuță frumoasă, Malli, cu perdele și un covor — și ea îmi spune : „Tot ce faci tu în viață, Valdemar, faci doar spre fericirea mea. Ești atît de bun cu mine".

— Da — strigă fata, ca fulgerată drept în inimă. Asta ne spun, mereu asta cred despre noi.

Pentru a treia oară, Herr Soerensen căzu pe gînduri, apoi luă mîna lui Malli și spuse : „Fetița mea", însă rămase tăcut mai departe.

— Hai să stăm jos și să vorbim amîndoi — rosti el în cele din urmă și o conduse către o sofa cu tapițeria ruptă.

Se așezară unul alături de celălalt, fără să reușească să scoată nici o vorbă. După o vreme însă Malli, în nevoia ei de a găsi înțelegere umană și ca pentru a îndupleca un judecător, sau ca într-o încercare de a alina o altă ființă nefericită și condamnată la aceeași sentință ca și ea, începu să mîngîie umerii, gîtul și capul lui Herr Soerensen. Își lăsă degetele să-i are prin perucă, ridicîndu-i o buclă sau două drept în sus. Și, în timp ce, implorîndu-l sau mîngîindu-l, fata stătea tot cu privirile ascunse, bătrînul actor era nevoit să-și ferească întruna capul, cînd la dreapta, cînd la stînga, pentru ca degetele ei imploratoare să nu-i nimerească în ochi sau în gură.

Herr Soerensen, obișnuit să fie ascultat sau admirat, dar nu dezmierdat, îngădui acestui joc să se prelungească timp de cîteva minute și rămase nemișcat, în

aceeași poziție, chiar și după ce Malli își lăsă brațele în jos. La început i se păruse că joacă împreună rolul nefericitului rege și al fiicei sale iubitoare. Dar acum centrul de greutate se mutase și își dădea cît se poate de limpede seama de autoritatea și răspunderea sa : nu el era fugarul, ci tînăra sa discipolă alergase la el după ajutor. O dată în plus deveni omul cel puternic și mai presus de ceilalți : Prospero. Și, cu mantia lui Prospero pe umeri, fără a simți deloc mai puțină milă pentru fata disperată de lîngă el, încerca în același timp un sentiment tot mai puternic de împlinire odată cu fericita ei întoarcere. Nu avea de gînd să-și părăsească prețioasa lui comoară, doar ea era a lui și avea să rămînă cu el, iar el avea să vadă înfăptuit marele vis al vieții sale.

Într-un tîrziu se hotărî să vorbească :

Mă duc !
Ascultă și sfîrșitul pribegiei. *

Se ridică și, drept, cu pași apăsați, merse pînă la o măsuță șubredă, lîngă cealaltă fereastră, care-i servea și drept masă de scris. Din sertar scoase niște hîrtii și se cufundă în ele, alegîndu-le, făcînd notițe, punînd unele din ele înapoi și scoțînd altele. Dură o vreme destul de îndelungată, iar cînd Malli schiță o mișcare, el îi făcu semn să aștepte, fără a se întoarce spre ea însă. La sfîrșit, își împinse hîrtiile și creioanele deoparte și rămase tot cu spatele la ea.

— Am să renunț la spectacolele de la Christianssand — spuse.

Malli nu comentă nimic.

— Da, da — continuă el cu hotărîre. Da, da. Am să pun să se vestească în oraș că anulez toate spectacolele de aici și plec la Bergen. Desigur — începu să argumenteze ca și cum fata ar fi ridicat vreo obiecție — nu va fi fără pierderi. Am fi avut un succes unic, teribil în orașul ăsta. Și datorită ție, biata de tine. Noi vom avea

* *Furtuna*, I, 2. (N. t.)

însă pierderi. Las' că nu vor fi chiar atît de mari pe cît m-am temut eu. Colecta orășenilor acoperă ceva din ele și anume o parte nu chiar neînsemnată. Dar în viață, Malli, contul cîștiguri-pierderi trebuie păstrat mereu deschis. Eu și tu — mai spuse — vom pleca de aici primii, în mare taină. Am să las instrucțiuni celorlalți să ne urmeze mai tîrziu.

O auzi pe Malli cum se ridică, schițează un pas către el și se oprește.

— Și cînd vreți să plecați ? — întrebă din spate vocea ei.

— Sînt aproape sigur că e un vapor miercuri — răspunse Herr Soerensen. Apoi îndată, cu autoritatea unui amiral pe punte, repetă : — Miercuri.

— Miercuri — răzbătu ca un ecou prelung și plin de jale dinspre Malli.

— Da.

— Adică poimîine ! — se auzi la fel vocea ei.

— Adică poimîine — spuse el.

În timp ce-și scria instrucțiunile, simțea cum persoana sa crește întruna, dar în același timp era atent și la tăcerea profundă din spatele lui, căci tăcerea fusese întotdeauna un lucru greu de suportat pentru el. Ca și cum ar fi avut o pereche de ochi la ceafă, o văzu stînd în mijlocul odăii strîmte, cu o paloare cadaverică adunată pe chip după greutățile prin care trecuse în ultima vreme, întocmai ca pe corabie, în noaptea furtunii. În acest conflict dintre conștiința puterii și compasiunea sa, timp de cîteva clipe spiritul său șovăi, iar el se legănă puțin pe scaun. În cele din urmă se întoarse, își sprijini brațele pe spătarul scaunului și bărbia în mîini, gata să dea față cu toată durerea lumii.

Malli se urni din locul unde rămăsese țintuită și se apropie de el, fără grabă, dar cu multă hotărîre, ca un val ce se îndreaptă spre țărm. Tot ce se rosti în conversația următoare se auzi foarte încet, tot mai încet cu fiecare frază, nu sonor, ci semănînd cu sunetul clar și profund al unui clopot.

Spuse :

Te rog
Să-ți amintești că te-am slujit cu cinste :
Nici te-am mințit, nici ți-am greșit, robind
Fără-a cîrti sau murmura... *

Herr Soerensen rămase nemișcat, gîndind : „Doamne, cum lucesc ochii acestei fete ! Nu se uită la mine și poate că nici nu mă vede. Dar cum îi mai lucesc ochii !"

După un scurt răstimp, ea continuă :

Închinăciune, înțelept stăpîn !
Venit-am voia să-ți plinesc — să zbor,
Să-not, să trec prin foc, să călăresc
Pe nori scămoși. Atotputernic, Ariel
Așteaptă strașnica-ți poruncă. **

Iarăși o pauză. Apoi din nou :

fierul sau oțelul
Din cari vi-i paloșul nu-mi pot clinti
Un fir de puf din aripi, după cum
Nu pot răni furtuna sau ucide
Lin unduiosul val... ***

Herr Soerensen nu era cîtuși de puțin surprins de salturile lui Malli dintr-un loc în altul al piesei ; textul îi era la fel de familiar ca și ei și putea la rîndul său zburda încoace și încolo prin el.

Acum ea însă îl privi drept în ochi, complet stăpînă pe glasul și privirile proprii și vorbi din nou, dar atît de dulce, de blînd și de sincer că lui Herr Soerensen i se muie inima în piept și îi urcă în ochi sub formă de lacrimi limpezi :

Tatăl tău e-n fund de mare,
Oasele îi sînt mărgean,
Ochii lui, mărgăritare.

---

* *Furtuna*, I, 2. (N. t.)
** *Furtuna*, I, 2. (N. t.)
*** *Furtuna*, III, 3. (N.t.)

Tot ce-n el e pămîntean,
Plătind valurilor vamă,
În scumpeturi se destramă,
Prohodescu-l, ceas de ceas,
(Refren din interior : Bing-bang)
Nimfele cu jalnic glas. *

Urmă un ultim și lung moment de liniște.

Însă Herr Soerensen nu se putea lăsa atît de ușor bătut în acest schimb de replici. Își săltă capul, întinse mîna dreaptă către ea peste spătarul scaunului și, la fel de încet ca și ea, spuse :

Ai grijă, Ariel !
Te-ntorci apoi, copile,-ntr-ale tale —
Ești liber — mergi cu bine ! **

Malli mai așteptă o clipă, după care își căută pelerina și și-o puse pe umeri ; era vechea ei pelerină de-acasă. Cînd se încheie la toți nasturii, se întoarse iar către el.

— Dar de ce — întrebă ea — pentru noi lucrurile trebuie să fie așa ?

— De ce ? — repetă el.

— De ce lucrurile trebuie să fie așa de tragice, Herr Soerensen ?

După ultimele cuvinte ale lui Prospero, Herr Soerensen se simțea înălțat și inspirat ; își dădea seama că la această întrebare trebuia să-i dea un răspuns din lunga experiență a vieții sale și spuse :

— O, taci, fetița mea. Nu pune întrebări — ceilalți veni-vor ei să ne întrebe — iar privilegiul nostru fi-va să răspundem — O, limpezi, minunate, vii răspunsuri — la cele ce o lume dezbinată — ne va-ntreba. Să nu-ntrebăm noi însă.

— Da, spuse Malli după o clipă de gîndire. Și ce primim noi în schimb ?

— Ce primim noi în schimb ? — repetă el.

---

* *Furtuna*, I, 2. (N. t.)
** *Furtuna*, V, 1. (N. t.)

— Da — spuse ea din nou. Ce primim noi în schimb, Herr Soerensen.

Herr Soerensen medită la discuția lor, apoi medită și mai adînc, la lunga sa viață în care trebuia să găsească răspunsul potrivit.

— Ce primim în schimb? Micuță Malli, din păcate — rosti el cu glasul complet schimbat, dar fără a-și da seama, de această dată, că vorbea tot în limba lui sacră, pe care singur și-o alesese : — Primim a lumii neîncredere — singurătatea grea. Și alt nimica.

XVII. *Ultima scrisoare*

Cînd Arndt Hosewinckel se întoarse vineri seara de la Stavanger, îl aștepta o scrisoare, cu un bănuț de aur înăuntru. Scrisoarea suna așa :

Dragul și iubitul meu Arndt,

Scriindu-ți aceste rînduri, lacrimile îmi curg șiroaie pe obraji. Cînd le vei citi, eu am să fiu departe și n-o să ne mai vedem niciodată. Nu sînt demnă de tine, căci te-am înșelat și ți-am fost necredincioasă.

Da, te-am înșelat încă înainte să te văd pentru întîia oară, cînd m-ai ajutat să cobor din barcă. Dar îți jur că n-am știut și că n-am înțeles ce se întîmplă cu mine. Și îți mai jur un lucru, iar acest lucru trebuie de asemenea să-l crezi. Că pînă la ultima mea suflare te voi iubi.

Am să-ți mărturisesc în această scrisoare o taină. Știu, Arndt, că mă iubești și că, probabil, cînd îți voi mărturisi taina mea, tu mă vei ierta și-mi vei spune că totul rămîne între noi cum a fost. Dar nu poate fi așa. Căci necredința ce ți-am arătat o port în mine și, oriunde mă voi găsi, acolo va fi și ea. Am crezut că nimic nu-i mai puternic pe lume decît dragostea noastră. Dar necredința mea față de tine e mai puternică.

Prima dată cînd am înțeles acest lucru a fost la moartea lui Ferdinand. Pentru că el era mort, iar tu, la Stavanger, nu știai. Și, cînd l-am văzut în coșciug și am auzit cuvintele de durere ale sărmanei lui mame, am presimțit, ca și cum cineva m-ar fi vestit de foarte departe, că într-o zi moartea lui se va ridica între noi doi. Și totuși nu înțelegeam încă prea bine că lucrurile sînt așa cum sînt și-mi închipuiam că totul ar putea fi încă frumos pentru mine, la fel ca înainte, și încă ce frumos!

Dar s-a mai întîmplat ceva, pe cînd ședeam cuprinsă de tristețe și nehotărîre și sufletul meu nu știa ce să creadă. Duminică seara, cum stăteam în salon, tatăl tău, ca să-mi facă plăcere, mi-a spus povestea cu Jens Aabel și focul. Apoi tot el mi-a spus că, dacă un om în pragul disperării are nevoie de un sfat bun, trebuie să lase Biblia lui Jens Aabel să se deschidă unde vrea ea și îl va afla. M-am hotărît, în durerea mea, să încerc și eu. Dar cele ce am aflat sînt înspăimîntătoare.

Astă seară am adus Biblia aici, în camera mea și o țin deschisă pe masă. Am căutat textul și acum ți-l scriu și ție. În felul acesta mi se pare că scriu în prezența acelui om bun și virtuos care a fost Jens Aabel. Dar cînd vei citi scrisoarea mea, închipuie-ți la rîndul tău că l-am avut mereu alături în timp ce-ți scriam.

Biblia s-a deschis la cartea profetului Isaia, capitolul douăzeci și nouă, care începe așa:

„Vai ție, Ariele, Ariele!... Tu vei fi doborît la pămînt și de acolo se va auzi glasul tău... glasul tău va fi ca o nălucă ce iese din pămînt și din colb spusele tale ca un murmur vor părea."

Cuvintele profetului Isaia m-au umplut de o mare teamă. Dar, abia cînd am citit mai departe, am înțeles cît se poate de limpede că pentru mine nu mai era nici o speranță. Căci în versetul al optulea scrie:

„După cum cel flămînd visează că mănîncă, și se trezește tot cu stomacul gol, și după cum cel însetat visează că bea și se trezește istovit și tot însetat".

Da, Arndt, așa ai ajunge dacă m-ai păstra lîngă tine și nicicum altfel. De aceea te și îndemn să nu te gîndești să mă ierți, căci nu-i cu putință.

Sîntem tineri amîndoi, iar eu am mai puțini ani decît tine. Dar în rîndurile acestea îți vorbesc de parcă aș fi ca profetul Isaia de bătrînă, căci așa mă simt în acest ceas. Și tot ca el de înțeleaptă, căci așa mă simt în acest ceas. Și mi se pare că, în adîncul nefericirii mele, voi mai fi încă în stare să aflu cuvinte de alinare pentru tine. Niciodată nu-ți va fi fără folos că m-ai întîlnit, Arndt. Nici mie nu-mi va fi fără folos tristețea ce-o încerci la plecarea mea.

Vreau să-ți mai spun că astă seară am compus o poezie. N-am mai scris pînă acum poezii, încît nici aceasta nu este așa cum ar trebui de fapt să fie. Tu totuși citește-o și păstreaz-o mereu în gîndurile tale cînd ai să-ți amintești de mine. Căci ea sună așa :

Sărac te-am făcut foarte, iubitul meu cel drag.
Departe sînt de tine cînd mă zărești în prag.
Iubirea mea cea mare, bogat te-am făcut foarte.
Aproape sînt de tine deși sîntem departe.

Și acum, că am mai prins ceva curaj, să-ți mărturisesc taina despre care tu nu știi nimic.

Află atunci, Arndt, că, în mijlocul furtunii din fiordul Kvase, *la bordul lui Sofie Hosewinckel, nu mi-a fost cîtuși de puțin teamă.*

Oamenii din Christianssand m-au declarat eroină. O eroină ar fi o fată care ar vedea pericolul și s-ar teme de el, însă l-ar înfrunta. Cît despre mine, eu nu l-am văzut și n-am priceput că e vorba de vreun pericol.

În acel timp, Arndt, bunul tău tată se plimba prin cameră cuprins de teamă pentru *Sofie Hosewinckel,* iar mama lui Ferdinand se zbătea în ghearele fricii și ale groazei pentru soarta fiului ei. Dar eu abia acum înțeleg și-mi dau seama ce minunat e pentru o ființă omenească să se teamă și de asemenea mai văd limpede că cine nu se teme acela e singur, respins de toți, un paria față de ceilalți oameni. Însă mie, mie nu mi-a fost cîtuși de puțin teamă.

Căci m-am gîndit și am crezut un lucru pe care tu nu ți l-ai putea închipui niciodată singur, dar pe care am să ți-l spun eu acuma. Am crezut că acea furtună e

chiar cea din piesa *Furtuna*, în care trebuia să joc un rol curînd și pe care am citit-o de peste o sută de ori. În ea eu sînt Ariel, un spirit al văzduhului, și un mare magician, Prospero, e stăpînul meu. Iar în acea noapte am fost convinsă că, dacă *Sofie Hosewinckel* se scufundă, eu am să mă pot ridica în aer și zbura pînă la țărm. Cînd am auzit echipajul strigînd : „Sîntem pierduți !“, * am recunoscut cuvintele din piesă și am crezut că vasul nostru e corabia naufragiată din scena întîia. Iar cînd, pradă deznădejdii, au strigat : „Îndură-te de noi !“, ** am recunoscut și aceste cuvinte. Și, îndură-se Dumnezeu și de mine, am rîs tare de ei atunci, în plină furtună.

Mi s-a spus pe urmă că, în acea noapte, l-am strigat de mai multe ori pe bietul Ferdinand. Dar tot din aceeași cauză am făcut-o, pentru că eroul din piesă se numește prințul Ferdinand. Și astfel s-a întîmplat că, la bordul lui *Sofie Hosewinckel*, Ariel îl striga, peste vuietul furtunii, cu glas puternic pe prințul Ferdinand.

În piesă mai e și o insulă minunată, plină de culori, sunete și muzici îmbătătoare și pe ea ajung nevătămați toți naufragiații. Iar eu am crezut, în mijlocul vîscolului, că acea insulă nu-i departe.

Iată, acum știi totul. Și tocmai de aceea nu pot fi a ta, căci locul meu e altundeva, iar acum trebuie să plec într-acolo. S-ar putea, știu, să ajungi odată să uiți cele întîmplate. Dar între noi ar interveni mereu același lucru, indiferent ce am face. După cum cel flămînd visează că mănîncă, și se trezește tot cu stomacul gol, și după cum cel însetat visează că bea, și se trezește istovit și tot însetat.

Îți pun în scrisoare un ban de aur, să-ți amintească de mine. Îl am de la tatăl meu, dar e din aur curat.

Acum stau nemișcată și aștept o oră înainte de a lipi scrisoarea. Mai am deci o oră în care nu ți-am dezvăluit nimic și în care nimic nu s-a terminat între noi. Rămîn încă iubita ta, pe care o vei lua de soție.

Ora a trecut. În acest răstimp m-am gîndit la două lucruri.

---

* *Furtuna*, I, 1. (N. t.)
** *Furtuna*, I, 1. (N. t.)

Primul ar fi că, plecînd de aici, s-ar putea să nimeresc din nou într-o furtună precum cea din fiordul Kvase. Dar de data aceasta îmi va fi cît se poate de limpede că nu e furtuna din piesă, ci însăși întîlnirea cu moartea. Și cred că atunci, în ultimele clipe înainte de a ne scufunda, am să pot fi a ta cu adevărat. Și-mi închipui că ar fi frumos și înălțător să las bătaia valului să acopere bătăile inimii mele. Iar în acea ultimă zbatere să spun : „Am fost mîntuită fiindcă te-am întîlnit și te-am privit, Arndt !"

Iar al doilea lucru la care m-am gîndit e ce-ar fi să aud acum pașii tăi pe scări, urcînd spre camera mea ?! Acum mi se pare că acele clipe cînd am auzit cu adevărat pașii tăi pe scări au fost cele mai fericite din toată viața mea. Atît de tare mă dureau brațele de dorul de a te cuprinde încît îmi venea să plîng de durere. Ah, cum mă mai dor și-acum !

Adio deci. Adio. Adio, Arndt.

A ta, pe acest pămînt, nestatornică, dar în moarte, în înviere și în eternitate credincioasă,

Malli

I. *Mr. Clay*

În anii șaizeci ai secolului trecut trăia la Canton un negustor de ceai peste măsură de bogat pe nume Mr. Clay.

Era un bătrîn uscățiv, înalt și închis în el. Avea o casă minunată și un atelaj fără seamăn, iar el trona în mijlocul amîndurora țeapăn, tăcut și singuratic.

Printre europenii din Canton, Mr. Clay dobîndise faima unui om de fier și a unui mare avar. Oamenii se fereau de el. Acest renume și-l datora mai degrabă privirilor, glasului și atitudinii sale decît vreunor lucruri anume știute pe seama lui. Cu toate acestea, două sau trei întîmplări ce se povesteau în legătură cu persoana sa, repetate de mai multe ori, ajunseră să exprime opinia generală despre el.

Potrivit uneia din aceste istorii, în urmă cu cincisprezece ani, un negustor francez, care pe atunci era asociatul lui Mr. Clay, dar care mai tîrziu, cînd s-au certat, a pornit o afacere pe cont propriu, se ruinase după niște speculații eșuate. Ca o ultimă șansă, a încercat să-și plaseze o încărcătură de ceai pe clipper-ul *Thermopylae*, care stătea în port gata de plecare. Îi datora însă lui Mr. Clay suma de trei sute de guinee, iar creditorul îi sechestră baloturile de ceai, trimițînd în loc un transport de-al său cu vasul *Thermopylae;* în acest fel își ruină definitiv rivalul. Francezul dădu faliment, casa îi fu scoasă la vînzare, iar el însuși împreună cu familia sa se trezi aruncat în stradă. Nemaiîntrezărind nici o cale de scăpare din nenorocirea ce se abătuse asupra lui, omul își puse capăt zilelor.

Negustorul francez era un om deosebit de înzestrat și cu o fire plăcută ; avea o soție frumoasă și o familie mare. Acum, după moarte, cînd, în ochii prietenilor, figura sa contrasta atît de tare cu chipul împietrit al lui Mr. Clay, amintirea i se înconjură cu un nimb de raze vesele și strălucitoare și lumea inițe o colectă de bani pentru văduvă. Însă, datorită rivalității dintre comunitatea franceză și cea engleză din Canton, colecta nu se ridică la o sumă prea mare și, în scurtă vreme, soția francezului și copiii acesteia dispărură de pe orizontul cunoștințelor lor.

Mr. Clay dobîndi casa mortului, o vilă mare și somptuoasă, cu o grădină întinsă, unde păunii se plimbau agale pe gazon. În această casă locuia și astăzi.

Cu timpul, această întîmplare aproape că deveni o legendă. Se povestea că, în ultima zi a vieții sale, Monsieur Dupont chemase la el pe blînda și frumoasa lui soție și copilașii lor ca niște îngeri. Întrucît, spunea el, tot șirul nenorocirilor se abătuse asupra lor din clipa cînd pentru prima oară ochii îi căzuseră pe chipul lui Mr. Clay, să se lege toți prin jurămînt că nicăieri și în nici o împrejurare, nu vor mai privi acel chip vreodată. Și se mai povestea că, înainte de a-și părăsi locuința, de care era atît de mîndru, aruncase pe foc ori spărsese toate obiectele de artă dinăuntru, spunînd că nici un lucru făcut pentru a înfrumuseța viața nu va primi în vecii vecilor să aparțină noului stăpîn al casei. În schimb, în toate camerele cruțase oglinzile mari, cu rame aurite, aduse din Franța, în care pînă atunci nu se reflectaseră decît scene vesele și pline de dragoste, lăsînd cu limbă de plecare că aceasta va să fie pedeapsa ucigașului său, și anume că, oriîncotro s-ar întoarce, numai portretul călăului să-i întîlnească privirile.

Mr. Clay se mută în noua locuință, unde ședea singur la masă, față în față cu portretul său. Și nu e sigur că și-a dat vreodată seama cît de neprietenos îi era tot anturajul, căci noțiunea de prietenie nu încăpuse niciodată în vederile sale despre viață. Dacă toate lucrurile ar fi fost lăsate în întregime la discreția lui, le-ar fi dispus în același fel ca acum ; era cît se poate de firesc să-și închipuie că ele sînt așa cum sînt deoarece fusese dorința

sa ca totul să decurgă astfel. Treptat, în cariera lui de nabab, Mr. Clay ajunsese să se încreadă în atotputernicia sa. Și alți mari negustori din Canton împărtășeau această încredere în privința persoanei lor și, întocmai ca Mr. Clay, și-o păstrau ignorînd acea parte a lumii ce cădea în afara cîmpului de acțiune a puterii lor.

La vîrsta de șaptezeci de ani, Mr. Clay se îmbolnăvi de gută și multă vreme rămase aproape complet paralizat. Durerile erau atît de mari încît abia dacă putea dormi și atunci nopțile i se păreau nesfîrșit de lungi.

Într-o noapte, tîrziu, unul din tinerii funcționari ai lui Mr. Clay veni la el acasă cu un teanc de facturi pe care tocmai le verificase. Din patul său bătrînul îl auzi vorbind cu servitorii, trimise după el și-l puse să mai verifice o dată facturile cu el. Cînd se iviră zorii își dădu seama că acea noapte trecuse mai puțin chinuitor decît celelalte. Astfel că, în seara următoare, îl chemă iar pe tînărul funcționar și-l puse din nou să-i citească registrele cu voce tare.

De atunci înainte deveni o regulă că tînărul își făcea apariția la ora nouă în dormitorul uriaș, încărcat de mobile, se așeza la căpătîiul bătrînului său patron și citea cu voce tare, la lumina unei lumînări, facturile de plată, contractele și devizele tranzacțiilor lui Mr. Clay. Avea o voce răsunătoare, dar, spre dimineață, răgușea puțin, ceea ce-l cam deranja pe Mr. Clay, care în tinerețea lui avusese auzul bun, dar în vremea din urmă ajunsese cam tare de ureche. Îi spuse deci funcționarului său că îl plătea ca să-și facă treaba, dar, dacă nu era în stare s-o facă așa cum trebuia, el îl va da afară și-și va lua pe altcineva să-i citească.

Cînd cei doi epuizară registrele curente ale companiei, bătrînul suspină și întoarse capul pe pernă. Funcționarul se gîndi o clipă, apoi se duse la seif și scoase din el registre vechi de cinci, zece sau cincisprezece ani și începu să i le citească nopțile cu voce tare, cuvînt cu cuvînt. Mr. Clay asculta atent ; lectura îi reînvia în memorie afaceri și succese ale trecutului. Însă nopțile erau lungi ; cu timpul funcționarul termină chiar și registrele vechi și fu nevoit să-i citească iar și iar aceleași lucruri bătrînului.

Într-o dimineață, după ce tînărul isprăvise de citit pentru a treia oară un contract încheiat cu douăzeci de ani în urmă și tocmai se pregătea să plece și el la culcare, Mr. Clay îl opri ; părea frămîntat de ceva. Caznele minții patronului său erau o preocupare majoră a tînărului funcționar ; mai zăbovi deci puțin, lăsîndu-i vreme bătrînului să-și afle cuvintele pentru a-și formula gîndul.

După un timp Mr. Clay îl întrebă ezitînd, cuprins parcă el însuși de îndoieli și încurcat, dacă nu auzise și de vreun alt fel de registre. Funcționarul îi răspunse că nu, el nu avea știință de vreun alt fel de registre, dar, dacă Mr. Clay avea să-i arate ce anume dorește, putea căuta. Cu același glas ezitant Mr. Clay îi spuse că se gîndea la niște registre și evidențe în care să nu fie înscrise tranzacții sau afaceri, ci alte lucruri, pe care niște oameni le însemnaseră cîndva, iar alți oameni le citeau cîteodată. Funcționarul cîntări întrebarea și repetă că nu, el nu auzise în viața lui despre acest fel de registre. Convorbirea se opri aici, iar funcționarul plecă. Pe drum spre casă răsuci în minte pe toate părțile întrebarea lui Mr. Clay. O simțea izvorîtă dintr-o nevoie profundă, pe jumătate chiar împotriva voinței bătrînului, care o formulase cu timiditate, ba chiar cu rușine. Dacă funcționarul ar fi avut în firea sa măcar un vag simț al rușinii, atunci ar fi lăsat lucrurile în voia lor și ar fi uitat cu totul acea unică derogare de la demnitate a patronului său. Dar cum această calitate îi lipsea cu desăvîrșire, începu să reflecteze. Dorința bătrînului era, fără îndoială, un semn de slăbiciune la el ; ba poate chiar o presimțire a morții. Și se gîndi : ce urmări putea avea o asemenea stare de lucruri pentru el însuși ?

II. *Elishama*

Tînărul furcționar care îi citea lui Mr. Clay era cunoscut în birourile companiei sub numele de Ellis Lewis, dar nu așa îl chema de fapt, ci Elishama Levinsky. Spre

deosebire de alți oameni care migrau în acele vremuri spre China, el nu-și schimbase numele pentru a ascunde vreun delict sau vreo crimă, ci pentru a cufunda în uitare fărădelegi comise de alții împotriva lui și un trecut presărat cu încercări din cele mai grele.

Era evreu și se născuse în Polonia. Ai lui pieriseră toți în pogromul cel mare din 1848, cînd el își amintea că avea, parcă, șase ani. Alți evrei polonezi, care izbutiseră să scape, îl luaseră cu ei printre boccelele lor sărăcăcioase și zdrențuite. De atunci, întocmai ca o marfă de care nimeni n-are nevoie, fusese purtat încoace și încolo și părăsit la voia întîmplării, rezemat de un zid și uitat acolo, apoi, după o clipă luat din nou și azvîrlit în vîltoare.

Copil pierdut și singuratic, plutind prin lume în voia soartei, îndurase nebănuite suferințe la Frankfurt, Amsterdam, Londra și Lisabona. Întîmplări de neistorisit și cu atît mai greu de păstrat în memorie încă tresăreau, ca niște pești marini, în străfundurile gîndurilor sale întunecate. La Londra norocul îl scosese în calea unui bătrîn și priceput contabil italian, care îl învățase scrisul și cititul și care, înainte de a muri, îl învățase într-un singur an atîta contabilitate în partidă dublă * cît ar învăța alții în zece ani. Mai tîrziu, băiatul a fost avansat și trimis în Orient, unde a sfîrșit prin a ajunge angajatul firmei lui Mr. Clay la Canton. Aici stătea la pupitrul lui întocmai ca o piesă ascuțită la piatra de polizor a vieții pînă ce dobîndește o margine tăioasă brici, ochii și urechile îi erau veșnic iscoditoare, ca ale unui rîs și nu mai avea nici o iluzie nici despre viață, nici despre umanitate.

Cu o asemenea zestre Elishama și-ar fi putut croi o carieră strălucită și deveni o personalitate extrem de periculoasă atît în viața de fiecare zi cît și în afaceri. Dar n-a fost să fie și cauza acestei stări de lucruri aparent ilogice era lipsa totală de ambiție din caracterul băiatu-

* Înregistrare a operațiunilor financiare sub forma a două coloane egale și de sens contrar, fiecare operațiune fiind analizată, iar valoarea ei respectivă fiind înscrisă în debitul unui cont primitor și în creditul unui cont plătitor. (N. t.)

lui. Dorința, sub orice formă a ei, fusese măturată de ape, uscată și arsă în sufletul său încă înainte de a învăța să citească. Dacă îl priveai, arăta ca un tînăr destul de obișnuit, scund, zvelt și foarte întunecat la față, cu ochi căprui voalați și putea trece drept cetățean al oricărei națiuni. Mintea nu-i era deloc a unui tînăr, ci mai degrabă a unui copil precoce sau a unui om foarte înaintat în vîrstă. Nu știa ce-i blîndețea sau deplinătatea firii, nu tînjea după iubire sau aventură, nu avea vreun spirit de competiție, nici teama sau dorința de a lupta. Semăna, și pe dinăuntru și pe dinafară, cu o gîză, cu o furnică, greu de strivit chiar și cu tocul cizmei.

Avea o singură pasiune, dacă pasiune poate fi numită dorința fanatică de a se afla în siguranță și de a fi lăsat în pace. În esența lui, acest sentiment se înrudea cu dorul de casă ori cu instinctul porumbelului voiajor. Sufletul său era dominat de o unică grijă : să poată intra în cameră și închide ușa după el cu certitudinea că nimeni nu-l putea urmări sau deranja aici.

Camera în care intra și a cărei ușă o închidea în urma lui era modestă, o biată odăiță întunecoasă pe o stradă îngustă. Dar în această odăiță existau cîteva obiecte care-i aparțineau cu adevărat — o masă vopsită și pătată cu cerneală, două scaune și un dulap. Ele aveau o semnificație deosebită pentru proprietarul lor. Uneori, nopțile, aprindea o lumînare mică, stătea culcat în pat și le privea, ca și cum ele ar fi fost dovada că lumea se afla încă în siguranță. Și tot nopțile se liniștea gîndindu-se la șirul numerelor. Și parcurgea cifrele — 10, 20, 7000. Erau toate la locul lor, putea deci dormi mai departe.

Elishama, care disprețuia bogățiile acestei lumi, își petrecea timpul din zori și pînă seara printre oameni lacomi și rîvnitori de avere. Așa trăise toată viața și i se părea că totul este cît se poate de firesc. Înțelegea de minune sentimentele anturajului său și le aproba. Căci din acele sentimente se detașa, în cele din urmă, camera sa cu ușa pe care o putea închide către lume. Dacă lupta disperată a lumii din jurul lui pentru aur și putere ar fi încetat vreodată, nu era sigur că odaia sau ușa lui ar mai fi existat. Prin urmare, își folosea daru-

rile pentru a ațița și a răscoli focul ambiției și al lăcomiei în oamenii din jurul său. Ațița mai cu seamă focul lui Mr. Clay, studiindu-l cu un ochi atent.

Încă înainte de lecturile lor nocturne, între Mr. Clay și Elishama se stabilise un fel de relație, lucru rar pentru amîndoi. Ea a început atunci cînd Elishama i-a atras atenția lui Mr. Clay că oamenii care îi cumpărau caii îl înșelau. Un strămoș al său necunoscut fusese geambaș de cai în slujba unor prinți și magnați polonezi, iar tînărul contabil din Canton avea în sîngele său toată știința despre cai a acelui bătrîn evreu. Pentru nimic în lume nu și-ar fi cumpărat el însuși un cal, dar încuraja vanitatea lui Mr. Clay în privința trăsurii și atelajului său, de la care, în cele din urmă, putea beneficia siguranța propriei lui situații. De partea sa, Mr. Clay fusese impresionat de gîndirea și de perspicacitatea tînărului; i-a lăsat în grijă supravegherea grajdurilor sale și n-a fost niciodată dezamăgit. Altfel nu avuseseră niciodată de-a face direct unul cu celălalt, însă Mr. Clay devenise conștient de existența lui Elishama, după cum Elishama era de mult conștient de existența lui Mr. Clay.

Relația lor se manifesta într-un mod foarte special. Se putea observa că nici unul din ei nu vorbea despre celălalt în prezența altor oameni. Atît la bătrîn cît și la tînăr aceasta era o excepție de la obicei. Căci Mr. Clay se plîngea întruna supraveghetorilor de tinerii săi angajați, iar Elishama avea o limbă atît de ascuțită încît remarcile sale despre marii sau micii negustori din Canton erau celebre în antrepozite și birouri. Astfel stăpînul și sluga stăteau spate în spate, înfruntînd lumea întreagă și, inconștient, comportîndu-se așa cum s-ar fi comportat într-adevăr dacă ar fi fost tată și fiu.

Stînd în camera lui, Elishama se gîndea acum la Mr. Clay și-l categorisi drept un prost și mai mare decît îl crezuse de fapt. Însă după o vreme se ridică să-și facă o ceașcă de ceai — un lux pe care și-l îngăduia la întoarcerea sa de la lecturile din fiecare noapte — și, în timp ce o sorbea încet, gîndurile sale începură să-și schimbe direcția. Reflecta cu toată seriozitatea la întrebarea lui Mr. Clay. Era posibil, își spuse el, să existe

cărți de felul celor cum îi ceruse bătrînul. Iar el era obișnuit să-i facă rost lui Mr. Clay de lucrurile pe care acesta și le dorea. Dacă asemenea căi există, trebuie să le caute și, chiar de-ar fi fost să fie rare, el tot avea să le găsească pînă la urmă.

Elishama rămase multă vreme cu bărbia sprijinită în palmă, apoi se ridică și merse pînă la dulapul din colț. De aici luă o cutiuță vopsită în roșu care, la sosirea sa în Canton, conținuse toată averea lui pe lumea asta. O examină cu atenție și dădu peste un petec vechi de hîrtie îngălbenită, împăturit și păstrat într-o punguță de mătase. La lumina lumînării se apucă să-l citească.

III. *Profeția lui Isaia*

În grupul de evrei care, în fuga lor din Polonia, îl luaseră cu ei și pe Elishama, se afla un bătrîn, care de altfel murise pe drum. Dar, înainte de a muri, i-a încredințat băiatului acel petec de hîrtie din punguța roșie. Elishama și-a legat-o de gît, reușind s-o păstreze astfel mulți ani, mai cu seamă că în această vreme n-a avut prilejul să se dezbrace decît rareori. Cum nu putea citi, nu știa nici ce scrie pe acea foaie de hîrtie.

Dar cînd, la Londra, a învățat să citească și a aflat că oamenii pun mare preț pe lucrul scris, a scos hîrtia lui și a descoperit că literele ce-o umpleau erau diferite de cele pe care le deprinsese el. Patronul său îl trimitea din cînd în cînd să facă o plimbare pînă la o prăvălie murdară și întunecoasă, unde era un munte de pietate și al cărei proprietar era un preot răspopit. Elishama duse petecul lui de hîrtie la acel om și-l întrebă dacă avea vreun înțeles. Aflînd că era scris în ebraică, îi propuse cămătarului să i-l traducă în schimbul sumei de trei penny. Bătrînul citi toată foaia și recunoscu pasajele ; le căută fiecare la locul său, le copie în engleză și primi, plin de importanță, cei trei penny. De atunci

înainte băiatul ținuse și originalul și traducerea în punguța lui cea roșie.

Pentru a veni în ajutorul lui Mr. Clay, Elishama scoase acum punguța din cutie. În alte împrejurări n-ar fi făcut acest lucru, căci el îi trezea în minte imagini ale întunericului și ale groazei și chipul sumbru al unui prieten. Dar Elishama nu mai dorea să aibă prieteni, după cum nici Mr. Clay nu mai avea nevoie de ei. Pentru el prietenii erau oameni ce suferiseră și muriseră, iar lumea însăși însemna despărțire și dispariție; din ea picurau numai lacrimi și sînge.

Și astfel, după cîteva nopți, cînd termină de citit tranzacțiile lui Mr. Clay, iar bătrînul mormăi scurt, pregătindu-se să-l trimeată acasă, Elishama scoase din buzunar un petec murdar de hîrtie și spuse :

— Mr. Clay, am să vă citesc ceva.

Mr. Clay își întoarse ochii spălăciți spre chipul vorbitorului. Elishama citi răspicat :

„Veselește-te pustie însetată, să se bucure pustia și ca crinul să înflorească. Și vor înflori și se vor bucura pustiile Iordanului și mărirea Libanului se va da ei..."

— Ce-i asta ? — întrebă Mr. Clay posomorît.

Elishama lăsă hîrtia în jos.

— Asta — spuse el — e ceea ce ați dorit dumneavoastră, Mr. Clay. Un lucru diferit de registrele de tranzacții și pe care niște oameni l-au născocit și l-au așternut pe hîrtie.

Apoi continuă :

„...și cinstea Carmelului ; și poporul meu va vedea slava Domnului, strălucirea Dumnezeului nostru. Întăriți-vă voi, mîini slabe și genunchi slăbănoage prindeți putere, ziceți celor..."

— Dar ce-i asta ? Unde-ai găsit-o ? — întrebă din nou Mr. Clay.

Elishama ridică doar mîna pentru a arăta că voia liniște și citi mai departe :

„Ziceți celor slabi la inimă și la cuget: «Întăriți-vă și nu vă temeți. Iată Dumnezeul nostru! Cu judecată răsplătește și va răsplăti; el va veni și ne va mîntui». Atunci se vor deschide ochii celor orbiți și urechile celor surzi vor auzi. Atunci va sări șchiopul ca cerbul și limpede va fi limba gîngavilor; că izvoare de apă vor curge în pustie și rîulețe în pămîntul însetat. Pămîntul cel fără de apă se va preface în bălți și ținutul cel însetat izvor de apă va fi. Acolo va fi veselia păsărilor, iarbă, trestie și bălți." *

Cînd ajunse aici, Elishama lăsă jos hîrtia și privi drept în față. Mr. Clay horcăi astmatic, trăgîndu-și răsuflarea.

— Ce-a fost toată asta? — întrebă el.

— V-am spus, Mr. Clay — răspunse Elishama. Cum ați auzit. Un lucru pe care un om l-a născocit și l-a pus pe hîrtie.

— Și chiar așa s-a întîmplat? — mai întrebă Mr. Clay.

— Nu — răspunse Elishama disprețuitor.

— Nici nu se întîmplă în cilpa aceasta?

— Nu — răspunse Elishama în același fel.

După un moment Mr. Clay întrebă iar:

— Dar cine naiba a mai născocit și asta?

Elishama privi spre Mr. Clay și spuse:

— Profetul Isaia.

— Asta cine a mai fost? — întrebă Mr. Clay tăios. Auzi, Profetul... phă! Ce-i ăla un profet?

— Un om care prezice diferite lucruri — explică Elishama.

— Atunci înseamnă că toate aceste lucruri ar trebui să se adeverească!— observă Mr. Clay batjocoritor.

Elishama nu voia să-l tăgăduiască pe profetul Isaia, așa încît spuse:

— Da. Dar nu acum.

După o clipă, Mr. Clay îi ordonă:

— Mai citește o dată aia cu șchiopul.

— Atunci va sări șchiopul ca cerbul — citi Elishama.

După încă o clipă, Mr. Clay ordonă iar:

* *Isaia*, 35, 1—7. (N. t.)

— Și aia cu genunchii.

— Întăriți-vă voi, mîini slabe și genunchi slăbănoage — citi Elishama.

— Și cu surzii.

— Și urechile celor surzi vor auzi.

Urmă o pauză lungă, după care Mr. Clay se interesă :

— Și face cineva ceva ca lucrurile astea să se adeverească ?

— Nu — spuse Elishama și mai disprețuitor ca înainte.

După o nouă pauză, cînd Mr. Clay reveni la profeția lui Isaia, din tonul vocii sale Elishama înțelese că acum se trezise de-a binelea.

— Mai citește-mi treaba asta o dată — porunci el.

Elishama execută porunca. La urmă Mr. Clay îl întrebă :

— Cînd a trăit profetul Isaia ?

— Nu știu, Mr. Clay — răspunse tînărul. Cred că acum vreo mie de ani.

În acel moment pe Mr. Clay îl dureau rău de tot genunchii și era cît se poate de conștient de infirmitatea și neputința sa.

— E o prostie — declară bătrînul — să prezici lucruri care nu încep să se adeverească nici după o mie de ani. Apoi adăugă încet : — Oamenii ar trebui să consemneze numai lucrurile care s-au petrecut deja.

— Vreți să mai scot registrele de tranzacții o dată ? — întrebă Elishama.

Urmă o pauză foarte lungă.

— Nu — spuse Mr. Clay. Nu. Oamenii pot consemna și în afara registrelor de tranzacții lucrurile deja petrecute. Știu cum se numește un lucru astfel consemnat. O poveste. Am auzit și eu cîndva o poveste. Dacă nu mă întrerupi, mi-o amintesc îndată.

— Cînd aveam douăzeci de ani — zise el după o nouă tăcere prelungă — m-am îmbarcat în Anglia cu destinația China. Și am auzit această poveste cu o noapte înainte ca să ajungem la Capul Bunei Speranțe. Acum mi-o aduc bine aminte. Era o noapte caldă, marea era liniștită și pe cer luna plină. Stăteam de cîtăva vreme singur la pupa, cînd au venit trei marinari și s-au așezat

jos pe punte. Erau atît de aproape de mine încît auzeam tot ce spuneau, însă ei nu mă vedeau. Unul din marinari le-a spus celorlalți o poveste. Le istorisea lucruri care i se întîmplaseră lui cîndva. Întrucît am auzit povestea de la un capăt la altul, am să ți-o spun și dumitale.

IV. *Povestea*

— Marinarul — începu Mr. Clay — acostase odată într-un oraș. Nu-mi mai amintesc ce oraș era, dar n-are nici o importanță. Și cum mergea el singur pe o stradă din apropierea portului, numai ce se oprește în dreptul lui o caleașcă elegantă și din ea coboară un domn în vîrstă, care îi spune : „Văd că ești un marinar chipeș. Vrei să cîștigi în seara asta cinci guinee ?“

Mr. Clay era atît de neobișnuit să spună o poveste încît este îndoielnic că ar fi reușit să ajungă altundeva cu istorisirea decît în tenebrele fără ieșire. Cu un efort continuă însă repetînd : „Vrei să cîștigi în seara asta cinci guinee ?“

Aici Elishama puse înapoi profeția lui Isaia în săculețul ei, iar pe acesta în buzunar.

— Firește — povesti Mr. Clay — marinarul răspunse că voia. Domnul cel bogat îi spuse atunci să vină cu el și-l conduse în caleașca sa pînă la o casă mare și impunătoare chiar la ieșirea din oraș. În casă totul era la fel de măreț și somptuos. Marinarul nu-și închipuise niciodată că existau pe lume asemenea bogății, căci cum putea ajunge un biet băiat ca el în casa unui om atît de mare ? Domnul îi oferi o masă aleasă, cu vinuri scumpe și marinarul a început să povestească tot ce-a mîncat și a băut, dar eu am uitat și mîncărurile și vinurile acelea. Cînd au isprăvit cina, domnul casei îi spuse marinarului : „După cum vezi, sînt un om foarte bogat, de fapt omul cel mai bogat din acest oraș. Dar sînt bătrîn. Nu mai am mulți ani de trăit, iar cei care vor moșteni ce am adunat și am economisit eu în viață

nu-mi plac și n-am încredere în ei. Acum trei ani mi-am luat o soție tînără. Dar nu mi-a fost de nici un folos, pentru că nu mi-a dăruit pînă acum copii".

Mr. Clay făcu o pauză ca să-și adune gîndurile.

— Cu îngăduința dumneavoastră — spuse Elishama — aș putea continua eu povestirea.

— Cum vine asta ? — exclamă, foarte supărat pentru întrerupere, Mr. Clay.

— Am să vă spun eu restul povestirii, cu îngăduința dumneavoastră și, sigur, dacă veți voi să mă ascultați, Mr. Clay — spuse Elishama.

Mr. Clay nu găsi pe loc nici o replică, așa încît Elishama continuă el povestea.

— Bătrînul îl conduse pe marinar într-un dormitor luminat cu sfeșnice din aur curat, cinci pe partea dreaptă și cinci pe stînga. Sau nu așa era, Mr. Clay ? Pe ziduri erau sculptate în basorelief siluete de palmieri. Iar în cameră era un pat și în fața lui o despărțitură făcută din lanțuri de aur, iar în pat stătea culcată o femeie. Bătrînul domn îi spuse : „Îmi cunoști dorința. Deci săvîrșește acum tot ce-i de trebuință pentru a mi-o îndeplini". Apoi scoase din punga sa un ban de aur — era o monedă de cinci guinee, Mr. Clay — și i-l dădu marinarului, după care părăsi încăperea. Marinarul rămase cu doamna toată noaptea. Dar, la ivirea zorilor, servitorul bătrînului domn îi deschise ușa, iar el părăsi acea casă, întorcîndu-se pe vaporul său. Ori nu așa era, Mr. Clay ?

Timp de un minut, Mr. Clay privi fix către Elishama, apoi întrebă :

— Cum se face că ai aflat povestea asta ? L-ai întîlnit cumva pe acel marinar de pe vaporul meu lîngă Capul Bunei Speranțe ? Trebuie să fie bătrîn acum și faptele povestite de el s-au petrecut cu mulți ani în urmă.

— Povestea aceasta, Mr. Clay — spuse Elishama — care dumneavoastră credeți că a trăit-o marinarul de pe vasul dumneavoastră, nu s-a întîmplat de fapt nimănui. Toți marinarii o cunosc. Și toți marinarii o istorisesc, iar fiecare, tocmai pentru că ar fi dorit să fie el eroul, o spune ea și cum i s-ar fi întîmplat aievea. Dar nu-i așa. Toți marinarii, cînd aud această poveste, vor să le

fie spusă astfel și așteaptă să le fie spusă astfel. Poate că marinarul care o spune o mai schimbă cîte puțin, mai adaugă amănunte de la el, descrie, de pildă, cum arăta doamna sau cum a iubit-o în acea noapte. Dar altminteri povestea e mereu aceeași.

La început, bătrînul culcat în patul său nu scoase nici un cuvînt; apoi, cu glasul îngroșat de mînie și dezamăgire, întrebă:

— De unde știi dumneata?

— Am să vă spun, Mr. Clay — răspunse Elishama. Dumneavoastră ați călătorit cu un singur vapor, venind încoace, spre China, așa încît ați auzit o singură dată povestea. Eu, în schimb, am fost pe multe vapoare. Mai întîi am mers de la Gravesend la Lisabona și pe vas un marinar a spus povestea pe care mi-ați istorisit-o astă seară. Eram foarte tînăr pe atunci și aproape că am crezut-o, deși nu în întregime. Pe urmă am mers de la Lisabona la Capul Bunei Speranțe și pe vapor s-a găsit iarăși un marinar care a spus-o. Apoi am călătorit pînă la Singapore și, pe drum, am mai auzit-o o dată de la un marinar. E povestea tuturor marinarilor de pe această lume. Pînă și frazele și cuvintele sînt aceleași. Dar toți marinarii sînt mulțumiți cînd unul din ei începe s-o spună.

— Dar de ce le place s-o spună dacă nu-i adevărată? — se miră Mr. Clay.

Elishama cîntări întrebarea în minte.

— Am să vă explic — spuse el — dacă veți binevoi să mă ascultați. Într-o anumită privință, Mr. Clay, toți oamenii se aseamănă. Cînd se deschide o listă de subscripții pentru o nouă speculație financiară, este dovedit pe hîrtie că acționarii vor scoate un cîștig de o sută sau de două sute la sută, după cum e cazul. Dar un asemenea profit nu se poate realiza și toată lumea știe acest lucru; cu toate acestea oamenii trebuie să vadă cifrele respective scrise negru pe alb la cota bursei, altminteri afacerea nici nu-i interesează. La fel și cu profeția pe care v-am citit-o, Mr. Clay. Profetul Isaia, care a făcut-o, trebuie să fi trăit, cred, într-un ținut unde ploua rar. Și atunci a prezis că pămîntul cel fără de apă se va preface în bălți. Dar în Anglia, unde pămîntul e

aproape mereu o baltă, oamenii nu-și mai dau osteneala să scrie sau să citească așa ceva. Marinarii care spun această poveste, Mr. Clay, sînt niște bieți nenorociți și duc o viață singuratică pe mare. De aceea și istorisesc despre casa cea atît de bogată și despre doamna cea atît de frumoasă. Însă povestea lor nu s-a petrecut niciodată aievea.

— Marinarul le spunea celorlalți că a avut în mînă o monedă de cinci guinee — zise Mr. Clay — și că a simțit greutatea și răceala aurului în palmă.

— Da, Mr. Clay — spuse Elishama — dar știți de ce le povestea acest amănunt? Pentru că știa și el, știau și ceilalți marinari, că așa ceva nu e cu putință. Dacă ar fi crezut măcar o singură clipă că e cu putință, n-ar mai fi povestit. De obicei, un marinar, cînd coboară pe țărm, plătește o femeie de stradă să vină cu el. Uneori o plătește cu zece șilingi, alteori cu cinci, iar alteori cu doi șilingi și nici una din aceste femei nu e nici tînără, nici frumoasă, nici bogată. S-ar putea întîmpla — deși tare nu-mi vine a crede — ca o femeie să primească un marinar la ea fără ca acesta să-i plătească ceva, dar, dacă s-ar întîmpla una ca asta, Mr. Clay, marinarul n-ar povesti niciodată. În istoria dumneavoastră, marinarul arată cum o doamnă tînără, frumoasă și bogată — o asemenea doamnă el a văzut, poate, de la distanță, dar n-a cutezat niciodată să-i vorbească — i-a plătit, pentru același lucru, ea lui cinci guinee. În poveste suma e totdeauna aceeași, Mr. Clay, cinci guinee. Dar faptul contrazice legea cererii și ofertei, el nu s-a întîmplat niciodată, nici nu se va întîmpla vreodată, dar tocmai de aceea e povestit.

În acest moment Mr. Clay era atît de răscolit, de nedumerit și de furios încît nici nu putea vorbi. Furios era pe Elishama fiindcă simțea că funcționarul profită de slăbiciunea sa pentru a-i desfide autoritatea. Însă răscolit și nedumerit era din cauza profetului Isaia, căci se pregătea să-i anihileze întreaga sa lume și pe el odată cu ea. Simțea că aceștia doi îi opun la un loc rezistență. După o vreme vorbi.

Vocea îi era aspră și răgușită, dar nu mai puțin fermă ca atunci cînd dădea vreun ordin subalternilor săi.

— Dacă această poveste — spuse el — nu s-a întîmplat niciodată aievea, am s-o fac eu să se întîmple acum. Nu-mi place prefăcătoria și nu mă încălzesc profețiile. Lucrurile ireale sînt o preocupare nesănătoasă și imorală. Mie îmi plac faptele. Am să fac din această închipuire un fapt concret.

După ce termină de vorbit, bătrînul se simți ceva mai ușurat. Simțea că a reușit să-i contracareze pe Elishama și pe profetul Isaia. Mai trebuia să le dovedească atotputernicia sa.

— Povestea va deveni realitate — mai spuse el foarte încet. Un marinar de pe lumea asta o va spune de la început pînă la sfîrșit, pas cu pas, așa cum a trăit-o el aievea, din prima pînă-n ultima clipă.

În timp ce se întorcea, în zori, spre locuința sa, Elishama își spunea în gînd : „Sau bătrînul a înnebunit și sfîrșitul îi e undeva pe-aproape, sau mîine va fi rușinat de gîndul lui din noaptea asta și va voi să-l uite, încît cel mai bine e să nici nu-i mai amintesc vreodată de el".

V. *Misiunea lui Elishama*

Dar Mr. Clay n-a fost cîtuși de puțin rușinat, Gîndul din noaptea precedentă pusese stăpînire pe el, transformîndu-se într-o luptă a voințelor cu oponenții săi. Cînd se făcu din nou miezul nopții și bătu ceasul, el reluă ideea și-i spuse lui Elishama :

— Crezi că nu mai sînt în stare să fac ce mi-am pus în gînd ?

De această dată însă Elishama nu-l contrazise nici cu o iotă ; îi răspunse în schimb :

— Dimpotrivă, Mr. Clay. Cred că puteți face oriee doriți.

— Vreau ca povestea pe care ți-am spus-o azi noapte să se întîmple aievea în viață, cu oameni adevărați — zise el.

— O să am eu grijă, Mr. Clay — spuse Elishama. Și unde doriți să se întîmple ?

— Aici — declară bătrînul privind mîndru la dormitorul său mare și elegant mobilat. În casa mea. Și mai vreau să fiu de față și să văd totul cu ochii mei. Vreau să aleg eu marinarul, pe o stradă din apropierea portului. Și să cinez eu însumi cu el, în sufrageria mea.

— Bine, Mr. Clay — spuse Elishama. Și cînd doriți să se petreacă aievea povestea, cu oameni adevărați ?

— Curînd — hotărî Mr. Clay după un scurt răstimp. Cît de curînd. Astă seară mă simt mai bine ; peste o săptămînă am să fiu destul de în putere.

— Atunci pînă într-o săptămînă totul va fi pregătit.

După o clipă Mr. Clay adăugă :

— Au să fie cheltuieli. Nu mă interesează cît de mari vor fi.

Aceste ultime cuvinte îi produseră lui Elishama o puternică senzație de răceală și singurătate la bătrîn, de parcă ar fi fost rostite de dincolo de mormînt. Dar, cum el însuși se simțea în mormînt ca la el acasă, o legătură stranie îl apropie în acel moment de patronul său.

— Da — confirmă el — o să ne coste ceva bani. Căci, nu trebuie să uitați, în poveste apare o femeie tînără.

— Da, o femeie — spuse Mr. Clay. Lumea e plină de femei. O femeie tînără poate fi oricînd cumpărată ; ea va fi lucrul cel mai ieftin din poveste.

— Nu, Mr. Clay — replică Elishama — nu va fi lucrul cel mai ieftin. Căci, dacă vă aduc o femeie de pe stradă, marinarul își va da seama imediat de înșelătorie și își va pierde încrederea în poveste.

Mr. Clay mormăi ceva în barbă.

— Și nici o domnișoară n-am să vă pot găsi — continuă Elishama.

— Pentru asta te plătesc — spuse Mr. Clay. Deci e treaba dumitale să-mi găsești o femeie.

— Trebuie să mă mai gîndesc — zise Elishama.

Dar, în timp ce vorbeau, el se și gîndise la un plan.

După cum s-a mai arătat, Elishama era versat în contabilitate și anume în contabilitatea în partidă dublă.

El îl vedea pe Mr. Clay cu ochii lumii și, în ochii lumii — dacă lumea i-ar fi cunoscut planul —, bătrînul apărea fără îndoială drept un nebun. Dar în același timp îl vedea pe Mr. Clay și cu ochii săi proprii, iar în ochii săi patronul lui Elishama, împreună cu toți ceilalți negustori de ceai sau de alte mărfuri, apăruseră întotdeauna drept niște nebuni. Tocmai de aceea nu-și dădea bine seama dacă, pentru un om cu un picior deja în groapă, urmărirea unei povești închipuite nu era cumva o acțiune mai sănătoasă decît urmărirea profitului. În orice moment Elishama era pregătit să ia partea individului împotriva lumii, căci oricît de nebun ar fi fost individul, lumea în general era cu siguranță mai agresiv și mai iremediabil idioată decît el. Și, în timp ce încă o dată se întorcea de la locuința lui Mr. Clay către casă, înțelese că din acea clipă îi devenise indispensabil patronului său și că deci putea obține orice de la el. Nu că ar fi vrut să folosească împrejurarea în avantajul său, dar îi plăcea ideea.

În birourile lui Mr. Clay mai lucra un tînăr contabil, pe numele lui Charley Simpson. Era un tînăr ambițios, care își pusese în gînd să devină, la vremea potrivită, milionar și nabab, întocmai ca Mr. Clay însuși. Acest tînăr corpolent și roșcovan se considera a fi singurul prieten al lui Elishama, pe care îl trata cu o jovialitate protectoare și căruia nu demult îi acordase privilegiul de a-l face confidentul său.

Charley întreținea o iubită, pe Virginie. După cum îi mărturisi el protejatului său, fata era o franțuzoaică de condiție foarte bună, însă o ruinase temperamentul ei amoros și acum trăia numai pentru pasiune. Virginie voia un șal franțuzesc. Iubitul ei ar fi dorit să-i ofere unul în dar, numai că se temea să intre în magazin să-l cumpere, ca să nu-l vadă cineva și să-l spună tatălui său acasă, în Anglia. Dacă Elishama ar binevoi să ducă el o colecție de șaluri la locuința Virginiei, Charley și-ar dovedi recunoștința prezentîndu-l fetei.

Cei doi îndrăgostiți avuseseră o mică ceartă chiar înainte de sosirea lui Elishama cu șalurile. Dar, la vederea lor, Virginie se mai îmbună. Înfășură un șal după altul pe trupul ei zvelt în fața oglinzii, ca și cum nici

n-ar fi fost doi domni în cameră și chiar își ridică fustele mult peste genunchi schițînd cîțiva *pas-de-basque*. Îi aruncă peste umăr iubitului ei că poate acum vede și el că adevărata ei chemare era teatrul. Dacă ar putea strînge bani suficienți, cel mai înțelept lucru ar fi să se întoarcă în Franța. Acolo încă mai existau comedie, dramă și tragedie, iar marile actrițe erau idolii națiunii întregi!

Elishama nu știa ce înseamnă cuvintele comedie, dramă și tragedie, dar instinctul îi spuse că era o legătură între aceste noțiuni și povestea lui Mr. Clay. A doua zi după ultima sa discuție cu acesta, pașii îl purtară spre casa Virginiei.

Elishama avea în firea sa o trăsătură pe care puțini oameni s-ar fi așteptat s-o afle tocmai la el și anume simțea o adîncă simpatie sau o compasiune înnăscută pentru toate femeile din lume și mai ales pentru cele tinere.

Deși, după cum s-a mai arătat, nu voia să aibă el însuși un cal, tînărul nostru putea fixa cu o precizie uimitoare prețul unui cal, dacă îl vedea. Și, deși nu voia cîtuși de puțin o femeie pentru el, o putea privi cu ochii altor tineri și-i putea stabili cu exactitate prețul. În acest caz, însă, îi considera pe ceilalți tineri miopi sau orbi, prețul greșit, iar obiectul în sine subestimat sau nedreptățit de o manieră supărătoare.

În chip misterios, încerca aceeași simpatie sau compasiune față de păsări. Patrupedele îl lăsau indiferent, iar caii — deși îi cunoștea și se pricepea ce să le facă — îi erau de-a dreptul nesuferiți. În schimb, mergînd la lucru, făcea un ocol mare ca să treacă pe la prăvăliile negustorilor chinezi de păsări și să stea îndelung dinaintea coliviilor clădite unele peste altele; cunoștea fiecare pasăre în parte și le urmărea cu grijă destinul.

Mergînd spre casa Virginiei încerca o simpatie ambiguă. Căci tînăra îi sugera o pasăre. O compară în gînd cu alte femei tinere din Canton și fata îi apăru ca un fazan auriu sau ca un păun în mijlocul unei ogrăzi. Era mai mare decît suratele ei, mai mîndră și mai nobilă la mers și la penaj, plutind oarecum singuratică printre celelalte păsări domestice mai mărunte. La unica lor

întîlnire arătase puțin abătută și speriată, ca un fazan auriu cînd îi năpîrlesc penele. Însă, chiar și așa, tot fazan auriu rămînea.

VI. *Eroina din poveste*

Virginie trăia într-o căsuță chinezească îngrijită, cu o grădiniță și obloane verzi la ferestre. Proprietăreasa casei, o chinezoaică bătrînă, care făcea curățenie și gătea pentru chiriașa ei, lipsea în acea zi. Elishama găsi ușa deschisă și intră direct, fără să mai bată.

Virginie făcea pasiențe pe măsuța ei de la fereastră. Își ridică ochii și se miră :

— A, dumneata erai ? Ce-ai adus ? Tot șaluri ?

— Nu, Miss Virginie, azi n-am adus nimic.

— Atunci la ce bun ai mai venit ? — întrebă ea. Stai jos și ține-mi de urît, dacă tot ești aici, ce Dumnezeu !

După această invitație, tînărul se așeză.

Cu tot trecutul ei aventuros, Virginie era încă tînără și proaspătă și arăta înfloritoare ca un trandafir într-un vas cu apă. Purta un neglijeu de muselină albă cu volane și trenă, dar nu-și aranjase încă bogatul păr castaniu, care i se revărsa pe spate pînă la eșarfa trandafirie ce-i încingea mijlocul. Soarele auriu al după-amiezii îi cădea, prin despicăturile oblonului, în poală.

Își continua pasiența, vorbind în același timp.

— Tot mai stai cu boșorogul ? — întrebă ea.

— E bătrîn și nu poate ieși din casă — răspunse Elishama.

— Dar nu mai moare odată ?

— Nu, Miss Virginie — spuse Elishama. Dimpotrivă, e încă destul de în putere ca să pună la cale tot felul de planuri. Și, cu îngăduința dumneavoastră, am să vă povestesc unul din ele. Deci să încep cu începutul.

— Bine, cît timp e prea bolnav ca să mai iasă din casă, suport să aud despre el — spuse Virginie.

— Mr. Clay a auzit o poveste — începu Elishama. Acum cincizeci de ani... pe un vapor, într-o noapte, în largul Capului Bunei Speranțe... a auzit această poveste. Acum, că e bolnav și nu poate dormi nopțile, s-a tot gîndit la ea. Or lui nu-i place prefăcătoria, nici profețiile, lui îi plac faptele. Prin urmare și-a pus în gînd să facă în așa fel încît această poveste să se petreacă în viața de zi cu zi și cu niște oameni adevărați. Eu sînt în serviciul lui de șapte ani ; cui să încredințeze împlinirea dorinței sale dacă nu mie ? E cel mai bogat om din Canton, Miss Virginie și trebuie să capete ceea ce-și dorește. Acum să vă spun povestea. Un marinar coboară de pe vaporul său în portul unui mare oraș. Cum merge singur pe o stradă din apropierea portului, se oprește în dreptul lui o caleașcă trasă de doi armăsari murgi și coboară din ea un domn în vîrstă, care-i spune : „Văd că ești un marinar chipeș. Vrei să cîștigi în seara asta cinci guinee ?“ Marinarul se învoiește și bătrînul domn îl duce atunci la el acasă, unde îi dă mîncare și băutură bună. Apoi, Miss Virginie, îi spune : „Sînt un negustor putred de bogat, după cum cred că singur ți-ai dat seama, dar sînt singur pe lume. Cei care, după moartea mea, îmi vor moșteni averea sînt cu toții niște proști, care nu fac decît să mă sîcîie și să mă necăjească. Mi-am luat o soție tînără, dar...“

Aici Virginie îl întrerupse.

— Cunosc povestea — spuse ea. I s-a întîmplat la Singapore unui prieten de-al meu, un căpitan englez. Ți-a spus-o și dumitale ?

— Nu, Miss Virginie — spuse Elishama. Nu mi-a spus-o, dar au spus-o și alți marinari. E o poveste care trăiește pe toate vapoarele ; toți marinarii au auzit-o și toți au povestit-o măcar o dată. Și-ar fi putut rămîne mai departe pe mare, fără să ajungă vreodată pe țărm, dacă n-ar fi fost insomniile lui Mr. Clay. Iar el vrea acum s-o facă să se petreacă aici, la Canton, pentru ca un marinar de pe lumea asta s-o poată spune de la început pînă la sfîrșit, pas cu pas, așa cum a trăit-o el aievea.

— Nu-i de mirare că a înnebunit pînă la urmă, după toate păcatele pe care le-a adunat — spuse Virginie. Iar, dacă acum vrea să joace o comedie cu diavolul, treaba lor.

— Întocmai, o comedie — spuse Elishama. Uitasem cuvîntul. Oamenii joacă în comedii, cîștigă bani și devin idolii națiunilor. În comedia lui Mr. Clay apar trei personaje. Pe bătrînul domn îl va juca el însuși, iar tînărul marinar îl va găsi pe o stradă din apropierea portului, unde coboară marinarii de pe vasele lor. Dar, dacă dumneavoastră, Miss Virginie, cunoașteți povestea, căpitanul englez trebuie să vă fi spus că, în afară de cei doi, mai apare în ea și o doamnă tînără și frumoasă. În numele lui Mr. Clay, tocmai sînt în căutarea acestei doamne. Dacă va voi să participe la poveste și s-o ducă pînă la capăt pentru el, Mr. Clay e dispus să-i plătească o sută de guinee.

Din scaunul ei, Virginie își răsuci torsul tînăr și plin către Elishama, încrucișă brațele peste sîni și-i rîse în față.

— Ce mai e și prostia asta ? — întrebă ea.

— O comedie, Miss Virginie. O dramă sau o tragedie. E o poveste.

— Bătrînul are niște idei tare ciudate despre comedie — spuse Virginie. Într-o comedie actorii mimează că fac diferite lucruri, că se ucid unii pe alții, ori că mor, ori că se culcă cu amanții sau amantele lor. Însă ei nu fac cu adevărat nici unul din aceste lucruri. Să știi că stăpînul dumitale e ca împăratul Nero, care se distra aruncînd oamenii hrană la lei. De atunci n-a mai încercat nimeni așa ceva, și asta s-a petrecut demult-demult.

— Era foarte bogat împăratul Nero ? — întrebă Elishama.

— O, stăpînea peste toată lumea — spuse Virginie.

— Și erau bune comediile lui ? — întrebă el din nou.

— Cred că lui îi plăceau — zise Virginie. Dar pe cine ar mai putea pune să-i joace astăzi în ele ?

— Dacă ar stăpîni peste toată lumea, ar găsi el pe cine să pună să joace în ele.

Virginie îi aruncă lui Elishama o privire tăioasă, fulgerîndu-l cu ochii ei negri.

— Cred că pe dumneata nu te poate insulta nimeni, chiar dacă și-ar da silința.

Elishama îi cîntări o clipă vorbele.

— Nu — răspunse el — nu mă poate insulta. Și de ce m-aș lăsa insultat ?

— Dar, dacă ți-aș spune să ieși afară din casa mea, ai ieși așa, simplu, fără vorbă multă ?

— Da, aș ieși — spuse el. Doar e casa dumneavoastră. Dar, după ce aș ieși, ați sta și v-ați gîndi la motivul pentru care m-ați dat afară. Cînd oamenii își află propriile gînduri din gura altuia, atunci li se pare că sînt insultați. Și de ce propriile lor gînduri să nu poată fi spuse de altcineva ?

Virginie rămăsese cu ochii ațintiți asupra lui. În aceeași zi, dar mai devreme, fusese atît de furioasă pe soarta ei încît hotărîse că se va duce în port și se va arunca în mare. Pasiențele o mai liniștiseră puțin. Acum deodată își dădu seama că era singură în toată casa cu Elishama și că nu stătea în firea lui să relateze altcuiva discuția lor. Aceasta fiind situația, putea deci continua.

— Cît îți plătește Mr. Clay ca să vii la mine să-mi propui așa ceva ? — întrebă ea. *„Trente pièces d'argent n'est-ce pas ? C'est le prix !“* *

De cîte ori spiritul Virginiei se mișca în sferele înalte, ea gîndea și se exprima în limba franceză.

Elishama, care vorbea bine franțuzește, nu recunoscu citatul, ci își închipui că fata își bate joc de el pentru că e prost plătit în slujba lui Mr. Clay.

— Nu — răspunse el. Pentru asta nu sînt plătit. Eu sînt în slujbă la Mr. Clay ; nu mă pot angaja altundeva decît la el. În schimb dumneavoastră, Miss Virginie, puteți merge oriunde vreți.

— Da, așa e, pot — spuse Virginie.

— Sigur că așa e — zise Elishama — și toată viața ați putut merge oriunde ați vrut. Dar dumneavoastră, Miss Virginie, ați venit aici, în casa asta.

---

* Treizeci de talanți de-argint, nu-i așa ? Acesta-i prețul ! (fr.) (N. t.)

Virginie se făcu stacojie de furie, dar în același timp simți din nou, și mai profund ca prima oară, că erau numai ei doi în casă, complet izolați de tot restul lumii.

VII. *Virginie*

Tatăl Virginiei fusese negustor la Canton. Deviza lui în viață, gravată și pe inelul cu sigiliu, era : *„Pourquoi pas ?“* * Deși trăise timp de douăzeci de ani în China, inima lui tot în Franța rămăsese, iar marile evenimente de acasă îi umpleau și-i răscoleau sufletul.

La moartea lui Virginie avea doisprezece ani. Era cea mai mare dintre copii și favorita tatălui. Cînd era doar o fetiță, era suavă ca un înger ; tatăl ei se distra luînd-o cu el peste tot și mîndrindu-se cu ea față de prieteni ; așa se întîmplă că, în numai cîțiva ani, Virginie văzu și învăță o mulțime de lucruri. Avea un mare talent la imitații ; dădea acasă mici spectacole încîntătoare, mimînd scene la care asistase și repetînd remarci sau cîntece vesele pe care le auzise. Mama ei, care provenea dintr-o familie de corăbieri bretoni și știa cum nu se poate mai bine că o soție trebuie să fie înțelegătoare cu exuberanțele soțului ei, îl dojenea totuși cu blîndețe cîteodată că prea o răsfăța pe fetiță. Atunci, drept răspuns, primea un sărut și o asigurare glumeață : *„Ah, Virginie este fine ! Elle s'y comprend, en ironie !“* **

În tinerețea sa, acest gentleman chipeș și plin de succes călătorise mult. În Spania avusese legături de afaceri și fusese în termeni foarte amicali cu o doamnă din cea mai înaltă societate, contesa de Montijo. Cînd, mai tîrziu, în China, a aflat vestea că fiica acestei doamne se căsătorise cu împăratul Napoleon al III-lea, devenind împărăteasă a Franței, s-a simțit atît de mîndru și de mulțumit de parcă el însuși ar fi pus la cale căsătoria.

---

* De ce nu ? (fr.) (N. t.)

** Ah, Virginie e fină ! Ea se pricepe la ironii ! (fr.) (N. t.)

Alături de el, Virginie trăise mulți ani în lumea înaltă a curții imperiale franceze, în marile săli strălucitoare de bal de la Tuileries, în mijlocul recepțiilor date în cinstea capetelor încoronate străine, printre intrigile de curte și poveștile romantice de dragoste, printre dueluri și valsurile lui Strauss.

După moartea tatălui ei, în timpul lungilor ani de lipsuri și sărăcie, cînd își pierduse ea însăși grația angelică a copilăriei și crescuse prea mare, Virginie s-a refugiat în această lume magnifică, aflînd aici o consolare tainică. Urca în imaginație scările de marmură luminate cu mii de lumînări, strălucind toată de diamante, pentru a dansa cu prinții și cu ducii ; iar cei ce-i împărtășeau existența singuratică și monotonă prin odăi întunecoase nu mai isprăveau de a se mira ce decădere tragică suferise biata fată. Pînă la urmă a pălit și palatul Tuileries și s-a risipit în aer ca un fum.

Chiar și atunci cînd încerca să sădească anumite principii morale în mintea fragedă a fetei, tatăl ei le ilustra cu mici anecdote de la curtea imperială. Una din acestea lăsase o urmă adîncă în sufletul micuței Virginie. Frumoasa Mademoiselle de Montijo îi pusese în vedere împăratului Napoleon că unicul drum către iatacul ei trecea mai întîi pe la Notre Dame. Virginie cunoștea bine catedrala ; o gravură mare a acesteia atîrna în salonul părinților ei. Își imaginase și ea un dormitor la dimensiuni comparabile, avînd în mijlocul lui pe frumoasa Mademoiselle Virginie, toată numai dantele. De multe ori această imagine îi încălzise și-i înveselise sufletul.

Dar, vai, drumul către iatacul ei nu trecuse mai întîi pe la Notre Dame ! Nici măcar pe la micuța și cenușia biserică franceză din Canton nu trecuse. În ultima vreme el se abătea — dar fără prea multe ocolișuri — pe la birourile și reprezentanțele comerciale din oraș. De aceea și disprețuia Virginie din tot sufletul bărbații care veneau pe acest drum.

Un succes avusese totuși în cariera ei presărată de dezamăgiri, dar nimeni nu-l cunoștea, afară de ea însăși.

Primul ei iubit fusese un căpitan englez, care o convinsese să fugă împreună cu el în Japonia, ce-și deschisese tocmai atunci porțile comerțului cu lumea. Chiar în

prima lor noapte petrecută în Japonia a avut loc un cutremur de pămînt. Jur împrejurul hotelului casele crăpau și se prăbușeau ; peste o sută de oameni și-au pierdut viața. În acea noapte Virginie a încercat o senzație mai presus de groază ; trăia momentul suprem al vieții ei. Vuietul tunător prăvălit din cer era îndreptat împotriva ei anume ; pămîntul se scutura și tremura pentru pierderea inocenței sale ; valurile uriașe ale oceanului plîngeau căderea Virginiei ! Doar făpturile frivole — între care și iubitul ei — ignorau în acea clipă legea cauzei și efectului și nu-și dădeau seama de tragedia pe care o trăia ea.

Virginie avea o fire plină de bunătate. În situația ei de acum, atît de tristă, cînd renunțase definitiv la Tuileries, s-ar fi simțit mai atașată de amanții pe care-i avea dacă aceștia ar fi lăsat-o să-i iubească în felul ei, ca pe niște biete ființe în căutarea unui dram de compasiune. S-ar fi împăcat chiar și cu actualul ei iubit, prietenul lui Elishama, dacă l-ar fi putut convinge să privească relația lor așa cum o privea ea însăși, ca pe o legătură între doi oameni solitari care încearcă, de o manieră burgheză nepretențioasă și împărtășindu-și puțină bunătate unul celuilalt, să se descurce cum puteau mai bine într-o lume ca a noastră, adică jalnică. Dar Charley era un tînăr ambițios, căruia îi plăcea să se vadă pe el însuși drept un om la modă, iar pe amanta sa drept o mare *demi-mondaine*. * Virginie, care cunoștea adevăratul înțeles al cuvîntului, era chinuită în existența lor cotidiană de această vanitate a lui, ceea ce și provoca majoritatea certurilor dintre ei.

Acum stătea și-l asculta pe Elishama cu brațele încrucișate și cu ochii ei scînteietori pe jumătate închiși, ca o pisică pîndind șoarecele. Dacă în acel moment Elishama ar fi vrut să fugă, nu l-ar fi lăsat.

— Mr. Clay — spuse tînărul — este gata să vă plătească o sută de guinee dacă, într-o anumită noapte, hotărîtă de dînsul, veți binevoi să veniți la casa lui. Desigur, Miss Virginie...

---

* Femeie de moravuri ușoare, curtizană (fr.). (N. t.)

— La casa lui ! — exclamă ea ridicîndu-și privirile stupefiate.

— Da — răspunse Elishama. La casa lui. Și, desigur, Miss Virginie...

Virginie se ridică însă cu o asemenea violență de pe scaun încît acesta se răsturnă, veni spre Elishama și îl pălmui cu toată puterea.

— Dumnezeule ! — strigă ea. Casa lui ! Ai cumva idee a cui e casa aia ? A tatălui meu ! Cînd eram mică mă jucam în ea.

Cum avea un inel pe deget, cînd îl lovi pe Elishama, îi lăsă acestuia o urmă pe obraz. El își șterse picătura de sînge și-și privi degetele. La vederea sîngelui provocat de mîna ei, pe Virginie o cuprinse o furie mută, începu să umble încoace și încolo prin cameră atît de nervoasă încît rochia șfichiuia podeaua, iar Elishama avu în sfîrșit reprezentarea a ceea ce însemna o dramă. Fata se așeză pe un scaun, apoi se ridică și se așeză pe un altul.

VIII. *Virginie și Elishama*

— Casa aceea — spuse ea în cele din urmă — era singurul lucru care mi-a mai rămas de pe vremea cînd eram o fetiță nevinovată, frumoasă și bogată. De atunci, de cîte ori trec pe lîngă ea, nu visez decît să mai intru o dată înăuntru !

I se tăie răsuflarea în timp ce vorbea, iar pe obraji îi apărură pete albe.

— Iar acum o să puteți, în sfîrșit, intra din nou în ea — spuse Elishama. Pentru că tînăra doamnă din povestea lui Mr. Clay e bogată, frumoasă și nevinovată, Miss Virginie.

Fata îl privi fix, ca și cum nu l-ar fi văzut, sau ca și cum ar fi privit la o păpușă.

— Dumnezeule — exclamă ea din nou. Doamne Dumnezeule ! Desigur... *Virginie est fine, elle s'y comprend,*

en ironie ! (Își feri privirile, apoi le întoarse iarăși către el.) Ca să afli și dumneata. Asta mi-a spus-o tatăl meu !

Își astupă urechile timp de o clipă cu degetele, dar își lăsă pe urmă brațele în jos și se întoarse cu fața către Elishama.

— Ca să afli și dumneata — strigă ea — ca să afli totul ! În casa aceea... vorbeam cu tatăl meu despre lucruri mărețe și alese și nobile ! Împărăteasa Eugénie a Franței nu purta condurii de satin decît o singură zi, după care îi dăruia școlilor mănăstirești, ca să-i poarte fetițele la prima comuniune ! Același lucru urma să-l fac și eu..., fiindcă tata era mîndru de picioruşul meu mic ! (Ridică un colț al fustei și-și privi picioarele încălțate într-o pereche de papuci vechi.) Împărăteasa Franței și-a făcut singură un destin măreț, un destin unic și la fel trebuia să fac și eu. Iar drumul către dormitorul ei — ca să afli și dumneata, ca să afli totul — drumul către dormitorul ei a trecut mai întîi pe la catedrala Notre Dame ! Virginie — adăugă ea încet — *s'y comprend, en ironie !*

Urmă o lungă tăcere.

— Știți, Miss Virginie — începu Elishama — în șalurile...

— Ce șaluri ? — repetă ea uimită.

— În șalurile pe care vi le-am adus — continuă el — era un model. I-ați spus prietenului dumneavoastră, Mr. Simpson, că un anumit model vă place mai mult decît altul. Însă toate aveau același model.

Virginiei îi plăceau modelele ; unul din motivele pentru care îi disprețuia pe englezi era că, după părerea ei, aceștia nu aveau nici un model în viață. Se încruntă ușor, dar îl lăsă pe Elishama să continue.

— Numai că — spuse tînărul — uneori desenul unui model e invers decît v-ați aștepta. Ca într-o oglindă.

— Ca într-o oglindă — repetă ea încet.

— Da — întări el. Și, cu toate acestea, rămîne un model.

De data aceasta ea îl privi în tăcere.

— Îmi spuneați — zise Elishama — că împăratul Romei stăpînea peste întreaga lume. La fel stăpînește și Mr. Clay peste întregul Canton... (afară de mine, com-

pletă el în gînd). Mr. Clay şi alţi negustori bogaţi ca el stăpînesc acest oraş. Dacă priviţi pe străzi, veţi vedea sute de oameni care merg în toate direcţiile. Cîţi dintre ei credeţi că ar mai putea merge astfel dacă n-ar exista alţi oameni care să le spună încotro să meargă şi ce să facă ? Iar cei care le spun acest lucru sînt Mr. Clay şi ceilalţi negustori bogaţi ca el. Dacă şi dumneavoastră v-a spus să mergeţi la casa lui, apoi trebuie să mergeţi.

— Nu — declară Virginie.

Elishama aşteptă un moment, dar, cum fata nu mai spuse altceva, continuă tot el.

— Ceea ce le spune Mr. Clay oamenilor să facă — asta contează. Adineaori m-aţi pălmuit ; acum tremuraţi pentru ceea ce v-a spus el să faceţi. Dar asta contează foarte puţin faţă de hotărîrea dumneavoastră dacă să vă duceţi sau nu.

— Dar nu el mi-a spus, ci dumneata — zise Virginie.

— Da, numai că eu doar v-am transmis dorinţa lui — spuse Elishama.

Urmă o nouă tăcere.

— Lăsaţi-vă părul în jos peste faţă, Miss Virginie — spuse el. Dacă cineva tot trebuie să stea în întuneric, atunci măcar să stea în propriul lui întuneric. Eu am oricît de mult timp de aşteptat.

Vrînd să întărească refuzul de a-i urma sfaturile, Virginie scutură furioasă din cap. Părul ei lung, din care, în timp ce mătura încoace şi încolo camera, se desprinsese panglica, flutura în jurul ei ca un nor negru şi, cînd îşi lăsă capul să-i cadă în piept, se revărsă în faţă ascunzîndu-i chipul. O clipă rămase cufundată în acest clar-obscur.

— Domnul de care vorbeaţi — spuse Elishama — şi care trecea pe la Notre Dame există în acest model. Numai că el apare invers.

— Invers ? — se auzi de după perdeaua de păr.

— Da — spuse Elishama. Invers. În acest model drumul merge în sens opus. Şi continuă tot aşa.

Prin contrast cu atitudinea ei voluntară, blîndeţea stranie a vocii lui cîştigă atenţia Virginiei.

— Vă veţi asigura o carieră — zise Elishama — cu nimic mai prejos decît împărăteasa Franţei. Numai că în

sens opus decît ea. Şi, la urma urmelor, de ce nu, Miss Virginie ?

După cîteva clipe, fata îl întrebă :

— L-aţi cunoscut pe tata ?

— Nu, nu l-am cunoscut.

— Atunci — întrebă ea din nou — de unde ştiţi că modelul de care vorbiţi există în familia mea şi că noi îl privim ca pe o tradiţie ?

Elishama nu răspunse, căci nu cunoştea înţelesul acestui din urmă cuvînt.

Dar, după o scurtă tăcere, tot ea spuse încet :

— Şi, în definitiv, *pourquoi pas ?*

Îşi aruncă părul pe spate, ridică semeaţă capul şi se aşeză la masă ca o vînzătoare în spatele tejghelei sale. Lui Elishama figura ei i se păru mai lăţită şi mai plată decît înainte, ca şi cum ar fi trecut un compresor peste ea.

— Spune-i lui Mr. Clay din partea mea — zise Virginie — că, pentru preţul pe care mi-l oferă, nu vin. Vin în schimb dacă îmi plăteşte trei sute de guinee. Iată modelul, dacă îţi place. Sau — ca să fiu sigură că Mr. Clay o să priceapă — e vorba de o datorie veche.

— Acesta e ultimul dumneavoastră cuvînt ? — întrebă el.

— Da.

— Absolut ultimul cuvînt ? — insistă el.

— Da.

— Atunci, dacă-i aşa — zise tînărul —, am să vă plătesc pe loc cele trei sute de guinee.

Şi, scoţînd portmoneul, aşeză bancnotele pe masă.

— Doriţi o chitanţă ? — întrebă ea.

— Nu — spuse Elishama, calculînd că înţelegerea avea să fie mai trainică fără aşa ceva.

Virginie puse la un loc banii şi cărţile de joc într-un sertar al mesei. Azi nu mai avea să facă pasienţe.

— De unde ştii — întrebă ea privindu-l drept în ochi pe Elishama — că n-am să dau foc casei a doua zi dimineaţă, înainte de a pleca şi că, odată cu casa, n-o să ardă şi stăpînul dumitale ?

Elishama era pe picior de plecare ; se opri însă din drum.

— Am să vă spun un lucru înainte de a pleca — zise el. Povestea aceasta e sfîrșitul lui Mr. Clay.

— Crezi că și-a premeditat moartea ? — întrebă Virginie.

— Nu — răspunse Elishama. N-aș putea spune. Dar, într-un fel sau altul, tot va însemna sfîrșitul lui. Nimeni de pe lume, nici chiar omul cel mai bogat, nu poate să ia o poveste născocită și spusă de alți oameni și s-o facă să se întîmple aievea.

— De unde știi ? — întrebă fata.

— Cînd adunăm o coloană de cifre — spuse după un moment Elishama rar, pentru a se face cît mai bine înțeles — pornim din dreapta, de la unități și trecem tot mai spre stînga, la zeci, apoi la mii și la zecile de mii. Dar, dacă cineva s-ar apuca să adune coloana invers, de la stînga spre dreapta, ce s-ar întîmpla ? S-ar întîmpla că suma totală ar fi greșită, iar registrele lui n-ar valora nici doi bani. Și ce s-ar face Mr. Clay fără registrele sale ? Ca să nu mai vorbim că nici eu n-aș ieși bine, Miss Virginie. Șapte ani am stat în slujbă la el, iar acum mi-aș pierde situația. Așa că nu există scăpare.

Era prima dată cînd Elishama vorbea deschis unei terțe persoane despre patronul său.

— Și acum te duci ? — îl întrebă Virginie.

— Eu ? — zise tînărul, mirat că soarta sa poate interesa pe cineva. Mă duc la mine acasă, în camera mea.

— Mă întreb — spuse ea cu un fel de groază în voce — unde poate fi casa dumitale. Și cum o fi arătînd. Ai avut locuință cînd erai copil ?

— Nu.

— Mai ai frați sau surori ?

— Nu.

— Bineînțeles că nu, mi-am închipuit eu — zise Virginie. Căci acum îmi dau seama cine ești. Cînd ai intrat aici, am crezut că ești vreun șobolan mărunt, ieșit din depozitele lui Mr. Clay. *Mais toi — toi tu es le Juif Errant !* *

Elishama îi aruncă o privire fugară din ochii săi cerniți de un văl și ieși.

---

* Dar tu — tu ești Jidovul Rătăcitor ! (fr.) (N. t.)

IX. *Eroul din poveste*

În noaptea pe care Mr. Clay o destinase pentru adeverirea poveștii sale, peste Canton și peste Marea Chinei de Sud strălucea luna plină. Era o noapte de aprilie, aerul era cald, mîngîietor și nenumărați lilieci îl brăzdau neauziți încoace și încolo. Tufele de mirt din grădina lui Mr. Clay păreau aproape incolore în lumina lunii ; roțile trăsurii sale nu scoteau decît un susur ușor treoînd peste pietrișul aleii.

Cu mare greutate Mr. Clay reușise să fie îmbrăcat și urcat în trăsură. Acum ședea grav înăuntrul ei, drept, rezemat de tapiseria de mătase, învăluit într-o pelerină și purtînd pe cap un țilindru adus de la Londra. Pe scăunelul de vizavi, și mult mai impunător decît stăpînul său, Elishama îi studia în tăcere chipul. Muribundul ieșea în lume să-și exercite atotputernicia și să realizeze un lucru irealizabil.

Au trecut din cartierele elegante ale orașului, cu vilele și grădinile lor, în străzile din vecinătatea portului, înțesate de lume și unde aerul era plin de zgomote și mirosuri. La acea oră a zilei nimeni nu se grăbea ; oamenii mergeau agale, se opreau și stăteau de vorbă unii cu ceilalți, încît trăsura trebuia să înainteze încet. Ici și colo lampioane colorate luminau în noapte ca niște bijuterii strălucitoare.

Din colțul său, Mr. Clay studia atent bărbații de pe trotuar. Niciodată pînă atunci nu mai privise chipurile oamenilor pe stradă ; împrejurarea era nouă pentru el și nu avea să se mai repete vreodată.

Un marinar venea singur către ei, privind jur împrejur, pe stradă ; Mr. Clay îi porunci lui Elishama să oprească trăsura și să-l întrebe. Angajatul coborî și, sub ochii patronului său, i se adresă străinului.

— Bună seara — începu el. Stăpînul meu, care-i în trăsura de colo, m-a trimis să vă spun că sînteți un marinar chipeș. Și vă întreabă dacă nu vreți să cîștigați cinci guinee în seara asta ?

— Cum adică ? — întrebă marinarul și Elishama trebui să-i repete oferta.

Omul făcu un pas în direcția trăsurii, să-l poată vedea mai bine pe bătrînul dinăuntru, apoi se întoarse către Elishama.

— Vreți să mai spuneți o dată, vă rog ? — zise el.

În timp ce Elishama repeta același lucru pentru a treia oară, marinarul rămase cu gura căscată. Apoi se răsuci brusc pe călcîie și se depărtă în mare grabă, coti pe prima străduță laterală și se făcu nevăzut.

La semnul lui Mr. Clay, Elishama urcă la loc în trăsură, poruncind vizitiului să mîne mai departe.

Ceva mai încolo, un tînăr bine legat și cu alură de marinar, care tocmai voia să traverseze strada, se opri pentru a lăsa trăsura să treacă ; ochii săi întîlniră privirea lui Mr. Clay încă înainte ca atelajul să oprească. Din nou Elishama coborî și-i adresă aceleași cuvinte ca și primului marinar. Se vede însă că tînărul tocmai ieșise de la vreun local, căci se dovedea cam nesigur pe picioare. La rîndul său îl puse pe funcționar să-i repete despre ce era vorba, dar, pînă să apuce să isprăvească a doua oară cu oferta, tînărul izbucni în rîs și se lovi cu palma peste coapsă.

— Aoleu, ține-mă, Doamne — exclamă el. Da, știu că așa pățesc toți marinarii chipeși de cum pun piciorul la voi, pe uscat. Taci, nu-i nevoie să-mi spui mai mult ! Vin cu tine, bătrîne domn, sînt omul tău, de mine-aveai nevoie. Măi, ce poveste !

Se săltă în trăsură lîngă Mr. Clay, îl privi atent, apoi se uită la Elishama și la vizitiu și-și lăsă mîna să alunece pe canapea.

— Ia te uită ! Numai mătase ! — rîse el sonor. Numai mătase, șic mare, ce mai ! Și ăsta-i abia începutul !

Cum mergeau tot înainte cu trăsura, începu să fluiere și scoase șapca să se mai răcorească puțin. Deodată însă își acoperi fața cu amîndouă mîinile și rămase așa o clipă, apoi, fără o vorbă, sări din trăsură și o luă la goană, înfundîndu-se în prima străduță, întocmai ca și celălalt marinar.

Mr. Clay dori ca trăsura să întoarcă și să meargă pe aceeași stradă, pe urmă să întoarcă din nou și să înainteze încet. De această dată însă nu mai puse să oprească. Cum în tot timpul drumului nu scosese nici un cuvînt,

Elishama, care acum își ferea ochii de el, începu să se întrebe dacă nu cumva urma să se învîrtă amîndoi așa toată noaptea. Dar, brusc, la un moment dat Mr. Clay porunci vizitiului s-o ia spre casă.

Părăsiseră străduțele înguste din preajma portului și o apucaseră pe șoseaua ce ducea spre casa lui Mr. Clay, cînd le ieșiră în față, îndreptîndu-se către ei, trei marinari tineri, care se țineau de braț. Cînd trăsura se apropie, cei doi de pe lături îi dădură drumul celui din mijloc și o luară la fugă, lăsîndu-l pe acesta singur în fața cailor.

Mr. Clay spuse să oprească și întinse mîna spre Elishama.

— Mă duc eu de data asta.

Coborî încet și meticulos, sprijinit de angajatul său, se apropie de marinar, se opri drept ca un stîlp în fața lui și-l împunse cu bastonul în piept. Cînd vorbi, vocea îi sună aspră și spartă, atinsă parcă de aripa morții.

— Bună seara — spuse el. Ești un marinar chipeș. Nu vrei să cîștigi în seara asta cinci guinee ?

Marinarul era înalt, spătos și avea brațe lungi, cu palme uriașe. Părul îi era atît de blond și-i atîrna atît de lung și des în jurul capului încît Elishama crezu la început că purta o căciulă de blană albă. Nu vorbea, nici nu făcea vreun gest, ci îl privea pe Mr. Clay liniștit, fără nici o expresie pe chip ; aducea puțin cu un taur tînăr. În mîna dreaptă avea o boccea mare ; și-o trecu acum în stînga și începu să-și frece mîna liberă de șold în sus și-n jos ca și cum s-ar fi pregătit în clipa următoare să tragă un pumn cuiva. Dar o întinse doar înainte și strînse mîna lui Mr. Clay.

Bătrînul înghiți și își repetă propunerea.

— Ești un marinar chipeș, tinere prieten — zise el. Nu vrei să cîștigi în seara asta cinci guinee ?

Băiatul cîntări timp de o clipă întrebarea.

— Ba da, vreau — spuse el într-o vreme. Tocmai mă gîndeam cum aș putea cîștiga cinci guinee. Vin cu dumneavoastră, stimate domn.

Vorbea încet, cu pauze după fiecare propoziție și avea un accent ciudat.

— Atunci te rog poftește în trăsura mea — zise Mr. Clay. Iar, cînd ajungem la mine acasă, îți spun și continuarea.

Marinarul își puse bocceaua în trăsură, dar nu urcă.

— Nu, trăsura dumneavoastră e prea elegantă — explică el. Iar hainele mele sînt murdare și pătate de gudron. Am să alerg pe-alături ; pot ține pasul cu caii.

Prinse cu mîna lui mare apărătoarea de la roată și, cînd trăsura se urni din loc, începu să alerge pe lîngă ea. Ținu întruna pasul cu cei doi cai englezești uriași, iar cînd aceștia se opriră în poarta casei lui Mr. Clay, nu păru prea sufocat de alergătură.

Servitorii chinezi ai lui Mr. Clay veniră în grabă să-și întîmpine stăpînul, să-l ajute să coboare din trăsură și să-l scape de pelerină, în timp ce majordomul, un chinez gras și chel, îmbrăcat de sus pînă jos în mătăsuri verzi, se ivi pe verandă cu un băț lung ce avea un felinar în vîrf. La lumina aurie a acestuia Elishama cuprinse dintr-o singură privire și gazda și musafirul.

Într-un mod cît se poate de ciudat, Mr. Clay revenise la viață. Părea că tînărul ce alergase pe lîngă trăsură îi descătușase și lui sîngele din strînsoarea vîrstei ; avea chiar o ușoară nuanță trandafirie în obraji, ca o femeie care tocmai s-a machiat. Arăta mulțumit de captura lui, făcută în afara portului Canton. Alt pește mai bun probabil că nici n-ar fi putut prinde acolo.

Marinarul era abia ieșit din adolescență. Avea o față lată, arsă de soare și ochii de un albastru deschis. Era atît de slab încît oasele lui mari împungeau prin piele peste tot unde hainele nu reușeau s-o acopere și avea întipărită pe chip o expresie gravă, un aer straniu, ca un om care a ieșit dintr-o temniță. Era sărăcăcios îmbrăcat, într-o cămașă albastră și o pereche de pantaloni de pînză și purta încălțările direct pe piciorul gol. Își luă bocceaua din trăsură și-l urmă încet pe majordomul cu felinar înăuntru.

X. *Cina din poveste*

Lumînările aprinse de pe masă, în sfeșnicele lor masive de argint, se reflectau de mai multe ori în oglinzile cu rame aurite de pe pereți, astfel încît în încăpere străluceau sute de flăcări vii. Masa era pusă, mîncarea gata, iar sticlele scoase.

Lui Elishama, care intrase ultimul în cameră și, tăcut, luase loc la una din extremități, cei doi meseni și servitorii ce se foiau fără zgomot încoace și încolo în jurul lor i se păreau personaje însuflețite dintr-un tablou aflat la foarte mare distanță.

Mr. Clay, ajutat să se așeze la masă în fotoliul său căptușit cu perne, ședea la fel de țeapăn și drept ca în trăsură. În schimb tînărul marinar, tot privind discret cînd într-o parte, cînd în alta, părea speriat să nu atingă vreun obiect din încăpere și trebui să fie poftit de două sau trei ori pînă ce îndrăzni să ia loc.

Bătrînul porunci cu un gest din mînă majordomului să toarne vin comeseanului său, îl observă cum bea și, în timpul mesei, văzu să-i fie mereu paharul plin. Pentru a-i ține tovărășie, contrar obiceiului său, sorbi el însuși de cîteva ori din vin.

Cel dintîi pahar avu un efect rapid și puternic asupra tînărului. De îndată ce-l puse jos, se roși dintr-o dată și atît de tare încît ochii păreau a-i lăcrima de la dogoarea obrajilor.

Cufundat în jilțul său, Mr. Clay scoase un suspin adînc și tuși de două ori scurt. Cînd începu să vorbească, vocea îi era înceată și puțin răgușită ; dar, pe măsură ce vorbea, ea îi deveni tot mai stridentă și mai puternică. Însă tot timpul vorbea extrem de rar.

— Și acum, tinere prieten — zise el — am să-ți spun de ce te-am înhățat tocmai pe tine, un biet marinar, de pe o stradă din apropierea portului. Am să-ți spun de ce te-am adus în această casă a mea, în care sînt îngăduiți foarte puțini oameni, chiar dintre negustorii cei mai bogați din Canton. Dacă ai răbdare, ai să afli totul. Căci am multe lucruri a-ți spune.

Se opri o clipă, își trase răsuflarea și continuă.

— Sînt un om bogat. Sînt omul cel mai bogat din Canton. O parte din averea pe care am adunat-o în cursul lungii mele vieți se află în această casă ; o parte și mai mare se află în antrepozitele mele, iar o parte încă și mai mare călătorește pe fluvii și pe mări. Numele meu aici, în China, valorează mult mai mult decît ți-ai putea tu închipui vreodată. Dacă cineva rostește numele meu în China sau în Anglia, e ca și cum ar spune un milion de lire.

Urmă o nouă pauză.

Elishama se gîndea la faptul că, pînă atunci, Mr. Clay înșiruise numai acele lucruri care se găseau de multă vreme adunate în mintea sa și se întreba cum avea să facă stăpînul său pentru a trece din lumea realității în cea a imaginației. Căci bătrînul, care în lunga lui viață auzise doar o singură poveste, nu istorisise el însuși nici măcar o singură poveste în aceeași lungă viață și nu se prefăcuse, nici nu se disimulase față de nici un om. Cînd Mr. Clay își reluă totuși istorisirea, angajatul înțelese că stăpînul său avea cugetul încărcat cu mai multe lucruri, de a căror apăsare voia să se ușureze. În străfundul acestui cuget sălășluiau gînduri, percepții, emoții chiar, despre care Mr. Clay nu vorbise niciodată și despre care nici măcar nu ar fi putut vorbi unei alte făpturi omenești decît acestui băiat desculț și fără nume din fața lui. Elishama începu să înțeleagă valoarea acelui joc numit comedie, în care un om poate, în sfîrșit, rosti adevărul.

— Un milion de lire — repetă Mr. Clay. Acest milion de lire sînt eu însumi. El înseamnă fiecare zi și fiecare an al meu, înseamnă creierul și inima mea, înseamnă toată viața mea. Trăiesc singur în această casă doar cu el. Am trăit singur doar cu el timp de mulți ani de zile și am fost bucuros că lucrurile sînt astfel orînduite. Căci oamenii cu care m-am întîlnit și am avut de-a face în viață nu mi-au plăcut și i-am disprețuit de-a dreptul. De aceea multora din ei nu le-am îngăduit să-mi strîngă mîna ; iar să-mi atingă banii n-am îngăduit nimănui.

Și niciodată — adăugă el gînditor — nu m-am temut, ca alți negustori bogați, că averea mea va dura mai puțin decît viața mea. Fiindcă am știut tot timpul să n-o risipesc, ba dimpotrivă chiar, s-o sporesc mereu. Dar în ultima vreme — spuse el — am înțeles că *eu* nu am să durez cît averea mea. Va veni clipa — ea se tot apropie — cînd noi doi va trebui să ne despărțim, cînd o jumătate din mine va trebui să plece, iar cealaltă să dăinuie. Dar unde și la cine va rămîne ea atunci ? S-o las să cadă în mîinile de care am izbutit s-o feresc pînă acum, s-o las să fie sfîșiată și împărțită de acele mîini lacome și dușmănoase ? Mai degrabă mi-aș lăsa trupul meu sfîșiat și împărțit de ele. Gîndul acesta nu-mi dă pace nopțile. Nu mi-am dat osteneala — mai adăugă el — să caut o mînă să-i încredințez liniștit averea mea, pentru că știu că o asemenea mînă nu există pe această lume. Dar în cele din urmă mi-a venit un gînd : ce-ar fi să creez eu însumi mîna care să apere întreaga mea avere ? S-o creez eu însumi — repetă el. S-o creez, să-i dau viață. La fel cum mi-am zămislit averea, milionul meu de lire. Căci nu pe mine m-au durut brațele pe plantațiile de ceai, în aburul dimineții și pe arșița dogoritoare a miezului de zi. Și nu palmele mele le-a ars tabla încinsă pe care se usucă frunzele de ceai. După cum nu mușchii mei s-au încordat gata să se rupă trăgînd de odgoanele pînzelor pentru a purta vasul cît mai repede spre destinație. Culii flămînzi de pe plantațiile de ceai sau marinarii răpuși de oboseală din cartul de noapte n-au avut niciodată habar că muncesc pentru ca undeva să se adune un milion de lire. Pentru ei doar minutele, durerea simțită în palme, rafalele de grindină șfichiuindu-le fața și cei cîțiva bănuți de cupru cîștigați la urmă au avut o existență reală. Dar numai în capul meu și prin voința mea toată această mulțime de mărunțișuri s-au combinat și au început să acționeze împreună pentru a produce un singur lucru : milionul de lire. Nu înseamnă atunci că, legal, eu am fost cel care l-am zămislit ? Și astfel, combinînd datele vieții și punîndu-le să acționeze împreună după voința mea, tot legal pot zămisli și mîna

în care să las întreaga mea avere, partea cea mai durabilă din mine însumi.

Aici tăcu îndelung. Apoi vîrî mîna sa uscată și osoasă adînc în buzunar, scoase ceva și începu să privească.

— Ai văzut vreodată cum arată aurul ? — îl întrebă el pe marinar.

— Nu — răspunse băitul. Am auzit doar de la căpitani și supraveghetorii din porturi care au văzut aur în viața lor. Dar eu... n-am văzut niciodată.

— Întinde mîna — spuse Mr. Clay.

Băiatul întinse mîna sa uriașă. Pe dosul palmei avea tatuate o cruce, o inimă și o ancoră.

— Aceasta e o monedă de cinci guinee — spuse Mr. Clay. Cele cinci guinee pe care urmează să le cîștigi tu. E din aur curat.

Marinarul ținea moneda în podul palmei și, timp de o clipă, amîndoi o priviră concentrați la maximum. Apoi Mr. Clay își mută privirile într-o parte și sorbi puțin vin.

— Sînt un om aspru — spuse el — un om uscat. Așa am fost mereu și nici n-aș fi vrut să fiu altminteri. Mi-e silă de sucurile trupului. Nu-mi face bine vederea sîngelui, nu sufăr laptele, sudoarea îmi întoarce stomacul pe dos, iar lacrimile mă dezgustă. Asemenea lichide dizolvă oasele. La fel se dizolvă oasele și în acele raporturi dintre oameni numite camaraderie, prietenie sau dragoste. Cîndva mi-am lichidat un asociat pentru că n-am vrut să-i îngădui să devină prietenul meu și să-mi dizolve oasele. Dar aurul, tinere prieten, e solid. E un metal dur, nesupus disoluției. Aurul — repetă el și umbra unui zîmbet îi trecu fugar pe chip — este solvabilitatea însăși. Dar tu — continuă el după o nouă întrerupere — ești plin de sucurile vieții. Ai sînge și presupun că ai și lacrimi. Năzuiești și tînjești după lucrurile care-i dizolvă pe oameni, după prietenie, camaraderie și dragoste. Aur ai văzut astă seară pentru prima oară. Ești exact ce-mi trebuie mie. Pentru tine astă seară numai minutele, plăcerea trupească și cele cinci guinee din buzunar au o existență reală. Nici n-ai să-ți dai seama în ce fel contribui la această operă măreață a mea. Totul spre uriașa

dezamăgire a neamurilor mele din Anglia, care au fost fericite să scape de mine cîndva, dar care în ultimii douăzeci de ani nu au ochi decît pentru moștenirea din China. Să aștepte ele mult și bine !

Marinarul dădu drumul monezii de aur în buzunar. Era congestionat la față de atîta mîncare și băutură. Mare și ciolănos, zbîrlit și cu ochi strălucitori, arăta puternic, lacom și plin de energie, ca un urs abia ieșit din hibernare.

— Opriți-vă, stăpîne — îl întrerupse el. Știu ce aveți să-mi spuneți mai departe. Am auzit povestea spusă pe vapoare cuvînt cu cuvînt. Știu că așa pățesc marinarii de cum pun piciorul pe uscat. Iar dumneavoastră, domnule, aveți noroc în astă seară. Dacă vă trebuie un marinar puternic și inimos, atunci aveți noroc. Nu găsiți altul mai puternic ca mine pe nici un vapor. Cine a tras la pompe întruna timp de unsprezece ore pe viscol în largul portului Lofoten ? Vă cred că vă e greu să fiți atît de bătrîn și atît de uscat. Cît despre mine, știu eu foarte bine ce am de făcut.

Din nou băiatul roși atît de tare încît se făcu stacojiu la chip. Se opri din lăudoreșenia lui și tăcu un minut.

— Nu prea sînt eu obișnuit a sta de vorbă cu oamenii în vîrstă și bogați — zise el. Ca să fiu sincer, stăpîne, nu prea sînt obișnuit să stau de vorbă cu lumea. Am să vă povestesc totul. Acum două săptămîni, cînd schooner-ul *Barracuda* m-a găsit și m-a luat la bordul lui, nu scosesem într-un an de zile nici măcar un singur cuvînt. Căci cu un an în urmă, pe la mijlocul lui martie, vasul meu, *Amelia Scott,* a naufragiat în timpul unei furtuni și, din tot echipajul, doar pe mine m-au aruncat valurile pe țărmul unei insule. Nu mai era nici un suflet acolo afară de mine. Acum mai puțin de trei săptămîni încă umblam pe plaja insulei mele. Erau multe zgomote acolo, pe insulă, dar nici unul nu aducea a vorbă omenească. Îmi cîntam uneori singur un cîntecel — că de cîntat doar e slobod să cînți. Numai de vorbit n-am vorbit niciodată.

XI. *Barca*

Aerul neașteptat de aventură adus de marinar și povestea lui îl binedispuseră pe Mr. Clay. Își întoarse ochii pe jumătate închiși spre chipul băiatului și-i lăsă o clipă să zăbovească asupra lui aprobator, aproape cu bunăvoință.

— A — spuse el — va să zică ai răbdat foame, ai dormit pe pămîntul gol și te-ai îmbrăcat în zdrențe timp de un an întreg ? (Privi cu mîndrie de jur împrejur la camera bogat decorată în care se aflau.) Atunci înseamnă că toate aceste lucruri ți se par foarte neobișnuite.

Marinarul își roti și el privirile de jur împrejur.

— Da. Casa asta e tare diferită de insula mea. (Și, întorcîndu-i bătrînului privirea, își cufundă mîna în chica sa bogată.) De aceea și am părul atît de lung — spuse el. Tocmai voiam să mi-l tund în astă seară. Ceilalți doi cu care eram ziceau că mă duc ei la un frizer, dar pe drum s-au răzgîndit și au hotărît să mergem mai bine la fete. Mare noroc am avut că n-am ajuns acolo, fiindcă altfel nu v-aș mai fi întîlnit. O să mă deprind curînd să vorbesc iar cu oamenii. Înainte doar știam vorbi ; nu sînt eu atît de prost pe cît par.

— Nespus de plăcut — îngînă Mr. Clay încet, de parcă ar fi vorbit singur. Nespus de plăcut trebuie să fi fost să trăiești singur pe o insulă, netulburat de nimeni.

— Da, într-un fel era bine — concedă grav băiatul. Plaja era plină de ouă de păsări, mai și pescuiam cîte ceva. Îmi rămăsese cuțitul, un cuțit tare bun ; făceam un semn cu el în coaja unui copac mare de cîte ori era lună plină. Am făcut nouă semne, pe urmă am uitat, dar au mai fost încă două-trei luni pline și a apărut *Barracuda*.

— Ești tînăr — constată Mr. Clay. Îmi închipui că te-ai bucurat cînd ai văzut vaporul la gîndul că te întorci printre oameni.

— M-am bucurat — spuse marinarul — pentru un singur motiv. Dar mă obișnuisem pe insulă și începusem să mă gîndesc că aveam să rămîn acolo toată viața. V-am spus că se auzeau tot felul de zgomote pe insulă. Noap-

tea valurile, iar, cînd se stîrnea vîntul, îl auzeam vuind pretutindeni în jurul meu. Auzeam cînd se trezeau pescărușii dimineața. O dată a plouat timp de o lună încheiată, iar altă dată două săptămîni. De fiecare dată au fost furtuni cumplite. Ploaia curgea din cer ca un cîntec, iar tunetul ca o voce omenească, semăna cu a bătrînului meu căpitan. Eram nedumerit ; nu auzisem un glas de luni de zile.

— Ți se păreau lungi nopțile ? — întrebă Mr. Clay.

— Erau la fel de lungi ca și zilele — răspunse marinarul. Venea dimineața, apoi noaptea, apoi iar dimineața. Cît era una de lungă era și cealaltă. Nu ca în țara mea, unde nopțile sînt scurte vara și lungi iarna.

— Și la ce te gîndeai nopțile ? — întrebă din nou Mr. Clay.

— Mă gîndeam mai cu seamă la un lucru anume — spuse marinarul. Mă gîndeam la o barcă. De multe ori am visat chiar că o aveam de-adevăratelea, că o lansam la apă și că stăteam la cîrma ei. Trebuia să fie o barcă bună, zdravănă, rezistentă. Și nu mare. Un sloop * ar fi fost numai bun pentru mine, cu parapete înalte. Pupa trebuia să fie albastră și aș fi cioplit în lemn stele jur împrejurul ferestrelor cabinei. Eu locuiesc la Marstal, în Danemarca. Bătrînul constructor de nave Lars Jensen Bager era prieten bun cu tata ; el m-ar fi ajutat să-mi construiesc o asemenea barcă. Aș fi dus grîu cu ea de la Bandholm și Skelskor la Copenhaga. N-aș fi vrut să mor înainte de a avea bărcuța asta. Cînd am ajuns la bordul *Barracudei,* mi-a trecut prin minte că fac primul pas către împlinirea visului meu ; de aceea am și fost bucuros atunci. Dar cînd v-am întîlnit pe dumneavoastră, stăpîne și m-ați întrebat dacă nu vreau să cîștig cinci guinee, am știut că n-am greșit cînd am plecat de pe insulă. De aceea am și venit cu dumneavoastră aici.

— Ești tînăr — spuse Mr. Clay. Nu-i așa că acolo, pe insulă, te-ai gîndit și la femei ?

Băiatul tăcu timp îndelungat, privind drept în față, ca și cum ar fi uitat dintr-o dată graiul omenesc.

---

* Mică ambarcațiie cu un singur catarg și pînze triunghiulare. (N. t.)

— Da — spuse el. Şi pe *Amelia Scott*, şi pe *Barracuda* ceilalţi marinari povesteau despre iubitele lor. Eu ştiu prea bine pentru ce mă plătiţi în astă seară şi sînt la fel de bun ca oricare alt marinar. N-o să aveţi a vă plînge de mine, stăpîne. Nici doamna dumneavoastră, care mă aşteaptă, n-o să aibă a se plînge de mine.

Deodată, pentru a treia oară în seara aceea, sîngele îi năvăli în obraz ; apoi se retrase, urcă din nou şi rămase acolo arzînd întunecat prin pielea arsă a feţei. Tînărul se ridică de pe scaunul său, înalt, bine clădit şi deosebit de serios.

— Păi, eu aşa gîndesc — începu el cu o voce nouă parcă, venită din adîncimi — că mai bine m-aş întoarce acum pe vasul meu. Iar dumneavoastră, stăpîne, să vă căutaţi alt marinar pentru ce vă trebuie dumneavoastră.

Şi duse mîna la buzunar. Nuanţa palid-trandafirie se stinse din obrajii lui Mr. Clay.

— Nu, nu. Nu vreau să te întorci pe vasul tău — interveni el în grabă. Ai fost aruncat de valuri pe o insulă pustie şi n-ai vorbit cu nici o fiinţă omenească timp de un an întreg. Tu eşti exact ceea ce-mi trebuie. N-am de gînd să caut alt marinar.

Oaspetele lui Mr. Clay făcu un pas în faţă ; părea atît de mare încît bătrînul apucă deodată strîns braţele jilţului său. Pînă atunci nu fusese ameninţat decît de oameni ajunşi în pragul disperării, pe care însă îi dominase prin imensitatea averii sau prin forţa minţii lui reci şi agere. Însă fiinţa iraţională din faţa sa era mult prea primitivă pentru a ceda la vreunul din cele două argumente. Nu s-ar fi mirat să-l vadă scoţînd din buzunar chiar şi cuţitul de care povestise mai devreme. Însemna oare că a face o poveste să se întîmple aievea era o chestiune de viaţă şi de moarte ?

Dar marinarul nu scoase din buzunar decît moneda de aur pe care i-o dăduse Mr. Clay şi i-o întinse înapoi bătrînului.

— Eu aş zice mai bine să nici nu încercaţi să mă ţineţi aici — zise el. Sînteţi tare bătrîn şi n-aveţi destulă putere să vă măsuraţi cu mine. Aşa că mulţumesc, stăpîne, pentru merinde şi pentru vin. Acum eu mă întorc pe vasul meu. Noapte bună.

În starea de surprindere și alarmă ce-l cuprinse, Mr. Clay nu izbuti să vorbească decît foarte încet și foarte răgușit, dar totuși spuse :

— Și barca, tinere marinar ? Barca de care ne povesteai ? Nu prea mare, dar numai bună cît să poți duce grîu cu ea din orașul tău pînă la Copenhaga ? Ce se întîmplă acum cu ea dacă-mi înapoiezi cele cinci guinee și pleci ? Rămîne doar o poveste, pe care mi-ai istorisit-o mie. N-ai să ajungi niciodată s-o lansezi la apă, n-ai să ajungi niciodată să navighezi cu ea !

După o clipă de reflecție, băiatul puse moneda la loc în buzunar.

XII. *Orația bătrînului domn din poveste*

În timp ce nababul și tînărul marinar se întrețineau în sufrageria orbitor luminată, în dormitorul ei, unde în acea seară toate lumînările fuseseră discret ascunse după abajururi trandafirii, Virginie se pregătea pentru rolul ei, rolul eroinei din povestea lui Mr. Clay.

Trimisese micuța servitoare chinezoaică împreună cu care aranjase camera și o împodobise cu acele obiecte ce nu puteau în nici un caz lipsi din dormitorul unei doamne elegante. În două sau trei rînduri se întrerupsese brusc și-i spusese fetei că aveau să părăsească în aceeași clipă casa. Acum însă, cînd era singură, nu se mai gîndea la plecare.

Camera în care se găsea fusese odaia părinților ei, unde odinioară copiii aveau voie să se joace duminica dimineața în patul cel mare. Tatăl și mama ei, care multă vreme îi păruseră că se află la mare depărtare de ea, îi țineau tovărășie în această seară ; cu consimțămîntul lor doar intrase în fosta casă a familiei Dupont. Pentru ei ca și pentru ea acea noapte avea să cunoască verdictul final pronunțat contra vechiului lor dușman de moarte ; dezonoarea și umilirea fetei aducea destule probe convingătoare împotriva lui. Credincioasă jurămîntului

făcut în copilărie, fiica nu avea să-i vadă chipul la pronunțarea verdictului, însă tatăl și mama ei aveau să fie de față pentru a vedea totul.

Ornamentele cu care Virginie își împodobise dormitorul ei de o noapte — figurinele, evantaiele chinezești și buchețelele de flori din porțelan — erau asemănătoare cu cele pe care le ținea minte din copilăria ei și care fuseseră cu atîta furie sparte sau arse de tatăl lor înainte ca Mr. Clay să preia casa. Cîteva bibelouri și le adusese din odăița ei cea săracă. În acest fel Virginie își unea existența întunecată din ultimii zece ani cu trecutul ei vesel și neprihănit de demult, sub binecuvîntarea privirilor lui Monsieur și Madame Dupont.

Începu deci să se îmbrace și să se gătească. Solemnă și cruntă, își împlinea menirea la fel cum, în cortul babilonenilor, Iudita își împodobea fața și trupul pentru întîlnirea cu Holofern. Dar, neîntîrziat, și în chip inevitabil, deveni la fel de absorbită de această îndeletnicire ca și, foarte probabil, Iudita însăși la vremea ei.

În chestiuni financiare, Virginie era o persoană onestă ; din cele trei sute de guinee primite de la Mr. Clay își cumpărase, cu multă conștiinciozitate și generozitate, tot ceea ce ținea de rolul ei. Cum avea o mare slăbiciune pentru dantele, în momentul de față plutea într-un nor de broderii de Valenciennes, cu un colier de corali la gît, perle în urechi și o pereche de papuci din satin roz în picioare. Își pudră și roși obrajii, își înnegri sprîncenele și își rujă buzele pline ; își lăsă părul să-i atîrne în bucle mătăsoase bogate peste umerii netezi și își parfumă gîtul, brațele și pieptul. Cînd isprăvi, se duse plină de gravitate să se privească rînd pe rînd în oglinzile mari din cameră.

Aceste oglinzi îi reflectaseră cîndva silueta de fetiță și îi spuseseră cît de frumușică și grațioasă era. Tot privindu-se în ele, își aminti cum, la vîrsta de doisprezece ani, le implorase să-i dezvăluie cum va arăta ea peste ani, ca doamnă. Simțea că fetița de atunci nici nu putea măcar spera să vadă, scăldată în această încîntătoare lumină trandafirie, o doamnă mai elegantă și mai seducătoare ca acum. Pasiunea Virginiei pentru arta dramatică, moștenită de la tatăl ei și încurajată de acesta, îi veni din nou în ajutor la nevoie. Dacă ea nu era ce părea a fi,

nici afacerile tatălui ei nu fuseseră întotdeauna ce păruseră.

În timpul acestor reflecții, părăsi papucii mici de satin și își lungi trupul alb, zvelt, dar puternic în așternutul bogat ornat cu dantele, răsfirîndu-și șuvițele negre pe fața pernei.

Complet absorbită cum era în gîndurile ei despre dușmanul familiei lor și despre propria ei imagine, pînă ce nu auzi pași pe coridor nici măcar nu-i trecu prin minte că mai exista și un al treilea erou în poveste, oaspetele cel necunoscut din acea noapte. Și, timp de o secundă, simți o undă de dispreț rece pentru marioneta angajată și plătită de Mr. Clay.

Cînd mînerul ușii se răsuci, ea își lăsă ochii în jos și, abia după ce ușa se deschise și se închise la urmă de tot, își ridică privirea fixă dintre cearșafuri. Dar această retragere în sine conținea o energie și o forță la fel de mari ca și privirea directă încărcată de o neîmpăcată dușmănie de moarte.

În halatul său de mătase grea chinezească și sprijinit în baston, Mr. Clay pătrunse în cameră. La doi pași cuviincioși în spatele lui, o umbră mare și neclară trecu încet pragul.

Paharul de vin pe care-l băuse cu oaspetele său lucrase asupra victimei atîtor nopți fără somn. Cîteva minute mai devreme îi fusese puțin teamă și, cu toate că în timpul vieții sale făcuse mulți oameni să se teamă de el, frica era o experiență rară pe care o încerca și acum ea îi răscolea sîngele într-un chip necunoscut lui. Însă bătrînul era îmbătat de un alcool și mai tare. Căci în această seară se mișca printr-o lume creată de voința lui și la porunca lui.

Triumful îl îmbătrînise ; în numai cîteva ore părul îi albise parcă și mai mult. Dar în același timp, într-un mod ciudat, îl și întinerise.

În acel moment el cucerea și subjuga ; într-adevăr, absorbindu-le în însăși ființa sa, el anihila forțele care, în chip neașteptat, îi opuseseră rezistență. Izbutea să materializeze o fantezie și să prefacă fabula în realitate. Ceva obscur îi spunea că era pe cale să triumfe chiar

asupra omului care încercase să-i răstoarne reprezentarea sa despre lume — profetul Isaia.

Un zîmbet fugar îi trecu pe față ; era destul de nesigur pe picioare. Pentru prima oară în viață îl izbea frumusețea unei femei. Privi aproape fericit la fata culcată în pat, pe care ordinul său o chemase iarăși la viață și, timp de o clipă, îi trecu prin minte, apoi dispăru imediat, imaginea vagă a unui copil arătat lui cîndva demult de un tată peste poate de mîndru. Dădu aprobator din cap. Păpușile lui se comportau exact cum trebuia. Eroina din poveste trebuia să fie albă și trandafirie, iar ochii ei plecați să trădeze o modestie puțin alarmată. Povestea începea să se lege.

Mr. Clay își dădea seama că sosise momentul oratiei bătrînului domn din poveste. Și-o amintea cuvînt cu cuvînt așa cum o auzise cu cincizeci de ani înainte, însă conștiința puterii sale i se cam urcase la cap bogătașului din Canton. Profetul Isaia era viclean ; sub înfățișarea lui pioasă era uns cu toate alifiile. Mr. Clay avusese o copilărie foarte scurtă, doar pînă învățase să vorbească și să înțeleagă limba celorlalți oameni. Acum, cînd se pregătea să atingă apogeul atotputerniciei sale, profetul îi pusese mîna pe creștet și îl prefăcuse într-un copil — cu alte cuvinte, bătrînul de piatră intra liniștit în a doua sa copilărie. Începu deci să se joace cu povestea ; nu putea părăsi atît de ușor tema de la cină.

— Tu — spuse el, împungînd cu arătătorul spre fata din pat — și tu — împunse, fără să se uite, spre băiat — sînteți tineri. Aveți o sănătate de fier, nu vă dor toate mădularele și aveți somn noaptea. Și, fiindcă puteți umbla și mișca fără dureri, vă închipuiți că umblați și că vă mișcați cum vreți voi. Dar nu-i așa. Voi umblați și vă mișcați după voia mea. De fapt sînteți doi clowni tineri, zdraveni și sănătoși, care țopăiți în palma mea bătrînă.

Se întrerupse, fără ca zîmbetul aspru să i se șteargă însă de pe chip.

— Asta... asta sînt, cum vă spuneam, toți oamenii, niște clowni care țopăie într-o palmă mai puternică decît a lor. Așa se întîmplă, cum vă spuneam, cu clownii săraci în mîna bogaților și cu proștii pămîntului în mîna celor șireți. Joacă ce joacă și apoi cad jos, după cum trag

aceste mîini sforile. Cînd am să plec — încheie el — și veți rămîne singuri, închipuindu-vă că ascultați doar de pornirea sîngelui vostru tînăr, tot n-o să faceți nimic, dar absolut nimic ce să nu fi vrut eu să faceți. Veți urma întocmai acțiunea poveștii mele. Căci astă seară, camera aceasta, patul și voi înșivă, cu sîngele vostru fierbinte, nu sînteți nimic decît o poveste, transformată, la porunca mea, în realitate.

Îi venea greu să iasă din cameră. Mai rămase un mînut la picioarele patului, sprijinit în baston. Apoi, cu o superbă demnitate, întoarse spatele actorașilor de pe scena atotputerniciei sale.

Cînd deschise ușa, Virginie ridică ochii.

Privi drept după ucigașul tatălui ei, dar nu văzu decît o siluetă ce se retrăgea ca să dispară. Lungul halat chinezesc al lui Mr. Clay se tîra pe jos și, cînd închise ușa în urma sa, un colț rămase prins înăuntru ; a fost nevoie să mai deschidă o dată ușa și s-o închidă la loc.

XIII. *Întîlnirea*

În începere nu se produse nici o mișcare, nici un zgomot pînă ce, în același moment, băiatul făcu doi pași mari înainte, iar Virginie întoarse capul și-l privi.

La vederea lui se sperie atît de teribil încît uită de înalta misiune ce o avea și, pentru o clipă, se dori înapoi în casa ei și chiar sub patronajul, bun-rău cum era, al lui Charley Simpson. Căci omul de la capătul patului nu era un marinar oarecare de pe străzile Canton-ului, ci o namilă sălbatică adusă anume pentru a o strivi sub greutatea sa.

Băiatul o privea nemișcat și doar pieptul lui lat cobora și se ridica încet, în ritmul regulat al respirației. În cele din urmă spuse :

— Cred că ești cea mai frumoasă fată de pe lume.

Atunci Virginie observă că are de-a face cu un copil. Acesta o întrebă :

— Cîți ani ai ?

Îi lipseau cuvintele. Era cu putință ca marea ei tragedie sumbră să se transforme deodată într-o comedie ?

Băiatul așteptă un răspuns, apoi o întrebă din nou :

— Ai șaptesprezece ani ?

— Da — zise Virginie și, auzind sunetul propriei sale voci, chipul ei, întors către tînăr, se îmblînzi întrucîtva.

— Atunci înseamnă că sîntem de-o vîrstă — spuse băiatul.

Mai făcu, încet de tot, un pas și se așeză pe marginea patului.

— Cum te cheamă ? — o întrebă el.

— Virginie.

Îi repetă numele de două ori și rămase cîtva timp s-o privească. Apoi se întinse ușor lîngă ea peste pătură. Deși era atît de mare, avea gesturi ușoare și gingașe. Îi auzi respirația cum se accelerează, se întrerupe și pornește din nou cu un geamăt slab, ca și cum ceva ar fi cedat înăuntrul lui. O vreme rămaseră nemișcați.

— Trebuie să-ți spun ceva — descătușă el deodată un torent de șoapte. Pînă astă seară n-am dormit cu nici o fată. M-am gîndit adeseori în schimb. Dar n-am făcut-o niciodată.

Tăcu iar, așteptînd să audă ce avea de spus Virginie la una ca aceasta. Cum însă ea nu zise nimic, continuă tot el :

— Și nu numai din vina mea. Am fost plecat multă vreme, într-un loc îndepărtat, unde nu erau fete.

Și din nou se opri, apoi spuse iar :

— Nu le-am mărturisit niciodată băieților de pe vas. Nici prietenilor mei, cu care am venit astă seară pe uscat. Dar m-am gîndit că dumitale e mai bine să-ți spun.

Împotriva voinței sale, Virginie se întoarse spre el. Chipul lui, neașteptat de aproape de al ei, era tot numai o văpaie.

— Cînd eram în locul acela foarte îndepărtat, de care-ți povesteam — continuă el — îmi închipuiam oîteodată că aveam cu mine o fată, care era numai a mea. Îi aduceam ouă de păsări și pești și niște fructe mari și dulci, care creșteau acolo, dar care nu știu cum se

cheamă, iar ea era bună cu mine. Dormeam împreună într-o peșteră pe care am descoperit-o după vreo trei luni de ședere pe insulă. Cînd era lună plină, lumina ei ajungea pînă în fundul peșterii. Doar că nu reușeam să-i găsesc un nume fetei... Virginie — adăugă el foarte încet. Virginie — repetă, apoi încă o dată : — Virginie.

Deodată ridică și cuvertura și cearșaful și se strecură sub ele. Deși rămase o vreme la distanță de ea, fata îi simți corpul mare, suplu și foarte tînăr. După un timp, el întinse mîna și o atinse. Cămașa de noapte dantelată i se ridicase pe picior ; mîna băiatului, înaintînd încet, dădu peste genunchiul ei gol. Se sperie puțin, își lăsă degetele să i-l mîngîie ușor, apoi retrase mîna și puse genunchiul său dur și osos deasupra.

Un moment mai tîrziu, Virginie începu să strige cuprinsă de groază :

— Doamne ! Doamne Dumnezeule ! — urlă ea. Scoală-te, să ne sculăm ! E cutremur... nu simți ?

— Nu — gîfîi băiatul încet în obraz. Nu e nici un cutremur. Sînt eu.

XIV. *Despărțirea*

Cînd, în sfîrșit, marinarul adormi, o ținea pe fată strîns lipită de el ca într-o menghină ; își îngropase obrazul în umărul ei și respira profund și împăcat.

Virginie, care în ultima vreme se gîndise la o mulțime de lucruri, stătea trează acum, dar nu reușea să se gîndească la nimic. Niciodată în viața ei nu întîlnise o asemenea forță la cineva. Ar fi fost fără folos și fără speranță pentru ea să încerce acum ceva de una singură. Simțea strînsoarea lui teribilă în jurul mijlocului ca pe o realitate necunoscută pînă atunci și care făcea tot restul să pară gol și falsificat.

În plină noapte își aminti deodată de întîmplările pe care i le istorisea mama ei despre oamenii din care se trăgea ea, marinarii de pe coasta Bretaniei. Vechile cîn-

tece franțuzești despre primejdiile vieții de marinar și despre bucuria întoarcerii acasă îi reveniră singure în memorie. În cele din urmă, de foarte departe, veni și cîntecul de leagăn al soției marinarului.

Trezindu-se în timpul nopții, băiatul se purtă cu ea ca ursul cu fagurele de miere : mormăia, privind-o, într-un straniu și sălbatic amestec de lăcomie și extaz. De cîteva ori stătură de vorbă.

— Pe vas — zicea el — făceam uneori cîte un cîntec.

— Despre ce ? — întrebă fata.

— Despre mare. Despre viața marinarilor. Despre moartea lor.

— Cîntă-mi și mie puțin — îl îndemnă ea.

După o clipă, el începu să-i recite rar :

„Cînd eram de cart odată-n miez de noapte,
noaptea era rece și pustie
și trei lebede tăiară fața lunii,
fața ei rotundă și-aurie.“

— Aurie — repetă el, ușor încurcat. Apoi : — O monedă de cinci guinee seamănă cu luna. Și totuși nu răsare.

— Ai mai făcut și alte cîntece ? — îl întrebă Virginie, care nu înțelegea despre ce era vorba, dar nu voia nici să-l tulbure.

— Da, am mai făcut — spuse el. Despre barca mea.

— Atunci mai cîntă-mi puțin — ceru ea.

Și din nou băiatul îi reciti în cet :

„Cînd ceru-i ca plumbul de greu
și marea se cască spre-adîncuri mereu,
iar vasul ca piatra-n jos se prăbușește,
Povl Velling de frică nu pălește.“

— Prin urmare, te cheamă Paul ? — întrebă ea.

— Da, Povl — răspunse băiatul. Nu-i un nume rău. Și pe tata îl chema tot Povl, și pe bunicul la fel. E un nume de marinar bun și credincios bărcii lui. Tata s-a înecat cu șase luni înainte ca să mă nasc eu. E acolo jos, pe fundul mării.

— Dar tu n-ai să te îneci, Paul, nu-i așa ? — întrebă fata.

— Nu — răspunse el. Poate că nu. Dar de multe ori m-am mirat la ce s-o fi gîndit tata cînd l-a luat pentru totdeauna la ea marea.

— Îți place să te gîndești la lucruri de-astea ? — întrebă ea, puțin alarmată.

— Da — spuse el, după ce-i cîntări o vreme întrebarea. E bine să te gîndești la furtuni și la adîncurile mării. Nu strică să te gîndești uneori și la moarte.

Imediat însă izbucni într-un strigăt înăbușit :

— Cum se face lumină, trebuie să mă întorc pe vas. Ridicăm ancora în zori.

Tot trupul fetei fu străbătut de o durere plină de tristețe. Dar în clipa următoare durerea era înghițită din nou de forța lui dezlănțuită. Curînd după aceea adormiră unul în brațele celuilalt.

Virginie se trezi cînd dimineața pătrundea odată cu dungile cenușii de lumină printre perdelele ferestrelor. Băiatul mai slăbise ceva din menghina brațelor sale, dar încă o ținea de mînă prin somnul lui adînc.

În clipa cînd deschise ochii, un gînd îi cuprinse în strînsoarea lui mortală toate celelalte gînduri. Niciodată pînă atunci un singur gînd n-o mai copleșise în chip atît de înfricoșător, izgonind tot restul. „Cînd o să-mi vadă fața la lumina zilei", reflectă ea, „o să arate îmbătrînită, plină de pudră și ruj. O față de femeie stricată, atinsă de morbul bătrîneții !"

Privea cum se face tot mai lumină. Încă zece minute, se gîndi, încă cinci — își simțea inima grea, grea de tot în piept. Venise timpul și îi rosti ușor de două ori numele.

Cînd băiatul se trezi la rîndul lui, ea îi spuse că trebuia să se scoale ca să ajungă pe vas înainte de ridicarea ancorei. El nu răspunse, ci doar îi strînse mai tare mîna și o lipi pe obrazul său gemînd.

Din grădină pătrunse pînă la ei un tril de pasăre ; fata șopti :

— Auzi, Paul, au început să cînte păsările. S-au topit și luminările, noaptea s-a terminat.

Deodată, fără o vorbă, tînărul sări din pat elastic ca un animal de pradă, o apucă și o săltă la el dintr-o singură mișcare.

— Vino ! — strigă. Vino cu mine, hai din locul ăsta !

Glasul îi era ca un cîntec sau ca o furtună ; Virginie se simțea purtată mai sus decît o ridicau brațele lui.

— Te iau cu mine — strigă el din nou. Te ascund în cala vasului. Te iau cu mine acasă !

Vrînd să i se smulgă din îmbrățișare, se propti cu mîinile în pieptul lui și i-l simți umflîndu-se ca o pereche de foale ; reuși doar să-l legene puțin, și pe ea odată cu el, ca pe un copac în bătaia vîntului. El o cuprinse și mai strîns, ridicînd-o parcă pentru a o arunca pe umăr.

— Nu te las ! Nu las pe nimeni să ne despartă pe lumea asta. Acum ești a mea ! Niciodată ! Niciodată !

În această clipă Virginie zări siluetele lor neclare într-una din oglinzi. O scenă mai dramatică nici nu s-ar fi putut imagina. Băiatul arăta acum supraomenesc de mare, înfricoșător, ca un urs cuprins de furie, care s-a ridicat pe labele dinapoi și-și vîntură brațul drept prin aer — iar ea, cu părul ei lung și negru atîrnîndu-i, nu era decît prada moale și neajutorată din laba lui stîngă. Tot zbătîndu-se, reuși să pună un picior pe pămînt. Băiatul o simți cum tremură ; o lăsă jos, dar o ținea tot lipită de el.

— De ce ți-e teamă ? — o întrebă, întorcîndu-i fața în sus către el. Doar nu-ți închipui că am să las pe cineva să mi te ia ! Vii cu mine acasă. Și n-o să-ți fie teamă de furtuni sau de viscole sau de valurile mării cînd o să fiu cu tine. N-o să-ți fie teamă niciodată în Danemarca. O să dormim în fiecare noapte împreună. Ca azi noapte ! Ca azi noapte !

Groaza ucigătoare a Virginiei n-avea nici o legătură cu furtunile, cu viscolele sau cu valurile mării ; în acea clipă nici măcar de moarte nu-i era teamă. Îi era groază în schimb că el îi va vedea fața la lumina zilei. La început nu îndrăzni să vorbească, deoarece se simțea nesigură și ar fi fost în stare să spună orice. Dar, după

ce stătu pe picioarele ei timp de un minut, își adună toate gîndurile spre a găsi o cale de scăpare.

— Nu poți face una ca asta — zise ea. Doar te-a plătit.

— Ce ? — strigă el uimit.

— Bătrînul acela te-a plătit ! — repetă ea. Te-a plătit ca să pleci în zori. I-ai luat banii doar !

Cînd pricepu sensul cuvintelor ei, băiatul păli pe dată și-i dădu drumul atît de brusc încît Virginie se clătină.

— Într-adevăr — spuse el încet. M-a plătit. Iar eu i-am luat banii... Dar pe atunci — strigă el — nu știam !

Privi în gol, pe deasupra capului ei.

— Și i-am făgăduit ! — articulă el cu greutate. Oh ! Oh ! Oh !

Și, lăsîndu-și capul să-i cadă pe umărul fetei, își îngropă fața în părul și în carnea ei.

Apoi, ridicînd-o pe sus, o duse din nou în pat, așezîndu-se lîngă ea cu ochii închiși. În mai multe rînduri o ridică și-i lipi trupul strîns de al lui. Virginie era liniștită atîta vreme cît băiatul ținea ochii închiși. Retrăi în minte scurta lor întîlnire pentru a găsi un cuvînt de încurajare să-i spună.

— O să ai barca ta — zise ea în cele din urmă.

După o lungă tăcere, băiatul repetă :

— Da, o să am barca mea. Apoi, după o secundă : — Ce-ai spus : că o să am barca mea ?

Încă o dată o ridică și o ținu acum îndelung în brațe.

— Dar tu ? Dar tu ? — repetă el încet după o clipă. Ce-o să se întîmple cu tine, fetițo ?

Virginie nu scoase nici o vorbă.

— Atunci trebuie să plec — spuse el — trebuie să mă întorc pe vas. Se opri să asculte ceva : — Auzi, cîntă o pasăre. S-au topit și lumînările. Noaptea s-a terminat. Trebuie să plec. (Dar mai zăbovi puțin.) La revedere, Virginie. Așa te cheamă, nu ?... Virginie. O să-i pun bărcii mele numele tău. O să-i pun amîndouă numele noastre — Povl și Virginie. Așa, cu numele noastre unite la proră, o să navigheze prin Storstroem în golful Koege.

— O să-ți aduci aminte de mine ? — întrebă Virginie.

— Da — spuse marinarul. Mereu, toată viața. (Se ridică.) Am să mă gîndesc la tine toată viața. Cum să nu mă gîndesc la tine cînd am să fiu în barca mea? Am să mă gîndesc la tine cînd întind pînzele și cînd ridic ancora. Și cînd las ancora. Am să mă gîndesc la tine dimineața, cînd o să cînte păsărelele. Am să mă gîndesc la trupul tău și la parfumul tău. Niciodată n-am să mă gîndesc la altă fată, nu, la nici o fată n-am să mă gîndesc. Pentru că tu ești cea mai frumoasă fată de pe lume.

Virginie îl însoți pînă la ușă și îl cuprinse cu brațele de gît. Aici, departe de fereastră, era încă întuneric. Deodată se trezi că nu-și mai putea ține lacrimile. „Dar nu mai am decît un singur minut", îi trecu prin minte cum îl strîngea în brațe în timp ce se sărutau.

— Uită-te la mine — îl imploră ea. Uită-te la mine, Paul.

El o privi drept în ochi, cu gravitate.

— Să-mi ții minte chipul — spuse ea. Privește-l bine, ca să-l ții minte. Și să mai ții minte că am șaptesprezece ani. Și că, pînă te-am întîlnit pe tine, n-am iubit pe nimeni altcineva.

— Am să țin minte — spuse el. Și n-am să-ți uit niciodată chipul.

Cum stătea prinsă de gîtul lui, cu fața scăldată în lacrimi, simți că băiatul se eliberează din îmbrățișare.

— Acum du-te — zise Virginie.

XV. *Scoica*

În zorii aceleiași zile, pe aleea presărată cu pietriș a parcului, Elishama venea către casa lui Mr. Clay pentru a pune, în felul său tăcut și discret, punct final poveștii sau pentru a-i scrie epilogul.

În marea sufragerie a vilei, masa arăta întocmai ca în seara dinainte, iar în pahare mai rămăsese încă vin.

Lumînările se topiseră ; doar o singură flăcăruie mai pîlpîia în vîrful unui sfeșnic.

Mr. Clay era și el tot acolo, proptit între perne în jilțul său adînc și cu picioarele întinse pe un scăunel. Stătuse treaz în așteptarea zorilor pentru a bea la răsăritul soarelui cupa triumfului său. Dar această cupă îl doborîse.

Elishama rămase multă vreme la fel de nemișcat ca și bătrînul, privindu-l mereu. Nu-și văzuse niciodată pînă atunci stăpînul dormind și, din văicăreala și lamentațiile lui, dedusese că nici nu avea să-l vadă vreodată în această postură. Asta e, se gîndi el, a avut dreptate Mr. Clay, uite că a nimerit unicul remediu eficient împotriva suferinței. Să reușești să transpui o poveste în viață — iată un lucru demn de un somn bun.

Ochii bătrînului erau ușor întredeschiși — albicioși, ca niște pietricele —, buzele sale subțiri, în schimb, erau adunate într-un zîmbet strîmb. Fața îi era pămîntie ca și mîinile descărnate sprijinite pe genunchi. Halatul îi atîrna în falduri atît de grele încît abia dacă se putea ghici prin el trupul care să facă legătura între cap și mîini. Silueta semeață și rigidă pe care atîția o invidiau, sau de care se temeau, arăta acum ca o marionetă după ce mîna nevăzută a dat drumul sforilor.

Servitorul și confidentul său se așeză pe un scaun, încercînd să prindă gemetele și horcăielile obișnuite ale unui bătrîn care doarme. Dar în cameră nu se auzea nici un sunet. Elishama își repetă în gînd cuvintele profetului :

Și vor fugi durerea, întristarea și suspinarea. *

Angajatul zăbovi îndelung alături de Mr. Clay, reflectînd la întîmplările acelei nopți și la soarta omenească în general. Ce se întîmplase cu cei trei oameni, se întrebă el, care avuseseră fiecare cîte un rol în povestea lui Mr. Clay ? Nu s-ar fi putut și fără asta ? Se gîndi, așa cum făcuse adesea pînă atunci, că trebuie să fie greu, foarte greu chiar, pentru acei oameni care doresc

---

* *Isaia*, 35, 10. (N. t.)

atît de tare un lucru încît nu pot fără el. Dacă nu reușesc să-l obțină le e greu, dar cu siguranță că le e și mai greu cînd l-au obținut.

După o clipă se întrebă dacă nu era mai bine să atingă ușor trupul prăbușit și nemișcat din fața sa, ca să-l trezească pe Mr. Clay pentru finalul triumfal al poveștii sale. Dar din nou se răzgîndi și mai amînă puțin, în dorința sa de a asista singur la acest final. Ieși deci din cameră pe tăcute.

Se duse pînă la ușa dormitorului și, cum stătea în fața ei, auzi glasuri. Doi oameni vorbeau în același timp. Ce făcuseră cei doi peste noapte și ce făceau acum ? Nu s-ar fi putut și fără asta ? Cineva plîngea înăuntru, vocea i se auzea frîntă, gîtuită de lacrimi. Și iarăși îi veniră în minte lui Elishama cuvintele profetului :

Că izvoare de apă vor curge în pustie și rîulețe în pămîntul însetat. Pămîntul cel fără de apă se va preface în bălți și ținutul cel mai însetat izvor de apă va fi.

După puțin timp se deschise ușa ; două trupuri stăteau îmbrățișate strîns în prag. Apoi se desprinseră ; o siluetă lunecă înapoi dispărînd, cealaltă ieși închizînd ușa în urma ei. Marinarul din noaptea trecută rămase cîteva clipe în fața ușii privind în jurul său.

Elishama făcu un pas înainte. Din loialitate față de Mr. Clay simțea nevoia să afle confirmarea victoriei acestuia chiar de pe buzele băiatului.

Marinarul îl privi cu seriozitate :

— Plec — spuse. Mă-ntorc pe vasul meu. Să-i spuneți bătrînului că m-am dus.

Abia acum observă Elishama că se înșelase cu o seară înainte ; băiatul nu era atît de tînăr pe cît i se păruse la început. Diferența însă era neînsemnată ; oricum mai avea foarte mult de trăit pînă să ajungă la vîrsta lui Mr. Clay, care se odihnea acum liniștit în jilțul său. Mai avea foarte mult de trăit în nesiguranță, pradă elementelor dezlănțuite ale naturii și propriilor sale dorințe.

Angajatul își asumă el misiunea de a veghea ca intențiile stăpînului său să fie împlinite.

— Acum poți spune povestea mai departe — îi zise el băiatului.

— Ce poveste ? — se miră acesta.

— Toată povestea asta — răspunse Elishama. Cînd vei istorisi ce ți s-a întîmplat ție, ce ai văzut și ai făcut de ieri seară și pînă acum, vei spune de fapt povestea întreagă. Tu ești singurul marinar de pe lumea asta care o vei putea spune de la început pînă la sfîrșit, pas cu pas, așa cum ai trăit-o tu aievea, din prima pînă-n ultima clipă.

Băiatul nu-și luă multă vreme privirile de la Elishama.

— Dar ce mi s-a întîmplat mie ? — întrebă el în cele din urmă. Ce am văzut și ce am făcut eu de ieri seară și pînă acum ? Apoi, după o clipă : — Și de ce spuneți că-i o poveste ?

— Pentru că — îl lămuri Elishama — chiar tu însuți ai auzit-o spusă ca poveste. Despre un marinar care coboară de pe vasul lui într-un mare oraș, unde se plimbă singur pe o stradă din preajma portului, cînd deodată se oprește în dreptul lui o trăsură, coboară din ea un domn bătrîn și-i spune : „Văd că ești un marinar chipeș. Vrei să cîștigi în seara asta cinci guinee ?“

Băiatul stătea nemișcat. Avea însă o stranie capacitate de a-și concentra, brusc și pe nesimțite, uriașa sa forță și de a o îndrepta către cel cu care vorbea, ca pe un proiectil formidabil și amenințător, care-l făcea pe celălalt să-și teamă viața. Așa reușise să-l intrige pe Mr. Clay la prima lor întîlnire, pe stradă și tot așa mai tîrziu, la masă, îl speriase de-a dreptul. Elishama, care nu cunoștea sentimentul fricii, se simți totuși o clipă impresionat și tulburat — în așa măsură încît se dădu puțin înapoi din fața giganticei făpturi cu care vorbea —, nu din cauza fricii însă, ci îndemnat de acea simpatie și compasiune pe care o încercase toată viața față de păsări și de femei.

Dar uriașa făptură se dovedi a fi de fapt un biet animal blînd. Tăcu un moment, apoi rosti răspicat :

— Numai că povestea aia nu seamănă cîtuși de puțin cu ce mi s-a întîmplat mie. (Tăcu din nou.) S-o spun ?

Cui s-o spun ? Cine m-ar crede pe lumea asta dacă i-aș spune-o ?

Toată forța și greutatea lui adunate pînă atunci și concentrate se revărsară într-o ultimă propoziție :

— N-aș spune-o nici pentru de o sută de ori cinci guinee.

Elishama îi deschise oaspetelui de o noapte ușa casei. Afară, pomii și florile din parcul lui Mr. Clay erau brumate de rouă și, în lumina clară a dimineții, arătau noi și proaspete, de parcă tocmai atunci ar fi fost zămislite. Cerul era roșu ca un trandafir și nici un nor nu se vedea pe el. Un păun țipă o dată pe gazon, trăgîndu-și coada în urmă, o pată întunecată pe covorul argintiu al ierbii. Din depărtare ajungeau zgomotele vagi ale orașului ce se trezea.

Ochii marinarului căzură pe bocceaua sa, pe care, în seara dinainte, o lăsase pe o masă lăcuită de pe verandă. Vru s-o arunce pe umăr, apoi se răzgîndi, o puse înapoi jos și-i desfăcu baierele.

— N-o să uitați dacă vă rog ceva ? — îl întrebă el pe Elishama.

— Nu, n-o să uit — răspunse acesta.

— Cu multă vreme în urmă — începu marinarul — am fost pe o insulă și acolo, de-a lungul plajei, erau mii și mii de scoici. Unele din ele erau minunate, poate erau chiar și rare, poate nu se găseau decît pe acea insulă. În fiecare zi, dimineața, culegeam cîteva scoici. Pe cele mai frumoase le-am păstrat, ca să le iau în Danemarca. Ele sînt tot ce am și tot ce duc cu mine acasă.

Își răsfiră colecția pe masă, o privi gînditor și, la sfîrșit, alese o scoică trandafirie, mare și lucioasă, pe care i-o întinse lui Elishama.

— N-am să i le dau pe toate — spuse. Ea are atîtea podoabe alese încît n-ar avea ce face cu o grămadă de scoici. Dar scoica asta e rară, cred. Poate că nici nu mai există alta la fel în toată lumea. (Îi mîngîie suprafața cu degetele sale.) E netedă și mătăsoasă ca un genunchi — spuse el. Iar, dacă o ții la ureche, se aude un sunet în ea, ca un cîntec. Vă rog să i-o dați din partea mea. Și vă mai rog să-i spuneți s-o țină la ureche.

O duse el însuși la ureche și pe dată chipul său luă o înfățișare concentrată, dar împăcată. Elishama se gîndi că, pînă la urmă, nu se înșelase cu o seară înainte, căci băiatul era într-adevăr foarte tînăr.

— Bine — zise. N-am să uit să i-o dau.

— Și n-o să uitați nici să-i spuneți s-o țină la ureche ? — întrebă tînărul.

— N-am să uit — îi făgădui Elishama.

— Atunci mulțumesc. Și la revedere — zise marinarul întinzîndu-i mîna lui imensă.

Coborî treptele verandei și porni pe alee cu bocceaua pe umăr. Nu peste mult timp dispăru.

Elishama rămase privind în urma lui. Cînd silueta masivă a tînărului nu se mai văzu, duse la rîndul său scoica la ureche. Dinăuntru răzbătea un sunet adînc și grav, ca vuietul depărtat al unor valuri uriașe. Pe chipul lui Elishama apăru aceeași expresie ca pe fața tînărului puțin mai înainte. Avu o tresărire ciudată și plăcut răscolitoare la auzul unei voci noi în casă și în poveste. „Am mai auzit-o cîndva", se gîndi el. „Demult, foarte demult. Dar unde ?"

Și lăsă ușor mîna în jos.

INELUL

Într-o dimineață de vară, acum o sută și cincizeci de ani, un tînăr nobil de țară danez și soția sa ieșiră la plimbare pe pămînturile lor. Erau căsătoriți doar de o săptămînă. Nu le fusese ușor să ajungă aici, deoarece familia soției era mai înaltă ca rang și mai înstărită decît cea a soțului. Însă cei doi tineri, acum în vîrstă de nouăsprezece și douăzeci și patru de ani, își puseseră în gînd cu zece ani mai înainte să se căsătorească ; pînă la urmă trebuiră să cedeze chiar și trufașii părinți ai fetei.

Tinerii se simțeau cît se poate de fericiți. Întîlnirile furate în taină și scrisorile de dragoste udate cu lacrimi amare aparțineau trecutului. În fața lui Dumnezeu și a oamenilor erau acum o singură ființă : puteau umbla de brat în plină zi sau merge în aceeași trăsură și aveau să umble de brat și să meargă în aceeași trăsură pînă la sfîrșitul vieții. Paradisul lor depărtat coborîse pe pămînt și, în mod surprinzător, se dovedise alcătuit din faptele vieții de fiecare zi : din tachinării și glume, din mic dejunuri și cine împreună, din cîini, căpițe de fîn și oi. Tînărul soț, Sigismund, își făgăduise că nici măcar o singură piatră nu se va afla de acum înainte pe drumul iubitei lui, pe care nici o umbră nu-l va acoperi. Iar Lovisa, soția, simțea că în fiecare zi, și pentru prima oară în viața ei cea tînără, umbla și respira în deplină libertate, căci nu avea nici un secret față de soțul ei.

Pentru Lovisa — pe care acesta o numea Lise — atmosfera rustică a noii sale vieți era un motiv permanent de uimire și plăcere. Teama soțului că existența pe care i-o putea oferi nu era destul de bună pentru ea îi umplea inima de haz. Nu trecuse prea mult de cînd încă se mai juca cu păpușile ; acum, dacă își împletea părul, dacă

privea la teancul de pînzeturi sau dacă își îngrijea florile, retrăia o experiență încîntătoare, atît de dragă ei : faci un lucru cu toată grija și cu toată gravitatea, dar știi tot timpul că de fapt nu-i decît o joacă.

Era o dimineață minunată de iulie. Norișori pufoși pluteau în tăriile cerului, iar aerul era plin cu dulci miresme. Lise își pusese o rochie de muslină albă și o pălărie italiană de paî. Împreună cu soțul ei urma firul unei alei a parcului ; aceasta unduia peste pajiști, printre crînguri mici și pîlcuri de copaci, către pășunile turmelor. Sigismund voia să-i arate soției sale oile. De aceea nici nu-și luase Lise cățelușul ei alb, pe Bijou, căci ar fi lătrat și ar fi speriat mieii, sau ar fi sîcîit cîinii ciobănești. Sigismund era tare mîndru de oile lui ; studiase oieritul în Mecklenburg și în Anglia și adusese de acolo berbeci de Cotswold cu care să-și îmbunătățească rasa lui daneză. Pe drum îi lămurea Lisei marile avantaje și dificultățile planului său.

Ea se gîndea : „Ce inteligent e și cîte lucruri știe !“ Dar în același timp își spunea și : „Ce caraghios e cu oile lui ! Parcă ar fi un copil ! Eu sînt cu o sută de ani mai matură decît el“.

Dar, cînd ajunseră la saivan, bătrînul oier Mathias îi primi cu vestea proastă că unul din mieii englezești murise, iar alți doi erau bolnavi. Lise văzu că această veste avusese darul să-l mîhnească pe Sigismund ; în vreme ce soțul ei îl tot descosea pe Mathias ce și cum, ea tăcu, strîngîndu-i doar ușor brațul. Cîțiva băieți fură trimiși să aducă mieii bolnavi, pe cînd stăpînul și argatul se apucară să cerceteze cazul. A durat ceva timp.

Lise începu să privească în jurul său și să se gîndească la alte lucruri. În două rînduri gîndurile ei o făcură să roșească tare, dar de fericire, ca un trandafir roșu, apoi roșeala îi dispăru treptat, însă cei doi bărbați tot despre oi vorbeau. După puțin timp, discuția lor îi atrase atenția. Era vorba de un hoț de oi.

De cîteva luni acest hoț pătrundea ca un lup în saivanele din vecinătate, ucidea și-și lua prada ca un lup și tot ca un lup nu lăsa nici o urmă după el. Acum trei nopți însă, ciobanul de pe o moșie de la vreo zece mile depărtare și fiul său l-au prins asupra faptului. Hoțul l-a

ucis pe cioban și a lovit băiatul lăsîndu-l căzut în nesimțire, apoi a izbutit să scape. Au fost trimiși oameni în toate părțile ca să-l încolțească, dar pînă acum încă n-a dat nimeni de el.

Lise voia să mai afle și alte amănunte despre această groaznică întîmplare și, de dragul ei, moș Mathias o luă din nou de la capăt. Se încinsese o luptă crîncenă la saivan și în multe locuri pămîntul era îmbibat de sînge. În timpul luptei hoțul își rupsese brațul stîng ; însă chiar așa, rănit, sărise totuși un gard înalt cu un miel în spinare. Mathias mai arătă cum l-ar sugruma el cu mîinile astea două ale lui dacă l-ar prinde și Lise îi dădu dreptate. Îi venea întruna în minte lupul din povestea cu Scufița Roșie și simți un fior de plăcere străbătînd-o pe șira spinării.

Sigismund era cu gîndul însă la mieii lui și se simțea prea împăcat cu sine pentru a dori cuiva răul pe lumea asta. Într-o vreme spuse doar :

— Vai de capul lui.

Lise rămase uimită.

— Cum se poate să-ți fie milă de un om atît de îngrozitor ? Avea dreptate ea, Mam'mare, cînd spunea că ești un revoluționar și un pericol pentru societate !

Amintirea lui Mam'mare și a lacrimilor din trecut îi depărtă din nou gîndurile de la povestea înfricoșătoare ce tocmai o auzise.

Băieții aduseră mieii bolnavi afară și cei doi bărbați se apucară să-i cerceteze cu atenție, ridicîndu-i și încercînd să-i așeze în picioare ; îi apăsau ba ici, ba colo, făcînd bietele făpturi să scîncească moale. Lise își feri privirile de acest spectacol, iar soțul îi observă suferința.

— Du-te tu acasă, draga mea — îi spuse el. Aici mai durează puțin. Ia-o încet înainte și te ajung eu din urmă.

Iată că se vedea și expediată acum de un soț nerăbdător, pentru care oile lui erau mai importante decît soția. Dacă exista vreo experiență mai plăcută decît aceea de a se lăsa dusă ca să-i vadă aceleași oi, atunci era aceasta de acum. Își lăsă pălăria mare de vară cu panglici albastre jos pe iarbă și-i spuse să i-o aducă el acasă, pentru că voia să simtă aerul verii pe frunte și prin păr. Mergea foarte încet, așa cum îi spusese el,

căci voia cu nimic să nu-i iasă din vorbă. Cum mergea pe cărare, simți o mare fericire, necunoscută pînă atunci, fericirea de a fi singură, chiar fără Bijou. Nu-și amintea să fi fost înainte vreo singură dată în viața ei absolut singură. Priveliștea din jur era nemișcată, ca plină de făgăduințe și o simțea a ei. Pînă și vrăbiile ce săgetau văzduhul erau ale ei, căci îi aparțineau lui, iar el era al ei.

Urmă linia rotunjită a marginii crîngului și, după un minut sau două, se trezi că ieșise din cîmpul vederii bărbaților de la saivan. Ce putea fi mai minunat acum, se întrebă ea, decît să meargă de-a lungul potecii prin iarba înaltă și plină de flori a pajiștii, încet, încet, iar soțul ei s-o ajungă tocmai aici ? Dar și mai minunat ar fi, gîndi ea, să se furișeze în crîng și să dispară de pe fața pămîntului cînd el, sătul de oile lui și tînjind să fie iar cu ea, ar da colțul potecii spre a o ajunge din urmă.

Deodată îi veni o idee ; se opri să reflecteze.

Acum cîteva zile soțul ei ieșise să călărească, dar ea nu voise să meargă cu el, ci pornise cu Bijou la plimbare să-și exploreze domeniul. Tot zburdînd, Bijou o adusese drept la acel crîng. Ea îl urma, croindu-și drum cu grijă prin desiș, cînd dădu, în mijlocul lui, de o poieniță, un loc îngust, ca un mic alcov cu perdele de brocat gros verde și auriu, destul de larg însă pentru doi sau trei oameni. Simțise în acea clipă că a nimerit chiar în inima noului ei cămin. Dacă ar mai găsi și azi acel locșor, ar sta nemișcată acolo, ascunsă de toată lumea. Sigismund ar căuta-o în toate părțile ; n-ar putea înțelege ce s-a întîmplat cu ea și, timp de un minut, un singur minuțel — sau, poate, dacă ea ar avea destulă tărie și cruzime, cinci — și-ar da și el seama ce gol, ce insuportabil de trist și ce teribil e universul fără ea. Cercetă cu atenție marginea crîngului pentru a găsi locul pe unde se pătrundea către ascunzătoarea ei și intră.

Se străduí să nu facă nici un zgomot ; înainta deci extrem de încet. Cînd o ramură i se agăță de unul din volanele rochiei largi, o desprinse ușor din muslină, să n-o frîngă. O creangă prinse o buclă a zulufilor ei blonzi ; încremeni, cu brațele ridicate, să-și elibereze părul din prinsoare. De cum înaintă puțin în crîng, pămîntul se

umezi ; pașii ei ușori nu mai făceau acum nici un zgomot. Își ținea batista cu mîna la gură, ca pentru a spori și mai mult aerul tainic al escapadei sale. Găsi locul căutat și se aplecă să despartă frunzișul, căutînd o ușă către budoarul ei silvestru. Dar aici tivul rochiei i se agăță de vîrful pantofului și se opri să-l scoată. Cînd se ridică, era față în față cu un bărbat aflat deja în ascunziș.

Stătea în picioare, drept, la doi pași mai încolo. Probabil că o privise cum vine direct spre el.

Îl învălui dintr-o singură privire. Obrazul îi era plin de vînătăi și zgîrieturi, iar mîinile și încheieturile pătate de o murdărie întunecată la culoare. Era îmbrăcat în zdrențe, desculț, cu niște cîrpe înfășurate în jurul gleznelor dezgolite. Brațele îi atîrnau inerte pe lîngă coapse, mîna dreaptă strîngea prăseaua unui cuțit. Erau cam de-o vîrstă. Bărbatul și femeia se priviră.

De la începutul și pînă la sfîrșitul ei, această întîlnire din pădure se desfășură sub semnul muțeniei totale ; cele ce se petrecură n-ar putea fi redate decît prin pantomimă. Celor doi actori li se păru o eternitate ; în realitate pe ceas trecură doar patru minute.

Niciodată în viața ei Lise nu fusese pînă atunci expusă pericolului. De aceea nici nu-i trecu prin minte să-și cîntărească șansele ori să calculeze în cît timp ar putea ajunge acolo soțul ei sau Mathias, pe care tocmai îl auzea strigîndu-și cîinii, dacă i-ar chema în ajutor. Privea bărbatul din fața ei cum ar fi privit un duh al pădurii : apariția în sine, și nu efectele ei, schimbă fața lumii pentru omul care o vede.

Deși nu-și dezlipea ochii de chipul din fața ei, își dădu seama că alcovul fusese preschimbat într-un adăpost. Din cîțiva saci își încropise un culcuș ; împrejur zăceau împrăștiate oase curățate complet de carne. Probabil că-și făcuse și un foc aici noaptea, pentru că se vedea cenușă risipită pe jos.

După cîteva clipe constată că bărbatul o observa la fel de intens pe cît îl observa și ea pe el. Nu mai stătea ascuns în vizuina lui, ghemuit, gata pentru saltul înainte, ci privea uimit, căutînd să înțeleagă. I se păru că se vede pe ea însăși cu ochii unei sălbăticiuni încolțite în ascun-

zișul ei întunecat : o siluetă albă se apropie în tăcere, poate fi chiar moartea.

Bărbatul își mișcă brațul drept, aducîndu-l în față. Fără să ridice mîna, îndoi numai încheietura și înălță vîrful cuțitului îndreptîndu-l spre gîtul ei. Gestul era nebunesc, ireal. Nu zîmbi în timp ce-l făcea, dar nările i se dilatară, iar colțurile gurii îi tremurau ușor. Apoi, tot încet, puse cuțitul înapoi în teaca de la cingătoare.

Nu avea nici un obiect de preț la ea, afară de verigheta pe care soțul ei i-o pusese pe deget cu o săptămînă în urmă la biserică. O scoase, dar, din cauza mișcării mai bruște, îi căzu batista. Întinse mîna cu inelul către el. Nu se tocmea pentru viața ei. Era curajoasă din fire și groaza ce i-o inspira acel om nu era teamă pentru răul ce i l-ar fi putut face. Îi poruncea, îl implora să dispară așa cum venise, să îndepărteze din viața ei o prezență chinuitoare, ca și cum nici n-ar fi fost acolo vreodată. În acea mișcare tăcută, silueta ei tînără avea autoritatea gravă a unei preotese alungînd o ființă monstruoasă printr-un semn magic.

Bărbatul întinse la rîndul său mîna spre mîna ei, degetele lui atinseră degetele ei și mîna femeii rămase țeapănă la tingerea acelei mîini străine. Dar nu-i luă inelul. Cum însă ea îi dădu drumul, căzu și acesta pe jos, întocmai ca batista.

Timp de cîteva secunde îl urmăriră amîndoi din ochi. Inelul se rostogoli cîțiva centimetri înspre el și se opri lîngă piciorul său gol. Cu o mișcare abia perceptibilă, bărbatul îl împinse deoparte și privi din nou în ochii ei. N-ar fi putut spune cîtă vreme au rămas așa, dar simțea cît se poate de intens că în acest răstimp se petrecuse ceva, că situația nu mai era aceeași.

El se aplecă și culese de pe jos batista. Privind-o fără încetare, scoase din nou cuțitul și înfășură peticul mic de chembrică în jurul lamei. Nu reușea decît cu mare greutate, pentru că avea brațul stîng rupt. În timp ce se căznea, chipul lui murdar și ars de soare deveni tot mai alb, aproape fosforescent. Ajutîndu-se de amîndouă mîinile, vîrî încă o dată cuțitul în teacă. Fie că teaca era prea largă, fie că lama era tare uzată, cuțitul intră ușor, fără a întîmpina rezistență. Încă două sau trei

secunde privirea lui rămase ațintită pe fața femeii ; apoi își înălță puțin propriul său chip cuprins încă de acea lumină stranie și închise ochii.

Gestul era definitiv și necondiționat. Făcu întocmai ce-l implorase ea să facă : ieși afară și dispăru. Acum era din nou liberă.

Se dădu un pas înapoi, perdeaua de frunziș stătea nemișcată, se aplecă la fel ca atunci cînd pătrunsese în ascunzătoare și plecă, tot așa cum venise, fără nici un zgomot. Odată ieșită din crîng, se opri în loc și privi în jur căutînd cărarea de pe pajiște, o găsi și porni mai departe spre casă.

Soțul ei nu apăruse încă de după colțul crîngului. Acum o zări însă și strigă vesel în urma ei ; mergea repede și îndată o și ajunse.

În acel loc poteca era atît de îngustă încît el trebuia să meargă un pas mai în spate și deci n-o atingea. Începu să-i explice care era necazul cu mieii. Ea umbla un pas înaintea lui și se gîndea : totul s-a terminat.

După o vreme el îi observă tăcerea, veni într-un rînd cu ea ca să-i poată vedea fața și întrebă :

— Ce s-a întîmplat ?

Ea căută un răspuns oarecare ; în cele din urmă spuse :

— Am pierdut inelul.

— Ce inel ? — întrebă el.

— Verigheta.

Și, auzind acest cuvînt rostit de propria ei voce, îi măsură pe deplin înțelesul.

Verigheta — inelul de nuntă. „Cu acest inel“ — lăsat de unul să cadă și împins de altul cu piciorul la o parte — „cu acest inel îmi leg viața de viața ta.“ Cu acest inel pierdut, ea însăși, singură, își legase viața de ceva. Dar de ce anume ? De sărăcie, de prigoană, de singurătatea desăvîrșită. De toate durerile și păcatele acestui pămînt. „Iar ce a împreunat Dumnezeu, să nu despartă omul.“

— Lasă că îți găsesc eu alt inel — spuse soțul. Tu și eu sîntem tot ca-n ziua nunții noastre ; ai să vezi că o să fie la fel de bun. Azi doar nu sîntem mai puțin soț și soție ca ieri.

Fața ei era atît de nemișcată încît el nu știu dacă îi auzise vorbele sau nu. Îl înduioșa să vadă că pune atît de tare la inimă pierderea inelului primit de la el. Îi luă mîna și i-o sărută. Era rece, nu semăna cîtuși de puțin cu aceeași mînă pe care o sărutase mai devreme. Se opri în loc, făcînd-o și pe ea să se oprească.

— Nu-ți amintești unde-l aveai ultima dată ? — întrebă el.

— Nu — răspunse ea.

— Și n-ai nici o bănuială — mai întrebă el — unde l-ai fi putut pierde ?

— Nu — răspunse ea. N-am absolut nici o bănuială.

CUPRINS

Cuvînt înainte V

ȘAPTE POVESTIRI GOTICE

Potopul de la Norderney 2
Bătrînul cavaler 83
Maimuța 111
Drumurile din jurul Pisei 168
Întîlnire la Elsinore 221
Visătorii 276
Poetul 362

ANECDOTE ALE DESTINULUI

Scufundătorul 430
Cina de gală 445
Furtuni 483
Povestea nemuritoare 548
Inelul 608

Lector : MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor : NICOLAE ȘERBĂNESCU

Bun de tipar 26.03.1985.
Coli tipar 39.

Tiparul executat sub comanda
nr. 4 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România

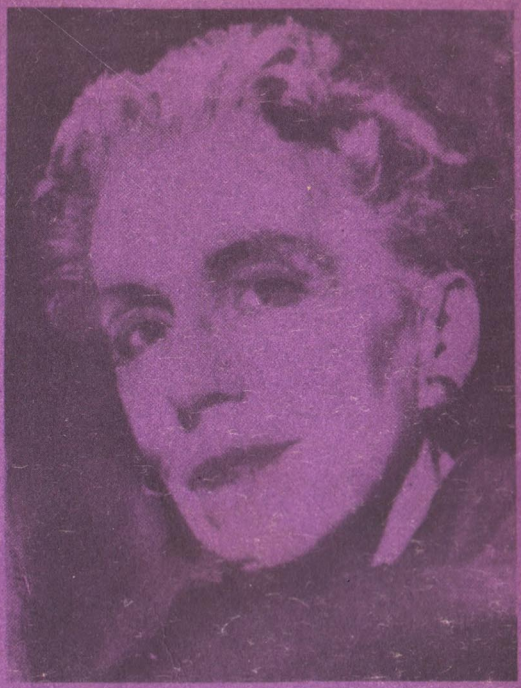

Din Danemarca în China și din Persia în Norvegia, peste continente și epoci, povestirile lui Isak Dinesen (pseudonim literar al scriitoarei daneze Karen Blixen) recompun sub ochii noștri întreg farmecul unor ținuturi depărtate, unde exotismul se împletește cu fantasticul, istoria cu mitul, observația psihologică subtilă cu umorul duios, cultivînd acea plăcere a naratorului de a-și purta ascultătorii pe tărîmul mirific al imaginației, precum în cele mai frumoase pagini ale **Decameronului** sau ale **Povestirilor din Canterbury**, transpuse în secolul nostru de una dintre cele mai vii și originale personalități ale literaturii daneze moderne.

Lei 27